

མིང་གཞུང་གཞི་བ་བསྟར།

ཚུལ་མཐོག་པ། ལ་འཁོར་བཟུལ་ཤིས་ཀྱི་མཆོ།

ཐོད་ཀྱི་ཁྱོས་ཆོག་ས་དང་མིང་བྱས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གིས་དཔར་འགྲེམས་བྱས།

དེབ་མིང་།	སྲིད་གཞུང་གཞི་བ་བསྐྱར།
ཚུལ་སྒྲིག་བ།	ལ་འབྲོང་བཟ་ཤིས་རྒྱ་མཚོ་
དཔར་གཞི་རྩམ་འགོད།	དགེ་འདུན་དོན་ཡོད།
འདོན་ཐེངས་དང་པོ།	ཕྱི་ལོ་༢༠༡༡
དེབ་གྲངས།	༡༠༠༠
འགྲེམས་སྤྲེལ།	བོད་ཀྱི་གྲོས་ཚོགས་དང་སྲིད་བླུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་།

Published by Tibetan parliamentary and policy research centre

H-10, 2nd Floor, Lajpat Nagar-III, New Delhi-110 024

All rights reserved. No part of this book may be reproduced in any form by any electric or mechanical means, including information storage and retrieval systems, without permission from the publisher, except by reviewer who may quote brief passages in review.

©TPPRC, New Delhi

དབར་སྐྱོན་ཆེད་བརྗོད།

གཤམ་བསྐྱར་རིག་པ་ནི་རྒྱལ་ཁྲིམས་སྲུང་སྐྱོང་ལྟར་འདུག་ཆེ་བའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། ཚུལ་རིག་དང་། སྒྲ་ཅུལ། ཆོས་ལུགས་སོགས་རིག་ཆེན་ཁྲབ་ཁོངས་མང་པོར་གཤམ་བསྐྱར་ལ་བརྟེན་ནས་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་ནམ་གཞག་གཏན་འབེབས་དང་། ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གྱི་དགོ་སྤྱོད་ལེགས་ཉེས་ཀྱི་གནད་ལགག་གསེད་འགོ་ལ་བྱ་རྒྱུར་སྐབས་བདེ་བསྐྱོན་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་སྤྱི་དགའ་ལྷན་གྱི་གཤམ་བསྐྱར་གྱི་རིགས་ལམ་འདིས། ང་ཆོ་བཙན་གྱོལ་བོད་མི་རྒྱལ་མང་གཙོའི་ལམ་དུ་བྱིར་བཤེད་མེད་པར་སྤྱོད་བཞིན་པའི་སྐབས་འདིར། སྤྱི་དགའ་ལྷན་གྱི་ལེགས་ཆར་སློབ་སྦྲོང་དང་། ཉམས་སྦྲོང་ལས་བསྐྱེད་བྱ་ལོན་རྒྱུར་ཕན་རུ་སྤྱོད་པའི་ཐབས་ལམ་འདིར། དེ་ལས་ཆེད་པའི་སློབ་སྦྲོང་གིས་རང་རེའི་གཞི་རིམ་གྱི་མང་གཙོའི་གོ་རྟོགས་གོང་སྤེལ་དང་། སྤྱི་ཆོགས་ཡར་རྒྱས། ཆབ་སྤྱི་དབུ་ལྗོངས་ལྷོ་ལོ་དོན་འཐབ་ཚུད་ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱོད་དང་རྒྱལ་སོགས་ལ་ཕྱགས་རིང་གི་དགོ་སྤྱོད་འདོན་བྱུང་པའི་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

སྤྱི་ཞབས་ཤིང་འབྲེལ་གྱིས་རྒྱ་མཆོ་ལགས་ཀྱིས་ཚུལ་སྤྱི་བྱས་པའི་རྒྱ་ནག་དོ་སྤྱོད་གནད་བསྐྱེད་ཞེས་པ་འདི་ག་ལས་ཁང་ནས་ ༢༠༠༩ ལོར་དབར་འགྲེམས་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ༢༠༠༩ ལོར་སྤྱི་དགའ་ལྷན་གྱི་གཤམ་བསྐྱར་གྱི་དཔེ་དེབ་ཅིག་ཚུལ་སྤྱི་ལ་སྤྱུལ་འདེབས་ཀྱིས་བཙན་གྱོལ་ནང་མང་གཙོ་དབུ་བརྟེན་ཏེ་ལོ་ངོ་ ༥༠ འཁོར་བའི་དུས་བྲན་སྤང་བཅིའི་ལས་འཆར་ཁོངས་སུ་དབར་འགྲེམས་ཁུ་འཆར་ཡང་། སྤྱི་ནོར་ལ་གོང་ས་ལ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་བྱི་ལོ་ ༢༠༡༠ ལོའི་ལོ་དཀྱིལ་ནས་བཟུང་། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་ཁག་དུ་མ་དང་བོད་གཞུང་མང་རྒྱལ་ཡོངས་ཆོགས་ཆེན་སོགས་སུ་བྱེད་བཞེས་ཡོད་ཀྱི་བཀའ་སློབ་སྤྲུལ་ཐེབས་པ་མ་ཟད། སྐབས་ ༡༩ པའི་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་སུ་མགོན་པོ་གང་གི་ཆབ་སྤྱི་དང་འཛིན་སྤྱོད་གི་སྤྱད་བའི་ཡོངས་རྒྱུ་ཆོགས་མང་ཆོགས་ཀྱིས་འོས་འདེམས་བྱས་པའི་འགོ་ཁྲིད་ཆོར་ཅིས་སྤྱོད་གནད་རྒྱུའི་བཀའ་ནན་ཆོག་མེད་ཐེབས་ཏེ། བཙན་གྱོལ་བོད་མིའི་བཙའ་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་སྤྱི་ཁག་ལ་དེ་མཚུངས་བཞོ་བཅོས་བྱེད་དགོས་ལྟར་སྐྱབས། དབར་སྐྱོན་དང་འཐེན་གྱིས་ཚུལ་སྤྱི་ལ་པར་ནང་དོན་སྤྱོད་འཕྲི་བསྐྱར་སྤྱི་ཡོང་བའི་རེ་སྤུལ་བྱས་ཡོད།

ད་ཆ་སྤྱི་དགའ་ལྷན་གྱི་དཔེ་དེབ་འདི་སྤྱི་ལ་པོའི་སྤྱོད་ལམ་དུ་བསྐྱར་བྱུང་པར་སྤྱོད་པ་འཕེལ་ཞིང་། འདི་ནས་རེ་བ་བཙའ་པ་ནང་བཞིན་དེབ་འདིས་བོད་ཡིག་སྤྱི་ལ་པོ་རྒྱལ་ལ་ཕན་ཐོགས་དེས་ཅན་ཞིག་ཡོང་བའི་རེ་སྤྱོད་དང་བཙས། བོད་ཀྱི་གོས་ཆོགས་དང་སྤྱི་དབུ་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གི་དེས་སྤྱོད་པ་སྤྱི་འཐུས་ཆོས་སྤྱོད་དབང་ཕྱག་གིས་བྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལྷ་ ༡༡ ཆོས་ ལ།

ཙམ་སྒྲིག་པའི་རྒྱུ་ཅད་ཅུ།

མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་ནི་ཆེད་ལས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ཁྲབ་ཁོངས་ཤིག་ཡིན་ཞིང་། འགྱུར་བའི་ཡོ་ཡང་ཆུ་
གཉིར་བཞེན་འཇུག་པའི་འཛམ་གླིང་འདིར། ཉིན་རེ་བཞེན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒྲུབ་འཕོ་འགྱུར་རི་སོང་ཤེས་དགོས་
ན། ཆབ་སྲིད་ཆོན་རིག་ལ་རིགས་གཅིག་རྒྱུ་འཛིན་པ་ཆོས་ཀྱང་འགྱུར་བའི་རྗེས་མི་ཐེན་པའི་སྐྱུག་སྒྲིག་ཤོར་གྱི་ཡོད་
པས། ཆེད་ལས་དང་སྒྲིག་ཡིག་གི་ཆ་རྒྱུན་མི་ཆང་བའི་ང་ཉེས་ཀྱི་མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་གྱི་ཙམ་སྒྲིག་གི་ལས་གཞི་འདི་
འདྲ་ཞིག་ལ་གཞུག་རྒྱུ་ནི་ཤིང་ཤིང་གོ་ཞིབ་མེད་པར་མོག་མོག་བཟོ་ཅིས་བྱེད་པ་དང་མཚུངས་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ཁོ་
མོ་ལོ་བཅུ་ལྷག་ཙམ་གྱི་གོང་མའི་ཕན་དུ་སྒྲོད་སྐབས་གཞོན་དུ་མེད་སེམས་ཆོར་བྱག་པོ་ཞིག་གིས་ད་བར་མ་སྒྲོད་པར་
བསྐྱད་པ་ཞིག་ནི། མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་གྱི་དེབ་ཅིག་ཙམ་སྒྲིག་བྱེད་ཐུབ་ན། ད་ལྟ་རང་དེའི་སྤྱི་ཚོགས་སུ་ཁ་ཆ་
དགོས་གཏུགས་དང་། ཙམ་ཐེན་པར་ཅེ་བཞོག་པས་ཀྱང་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཕན་ས་རེད་བསམ་པའི་སློབ་དེ་ཡིན།

ལོ་ངོ་རིམ་སོང་གིས། ལེ་ལོ་དང་སྤྱི་དུག་གོགས་སུ་བསྐྱེད་ཏེ་ཙམ་སྒྲིག་གི་སེམས་ལུགས་ཉམས་འཁྱིལ་
ཅི་རིགས་ཤིག་བྱུང་ཡང་། གྲ་སའི་སྒོ་མ་ཐུན་དགོ་བཤེས་ཤིག་དང་ལན་འགར་སློང་མོལ་སྐབས། ལས་འཆར་དེ་ལྟ་
བུ་ཞིག་འཕྲལ་མར་ལག་དུ་ལེན་དགོས་པའི་སྐུལ་མ་ནན་ཆེར་མཛད་པ་དེའི་རྒྱུ་བྱས་ཏེ་ཡིག་ཆ་འཆོལ་སྤྱད་དང་
ཚུགས་སྒྲིག་གི་ལས་ལ་འབྱུང་འབྱོར་དུ་ཞུགས་ཤིང་། དེ་མེད་ཅིག་དུ་བོད་ཀྱི་གོས་ཚོགས་དང་མིང་རྒྱུ་ཉམས་ཞིབ་
ཁང་ལ་དཔར་སྐྱུན་གྱི་མ་ཐུན་འགྱུར་ཡོང་མིན་ཞུ་སྐུལ་བྱས་པར། རྒྱུ་སྒྲོར་གྱི་ཞལ་བཞེས་དེ་ཐུར་གནང་བས། ཙམ་
སྒྲིག་གི་བྱ་བར་སྒྲིད་རགས་བསྐྱམས་ཏེ་སྤྱི་ལོ་བྱི་ཟླ་ ༥ རང་རགས་ཐེན་བྱུང་པ་དང་། བྱི་ཟླ་ ༤ ཟླ་སྤྱད་དུ་མ་ཐེན་
གཏན་འཁེབས་བྱས། དེའི་འཕྲོར་སྤྱི་ལྟོན་གོས་ཚོགས་ཚོགས་དུས་ ༡༡ པར་སྤྱི་ལོར་ལ་གོང་ས་ལ་སྐབས་མགོན་ཆེན་
པོས་སྤྱད་བར་ཅིས་སྒྲོད་ཀྱི་བཀའ་ནན་བསྐུལ་ཏེ། བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྒྲོམ་གཞི་དང་། དེ་དང་རྗེས་འབྲེལ་གྱི་ཁྲིམས་སྒྲིག་
ཁག་ཆང་མར་འགྱུར་བ་བྱིན་པར་བརྟེན། འཕྲོ་རིམ་འཕྲོར་འགོར་འགྱུར་སྤྱུར་པ་དང་། ད་ཆ་བོད་མིའི་སྤྱིག་འཇུགས་
ཀྱི་ལེ་ཆོན་ཁག་ལ་ཁ་གསལ་བྱས་པ་ལས་གཞན། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ཁག་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཁ་སྒྲོང་བྱེད་ཐུབ་མེད་པས།
ཞན་སྒྲོན་མང་དག་ཅིག་ཡོད་པ་གོར་མ་ཆག

དེབ་འདི་ནི་ཐུར་རྒྱན་དུ་བཀོད་པའི་རྒྱ་ཡིག་གི་ཐུར་ལྟའི་དབྱེད་གཞིའི་དེབ་དང་ཡིག་ཆ་ཁག་གཞིར་བསྐྱར་
ཙམ་སྒྲིག་བྱས་པ་དང་། ཐུར་ལྟའི་དེབ་དེ་རིགས་པལ་ཆེ་བ་ལོ་གངས་དུ་མའི་གོང་རོལ་ནས་དཔར་སྐྱུན་བྱས་པ་ཡིན་
སྐབས། རང་དོན་གསར་སྒྲོན་དགོས་རིགས་ཡོངས་སུ་རྒྱུགས་པ་བྱ་རྒྱུ་ལ་ཏེ་འཆོལ་སྤྱིག་བྱས་པ་ཡིན།

པོད་ཀྱི་ཁྱོས་ཚོགས་དང་སྤྱི་ཤུས་ཉམས་ཞིབ་ཁང་གི་དེས་སྟོན་པ་མཆོག་གིས་དེ་བའི་དེའི་བསྐྱར་བྱའི་རྒྱལ་
ཁབ་གས་སུ་རྒྱ་གར་འཛོག་དགོས་པའི་རེ་སྐུལ་ཡང་ཡང་གནང་སོང་ཡང་། ང་ལ་རྒྱ་གར་ཆབ་སྲིད་སློར་གྱི་རྒྱ་ཡིག་
གི་རྒྱ་ཆ་ཐན་ཐན་ཅམ་ལས་ཁ་ཆང་བ་སྟེ་གཅིག་རྒྱ་སོན་མ་བྱུང་བས། བངས་སེམས་དང་བཅས་སྐྱུར་དགོས་བྱུང་
ཞིང་། སིལ་བྱར་ཐོར་ཐེན་རྩིས་ཀྱི་ར་ཤི་ཡ་ལེ་འུ་ལྷ་པ་བར་དུ་བསྐྱར་བྱའི་གས་སུ་བཞག་ཀྱང་། ལྷག་ཤོག་གི་འཕོར་ལ་
དཔག་པའི་དགེ་མཆོན་དེ་ཅམ་མ་མཐོང་བས་དེས་སྟོན་པར་བཀའ་བསྐྱར་གྱིས་བྱིར་བསྐྱར་བྱས་པ་ཡིན།

སྤྱི་གཞུང་གཤིབ་བསྐྱར་གྱི་དེ་བའི་དེར་གཏིང་ཟབ་པའི་གཞུང་ལུགས་དེ་འབྲེལ་ཡང་མེད་ཅིང་། རོན་གཉེར་
ཅན་གྱིས་ཆབ་སྲིད་ཆོན་རིག་པ་ཚོས་སྟོན་འཛིང་དང་མཐའ་མི་འདུམ་པའི་འཛམ་གླིང་འདིའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཆབ་
སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སློར་ཞིབ་འཇུག་གིས་གཏན་འཁེབས་མཛད་པའི་རིགས་ལམ་དེད་ནས་བསྐྱས་པ་ཡིན་ན། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་
བྱ་བ་ནམས་འགལ་འཁྱུག་གིས་དགྲིགས་ཡོད་པ་ཅམ་ལས། ཆབ་སྲིད་ཆོན་རིག་ནི་ལྟ་སྟོན་གྱི་རྒྱ་ཏུ་ཅང་སྐབས་བདེ་
ཡིན་ལ། སྤྱི་གཞུང་གཤིབ་བསྐྱར་གྱི་ནང་དོན་ནམས་ལྟ་སྟོན་དང་མཉམ་དུ་གཡས་གཡོན་གྱི་བྱ་དངོས་དང་མཐོང་
ཐོས། ལྷང་ཚུལ་དང་ཉམས་སྲོང་སོགས་ལ་སྐྱར་ནས་བསམ་སྟོར་བཏང་ན། དེ་ནི་ཉིན་ཞག་སྤྱགས་གཅིག་གི་འགྲོ་
འདུག་ཉལ་འཆག་གི་བྱ་སྤྱོད་ནི་སྟོན་བྱ་ཆ་ཐོ་ཡོད་ཀྱང་། དེའི་སློར་གྱི་གནས་ཚུལ་འབྲི་འགོད་བྱས་པ་ནམས་ཉོགས་
མི་སྐབ་པའི་དཀའ་ངལ་འབྱུང་མེད་པ་ནང་བཞིན་ཡིན།

སྤྱི་གཞུང་གཤིབ་བསྐྱར་གྱི་ཤེས་བྱ་ནམས་དབྱེན་རི་སོགས་འཛམ་གླིང་གི་སྐད་ཡིག་བཀོལ་སྤྱོད་ཆེ་ཤོས་
ནམས་སུ་དཔེ་མཛོད་དང་དེ་བཙུང་ཁང་དུ་ལག་པ་གར་བསྤྱངས་ནས་རྟེན་སྐབ་ཀྱང་། པོད་ཡིག་སྤྱོད་མཁན་ལ་དགོན་
ཆེ་བས། རང་གི་རིག་གཞུང་ལ་བཅེ་ཞེན་གྱིས་ཀྱན་ནས་བསྐྱངས་ཏེ་འབད་པ་ལག་ཏུ་སྤྱངས་པ་ཡིན་ལ། དེ་བའི་དེའི་
ཞན་སྟོན་ནམས་མཁས་པའི་སྤྱན་སྐྱར་མཐོལ་ཞིང་གཤགས་སུ་གསོལ་རྒྱ་དང་། ལེགས་ཚོགས་རི་ཡོད་འཛིག་རྟེན་
ལ་རབས་ཀྱི་གདམ་ངག་དང་ཉམས་སྲོང་གི་མཛོད་འཛིན་བདག་གི་པ་རོ་བོ་སྐྱབས་མཐོར་སྤོ་དེ་ཉིད་ཀྱི་དགེ་ཅར་
བསྐྱོས་ལགས་པ་བཅས། ལ་འབྲོང་བཀའ་ཤིས་རྒྱ་མཚོ་མིང་འཛིན་པས་བོད་རྒྱལ་ལོ་ ༡༩༩༧ ལོ་འགན་སྐྱུགས་
ལོས་བྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ལྷ་ ༡༡ ཚེས་ ༡༡ ལ། །

དཀར་ཆག

དཔར་སྒྲན་ཆེད་བཟོས།	□
ཚཱ་སྒྲིག་པའི་རྒྱུ་ཅ།	□

ལེའུ་དང་པོ། སྤྱི་བཤད་པ།

ས་བཅད་དང་པོ། སྤྱི་གཞུང་གི་གོ་དོན།	1
ས་བཅད་གཉིས་པ། སྤྱི་གཞུང་གི་རྣམ་གྲངས།	6
ས་བཅད་གསུམ་པ། ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ།	13
ས་བཅད་བཞི་པ། བསྐྱར་བྱའི་རྒྱལ་ཁབ་ལག་གི་སྤྱི་བཤད།	18

ལེའུ་གཉིས་པ། བྱིས་སྤྱི་འཕེལ་རིམ།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	25
ས་བཅད་གཉིས་པ། དབྱིན་ལན།	26
ས་བཅད་གསུམ་པ། མྱ་རན་སི།	34
ས་བཅད་བཞི་པ། ཨ་རི།	39
ས་བཅད་ལྔ་པ། ཉི་ཧོང་།	42
ས་བཅད་དྲུག་པ། འཇར་མན།	48
ས་བཅད་བདུན་པ། བོད་མིའི་སྒྲིག་འཇུགས།	55

ལེའུ་གསུམ་པ། ཆབ་སྤྱི་སེམས་ཁམས་ཀྱི་མང་གཞི།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	62
ས་བཅད་གཉིས་པ། དབྱིན་ལན།	69
ས་བཅད་གསུམ་པ། མྱ་རན་སི།	72
ས་བཅད་བཞི་པ། ཨ་རི།	76
ས་བཅད་ལྔ་པ། ཉི་ཧོང་།	82
ས་བཅད་དྲུག་པ། འཇར་མན།	87
ས་བཅད་བདུན་པ། བཅན་བྱེལ་བོད་མི།	92

ལེའུ་བཞི་པ། གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	95
ས་བཅད་གཉིས་པ། གྲོས་ཚོགས་གྲུབ་སྟངས།	97
ས་བཅད་གསུམ་པ། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འགན་དབང་།	117
ས་བཅད་བཞི་པ། གྲིམས་བཟུང་བརྒྱུད་རིམ།	129

ལེའུ་ལྔ་པ། སྤྱི་དྲུས་ཁྲབ་བསྟར་གྱི་གྲུབ་ཆ་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	143
ས་བཅད་གཉིས་པ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབྱ་ཁྲིད།	143
ས་བཅད་གསུམ་པ། གཞུང་གི་འགན་འཛིན།	158
ས་བཅད་བཞི་པ། འཛིན་སྐྱོང་དང་གྲིམས་བཟུང་འབྲེལ་བ་གཤིབ་བསྟར།	164

ལེའུ་དྲུག་པ། སྤྱི་དྲུས་ལག་བསྟར་གྱི་གྲུབ་ཆ་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	173
ས་བཅད་གཉིས་པ། སྤྱི་འཐུས་གྲུབ་སྟངས།	174
ས་བཅད་གསུམ་པ། མི་འགྲོ་འདེམས་བསྐྱོ།	180
ས་བཅད་བཞི་པ། ལྷ་རྟོག་སྟངས་འཛིན།	188
ས་བཅད་ལྔ་པ། སྤྱི་དྲུས་ཀྱི་གདོན་བྱ།	193

ལེའུ་བདུན་པ། གྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	198
ས་བཅད་གཉིས་པ། གྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱད་ཚོས།	200
ས་བཅད་གསུམ་པ། གྲིམས་འཛིན་སྤྱི་འཐུས་གྲུབ་སྟངས།	210
ས་བཅད་བཞི་པ། གྲིམས་དོན་བསྟར་ཞིབ་ལམ་ལུགས།	220

ལེའུ་བརྒྱད་པ། དབྱུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།	223
ས་བཅད་གཉིས་པ། དབང་ཚད་ཆ་བཞོས།	224
ས་བཅད་གསུམ་པ། ས་གནས་རང་སྐྱོང་།	230
ས་བཅད་བཞི་པ། དབྱུས་ནས་ས་གནས་ལ་ལྷ་རྟོག་	236
དེབ་འདིའི་ཐ་སྟན་ཤན་སྐྱར་རེའུ་མིག་	242

ལེའུ་དང་པོ། སྒྱིར་བཤད་པ།

ས་བཅད་དང་པོ། སྒྱིད་གཞུང་གི་ལོ་དོན།

གཅིག་སྒྱིད་གཞུང་གི་མཆན་ཉིད།

སྒྱིད་གཞུང་ནི་ཆབ་སྒྱིད་ཀྱི་མ་ལག་ཅིག་སྟེ། ས་ཁོངས་ག་གེ་མོ་ཞིག་བཅད་བརྒྱུད་གིས། ཁྲིམས་ལུགས་གསར་བཞོལ་ག་བསྐྱར་དང་དོན་མཉམ་བྱེད་པའི་སྡེ་ཆུན་ཞིག་ལ་ཟེར་ཞིང་། སྒྲ་ཡངས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ཁྲིམས་བཞོད་དང་། འཛིན་སྐྱོང་། ཁྲིམས་འཛིན། དམག་དོན་བཅས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་ལ་གོ་བ་དང་། སྒྲ་དོག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་གཅིག་ཤུར་གོ་བ་ཡིན། བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ། སྒྱིད་གཞུང་ཞེས་པ་རྒྱལ་ཁབ་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་ཏེ། བཀའ་ཤག་རང་ལ་གོ་བའང་ཡོད། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་སྒྱིད་གཞུང་ལ་དབུས་དང་ས་གནས་བཅས་རིམ་བཞིན་སྤྱད་གར་ཆོག་

སྒྱིར་བཤད་ཆབ་སྒྱིད་ནི་མི་གཉིས་སམ་དུ་མ་འདུས་པ་ལས་འབྱུང་བ་ཡིན་གྱི། མི་ཁེར་རྒྱུད་བཞིན་གྱི་སྒྲུང་དུ་ཡོང་ཐབས་མེད་པ་ཞིག་ཡིན། མི་དུ་མ་འདུས་པ་དེ་དག་གི་རྒྱལ་ཁོངས་དང་འཆོ་གནས་ཁོར་ཡུག་མི་འདྲ་བའི་ཉེར་ལེན་གྱིས། གཉེར་བྱའི་དམིགས་ཡུལ་དང་ཁེ་སན་ཡང་གཅིག་མཚུངས་མིན་ལ། བན་ཚུན་འབྲེལ་གཏུག་སྐབས་སུ་ཁེ་སན་གྱི་འགལ་ཁྲ་འབྱུང་རྒྱ་ནི་ཆོས་ཉིད་ཡིན་པས། ཆབ་སྒྱིད་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་དག་འདུམ་འགྲིག་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན། ཁེ་སན་གྱི་འགལ་ཁྲ་འདུམ་འགྲིག་གཙང་མ་བྱེད་མ་ཐུབ་ཆོ། ཆབ་སྒྱིད་ཀྱི་དམིགས་དོན་ཡང་མ་གྲུབ་པ་ཡིན་ཞིང་། ཕྱོགས་གཉིས་ཀའི་ཁེ་སན་གྱི་འགལ་ཁྲ་ཁག་གུ་བཤངས་བྱེད་ཐུབ་པའི་སྐབས་སུ། གཞི་ནས་ཆབ་སྒྱིད་ཡོང་ཐུབ་པ་ཡིན། དེ་བས། འགལ་ཁྲ་དང་གུ་བཤངས་ནི་ཆབ་སྒྱིད་སྟེང་ཚོད་རྩོད་ཀྱི་འདུམ་འགྲིག་བྱ་རྒྱུའི་ལས་ཀ་འགངས་ཆེ་ཤོས་གཉིས་ཡིན།

ཆབ་སྒྱིད་ལ་བཅངས་པའི་དམིགས་འདུན་དང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཁྲུབ་ཁོངས་སོགས་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས། རྒྱལ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཆབ་སྒྱིད་རིག་པ་སྤྱོད་ཆོས་དེའི་ཐད་མཆན་ཉིད་ཀྱང་མི་འདྲ་བ་མང་དུ་བཞག་ཡོད།^[1] དེ་དག་ལས་

1 1) ཆབ་སྒྱིད་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱེད་སྐྱོད་སྟེ། རྒྱལ་ཁབ་འཛིན་སྐྱོང་དང་། དབང་ཆ་འཕྲོག་ལེན་ནམ་ཉར་འཛོག་གི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་ཏུ་འདོད་པ་དང་། 2) ཆབ་སྒྱིད་ནི་

ཏ་རོལ་ད། ལ་སི་ཤེལ་(Harold D. Lasswell) གྲིས།^[2] ཆབ་སྲིད་ (politics) རི་མི་སུ་ཞིག་ལ། དུས་ནས་ཞིག་ཐབས་ཚུལ་རི་ལྟར། ཅེ་ཞིག་ཐོབ་མེན་ལ་ཐུག་པ་ཞིག་དང་། ཤེར་འོན། རེ་ཁེ་(Vernon V. Dyke) ཡིས་ཆབ་སྲིད་ནི་སྤྱི་བའི་ལས་དོན་གྱི་ཚད་གཞིའི་ཐད། བན་ཚུན་ཚད་ཚྭ་གསུམ་པོ་འདོད་ཀྱི་སྒོ་འཆང་མཁན་དབར་དོ་བསྟོན་པ་ལ་གོ་དགོས་ཞེས་དང་། རེ་ཤེཌ། ཨེ་སི་ཁོན་ (David Easton) གྲིས། ཆབ་སྲིད་ནི་དབང་ཐེམ་རང་བཞིན་གྱི་རིན་ཐང་བཞོ་འགྲེམས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་འདོད་ཀྱི་ཡོད། གོང་གསལ་གྱི་མཚན་ཉིད་འདི་དག་ལས་མཐོང་ཐུབ་པ་ཞིག་ནི། ཆབ་སྲིད་ཅེས་པ་འགལ་འབྲུག་གིས་ཡོངས་སུ་དཀྱིགས་ཡོད་པས། དབང་ཐེམ་ལྡན་པའི་གཞུང་འཛིན་ལ་བརྟེན་ནས་འགལ་འབྲུག་འདུམ་འགྲིག་བྱེད་དགོས།

ཆབ་སྲིད་འགལ་འབྲུག་ལ་མི་ཚང་མས་ཞེན་ལོག་བྱེད་ཅིང་། འགལ་འབྲུག་དེ་རིགས་ཁག་སྟེར་གྱི་འཆོ་བའི་ལས་སུ་འགོ་བཤམ་གྱི་ཆེད། སྲིད་གཞུང་གི་སྤྱི་བའ་འཇུགས་བཅུགས་ཏེ་འགལ་ཆུན་སེལ་ཐབས་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན། དུས་རབས་ ༡༧ པའི་ཆབ་སྲིད་མཚན་ཉིད་རིག་པའི་མཁས་པ་རྟོབ་ལྷེ་སི་T. Hobbes ཡིས། རྒྱལ་ཁབ་མེད་པའི་གནས་སྟངས་(རང་བཞིན་པའི་གནས་སྟངས་Natural state) བྱུང་བ་ཡིན་ན། ཆོད་འཛིན་གང་ཡང་མེད་པའི་རང་དབང་ནི་འབྲུག་ཡོང་ Warre དུ་འགྱུར་སྲིད་པའི་འགྲེལ་བཞིན་བྱས་ཡོད། གནས་སྟངས་དེ་ལྟ་བུའི་འོག་མི་དང་མིའི་དབར་པན་ཚུན་དག་རྒྱར་ཡངས་ཏེ། འཆོ་བའི་སྤྱོད་ཁེར་རྒྱུ་དང་། དཀའ་ཚུན་ཉམས་ཉེན་གྱིས་འོན་པར་བྱེད་པ་ཅམ་དུ་མ་ཟད། དངོས་ཐོག་གི་མཐུན་ཆུན་ཡང་ཏ་ཅང་དགོན་པོར་འགྱུར་བ་ཡིན། དེར་བརྟེན། མི་སྤྱོད་སོ་སོའི་ངོས་ནས་རང་བཞིན་པའི་གནས་སྟངས་དེའི་སྤྱུག་བསྐྱེད་ལས་ཐར་ཆེད། གཉིས་མོས་ཀྱི་གན་ཆིངས་ contract བཞག་སྟེ། རྒྱུན་ལྡན་གྱི་སྤྱི་བའ་ལམ་དང་བརྟན་སྟོང་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་མཁན་དབང་བསྐྱུར་བྱེད་པོ་ཞིག་ངོས་ལེན་བྱེད་དགོས། རྟོབ་ལྷེ་སི་ཡི་སྤྱི་ཆོགས་གན་ཆིངས་ནམ་བཤད་དུ། མི་ནམས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་བཅི་བཀྱར་དང་དེའི་བཀའ་བཀོད་དང་ལེན་བྱེད་པའི་མཐར་ཐུག་གི་དམིགས་ཡུལ་ནི། ཆབ་སྲིད་དབང་བསྐྱུར་མ་ལག་གི་བརྟན་སྟོང་དང་བདེ་འཇགས་ཐོབ་ཆེད་དུ་ཡིན་པའི་འགྲེལ་བཤད་བྱས་ཡོད།

སྲིད་གཞུང་གི་བྱེད་ཁུས་གཙོ་བོ་ནི། སྤྱི་བའི་སྲིད་ཁྲིམས་(མི་དམངས་སྲིད་ཁྲིམས་ public policy)བརྒྱུད་ནས་མི་དམངས་ཀྱི་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་དང་། མི་དམངས་ཀྱི་འདོད་འདུན་བསྐྱང་རྒྱ་དེ་ཡིན། སྲིད་གཞུང་གིས་སྲིད་ཁྲིམས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་གོ་རིམ་ནི་ཏ་ལམ་འདི་ལྟ་སྟེ།

དབང་ཆའི་འཐབ་ཚྭ་དེ། མི་དང་མིའི་འགྲེལ་བའི་ཁྲོད་ཀྱི་དབང་ཆའི་སྤྱང་ཚུལ་ཞིག ༡) ཆབ་སྲིད་ནི་སྤྱི་བའི་ལས་དོན་གོང་སྤྱོད་བྱེད་སྐབས། མི་སྤྱོད་ཀྱི་མདོན་འདོད་དང་ཁེ་ཕན་གྱི་མདོན་པར་བྱེད་པའི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་སྟེ། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དམིགས་ཡུལ་ནི་སྲིད་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱ་དང་སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན། ༢) སྲིད་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས་དང་ལག་བསྟར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ། ༣) སྤྱི་ཆོགས་ཁེ་ཕན་གྱི་འགྲེལ་ལམ་ཞིག་སྟེ། སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་རིན་ཐང་ལ་དབང་ཐེམ་རང་བཞིན་གྱི་བཞོ་འགྲེམས་བྱེད་པ་ཞིག་ལ་ཟེར།

- 2 ཏ་རོལ་ད། ལ་སི་ཤེལ་(1890-1970) དུས་རབས་ཉེ་མུ་བའི་ལོ་རབས་40 ནས་60 བར་ཨ་རིའི་སྤྱི་ཆོགས་ཚན་རིག་གི་མཁས་པའི་ཁྱུ་མཆོག་སྟེ། ཨ་མེ་རི་ཀའི་མཁས་པའི་སྤྱན་རྒྱལ་ American Council of Learned Societies ནས་ཁོང་ལ་སྤྱི་ཆོགས་ཚན་རིག་ཡོངས་ཀྱི་སྟོན་དཔོན་དང་། རྒྱལ་ཁོངས་སོ་སོའི་ཐོན་ཐོན་པ་ Master of all social sciences and pioneer in each ཞེས་པའི་མཚན་བརྟན་ཐུག་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཁོང་ནི་ཨ་རིའི་བརྟན་འཕྲིན་རིག་པའི་Communication Studies སྟོན་འབྲེད་མཁན་བཞིའི་གས་ཡིན།

- ༡། ཁེ་སན་མངོན་སྒྲིག། interest articulation གང་ཟག་སྒྲེར་རམ་ཆོག་ས་ཤིང་ཁག་གིས་སྤྱོད་དོན་ཆོག་ས་
བཤམ། རམ་སྒྲོན་ཁྲིམ་སྒྲོར། བདེ་སྤྱད་སྒྲུབ་ཀྱི། བཏྲག་དབྱེད་ཞིབ་འཇུག་སོགས་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་སྤྱད་
ནས། སྤྱོད་གཞུང་ལ་བསམ་ཚུལ་འདོན་པ།
- ༢། ཁེ་སན་མཉམ་གསེད། interest aggregation བསམ་ཚུལ་མི་མཐུན་བཤམ། འགལ་སྒྲུར་གྱུར་པ་ནམས་
འཆོས་སྒྲིག་གི་བརྒྱུད་རིམ་ཞིག་སྟེ། བསམ་ཚུལ་དེ་རིགས་སྤྱི་བའི་སྤྱོད་ཁྲུས་གཏན་འབེབས་སམ་བཟོ་
སྒྲེར་གི་གཙོ་གནད་དུ་འཛོག་ཐབས་བྱ་རྒྱ།
- ༣། སྒྲིག་གཞི་གཏན་འབེབས། rule making བསམ་ཚུལ་ཕྱོགས་བསྐྱས་བྱས་པ་ནམས་ལ་བཟོ་སྒྲེར་གིས།
འཇུག་སྒྲོ་ཆང་བའི་སྤྱོད་ཁྲུས་ཐག་གཅོད་བྱ་རྒྱ།
- ༤། སྒྲིག་གཞི་ལག་བསྟར། rule application སྤྱོད་ཁྲུས་གཏན་འབེབས་ཟེན་མཆོམས། དེ་གཞིར་བརྒྱུད་ལག་
བསྟར་བྱེད་པ་ལས། གང་གྱུར་དུ་འགྱུར་བཅོས་གཏོང་མི་ཆོག
- ༥། སྒྲིག་གཞི་ཁྲུག་གཅོད། rule adjudication སྤྱོད་ཁྲུས་ལག་བསྟར་བྱས་པ་དེ་མང་ཆོག་ས་ཀྱི་ཁེ་སན་ལ་
མཐུན་མིན་དང་། ལག་བསྟར་གྱི་གྲུབ་འབྲས་ཇི་ལྟ་བུ་ཡིན་མིན་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན།

ཆབ་སྤྱོད་ཞིབ་འཇུག་ནི་དཔག་འཐབ་དང་འཇུག་ཡོང་། ཁ་བྲལ་གྱི་བྱ་སྤྱོད་གཞན་སོགས་དང་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་
ཡོད་ནའང་། ཆབ་སྤྱོད་ཞིབ་འཇུག་གི་དོ་སྣང་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི། སྤྱོད་གཞུང་གིས་ཇི་ལྟ་བུ་སྤྱོད་ཆོག་ས་སྒྲིག་འཇུག་ས་
ཁྲོད་འགལ་འཇུག་འདུས་འགྲིག་དང་ཁེ་སན་སྒྲོམ་སྒྲིག་བྱས་ཏེ། སྤྱོད་ཆོག་ས་ཁ་བྲལ་དུ་མི་འགོ་བ་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན། སྤྱོད་
གཞུང་གི་དཔེགས་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི་འགལ་འཇུག་འགོག་ཐབས་མ་ཡིན་པར། གཡོལ་ཐབས་མེད་པའི་འགལ་འཇུག་
འདུས་འགྲིག་བྱ་རྒྱ་དེ་ཡིན་ཞིང་། དེ་བཞིན་དུ། སྤྱོད་ཆོག་ས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་གཅིག་གྱུར་ཡོང་ཐབས་གཅིག་སུ་འཛིན་
པ་མ་ཡིན་པར། སྤྱོད་ཆོག་ས་ཁྲོད་ཀྱི་མི་དཔངས་མང་ཆེ་བའི་མོས་མཐུན་ཡོད་པའི་སྤྱོད་ཁྲུས་བཟོ་རྒྱ་གལ་ཆེ་བ་ཡིན།
མང་མོས་ཀྱི་སྤྱོད་ཁྲུས་འདི་རིགས་ནོར་འཇུག་ཡིན་ཡང་། མང་ཆོག་ས་ཀྱི་མངོན་འདོད་ཡིན་པས། དགེ་མཆོན་གྱི་ཆ་
དེ་འགངས་ཆེ་བ་ཡིན།

དེ་ལྟར། སྤྱོད་གཞུང་ government ལ་གོ་དོན་གཉིས་འབྱུང་བ་སྟེ། ༡། མི་ཆོག་ས་སྒྲོར་ཞིག་གིས། དུས་ཡུན་
ངེས་ཅན་ནང་། སྤྱོད་ཆོག་ས་ཁྲོད་སོ་སོའི་བྱེད་ཁྲུས་འདོན་པ་ཞིག་དང་། ༢། བྱེད་ཁྲུས་འདི་རིགས་ལག་བསྟར་བྱེད་
པའི་སྒྲིག་སྒོལ་ཞིག་ institution སྟེ། སྒྲིག་སྒོལ་དེའི་ཁྲོད་ཀྱི་མི་ནམས་འཕོ་འགྱུར་འགོ་ནའང་། སྒྲིག་སྒོལ་དེ་དང་
ངེས་ཁྱབ་པའི་བརྒྱུད་རིམ་ procedure ནི་སྤྱོད་ཆོག་ས་སྤྱོད་གཞུང་གི་ལོ་ལོ་མཐུན་པ་ཡིན།

དེ་བའི་དུས་འཁོད་པའི་སྤྱོད་གཞུང་གི་གོ་དོན་ནི་གོང་གི་དོན་ཆོན་གཉིས་ཀའི་ནང་དོན་མཉམ་དུ་བསྐྱས་པ་
དེར་འདོད་ཅིང་། སྤྱོད་གཞུང་ནི་མི་དང་སྒྲིག་སྒོལ་མཉམ་འདུས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཞིག་སྟེ། སྤྱོད་ཆོག་ས་བྱེད་ཁྲུག་པ་ཞིག་ལ་
ཁྲིམས་གཞི་གསར་བཟོ་དང་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཞིག་ལ་གོ་དགོས། Austin Ranney

གཉིས། སྲིད་གཞུང་གི་ཁྱད་ཆོས།

༡༽ སྲིད་གཞུང་ནི་མི་ཉུང་ཤས་ཤིག་ལས་བྱུང་བ་ཡིན།

སྲིད་གཞུང་གང་ཞིག་གི་བྱུང་ཆར་མི་འབོར་མང་ཙམ་ཡོད་སྲིད་ཀྱང་། དེའི་གངས་འབོར་དེ་རྒྱལ་ཡོངས་ གྱི་སྤྱི་འཇུག་མི་འབོར་དང་བསྟུར་ན་ཉུང་དུ་ལས་མེད། གནའ་བོའི་རྗེ་རེ་སི་ Greece རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་ཐད་ཀའི་དམངས་གཙོ་ ལག་བསྟར་བྱེད་ཅིང་། སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་མཁན་ཆང་མ་ཁྲིམས་བཅོའི་ལས་རིམ་ཏུ་འཇུག་ཆོག་ ཡིན་ བྱུང་། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་འབོར་ཁྲོད་། སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་མཁན་ནི་གངས་ཉུང་ཡིན། དེར་རབས་ཀྱི་བརྒྱུད་ པའི་དམངས་གཙོ་ལས་འཇུག་ཆར་ཀྱི་དམངས་གཙོ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ་འདྲ་། འོས་ཤོག་འཕེན་ མཁན་ཡོངས་རྫོགས་སྲིད་གཞུང་གི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་དང་། འོས་འཕེན་བཞེད་དག་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་འབོར་ དང་བསྟུར་ན། ད་དུང་གངས་ཉུང་ཡིན། སྲིད་གཞུང་འབྲུག་པར་བྱེད་པའི་གངས་ཉུང་མི་འབོར་འདི་དག་དང་། ཁོ་ཆོའི་ བྱ་སྤྱོད་ལ་ཆད་བཀག་མེད་པ་ཞིག་མིན་པར། སྲོལ་རྒྱན་དང་གོམས་གཤེས། ཁྲིམས་སྲོལ་སོགས་ཀྱིས་དེ་དག་ཆོད་ འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན།

༢༽ སྲིད་གཞུང་ནི་དབང་ཆའི་སྤྲིག་འཇུགས་ཤིག་ཡིན།

སྲིད་དབང་སྤེལ་གཙོད་དམ་དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་ཡིན་ཅུང་། དེའི་སྲིད་གཞུང་གིས་དབང་ཆ་ ཆེ་ཤོས་བདག་ཏུ་བཟུང་ཡོད། སྲིད་གཞུང་གིས་ཐག་གཙོད་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན་ཆོ། དེས་སྤྱི་ཆོགས་ཉིལ་བོར་ཐད་ཀར་ བན་གཞོད་ཀྱི་བྱེད་རུས་འདོན་པ་དང་། ཆོགས་སྤེལ་གཞན་དང་བསྟུར་ན། སྲིད་གཞུང་གི་དབང་ཆའི་བྱེད་རུས་ཁྱབ་ཆད་ དེ་ཉ་ཅང་རྒྱ་ཆེ་བ་ཡོད། ཆོགས་སྤེལ་གང་ཞིག་ཡིན་ཡང་། སྲིད་གཞུང་གི་དབང་ཆའི་ཁྱབ་ཁོངས་སུ་འདྲུབ་དང་། སྲིད་ གཞུང་གི་ཐག་གཙོད་ལ་བརྩེ་སྤང་མ་བྱས་ཆོ། ཉེས་ཆད་འགལ་རེས་པ་ཡིན། སྲིད་གཞུང་གིས་བཅན་ཤེད་ཀྱི་བྱེད་ ཐབས་སྤྱད་ནས་སྲིད་རྒྱས་ཁྱབ་བསྐྱར་བྱེད་པ་དང་། ཆོགས་སྤེལ་གཞན་དག་གིས་ཀྱང་བཅན་ཤེད་ཀྱི་སྤྱོད་ས་སོ་སོའི་ ཆོགས་མིར་འགན་བསྐྱར་བྱེད་སྲིད་ཀྱང་། དེ་ནི་སྲིད་གཞུང་གི་བྱེད་ཐབས་ལྟ་བུ་བཅན་ཤེད་ཀྱི་རུས་པ་ལྷགས་ཆེར་ ལྷན་པ་ཞིག་མིན། སྲིད་གཞུང་ནང་ཁུལ་ནི་དབང་ཆའི་བྱུང་སྐྱབས་ཤིག་ཡིན་པས། དེར་དབང་ཆའི་སྤྲིག་འཇུགས་ཞེས་ ཀྱང་འབོད་པ་དང་། དེའི་དབང་ཆའི་སྤྲིག་འཇུགས་ལ་རིམ་པ་གོང་འོག་(གནས་རིམ་)གི་དབྱེ་བ་ཡོད་ཅིང་། བྱང་ཁུལ་དུ་ བཀའ་བཀོད་དང་བརྩེ་བཀུར་ Command and Obedience ཀྱི་རིམ་པ་ Hierarchy གསལ་པོ་བཀུར་ཡོད།

ག༽ སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ཐག་གཙོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ།

སྲིད་གཞུང་གི་དབང་ཆ་ནི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་ལས་དོན་བྱ་རྒྱུར་དམིགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། སྲིད་རྒྱས་གསར་

བཟོའམ་སྲིད་རྩལ་ལག་བསྟར་གྱི་སྐབས་གང་དུའང་། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་དགོས་མཁོ་དང་འཚམ་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་དེ་
དམིགས་དོན་གཙོ་བོ་ཡིན། སྲིད་གཞུང་གིས་ཐག་གཅོད་གང་བྱས་པ་དེ་མང་ཚོགས་ཀྱི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བ་
ཡོད་པ་ལ་སྟག་ཡིན། ཁྲིམས་ལུགས་དབང་བསྐྱར་གྱི་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱ། སྲིད་གཞུང་གིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་སྲིད་རྩལ་
གང་ཡིན་ཡང་། དེ་དག་ཁྲིམས་གཞིའི་ཚུལ་དུ་བྱལ་བསྐྱར་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཡིན།

གསུམ། སྲིད་གཞུང་དང་ཚོགས་སྡེ་གཞན་དབར་གྱི་བྱུང་པར།

༡༽ གཤམ་འོག་གམ་ཚོགས་མིར་སྤངས་འཛིན་ཆེ་རྒྱུ་།

ཚོགས་སྡེ་ཁག་གི་ཚོགས་མི་རྣམས་ཚོགས་སྡེ་གང་ཡིན་དེར་འཛུལ་ཞུགས་སམ་སྤྱིར་འཐེན་རང་དབང་
དུ་བྱེད་ཚོགས་ཀྱང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱལ་ཆ་ནི་སྤྱི་དམངས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པ་ཡིན་སྟབས། དེར་རང་དབང་གི་སྒོ་
ནས་འཛུལ་ཞུགས་སམ་སྤྱིར་འཐེན་བྱེད་ཚོགས་གི་མེད། སྲིད་གཞུང་གིས་བཀའ་བཀོད་ལ་རྒྱབ་འགུལ་བྱེད་མཁན་
ནམ། ལས་འགན་ཇི་བཞིན་མི་སྐབ་མཁན་ལ་རང་དབང་འཕྲོག་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཕུལ་བཞེས། ཐ་ན་སྲོག་འཕྲོག་
པ་སོགས་ཀྱི་ཉེས་ཆད་གཏོང་ཚོགས་ ཡིན་ནའང་ཚོགས་སྡེ་དེ་དག་གིས་སོ་སོའི་ཚོགས་མིའམ་གཤམ་འོག་ལ་སྲིད་
གཞུང་ནང་བཞིན་དབང་ཆ་བྱལ་བསྐྱར་བྱེད་མི་སྤྱབ་པ་དང་། བྱེད་སྤྱབ་པའི་དབང་དུ་བཏང་ཡང་། དེའི་དབང་ཆ་དང་
སྲིད་གཞུང་ནས་བཀའ་འཁྲུག་ཐོབ་དགོས།

༢༽ ཁྲིམས་མ་ཐུན་རང་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་གསོན་གྱི་ཁུན་གཅོད་དབང་ཆ།

སྲིད་གཞུང་གིས་སོ་སོའི་སྤྱི་དམངས་ལ་སྲོག་ཁྲིམས་གཅོད་རྒྱུའི་ཁྲིམས་མ་ཐུན་གྱི་དབང་ཆ་དང་སྐྱེར་སྐྱེམ་
བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཚོགས་སྡེ་གཞན་ལ་དེ་ལྟའི་དབང་ཆ་མེད།

༣༽ རྒྱ་དངོས་ཀྱི་བྱས་ལུགས་བདག་གིར་བརྩུང་ཆད་མང་རྒྱུ་།

ཚོགས་སྡེ་གཞན་དང་བསྟར་ན། སྲིད་གཞུང་གིས་རྒྱལ་ཁོངས་དེའི་མི་དང་རྒྱལ་ཁོར་གྱི་བྱས་ལུགས་པལ་ཆེ་བ་
སྐྱེར་བདག་བྱས་ཡོད་པ་སྟེ། སྲིད་རྩལ་གང་ཞིག་ལག་ལེན་དུ་བསྟར་ཆེད། སྲིད་གཞུང་གིས་རང་ཁོངས་འཛིན་སྐྱོང་
ལས་བྱེད་མི་སྤྱད་དང་། སྐྱོར་སྤྱང་བ། ཁྲིམས་ཁང་། ཐ་ན་དམག་དབུང་ཡང་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཚོགས་གི་ཡོད།

ད་༽ སྲིད་རྩལ་ཐག་གཅོད་བྱས་པ་དེའི་ཉེན་ཁ་ཆེ་རྒྱུ་།

སྲིད་གཞུང་གིས་ཐག་གཅོད་བྱས་པའི་སྲིད་རྩལ་དེ་ཚོགས་སྡེ་གཞན་དང་བསྟར་ན་ཉ་ཅང་ཉེན་ཁ་ཆེ་བ་ཡོད།

སྲིད་རྒྱལ་ཡུག་པོ་བྱུང་ན་རྒྱལ་ཁབ་ས་བདེ་ཞིང་སྤྱི་ཚོགས་དར་བ་དང་། རྩོམ་འབྲུག་བཅོས་ཆེ། རྒྱལ་ཁབ་དང་མི་
རིགས་སྤྱོད་བའི་ཆག་སློ་འབྱུང་སྲིད།

ས་བཅད་གཉིས་པ། སྲིད་གཞུང་གི་ནམ་གངས།

གཅིག་ནམ་གངས་དགར་བའི་དམིགས་ལུལ།

དེ་ནི་རྩོག་འཛིང་སྟབས་བདེར་སྐྱར་ཐབས་དང་། སྟབས་བདེ་ཁ་གསལ་དུ་བཏང་སྟེ། རོས་འཛིན་དབྱེད་ཞིབ་
བདེ་བ་དང་། འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་སྤྱོད་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན།

གཉིས་ནམ་གངས་དགར་བའི་ཆད་གཞིའི་ཆ་རྒྱུན།

- ༡། ཁ་གསལ་བ། ནམ་གངས་དགར་རྒྱུའི་ཆད་གཞི་གང་ཞིག་གསལ་པོ་དང་། ཉག་ཉག་ ཞིབ་ཐ་ཡིན་དགོས་
པ་ལས། སྤྱི་མ་སྟོམ་དུ་འཛོག་མི་རུང་།
- ༢། དོན་ལ་འབེབས་པ། ནམ་གངས་དགར་རྒྱུའི་ཆད་གཞི་གང་ཞིག་དོན་ལ་འབེབས་དགོས་པ་ལས། བྱི་
ཚུལ་སྐར་སྐར་དུ་འཛོག་མི་རུང་། གཞུང་ལུགས་ཀྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་དོན་སྤྱིང་ལྡན་པ་དང་དངོས་སུ་ལག་
བསྟར་བྱེད་ཆོག་པ་ཞིག་ཡིན་དགོས།
- ༣། ཡོངས་སུ་སྤྱད་པ། ནམ་གངས་དགར་རྒྱུའི་ཆད་གཞི་གང་ཞིག་དགར་བྱའི་ཆོས་ནམས་ཡོངས་སུ་སྤྱད་
ཐུབ་པ་ཞིག་དགོས།
- ༤། བསྐྱར་སྟོན་མེད་པ། རིགས་གཅིག་གི་ཁོངས་སུ་བཀར་བ་ཡིན་ན། དེ་ལས་རིགས་གཞན་དུ་དགར་མི་རུང་།
- ༥། ནང་གསེས་དགར་ཆོག་པ། རོ་བོ་གཅིག་པའི་དགར་བྱའི་ཆོས་དེ་ལས། ནང་གསེས་ཀྱི་ནམ་གངས་སུ་
མ་སྤྱད་དགར་ཆོག།

གོང་གསལ་དོན་ཆན་ལྔ་ལས། དང་པོ་ནས་བཞི་པ་བར་ནི་ནམ་གངས་དགར་རྒྱུའི་དགོས་ངེས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་ཡིན་
པ་དང་། དོན་ཆན་ལྔ་པ་ནི་ཆད་མཐོ་བའི་རེ་བ་ཅུ་མ་སྟེ། རོས་པར་དུ་ཆད་དགོས་པ་ཞིག་མིན།

གསུམ་ནམ་གངས་དགར་བའི་ཆད་གཞི།

༡༽ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡོང་སྐྱེད་སྐྱེད་དགར་བྱའི་ཆད་གཞིར་བཞག་ན།

༣༽ དབང་ཆའི་བྱེད་ཀྱིས་ཀྱི་དབྱེ་བ་ཚད་གཞིར་བཞག་ན།

ཁྲིམས་བཅོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་བཅས་དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་བྱེད་སྐོར་ནས་གཞག་ཁག་དགར་བྱའི་ཚད་གཞིར་བཟུང་ན།

བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་སམ་གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས། cabinet system, parliamentary system

བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་མཆོན་གསལ་ཤོས་ནི་དབྱིན་ལན་ཡིན། དབྱིན་ལན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཆ་བཀའ་ཤག་ལ་གཏོགས་པ་དང་། བཀའ་ཤག་ནི་སྲིད་མྱོན་དང་བཀའ་སྐྱོན་བཅས་ལས་བྱུང་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་དབུ་འཛིན་གྱི་ཐད་སྐྱོང་འོག་ཏུ་མེད་པའི་རང་ཚུགས་ཅན་ཞིག་ཡིན། ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཚོགས་ནས་རྒྱུ་སྐྱོང་ཐོབ་ན། འཛིན་སྐྱོང་གིས་གཞི་ནས་ལས་དོན་བྱེད་སྐབས་པ་ཡིན། རྒྱལ་མི་ནི་མིང་ཅམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡིན་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་དོན་ཡོངས་རྫོགས་བཀའ་ཤག་ནས་འགན་འཁུར་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། གལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཚོགས་ནས་མང་མོས་རྒྱུ་སྐྱོང་མ་ཐོབ་ཆེ། བཀའ་ཤག་འཕོ་འཁྱར་འགོ་དགོས་པ་དང་། ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཚོགས་ནས་མང་ཚོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་སྐྱོང་སྐབས་ཀྱི་མེད་ཆེ། བཀའ་ཤག་གིས་ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཚོགས་སྐོ་བརྒྱབ་སྟེ། བརྒྱུད་དུ་འོས་བསྐྱེད་བྱེད་ཆོག་ལམ་ལུགས་འདིའི་ཁྲད་ཆོས་ནི། ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཚོགས་ནས་མང་ཚོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་སྐྱོང་སྐབས་དགོས་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ལ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱུ་སྐྱོང་ཡོད་ན། གཞི་ནས་གཞུང་གིས་ལས་དོན་སྟེལ་སྐབས་པ་ཡིན། གལ་སྲིད་འཛིན་སྐྱོང་དང་གྲོས་ཚོགས་དབར་ཅོད་རྟོག་བྱུང་ན། དེར་ཁྱེན་གཅོད་བྱེད་པ་འོས་འཕེན་མང་ཚོགས་ཡིན།

སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས། presidential system

ཨ་རི་ནི་སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དཔེ་མཆོན་ཡག་ཤོས་དེ་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་དང་སྲིད་འཛིན་ལ་ཡོད་པ་དང་། དབུས་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་འགན་འཛིན་ཞུས་ནི་སྲིད་འཛིན་གྱི་ལས་དོགས་སམ་གཤམ་འོག་ལས་བྱེད་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་དེ་ཕྱོགས་གཅིག་ནས་ཁྲིམས་བཅོ་དང་ཐ་དད་ཡིན་པ་དང་། ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་དེ་དང་མཉམ་འབྲེལ་བྱེད་དགོས། སྲིད་འཛིན་དང་གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མི་ཞུས་མང་ཚོགས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་རམ་བརྒྱད་ནས་འོས་འདེམས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མང་ཚོགས་ལ་ལས་དོན་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། ཨ་རིའི་སྲིད་འཛིན་ནི་འོས་འཕེན་པའི་ཏུ་ཁག་Electoral College བརྒྱད་ནས་འདེམས་བསྐོ་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་གོང་མའི་འཕུས་མི་ཞུས་མང་འབྲེ་རེ་ནས་གཉིས་རེ་དང་། མང་འབྲེ་༥༠ ལ་བསྐྱེམས་འཕུས་མི་༡༠༠ ཡོད། ལས་ཁུངས་ཡུན་ཆད་ལོ་༦ དང་། ལོ་གཉིས་རེའི་མཆོམས་སུ་འཕུས་མིའི་སུ་ཆའི་གཅིག་ཅམ་འཕོ་ལེན་འོས་བསྐྱེད་དགོས། གྲོས་ཚོགས་འོག་མའི་འཕུས་མི་ནི་མང་འབྲེ་སོ་སོའི་མི་འབོར་མང་ཉུང་ལ་གཞིགས་པའི་འཕུས་མིའི་གྲངས་ཆད་གཏན་འཕེབས་བྱེད་པ་དང་། (རྒྱལ་ཡོངས་སུ་འོས་བསྐྱེད་པའི་ཁོངས་༤༣༥ ཡོད།) ལས་ཡུན་ལོ་གཉིས་རེ་ཡིན།

སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྲད་ཆོས་ནི། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་དོན་ཞུས་དབང་ཆའི་སྟེ་ཆོན་ཆེག་རྒྱུད་གིས་ཐག་

གཅོད་བྱེད་པ་མ་ཡིན་པར། སྡེ་ཆུན་གཉིས་སམ་དུ་མ་མཉམ་དུ་བ་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས། གལ་སྲིད་ཐག་མ་
 ཆོད་ན་པན་ཚུན་འགན་དབང་མྱིན་མཉམ་གྱི་གནས་སྐབས་འབྱུང་བ་ཡིན། དཔེར་ན། ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐྱོའི་ཐད་
 ནས་བལྟས་ན། འདེམས་བསྐྱོའི་དབང་ཆ་དེ་འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆའི་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཀྱང་། འཛིན་སྐྱོང་
 འགན་འཛིན་གཅིག་ལུས་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཆོག་པ་ཞིག་མིན། དེར་མིང་འདོན་དང་། མོས་མཐུན། བསྐྱོ་གཞག་བཅས་
 གྱི་རིམ་པ་གསུམ་བརྒྱད་དགོས་ཤིང་། མིང་འདོན་དང་བསྐྱོ་གཞག་གི་དབང་ཆ་དེ་སྲིད་འཛིན་ལ་ཡོད་པ་དང་། མོས་
 མཐུན་གྱི་དབང་ཆ་དེ་གྲོས་ཆོགས་གོང་མར་ཡོད།

ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཆ་དུ་གཏོགས་པའི་ཁྲིམས་གཞི་གང་ཞིག་གཏན་ལ་འབེབས་པའི་ཆ་རྒྱུན་གྱི་ཐད་ནས་
 བལྟས་ན། ༡། གྲོས་ཆོགས་གོང་འོག་གཉིས་ནས་བཞོད་པ་གསུམ་གྱི་སྐོན་ནས་གཏན་ལ་ཕབ་རྒྱུ་ ༢། སྲིད་འཛིན་
 གྱིས་ཁྲབ་བསྐྱུགས་གནང་དགོས་མིན་ཞིབ་བཤེར་བྱེད་ལ། ༣། མོས་མཐུན་བྱུང་ན་གསལ་བསྐྱུགས་བྱེད་པ་དང་།
 མོས་མཐུན་མེད་པའམ་ལག་བསྟར་བྱེད་དཀའ་བར་གཞིགས་ཆེ། གྲོས་ཆོགས་སུ་བསྐྱུར་དུ་བཅོ་སྟེང་གནང་རྒྱུར་
 བྱིར་སྐྱོག་བྱ་རྒྱ། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་འཕུས་མི་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་གྲོས་དོན་ལྷ་མར་འགྱུར་བ་མ་བཏང་ཆེ།
 སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཁྲབ་བསྐྱུགས་བྱེད་པ་ལས། བཅོ་བཅོས་རྒྱག་མི་ཆོག་པ་དང་། ཡང་ན་ཁྲབ་བསྐྱུགས་མི་བྱེད། ༤།
 གལ་སྲིད་གྲོས་ཆོགས་མ་ཚུགས་པའི་སྐབས་དང་འབེལ་ན། གྲོས་ཆོགས་སུ་བཅོ་སྟེང་བྱེད་ཐབས་མེད་པས། སྲིད་
 འཛིན་གྱིས་ཁྲག་མའི་ནང་ནས་ཁ་སྐོག་ pocket veto བྱེད་ཆོག

སུད་སིའི་ལམ་ལུགས། Swiss system

གྲོས་ཆོགས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ལྷན་ཆོགས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ནི་ཁྲིམས་བཅོ་ལྷན་ཁང་
 གི་ཁོངས་གཏོགས་སམ་གཤམ་འོག་ཡིན། གྲོས་ཆོགས་འཕུས་མི་རྣམས་འོས་འབེན་མང་ཆོགས་ཀྱིས་འོས་བསྐྱུ་
 བྱེད་པ་དང་། ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཆ་དེ་གྲོས་ཆོགས་ལ་ཡོད་ཅིང་། གྲོས་ཆོགས་ནས་འཕུས་མི་བདུན་ལས་གྲུབ་
 པའི་འཛིན་སྐྱོང་ལྷན་ཆོགས་བསྐྱོ་གཞག་གིས། འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་དེ་ལྷན་ཆོགས་དེས་ཁྲབ་བསྐྱུར་བྱེད་པ་ཡིན།
 གྲོས་ཆོགས་དང་འཛིན་སྐྱོང་དབང་གོང་འོག་གི་འབྲེལ་བ་ཡིན་སྐབས། པན་ཚུན་ལས་བགོས་གསལ་ལ་དོགས་
 རེས་མང་ཞིང་། ཁ་གཏད་གཅིག་རེས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ཉུང་བ་ཡོད།

ལམ་ལུགས་འདིའི་ཁྲད་ཆོས་ནི། འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་མཐུན་གཤམ་མང་བ་དང་འགན་ཁོ་ལ་
 ཉུང་བ་ཡོད། གྲོས་ཆོགས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་དགོས་དོན་མེད་ལ། འཛིན་སྐྱོང་གིས་ཀྱང་གྲོས་
 ཆོགས་སྐོར་རྒྱག་དགོས་དོན་མེད། སུད་སིའི་ལམ་ལུགས་འདི་དར་ཆེ་དོན་ནི། ༡། རྒྱལ་ཁབ་རྒྱང་ཞིང་མི་འཁོར་
 ཉུང་བ་དང་། སྲིད་གཞུང་ལ་ལས་འཁོར་རྒྱང་ལ། འགན་དབང་ཁ་གསལ་ཡོད་པའི་རྒྱུན་གྱིས་ཡིན། ༢། ས་གནས་
 རང་སྐྱོང་གི་ལམ་སྐོལ་སྤུས་དག་ཡོད་པས། གྲོས་ཆོགས་འཕུས་མི་སྤུས་དག་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་ཐུབ་པ་དང་། མང་
 ཆོགས་ཀྱི་འཆོ་བའི་གནས་ཆད་ལེགས་པས། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྲིད་དབང་སྐྱེར་སྐྱོམ་ཡང་འབྱུང་དོགས་མེད། སྤྱི་

དམངས་སྲོལ་དབྱེད་དབང་ཆ་^[4] Popular Initiative དང་ཁ་སློག་གི་དབང་ཆ་ Referendum ཡོད་པས། སྲིད་གཞུང་
དབང་ཆ་སྒྲེར་སྒྲོམ་དུ་མི་འགྲོ་བའི་སྐྱེད་སྲུང་འཛིན་བྱེད་ཐུབ།

༤༽ སྲིད་གཞུང་གིས་མི་དམངས་ལ་འགན་ལེན་སྐྱེད་སྲུང་གི་ཆ་ནས་དབྱེད།

སྲིད་གཞུང་གིས་མི་དམངས་ལ་འགན་ལེན་སྐྱེད་སྲུང་གི་ཆ་ནས་དབྱེད། དམངས་གཙོ་དང་། སྒྲེར་སྒྲོམ། དབང་
ཆ་གཅིག་སྟུང་totalitarian དབང་ཐེལ་མངའ་བསྐྱར། authoritarian བཅས་རིགས་བཞིར་དགར་སྲོལ་ཡོད།

༡༽ དམངས་གཙོ།

དམངས་གཙོའི་ཅ་དོན་ནི། ༡ མི་དམངས་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར། ༢ ཆབ་སྲིད་འདུ་མཉམ། ༣ མང་ཆོག་ལ་
གྲོས་འདུ། ༤ བྱངས་མང་གིས་དབང་བསྐྱར་བཅས་ཡིན།

མི་དམངས་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར་ཞེས་པ་ནི། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་གང་ཞིག་བྱེད་སྐབས་སུ་འདྲ་
མའི་ཐག་གཅོད་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་མི་དམངས་ཡོངས་ལྗོན་ལ་དབང་བ་ལས། མི་གཅིག་གམ་ཉུང་ཤས་ཤིག་གིས་
བདག་ཏུ་བཟུང་བ་མ་ཡིན་པ་ཞིག་དགོས། འདི་ནི་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གཞི་རིམ་གྱི་ཅ་དོན་ཞིག་ཡིན།

ཆབ་སྲིད་འདུ་མཉམ་ནི། སྤྱི་དམངས་མི་རེ་རེར་སྲིད་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲིམ་ཐག་གཅོད་ཀྱི་གོ་རིམ་ནང་མཉམ་
ཞུགས་བྱེད་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གོ་སྐབས་འདུ་མཆུངས་ཡོད་དགོས་པ་དང་། 'མི་རེ་རེས་ཤོག་གཅིག་རེ། འོས་ཤོག་
རེའི་རིན་ཐང་གཅིག་མཆུངས་'ཡིན་དགོས།

མང་ཆོག་ལ་གྲོས་འདུ་ནི། དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ། སྲིད་གཞུང་གིས་སྲིད་ཁྲིམ་གང་ཞིག་གཏན་
འབེབས་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུར་མི་དམངས་ལ་འདོད་མོས་ཤི་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཆོར་ཤེས་རྟོགས་སྐབས་འདི་ལམ་ལུགས་
རེས་པར་དུ་ཡོད་དགོས་ཤིང་། མང་ཆོག་ཀྱིས་སོ་སོའི་འདོད་འདུན་མཛོན་སྟོན་དང་བསྐོ་སྐྱོང་གི་ཐབས་ལམ་སྤྱི་
ཆོག་བརྒྱུད། མཐར་བསམ་ཚུལ་རྣམས་ལྟ་སྐྱེད་དུ་མཐའ་ངོས་འཛིན་གཅིག་གྱུར་ཡོང་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན།

བྱངས་མང་གིས་དབང་བསྐྱར་ནི། མི་དམངས་ནང་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲིམ་ལ་ལྟ་ཚུལ་མི་འདྲ་བ་འབྱུང་སྐབས།
གཞུང་ནས་མང་ཆོག་མང་ཆེ་བའི་བསམ་ཚུལ་ལ་བསྐྱར་དགོས། ཡིན་ནའང་། གཞུང་གིས་ལས་དོན་གང་བྱེད་
ཡོངས་སུ་རྟོགས་པ་མང་ཆོག་ལ་གྲོས་འདུ་བྱེད་དགོས་པའི་རེས་པ་མེད། བྱངས་མང་གིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ནི་
སྲིད་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲིམ་ཐག་གཅོད་ཀྱི་རྣམ་པ་ཞིག་ཡིན། སྲིད་གཞུང་གི་ཉིན་རེའི་བྱེད་སྟོན་ལ་གཞི་རྣམས་དཔོན་
རིགས་ཁག་ཅིག་ལ་འགན་བསྐྱར་བྱེད་པ་དང་། འོས་བསྐྱེད་ལ་བརྟེན་ནས་དཔོན་རིགས་འདི་དག་སུ་མ་སྟངས་
གནས་སུ་སྤྱོད་འོས་མིན་ཁྱུན་གཏོད་བྱེད་པ་ཡིན། དམངས་གཙོའི་སྲིད་གཞུང་ནི་བྱངས་མང་གིས་དབང་བསྐྱར་

4 སྤྱི་དམངས་སྲོལ་དབྱེད་དབང་ཆ། སྤྱི་དམངས་ཀྱིས་ཁྱིམ་སྤྱུགས་སུ་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་གོ་རིམ་གཞིར་བཟུང་སྟེ། ཁྱིམ་སྤྱུགས་ཀྱི་འཕེལ་སྲིད་ཁྲིམ་གང་ཞིག་ལ་གྲོས་
འཆར་འདོན་པའམ། བཟོ་བཅོས། མཆོམས་འཛོག་ ཅེས་མེད་གཏོང་ཆོག་པའི་དབང་ཆ་ལ་གོ་བ་ཡིན། སྲོལ་དབྱེད་དབང་ཆ་ལྟན་ཆེ། སྤྱི་དམངས་ལ་ཁྱིམ་
བཟོའི་དབང་ཆ་དཔོན་པར་ངོས་ལེན་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན།

བྱེད་པ་ཡིན་ལ། དེའི་སྲིད་གཞུང་གིས་སྲིད་རྒྱུས་གཏན་འབེབས་དང་། མི་དམངས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས།

༡། སྒྲིབ་སྒྲོམ།

སྒྲིབ་སྒྲོམ་གྱི་མངོན་ཏན་གསུང་བཞི། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདག་དབང་མི་གཅིག་གམ་ཉུང་ཤིས་ཀྱི་ལག་ཏུ་བསྐྱུང་
སྟེ། བྱང་ས་ཉུང་གིས་དབང་བསྐྱུར་བྱེད་པ་ཡིན། དེས་ཆབ་སྲིད་འབྲེལ་མཉམ་བཟུང་བཞིག་དང་། མང་ཆོག་གསལ་
གྲོས་འདུ་བྱ་རྒྱུ་ལ་ཞོག་ཐོག་གི་རིམ་ཚུལ་ལས་དོན་གྱིས་སྒྲོང་བར་བྱེད་ལ། མང་ཆོག་གསལ་གྲོས་འདུ་མཉམ་བཟུང་
མིན་དང་། འོས་བསྐྱེད་བྱུང་འབྲས་ཀྱིས་དབང་འཛིན་པ་འཕྲོ་འཁྱུར་རམ་དེའི་ཐག་གཅོད་ལ་འཁྱུར་བཅོས་གང་ཡང་
གཏོང་མི་སྲུང་།

སྒྲིབ་སྒྲོམ་དང་དམངས་གཙོ་ནི་སྲིད་གཞུང་གྲུབ་སྟངས་ཀྱི་རྣམ་པ་ཞིག་སྟེ། སྲིད་དབང་སྒྲིབ་སྒྲོམ་བྱེད་མཁན་
ལ་འང་དབང་བསྐྱུར་བྱེད་སྟངས་མི་འདྲ་བ་ཡོད། དཔེར་ན། སོ་ཏི་ཨ་རབ་དང་ཨ་མན་ཏྲ་བུ་རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆ་མཐར་
སྐྱུག་པ་ཡིན་ལ། དབྱེ་རན་གྱི་ཆོས་དཔོན་ཏོ་མི་ནིའི་དབྱེ་སི་ལམ་ལུང་འཛིན་ལམ་ལུགས། ཅི་ལི་དང་འབར་མ་ཏྲ་བུ་
བྲག་པོའི་གཞུང་ཡིན། དམངས་གཙོ་ནི་ཨ་རི་དང་དབྱེན་ལན། རྒྱ་གར་སོགས་དཔེ་མཆོན་དུ་འོས་པ་ཡིན།

༢། དབང་ཆ་གཅིག་སྟུང་རིང་ལུགས།

དབང་ཆ་གཅིག་སྟུང་རིང་ལུགས་པ་ཞེས་པ་ནི། དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་གཞི་གཅིག་ཏུ་བསྐྱུས་པའི་དོན་ཏེ།
དབང་ཆ་དེ་མི་སྒྲིབ་ཀྱི་དབང་ཆ་མ་ཡིན་པར། རྒྱལ་ཁབ་བཅས་སུ་མོང་གི་སྲོད་ལུལ་དུ་འབོད་པའི་དབང་ཆ་དེ་ཡིན།
དབང་ཆ་གཅིག་སྟུང་གི་སྒྲིབ་ཆོག་སྟེ། ཆབ་སྲིད་དབང་ཆས་མི་དམངས་ཀྱི་རྒྱུན་ལྡན་འཆོ་བའི་ཕྱོགས་སོ་སོར་ཐེ་
གཏོགས་བྱེད་པ་ཡིན། དབང་ཆ་གཅིག་སྟུང་རིང་ལུགས་པས། གང་ཟག་སྒྲིབ་ལས་ཆོག་སྟེ་རྩ་འགངས་ཆེ་བར་
འདོད་པ་དང་། གཡས་ཐལ་ཅན་གྱི་སྒྲུབ་སྲིད་དང་། གཡོན་ཐལ་ཅན་གྱི་དམར་ཤོག་ཆོག་སྟེ་དབང་ཆ་གཅིག་
སྟུང་རིང་ལུགས་པའི་དཔེ་མཆོན་དུ་འཛོག་གི་ཡོད། དེར་རབས་ཀྱི་དབང་ཆ་གཅིག་སྟུང་རིང་ལུགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་
ལ་ཁྱད་ཆོས་འདི་ལྟར་ཡོད་པ་སྟེ།

༡། གཞུང་ཕྱོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་གཅིག་ཡོད་པ་དེས། མི་སྒྲིབ་ཀྱི་འཆོ་བའི་ཕྱོགས་སོ་སོར་ཐེ་
གཏོགས་བྱེད་པ་དང་། སྒྲིབ་ཆོག་དེའི་བྱུང་ཆ་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པས་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་དེ་བཅི་
དགོས་པ་མ་ཟད། བཅི་སྟངས་ཀྱང་བྱི་ཚུལ་ཚུལ་མ་ཡིན་པར་སྒྲིབ་ནས་བཀུར་དགོས།

༢། ཁེར་རྒྱུད་གི་མང་ཆོག་སྲིད་དོན་ཆོག་སྟེ་mass party གཅིག་ཡོད་ཅིང་། དེའི་སྒྲིག་འཛུགས་ནི་སྒྲོད་
གཡེང་གི་རྣམ་པ་ཅན་ཞིག་མིན་པར། དཔོན་རིགས་ཀྱི་མ་ལག་ཏུ་ཅང་ཆ་གསལ་དམ་པོ་ཞིག་ལས་བྱུང་
ཡོད། ཆོག་སྟེ་པ་དེའི་ཆོག་སྟེ་མི་རྣམས་མི་གཅིག་གིས་སྒྲིབ་བྱེད་བྱེད་པ་དང་། ཆོག་སྟེ་མི་དེ་དག་ནི་གཞུང་
ཕྱོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་ཀྱིས་མཛུ་བ་མོ་གར་བསྟན་ཤིང་ལ་རྒྱུག་གི་ཡོད། སྲིད་དོན་ཆོག་སྟེ་
པ་འམ་འགོ་བྱེད་པའི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་ལ་དགོ་སྒྲིབ་ཅི་ཡོད་ཆོག་སྟེ་མི་དེ་དག་གིས་དབྱུང་སྒྲིབ་

བྱེད་མི་ཐུག།

- ༣། དེང་རབས་ཀྱི་དབང་ཆ་གཅིག་ཕྱད་རིང་ལུགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མས་དེང་རབས་ཀྱི་ཆོན་རིག་ལག་
ཅལ་མང་གཞིར་བཞག་སྟེ། གསང་བའི་སྐོར་སྐྱོང་བའི་སྐྱེལ་འཛིན་མ་ལག་གསར་འཛུགས་དང་། ཆོད་
མཐོའི་ཆོན་རིག་ལག་ཅལ་གཙོ་བོར་བསྐྱར་བའི་རྩལ་ལ་བརྟེན་ནས་ཆོད་འཛིན་ལ་ཤུགས་སྒྲོན་དང་།
གཞུང་ཕྱོགས་དང་ལྟ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་འཛིན་མཁན་ལ་གཞོན་སྡོམ་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༤། དེང་རབས་ཀྱི་དབང་ཆ་གཅིག་ཕྱད་རིང་ལུགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ནང་། འགོ་ཁྲིད་དམ་ཁེར་རྒྱུ་གི་སྲིད་
དོན་ཆོགས་པ་དེས་མང་ཆོགས་ཀྱི་གསར་འཛུར་བརྒྱུད་ལམ་པལ་མོ་ཆེ་སྒྲིལ་བདག་གམ་སྐྱེལ་འཛིན་
ཀུས་ལྷན་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༥། འགོ་ཁྲིད་དམ་ཁེར་རྒྱུ་གི་སྲིད་དོན་ཆོགས་པ་དེས་དག་པོའི་གཡུལ་འཐབ་ཀྱི་ཡོ་བྱད་དམ་མཐུན་རྒྱུ་
མཐའ་དག་སྒྲིལ་སྡོམ་བྱེད་པ་དང་། དམག་དབུང་ལ་སྲིད་དོན་ཆོགས་པས་བཞོད་འདོམས་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༦། དེང་རབས་ཀྱི་དབང་ཆ་གཅིག་ཕྱད་རིང་ལུགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཆང་མས་དཔོན་རིགས་ཀྱི་སློབ་འཛུགས་
bureaucratic organization ལ་བརྟེན་ནས། མི་སྒྲིལ་གྱི་ཆོང་ལས་དང་། ཆོགས་སྡེ་སྤྱད་ཡོད་ནམས་དོ་
དམ་བྱས་ཏེ། དཔལ་འབྱོར་ཡོད་ཆོད་གཞི་གཅིག་ཏུ་སྐྱེལ་འཛིན་གྱི་དམིགས་ལུལ་འབྱུང་ཐབས་བྱེད་
པ་ཡིན། དེ་ལྟར་དཔལ་འབྱོར་གྱི་བྱེད་སྒོ་ཡོད་ཆོད་གཞུང་གི་སྐྱེལ་འཛིན་འོག་ཏུ་བཅུག་སྟེ། མི་སྒྲིལ་ལ་
དཔལ་འབྱོར་གྱི་བྱེད་སྒོ་སྤེལ་དབང་མེད་པར་བཟོས་ཡོད།

༧། དབང་ཐེལ་མངའ་བསྐྱར།

དབང་ཐེལ་མངའ་བསྐྱར་ནི། དབང་བསྐྱར་བྱེད་པོས་སོ་སོའི་ལྷ་བྱུང་དང་སྲིད་རྒྱུས་ཁག་བཅན་ཐབས་ཀྱི་སྒོ་
ནས་སྤྱི་ཆོགས་ཐེལ་པོར་བྱུང་བསྐྱར་བྱས་ཏེ། མང་ཆོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་སྤྱང་མེད་གཏོང་བའི་དབང་བསྐྱར་བྱེད་
སྐྱེལ་ཤིག་ཡིན། འདི་ནི་དམངས་གཙོའི་རྩ་དོན་དང་རྒྱལ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ་ཞིག་སྟེ། དཔེར་ན། དམངས་གཙོའི་ཆབ་
སྲིད་ཁྲིད་ཏུ་དར་ཆེ་བའི་སྤྱི་བའི་བཟོ་སྐྱེད་དང་འབྲེལ་མཉམ་གྱི་འོས་བསྐྱེད་སོགས་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ནམས། དབང་ཐེལ་མངའ་
བསྐྱར་གྱི་ལམ་སྒོལ་ནང་དབང་བསྐྱར་བྱེད་པོ་ཉུང་ཤས་ཀྱིས་ཁྱེད་གཙོ་བྱེད་པ་ཡིན། དབང་ཐེལ་མངའ་བསྐྱར་གྱི་
རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ། དབང་ཆ་ཡོད་ཆོད་མི་གཅིག་གམ་ཉུང་ཤས་ཀྱི་ལག་ཏུ་ཡོད་པས། མང་ཆོགས་ལ་གྲོས་འདུའང་
ཡོང་ཐབས་མེད།

དབང་ཐེལ་མངའ་བསྐྱར་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ། དབང་བསྐྱར་བྱེད་པོ་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་གོང་ན་ཡོད་པ་དང་། དེས་
ཐག་བཅད་པའི་སྲིད་རྒྱུས་གང་ཞིག་བཅན་ཐབས་ཀྱིས་སྤྱི་ཆོགས་ཐེལ་པོར་བྱུང་བསྐྱར་བྱེད་ཆོག་པས། མང་
ཆོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་བསྐྱེད་དགོས་ཀྱི་མེད་ལ། དེ་ལྟར་ན། ཆབ་སྲིད་འབྲེལ་མཉམ་ཡང་ཡོང་ཐབས་མེད།

དབང་བསྐྱར་བྱེད་པོའི་དབང་ཐེལ་དེར་ཁྲིམས་མཐུན་གྱི་རང་བཞིན་ཅི་ཡང་མི་ལྡན། དེའི་དབང་ཐེལ་ནི་མི་

༡༩ རྒྱལ་ཁབ་ལྟེ་བར་བཞག་པའི་སློབ་སློལ་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒོ།

འདི་ནི་དེ་སྔ་དར་སྟོབས་ཆེ་ཞིང་སྐད་གྲགས་ཆོད་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒོ་ཞིག་ཡིན། འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་གོང་དུ། ཆབ་སྲིད་དོན་གཉེར་ཅན་ཆོས་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོ་ནི་སྲིད་གཞུང་གི་དངོས་གཞིའི་སློབ་འཇུག་སྒོ། འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྲིམས་བཟོ། ཁྲིམས་འཛིན། ཅ་ཁྲིམས་སོགས་ཡིན་པ་ལས། དངོས་གཞི་མ་ཡིན་པའི་སློབ་འཇུག་དང་སྲིད་གཞུང་གནས་ཡུལ་གྱི་ཁོར་ཡུག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ཏུ་ཅང་དགོན་པོ་ཡིན། ཞིབ་འཇུག་དེའང་འབྲེལ་བཅོང་གི་ཆ་མང་བ་ལས། དཔྱད་ཞིབ་གི་ཆ་ཉུང་ལ། སྲིད་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་དབར་གྱི་དངོས་གཞི་མ་ཡིན་པའི་འབྲེལ་ལམ་ལའང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་མེད།

ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་ཡང་ཨ་རི་དང་ཡུ་རོབ་གཅིག་ཕྱར་གཏད་པ་ལས། རྒྱ་ཆེ་ཙམ་ལ་ཕྱོགས་སྒྱུར་མེད། དེའི་ཞིབ་འཇུག་གི་དམིགས་ཡུལ་ནི། སྟོན་སྟོན་རྒྱལ་ཁབ་གྱི་གནས་སྟངས་རྒྱས་ལོན་བྱས་ཏེ། དེའི་ལེགས་ཆ་གང་ཡོད་སྤྱད་ལེན་དང་། ཞན་སྟོན་གང་ཡོད་སྟོན་ཐབས་ཀྱིས། རྒྱལ་ནང་གི་ཆབ་སྲིད་དང་འཛིན་སྐྱོང་བཅོས་བསྐྱར་ལ་སྟོད་སྟོད་ཡོད་པར་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། ‘སྲིད་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་’གྱི་དམིགས་བྱའང་། ཁྲིམས་སྲིད་དང་ནང་སྲིད་བཅོས་བསྐྱར། བྱེད་ལེགས་དང་། ཆོང་འབྲེལ། དམག་དོན་བཅས་རྒྱ་བསྐྱེད་དང་། རྒྱལ་ཁབ་གྱི་ཁེ་ཕན་སྤྱད་སྟོབ་བྱ་རྒྱུའི་ཆེད་དུ་ཡིན། ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་ཡང་། སློབ་སློལ་ཞིབ་འཇུག་དང་། ཁྲིམས་སློབ་ཞིབ་འཇུག་ ཕྱོགས་སྤྱད་གྱི་རིགས་ལས། inductive method གཏན་ཆོག་གིས་དཔྱད་ཞིབ། logical analysis གཤེབ་བསྐྱར་གྱི་རིགས་ལས་སོགས་མང་དུ་ཡོད། མདོར་བསྟུས་ན། ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་འདིར་སྟོན་ཆ་འདི་ལྟར་ཡོད་པ་སྟེ།

- ༡། ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་ཨ་རི་དང་ཡུ་རོབ་ལ་ཤས་ཆེ་བས། ཕྱོགས་སྤྱད་བའི་སྟོན་ལྟན།
- ༢། འབྲེལ་བཅོང་གི་ཆ་མང་དགས་པས། དཔྱད་ཞིབ་གྱི་བྱེད་ཀྱིས་ཆང་མེད།
- ༣། སློབ་སློལ་དང་ཁྲིམས་སློབ་ཞིབ་འཇུག་གཅིག་སྤྱད་སྟེ། འགྲུར་ཚུལ་གྱི་གོ་རིམ་ dynamic process ལ་ཞིབ་འཇུག་འཇུག་པོར་བྱེད་ཡོད།
- ༤། དོན་རྒྱུན་བྱེད་བྱ་བ་ལ་ case ཞིབ་འཇུག་བྱེད་པ་ལས། གཤེབ་བསྐྱར་ཆད་ལྟན་ཡོད་པའི་མེད།

༢༠ སློབ་སློལ་ལྟེ་བར་བཞག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒོ།

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པ་མཇུག་བསྐྱེད་མ་ཐག རྒྱལ་ཁབ་གསར་པ་མང་པོ་ཞིག་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་གི་སྲིད་གཞུང་གྲུབ་སྟངས་ལས་ཆེ་བ་ཨ་རི་དང་ཡུ་རོབ་དང་འབྲུག་མཆོངས་མིན། དེ་ལྟར་སློབ་སློལ་ཆོག་ཆོན་རིག་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་ཡང་། ‘སྲིད་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་’ནས་‘ཆབ་སྲིད་གཤེབ་བསྐྱར་’གྱི་སྟེང་ལ་ཁ་ཕྱོགས་བ་སྟེ། ཞིབ་འཇུག་གི་དམིགས་འབེན་གཙོ་བོ་འང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སློབ་སློལ་ཁོར་ཡུག་དང་། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་

ལམ། འོས་བསྐྱེད་ཀྱི་སྒོ་ནས། གཏམ་བཞིན། ཆབ་སྲིད་འཛོལ་འཁྱེད་སྤྱི་ཚོགས་དང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་མང་གཞི་སོགས་ཀྱི་
ཐད་སྤྲུངས་ཡོད།

ཞིབ་འཇུག་གི་རིགས་ལམ་འདི་ནི་སྤྱོད་ལམ་ཚན་རིག་^[5] behavioral approach གི་ཆ་ཤས་ཤིག་སྟེ། དེས་
སྤྱི་གསལ་གཙོ་བོར་མི་འཛིན་པ་དང། གང་ཟག་གཅིག་སྲུ་འཛིན་པ་ཡིན། སྤྱོད་ལམ་ཚན་རིག་གི་བཞེད་རྒྱུ་འཛིན་
པ་ཆོས། སྤྱི་གསལ་ཞེས་པ་ནི། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་སྒྲུབ་འཇུག་མཁན་ཆོར་འགན་བསྐྱར་གྱི་སྒྲོམ་གཞི་མཁོ་འདོན་
ཀྱི་དཔལ་འཛིན་ལ། མཐར་གཏུགས་ན་སྒྲོམ་གཞི་ནི་འགན་བསྐྱར་གྱི་མཐའ་འགྲམ་དེས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་དཔལ་ཞིག་
ཡིན་པར་འདོད། སྤྱི་ཚོགས་ལྟེ་བར་བཞག་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒོ་འདིར། ཁོང་སྒོས་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒོ་
དང་བསྐྱར་ན། གཤམ་གསལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྟར་པ་སྟེ།

- ༡། ཞིབ་འཇུག་གི་དམིགས་འབེན་དེ་སྤྱི་གསལ་ནས་གང་ཟག་གི་སྟེང་ལ་ཁ་བསྐྱར་ཡོད།
- ༢། སྒྲོམ་གཞི་ནས་བརྒྱུད་རིམ་ལ་ཁ་བྱོགས་པ།
- ༣། སྲིད་གཞུང་ནས་ཆབ་སྲིད་སྟེང་ཁ་བྱོགས་པ།
- ༤། འགྲེལ་བཞིན་གཅིག་སྲུ་འཛིན་པ་ལས་རྒྱས་བཤད་མི་སྟོ་ཞིང་། གངས་འབེབས་ quantitative གཙོ་བོ་
ལས་ངོ་མོའི་དཔང་རྟགས་གཤམ་ཆེར་མི་བཅི།
- ༥། ཆབ་སྲིད་དང་སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་རིག་ཚན་གཞན་དཔར་གྱི་མཚུངས་ཆོས་ལ་དོ་སྣང་ཀྱི་དཔལ་ལས།
མི་མཐུན་པའི་ཆར་དབྱེད་བཞིན་མི་ཀྱེད།

དེ་ལྟར་གངས་འབེབས་ལ་གཅིག་སྲུ་བཟུང་སྟབས། ཞིབ་འཇུག་གི་ཁ་བྱོགས་ཀྱང་འོས་བསྐྱེད་ཀྱི་སྒོ་སྟེ་
བྱ་གངས་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱི་བའི་གནད་དོན་ལ་གཞིལ་ཏེ། སྲིད་གཞུང་གི་གོ་རིམ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་འཇུག་ཤོར་དུ་
ཕྱིན་པ་དང་། ཞིབ་འཇུག་གི་གཙོ་གནད་ study subject ཡིན་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རྟེན་འགྲེལ་རང་བཞིན་ཡང་སྣང་མེད་
དུ་བསྐྱར་ཡོད།

དེ་བཞིན་དུ་འཇུག་སྒོ་འདིས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཕྱགས་རྒྱུ་དེ་ཐེབས་ནན་བཤད་དང་། ཞིབ་
འཇུག་གི་དམིགས་ལུལ་ནི། ཚན་རིག་གི་ཤེས་བྱ་མཐོར་འདེགས་དང་། ཆབ་སྲིད་ཚན་རིག་གོང་འཕེལ་ལ་སྐུལ་
འདེད་ཀྱིས། དེས་ལུགས་དང་ theorem དེས་སྒོལ། law རིགས་ལམ་ theory གཏན་ལ་པབ་སྟེ། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྣང་
རྒྱལ་ལ་འགྲེལ་བཞིན་བྱ་རྒྱུ་ཡིན་པར་འདོད་ཀྱི་ཡོད། དེའི་ཞིབ་འཇུག་གི་གོ་རིམ་ནི།

- ༡། རྒྱ་ཁྱབ་དུ་ཡིག་ཆ་ཁག་འཛོལ་ཞིབ།

5 རྒྱ་ཡངས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན། འགྲོ་བ་མིའི་སྤྱོད་ལམ་འཁྱེད་སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཀྱི་དཔལ་འཛིན་རིག་ཚན་ཁག་སྟེ། སེམས་ཁམས་རིག་པ་དང་། སྤྱི་ཚོགས་རིག་
པ། དཔལ་འབྱོར་རིག་པ། སྤྱི་ཁམས་རིག་པ། མཚན་ཉིད་རིག་པ་དང་གསོ་རིག་སོགས་ལ་གོ་བ་ཡིན། རྒྱ་དོག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན། དེ་དབང་དོད་མ་ཚན་
རིག་གི་ཐུབ་ཆ་གཤམ་ཆེན་ཞིག་སྟེ། རང་བྱུང་ཚན་རིག་གི་ཚོད་ལྟའི་ཕྱི་ཐབས་སམ་ལྟ་ཞིབ་ཀྱི་དབང་དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཚན་རིག་གི་སྤྱི་ཚོགས་དབྱེད་ཞིབ་
ཀྱི་དབང་བེད་སྤྱད་དེ་འགྲོ་བ་མིས་སོ་སོའི་ལས་ཀའི་ཁོར་ཕུག་དུ་སྤྱོད་ལམ་འཁྱེད་སྤྱི་ཚོགས་ལ་ཞིབ་འཇུག་ཀྱི་དཔལ་འཛིན་རིག་ལ་གོ་བ་ཡིན།

༡། གཞུང་ལུགས་འཛོལ་སྒྲིག

༢། གཞུང་ལུགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཡིག་ཆ་དབྱེ་གསེས།

༣། འབྲེལ་ཡོད་རྒྱ་རྒྱུ་ variables འཛོལ་ཞིབ།

༤། རྒྱ་རྒྱུ་དེ་དག་དབར་གྱི་འབྲེལ་བར་གཞིགས་པའི་hypothesis བརྟག་མཐའ་འཛོད་རྒྱ།

༥། རྒྱ་ཆ་བཅའ་ནས་བརྟག་མཐའ་བཟུང་བ་དེ་ཡིན་དང་མིན་བརྟེན་གཅོད་རྒྱ།

གལ་སྲིད་ཡིན་པ་ཡིན་ན། དེ་འབྲེལ་གྱི་གཞུང་ལུགས་བཅའ་ཏེ། འབྲེལ་བཤད་དམ་གསེད་འཕྲོལ་བྱེད་དགོས།
གལ་སྲིད་མིན་པ་ཡིན་ན། བརྟག་པའི་མཐའ་གང་བཟུང་བ་དེར་འགྱུར་བ་བཏང་སྟེ། གཤེད་རྟེན་པའི་བར་དུ་
རྟོག་དཔྱད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མཐའ་བྱུ་བ་དོན་གཏན་ལ་འབེབས་དགོས།

ག༽ རྒྱལ་ཁབ་ལྟེ་བར་བཞག་པའི་“མིང་རྒྱས་ཞིབ་འཇུག་གི་འཇུག་སྒྲིག”

དུས་རབས་ལྔ་མའི་ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་ནས་བཟུང་། ཆབ་སྲིད་རིག་པ་སྤྱི་བཙུག་རྒྱལ་ཁབ་འི་འགྱུར་བའི་
རྣམ་གཞག་ variables གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པ་དོ་འཕྲོད་སྟབས། སྲོད་ལམ་ཆན་རིག་གི་བཞེད་རྒྱུན་འཛིན་མཁན་
ཆོས་སྤྱི་ཆོག་གི་རྒྱ་རྒྱུ་ལ་ཐལ་ཆེད་གཅོག་པས་འཛིན་བྱེད་པའི་གནས་སྟངས་དེར་འགྱུར་བ་བྱིན་ཏེ། བསྐྱར་དུ་
སྤྲིག་སྲོལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་དེ་གཙོ་གནད་དུ་བཞག་པ་དང་། དེར་སྤྲིག་སྲོལ་རིང་ལུགས་གསར་མ་ new insti-
tutionalism ཞེས་འབོད་ཅིང་། “མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྐྱར་”དང་“ཆབ་སྲིད་གཤེབ་བསྐྱར་”གྱི་གཙོ་གནད་དེའང་རྒྱལ་
ཁབ་གྱི་ལས་ཁུངས་ལ་དམིགས་ཡོད། ཡིན་ནའང་། འདི་ནི་དེ་སྔའི་རྒྱལ་ཁབ་ལྟེ་བར་བཞག་པའི་སྤྲིག་སྲོལ་ཞིབ་
འཇུག་དང་ཉེ་བཅའ་ཆེན་པོ་ཡོད། འདིས་མིང་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཁག་ཞིབ་ཆགས་སུ་དོ་སྲོད་བྱེད་པ་ཅམ་མིན་
པར། མིང་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་དེ་དག་ནི་མིང་རྒྱས་གཏན་འབེབས་དང་ལག་བསྟར། སྤྱི་ཆོག་སྤྲོད་པའི་བཞེད་
དང་བཅོས་བསྐྱར་བྱེད་པའི་དགེ་མཚན་ཅན་གྱི་བྱུ་བ་ཆ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས། སྤྱི་ཆོག་གི་རྒྱུར་སྤྲོད་ལས་བྱུང་བ་ཅམ་
ཞིག་ཏུ་མི་འདོད། སྤྲིག་སྲོལ་རིང་ལུགས་གསར་མའི་ལྟ་ཚུལ་ནི། སྤྲིག་སྲོལ་གྱིས་མིའི་བྱ་སྲོད་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་སྲོད་
བྱུ་བ་གྱི་ཡོད་པས། སྤྲིག་སྲོལ་དང་མིའི་དབར་གྱི་འབྲེལ་བར་དོ་སྤྲོད་མང་དུ་བྱེད་པ་དང་། སྲོད་ལམ་ཆན་རིག་གི་
བཞེད་རྒྱུན་འཛིན་པའི་གོ་དོན་དང་བྱེད་ཐབས་གཡར་ཏེ། ཞིབ་འཇུག་གི་དགོས་མཁོ་སྒྲོང་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

རྒྱལ་ཁབ་ལ་དོས་འཛིན་སྟངས་ནི། མིང་རྒྱས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་རྣམ་དཔྱད་དང་། དེ་ལག་བསྟར་མཐའ་
འཁྲུངས་ཀྱི་རྣམ་པ། སྤྱི་ཆོག་གི་ཐོན་ཁུངས་ཁྲིམས་མཐུན་ངང་སྒྲེར་བདག་བྱས་ཏེ། སྤྱི་ཆོག་གི་གནད་ཆེད་
བཅོས་བསྐྱར་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་སྲོད་པ་ཞིག་ལ་གོ་དགོས། རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཁུངས་དང་། state organ སྤྱི་ཆོག་གི་སྤྲོད་
ཚུལ་གཉིས་རྒྱ་འབྲས་ཀྱི་འབྲེལ་བར་བཞག་ཡོད་སྟབས། མིང་རྒྱས་གཏན་འབེབས་བྱེད་མཁན་ཁྲིམས་བཅོ་སྡེ་ཆེན་
དང་། མིང་རྒྱས་ལག་བསྟར་གྱི་འཛིན་སྲོད་སྡེ་ཆེན། ཅོད་རྟོག་ཁུན་གཅོད་ཀྱི་ཁྲིམས་འཛིན་སྡེ་ཆེན། དེ་མིན་དབྱུང་

དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་སོགས་ལ་དབྱད་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་དེ་གལ་ཆེ་བར་བཅི་བ་དང་། དེ་བའི་དེ་ས་བཅད་བྱུང་སྟངས་ གུང་དེ་ལྟར་བསྒྲིགས་ཡོད།

ང། དམིགས་གཏང་གཙོ་བོ།

- སྒྲིག་སློལ་རིང་ལུགས་གསར་མའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་སྤྱད་ན། དགེ་མཚན་འདི་ལྟ་སྟེ།
- ༡། ང་ཚོས་“སྲིད་རྒྱུས་”ཀྱི་ལྟ་ཆུང་ལ་ཐོག་ནས་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྒྲིག་འཇུག་སྲིད་ལྟ་ཞིག་ ཡིན་པ་དོ་སྟོན་ཐབས་དང་།
 - ༢། རྒྱལ་ཁབ་དང་སྤྱི་ཚོགས་དབར་“སྲིད་རྒྱུས་”ཁྲབ་བསྐྱར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་དེ་ནི། ཆབ་ སྲིད་སྒྲིག་སློལ་སློལ་བཤད་དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་ལ་ཐལ་ཆེའི་ནན་བཤད་བྱེད་པ་ལས་བརྗོད་པ་ གསལ་ཆེ་བ་དང་། གོ་བ་ལེན་བདེ་བ་ཡོད།
 - ༣། ཞིབ་འཇུག་ཐབས་ལམ་འདིས། སྲིད་གཞུང་སྒྲིག་འཇུག་གྲུབ་སྟངས་གང་ཞིག་ལ། སྲིད་རྒྱུས་གཏན་ འབེབས་བྱེད་པའི་“ཐོན་སྐྱེད་རྒྱུས་ལུགས་”དང་“འགྲན་ཚོད་རྒྱུས་ལུགས་”འཛོམས་ཡོད་མེད་ཀྱི་ལན་ གསལ་པོ་ཞིག་སྟེར་སྲིད་པ་ཡིན།

ཅ། བསྐྱར་བྱའི་ཆོས།

ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་ལྟ་སྟོན་མེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡོད་མི་སྲིད་ཅིང་། ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་གང་ ཞིག་ཡིན་ཡང་དེར་མིག་དཔེར་ཅོས་པའི་བཟང་ཆ་རེ་ཡོད་སྲིད། དགེ་མཚན་གྱི་ཆ་དེ་དག་ནི། ང་ཚོས་དུས་ཚོད་ དང་རྒྱུས་ལུགས་ཀྱི་འཕྲོ་ཐོན་གཏོང་མི་དགོས་པར་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ཞན་སྟོན་གྱི་ཆ་དེ་དག་ནི། ང་ཚོ་ ཁོར་འཁྲལ་གྱི་ལམ་དུ་བསྐྱར་ཆོས་སུ་འཕྲོ་མ་དགོས་པར་བསྐྱབ་བྱ་ལེན་ཆོག། སྲིད་གཞུང་དབར་གཤིབ་བསྐྱར་ དབྱད་ཞིབ་བྱས་པ་བརྒྱད། ང་ཚོར་ཆབ་སྲིད་བཅོས་བསྐྱར་གྱི་སློ་སློ་ཉིད་ཐུབ་པ་དང་། ཁོར་འཁྲལ་བསྐྱར་མ་མི་བཙོ་ བའི་ཉམས་སྦྱོང་ཡང་རག་ཐུབ། དེར་བརྟེན། སྲིད་གཞུང་གཤིབ་བསྐྱར་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུར་དམིགས་ལུལ་གཉིས་ ཡོད་པ་སྟེ།

- ༡། ང་ཚོས་ཕྱོགས་མི་འདྲ་བ་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་གང་ཡིན་ལ་ལྟ་ཞིབ་དང་རྒྱུས་ལེན་བྱ་ རྒྱུར་ཕན་གོགས་འབྱུང་བ་དང་། ད་དུང་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དབར་འདྲ་ས་དང་མི་འདྲ་ ས་གང་ཡོད་ཏེ་འཕྲོད་ཐུབ་ལ། དེ་དག་གི་དགེ་སྟོན་གཞལ་བསྐྱར་གྱིས། ལེགས་བཅོས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་ཅི་ ཡོད་འཆོལ་རྒྱ་ལའང་སློ་སློ་འབྱེད་ཐུབ།

༡། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་རྣམས་གཞག་ལ་འབྲེལ་བཅུང་དང་། དེ་ལ་བརྟེན་ནས་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་རྣམས་གཞག་
academic theory གཏན་ལ་དབབ་རྒྱུ་རོགས་རམ་བྱེད་ཐུག་ མདོར་བྲིས་ན། མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྟར་ནི་
སྤྱོད་སྒོ་ཡོད་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ལག་ཆ་ཞིག་སྟེ། དེས་ང་ཚོར་རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཆབ་སྲིད་ཐད་འབྲེལ་
བཅུང་དམ་རྒྱས་ལོན་བྱ་རྒྱུར་སྒོ་རྩལ་སྟེལ་སྟབས་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་རིག་པའི་གཞུང་ལུགས་འཐུས་སྟོན་
ཚད་དུ་གཏོང་བར་སྒྲུལ་སྟེལ་གྱིས། ང་ཚོས་བྱེད་སྒོ་ཁག་གི་སྤྱིར་བཏང་རང་བཞིན་དང་། སྒྲིག་འགྲོས་རང་
བཞིན། ཆབ་སྲིད་གོ་རིམ་གྱི་ཁྲིམས་སྟོལ་སོགས་རྒྱས་ལོན་ལའང་རོགས་འདེགས་བྱེད་པ་ཡིན།

ཡིན་ནའང་། མིང་གཞུང་གཤེབ་བསྟར་ནི་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་མིང་གཞུང་གི་སྤྱི་ལ་ཁྲབ་པ་ཞིག་མིན་ལ། ‘ཆབ་
སྲིད་གཤེབ་བསྟར་’ཡང་མིན། སྐབས་འདིའི་བསྟར་བྱའི་ཚོས་ནི། ༡། བཅོང་བྱར་བཟུང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་དེ་དག་གི་
ཁྲིམས་སྲིད་འབྲེལ་རྒྱས་དང་། ཆབ་སྲིད་སེམས་ཁམས་ཀྱི་མང་གཞི། ༢། མིང་རྩིས་གཏན་འབེབས་བྱེད་མཁན་
ཁྲིམས་བཟོ་སྡེ་ཆུང་དང་། མིང་རྩིས་ལག་བསྟར་གྱི་འཛིན་སྲུང་སྡེ་ཆུང་། ཚོད་རྒྱུག་ཁྲུག་གཅོད་ཀྱི་ཁྲིམས་འཛིན་སྡེ་
ཆུང་། དབྱུས་དང་ས་གནས་མིང་གཞུང་གི་འབྲེལ་བ་བཅས་ཡིན། །

ས་བཅད་བཞི་ལ། བསྟར་བྱའི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་སྤྱི་བཤད།

རྒྱབ་ཕྱོགས་པས་རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་པའི་གོ་དོན་མཚོན་བྱེད་དུ་ཐ་སྟོན་གསུམ་བཞེས་སྤྱོད་བྱེད་ཅིང་། ༡) དེ་ཡང་
Country ཞེས་པ་གདོད་མའི་དུས་སྐབས་སུ་ཤ་ཁག་གི་འབྲེལ་བ་ལས་བྱུབ་པའི་ཚོ་གོག་དང་མི་འབྲེལ་བ། ས་ཁོངས་
མཚམས་སུ་བཅད་པའི་འགྲོ་བ་མའི་སྤྱི་ཚོགས་བྱུབ་སྐྱངས་ཤིག་ལ་ཟེར་བ་དང་། ༢) མི་རིགས་ཀྱི་གོ་དོན་ལྡན་པའི་
རྒྱལ་ཁབ་ལ་ Nation ཞེས་འབོད་ཅིང་། སྤྱ་ཡངས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན། གནའ་རབས་ནས་དེང་རབས་བར་གོང་བུ་
གཅིག་ཏུ་གྲིལ་བའི་མི་རིགས་ལ་གོ་བ་དང་། སྤྱ་དོག་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན། ཟུན་མོང་གི་སྐད་ཡིག་དང་། ཟུན་མོང་གི་
ས་ཁོངས། ཟུན་མོང་གི་དཔལ་འབྱོར་འཚོ་བ་ལྡན་ལ། ཟུན་མོང་གི་རིག་གཞུང་ཁྲོད་མདོན་པའི་ཟུན་མོང་གི་སེམས་
ཁམས་དང་ལྡན་པའི་མའི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ལ་གོ་དགོས་བ་དང་། དེར་མི་རིགས་རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་བཅོང་བ་ཡིན། འོན་
ཀྱང་། འཛིག་རྟེན་འདིར་མི་རིགས་ཆེག་རྒྱུད་གི་རྒྱལ་ཁབ་ལས་གཞན་ད་དུང་མི་རིགས་མང་པོ་འདུས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་
ཡོད་ལ། མི་རིགས་གཅིག་རྒྱལ་ཁབ་དུ་མར་ཁྲབ་སྤྱོད་བྱེད་པའང་ཡོད་པས། མི་རིགས་རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་པ་འདིར་གོ་
དོན་དེས་གསལ་ཞིག་མེད། ༣) ཆབ་སྲིད་རིག་པའི་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ལུལ་དུ་སྒྱུར་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ State ཞེས་ཟེར་
ཞིང་། རྒྱབ་ཕྱོགས་པའི་མཁས་པ་ལ་ལས་ཆབ་སྲིད་རིག་པ་ལ་རྒྱལ་ཁབ་རིག་པ་ཞེས་ཀྱང་བཅོང་།

ཀ། དབྱིན་ལན།

རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མིང་ཆ་ཆང་ལ་ཟླ་རི་ཉེན་ཆེན་པོ་དང་བྱང་ཨེར་ལན་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་མཉམ་རྒྱལ་ཁབ་ The
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland ཅེས་ཟེར་ཞིང་། བསྐྱུས་མིང་ལ་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་མཉམ་རྒྱལ་
ཁབ་ United Kingdom དང་ཡང་ན་ཟླ་རི་ཉེན་ Britain ཞེས་འབོད་པ་དང་། ཡོངས་གྲགས་སུ་དབྱིན་ལན་ England
ཟེར། ཡུ་རོབ་སྐྱམ་སའི་རུབ་བྱང་རྒྱུད་དུ་གནས་ཤིང་། ཟླ་རི་ཉེན་གླིང་ཕན་སྟེང་ཆགས་པའི་དབྱིན་ལན་དང་། སི་
ཀོཌ་ལན། ཨེ་ལ་སི་བཅས་དང་། ཨེར་ལན་གླིང་ཕན་ཤར་བྱང་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་ཨེར་ལན་བཅས་ལས་བྱུང་ཅིང་། ས་
ཁྲིན་ཉིལ་པོར་སྤྱི་ལེ་བྱུ་བཞི་མ་ཁྲི་༥༧༥༠ ཅམ་ཡོད། ནམ་རྒྱུན་གནས་གཤིས་དོན་ཆད་མཐོ་ཤོས་༣༥°C དང་།
དོན་ཆད་དམའ་ཤོས་ཀོར་ཐིག་མན་ཀྱི་༡༠°C ཡིན། རྒྱལ་ཡོངས་མི་འབོར་བསྟོམས་ཁྲི་༦༡༥༠ ལྟག་ཡོད།

དབྱིན་ལན་ནི་དུས་རབས་༡༩ ནང་འཛམ་གླིང་སྟེང་སྟོབས་འབྱོར་མངའ་ཐང་རྒྱས་ཤོས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་
པ་དང་། འཛམ་གླིང་སྟེང་བཙོ་ལས་གསར་བཞེ་དང་བཙོ་ལས་ཅན་དུ་སྒྱུར་མཁན་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་ལ། མ་ཙུ་
རིང་ལུགས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་སྟོལ་འབྲེད་བྲེད་མཁན་དང་། གྲོས་ཆོགས་དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་འབྱུང་གནས་
ཀྱང་ཡིན། ད་དུང་ཆོན་རིག་ལག་ཅེས་དང་རིག་གནས་སྤྱི་ཅལ་ཀྱི་ཐད་ནས་ཀྱང་འཛིག་ཉེན་འདིར་བྱས་ཤིང་སྤུར་ཐོན་
བཞག་ཡོད། དུས་རབས་ཉི་ཤུ་བའི་འགོ་སྟོད་དུ་མངའ་ཐང་ཅེ་མོར་སོན་སྐབས། དབྱིན་ལན་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་
སའི་གོ་ལའི་སྟེང་སྐྱམ་སའི་ས་ཁོངས་ཀྱི་བཞི་ཆའི་གཅིག་དང་། མི་འབོར་ཀྱི་སྤྱི་ཆའི་གཅིག་ཅེས་ལ་དབང་བསྐྱར་
བྱས་སྲིད་ཡོད་པ་དང་། དབང་བསྐྱར་བྱས་ཆད་འཛམ་གླིང་ས་ཁྲིན་ཡོངས་ལ་ཁེབས་ཏེ། དབྱིན་ལན་ཀྱི་མངའ་རིས་སུ་
དུས་ཆོད་ཉེར་བཞིའི་རིང་ཉི་ལོད་འཕྲོ་བ་ཡིན་པས། ཉི་མ་རུབ་རྒྱ་མཐོང་པའི་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅེས་གྲགས་ཤིང་། དེ་
ནི་འགོ་བཅིའི་ལོ་རྒྱུས་སྟེང་མངའ་ཐང་དར་ཤོས་ཀྱི་བཙན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན།

དུས་རབས་༢༠ ནང་འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་ལྷ་ཤེས་གཉིས་བརྒྱད། དབྱིན་ལན་ཀྱི་སྟོབས་འབྱོར་མངའ་ཐང་
ཉམས་སྐྱད་དུ་ཕྱིན་པ་དང་། མི་སེར་སྟེལ་ཡུལ་ཀྱི་ས་ཁོངས་རྣམས་ལྷ་ཤེས་སུ་དབྱིན་ལན་ནས་ཁ་བྲལ་ཏེ་རང་
བཙན་ཆགས། ༡༩༩༧ ཟླ་༧ ཚེས་༡ ཉིན་བདག་དབང་རྒྱ་ནག་ལ་ཅིས་སྤྱད་པའི་ཏོང་ཀོང་ནི་དུས་རབས་༢༠ ནང་
དབྱིན་ལན་ནས་ཁ་བྲལ་བའི་མི་སེར་སྟེལ་ཡུལ་ཀྱི་ས་ཁོངས་མཐའ་མ་དེ་ཡིན།

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་ལྷ་ཤེས་སུ་དབྱིན་ལན་ཀྱི་སྟོབས་འབྱོར་མངའ་ཐང་ཉམས་སྐྱད་དུ་སོང་ཡོད་ཀྱང་།
༡༩༧༩ ལོར་རྩིང་ཞེན་ཆོགས་པའི་དབུ་ཁྲིད་ལུ་ཐའེ་ཆིར་སྤྱིད་སྟོན་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་ཤིང་། བཙན་ཤེད་ཀྱིས་
བཙོས་བསྐྱར་སྤྱིད་རྒྱས་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ། བདེ་དོན་ཀྱི་འགོ་སོང་ཁག་ཉུང་འཕྲི་དང་། བཙོ་པའི་མ་ཐུན་ཆོགས་ཀྱི་
དབང་ལུགས་གཙོག་བསྐྱུ་སོགས་ལ་ལམ་སྟོངས་བྱུང་བས། དཔལ་འབྱོར་དར་འཕེལ་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་ཡོངས་
མཆན་སྟོན་རྒྱས་སྤྱོད་ཡོད། ཡིན་ནའང་། ལུ་ཐའེ་ཆིར་ཀྱི་ཤེས་སྤྱོད་བརྒྱུན་མཐེ་ཚོར་ཀྱིས་སྤྱིད་བསྐྱར་སྤྱིད་
བསྐྱར་དུ་དཔལ་འབྱོར་ཉམས་སྐྱད་ཀྱི་དཀའ་ཉེན་དུ་སྤྱུང་། ༡༩༩༧ ལོར་ངལ་རྩལ་ཆོགས་པའི་འོ་ཏེ་ལེ་ལེ་སྤྱིད་

ཐོན་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་ནས། ལམ་གསུམ་པ་ཞེས་པའི་སྤྱི་ཚོགས་རང་དབང་རིང་ལུགས་ཀྱི་སྲིད་རྒྱུ་ལག་ལེན་
དུ་བསྐྱར་ཏེ། དབྱིན་ལན་གྱི་དཔལ་འབྱོར་དར་འཕེལ་གྱི་ལམ་བུ་བཤངས་སྐབ་ཡོད།

ད་ལྟའི་ཆར། དབྱིན་ལན་འདི་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆབ་སྲིད་དང་ཕྱི་འབྲེལ་གྱི་ཕྱིངས་ཆའི་སྤྲོད་ཆེ་རྒྱ་ཀུན་གྱིས་བཙེ་
མཐོང་འཛིག་པ་མ་ཟད། དཔལ་འབྱོར་དར་སྤྲོད་ཆེ་བས། སྤྲོད་ཆེ་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཁྲིད་ལས་ཤོར་བའི་
གངས་ཆད་དམའ་ཤོས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཀྱང་ཡིན།

རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ནི་༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་༩ ཚེས་༦ ཉིན་རྒྱལ་ཁྲིའི་བཀོད་པའི་ཨེ་ལེ་བཟའ་རྟེན་གྱི་རབས་
གཉིས་པ་ཡིན་ཞིང་། ད་ལྟའི་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ནི་༢༠༡༠ ལོའི་ཟླ་༥ ཚེས་༡༡ ཉིན་འདེམས་ཐོན་གྱིས་སྲིད་ཐོན་
ལས་ཁུར་ལེན་བཞིན་པའི་ཏེ་ཟེཌ། ཁའེ་མེ་རོན་ཡིན།

ཁ། རྒྱ་རན་སི།

རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མིང་ལ་རྒྱ་རན་སི་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ République française ཅེས་ཟེར་བ་དང་། རྟེན་རྒྱུ་དང་
ལག་ཤིམ་རྟག་ འཇར་མན། སུད་སི། དབྱི་ཏ་ཡི། མོ་ན་གོ། ཨན་ཏོ་ར། སི་བན་བཅས་དང་འདབས་འབྲེལ་ཞིང་།
དབྱིན་ཡི་ཤི་མཚོ་འགག་ཏུ་དབྱིན་ལན་དང་པན་ཚུན་ཁ་སྤྲོད་དུ་གནས་ཡོད། ས་ཁྲོན་ཤིལ་པོར་སྤྱི་ལེ་བྱ་བཞི་མ་
༥༤༩༩༦༥ ཡོད་པས། (སྐུ་ས་ཕྱིའི་མངའ་ཁོངས་ཆ་ཆད་བསྐྱེམས་ན་སྤྱི་ལེ་བྱ་བཞི་མ་༦༥༤༤༩ ཡོད།) ཡུ་
རོབ་ཀྱི་མངའ་རིས་ཆེ་ཤོས་རྒྱལ་ཁབ་ཨང་གསུམ་པ་ཡིན། ཨོ་ཤིལ་པོའི་གནམ་གཤིས་དོད་ཆད་ཆ་སྟོམས་༡༠ ནས་
༡༤ བར་ཡིན་པ་དང་། དབྱུན་ཁ་རོ་ལ་དབྱར་ཀ་བསིལ་བའི་བྱུང་ཆོས་ལྡན། ༢༠༡༠ ལོའི་ཟླ་༡ ནང་རགས་ཅིས་
བྱས་པ་ལྟར་ན། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་མི་འཕོར་བསྐྱེམས་ཁྲི་ ༦༥༤༥ ལྷག་ཡོད།

དུས་རབས་༡༤ ནང་དབྱིན་ལན་དང་ལོ་ངོ་༡༡༦ རིང་གཡུལ་བཀའ་མཐུན། རྒྱ་རན་སི་དེ་རྒྱལ་པོའི་དབང་
ཆ་གཅིག་སྤུད་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཏུ་གྱུར་བ་དང་། ༡༥༤༩ ལོའི་གསར་བརྗེ་ཆེན་མོའི་ལས་འགུལ་གྱིས་
བཀའ་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་དང་རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་རྩ་གཏོར་བཏང་སྟེ། སྤྱི་མཐུན་ལམ་ལུགས་གསར་དུ་བཅུགས་
པས། དམངས་གཙོའི་ལམ་བཤངས། ཨོ་གསུམ་རྗེས་ཀྱི་༡༥༩༩ ལོར་སྤྱི་མཐུན་དང་པོ་བཅུགས་པ་ནས་༡༩༥༩
ལོར་སྤྱི་མཐུན་ལྷ་བ་བཅུགས་པའི་བར། ནང་ཟིང་དང་གཡུལ་འཁྲུག་གི་ཡོ་ལང་ཁྲིད། རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་ཐེངས་
གཉིས་ཅུ་ལྷུང་བ་མ་ཟད། འཛམ་གླིང་སྤྲོད་འབྱོར་མེད་གལ་རིམ་སྲིད་དབང་སྤྲོད་འཛིན་གྱི་གཞུང་ཐོག་མར་གྲགས་
པའི་བ་རེ་སི་མཉམ་འབྲེལ་ la Commune de Paris རྒྱ་བ་གཉིས་ལྷག་རིང་བཅུགས་པ་དང་། སྤྱི་མཐུན་ལམ་ལུགས་
དེའང་སྤྲོད་སྤྲོད་ལམ་ལུགས་མི་འདྲ་བ་ཁག་ལྷ་ཅུ་ལྷུང་བས། གསར་བརྗེ་དང་བཅོས་སྤྲོད་ཐིང་ལོང་དང་བརྟན་སྤྲོད་
གི་ཆབ་སྲིད་འཕོ་འགྱུར་རྒྱ་གཉེར་བཞིན་བྱུང་བ་འདི་ལྟ་བུའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་མཐོང་དཀོན་ཞིང་། གཡམས་གཡོན་
བར་གནས་དང་། གསར་བརྗེ་ངོ་མོག་སོགས་ད་ཆ་འཛམ་གླིང་དུ་སྤྲོད་རྒྱ་ཆེ་བའི་ཆབ་སྲིད་ཐ་སྙད་མང་དག་ཅིག་ཀྱང་

ཟླ་རན་སིའི་བྱང་རབས་ནས་མཆེད་པ་ཡིན།

ཟླ་རན་སི་སྤྱི་མཐུན་ལྷ་པའི་ཅེ་ཁྲིམས་ནི་༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་༩ ཆེས་༢༩ ཉིན་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེའི་
ལམ་ནས་གཏན་ལ་པ་བཅེད། གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཆོད་ལྷ་པམ་ཉིས་སུ་སོང་བའི་བསྐྱབ་བྱ་བྱངས་ཏེ། བྱེད་
སྤྱོད་འཛིན་ལམ་ལུགས་དང་བྱེད་གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྲོལ་བཏོད་ཅིང་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་པ་ཡིན། ད་
ལྟོས་སྤྱོད་འཛིན་ནི་༢༠༠༧ ཟླ་༥ ནང་འདེམས་ཐོན་བྱང་བའི་སར་ཀོ་ཟེ་ Nicolas Sarkozy དང་། སྤྱོད་ཆོན་ནི་ཟླལ་ལོན་
François Fillon ཡིན།

ཟླ་རན་སི་ནི་ཡུ་རོབ་མཉམ་འབྲེལ་སྐུལ་འདེད་དང་གསར་འཛུགས། ལག་བསྟར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་མེད་
ཐབས་མེད་པའི་སྐུལ་ཤུགས་གཙོ་བོ་གསལ་བྱེད་ཡིན་ཞིང་། ཡུ་རོབ་སྐྱམ་སའི་སྤྱི་བསྐྱབ་ཁོངས་སྒྲ་ཆོགས་སུ་སྤྱི་མཐུན་
བསྐྱུན་དུ་མེད་པའི་རྒྱས་པ་འདོན་བཞིན་པ་ཡིན།

གཤམ་མེད་ཀྱི་ཨ་རི།

ཨ་མེ་རི་ཀ་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ The United States of America ཀྱི་བསྐྱུས་མིང་ལ་ US འཕྲིན་USA ཟེར་
ཞིང་། འཕྲིན་དུ་རྒྱལ་ཀྱི་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་དང་། རྒྱལ་རྒྱ་ཞི་བདེ་རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ། བྱང་དུ་ཁེ་ན་ཀྲ། ལྷོ་རྒྱུ་མེ་ཀ་སེ་ཀོ་དང་
མེ་ཀ་སེ་ཀོ་མཚོ་འགག་དང་འདབས་འབྲེལ་ཡོད།

༡༧༧༦ ལོར་མངའ་སྡེ་༡༣ ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ལྷན་འདོམས་ཀྱིས་དབྱིན་ལན་གྱི་མི་སེར་སྡེལ་ཡུལ་ནས་ཁ་འབྲེལ་
རྒྱུའི་རང་བཅོན་བསྐྱུགས་གཏམ་སྡེལ་བ་དང་། དཀའ་ཆོགས་ཆེ་བའི་རང་བཅོན་གཡུལ་འབྱེད་བརྒྱུད། ༡༧༩༣
ལོར་དབྱིན་ལན་དང་པ་རི་སི་ཆིངས་ཡིག་བཞག་པས། རང་བཅོན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གནས་བབ་ལ་ཡུལ་ལུང་གཞན་
དག་ནས་ཀྱང་ངོས་ལེན་ཐོབ།

ལོ་ངོ་༢༠༠ ལྷག་བརྒྱུད། སྤྱི་ཤིངས་སུ་མངའ་སྡེ་༣༧ ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཁོངས་སུ་ཞུགས་པས། ད་ལྟོ་མངའ་སྡེ་༥༠
དང་ཐད་སྤྱོད་ས་ཁུལ་གཅིག་རྒྱལ་ཕྱིའི་མངའ་ཁོངས་དུ་མ་བཅས་ལས་བྱུང་བ་དང་། མངའ་ཁོངས་ཕྱིའི་པོའི་རྒྱ་ཁྲོན་
སྤྱི་ལེ་བྱ་བཞི་མ་ཁྲི་༩༩༩ ཅུ་དང་། ༢༠༡༠ ལོར་ཆོད་དཔག་བྱས་པ་ལྟར་ན། མི་འབོར་དུང་ལྷུ་གསུམ་དང་ས་ཡ་
བརྒྱུད་ལྷག་ཡོད།

ལོ་ངོ་༢༠༠ ཅུ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་ལས་མེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་འདིར། ཕྱི་ལོ་༡༩༤༡ ནས་༡༩༤༥ ལོར་གྱི་ལོ་བྱང་
དམག་འཐབ་དང་། ཕྱི་ལོ་༡༩༣༠ ནང་གི་དཔལ་འབྱོར་ཉམས་རྒྱུད་ཀྱི་དཀའ་ཆོགས་ཆེན་པོ་གཉིས་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་།
རང་དབང་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྤྱོད་ལམ་ལུགས་ཉེ་ཞོ་མེད་པར་རྒྱན་བསྐྱེད་པས། དཔལ་འབྱོར་དང་རིག་གཞུང་།
ཆོན་རིག་ལག་རྩལ། དམག་དོན་སོགས་ཀྱི་ཐད་ནས་འཛུལ་སྤྱིང་ས་ཆེན་འདིར་དུས་རབས་༢༠ ནང་ཤུགས་རྒྱུན་

རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་ཀའི་ནང་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་མཁན་གྱི་གས་ཡིན་ལ། ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་དུ་མའི་གང་དམག་བརྒྱད། སུལ་ལན་གཏོར་པམ་བཏང་བས། འཛམ་གླིང་སྤྱི་འདས་རྒྱལ་ཁབ་ (Superpower/ hyperpower) ཉག་ཅིག་དེ་ཆགས་ཡོད་ལ། ཞི་དག་གི་སྟོབས་ལུགས་གང་གི་ཐད་ནས་ཀྱང་དོ་རྒྱུ་འོས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་རྙེད་ཅིང་།

ཨ་རི་འདི་འཛམ་གླིང་སྤྱི་ཅ་ཁྲིམས་ཡིག་ཐོག་ཏུ་གཏན་འབེབས་བྱེད་པུ་ཤོས་ཀྱི་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་ལ། ད་ལྟོ་དང་དུང་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ཁྲིམས་བཟོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་། ཁྲིམས་འཛིན་བཅས་དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་པན་ཚུན་མྱིང་མཉམ་སྦྲངས་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། མིང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་དང་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་མིང་འཛིན་ལ་ཡོད་པ་དང་། ད་ལྟོ་མིང་འཛིན་ནི་༢༠༠༩ ཟླ་ ༡ རྒྱུ་ལས་ཁུར་དམ་འབུལ་བྱས་པའི་ཨོ་རྩ་མ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉོང་།

ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་ནི་གླིང་ཕན་ཆེ་བ་བཞི་དང་གླིང་ཕན་རྒྱུ་བ་༢༠༠༠ ལས་བྱུང་པའི་གླིང་ཆོམ་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། ཨེ་ཤ་ཡའི་ཤར་ཁུལ་དུ་ཆགས་ཡོད། ཉི་ཉོང་日本ཞེས་པ་ཉི་གཞོན་འཆར་ཡུལ་ལམ་ཉི་མ་ཤར་པའི་ས་ཆ་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན་ཞིང་། ཉི་ཉོང་པའི་སྐད་དུ་「にっぽん」(Nippon)ཡང་ན་「にほん」(Nihon) ཞེས་འབོད་ལ། བོད་ནང་རྒྱ་སྐད་ཀྱི་སྐད་ལྟར་བསྟགས་པས་དེ་མིན་ཞེས་ཟེར་བ་ཡིན། ས་ཁྲོན་ལ་སྤྱི་ལེ་བྲུ་བཞི་མ་ཁྲི་༣༧་ ༧་ ༧་ དང་། ༢༠༡༠ ལོའི་མི་འབོར་༡༣༧་ ༣་ ༤༠༠༠༠ ཡོད།

ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་འདི་དུས་རབས་བདུན་པའི་དཀྱིལ་ཅམ་ལ་དབུ་བརྟེན་པར་གྲགས་ཤིང་། དུས་ལུན་རིང་པོར་རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད། དུས་རབས་ ༡༩ མཇུག་ནས་དུས་རབས་ ༡༩ མགོ་སྟོད་དུ། ལུ་ཅུ་སི་དང་ཨ་རི། དབྱིན་ལཱ། རྒྱ་རན་སི། ཉོ་ལན་སོགས་ཀྱི་བསྐྱེད་པས་དྲག་ལུགས་ལ་བརྟེན་ནས་ཉི་ཉོང་ལ་འབྲེལ་མཉམ་མེད་པའི་ཆེད་ལོག་འཛིན་པ་སོགས་བཅས་གསུམ་གྱི་རིམ་པར་བཏང་བས། མི་རིགས་ཆགས་འཛིན་གི་འདུ་ཤེས་ཀྱིས་བསྐྱེད་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མངའ་དབང་གོང་མར་འབུལ་དགོས་པའི་ལས་འགུལ་སྟེལ་མཐར། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༤༩ ལོར་དབྱང་ལོ་ ༡༧ ལ་སོན་པའི་གོང་མ་མེ་ཇི་རྒྱལ་ཁྲིར་འཁོད་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་མཛོན་འགྱུར་སྟེ། གོང་མ་དབུས་སུ་བྱས་པའི་དབུས་གཞུང་སྤྱི་དབང་གཅིག་སྟེད་ཀྱི་ལམ་ལུགས་འཛུགས་སྐྱོད་དང་། བཀས་བཀོད་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་གལ་རིམ་ལམ་ལུགས་བྱིར་བསྐྱེད་ཀྱིས། ཀུབ་སྟོགས་པའི་ཆོན་རིག་ལག་ཅམ་དང་རིག་གཞུང་ལ་སྟོབ་གཉེར་བྱ་རྒྱུའི་མཆོན་ལེགས་བཅས་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་སྟེ་མང་ཞིག་བཅམས་པས། དུས་ལུན་བྱང་དུ་འོ་ནང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྟོབས་འབྱོར་མངའ་ཐང་རྒྱས་ཤིང་། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༧༩ ལོར་མངའ་ཐང་རྒྱས་ཀྱིས། སྤྱི་ལོ་ ༡༩༨༥ ལོར་མངའ་ཐང་རྒྱས་ཀྱིས་ཐེན་ཐེན་སྐྱེད་ཀྱིས། ༡༩༨༥ ལོར་ལུ་ཅུ་སིའི་ལག་ནས་ས་ཁ་ལིན་གླིང་ཕན་Sakhalin གླིངས་པ་

ཐད་གྲུབ་འབྲས་གཞུང་སྲུ་ཐོན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་ལ། རྒྱལ་སྤྱིའི་རྩ་ཐང་ལྟར་ཅིས་ན། རྒྱལ་དམངས་ཐོན་སྐྱེད་ཀྱི་
 རིན་ཐང་སྒྲིམ་འབོར་(GDP) འཛམ་གླིང་གི་ཨང་བཞི་པ་ཡིན་ལ། ཕྱིར་ཆོང་ཨང་གཉིས་པ་དང་ནང་འབྲེན་ཨང་གསུམ་པ་
 ཡིན། ཆོན་རིག་ལག་ཅུལ་གྱི་ཁྲབ་ཁོངས་མང་དག་ཅིག་ཏུ་འཛམ་གླིང་གི་ཅེ་ཕུད་དུ་སླེབས་ཡོད། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་
 རི་༢༠༡༠ ལྷ་༥ ཆེས་༩ ཉིན་ལས་ཁུར་སྒྲངས་པའི་སྲིད་འཛིན་ཚོལ་རྒྱ་ Christian Wulff ཡིན་པ་དང་། གཞུང་གི་འགན་
 འཛིན་རི་༢༠༠༥ ལྷ་༡༡ ཆེས་༩༩ འདེམས་ཐོན་དམ་འབྲུལ་ཟེན་པའི་སྲིད་སློན་མེར་ཁེལ་ Angela Dorothea Merkel ཡིན།
 སྲིད་སློན་འདི་བ་འཇར་མན་ལོ་རྒྱུས་སྤེད་བུད་མེད་ཀྱི་སྲིད་སློན་ཐོག་མ་དེ་ཡིན།

ཆ༽ བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས།

༡༩༥༩ ལོར་དུས་འགྱུར་བུང་སྟེ། ལ་ཁོང་ས་ལ་སྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་དང་བོད་མི་ཁྲི་བརྒྱད་ཙམ་གྲིམ་
 མཆེས་རྒྱལ་ཁབ་ནང་བཅན་བྱོལ་དུ་ཕེབས་བསྐྱོན། རྒྱ་གར་བུང་རྒྱུད་མ་སུ་རིར་བཅན་བྱོལ་བོད་གཞུང་བཅུགས།
 ༡༩༦༠ ལོར་སྤྱི་འབྲུས་ལྷན་ཆོག་གསར་འཛུགས་དང་། ༡༩༩༡ ལོར་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་གཏན་
 ལ་པབ་སྟེ། བཀའ་ཤག་དང་སྤྱི་འབྲུས་ཀྱི་འོས་བསྐྱུད་དང་ཡོང་ཁུངས་བཅས་བསྐྱར་དང་། ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གསར་
 འཛུགས། འོས་བསྐྱུད་དང་ཅིས་ཞིབ། འདེམས་ལྷན་བཅས་རང་དབང་ཅན་གྱི་ལས་ཁང་གསུམ་བུར་འཛུགས། ༢༠༠༡
 ལོར་བཀའ་འཛོན་ཁྲི་པ་མང་ཆོག་གིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱུད། ༢༠༡༡ ལོར་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་
 བསྐྱར་བཅོས་ ༩༥ པ་གཏན་འབེབས་གནང་སྟེ། ལ་ཁོང་ས་མཆོག་གི་ཆབ་སྲིད་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་སྤྱད་བང་ཡོད་
 ཆད་མང་ཆོག་གིས་འོས་བསྐྱུད་བྱས་པའི་འགོ་ཁྲིད་ཆོར་ཅིས་སྤྱོད་གནང་བ་བཅས་རིམ་པ་བཞིའི་སློན་སྤྱིག་
 འཛུགས་ཆོག་ཚུད་སྤྱོད་བཏང་བ་དང་། འདི་རི་༥་རྒྱལ་དབང་ལྷ་པའི་སྐབས་སུ་བཅུགས་པའི་བོད་གཞུང་
 དགའ་ལྷན་པོ་བྱང་བྱོགས་ལས་ནམ་རྒྱལ་གྱི་རྒྱུན་འཛིན་སྤྱིག་འཛུགས་ཡིན། ད་ལྟའི་ཆར་རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་
 ནང་བོད་མི་གནས་ལུལ་གཞིས་སྤར་ཁག་༥༦ ཡོད་ལ། སྤྱིང་ཆེན་ཨ་མེ་རི་ཀ་དང་ལུ་རོ་ག། ཨེ་ཤ་ཡའི་རྒྱལ་ཁབ་
 ༣༠ ཙམ་དུ་ཁ་འཐོར་བོད་མི་གནས་ཡོད་ཅིང་། མི་འབོར་བསྒྲིམས་ཆེག་འབྲུམ་ལྷ་ཁྲི་ཙམ་ཡོད།^[6] འཆོ་རྟེན་གཙོ་
 བོ་སོ་ནམ་ཞིང་ལས་དང་། བཅོ་ཞིང་མཉམ་འབྲེལ་ལས་རིགས། རུམ་འཐག་ ཕྱི་ཆོང་། ཞབས་ཞུའི་ལས་རིགས།
 སུད་ཆོང་སོགས་ཡིན།

6 འཆར་འགོད་ལྷན་ཁང་ནས་མི་འབོར་ཞིབ་བཤེར་གྱི་གྲངས་ཐོ་སྒྲིལ་ཡོངས་བསྐྱགས་བྱས་པ་ལྟར་ན། ༢༠༠༩ ལོའི་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་འབོར་
 ༡༣༧༩༥ དང་། ༡༩༩༩ ལོའི་མི་འབོར་ ༡༡༡༠༩༠ བཀོད་འདུག་ཀྱང་། བོད་ནང་འདས་པའི་ལོ་རྩི་ ༥༠ ལྷག་རིང་གི་བོད་རིགས་རྒྱུད་པའི་མི་འབོར་འཕར་ཆད་
 ལྷབ་ ༡༥ ཙམ་ཡིན་པའི་གནས་སྟངས་དང་བསྐྱར་ན། བཅན་བྱོལ་དུ་ཐོག་མའི་སྐབས་མི་གྲངས་བརྒྱད་ཁྲི་ཡོད་པ་དེ་དག་དམའ་མཐར་ཡང་ཉིས་འབྲུམ་ཙམ་
 ལ་འཕར་དགོས་ཤིང་། བཅན་བྱོལ་དུ་བོད་ནང་ལྷན་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར་སོགས་ཀྱི་ཉེར་ལེན་ལས་དུས་མིན་རྒྱུན་འདས་འབོར་ཆེན་བྱུང་བའི་ཆག་སྟོ་
 དེ་རིགས་ཡོང་ཁྱོད་མེད་ཁར། ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་ནས་གསར་འབྱོར་བ་རྒྱུན་བསྐྱུད་དུ་སླེབས་པའི་མི་འབོར་དང་དེ་དག་གི་སྤུ་བསྐྱར་ཆེ། འཆར་འགོད་ལྷན་
 ཁང་གི་གྲངས་ཐོ་དེ་ཆ་འཛིན་འཕེར་བ་ཞིག་མིན།

ལེབ་གཉིས་པ། བྱིས་སྤྱོད་འཕེལ་རིམ།

ས་བཅད་དང་པོ། རྟོག་པོ།

ཅ་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཅ་འཛིན་བྱིས་སྤྱོད་ཡིག་གི་ཕྱི་མོ་ (Fundamental law) ལྟེ། དེའི་ཁོངས་སུ་
 རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཞི་རིམ་སྒྲིག་འཛུགས་དང་དེའི་བྱེད་ཀྱིས་ཁག་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཟད། བྱིས་སྤྱོད་ལྟེང་གི་
 དང་བཀའ་ཅ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གཞི་འཛིན་སའང་དེ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཁབ་སྤྱོད་ཆ་དང་འཛིན་(Political
 norms) རྟོག་པོ། ཅ་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་དོན་ཚན་ཁག་ཏུ་བཀོད་པའི་གཏན་འབེབས་དེ་དག་ལས་བྱུང་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་ཡང་།
 རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཁབ་སྤྱོད་བྱེད་སྒྲོལ་དོན་སྤྱོད་སྒྲིག་འཛུགས་ཀྱི་གཞི་བྱེད་ཆ་དང་འཛིན་དེ་དེས་པར་དུ་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་
 གཅིག་ལུང་བཞུགས་དགོས་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན། མོས་ཆོག་ཀྱི་སྒྲིག་གཞི་དང་། འཛིན་སྒྲོལ་གི་བྱེད་ཐབས། ཅ་བྱིས་སྤྱོད་
 འགྲེལ་བཞུགས་ཀྱི་དཔེ་གཞི། (Constitutional Interpretation Case) བཅད་ཁྱེ། ཁབ་སྤྱོད་སྒྲོལ་བྱུང་དང་གོ་མས་སྒྲོལ་
 སོགས་ཀྱང་ཁབ་སྤྱོད་ཆ་དང་འཛིན་གྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཡིན། ཅ་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་བྱིས་སྤྱོད་གཞི་བྱེད་ཆ་དང་འཛིན་
 སྤྱོད་ཆ་དང་འཛིན་ཡོངས་ཚོགས་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཡིན། དེར་བཞུགས། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་
 མོས་ཆོག་ལས་ལྟེང་གི་དང་། འཛིན་སྒྲོལ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་བྱེད་ཆོས། དབྱས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འགྲེལ་བ་སོགས་འོ་
 སྒྲོལ་མ་བྱས་པོར་དུ་རྒྱལ་ཁབ་དེ་དག་གི་བྱིས་སྤྱོད་ཆ་དང་གཞི་བྱེད་ཆ་སྤྱོད་ཀྱི་ཅ་འཛིན་ཆེད་འགྲུལ་ཆེ།

རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་ཡིན་ཡང་། དེར་དམིགས་བསལ་གྱི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱུ་ལྡན་དང་། ས་ཁམས་ཁོར་ཕུག་
 མི་རིགས་ཀྱི་གཞི་རིམ་སྒྲིག་འཛུགས། རིག་གཞི་གི་རྒྱུ་ལས་སོགས་ཐ་དད་དུ་ཡོད་པས། དེ་དག་གི་བྱིས་སྤྱོད་འཕེལ་
 རིམ་ལའང་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་བྱེད་ཆོས་ཀྱི་ཡོད། འཛམ་གླིང་འདིའི་སྤྱོད་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་ལ་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་
 རྒྱུ་རིམ་གཅིག་མཚུངས་ཡོད་མཁན་ཞིག་ཆེད་དུ་མེད་པ་དང་། དབྱེད་བསྐྱར་བྱེད་པོ་བྱེད་པའོ། གནད་ལ་
 ཐེག་པོ་ཞིག་ཡོད་ཆེད། འདིར་དམངས་གཙོའི་དཔེ་མཆོད་དུ་འོས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ལྟེང་། དེའི་སྤྱོད་པོར་མིའི་སྒྲིག་
 འཛུགས་བཅས་ཀྱི་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་འཕེལ་རིམ་སྒྲིག་འཛུགས་གཅིག་ཏུ་ཞིབ་འཇུག་བྱ་ཡུལ་ལ་བཟུང་སྟེ། རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་
 བྱེད་ཆོས་མཛོད་ཐབས་ལ་འབད་བ་བསྟེན་ན་འདོད། གཞན་དུ་ན། ཁབ་སྤྱོད་ལས་ལྟེང་གི་གནས་དུས་ཀྱི་འགྱུར་
 འགྲོས་དང་བསྐྱར་ནས་རིམ་བཞིན་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་པས། བྱིས་སྤྱོད་འཕེལ་རྒྱུ་ཀྱི་གོ་རིམ་དང་བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་

ནང་དོན་ཁྱད་ཆོས་གཉིས་སྐབས་འདིའི་དབྱེད་ཞིབ་ཀྱི་གཙོ་གནད་དུ་བཞག་ཡོད།

ཐོད་ལ་བཅན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་ལྷ་ཆོས་དགེ་བ་བཅུ་དང་མི་ཆོས་གཙང་མ་བཅུ་དྲུག་གིས་གཙོས་ཁྲིམས་ཡིག་དང་། ས་སྐྱ་ནས་དགའ་ལྡན་པོ་བླང་དབར་གྱི་ཞལ་ལྷེ་ཁག ལྷག་པར་དུ་ཧྲ་ཁྱུ་དབང་བཅུ་གསུམ་པ་ཆེན་པོའི་སྐབས་ཀྱི་ཐོད་ལྗོངས་ཆོག་པ་འདུ་རྒྱས་འཛོམས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་སོགས་འདིར་དགོད་འོས་ཀྱང་། ཁོ་ཐོས་དེའི་ཐད་དབྱེད་ཞིབ་ལྷོགས་མ་སོང་བས། དོན་གཉེར་ཅན་གཞན་གྱི་བགོ་སྐལ་དུ་བསྒྱུར་བ་ཡིན།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། དབྱིན་ལན།

གཅིག་ ཁྲིམས་སྤྲེལ་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ།

དབྱིན་ལན་ནི་ཅ་ཁྲིམས་ཡིག་ཐོག་དུ་དུས་གཅིག་དུ་མ་བཀོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། དེའི་ཁྲིམས་སྤྲེལ་འཕེལ་རིམ་ནི་གཤམ་གསལ་ཁག་དྲུག་དུ་བྲེ་ཆོག།

༡༽ སཀ་ཤོན་གྱི་དུས་སྐབས། (Saxons)

ཨྱི་ལོའི་དུས་རབས་ལ ༥ ནས་དུས་རབས་༡༡ པའི་བར་ལོ་ངོ་བདུན་བརྒྱུ་ཉེ་བའི་རིང་། སཀ་ཤོན་^[1]གྱིས་དབྱིན་ལན་ལ་དབང་བསྒྱུར་བྱེད་སྐབས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་ཁྱད་ཆོས་གསུམ་ལྡན་པ་སྟེ།

- དབྱས་སྤྲེལ་གཞུང་གི་ལོག་དུ་རིམ་པ་བཞིན་རྫོང་(shire) དང་། ཁྲོང་བརྒྱུ་ (hundred) ཁྲོང་ཆོ་ (township) བཅས་ཀྱི་ས་གནས་སྤྱི་གཙུག་པ་བཏོད་ཡོད།
- རྒྱལ་པོའི་ཁྲིམ་རྒྱུད་དང་། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འགོ་གཙོ། རྫོང་དཔོན་དང་ས་གནས་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྣ་ལས་བྱུང་པའི་མཛུངས་མིའི་ཆོག་པ་འདུ་ (witenagemot) གསར་འཛུགས་བྱས།
- རྒྱལ་རྒྱུད་ལམ་ལུགས་གསར་འཛུགས།

གོང་གསལ་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་དེས་དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྲིམས་སྤྲེལ་འཕེལ་རྒྱས་ལ་ལུགས་རྒྱུན་གཉིས་ཐེབས་པ་འདི་ལྟ་སྟེ།

1 སཀ་ཤོན་ནི་འཇར་མན་གྱི་གདོད་མའི་མི་རིགས་Germanic barbarians ཞིག་སྟེ། དབྱིན་སྐད་དུ་ Saxon དང་། འཇར་མན་གྱི་སྐད་དུ་ Sachsen ཟེར། གདོད་མའི་གནས་ལུ་ནི་དང་སང་འཇར་མན་ཁོངས་གཏོགས་ཀྱི་ནེ་ར་སཀ་ཤོན་ Niedersachsen ཡིན་ཞིང་། དུས་རབས་ལ ༥ པའི་ནང་བྱང་ཡུ་རོབ་བརྒྱུད་དེ་ལྷ་རི་ཉི་ཤི་(དབྱིན་ལན་)མིང་ཆོས་ British Isles དུ་བཅན་འཛུལ་བྱས། ཡུ་ལེ་དང་། Angles སཀ་ཤོན། ལུ་ཉེ་ Jutes བཅས་མི་རིགས་རྣམས་རྒྱན་རིང་འབྲས་རྫོང་བྱས་ཏེ། རིམ་གྱིས་དང་སང་གི་དབྱིན་ལན་བཙའི་མེས་པོ་ཆགས།

- སྤྱིག་འཇུག་སྐབ་སྐབས་དེ་བྱ་སྤྱོད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་གོང་ལོག་རིམ་པ་བཞིན་གཅིག་ལོག་གཅིག་འདུས་སུ་ཡོད་པས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མ་ཐུན་སྤེལ་དང་གཅིག་གྱུར་ལ་དགེ་མཚན་བསྐྱུན་ཡོད།
- མི་དམངས་རྣམས་རིམ་པ་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱིག་འཇུག་ནང་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་གོ་སྐབས་ལྡན་པས། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མང་གཞི་འདིར་སྐབ་ཡོད།

༡༽ རྟོན་མན་གྱི་དུས་སྐབས། (Norman)

ཕྱི་ལོ་༡༠༦༦ ལོར། རྩ་རན་སི་བྱང་རྒྱུད་ནས་མཆེད་པའི་མི་རིགས་རྟོན་མན་པས་(Normans, Norsemen, North-man) སུག་ཤོན་པ་རྣམས་བཏུལ་ཏེ། དབྱིན་ལན་མངའ་ལོག་ཏུ་བཅུག་པ་དང་། ཨི་ལེམ་ཁྱི་རབས་དང་པོས་(King William I The Conqueror) སྲིད་བསྐྱུངས། དུས་སྐབས་དེར་ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་དང་འབྲེལ་བའི་བྱེད་སྒོ་ནི།

- སྲིད་དབང་གཅིག་སྤྱད་(Centralization) ཀྱི་ལམ་ལུགས་གསར་འཇུག་སྤྱད།
སྲིད་དབང་དབུས་གཞུང་དུ་གཅིག་སྤྱད་བྱས་པ་དེས། ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རྒྱས་ལ་འགོ་བརྩེན་བཞེས་མེད་པར་མ་ཟད། དེ་ལས་ཕྱོག་ཉེ། སྤྱི་དག་གི་དབང་ལྷགས་ཉམས་དམས་དང་མི་དམངས་ཀྱི་སྟོབས་ལྷགས་སྐུལ་སྤེལ་བྱས་ཡོད།
- ཨི་ལེམ་ཁྱི་རབས་དང་པོས་མཇངས་མིའི་ཆོགས་འདུ་དེ་ཆོགས་འདུ་ཆེན་མོར་(Great Council) བསྐྱུར།
ཆོགས་འདུ་ཆེན་མོའི་ཆོགས་མི་རྣམས་རྒྱལ་པོའི་བྱིམ་རྒྱུད་དང་། ཆོས་བྱེད་མི་སྤྱ། ས་གནས་ཀྱི་འགོ་གཙོ་བཅས་ལས་བྱུང་བ་དང་། ཆོགས་འདུ་སྤྱད་སྐོར་དང་གཙོ་སྐོར་བྱེད་མཁན་རྒྱལ་པོ་ཡིན་པས། ཆོགས་ཆེན་དེ་རྒྱལ་པོའི་ལས་རྟོགས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་གནས་ཡོད།
- ཆོས་དོན་ཁྱིམ་སྲིད་ཁང་གསར་འཇུག་སྤྱད།
ཨི་ལེམ་ཁྱི་རབས་དང་པོས། ས་གནས་ཁྱིམ་སྲིད་ཁང་ཁག་གི་ཆོས་དཔོན་ (Bishop) རྣམས་ཀྱི་ལས་གནས་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱས་ཏེ། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གྲོད་གཞི་ཐག་གཅོད་བྱེད་མཁན་ཀྱི་ཆོས་དོན་ཁྱིམ་སྲིད་ཁང་ལྟར་འཇུགས་བྱས།

༢༽ བ་ལན་ཏེ་གྲེ་ཏེ་ཡི་དུས་སྐབས།^[2] (Plantagenet)

2 བ་ལན་ཏེ་གྲེ་ཏེ་རྒྱལ་རབས། House of Plantagenet རྩ་རན་སིའི་ཨན་འཛོ་ཡུལ་གྱི་སྤྱི་དག་གི་བྱིམ་རྒྱུད་ཅིག་ལྟེ། དེས་༡༡༥༤ ནས་༡༡༠༤ བར་དང་། ༡༥༡༤ ནས་༡༤༡༠ ལོའི་བར་རྟོན་མན་ཏེ་Duchy of Normandy རྒྱལ་ཁབ་ལ་དབང་བསྐྱུར་དང་། ༡༡༥༤ ནས་༡༤༡༤ བར་དབྱིན་ལན། ༡༡༥༩ ནས་༡༤༡༩ བར་ཨ་བྱུའེ་ཐན་ Duchy of Aquitaine བཅས་པར་དབང་བསྐྱུར་བྱས་ཡོད། རྒྱལ་རབས་དེས་དབྱིན་ལན་ལ་དབང་བསྐྱུར་བྱེད་རིང་། གཤམ་གསལ་རྒྱལ་པོ་རྣམས་ཀྱིས་སྲིད་བསྐྱུངས་ཡོད།

* ཏེན་ཏེ་ཁྱི་རབས་གཞིས་པ། 1154-1189 King Henry II Curt mantle

* རི་ཅར་ཏེ་ཁྱི་རབས་དང་པོ། 1189-1199 King Richard I Coeur de Lion

ཕྱི་ལོ་༡༡༥༤ ལོར། སྤྱི་ལོ་མིའི་ཨན་འཛོ་ (Anjou) ཡུལ་ནས་མཆེད་པའི་སྤྱི་དུང་གི་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་པ་རྟེན་
 རེ་ཁྲི་རབས་གཉིས་པ་ (King Henry II Curt mantle) དེའི་ལན་གྱི་རྒྱལ་ཁྲིམ་འཁོད་དེ། དེའི་ལུས་གྱི་ལོ་རྒྱུས་སྟེང་
 རྒྱལ་རབས་ཐོག་མ་དེ་བསྐྱུངས་པ་དང་། དེར་མི་རྣམས་ཀྱིས་པ་ལན་ཏེ་གྱེན་རྒྱལ་རབས་ (House of Plantagenet)
 ཞེས་འབོད། རྒྱལ་རབས་དེའི་རིང་།

- རྟེན་རེ་ཁྲི་རབས་གཉིས་པས་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ལ་བཅས་བསྐྱུར་བཏང་སྟེ། སྟོར་བསྟོན་ཁྲིམ་ཆུང་
 ཁང་གསར་འཛུགས་དང་། གཞུང་པང་ལམ་ལུགས་^[3] (Jury System) བཅུགས། སྟོར་བསྟོན་ཁྲིམ་ཆུང་
 གིས་བཅད་ཁྲ་རྣམས་ཕྱོགས་བསྐྱེགས་ཀྱིས་བཅད་ཁྲའི་ཁྲིམ་ཆུང་ཡིག་^[4] (Case law) གྲུབ་པ་དང་། དེ་
 དག་རིམ་བཞིན་འཐུས་སྟོན་ཆེད་དུ་བཏང་སྟེ་རྒྱུན་ཆགས་ཁྲིམ་ཆུང་ཡིག་(Common law) གི་ནང་དོན་གཙོ་
 བོ་ཆགས། གཞུང་པང་ལམ་ལུགས་ནི་དེའི་ལན་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་མ་ལག་གི་བྱུང་ཆོས་འབྱུང་དུ་དོད་པ་
 ཞིག་ཡིན།
- ཕྱི་ལོ་༡༢༡༥ ལོར། དེའི་ལན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཁྲོན་ཁྲི་རབས་གཉིས་པས་བཅའ་ཁྲིམ་ཆེན་མོ་^[5] (Magna Carta) རྒྱལ་བསྐྱུགས་བྱས། དེ་ནི་རྒྱལ་པོ་དང་ཡེ་ཤུའི་སྐྱེ་ཆེན། (Papa) སྤྱི་དུང་བཅས་ཀྱི་དབར་ཁེ་ཕན་
 བཀོ་འགྲེམས་ཀྱི་གྲོས་མཐུན་ཡིན་པ་ལས། མང་ཆོགས་དང་རྒྱལ་པོའི་དབར་གྱི་གྲོས་ཆེད་སྟེ་ལྷ་བྱ་ཞིག་
 མིན། ཡིན་ནའང་། བཅའ་ཁྲིམ་ཆེན་མོའི་ནང་དོན་ཁག་གིས་དེའི་ལན་ཁྲིམ་ཆུང་སྤྱི་དུང་ལྷན་ལ་
 ལྷགས་སྟེན་གཏིང་ཟབ་ཐེབས་ཡོད།

* ཁྲོན། 1199-1216 King John Lackland

* རྟེན་རེ་ཁྲི་རབས་གསུམ་པ། 1216-1272 King Henry III

* ཨེད་མར་ཏེ་ཁྲི་རབས་དང་པོ། 1272-1307 King Edward I Long Shank

* ཨེད་མར་ཏེ་ཁྲི་རབས་གཉིས་པ། 1307-1327 King Edward II

* ཨེད་མར་ཏེ་ཁྲི་རབས་གསུམ་པ། 1327-1377 King Edward III

* རི་ཅར་ཏེ་ཁྲི་རབས་གཉིས་པ། 1377-1399 King Richard II

- གཞུང་པང་ལམ་ལུགས་སྐབས་འཕལ་ལོ་སོར་མི་དམངས་དཀྱུས་མའི་ཁྲོད་ནས་གཞུང་པང་སྟོར་ཞིག་བདམས་ཏེ། དམངས་དོན་དང་ཉེས་དོན་གྱི་དུག་གཞི་གཏུག་
 བཤེར་གྱི་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དང་། དེ་དག་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱི་བཀོད་རྒྱུས་སྟེང་འཛིན་འོག་ཏུ་མཆུད་པར་རང་དབང་གིས་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་
 གཙོད་བྱེད་ཆོག་པའི་ལམ་ལུགས་ཤིག་ལ་ཟེར་བ་ཡིན། གཞུང་པང་ལམ་ལུགས་དར་ཆེ་ས་ཨ་རི་དང་དེའི་ལན་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་ལམ་ལུགས་
 ལུ་མེ་ལ་ནས་༡༩ བར་བསྟོར་ཐོབ་ཡོད།
- བཅད་ཁྲའི་ཁྲིམ་ཆུང་ཡིག་ Case law གྱི་དུག་གཞི་གྱེ་བྱས་པའི་བཅད་ཁྲ་ཁག་ལས་གྲུབ་པའི་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དང་། ཡང་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གཞི་
 གང་ཞིག་ལ་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱིས་བཅད་ཁྲ་བཏང་ཆོ། གྱི་དུག་གཞི་དེ་མཆུངས་ཤིག་བསྐྱར་དུ་བྱུང་ན་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་མ་དགོས་པར་བཅད་ཁྲ་ཐོག་མར་ཆ་འཛིན་
 བྱེད་ཆོག་པ་ཡིན། ཡིན་ནའང་། ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱི་དང་ཆོད་འོག་གི་རིམ་པ་ཡོད་པས། གཤམ་འོག་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱི་བཅད་ཁྲ་ཁག་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་མི་
 བྱེད།
- བཅའ་ཁྲིམ་ཆེན་མོ། དེའི་རྒྱུ་རྐྱེད་ The Great Charter ཟེར། ཕྱི་ལོ་༡༢༡༥ ལོར། རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆ་དང་ཆོས་དཔོན་དང་རྒྱལ་པོ། སྤྱི་དུང་བཅས་ཀྱི་
 དབར་བསམ་ཆུལ་འགལ་སྐྱེད་ལྟེ་བཟོས་པ་ཞིག་ཡིན། བཅའ་ཁྲིམ་ཆེན་མོ་རྒྱལ་པོས་དབང་ཆ་སྟོར་ཞིག་སྟོང་བྱེད་དགོས་པ་དང་། ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་
 ལ་བཅུ་བཀུར། རྒྱལ་པོའི་སྤྱི་དུང་ལ་ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱིས་ཆོད་འཛིན་བྱེད་ཆོག་པ་སོགས་ཀྱི་ནང་དོན་བཀོད་ཡོད། བཅའ་ཁྲིམ་ཆེན་མོ་ནི་དེའི་ལན་ཁྲིམ་ཆུང་
 ཁྲིམ་ཆུང་འཛིན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་འགོ་འཛུགས་ས་ཞིག་ཏུ་བཅུ།

- སྐྱེད་གཤིག་གཞོན་ལྷན་པའི་ཉེན་རིམ་གསུམ་པས་ཕྱི་ལོ་ ༡༢༩༥ ལོར་གྲོས་ཚོགས་ Parliament བཅོས་བསྐྱར་གྱིས། འཕུས་མིའི་འོས་ཚུས་ལ་གྲུ་བཤངས་བྱས་པ་མ་ཟད། འཕུས་མིའི་གངས་འཕོར་སྤངས་བས། དེར་སང་གི་དབྱེན་ལན་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་མང་གཞི་བཏོང་ཡོད།

༤༽ འོ་ཏོར་དང་སི་ཊུར་ཡི་དུས་སྐབས། (Tudor and Stuart)

ཨིང་ལཱ་ཏོར་ཁྲི་རབས་གསུམ་པས་རྒྱལ་སྲིད་བསྐྱེད་སྤྲོད་ཆེས། སྲིད་ཁྲིའི་ཕྱིར་སྤྲེལ་སྤྲོད་རན་སིར་ལོ་བརྒྱའི་གཡུལ་འབྱེད་(the Hundred Years War, 1337~1453) དང་། རྒྱ་སེ་མེ་ཏོག་གི་གཡུལ་འབྱེད་(War of Roses, 1485~1485)རིམ་པར་བཤམས། གཡུལ་འཐབ་ཀྱི་མཐའ་འབྲས་སུ་ཉེན་རིམ་འོ་ཏོར་ཁྲིར་འཁོད། དེར་ཉེན་རིམ་ཁྲི་རབས་བདུན་པ་(Henry VII, 1485~1509) ཟེད། རྒྱལ་རབས་འདིའི་རིང་། རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆ་རིམ་གྱིས་འཕེལ་ཏེ་སྒྲིལ་སྤྲོམ་ལམ་ལུགས་ཆགས་པ་དང་། བྱིན་པའི་དང་བྱིན་པའི་འཛིན་གྱི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་རྒྱལ་པོས་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་པ་མ་ཟད། ཚུས་ལྷན་དང་བཅོཆོང་ལས་རིགས་ལའང་ལྷན་སྤྲོད་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་གྲོས་ཁང་འོག་མར་རྒྱུན་དུ་འཛིགས་སྐྱེལ་དང་ཕྱིར་བསྐྱེད་ཡང་ཡང་བྱེད། འོ་ཏོར་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་མཐའ་མ་ནི་ཨེ་ལི་ཟ་ལྷེ་ཟ་ Elizabeth ཡིན་ཞིང་། དེའི་རྒྱུ་རྒྱུ་རིམ་སི་ཁྲི་རབས་དང་པོ་(James I, 1603~1625)རྒྱལ་ཁྲིར་འཁོད། དེར་སི་ཊུར་རྒྱལ་རབས་ཞེས་འཁོད།

སི་ཊུར་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་པལ་ཆེ་བས་ཀྱང་སྲིད་དབང་སྒྲིལ་གཅོད་ཀྱི་དབང་བསྐྱར་ལག་བསྟར་བྱས་ཤིང་། ལྷན་པར་དུ་ཅར་ལེ་སི་ཁྲི་རབས་དང་པོས་(Charles I, 1625~1649)དེ་བས་ཀྱང་རྒྱུ་རྒྱུ་ལྷན་པའི་གང་བྱུང་དུ་སྤངས་བས་རྒྱུ་ཟེར་བསྐྱེད་ཤིང་། མཐའ་ ༡༦༢༩ ལོར་ཐོབ་ཐང་གི་རེ་འདུན་སྟན་ལྷ་(Petition of Rights) སྤྲོད་མོས་མཐུན་མཆོད་ཀྱིས་མི་འགོད་ཐབས་མེད་བྱུང་ཡོད། ཡིན་ནའང་། ཅར་ལེ་སི་ཁྲི་རབས་དང་པོས་སྟན་ལྷ་དེའི་གཏན་འབེབས་འབྲུ་དོན་ལ་མ་བཅིས་པར། གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་བྱས་པས། ཁའོ་མ་ཟེལ་(Olives Cromwell) སོགས་ཀྱིས་བྱེད་སྒོ་གཤིས། རྒྱལ་པོ་ཁྲི་ལས་པལ་པ་དང་། བྱིན་པའི་ཁང་ནས་བྱེད་བཤེར་གྱིས་རྒྱལ་པོ་སྒོག་ཐོག་དུ་བཏང་། དེར་ཕུར་ལེན་གསར་བཟུང་(Purtian revolution) ཞེས་འཁོད།

༥༽ སྐྱིད་ཕྱོགས་ཀུན་མཐུན་གྱི་དུས་སྐབས། (Commonwealth)

༡༦༤༩ ལོར་ཅར་ལེ་སི་ཁྲི་རབས་དང་པོར་སྒོག་བྱིན་པའི་བཅད་ཆེས། རྒྱལ་པོར་རྒྱུ་རྒྱུ་ཕྱེད་མཐུན་གྱི་འཕུས་མི་རྒྱལ་སྐྱོས་ཚོགས་ནས་ཕྱིར་འབྱུང་བཏང་སྟེ། འཕུས་མི་གངས་ ༣༥༠ ལས་བྱུབ་པའི་ཆག་བྱུམ་གྲོས་ཚོགས་ (Rump parliament) ཀྱིས་སྲིད་བསྐྱེད་ཆག་བྱུམ་གྲོས་ཚོགས་འདིས་དབྱེན་ལན་གྱི་སྲིད་གཞུང་ལམ་ལུགས་དེ་སྤྱི་མཐུན་(republic) ཀྱི་འོ་ཐོར་སྤོལ་བཏོད། རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་དང་གྲོས་ཁང་གོང་མ་ཕྱིར་བསྐྱེད་བྱས།

སྲི་མ་ཐུན་ཀླུ་ལ་ཁབ་འདྲིའི་ཁྲིམས་བཟོ་ལས་ཁྲུངས་ལ་ཆག་གུམ་གྲོས་ཚོགས་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁྲུངས་སུ་ཀླུ་ལ་
དོན་ལྷན་ཚོགས་(Council of state)ཟུར་འཇུགས་བྱས། ཆག་གུམ་གྲོས་ཚོགས་འདིར་དབང་ཆ་དེ་ཆེ་ཐག་ཆེད་ཡོད་
ནའང་། མང་ཚོགས་ཀྱི་སློ་མོས་དེ་ཙམ་མེད་པས། ཅང་མ་འགོར་བར་(༡༦༥༣ ལོར་)སྲིད་སྐྱོང་ཁའོ་མ་མེལ་གྱིས་
ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱས།

༢༥ ཏེ་ཏོ་མེར་གྱི་དུས་སྐབས། (Hanover)

སྲིད་ཚོགས་ཀྱི་མ་ཐུན་གྱི་དུས་སྐབས་མཐུག་བསྐྱེལ་མ་ཐག་ སི་ཁྲུང་ཀླུ་ལ་རབས་ཀྱིས་བསྐྱར་དུ་སྲིད་
དབང་འཛིན་རྒྱུའི་ཐབས་ཤེས་བསྟན། ཅར་ལེ་སི་ཁྲི་རབས་གཉིས་པས་ཅ་ཁྲིམས་ཆེན་མོ་དང་ཐོབ་ཐང་གི་རེ་འདུན་
སྣེ་ལྷུའི་འབྲུ་དོན་སྤང་བཅི་ལྷས་ཏེ། སྲིད་དབང་སྐར་གཅོད་མི་བྱེད་པའི་ཁས་ལེན་བྱས་སྐབས། ༡༦༦༠ ལོར་ཀླུ་ལ་
ཁྲིར་འཁོད་ཐུབ་ཡོད། ཡིན་ནའང་། ཀླུ་ལ་པོ་འདི་བ་དང་ཁོང་གི་ཁྲི་རབས་འཛིན་མཁན་རེམ་སི་ཁྲི་རབས་གཉིས་པ་
ནི་སྲིད་དབང་སྐར་གཅོད་པ་མཐར་ཐུག་ཅིག་ཡིན་པས། གྲོས་ཚོགས་ལ་ཀླུ་ལ་སྐྱོར་བྱེད་མཁན་གྱི་སྲིད་དོན་ཚོགས་
པ་མེག་སི་(the Whigs) ཡིས་༡༦༨༨ ལོར་བྱེད་ཐུག་བྱས། དེར་བསད་མས་སོགས་ཁྲག་སྐྱོར་གྱི་ཆག་སྐྱོ་གང་ཡང་
བྱུང་མེད་པས། ཐུན་ཚོགས་ཀྱི་གསར་བཞེ་ (Glorious Revolution) ཞེས་ཟེད། དུས་རབས་བྱེད་རིང་གི་ཀླུ་ལ་པོ་དང་
གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འཐབ་ཅོད་དེ་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཀླུ་ལ་ཁ་ཐོབ་ནས་མཐུག་བསྐྱུས། གྲོས་ཚོགས་ནས་མེལ་ཁྲི་རབས་
གསུམ་པ་(William III, 1668~1702)ཀླུ་ལ་ཁྲིར་བཀོད།

དུས་ལུན་འདྲིའི་རིང་། དབྱིན་ལན་གྱི་དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལ་བྲགས་སྐྱེད་ནི།

- ༡༦༨༩ ལོར་བྱབ་བསྐྱགས་བྱས་པའི་ཐོབ་ཐང་ཁྲིམས་གཞི་དང་། (Bill of Rights) ༡༧༠༡ ལོར་གྲོས་
ཚོགས་ནས་ཀླུ་ལ་ཁྲི་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་ལ་ཐབ། དེ་ནི་ཐོབ་ཐང་ཁྲིམས་གཞིའི་ཁ་སྐྱོན་
ལྟ་བུར་བཅི་ཞིང་། ཁྲིམས་ཡིག་འདི་གཉིས་ཀས་གྲོས་ཚོགས་སློ་མེད་ཀྱི་ཅ་དོན་གཏན་ལ་འབབས་ཐུབ་
ཡོད། དེ་ནི་བཅའ་ཁྲིམས་ཆེན་མོའི་རྗེས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཡིག་གལ་འགངས་ཆེ་ཤོས་སུ་བཅི་བ་དང་། ཨ་རིའི་
ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཁྲུངས་གཏུག་སའང་འདི་རང་ཡིན་པར་འདོད། ཁྲིམས་ཡིག་དེར་འབངས་མའི་ཐོབ་ཐང་
དང་རང་དབང་། ཀླུ་ལ་ཁྲི་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་བསྐྱགས་གཏན་ཞེས་གྲང་འཛོད། (An Act Declaring the Rights
and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown.)
- བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་གསར་འཇུགས། དབྱིན་ལན་དུ་དེ་སྔ་ནས་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་བྱུང་ཡོད་
མོད། དེ་ནི་ཀླུ་ལ་པོའི་ལས་རོགས་ཙམ་དང་། བཀའ་བཀོད་བྱབ་བསྐྱར་བྱ་ལུལ་ཙམ་ཡིན། ཏེ་ཏོ་མེར་གྱི་
དུས་སྐབས་སུ། བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་དེ་ཁྲིམས་སུ་བཅས་པའི་ལམ་ལུགས་ཤིག་ཏུ་གཏན་ལ་ཐབ་
ཡོད། ༡༧༡༩ ལོར། རོར་རི་ཁྲི་རབས་དང་པོས་(George I, 1660~1727)མེག་སི་སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་

ཁེར་རྒྱུ་ལ་བཀའ་ཤག་སྒྲིག་འཛུགས་བྱེད་དུ་བཅུག་པས། དབྱིན་ལན་གྱི་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་
མང་གཞི་བཏིང་ཡོད།

གཉིས། ཁྱིམ་སྲིད་ཀྱི་ནང་དོན་ཁྱད་ཆོས།

དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྱིམ་སྲིད་ནང་དོན་དེ་གཤམ་གསལ་དོན་ཆན་བཞི་འཛིན་སྒྲོ་ནས་འཆད་ཆོག་པ་སྟེ།

༡༽ ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་གསལ།

དེ་ལྟར་རྒྱལ་པོ་ཤིམ་བྷོན་གྱིས་གསལ་བསྐྱབས་སམ་འོས་ལེན་བྱས་པའི་བཀོད་ཁྲབ་དང་གན་ཡིག་སོགས་ཀྱི་
ཡིག་ཆ་ལ་ཟེར་ཞིང་། དེ་དག་ཏུ་དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྱིམ་སྲིད་ལ་ལུགས་སྒྲིག་གཏིང་ཟབ་ཐེབས་པའི་ཁྱིམ་སྲིད་ཡིག་གི་
ཅ་དོན་གང་མང་ཞིག་ལྡན་པ་སྟེ།

- རྫོན་ཁྲི་རབས་གཉིས་པས་༡༢༡༥ ལོར་མཆན་རྟགས་བཀོད་པའི་བཅའ་ཁྱིམ་སྲིད་ཆེན་མོའི་(Magna Carta)
ནང་། གྲོས་ཆོགས་ཀྱིས་མོས་མཐུན་མ་བྱས་པར། རྒྱལ་པོས་རང་དགར་དབྱེ་ཁྲབ་གསལ་བསྐྱབ་བྱེད་མི་
ཆོག་པ་དང་། ཁྱིམ་སྲིད་ཁང་ནས་ཁྱིམ་སྲིད་ཐག་མ་བཅད་པར། རྒྱལ་པོས་མི་དམངས་འདྲུ་བཟུང་ངམ་ཉེས་
ཆད་འགོལ་རིགས་མི་ཆོག་པའི་ནང་དོན་བཀོད་ཡོད།

བཅའ་ཁྱིམ་སྲིད་ཆེན་མོ་དེས་དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྱིམ་སྲིད་ལ་ཅ་དོན་གསུམ་གཏན་ལ་པབ་ཡོད་པ་སྟེ།

- ༡) ཁྲལ་རིགས་འགོལ་སྐྱད་སྐྱབས་སུ་ངེས་པར་དུ་ཁྲལ་སྲོད་པའི་མོས་མཐུན་ཡོད་དགོས་སྐྱབས།
ཕྱིས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲོན་ཅིས་ཆ་ཆང་གྲོས་ཆོགས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་དགོས་པ་བཟོ་
བྱས་ཡོད།
- ༢) མི་དམངས་ལ་ཉེས་ཆད་འགོལ་དགོས་ན། ངེས་པར་དུ་ཁྱིམ་སྲིད་ཁང་ནས་ཁྱིམ་སྲིད་ཐག་གཅིད་
དགོས་སྐྱབས། ཕྱིས་སུ་ཉེས་པ་ཁྱིམ་སྲིད་ལ་རྫོན་པའི་ཅ་དོན་^[6] གྱི་མང་གཞི་ཆགས་ཡོད།
- ༣) རྒྱལ་པོས་དབང་ཆ་ཁྲབ་བསྐྱར་བྱ་རྒྱུ་ངེས་པར་དུ་ཁྱིམ་སྲིད་ཀྱི་གཞི་འཛིན་ས་ཡོད་དགོས་པས།
ཕྱིས་སུ་ཁྱིམ་སྲིད་ལུགས་སྒྲིག་མེད་ཀྱི་ཅ་དོན་གཏན་ལ་འབེབས་པར་ལམ་ཕྱིས་ཡོད།

- ཐོབ་ཐང་གི་རེ་འདུན་སྒྲུབ་ཞུ་(Petition of Rights)ནི། ཅར་ལེ་སི་ཁྲི་རབས་དང་པོས་༡༦༢༩ ལོར་མོས་
མཐུན་མཆན་རྟགས་བཀོད་ཡོད་ཅིང་། དེའི་ནང་བཅའ་ཁྱིམ་སྲིད་ཆེན་མོའི་སྤྱི་དོན་ཁྲབ་གཞི་ཅར་བཟུང་
ཡོད་པ་སྟེ། གྲོས་ཆོགས་ནས་མོས་མཐུན་མ་བྱུང་བར། རྒྱལ་པོས་མང་ཆོགས་ལ་དབྱེ་ཁྲབ་གསལ་བ་

6 ཉེས་པ་ཁྱིམ་སྲིད་ལ་རྫོན་པའི་ཅ་དོན་ཞེས་པ་ནི། ཡིག་ཐོག་ནས་ཁྱིམ་སྲིད་སུ་བཅས་མེད་ན་ཉེས་པར་མི་བཅི་བ་དང་། ཡིག་ཐོག་ནས་ཁྱིམ་སྲིད་སུ་བཅས་མེད་ན་ཉེས་
ཆད་འགོལ་མེ་རུང་པའི་ཅ་དོན་ལ་གོ།

སྲུང་མི་ཚོགས་པ་དང་། ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲིམས་ཐག་མ་བཅད་པར་མང་ཚོགས་ལ་ཉེས་ཆད་འགོལ་མི་
ཚོགས། དེ་བཞིན་དུ་དམག་དབུང་གིས་རྒྱ་མཚན་གང་ཞིག་གི་ཆེད་དུ་འང་མང་ཚོགས་ཀྱི་སྡོད་ཁང་འཛིན་
ཉར་བྱེད་མི་ཚོགས་པའི་གཏན་འཁེབས་གསལ་དུ་བྱས་ཡོད།

- རྩོམ་ཐང་ཁྲིམས་གཞི་ (Bill of Rights) ཉི་མེ་ལེ་མ་ཁྲི་རབས་གསུམ་པ་ས་(William III) ༡༦༨༩ ལོར་བྱས་
བསྐྱུགས་བྱས་པ་ཞིག་སྟེ། དེའི་ནང་དོན་ནི།

- ༡) རྒྱལ་པོ་ངེས་པར་དུ་ཕུར་ཁེན་ཚོས་རྒྱུད་ཀྱི་རྗེས་འཇུག་པ་ཡིན་དགོས།
- ༢) རྒྱལ་པོས་ཁྲིམས་ཀྱི་བྱས་པ་བཀག་སྡོམ་བྱེད་མི་ཚོགས།
- ༣) རྒྱལ་པོས་ཁྲིམས་འགལ་ཀྱི་ཉེས་ཅན་པ་རང་དགར་སྒོད་གྲོལ་གཏོང་མི་ཚོགས།
- ༤) གྲོས་ཚོགས་ནས་མོས་མཐུན་མ་བྱས་པར། རྒྱལ་པོས་དམག་མི་དང་དབུ་ཁྲལ་གསལ་བསྐྱུ་
བྱེད་མི་ཚོགས།
- ༥) རྒྱལ་པོས་གྲོས་ཚོགས་འཇུག་མིའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒྲུབ་ཚོད་འཛིན་བྱེད་མི་ཚོགས་པ་དང་།
ལྷག་པར་དུ་འཇུག་མི་ཚོའི་གྲོས་ཚོགས་སུ་གཏམ་བཤད་དང་འོས་འཕེན་གྱི་རྩོམ་ཐང་འཕྲོག་
མི་ཚོགས།
- ༦) རྒྱལ་པོས་གང་ལྟར་དུ་ཁྲིམས་ཁང་འཇུགས་མི་ཚོགས་པ་དང་། ཉེས་པ་གསོག་མཁན་ལ་གཟུ་
དཔང་ལམ་ལུགས་གཞིར་བཟུང་ཁྲིམས་གཅོད་བྱང་བཞེན་བྱེད་དགོས།
- ༧) རྒྱལ་པོས་མང་ཚོགས་ལ་རེ་འདུན་ཞུ་བའི་རྩོམ་ཐང་ཡོད་པ་ངེས་པར་དུ་ཁས་ལེན་བྱེད་དགོས།

ཁ༩ གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས།

གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་འཁེབས་བྱས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཁོད། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཞི་རིམ་སྤྱི་གཞི་འཇུགས་དང་།
མི་དམངས་ཀྱི་རྩོམ་ཐང་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་རིགས་ལྡན་ས་ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཞིག་དུ་བཅེ་བ་ཡིན། དབྱིན་ལན་
གྲོས་ཚོགས་ནས་དེ་ལྟ་བུའི་ཁྲིམས་ཡིག་གཉིས་བཅོས་ཡོད་པ་འདི་ལྟ་སྟེ།

༡༩ ༡༩༡༡ ལོའི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་ཁྲིམས། (Parliament Act)

- རྟོར་སྲིད་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་གྲོས་ཁང་འོག་མ་ནས་གཏན་ལ་ཕབ་ཆར་རྗེས། གྲོས་
ཁང་གོང་མ་ནས་དེར་ཉིན་གངས་༣༠ རང་ཚུན་མོས་མཐུན་བྱེད་དགོས། དེ་ལྟར་མ་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་
འོག་མས་ཐད་ཀར་རྒྱལ་པོར་ཕུལ་ཏེ་ཁྲིམས་སུ་གསལ་བསྐྱུགས་བྱེད་པ་ཡིན། འདི་ལྟར་གྲོས་ཁང་གོང་
མར་རྟོར་སྲིད་ཀྱི་ཁྲིམས་འཆར་བྱིར་སློག་གི་དབང་ཆ་(delay power) མེད་པ་དང་། ཁྲིམས་འཆར་འཕར་
འགྲུངས་ཀྱི་དབང་ཆ་འང་རྒྱ་བ་གཅིག་ལས་མེད།

- ३। १९८९ ལོའི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་བཅའ་བྲིམ་སྤྱི་

ག། བཅད་ཁྲི་དཔེ་གཞི། (Judicial precedents)

ང་། བློ་མཁུ་གྱི་སྒྲིལ་གྱི་ལྷོ་ལྷོ་

- ༡། གྲོས་ཚོགས་ནི་དབང་ཆའི་སྡེ་ཆེན་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན།
- ༢། རྩོགས་འགལ་ཚོགས་པ་ལ་འང་གོ་གནས་ངེས་གཏན་ཞིག་ཡོད་པ་སྟེ། བོང་མ་ཆེན་པོར་སློ་ཅེ་གཅིག་ཏུ་
གཏོད་མཁན་གྱི་རྩོགས་འགལ་ཚོགས་པ་ཞིག་ཡིན། (སྲིད་སྐྱོང་ཚོགས་པའི་བྱེད་ཐབས་ལ་ངོ་སྤྲོད་ཀྱི་བྱེད་
པ་ལས། རྒྱལ་ཁབ་ལ་ངོ་སྤྲོད་མི་བྱེད།)
- ༣། བཀའ་སློན་ཆང་མ་མཉམ་འདུས་ལས་བྱུང་བའི་བཀའ་ཤག་གིས་ཐུན་མོང་ཐོག་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་
འཁུར་ལེན་དགོས།
- ༤། བཀའ་ཤག་གིས་སྲིད་དབང་འཛིན་རྒྱུའི་སྲོན་འགྲོའི་ཆ་རྒྱུན་ནི། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་རྒྱལ་སྐྱོང་ཐོབ་མིན་
ལ་རག་ལས་ཡོད།

ས་བཅད་གསུམ་པ། རྒྱ་རན་སི།

ཀ། ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ།

༡༧༩༢ ལོར་རྒྱ་རན་སི་འི་གསར་བཞེ་ཆེན་མོ་བྱུང་ནས་ད་ལྟའི་བར་དུ། རྒྱལ་ཁབ་འདིའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་འཕོ་འགྱུར་ཐེངས་མང་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། དེ་ལྟ་བུའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཡོ་ལང་འབྲུག་ཆ་ཆེ་བ་ཞིག་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་ཉ་ཅང་མཐོང་དགོན་པོ་ཡིན། དེར་སྤྱི་མཐུན་ཐེངས་ལྔ་བྱུང་བའི་རིམ་བཞི།

༡༽ སྤྱི་མཐུན་དང་པོའི་སྐབས།

༡༧༩༡ ལོའི་ཟླ་༩ ནང་། རྒྱ་རན་སིའི་རྒྱལ་དམངས་ལྷན་ཆོག་སྤྱི་དབྱེན་ལན་གྱི་རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་དཔེ་བཅུ་ཉེ། ཅ་ཁྱིམ་སྲིད་པོ་ཁྲབ་བསྐྱབས་བྱས། ༡༧༩༣ ལོར་རྒྱ་རན་སིས་པ་རུ་ཤེ་ཡ་དང་ཨོ་སི་ཁྱེ་རེ་ཡ་Prussia-Austria གཉིས་ཀྱི་མཉམ་འབྲེལ་དམག་དབུང་པར་བསྐྱོགས་རྗེས། གཞུང་སྲིད་སྐྱོང་མཁན་རྒྱལ་དམངས་མཐུན་ཆོག་ས་ (La Convention) ནས་རྒྱལ་པོ་ཁྲི་ལས་པལ་བ་དང་། རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་མེད་པར་བཟོས་ཏེ་སྤྱི་མཐུན་ལམ་ལུགས་བཅུ་གས་ཤིང་། ཟླ་༩ ཆོས་༢༥ ཉིན་སྤྱི་མཐུན་དང་པོ་(the First Republic)དབུ་བརྟེས། ༡༧༩༣ ལོའི་ཟླ་༩ ནས་༡༩༠༧ ལོའི་ཟླ་༧ བར་གྱི་ལོ་༡༣ ཅམ་གྱི་རིང་། ཆབ་སྲིད་མི་སྣ་ཆོས་སྤྱི་མཐུན་དང་པོའི་ཁྱིམ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་མ་བྱུང་སྐབས། ཅ་ཁྱིམ་སྲིད་ཐེངས་གསུམ་ལ་བསྐྱར་བཅོས་གཏོང་དགོས་བྱུང་ཡོད།

༡༩༠༠ ལོར། རྟེ་པོ་ལེའོན་ཁྲི་རབས་དང་པོར་སྲིད་དབང་ཐོབ་ཀྱང་། དེས་སློ་ཁ་མ་ཆོས་པར། ༡༩༠༣ ལོར་འོས་བསྐྱུ་བྱས་པ་བརྒྱད་ཆེ་གང་གི་འཛིན་སྐྱོང་སྤྱི་ཁྲབ་(First Consul of Life)ཏུ་བསྐྱོས། ༡༩༠༧ ལོའི་ཟླ་༡༡ པར། གོས་ཁང་གོང་མས་ན་པོ་ལེའོན་གོང་མར་བསྐྱོ་གཞག་བྱ་རྒྱུའི་གོས་འཆར་བཏོན་པར། མང་ཆོག་གྱིས་དེར་རྒྱལ་སྐྱོང་བྱས་པས། སྤྱི་མཐུན་ལམ་ལུགས་དོར་ཏེ། བཅོན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་པོ་ (the First empire) བཅུ་གས།

༡༩༡༧ ལོར་ན་པོ་ལེའོན་གྱི་དམག་འཐབ་ལ་པམ་ཉེས་རིམ་པར་བྱུང་བས། བཅོན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་འཛོར་ཞིག་ཏུ་ཕྱིན་པ་དང་། རྒྱལ་སྲིད་ལོ་ཡེ་སི་ཁྲི་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པར་ (Louis XVIII) གཏད། ལོ་དེར་གོས་ཁང་གོང་མས་ཁྱིམ་སྲིད་རྒྱལ་ལྡན་^[7](constitutional monarchy) གྱི་ཅ་ཁྱིམ་སྲིད་གཏན་འཕེབས་བྱས་པར། ལོ་ཡེ་སི་

7 ཁྱིམ་སྐྱོང་རྒྱལ་ལྡན་ཞེས་པ་ནི། ཁྱིམ་སྲིད་ལུགས་དབང་བསྐྱར་གྱི་ཆ་དང་གཞིའི་ཕྱིར། རྒྱལ་པོའི་ལམ་ལུགས་རང་སོར་བཞག་པ་ཞིག་ལ་ཟེར། དེ་ཡང་ཁྱིམ་སྲིད་ལུགས་ཀྱི་འཕེལ་བསྐྱར་རྒྱུ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདག་དབང་མི་དམངས་ལ་གཏོགས་པ་དང་། རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆར་ཆོད་འཛིན་བྱེད་པ་ཞིག་སྟེ། དེའི་ཁྱད་ཆོས་ནི། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་དེ་རྒྱལ་པོ་འཕམ་གོང་མ། ཡང་ན་ཆོས་དཔོན་(ཡེ་ཤུའི་སླ་ཆེན་)ལུ་རུང་གཅིག་ཡིན་ཞིང་། ལལ་ཆེ་བས་ཆེ་གང་སོར་དབང་ཆ་བདག་གིར་འཛིན་ལ། དེའི་གོ་གནས་ཀྱང་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་སྤྱི་དམངས་གཞན་ལས་མཐོ་བ་ཡོད།

ཁྱི་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པས་དེ་འབྲེལ་དབྱེན་ལན་གྱི་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་དང་། བཀའ་ཤག་འགན་འཁུར་ལམ་
ལུགས་དཔེར་བལྟས་པའི་ཅ་ཁྱིམ་ཤིག་ཁྲབ་བསྐྱགས་བྱས།

༡༩༣༧ ལོར། ལོ་ཡེ་སི་ཁྱི་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པ་འདས་ཏེ། ཅར་ལེ་སི་ཁྱི་རབས་བརྒྱ་པས་Charles X རྒྱལ་
སྤྱི་བསྐྱེད་ལ། འདི་བ་ཏ་ཅང་གཏུམ་པག་ཅན་ཞིག་ཡིན་སྟབས། རྒྱ་བདུན་པའི་གསར་བཞེ་ལ་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་སྟེ་རྒྱལ་
སྤྱི་ཤོར་བ་དང་། དེའི་ཆབ་དུ་ལོ་ཡེ་སི་སྟེ་ལི་བ་པེ་ (Louis Philippe) ཁྱིར་བཀོད།

༣༽ སྤྱི་མཐུན་གཉིས་པའི་སྐབས།

༡༩༤༩ ལོའི་ཟླ་༩ ནང་གསར་བཞེ་བསྐྱེད་ཏེ། ལོ་ཡེ་སི་སྟེ་ལི་བ་པེ་ཁྱི་ལས་པབ། འཁྱོར་འབྱེད་གྲུལ་རིམ་དང་
ལས་བཅོ་གྲུལ་རིམ་སྟེ་མོང་ཐོག་འབྲེལ་སེལ་སྤྱི་གཞུང་བཙུགས་ཤིང་། ཟླ་༧ ནང་ཅ་ཁྱིམ་ཆོགས་འདུ་བསྐྱོངས་
ཏེ་སྤྱི་མཐུན་གཉིས་པའི་ཅ་ཁྱིམ་གཏན་ལ་པབ། ཅ་ཁྱིམ་འདིའི་བྱད་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི། དེ་སྤྱི་དབྱེན་ལན་ལྟར་གྱི་
བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་དེ་ཨ་རི་ལྷ་བུའི་སྤྱི་འཛིན་ལམ་ལུགས་སུ་བཅོས་ཡོད། དེར་བརྟེན། ཅ་ཁྱིམ་དེར་འཛིན་
སྤྱོད་གི་དབང་ཆ་ནམས་མི་དམངས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་བྱས་པའི་སྤྱི་འཛིན་ལ་བདག་ཅིང་། ལས་ལུན་ལོ་༧
དང་བསྐྱར་དུ་འོས་འདེམས་བྱེད་མི་ཆོག་ ཁྱིམ་བཅོའི་དབང་ཆ་ནམས་གོང་འོག་དབྱེ་བ་མེད་པའི་ཆིག་རྒྱུད་གི་གྲོས་
ཆོགས་ནས་ཁྲབ་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

༡༩༤༩ ལོའི་ཟླ་༡༩ ནང་། ལོ་ཡེ་སི་ནི་པོ་ལེ་འོན་ (Louis Napoleon) སྤྱི་མཐུན་གཉིས་པའི་སྤྱི་འཛིན་དུ་
འདེམས་ཐོན་བྱུང་། ཅར་མ་འཁོར་བར་ཁོས་གྲོས་ཆོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་བྱས་ཏེ། སྤྱི་དམངས་ལ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་
འོས་བསྐྱེད་བརྒྱུད་ཅ་ཁྱིམ་གསར་བ་གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུའི་བཀའ་བསྐྱགས། ༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་༡༩ ནང་། བཅོན་
པོའི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་པ་བཙུགས། ལོ་ཡེ་སི་ནི་པོ་ལེ་འོན་རྒྱལ་ཁྱིར་བཀོད། ཁོས་སྤྱི་མཐུན་གཉིས་པའི་ཅ་ཁྱིམ་
སུ་མཐུད་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད་ཀྱང་། འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་ཅིང་ལུན་ཆད་ལོ་བཅུ་ཡིན་པའི་སྤྱི་
འཛིན་གྱི་ཆབ་དུ། འོས་བསྐྱེད་མ་དགོས་པར་ཆེ་གང་ལས་རྒྱུན་འཛིན་ཆོག་པའི་རྒྱལ་པོ་བཅོས་ཡོད། ༡༩༧༠ ལོར།
རྩ་རན་སི་དང་ཕུ་རུ་ཤེ་ཡ་དབར་དམག་འཁྲུག་བྱུང་སྟེ། རྩ་རན་སིར་པམ་ཉེས་བྱུང་བ་དང་། ནི་པོ་ལེ་འོན་འཛིན་
བཟུང་བྱས། བཅོན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་པ་མཐུག་བསྐྱེལ།

༣༽ སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་སྐབས།

སྤྱི་མཐུན་ཆོགས་པར་འོས་བསྐྱེད་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་རྗེས། ༡༩༧༥ ལོའི་ཟླ་༩ དང་༧ ནང་སྤྱི་མཐུན་སྤྱིམས་
ཡིག་ཁག་གསུམ་གཏན་ལ་པབ་སྟེ། ཅ་ཁྱིམ་གསར་པའི་སྤྱོམ་གཞི་གྲུབ་པར་བྱས་ཤིང་། དེའི་ནང་རྩ་རན་སི་ནི་
དམངས་གཙོའི་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་གསལ་པོར་བཀོད་ཡོད། སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའང་ཁྱིམ་གཞི་དེ་
དག་གཞིར་བཟུང་བཙུགས་པ་ཞིག་ཡིན།

དབྱེན་ལན་གྱི་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་དཔེར་བཟུང་པའི་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་ཁྱིམ་ནི་འཕུས་སྟོ་ཆང་།

བ་ཞིག་མིན་ཡང་། དུས་ཡུན་འདིའི་རིང་(ལྷག་པར་དུ་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པ་མཁུག་མ་བསྐྱེལ་གོང་གི་ལོ་༧༠ རིང་)ཟླ་
རན་སིའི་ཁྲིམས་སྲིད་ལམ་ལུགས་དེ་སྤར་མ་གྲགས་པའི་བརྟན་ལྷིང་བྱུང་ཡོད། ཅ་ཁྲིམས་དེར་སྲིད་འཛིན་གྱི་ཡུན་
ཚད་ལོ་༧ དང་། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་འོས་འདེམས་བྱེད་ལ། བསྐྱར་དུ་འདེམས་ཐོན་ལ་དགག་ཆ་མེད་
པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་སྲིད་འཛིན་དང་། འཛིན་སྐྱོང་དཔོན་རིགས་ཚོས་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་
གཉིས་ཀར་འགན་འཁུར་ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས།

༤༽ སྤྱི་མཐུན་བཞི་པའི་སྐབས།

༡༩༤༠ ལོའི་ཟླ་༧ རང་། ཟླ་རན་སི་དང་འཇར་མན་དབར་དམག་འཐབ་བྱུང་སྟེ། འཇར་མན་གྱིས་ཟླ་རན་
སིའི་ས་སྡེ་མང་པོ་བཙན་བཟུང་བྱས་པ་དང་། འཇར་མན་དམག་དབུང་གི་རོགས་སྐྱེལ་འོག་ མར་ཤལ་པེ་ཏེན་(Mar-
shal Petain)གྱིས་འཇར་མན་གྱིས་བདག་བཟུང་མ་བྱས་པའི་ས་ཁོངས་སུ་ཁྱེ་ཅེ་སྲིད་དབང་(Vichy regime)བཙུགས།
སྲིད་དབང་འདིས་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་བརྒྱ་བསྐྱར་བས། གཅིག་སྤྱད་ཀྱི་སྲིད་གཞུང་ཞིག་ཆགས་
ཡོད།

༡༩༤༥ ལོའི་ཟླ་༩ རང་། འཇར་མན་གྱི་དམག་ཆེན་གཉིས་པ་མཁུག་བསྐྱེལ། ཟླ་༡༡ རང་། ཟླ་རན་སི་མི་དམངས་
གྱིས་མང་མོས་འོས་བསྐྱེལ་ལམ་ནས་ཅ་ཁྲིམས་གསར་པ་གཏན་ལ་ཕབ་པ་དང་། སྤྱི་མཐུན་བཞི་པ་བཙུགས། སྤྱི་
མཐུན་བཞི་པའི་ཁྲིམས་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་དེ་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་སྐབས་ཀྱི་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་དང་མཚུངས་
ཚོས་མང་དུ་ལྟན་ཡོད། ཅ་ཁྲིམས་འདིའི་ནང་དུ་མི་དམངས་ཀྱི་གཞི་ཅའི་རང་དབང་སྟེ། ལུས་སློག་དང་སྤྱི་བཟོ་ད།
དཔར་སྐྱུན། འདུ་འཛོམས་དང་ཚོགས་ཁག་འཇུགས་པ་སོགས་ཞིབ་གསལ་བཀོད་ཡོད་པ་མ་ཟད། མི་དམངས་
ལས་ཀར་འཇུག་ཞུགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་། བཟོ་བ་རྣམས་ཁེ་ལས་ཀྱི་དོ་དམ་ལ་མཉམ་ཞུགས་དང་ལས་བཟོ་བའི་
ཚོགས་པར་འཇུག་ཞུགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་སོགས་ཀྱང་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

༥༽ སྤྱི་མཐུན་ལྔ་པའི་སྐབས།

སྤྱི་མཐུན་བཞི་པ་དེ་རྒྱལ་ནང་དཔལ་འབྱོར་གྱི་གནད་དོན་དང་། ས་ཁོངས་ཕྱིའི་མི་སེར་སྤེལ་ལུལ་རྣམས་སྤར་
རྒྱུ་སྤར་བཙན་དང་རང་ཐག་རང་གཙོ་དེ་ཀྱི་ལམ་ལ་བྱིན་ཅིང་། དེ་བཞིན་དུ་སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་མང་དགས་ཏེ།
གནད་དོན་འགངས་ཆེའི་ཐད་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་འབྱུང་དཀའ་ལ། སྲིད་གཞུང་ཡང་ཡང་འཕོ་བཟེ་བྱེད་དགོས་པར་
སྐག་པ་སོགས་ཀྱི་དཀའ་ཉམས་སྟེ་འཛིང་བའི་འོག་འཛོར་ཞིག་ཏུ་བྱེད། ༡༩༥༥ ལོའི་ཟླ་༩ རང་། ཅར་ལེ་སི་ཏེ་ཀཱུ་ལེ་
(Charles de Gaulle)སྲིད་ཁྲིམས་སྤེལ་ཏེ། ཁྲིམས་སྲིད་བཙན་བསྐྱར་གྱི་ལས་གཞི་བཙུགས་པ་དང་། དེའི་ཁ་ཕྱོགས་གཙོ་
བོ་ནི། འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཚད་སྤར་སྟོན་དང་། སྲིད་འཛིན་གྱི་གོ་གནས་མཐོར་འདེགས། བཀའ་ཤག་གི་གོ་གནས་རི་
བརྟན། ཁྲིམས་བཟེད་དབང་ཚད་ཉུང་འཕྲི་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་གོ་གནས་དམའ་འབེབས། ཁྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་
གསར་འཇུགས། འོས་བསྐྱེལ་ལམ་སྤེལ་བཙན་བསྐྱར་སོགས་ཡིན། ༡༩༥༥ ལོའི་ཟླ་༩ རང་། རྒྱལ་དམངས་མང་མོས་

ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུའི་ལམ་ནས་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་གསར་པ་གཏན་ལ་པལ་བ་དང་། ཟླ་ ༡༠ ཚེས་ ༥ ཉིན་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱས་པས། སྤྱི་མཐུན་ལྷ་པའི་བྱིས་སྤྱོད་འགོ་ཚུགས་ཏེ་ད་བར་སུ་མ་སྤྱད་གནས་བཞིན་པའོ།

ཁ། བྱིས་སྤྱོད་ཀྱི་ནང་དོན་བྱང་ཆོས།

༡༧༩༩ ལོར་གསར་བཟེ་ཆེན་མོ་ལངས་པ་ནས་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་འཛོར་ཞིག་ཏུ་བྱེན་པའི་བར་དུ། ཟླ་རན་སེའི་རྒྱལ་ཁབ་སུ་ཆབ་སྤྱོད་ཡོ་འབྲུམ་ཆེ་ཞིང་། ཆབ་སྤྱོད་པ་འདོད་ཉམ་ཅན་ཆོའི་དབར་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་མ་བྱུང་སྟབས། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྤྱོད་ལ་མང་གཞི་བཟུང་སོ་ཞིག་འཛུགས་སྐབས་མེད་པ་དང་། ཅ་བྱིས་སྤྱོད་ནང་དོན་ཅུང་འཕུས་སྒོ་ཆང་བ་ཞིག་བྱུང་བའི་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་འགོ་ཚུགས་པ་ཞིག་ཡིན།

༡༽ སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་

ནང་དོན་ཁག་གསུམ་དུ་དབྱེ་ཆོག་པ་སྟེ།

- གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ལས་དོན་བྱེད་སྒྲུབ་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་དོན་ཆེན་༡༡ ཡོད་པའི་ནང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཕུས་མེའི་འོས་བསྟུ་དང་། བྱང་ས་འཕོར། འགན་དབང་བཅས་བཀོད་ཡོད།
- སྤྱི་བའི་དབང་ཆའི་སྤྱི་གཞི་འཛུགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་དོན་ཆེན་༩ ཡོད་པའི་ནང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཐུན་མོང་ནས་བྱིས་སྤྱོད་འཛོམས་ཆ་མཉམ་སྦྲེད་བྱ་རྒྱུ་དང་། གྲོས་ཁང་ཐུན་མོང་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་དམངས་ལྷན་ཆོག་གས་ནས་སྤྱོད་འཛིན་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་ལ། སྤྱོད་འཛིན་བསྐྱར་དུ་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་ཆོག
- སྤྱི་བའི་དབང་ཆའི་འབྲེལ་ལམ་གྱི་སྤྱི་གཞི་དོན་ཆེན་༡༣ ཡོད་པའི་ནང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་གཉིས་ཀྱི་ཆོག་སྤྱད་པ་དང་། ཆོག་སྤྱད་པ་མཚམས་འཛོག་པ། ཆོག་སྤྱད་པ་མ་སྤྱད་སྒོར་སོགས་ཀྱི་སྒོར་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད།

སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་། མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་ཐང་གསལ་ཆ་གང་ཡང་བཀོད་མེད། བཀའ་ཤག་གིས་གྲོས་ཁང་གོང་མའི་གཉིས་ཀར་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་ཁར། བྱང་སུམ་བཟུང་སོ་མེད་པས། ལས་དོན་པན་ལུས་དང་སྤྱི་གཞི་ལམ་ཏག་ཏག་ཅིག་མེད་ལ། ཆང་མའི་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་ཡོང་རྒྱུ་འདྲ་དཀའ་ལས་ཁག་སོ་ཡིན།

༢༽ སྤྱི་མཐུན་བཞི་པའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་

༡༩༩༩ ལོར་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་ཐོག་གཉིས་ལ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུའི་ལམ་ནས་གཏན་ལ་པལ་བའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པའི་ཅ་བྱིས་སྤྱོད་དང་བསྟུར་ན་མི་འབྲས་གསུམ་ཡོད་པ་སྟེ།

- མི་དམངས་ཀྱི་ལུས་སྒོག་དང་། སྤྱི་བཟོད། དཔར་སྐྱུན། འདུ་འཛོམས། ལས་ཀ་བྱེད་པའི་ཐོབ་ཐང་སོགས་རང་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་ཁག་གསར་སྒོར་བྱས་ཡོད།

- སྲི་མཐུན་གསུམ་པའི་སྐྱབས་སུ་བཀའ་ཤག་བཟླ་པོ་མེད་པར་དམིགས་ཏེ། བཀའ་ཤག་གིས་རྒྱལ་དམངས་ལྷན་ཆོག་གས་(གྲོས་ཁང་འོག་མ་)གཅིག་པུར་འགན་འཁུར་སྒྲུབ་པས་འཐུས། འདི་ལྟར་སྲིད་གཞུང་གི་ལས་དོན་གྱི་ཕྱོགས་ནུས་སྲིད་སློན་གྱིས་ཐག་གཅོད་གྱི་ཆོག་པ་དང་། སྲིད་སློན་གྱིས་སློན་ཆེན་བརྒྱུད་གྲོས་ཆོག་གས་སུ་སྐྱོན་སློན་གྱིས། གྲོས་ཆོག་གས་ནས་རྒྱལ་སློང་ཐོབ་ཐབས་གྱི་པ་ཡིན།
- ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་གཏན་ལ་པལ་སྟེ། བདག་དབང་དང་གྲོས་ཆོག་སྲིད་འཛིན། བཀའ་ཤག་གི་འཛིན་སློང་འགན་དབང་། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་དང་ཅུ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་གྱི་ཕྱོགས་ལ་སོགས་ཞེས་རྒྱུ་སུ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

སྲི་མཐུན་བཞི་པའི་ཅུ་ཁྲིམས་ནི་སྲ་མའི་སློན་གནད་སློང་ཕྱིར་བཅོས་བསྐྱར་གྱི་ཐབས་ཚུལ་བསྟེན་པ་ཞིག་ཡིན་པས། རང་དོན་འཐུས་སྒོ་ཆང་བ་དང་། རིགས་ལམ་ཆགས་དམ་པོ་བྱུང་ཡོད།

ཡིན་ནའང་ཞུ་ཆ་ཆེ་ཤོས་ནི། དོན་ངོ་མའི་ཆབ་སྲིད་གྱི་སློང་དང་འཆམས་པ་ཞིག་མ་བྱུང་བར། སྲིད་དོན་ཆོག་གས་པའི་དབང་བསམ་ཚུལ་འགལ་སྒྲ་བྱགས་ཆེ་བ་དང་། གྲོས་ཆོག་གས་སུ་མང་མོས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་ཡོད་པའི་སྲིད་དོན་ཆོག་གས་པ་ཆེན་པོ་ཞིག་གས་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་གནས་སྟངས་མངོན་གསལ་ཞིག་འབྱུང་མ་ཐུབ་པས། བཀའ་ཤག་ཡང་ཡང་འཕོ་བཟེ་གྱི་དགོས་བྱུང་སྟེ། འཛིན་སློང་དང་གྲོས་ཆོག་གས་བར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་ཡང་ལེགས་བཅོས་གྱི་ཐུབ་མེད།

ག༽ སྲི་མཐུན་ལྟ་པའི་ཅུ་ཁྲིམས།

ཅུ་ཁྲིམས་འདིར་ལེའུ་༡༥ དང་དོན་ཆུང་༤༩ ཡོད། དེའི་ཁྲད་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་དང་སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས་མཉམ་བསྐྱེད་ལས་བྱུང་བ་དང་། ད་དུང་སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཅུང་ཤས་ཆེ།

- སྲིད་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དུ་སྟེན། སྲིད་འཛིན་ལ་སྲིད་སློན་གནས་དབྱུང་སོགས་དམིགས་བསལ་དབང་ཆ་འཕར་མ་མང་དག་ཅིག་ཡོད། ཡིན་ནའང་སྲིད་འཛིན་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ཁྲབ་བསྐྱར་གྱི་སྐབས་སྲིད་སློན་གྱི་མོས་མཐུན་མཆན་ཏགས་འགོད་དགོས་ལ། སྐབས་ལ་ལར་བཀའ་སློན་གཞན་དག་གི་མཆན་ཏགས་དགོས་པའང་ཡོད། དེར་བརྟེན། རྩ་རྩ་སིའི་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་ལཱ་འཛུགས་བྱུང་སྟངས་དེར་མཉམ་བསྐྱེད་ལས་ལུགས་ཞེས་ཀྱང་འབོད།
- བཀའ་ཤག་གི་གོ་གནས་བཟླ་སྟེན། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་གྲོས་ཆོག་གས་འཐུས་མིས་བཀའ་སློན་གྱི་ལས་ཁུར་གཅིག་ལྟོགས་གྱི་ཕྱོག་ཆོག་པར། ལས་གནས་གང་རུང་གཅིག་འདེམས་དགོས། དེ་ནི་སྲི་མཐུན་བཞི་པའི་སྐབས་སུ། སྲི་འཐུས་ཆོས་རང་ཉིད་ལ་བཀའ་སློན་གྱི་གོ་གནས་ཐོབ་ཕྱིར། བཀའ་ཤག་ཡང་ཡང་ཕྱིར་བསྐྱེད་བའི་རིགས་བསྐྱར་དུ་མི་འབྱུང་བར་དམིགས་པ་ཞིག་ཡིན། དེ་འགོག་བཅོས་ཀྱི་ཐབས་

- སྟེ། ༡) བཀའ་སློན་ནམས་སྲིད་འཛིན་གཅིག་ལུས་བསྐྱོ་གཞག་གི་བྱེད་པ་དང་། ༢) ཁྱོས་ཚོགས་ནས་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་ཁྱོས་འཆར་(Motion of No Confidence) འདོན་པའི་དབང་ཆ་དུ་འབྲིང་། སྲིད་འཛིན་ལ་ཁྱོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱུ་གི་ཆོག་པའི་དབང་ཆ་སྤྲད་ཡོད།
- ཁྱོས་ཚོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་དུ་འབྲིང་། ཁྱོས་ཚོགས་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་ལ་སྤངས་འཛིན་ལུས་ལྷན་གྱི་མི་ཐུབ་སྟབས། བཀའ་ལག་གི་དབང་ཆ་མེ་ཆེར་སོང་ཡོད་པ་དང་། དེའི་ཉེར་ལེན་ལས།
 - ༡) ཁྱོས་ཚོགས་ཀྱི་ཆོག་པ་འདྲའི་དུས་ལུན་རེ་ཐུང་དུ་གཏོང་བ།
 - ༢) ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་གྱི་ཁྱབ་ཁོངས་སྐྱེས་འབྱེད་པ།
 - ༣) བཀའ་སློན་ནམས་ཁྱོས་ཚོགས་ཀྱི་ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་ལ་ཐེ་ཞུགས་གི་བྱེད་པ།
 - ༤) ཁྱོས་ཚོགས་ནས་སློན་ཅིས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཆ་ལ་ཆོད་འཛིན་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་རྒྱུན་དུ་འབྱུང་གི་ཡོད།
 - ཅེ་ཁྱིམ་སྐྱོན་ཚོགས་(Le Conseil Constitutionnel) ཀྱི་བྱེད་ལུས་མཐོར་འདེགས། ལྷན་ཚོགས་འདིས་འོས་བསྐྱེད་ལས་རིམ་ལ་ལྟ་རྟོག་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གིས་ཁྱོས་ཚོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་ལ་དོ་ཤོག་མི་འབྱུང་བ་སོགས་ལ་དགེ་མཚན་བསྐྱུན་ཡོད།

ས་བཅད་བཞི་པ། ཨ་རི།

༡། ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་གྱི་གོ་རིམ།

དབྱིན་ལན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ཇོར་ཇི་ཁྱི་རབས་གསུམ་པ་༡༧༩༠ ལོར་རྒྱལ་ཁྱིམ་བཞུགས་ཏེ། སྤྱི་ཆེན་ཨ་མེ་རི་ཀའི་མི་སེར་སྤེལ་ལུ་བྱ་བ་གཞི་གི་སྲིད་ཁྲིམ་རིམ་བར་སྤེལ་སྟབས། དེ་བསྐྱུན་གྱི་འགོ་གྲོགས་ལས་འགལ་ཡང་སྤྱི་ཆེས་སྤེལ་ལངས་པ་དང་། ཁྱོས་མོལ་ཐེངས་མང་བྱས་པ་དེ་དག་ལ་ཕན་འབྲས་མ་ཐོན་པར། ༡༧༧༩ ལོར་རང་བཅན་གཞུང་འབྲུག་བསྐྱེད་སྟེ། ཨ་རིའི་མངའ་སྡེ་༡༣ ནས་སྐྱམས་སའི་ཆོག་པ་འདྲུ་ (the Continental Congress) སྤྱད་སྐྱོང་བྱས་ཏེ། རང་བཅན་བསྐྱེད་སྟེ་གཏན་(Declaration of Independence) སྤེལ་བ་དང་། བོད་གསལ་མངའ་སྡེ་ཁག་དབྱིན་ལན་རྒྱལ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་ཀྱི་རང་བཅན་གཙང་མ་ཡིན་པའི་ཁྱབ་བསྐྱེད་བྱས།

བསྐྱེད་སྟེ་གཏན་དེའི་ནང་།

- ༡ འགོ་བཅི་ནམས་སྐྱེས་མ་ཐག་པ་ནས་འབྲུ་མཉམ་ཡིན་ཞིང་། དཀོན་མཆོག་གིས་མི་ཆང་མར་སྤེལ་གྱི་བཞུགས་པ་ལེག་གཏོང་མི་ཆོག་པའི་འཆོ་གནས་དོན་གཉེར་དང་། རང་དབང་འཆོལ་སྤྱོད་བཞུགས་པ་དེ་སྤྱིད་

ལོངས་སྤྱོད་པའི་ཐོབ་ཐང་སྤྲད་ཡོད།

- ༡། མིང་གཞུང་གང་ཞིག་གིས་གོང་གསལ་འགྲོ་བ་མའི་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་བཅའ་བཞིག་བཏང་ཆོ། མི་
དམངས་ཀྱིས་བྱུགས་ལ་བརྟེན་ནས་དེ་ཉིད་མགོ་ཉིང་བསྐྱོགས་ཏེ། མིང་གཞུང་གསར་བ་འཛུགས་
ཆོག

ཡིན་ནའང་། བསྐྱུགས་གཏམ་འདིར་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་འགན་ལེན་མེད་པ་དང་། དེ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་གཅིག་
གྱུར་གྱི་མིང་གཞུང་ཞིག་ཀྱང་མེད་པས། བྱེད་ཀྱས་འབྲལ་སྤྱར་དུ་ཐོན་པ་ཞིག་བྱུང་མེད། དེར་བརྟེན། ༡༧༧༧ ལོའི་
ཟླ་༡༡ རང་སྐྱེས་པའི་ཆོག་ལ་འདྲུ་ཐེངས་བཞི་པའི་སྤྱི་ཚུལ་མཐུན་པའི་མཐུན་པའི་སྤྱི་གཞི་(Articles of Confederation) ལ་
གོས་མཐུན་བྱུང་སྟེ། ༡༧༩༡ ལོར་མངའ་སྡེ་༡༣ ཀྱི་མཐུན་པའི་དངོས་སྤྱོད་བཅུགས། ཡིན་ནའང་། མངའ་སྡེ་ཁག་
༡༣ ལ་སོ་སོའི་བདག་དབང་དང་། རང་དབང་། རང་བཅོམ་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་པ་སྤྱི་གཞི་དེ་རང་ལ་གསལ་ཡོད་
པས། སྤྱི་གཞི་འཛུགས་བྱུང་སྤྱི་ཚུལ་ཀྱང་མངའ་སྡེ་མཐུན་པའི་ཡིན་པ་ལས། རྒྱལ་ཁབ་མཐུན་པའི་ཞིག་མིན། སྤྱི་གཞི་
གཞི་དེའི་ནང་དུ་མཐུན་པའི་གཞུང་གི་དབང་ཆ་ཅུམས་མཐུན་པའི་གོས་ཆོག་ཀྱི་རྒྱུན་བཅུགས་ལྷན་ཆོག་ཀྱིས་
ཁག་བརྒྱད་ནས་བྱུང་བསྐྱར་བྱེད་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། རྒྱུན་བཅུགས་ལྷན་ཆོག་ཀྱིས་དེ་
རིགས་ལ་དབང་ཆའི་མང་གཞི་མེད་སྟབས། འཛིན་སྐྱོང་གི་ཕན་འབྲས་ཀྱང་ཐོན་ཁག་པོ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། དེར་སང་
ཨ་རིའི་རྒྱལ་མིང་ལྷན་ཁང་དང་། U.S. Department of State རོར་མིང་ལས་ཁུངས་། རྒྱལ་སྤྱི་ལས་ཁུངས་སོགས་ནི་
གོང་གསལ་རྒྱུན་བཅུགས་ལྷན་ཆོག་ཀྱིས་དེ་རིགས་རིམ་འགྱུར་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། ༡༧༩༧ ལོའི་ཟླ་༥ རང་། རྫོང་
ཁྲིམ་ཆེ་ལ་ཁྲིམ་ཆེ་ཡ་Philadelphia ཏུ་ཅ་ཁྲིམས་གསར་བཟོའི་ཆོག་ཆེན་(the Constitutional Convention)བསྐྱུས་
པ་དང་། ལོ་དེའི་ཟླ་༩ ཆེས་༡༧ ཉིན། ཆོག་ཀྱིས་ཞུགས་པ་༣༩ ཡིས་ཅ་ཁྲིམས་ལ་མིང་རྟགས་བཀོད། ༡༧༩༩ ལོའི་
ཟླ་༣ ཆེས་༩ ཉིན་དངོས་སྤྱོད་ལག་བསྟར་བྱས། འདི་ནི་འགྲོ་བ་མའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་དམངས་གཙོ་བོ་ལྷན་བྱུང་གཞིར་
བཞག་གིས་བཟོས་པའི་ཅ་ཁྲིམས་ཐོག་མ་དེ་ཡིན་པར་གྲགས།

ཁ༩ ཁྲིམས་མིང་གི་ནང་དོན་ཁྱད་ཆོས།

ཡིག་ཐོག་ཏུ་འཁོད་པའི་ཨ་རིའི་མཐུན་པའི་ཅ་ཁྲིམས་འདི་ལེ་ཅུ་བདུན་དང་། བཟོ་བཅོས་ཐེངས་(Constitu-
tional amendment)༡༧ ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཡིག་ཐོག་ཏུ་འཁོད་དགོས་དོན་ནི་རྒྱལ་ཁབ་གསར་འཛུགས་
ཀྱི་ཆེད་དུ་ཡིན་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། དེ་སྤེལ་ཡིག་ཐོག་ཏུ་འཁོད་པའི་ཅ་ཁྲིམས་འོག་གི་རྒྱལ་པོའི་ལས་ཁུངས་
ལ་འཛུགས་དང་རྒྱུན་ལྡན་ཡོད་པ་དེའང་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་པར་གྲགས། ཅ་ཁྲིམས་ནི་སྤྱིར་བཏང་གི་
ཁྲིམས་ཡིག་གཞན་ལས་བྱེད་ཀྱས་མཐོ་བ་ཡིན་པས། དེའི་བཟོ་བཅོས་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཡང་ཁྲིམས་ཡིག་གཞན་ལས་
དཀའ་ལས་ཁག་པོ་དང་ཆ་རྒྱུན་མང་བ་ཡོད། འདི་ནི་མངའ་སྡེ་ཁག་དང་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་འགན་ལེན་བྱེད་

- **རང་དབང་།** ཨ་རིའི་ཙུ་ཁི་མེས་མ་ལཱ་མི་དག་གི་སྒྲིག་འཛུགས་དང་དབང་ཆ་དང་ཞུས་པ་བཞིན་ཡོད་པ་མ་ཟད། མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་ཡང་ཙུ་ཁི་མེས་ཀྱིས་སྤངས་སྤོབ་བྱས་ཡོད་ལ། ཙུ་ཁི་མེས་སུ་བཞོད་པའི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་བཀའ་ཁྲི་སོགས་བཟོ་བཅོས་སམ་མཆམས་འཛིན་གྱིད་མི་ཆོག་དེའི་ལྟ་ལྟན་ལྟ་སྒྲིག་ཆོག་ནས་སྐབས་དུས་སོ་སོར་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོས་ཏེ་མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་ཆོད་འཛིན་གྱིད་ཆོག་ཀྱང་། ཨ་རིའི་ཙུ་ཁི་མེས་བཟོ་བཅོས་^[8]ཐེངས་༡ རྒྱུ་ལྷག་བར་ཉིན་གཅིག་ལ་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་དེའི་ནང་འགྲོ་བ་མིའི་གཞི་ཁག་ཐོབ་ཐང་ཁག་ཞིབ་རྒྱས་སུ་འགན་ལེན་བྱས་ཡོད་སྟབས། འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ནས་དེར་བཅུལ་བཤེག་གཏོང་མི་ཆོག་པ་མ་ཟད། ཁྲིམས་བཟོ་ལས་ཁུངས་ནས་ཀྱང་ཐོབ་ཐང་ཆོད་འཛིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོ་མི་ཆོག་པ་ཡིན།
- **དམངས་གཙོ།** དམངས་གཙོ་རིང་ལུགས་ནི་ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཁབ་གསར་འཛུགས་ཀྱི་མང་གཞི་ཡིན་ཞིང་། དེའི་གོ་དོན་ནི་མི་དམངས་ཟུར་བ་ཡིན་ཁོ་(Abraham Lincoln) ཀྱིས། ‘མི་དག་ལྟར་ནི་མི་དམངས་ལ་བདག་པ་དང་། མི་དམངས་ཀྱིས་དབང་བསྐྱུར། མི་དམངས་ཀྱི་དོན་དུ་བཅུགས་པ་ཞིག་ཡིན་’ཞེས་པའི་ཆབ་སྲིད་ལྟ་བུ་འདི་ཡིན། དེ་བཞིན་ཙུ་ཁི་མེས་ཀྱི་སྒྲིག་སྐྱོང་དུ་འདྲེན། ཨ་རིའི་མི་དམངས་ཀྱིས་ཙུ་ཁི་མེས་འདི་གཏན་ལ་ཐབ་པ་ཡིན་ཞེས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདག་དབང་མི་དམངས་ལ་གཏོགས་ཚུལ་གསལ་འདོན་བྱས་ཡོད། དེའི་མདོན་ཚུལ་གཙོ་བོ་ནི། མནའ་འབྲེལ་གྱི་དབང་ཆ་དང་ཞུས་པ་སོགས་ཆོག་ལ་སྤུལ་ཡོད་པ་དང་། གོས་ཁང་འོག་མའི་འཇུག་མི་རྣམས་འོས་བསྐྱེའི་ལམ་ནས་བསྐྱོད་གཞག་དང་། གོས་ཁང་གོང་མའི་འཇུག་མི་རྣམས་མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་འོས་འདེམས་གྱིད་ལ། མི་དམངས་ཀྱི་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་འོས་འདེམས་འདེམས་གྱིད་པ་ཡིན།
- **མནའ་འབྲེལ།** ཨ་རིའི་མནའ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ནི། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱུང་ཆའི་དབར་མཉམ་འབྲེལ་དང་ཆ་བགོས་ཀྱི་དབང་ཆའི་དབྱེ་མཆམས་གསལ་པོ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན། ཙུ་ཁི་མེས་སུ་མནའ་འབྲེལ་གཞུང་(དབུས་གཞུང་)གི་དབང་ཆ་དང་ཞུས་པ་རིམ་བུ་སྤངས་སྤོབ་པ་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ལས་འགའ་ཞིག་མནའ་འབྲེལ་གཞུང་ཁོ་ནར་དབང་བ་དང་། ཁ་ལས་མངའ་སྡེ་གཞུང་དང་ཐུན་མོང་དུ་བཞོལ་སྤྱོད་གྱིད་པ་ཡིན། ཙུ་ཁི་མེས་བཟོ་བཅོས་ ༡༠ པའི་ནང་།^[9] ཙུ་ཁི་མེས་སུ་མནའ་འབྲེལ་གཞུང་ལ་སྤྱད་མེད་པའི་དབང་

9 The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively,
or to the people.

ཆའམ། མངའ་སྡེ་སོ་སོར་བཀག་སྡོམ་བྱས་མེད་པའི་དབང་ཆ་རྣམས་མངའ་སྡེ་སོ་སོའམ། དེ་དག་གི་མི་
དམངས་ལ་གཏོགས་པ་ཡིན་ཞེས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད། འདི་ནི་ཨ་རིའི་ཅ་ཁྲིམས་ནང་གི་ལྷན་མའི་
དབང་ཆ་(residue power) ཡིན་ལ།^[10] ལྷན་མའི་དབང་ཆ་འདི་རིགས་དབུས་གཞུང་ལ་བདག་པ་མ་ཡིན་
པར་མངའ་སྡེ་གཞུང་ལ་བདག་པ་ཡིན།

- **དབང་ཆ་བཏོ་འགྲེམས།** ཨ་རིའི་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཁྲད་ཚས་གཞན་ཞིག་ནི། དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་
མང་གཞིའི་སྤྲོད་བཅུགས་པའི་དབང་ཆ་བཏོ་འགྲེམས་ཡིན། ཅ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་དང་པོ་དང་གཉིས་པ།
གསུམ་པ་བཅས་སུ་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཆ་དྲུག་མེད་པ་ལ་ཡོད་པ་དང་། འཛིན་སྲོད་གི་དབང་ཆ་ད་
སྲིད་འཛིན་ལ་གཏོགས་ཤིང་། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དྲུག་མེད་པ་ལ་བདག་པའི་གཏན་འབེབས་
བྱས་ཡོད། འདི་ལྟར་ཀ་བ་གསུམ་དུ་དབྱེ་དགོས་དོན་ནི། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཆ་མཐའ་དག་ལས་ཁུངས་
ཁྱེ་བྲག་པ་གཅིག་གིས་བདག་གིར་བརྒྱུད་ཤིང་། ཐལ་ཆེའི་སྒྲེང་སྡོམ་དང་གཅིག་སྤྱད་མི་འབྱུང་བའི་ཆེད་
དུ་ཡིན། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ཁག་གསུམ་དེ་ལས་ཁུངས་གསུམ་ལ་ཆ་བཏོས་བྱས་པས། བན་ཚུན་
གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་ལྟ་རྟོག་དང་སྤངས་འཛིན་བྱེད་བའི་པ་ཡིན་ལ། མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་
ཐང་ཡང་དེ་ལྟར་བྱས་ན་ད་གཞོན་འགན་ལེན་བྱེད་ཐུབ།

ས་བཅད་ལྔ་པ། ཉི་ཉོང་།

གཅིག་ཁྲིམས་སྲིད་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ།

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༩ མེ་ཇི་བྷི་ལོ་༣༣ པའི་སྐབས་སུ། ཉི་ཉོང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་གསར་བཅོ་བྱས་ཡོད་
པ་དང་། དེའི་ཐོང་དུ་ཉི་ཉོང་ལ་ཡིག་ཐོག་གི་ཅ་ཁྲིམས་གང་ཡང་མེད། ཅ་ཁྲིམས་འདི་འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་
པའི་བར་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་ཡོད་ནའང་། ཉི་ཉོང་དམག་པམ་སྟེ་མགོ་འདོགས་ཡིག་ཆར་མིང་རྟགས་བཀོད་པའི་འབྲུ་
དོན་ལྟར་ན། དེས་པར་དུ་ཅ་ཁྲིམས་ལ་བཅོ་བཅས་གཏོང་དགོས་སྐབས། ༡༩༩༩ ལོའི་ཟླ་༡༡ ནང་ད་ལྟ་ལག་བསྟར་
བྱེད་བཞིན་པའི་ཅ་ཁྲིམས་འདི་གཏན་ལ་ཐབ་ཡོད།

10 ཁྲིམས་སྒྲིག་ཏུ་གསལ་ཁ་མེད་པའམ། འགོད་ཆད་ཐུར་པ། དངོས་སུ་མ་བཀོད་པའི་དབང་ཆ་ལ་ལྷན་མའི་དབང་ཆ་འཕྲུག་འཕྲོའི་དབང་ཆ་ཟེར་ཞིང་། དོན་
ལ་ཁྲིམས་སྒྲིག་ཏུ་ཆད་ལྷན་བྱུང་བའི་དབང་ཆ་ཞེས་པའི་དོན་ཡིན། བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུའི་འགོ་ལུགས་དང་ལས་དོན་ཁྱེད་ཚོགས་
ཀྱི་སྒྲིག་གཞིར། ཚོགས་གཙོའི་དབང་ཆ་ལྷན་མ་ཞེས་བྱས་འདུག་པས། ཚོགས་གཙོའི་དབང་ཆ་དེ་ཡོད་བཀོལ་སྤྱོད་བྱུང་བུལ་དུ་ལྷན་པའི་དབང་ཆ་ཞེས་གོ་
ལོག་ཏུ་འགྲོ་སྲིད།

འདིར་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་གཉིས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་དང་ལྷན་སྐྱེན་རྒྱུ་རྩལ་ཆེན་པོ་ལྟར་བཤད་པ་ལ།

༡། ཉི་ཉོང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་

མེ་ཇི་ལེགས་བཅས་ཀྱི་དུས་སྐབས་སུ། (Meiji period, 1868-1912) ཉི་ཉོང་གིས་དེར་རབས་ཅན་ལ་བསྐྱར་
ཐབས་ཀྱི་འབད་པ་ལྷན་སྐྱེན་ཆེར་བསྐྱེད་ཡོད། འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་དུ་ཁྱིམ་སྤྱི་བཅོའི་དར་སྤེལ་བའི་དེའི་ལྷན་སྐྱེན་
རྒྱུ་ལོག། ཉི་ཉོང་སྤྱི་ཚོགས་སུ་འཕེལ་ཡོད་མོད་གི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་གཉིས་དགོས་ངེས་ཡིན་པའི་བསམ་ཚུལ་མང་དུ་བྱུང་བ་
དང་། ༡༩༢༠ ལོར་གོང་མ་མེ་ཇི་ཡིས་ཉི་ཉོང་གོས་ཁབ་གོང་མར་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཐོག་གིས་བཅོ་རྒྱུ་འཕེལ་བའི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་
ཐོག་གིས་དེ་འཛམ་གླིང་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་དགེ་སྤྱོད་གཞུག་བསྐྱར་གྱིས་སྤྱོད་པ་བསྐྱེད་པ་བྱས་པ་ཞིག་
ཡིན་པོད། བསམ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་ལྷན་སྐྱེན་ཆེར་བྱུང་བས་དོན་ལ་འབྲེལ་བྱུང་པོད།

སྤྱི་གཞུང་ནང་ཁུལ་དུ་འཕེལ་བའི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་བཅོའི་དར་གོས་ཚོགས་འཛུགས་དགོས་མིན་ཐད་བསམ་ཚུལ་
སྤྱོད་པ་གཉིས་སུ་བྱུང་པོད། སྤྱོད་པ་གཉིས་ཀྱིས་ཉི་ཉོང་དུ་དབྱེན་ལན་ནང་བཞུགས་ཀྱི་གོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་
སམ་བཀའ་ལག་ལམ་ལུགས་འཛུགས་རྒྱུ་འཕེལ་བའི་བསམ་ཚུལ་བསྐྱེད་པ་དང་། དེར་སྤྱི་གཞུང་ནང་ཁུལ་དུ་འཕེལ་མང་མོས་
ཀྱི་རྒྱལ་སྤྱོད་ཐོག་ཐོད། ཅིག་མོས་ཀྱིས་ཐོག་པ་རིམ་བརྒྱུད་ཀྱིས་བཅས་བསྐྱར་བྱེད་དགོས་པའི་འདོད་ཚུལ་བཏོན་པ་
དེར་རྒྱལ་སྤྱོད་བྱེད་མཁན་མང་པོ་བྱུང་པོད།

རྒྱ་མཚན་དེ་དག་ལ་བརྟེན་ནས། ༡༩༡༡ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ ཚེས་ ༡༣ ཉིན། ཉི་ཉོང་གོང་མས་གོས་ཚོགས་གསར་
འཛུགས་དང་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་གསར་བཅོའི་གྲ་སྒྲིག་གང་མཁྱོད་ཀྱིས་འགོ་འཛུགས་དགོས་པའི་བཀའ་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་བཅོའི་
ཕྱི་རྒྱལ་ཡུལ་གྲུ་ཁག་གི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ལེགས་ཆ་སྤྱད་ཆེད། ཨིཏོ་ཉི་རོ་ལྷུ་མི་(伊藤博文 Ito Hirobumi)ལུ་རྩལ་དུ་
བཟང་སྟེ་ཕྱིར་འཁོར་མཚམས། ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཐོག་གིས་འདེབས་འགོ་ཚུགས་ཤིང་། ༡༩༡༤ ལོར་ཡོངས་སུ་གྲུབ། ལོ་
དེའི་ཟླ་ ༤ ནང་གོས་འདོན་(枢密院 privy council) ལྷན་ཚོགས་སུ་བཅོ་སྤྱོད་བྱས། ༡༩༡༩ ལོར་ཉི་ཉོང་གོང་མས་
ཉི་ཉོང་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་གཉིས་འདེབས་ཁྱབ་བསྐྱེད་མཛད་པ་དང་། ལོ་ཕྱི་མར་ཉི་ཉོང་གོས་
ཚོགས་སུ་བཅོ་སྤྱོད་གིས་གོས་འཆམ་བྱུང་། དེར་མེ་ཇི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཞེས་གྲང་འཕོད།

ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་སྤྱོད་བྱེད་དང་། ལེའུ་ ༢ ལ་དོན་ཚན་ ༢༤ ལས་གྲུབ་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ནང་འཛིན་སྤྱོད་དང་
ཁྱིམ་སྤྱི་བཅོའི་ཁྱིམ་སྤྱི་འཛིན། དམག་དབུང་། ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་བཅོའི་བཅས་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་མཐའ་དག་གོང་མའི་ལག་དུ་
ཡོད་ལ། གཞི་རྒྱུ་འཛིན་པའི་ཐོག་ཐད་ཁག་གྲང་ལྷན་སྐྱེས་སུ་ཡོད་པ་ཞིག་མ་ཡིན་པར། གོང་མས་གསོལ་བསྐྱེད་
གནང་བ་ཞིག་ཡིན་པའི་འགྲེལ་བཟོད་བྱས་པོད། གོས་ཁབ་གོང་མོག་གཉིས་ཡོད་པ་ལས། གོས་ཁབ་གོང་མའི་
འཕུས་མི་རྣམས་རྒྱལ་པོའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་དང་ཐད་བསྐྱོས་སོགས་ཁྱད་དབང་གཞུག་རིམ་གྱི་མི་སྣ་ལས་གྲུབ་པ་དང་། གོས་
ཁབ་འོག་མའི་འཕུས་མི་འང་འོས་བསྐྱེད་ཆ་རྒྱུན་ཆད་བཀག་དབང་གིས། འདེབས་ཐོག་པལ་ཆེ་བ་སྤྱོད་པ་མི་དག་

ཡིན། དེ་ལྟར་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གྲོས་ཚོགས་སུ་དམངས་གཙོའི་བྱེད་རྒྱུས་ཐོན་ཁག་པོ་ཡིན་ལ། དེ་དམངས་གཙོའི་སྤྱི་གཞུང་གི་ཚད་ལྡན་ཞིག་ཀྱང་མིན།

དེ་ལས་ཕྱོག་སྟེ། དམག་ཤེད་ཅན་དང་། འབྱོར་ལྡན། དཔོན་རིགས་ཚོས་གོང་མའི་སྤྱི་དབང་མེད་ལོག་ཏུ་སྤྱད་དེ། དག་ལྷགས་རྒྱ་བསྐྱེད་དང་བཅན་འཛུལ་ལ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་ཡོད་པས། མཁས་པ་མང་པོས་ཅ་ཁྲིམས་དེ་ནི་དམག་དོན་རིང་ལུགས་(militarism)པ་ཚོའི་སྤྱང་འཁོར་ལྟ་བུ་ཞིག་དང་། དམག་དོན་རིང་ལུགས་ནི་གོང་མའི་ལྟ་དབང་ལ་ཚོངས་དད་དང་གྲོས་ཚོགས་ལ་བྱེད་རྒྱུས་འདོན་དུ་མི་འཇུག་པའི་གོགས་སྒྲིལ་ཞིག་ཡིན་པའི་ངོས་འཛིན་བྱེད་བཞིན་ཡོད། དེའི་མཇུག་འབྲས་ནི་ཉི་ཉོང་ཐད་ཀར་འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ནང་དེད་པ་ཡིན་པར་འདོད་དོ།

༡། ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས། Showa Constitution

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ནང་ཉི་ཉོང་པམ་ཉེས་སུ་ཕྱིན་ཏེ། ཆ་སྒྲིལ་གང་ཡང་མེད་པའི་སློན་སྐུ་མགོ་བཏགས། རྒྱལ་ཁབ་ཐོབ་མཁན་མཐུན་ཕྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ནམ་པས་འཇར་མན་དུ་ཚོགས་འདུ་བསྐོངས་ཏེ། པོ་ཅི་ཌམ་(Potsdam)བསྐྱུགས་གཏམ་སྤེལ་བ་དང་། པམ་ཉེས་སུ་ཕྱིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཚོས་དེར་མོས་མཐུན་མི་བྱེད་ཀ་མེད་བྱུང་ཡོད།

བསྐྱུགས་གཏམ་དེའི་ནང་དོན་ལྟར་ན། ཉི་ཉོང་གིས་དབང་ཆ་གཅིག་སྤྱད་ལམ་ལུགས་ལས་ཆེ་བའི་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་དོར་ཏེ། ཞི་བདེ་དང་དམངས་གཙོ་གཞི་རྩར་བཟུང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་འཛུགས་དགོས་པ་ཡིན། ༡༩༤༥ ལོའི་ཟླ་༥ ནང་། ཉི་ཉོང་གིས་མགོ་འདོགས་ཡིག་ཆའི་སྟེང་མིང་ཉགས་བཀོད་པ་དང་། ཡིག་ཆ་དེའི་ནང་། གནས་སྐབས་རིང་ཉི་ཉོང་གི་ས་ཁོངས་ཡོངས་རྫོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཐོབ་མཁན་མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དམག་དབང་གིས་བདག་འཛིན་བྱ་རྒྱུ་དང་། དབང་བསྐྱར་གྱི་དབང་ཆ་དང་ཀྱང་མནའ་འབྲེལ་དམག་དབང་གི་སྤྱི་ཁྲབ་ལ་གཏོགས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་མ་འོངས་པའི་ཉི་ཉོང་གི་ཆབ་སྲིད་ནམ་པ་དེ་དམངས་གཙོ་དང་ཞི་བདེ། ཆབ་སྲིད་འགན་འཁུར་བཅས་གཞིར་རྩར་འཛིན་དགོས་ཚུལ་བསྟན་ཡོད་པ་དང་། སྤྱི་བཟོད་དང་ཚོས་དད་རང་དབང་། གཞི་རྩའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་སོགས་ལ་བཅི་སྤྱང་བྱེད་དགོས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད། དེ་ལྟར། པོ་ཅི་ཌམ་བསྐྱུགས་གཏམ་དང་མགོ་འདོགས་ཡིག་ཆ་གཞིར་བཟུང་ན། ཅ་ཁྲིམས་ཉིང་པ་དེ་ནང་དོན་དེ་དག་དང་འགལ་ཆར་སོང་ཡོད་སྟབས། བསྐྱར་བཅོས་མི་གཏོང་ཀ་མེད་ཡིན།

༡༩༤༥ ལོའི་ཟླ་༡༠ ནང་། མནའ་འབྲེལ་དམག་སྤྱི་མཉམ་ཁུར་གྱིས་ཉི་ཉོང་གཞུང་ལ་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་དགོས་པའི་བཀའ་སྤྱུལ་གནང་སྟབས། རྒྱལ་དོན་སློན་ཆེན་མ་ཚུ་མོ་ཤོ་(Matsumoto 松本蒸治)གཙོས་པའི་ཅ་ཁྲིམས་ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་ཚུང་ཞིག་བཙུགས། འབྲེལ་སེལ་གྱི་ཚོགས་འདུ་ཐེངས་མང་སྟེང་བཟོ་སྐྱེད་བྱས་པ་

ཅ་དོན་དེ་བཞི་གཞི་ཅར་བཟུང་སྟེ་བཙོས་པའི་ཅ་ཁྲིམས་འཆར་ཟིན་དེ་ ༡༩༧༩ ལོའི་ཟླ་ ༣ བའ་མཁའ་འབྲེལ་
དམག་དབུང་ལ་སྤྱན་འབྲུལ་ཞུས་པར། མེ་ཀ་ཨར་ཟུར་གྱི་སྤང་བར་མ་སོང་སྟབས། དེ་འབྲེལ་དམངས་སྲིད་ལས་
ཁུངས་ལ་ཅ་ཁྲིམས་འཆར་ཟིན་གསར་བཅོམ་བྱེད་དགོས་པའི་དམིགས་འདུགས་བྲུས་ཤིང་། ཆོགས་ཚུང་དེས་མེ་ཀ་
ཨར་ཟུར་གྱི་ལམ་སྟོན་གཞིར་བཟུང་ཉིན་བཅུ་འེ་ནང་འཆར་ཟིན་གྲུབ་པར་བྲུས་པས། དེར་མེ་ཀ་ཨར་ཟུར་གྱི་ཅ་
ཁྲིམས་འཆར་ཟིན་ཞེས་འཕོད། ཉི་ཉོང་གཞུང་གིས་འཆར་ཟིན་དེ་ལམ་སྟོན་དུ་བཟུང་སྟེ། 'ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཙོས་
འཆར་ཟིན་གནད་བསྐྱར་ཞེས་པ་ཟླ་ ༣ ཆེས་ ༩ ཉིན་མང་ཆོགས་ལ་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱངས། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་
གཉིས་སུ་བཤོ་སློང་དང་བཅོམ་ཆོས་ཀྱི་ལས་རིམ་བསྐྱུད། ཉི་ཉོང་གོང་མས་བཀའ་ཅད་སྤྲུགས་ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་
ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་ཁྲབ་བསྐྱགས་མཛད།

གཉིས། བྲིམས་སྤོང་གྱི་ནང་དོན་བྱུང་ཆོས།

ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་རྩ་ཁྲིམས་ནི་འཇར་མན་ནང་བཞིན་དཔག་ཆེན་གཉིས་པ་པམ་ཉེས་སུ་སོང་ཇེས། མན་འ་
འབྲེལ་དཔག་དབུང་གི་བཅན་བརྒྱུད་ལོག་བཟོས་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེ་གཉིས་དབར་མི་འདྲ་ས་ཆེ་ཤོས་ཤིག་ནི། ཉི་
ཉོང་གི་རྩ་ཁྲིམས་དེ་མེ་ཀ་ཨར་རྒྱུར་གྱིས་བཀོད་མངགས་ལོག་བཟོས་པ་ཞིག་དང་། འཇར་མན་གྱི་གཞི་རྩེ་ཁྲིམས་
ཡིག་(རྩ་ཁྲིམས་)ནི་རང་ཉིད་ཀྱིས་བཟོས་པ་ཞིག་ཡིན།

དེར་བཞེན། ཉི་ཤིང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཅུ་ཁྲིམས་ལ་རྒྱབ་སྐྱོལ་གྱི་ཤུགས་སྐྱེན་གཏིང་ཟབ་ཐེབས་ཡོད། དེ་ཡང་ཅུ་
ཁྲིམས་ཆོད་འཛིན་(Constitutional norms) ཟེད་དབྱིན་རིའི་ཤུགས་སྐྱེན་རྩང་ཆེ་ལ། ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་སམ་
འགྲེལ་བཞོད་ཟེད་ཨ་རིའི་ཤུགས་སྐྱེན་ཆེ་བ་ཡོད།

༡༩ གོང་སློམ་དམངས་གཙོའི་ཅ་དོན་གསུམ་གྱི་སློན་མཉེན་དོར་གྱི་ཅ་ཁྱིམ་ས་ལ་བརྟུན་ན། དམངས་གཙོ་
ལག་ལེན་དུ་བརྟུང་སྤྱི་ཚོད་སེམས་མདོན་བྱས།

- བདག་དབང་མང་ཚོགས་ལ་གཏོགས་པའི་ཅ་དོན། མེ་ཐི་ཅ་ཁྱིམ་སུ་ཆབ་མིང་གི་དབང་ཆ་
མཐའ་དག་གོང་མ་ལ་ཡོད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ལམ་ལུགས་དེ་དང་བསྐྱར་ཆེ། ཅ་ཁྱིམ་གསར་པའི་

ནང་དུ་བདག་དབང་མང་ཆོག་ལ་གཏོགས་པའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་གཏན་འཁེབས་བྱས་
ཡོད་པ་དང་། དེ་ནི་ཉི་ཉོང་གི་ལོ་རྒྱུས་སུ་བྱུང་སྔོང་མེད་པའི་གསར་གཏོད་ཅིག་ཡིན།

- གཡུལ་སྲོང་ཞི་བདེའི་ཆ་དོན། ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྲོན་སྒྲེང་དུ་ཞི་བདེའི་སྐོར་བཀོད་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད།
ཁྲིམས་གཞིའི་དོན་ཆུང་ཁག་དུ་འང་དམག་འཁྲུག་གི་སྐོར་ལ་གཏན་འཁེབས་མང་ཙམ་བྱས་ཡོད་
ལ། དམག་འཐབ་སྲོང་བ་དང་དམག་འཁྲུག་གི་བྱས་ལུགས་ཉར་འཛུགས་ཀྱི་སྲོང་པའི་ཁྲིམས་དོན་
གཏན་འཁེབས་དེ་རིགས་ནི་གཡུལ་འཁྲུག་གི་པམ་ཉེས་ལས་བསྐབ་བྱ་བླངས་པ་ཞིག་ཡིན་པེས།
- གཞི་ཅའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་སྤང་བཅའི་ཆ་དོན། མེ་ཇི་ཅུ་ཁྲིམས་སུ་འང་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་
སྤང་སྐྱོབ་སྐོར་གྱི་ནང་དོན་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་། དམག་ཤེད་ཅན་གྱིས་དེ་ལྟ་ཁྲིམས་དོན་ལ་སྤང་ཆུང་
བྱེད་ཆུང་བྱས་སྟབས། ཅུ་ཁྲིམས་གསར་པའི་ནང་བདག་དབང་མང་ཆོག་ལ་ཡོད་པའི་ཆ་དོན་
དང་མཐུན་པར་གཞི་ཅའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་སྐོར་ནན་བརྟེན་བྱས་ཡོད། དེ་ནི་ཨ་རིའི་ཅུ་ཁྲིམས་
སུ་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་སྐོར་ཞིབ་བྱས་སུ་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད་པ་དེའི་ལུགས་སྒྲིན་ཡིན་པ་
སྒྲོས་མ་དགོས།

༡༽ བོང་མ་མཆོན་རྟགས་ཙམ་དུ་ངོས་འཛིན། ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱི་འབྲུ་དོན་ལྟར་ན། བོང་མ་ནི་ཉི་ཉོང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་
མཆོན་རྟགས་ཡིན་པ་མ་ཟད། ཉི་ཉོང་རྒྱལ་འབངས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པའི་མཆོན་རྟགས་ཀྱང་ཡིན། བོང་
མའི་ལམ་ལུགས་འདོར་སྲོང་ངས་རྒྱན་གནས་ཀྱི་བསམ་ཞིབ་བྱེད་ས་གཙོ་བོ་ནི། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདག་
དབང་མང་ཆོག་ལ་ཡོད་པའི་ཆ་དོན་དང་འགལ་མེན་ལ་ཐུག་པ་དང་། དབྱིན་ཇིའི་ལུགས་སུ་“རྒྱལ་
ཁྲིར་འཁོད་ཀྱང་སྲིད་དབང་མི་སྤྱོད་” Reigns but does not govern བའི་ལམ་སྲོལ་འདིས་བོང་མ་སུ་མཐུན་
གནས་རྒྱར་མིག་དཔེ་བསྟན་ཡོད།

༢༽ མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་འགན་ལེན། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་ “མི་དམངས་ཀྱིས་གཞི་ཅའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་
ཡོངས་རྫོགས་ལོངས་སུ་སྤྱོད་ཆོག་པ་དང་། དེར་བརྟེན་བཤེག་གཏོང་མི་ཆོག། ཅུ་ཁྲིམས་འདིས་འགན་
ལེན་བྱས་པའི་མི་དམངས་ཀྱི་གཞི་ཅའི་འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་ནི། ད་ལྟ་དང་མ་འོངས་པའི་མི་དམངས་ལ་
ལུས་བའི་རི་སྲིད་བསྐྱལ་བའི་བར་དུ་དོ་སྤོག་གཏོང་མི་ཆོག་པའི་ཐོབ་ཐང་ཡིན།” ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་དང་།
དོན་ཆུང་སུ་མ་ཅུ་སོ་གཅིག་ཙམ་གྱི་སྐོན་སུ་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཁག་ཞིབ་བྱས་སུ་གཏན་འཁེབས་
བྱས་ཡོད་པ་དེ་ལྟ་བུ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་མཐོང་དགོན་སོ་ཡིན་ཞིང་། འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་གི་ནང་དོན་
དེ་དག་ནི་ཨ་རི་དང་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་ཅུ་ཁྲིམས་འཕེལ་བྱས་ཀྱི་སྒྲིང་སྟེ་ཕྱི་ལྟོ་ཀྱིས་རྒྱལ་བ་ལྟར་ཡོད།

༣༽ སྐོས་ཆོགས་ཀྱི་བོང་ན་མེད་པའི་དབང་ཆ། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་“སྐོས་ཆོགས་ནི་རྒྱལ་ཁབ་བདག་དབང་གི་
སྤྱི་གཞུགས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟོ་སྒྲེ་ཆུང་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན།” ཞེས་

གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ཅིང་། དེ་ནི་དབྱིན་ཇིའི་གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་ལམ་ Parliament supremacy གྱི་ལམ་ སྲོལ་ལས་སྒོ་བསྐྱེད་ཆེད་བཞག་ཡིན་པར་བརྟེན།

༥༽ བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་ལ་དང་དོད། ཉི་ཉོང་ནི་བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་ཡིན་པས། བཀའ་ཤག་ཐུན་ མོང་ནས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་དགོས་ལ། གྲོས་ཁང་གོང་མས་བཀའ་ཤག་འཕྲོ་འགྱུར་གཏོང་ ཚོག་པའི་དབང་ཆ་དེར་དོ་མཉམ་ཡོང་སྟེ། བཀའ་ཤག་གིས་ཀྱང་གྲོས་ཁང་གོང་མ་སྒྲིག་ཚུགས་ཆ་ ཁྱིམ་སྤྱི་བཀོད་སྤྱོད་འདི་ནི་དབྱིན་ཇིའི་བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་ལ་གཞི་བཅོལ་བཞག་ཡིན། སྤྱི་ རྒྱུ་གྱི་འོས་ཚུལ་ནི་འདེམས་ཐོན་སྤྱི་འཐུས་ཡིན་དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མ་སོ་སོ་ནས་འོས་ དམིགས་འདེམས་སྒྲུག་བྱེད་ཅིང་། འོས་དམིགས་ལོགས་ཀར་ཐོན་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་མ་གཉིས་ཀྱི་ གྲོས་མོལ་ཚོགས་འདུ་སྐོང་བ་དང་། དེ་ནས་དབྱེད་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་མ་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ ཐག་གཅོད་ལ་ཆད་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན། བཀའ་སྒྲོན་ནམས་དེས་བར་དུ་ཞི་བའི་མི་སྣ་ལས་འཁུར་ལེན་ དགོས་པ་དང་། བཀའ་སྒྲོན་གྱི་བཟུ་ཆའི་ལྷ་བཅུ་ཡན་སྤྱི་འཐུས་ནས་ཡོང་དགོས་ལ། བཀའ་སྒྲོན་ནམས་ བཀའ་སྒྲོན་ཁྱིམ་སྤྱི་བསྒྲིག་ཞག་བྱེད་པ་ཡིན། གོང་གསལ་ཅུ་ཁྱིམ་སྤྱི་ནང་དོན་འདི་དག་ནི་དེ་སྤེལ་ཅུ་ ཁྱིམ་སྤྱི་ཆེད་པ་དང་ཐ་དད་ཡིན།

༦༽ ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་ལས་ཆེ་མཐོང་། ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་ཆེ་མཐོང་གྱི་དབང་ཆ་སྤེལ་གཅོད་འགོ་བཙུག་ཆེད། ཅུ་ ཁྱིམ་སྤྱི་དོན་ཆེན་གྱི་གཅིག་པར་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་སྤྱི་ཞིབ་ཁང་ལ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཞིབ་ཁག་ལ་བསྐྱུར་ཞིབ་ཀྱི་ དབང་ཆ་དེ་སྤེལ་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་དོན་ཆེན་དོན་བཟུང་པར། ཁྱིམ་སྤྱི་དཔོན་གང་ཞིག་ཁྱིམ་སྤྱི་ཁང་ ནས་ལས་འཁུར་ལེན་པའི་ཆ་རྒྱུན་མ་ཆད་བའི་ཐག་གཅོད་བྱས་པའམ། གྲོས་ཚོགས་ནས་འཕྲོ་འགྱུར་ གཏོང་དགོས་པའི་གྲོས་ཚོད་བྱུང་ན་ལས། གནས་དབྱེད་གཏོང་མི་ཚོགས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་ པས། དེ་ནི་ཨ་རིའི་ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་དང་མཐུན་ཤིང་ཆེ།

ས་བཅན་དྲུག་ལ། འཇར་མན།

༡༽ ཁྲིམས་སྲིད་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ།

འཇར་མན་གྱི་ཁྲིམས་སྲིད་འཕེལ་རིམ་ནི་དུས་རིམ་བདུན་དུ་དབྱེ་ཆོག་པ་སྟེ།

༡༽ རོ་མན་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས། (༩༦༢-༡༩༠༦)

རོ་མན་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ the holy roman empire ལ་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ཐོག་མ་ the empire of the 1st reich ཞེས་ཀྱང་འབོད། དུས་རབས་བཅུ་བདུན་པའི་མཇུག་བར་དུ་རྒྱལ་ཕྱན་སུམ་བརྒྱ་ལྟ་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། གོང་མ་ནི་ཆབ་སྲིད་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་གནད་ཡོད་མི་སྤྲས་འོས་འདེམས་ཀྱིས་བསྐོ་གཞག་གིས་བྱེད་དང་། གོས་ཆོགས་དང་ཆ་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་བཅོ་སྡེ་ཆོན་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་མོད། དབང་ཆའི་ཁྲབ་ཆད་དེ་ཅམ་ཆེན་པོ་མེད། དེར་བརྟེན། རོ་མན་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་ནི་བདག་དབང་རང་བཅན་གྱི་རྒྱལ་ཕྱན་ཁག་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ཞིག་ཡིན།

༡༩༠༦ ལོར་ཕུ་རུ་ཤི་ཡ་ Prussia དང་རྩ་རན་སི་དབར་དམག་འཁྲུག་བྱུང་སྟེ། འེ་པོ་ལེའོན་ Napoleon གྱི་དམག་དཔུང་གིས་འཇར་མན་བདག་བསྐྱུང་བྱས་ཤིང་། རྒྱལ་ཕྱན་སུམ་བརྒྱ་མངའ་སྡེ་སུམ་ཅུ་སོ་གངས་སུ་བགོས་པས། འཇར་མན་མི་རིགས་གཅིག་གྱུར་ཡོང་བར་མང་གཞི་བསྐྱུན། འེ་པོ་ལེའོན་གྱིས་འཇར་མན་དེ་བཞིན་རྩ་རན་སིའི་མངའ་འོག་ཏུ་འཇུག་སྟེ། ཆེན་རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ Confederation of Rhine འཇུགས་ཅིས་བྱས་ཤིང་། འཆར་གཞི་ལམ་ལྗོངས་བྱུང་བར་མ་ཟད། དེ་ལས་ལྷོ་ཕྱོད་འཇར་མན་མི་རིགས་དོག་ཅ་ཆེག་སྤྱི་ལ་དང་མི་རིགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་གོང་སྤེལ་གྱི་རྒྱ་རུ་གྱུར་འདུག།

༡༩༡༥ ལོར་ཕུ་རུ་ཤི་ཡ་དང་རྩ་རན་སིའི་གཡུལ་འཁྲུག་ནང་འེ་པོ་ལེའོན་པམ་ཉེས་སུ་ཕྱིན། ལོ་དེར་ཡུ་རོབ་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་སྐྱེ་ཁྲིམས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་གཞི་སྒྲིམ་བསྐྱར་སྤྲིད་མེའན་ནར་ Vienna ཆོགས་འདུ་ཚུགས་ཏེ། འཇར་མན་མནའ་འབྲེལ་ German confederation འཇུགས་གཏན་འཁེལ་བ་དང་། དེའི་ཁོངས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་དང་མངའ་སྡེ་སོ་དགུ་ཅམ་བཅུག། དེའི་དགོས་དམིགས་ནི་ཕྱི་ལོ་བཅན་འཇུ་ལ་འགོག་ཆོས་དང་། བར་གྱི་སྤྲིག་སྟོལ་སྤངས་སྤྱོད་ཀྱི་དོན་དུ་ཡིན། མནའ་འབྲེལ་དེར་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་སྐྱེ་ཁྲིམས་ལས་གྲུབ་པའི་གོས་ཆོགས་ཤིག་ཀྱང་ཡོད་ལ། གོས་ཆོགས་ཀྱི་གོས་ཆོད་ཁག་དེས་བར་དུ་སྐྱེ་ཁྲིམས་ཆོས་སྤྱི་མོས་བྱུང་ན་གཞི་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་ཆོག་

པས། དེ་ལྟར་འབྲུང་ཁག་པོ་ཡིན་ཞིང་། ལྷག་པར་དུ་ཕུ་རུ་ཤི་ཡ་དང་ཨོ་སི་ཌི་རེ་ཡ་དབར་ཁྱག་རྩ་བསམ་ཚུལ་ལྷག་སྟོང་དུ་ཕྱིན་སྟབས། ཁྱོས་ཚོད་ཁག་ལག་ལེན་དུ་འཁེལ་དགའ།

༡ རྟེན་འཇུག་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དུས་སྐབས། (༡༩༡༡-༡༩༡༨)

༡༩༡༡ ལོར། ཕུ་རུ་ཤི་ཡའི་རྒྱལ་པོ་ཕྱི་ལོ་མེ་ཁྱིམ་གྱི་རབས་དང་པོས་ཟླ་སི་མར་ག་ Otto von Bismarck སྤྱི་ཚུན་དུ་བསྐྱོ་གཞག་གནང་བ་དང་། ཁྱོས་འཇུག་བཅན་གཅིག་གྱུར་ཡོང་སྟངས་ལྟ་ཞུ་ཁྱེས་སུ་ཁྱེས་པ་དང་། ཨོ་སི་ཌི་རེ་ཡ། ཟླ་རན་སི་བཅས་ལ་གཞུགས་བཞགས་ཏེ། དེ་དེ་བཞིན་ཆར་བཅད་པས། ཕྱི་ལོ་མེ་ཁྱིམ་གྱི་རབས་དང་པོ་༡༩༡༢ ལོར་འཇུག་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གོང་མའི་ཁྱིམ་འཁོད། དེར་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་གཉིས་པ་ The Empire of the 2nd Reich ཞེས་གྲང་འཕོད། དེའི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་སི་མར་ག་ཡིས་བྱང་འཇུག་བཅན་དུ་ལག་བསྟར་བྱས་པའི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་འཕྲི་བྱས་ཏེ་བྱུང་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་ཆ་མཐའ་དག་གོང་མ་ལ་བདག་པ་དང་། སྤྱི་ཚུན་གྱིས་གོང་མར་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ལས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་མི་དགོས། ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་གྱི་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་གོ་གནས་དང་འགན་དབང་། རྒྱལ་ཕྱན་དང་དབྱུས་གཞུང་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ། ཁྱུང་སྟངས་དང་། ཁོར་སྤྱོད། དམག་དབྱུང་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་མཐའ་ལྷག་དབྱུས་གཞུང་ལ་གཏོགས་པ་གསལ་བོར་བཞག་ཡོད་ལ། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་སྟོར་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་འཁུར་གང་ཡང་བཞག་མེད།

༢ རྟེན་འཇུག་གཙོ་སྤྱི་མཐུན་གྱི་དུས་སྐབས། (༡༩༡༩-༡༩༣༣)

འཇུག་གི་དམག་ཆེན་དང་པོའི་ནང་འཇུག་མན་པམ་ཉེས་སུ་སོང་བ་དང་། དེ་བཞིན་ཟླ་བ་༡༡ པའི་གསར་བརྗེ་བྱང་སྟེ། ༡༩༡༩ ལོའི་ཟླ་༡༡ ནང་གོང་མ་གྱི་ལས་མི་བཞོལ་ག་མེད་བྱུང་། དེའི་ཆར་དུ་ཕྱི་ལོ་མེ་ཁྱིམ་ཐུན་རྒྱལ་ཁབ་བཙུགས་ཤིང་། དེའི་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་ཕྱི་ལོ་མེ་ཁྱིམ་Weimar Constitution ཞེས་འཕོད་ལ། དེའི་བྱང་ཆོས་ནི།

- རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ལས་ལུགས་ཏེ། ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་ནས་རྒྱལ་ཕྱན་Lander སོ་སོའི་ས་མཆམས་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། དམིགས་བསལ་དགོས་གཤམ་བྱུང་ན་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་ལོག་དུས་མས་གྲང་འགྱུར་བ་གཏོང་ཆོག་པས། ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་དང་བར་བྱུང་ཡོད།
- ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་དབང་ཆ་མཐའ་ལྷག་དབྱུས་གཞུང་ལ་ཡོད་པ་དང་། རྒྱལ་ཕྱན་སོ་སོར་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་དབང་ཆ་དེ་ཁྱེད་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ལ་ལྟར་དུ་ལས་མེད། དབྱུས་གཞུང་ནས་རང་ཉིད་ཀྱི་དབང་ཆ་དུ་གཏོགས་པའི་དོན་གནད་གང་ཞིག་ལ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་བཅོས་མེད་ཆེ། རྒྱལ་ཕྱན་ཁག་ནས་དེའི་ཐད་འཛིན་སྟོང་བྱེད་ཆོག་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་དང་འགལ་ཆོག་གི་མེད།
- མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་ཞིབ་རྒྱུ་སྤྱི་ཚུན་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་མེ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཚུན་སྤྱི་ཚུན་གྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་ཞིབ་རྒྱུ་སྤྱི་ཚུན་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད།

དམངས་ཀྱི་རང་དབང་དང་ལས་འགན་གཉིས་གཤིབ་འགངས་གཅིག་མཚུངས་སུ་བཞག་སྟེ་འབྲེལ་བརྒྱུད་
ཞིབ་མཐུན་ཡོད། ཡིན་ནའང་། ཅ་ཁྲིམས་དེའི་སྒྲིལ་གནད་དུ།

༡། མིང་སྒྲིལ་གྱིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་དགོས་པ་མ་ཟད། མིང་འཛིན་གྱིས་མིང་སྒྲིལ་
སྤངས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། ཐ་ན་གནས་དབྱུང་གཏོང་ཆོག་པ་ཡིན།

༢། ཅ་ཁྲིམས་སུ་མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་རང་དབང་སྐོར་མང་དུ་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་། དེ་བསྟུན་གྱི་
ཁྲིམས་འཛིན་འགན་ལེན་གང་ཡང་མེད།

༣། འོས་ཤོག་སྤྱི་ལོ་གངས་འཁོར་ལས་མིང་དོན་ཚོགས་པ་སོ་སོར་འོས་ཐོབ་ཅི་བྱུང་གི་བསྐྱར་ཆད་
གཞིར་བཟུང་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ས་མིག་བཀོད་སྤྱིག་བྱེད་པའི་བསྐྱར་ཆད་གཞིར་བཞག་གི་འཇུག་
མའི་ལམ་ལུགས་ proportional representation ལག་བསྟར་བྱས་སྟབས། མིང་དོན་ཚོགས་པ་
མང་པོ་ལས་གྲུབ་པའི་མཉམ་འབྲེལ་མིང་གཞུང་ཡང་ཡང་འབྱུང་བ་དང་།

༤། མང་ཚོགས་ཀྱིས་མིང་དོན་ཚོགས་པ་ཁག་ལ་སྒྲོ་མོས་དེ་ཅམ་མེད་པས། ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་
ཡང་འདང་ངེས་ཤིག་མེད།

དེར་བརྟེན། མེ་མར་ཅ་ཁྲིམས་རྩ་སྔོན་འཁོད་བྱེད་མཁན་ཚོས་བརྟན་བརྩིང་གི་ཆབ་མིང་ལམ་ལུགས་ཤིག་ལ་
དམིགས་ཡོད་ཀྱང་། དོན་དངོས་ཐོག་དེ་ལས་ལྡོག་སྟེ། རྩ་ཡུན་དེའི་བཀའ་ལག་རིམ་བྱུང་ཡང་ཡང་འཕྲོ་བརྩེ་བྱེད་
དགོས་བྱུང་བ་མ་ཟད། ཆབ་མིང་གི་ཡོ་འབྲེལ་ཐངས་མང་བྱུང་ཡོད།

༤༽ བཛིན་རྩ་སྐབས་(༡༩༣༣-༡༩༣༥)

མེ་མར་རྩ་སྐབས་ཀྱི་གོང་གསལ་སྒྲིལ་གནད་ཁག་དང་། དེའི་ཁར་༡༩༣༤ ལོའི་དཔལ་འབྱོར་ཉམས་སྐྱོད་
དང་། བཟོ་བའི་ལས་འགྲུལ་ཁ་འཐོར་སོགས་ཀྱི་ཡོ་ལང་ཁོད། ཉིཌ་ལེར་ Hitler སོགས་ནས་མི་རིགས་རིང་ལུགས་
ཀྱི་སེམས་ཚུར་འཕྱུགས་བྱུང་དུ་སྒྲོང་བའི་མིང་དོན་ཚོགས་པ་ཀྱི་ཀླུ་ཡོངས་སྤྱི་ཚོགས་རིང་ལུགས་འཇར་མན་བཟོ་
བའི་ཚོགས་པ་ National Socialist German Workers Party འམ་ཡོངས་གྲགས་སུ་ན་རི་ Nazi Party ཞེས་འབོད་བའི་
ཚོགས་པ་བཙུགས་ཏེ། ༡༩༣༣ ལོའི་ཟླ་༡ ཚེས་༣༠ ཉིན་འཇར་མན་གྱི་མིང་དབང་འཕྲོག་ ཉིཌ་ལེར་མིང་སྒྲིལ་དུ་
བསྐྱོས་ཤིང་། མིང་དོན་ཚོགས་པ་གཞན་གནས་མི་ཚོག་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་བྲུབ་བསྐྱུགས་ཀྱིས། མིང་དབང་སྐོར་
སྤྲོམ་གྱི་དབང་བསྐྱར་བྱེད་འགོ་བཙུགས། ༡༩༣༥ ལོར་མིང་འཛིན་ཉིན་དན་ལྷ་ཏེ་Hindenburg འདས་ཕྱོངས་སུ་
ཕྱིན་ཆེས། ཉིཌ་ལེར་ནས་མིང་འཛིན་དང་མིང་སྒྲིལ་གྱི་འགན་དབང་གཅིག་སྟོང་གསུམ་གྱིས།

ཉིཌ་ལེར་གྱི་དབང་བསྐྱར་འོག་ན་རིའི་མིང་དབང་སྐོར་བརྟན་གཏོང་བྱེད་ཁྲིམས་ཡིག་སྐོར་ཞིག་གཏན་
འབེབས་བྱས་པ་ཅམ་ལས་ཅ་ཁྲིམས་ངོ་མ་ཞིག་བྱུང་སྟེང་མེད། འོས་བསྐྱེད་བྱེད་སྐོར་ཁག་ཀྱང་མི་འགོ་བྱུང་འདེམས་

ཀྱི་དགོས་དམིགས་མ་ཡིན་པར། འོས་འབེན་པས་འོས་མིའི་མིང་ཐོ་བར་རིམ་གཞིར་བཟུང་བྱས་སྐྱོར་བྱེད་དགོས་ལ། གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱི་བྱིས་སྤྱི་འཕེལ་དབང་ཆ་དང་ཀྱང་ན་རྗེའི་སྤངས་འཛིན་འོག་ཏུ་གནས་ཡོད།

༥༽ བཅན་བཟུང་གི་དུས་སྐབས། (༡༩༥༥-༡༩༥༩)

འཇར་མན་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་གཉིས་པ་དེ་འཇར་མ་གླིང་དམག་ཆེན་དང་པོའི་ནང་སིལ་བྱར་བྱུར་པ་ལྟར། ན་རྗེའི་འོས་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་གསུམ་པ་དེ་འཇར་མ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ནང་པམ་ཉེས་སུ་བྱིན་པ་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱིངས་ཤིང་། མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཆོའི་བཅན་བཟུང་འོག་ཏུ་ཆུད། ༡༩༥༥ ལོར་ཡལ་ཏ་ Yalta ཆོག་གས་འདུ་དང་། པོ་ཅི་དམ་ Potsdam ཆོག་གས་འདུ་བཟུད། མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཆོས་འཇར་མན་ལ་འཛིན་པའི་སྤྱི་དྲུས་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་སྟེ།

- ༡། རྩོགས་ཡོངས་ནས་ན་རྗེ་དང་དག་དམག་རིང་ལུགས་ Militarism ཀྱི་སྟོབས་ལྷགས་ལྷག་རྩ་གཏོར་གཏང་བྱ།
- ༢། འཇར་མན་ཀྱི་དག་པོའི་སྟོབས་ལྷགས་མེད་པར་བཟོ་བྱ།
- ༣། དམག་འཁྲུག་གི་ཉེས་ཅན་པར་ཆད་པ་གཅད་བྱ།
- ༤། འཇར་མན་གྱིས་བཅན་འཇུག་བྱས་སྤྱིང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་ཆོར་གྱུན་གསལ་སྤྱད་བྱ།
- ༥། དམག་དོན་བཟོ་ལས་སྤར་གསོ་ལ་བཀག་སྡོམ་བྱ་བྱ།

འཇར་མན་གྱི་ཆབ་སྤྱི་དྲུས་སྤྱི་ལ་བསྐྱར་འཇུགས་བྱེད་ཆེད། མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཆོས་འཇར་མན་དུ་དམངས་གཙོ་ཅན་གྱི་སྤྱི་དྲུས་ལག་བསྟར་གྱི་འཆར་འགོད་བྱས་པར། སུའུ་ལེན་དང་མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དབར་བསམ་ཚུལ་མ་མཐུན་སྟབས། དབྱིན་ལན་དང་ཨ་རི། རྩ་རན་སི་གསུམ་ནས་འཇར་མན་རྒྱལ་མཉམ་འབྲེལ་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ Federal Republic Of Germany བཙུགས་པ་དང་། དེར་འཇར་མན་ལུ་མ་ཡང་ཟེད། སུའུ་ལེན་གྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་བཅན་བཟུང་འོག་ཆུད་པའི་ས་ཁོངས་སུ་འཇར་མན་དམངས་གཙོ་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ The German Democratic Republic བཙུགས། དེར་འཇར་མན་ཤར་མའང་ཟེད།

མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཆོས་འཇར་མན་ལུ་མའི་སྤྱི་དགའུང་དེ་རྒྱལ་མཉམ་འབྲེལ་དང་། བྱིས་སྤྱི་འཕེལ་དབང་བསྐྱར་གྱི་དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་བཅས་ཅ་དོན་གཉིས་གཞིར་བཞག་གིས་འཆར་འགོད་བྱས་ཡོད་པ་སྟེ། ༡་ དག་ལྷགས་ཅ་མེད། ༢་ ན་རྗེ་ལ་ངོ་མྱོལ། ༣་ དཔལ་འབྱོར་བསྐྱར་གསོ། ༤་ དམངས་གཙོ་ལག་བསྟར་བཅས་བཏོན་ཡོད་ལ། འཇར་མན་གྱི་འགོ་བློའི་ཆོས་གོང་གསལ་ཅ་དོན་ཁག་ལ་ངོས་ལེན་བྱས་ཐོག་ དེ་སྤེའི་ཕེ་མར་སྐབས་ཀྱི་སྤྱི་དགའུང་བསྐྱར་སྤྱོད་འགོ་བཙུག་ཆེད། ༡༩༥༩ ལོར་ཡེ་ཤུའི་ཆོས་ལུགས་དང་སྤྱི་ཆོག་གས་དམངས་གཙོའི་ཆོག་གས་པའི་མི་སྣ་ལས་བྱུང་བའི་ཅ་བྱིས་སྤྱི་འཕེལ་ཆོག་གས་ཤིག་གསར་འཇུགས་བྱས་པ་དང་། ལུ་བ་རྩོགས་

ཐུལ་ཁབ་ཀྱི་མོས་མཐུན་འོག་ རྟོན་གཞི་ཅེ་བཅའ་ཁྲིམས་The Bonn Basic Law ཀྱི་འཆར་ཟིན་བཟོས། དེར་ཅ་
ཁྲིམས་ཞེས་མི་བརྗོད་པར་གཞི་ཅེ་བཅའ་ཁྲིམས་ཞེས་འཛོད་དོན་ནི། འབྲུལ་སེལ་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་ཅིག་
ཡིན་པས་དེ་ལྟར་བཏགས་སྟངས། བཅའ་ཁྲིམས་དེ་༡༩༥༩ ལོའི་ཟླ་༥ ནང་མངའ་སྡེ་སྲུང་ཆའི་གཉིས་ཡན་གྱི་འཐུས་
མིའི་ཚོགས་འདུ་སོ་སོ་ནས་མོས་མཐུན་ཐོབ་སྟེ་ལག་བསྟར་བྱེད་འགོ་བཙུགས་།

༥༽ འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་དྲུས་སྐབས།(༡༩༥༩-༡༩༩༠)

འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་གཞི་ཅེ་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དོན་ཚན་༥༩ (འབྲུར་བ་གཏོང་མི་ཚོགས་པའི་དོན་ཚན།)ནང་།
དམངས་གཙོ་ལ་དོ་ཤོག་དང་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཐོབ་ཐང་ལ་ཕྱགས་ཀྱིན་ཐེབས་གཞིའི་ཁྲིམས་གཞི་བཟོ་མི་ཚོགས་པའི་
གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེའི་དགོངས་དོན་དངོས་སུ་འཁེབས་སྟངས་ནི།

- དབྱས་དང་ས་གནས་ཀྱི་དབང་ཚད་དོ་མཉམ།
- ཁྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་དང་བཀའ་ལག་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དགེ་མཚན་གཅིག་པན་གཅིག་ཁྲོགས་ཡོང་
སྟངས། དབྱས་དང་ས་གནས་གཉིས་ཀར་ཁྲིམས་བཟོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་གཅིག་འདྲེས།
- ཨ་རི་ནང་བཞེན་གྱི་ཁྲིམས་འཛིན་ཞིབ་བཤེར་ལམ་ལུགས་བཅས་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཡིན།
དེའི་མིང་གཞུང་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ཞིབ་ཏུ་བཀའ་ན་འདི་ལྟ་སྟེ།
- མིང་དོན་ཚོགས་པའི་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར།
- མིང་སྟོན་གྱིས་ཁྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར།
- ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་འོས་འཕེན་ལམ་ལུགས་གཏན་འཁེབས་བྱས་པ་དེས། ཁྲོས་ཚོགས་ནས་མིང་སྟོན་
གསར་པ་འདེམས་ཐོན་མ་བྱུང་བར་བྱ། མིང་སྟོན་སྔ་མས་སུ་མཐུད་ལས་ཁུར་སྐྱོང་དགོས།
- མིང་ཚོགས་ཚོགས་ཁག་ཐོར་བྱས་སྟོན་འགོག་དང་། ཐུལ་ཁབ་ཀྱི་བརྟན་བརྩེད་ཆེད། མིང་དོན་ཚོགས་
པ་གང་ཞིག་ལ་འོས་བསྐྱེད་ཁྱོད་འོས་ཤོག་བརྒྱ་ཆའི་༥ ཡན་ཐོབ་པ་ཡིན་ན། གཞི་ནས་ཁྲོས་ཚོགས་སུ་
ས་མིག་རག་བྱུང།
- ཁྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་བྱས་པས། དབང་ཆ་ལྡིང་མཉམ་གྱི་བྱེད་རྒྱུས་ཐོན་བྱུང་པ་དང་། དེ་བཞིན་
དབྱས་གཞུང་དང་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་དབང་ཚད་ཆ་བགོས་ལའང་པན་ཁུད་ཡོད། ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་
ལྡན་པའི་ཁྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཐུས་མི་རྣམས་མང་ཚོགས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་བསྐོ་
གཞག་བྱེད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་སྟེ་ཚན་དང་ཆ་འདྲ་བའི་ཁྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཐུས་མི་རྣམས་མངའ་སྡེ་
སོ་སོ་ནས་འདེམས་གཏོང་བྱས་པའི་ས་གནས་དཔོན་རིགས་ལས་བྱུང་ཡོད། འདི་ལྟར་འཇར་མན་རྒྱལ་
མའི་ཁྲོས་ཚོགས་ལ་ཐུལ་ཁབ་གཞན་གྱི་ཁྲོས་ཚོགས་ལྟ་བུའི་སྟོབ་རྒྱུ་གྱི་བྱེད་རྒྱུས་ལྡན་པ་མ་ཟད།

༡༽ འཇར་མན་ཤར་རྒྱལ་གཅིག་གྱུར། (༡༩༩༠ ནས་ད་བར།)

གཅིག་གྲུར་ཆེ་བ་སྤྱི་ལ་གྲུར་རྒྱུ་། འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་གཞི་རྩའི་བཅའ་ཁྲིམས་ལྷན་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ཁྲབ་
 ཚད་དང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཕུས་མིའི་གྲངས་ཚད་ཟད་ལའང་བབ་བསྟན་གྱི་བསྐྱར་བཅས་
 ཅུང་ཟད་སོང་ཡོད། ད་ལྟའི་ཆར། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་སྲིད་གཞུང་གི་སྤྱི་ཚབ་ཀྱི་ངོ་བོ་མཆོན་པའི་གྲོས་ཁང་གོང་མར་
 Bundesrat འཕུས་མི་བསྟོན་པས་༤༩ ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་གི་ཡོང་ཁུངས་མངའ་སྡེ་༡༢ ཡིན། (འཇར་མན་རྒྱལ་མར་
 མངའ་སྡེ་༡༠ དང་། ཤར་མར་༥ ། ཟླེན་ལེན་གྲོང་ཁྲིམས་བཅས་ཡིན།) གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཕུས་མི་ཁྲིན་བསྟོན་པས་
 ༤༢༩ ཡོད་པ་ལས། འཇར་མན་ཤར་མའི་སྐབས་ཀྱི་འཕུས་མི་༥༡༩ ལྷན་ཡོད་སྟེང་གསལ་དུ་འཇར་མན་ཤར་མའི་
 མངའ་སྡེ་གསལ་བ་ལྟའི་འཕུས་མི་བསྟན་པས་༤༥༤ དང་། དེའི་ཁར་ས་མིག་འཕར་མ་ Überhangmandate ༤ བསྟན་
 པས། བསྟོན་པས་འཕུས་མི་གྲངས་༤༦༣ ཡོད།

ཁ་ཤིན་ཏུ་སྐྱོབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་དེ་གི་ཕྱི་མཆོག་ཀློང་ལ་

འདྲར་མཉམ་གྱི་ཁྲིམས་སྲིད་ལ་གཤམ་གསལ་བྱུང་ཆོས་ལཱ་ལྷན་གྲྭ་ལ་འབྲེལ་ཆོག་པ་སྟེ།

༡། སྲིད་འཛིན་གྱི་དབང་ཚད་ནི་ཆུང་།

འཇར་མན་དང་ཟླ་རན་སིའི་སྤྱི་མ་གྲུབ་ལྷ་པའི་ཁྲིམས་མིང་འབྲེལ་རིམ་བསྐྱར་བ་ཡིན་ན། ཟླ་རན་སིའི་
 མིང་འཛིན་གྱི་དབང་ཚད་འཕར་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། འཇར་མན་དུ་མིང་ཁྲོན་གྱི་དབང་ཚད་རྗེ་ཆེར་འགྲོ་
 བཞིན་ཡོད། འཇར་མན་མིང་འཛིན་གྱིས་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་བསྐོ་འཐེན་བྱེད་པ་ཙམ་ལས། བཞོད་
 རྒྱའི་རིགས་པལ་ཆེ་བར་མིང་ཁྲོན་ནམ་འབྲེལ་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་མཆན་ཉལས་མཉམ་འགོད་བྱེད་
 དགོས་པ་ཡིན།

༡། མིང་ཁྲོན་གྱི་དབང་ཚད་རྗེ་ཆེ།

གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་མིང་ཁྲོན་གྱི་དབང་ཚད་སྤར་སྟོན་བྱས་ཏེ། མིང་ཁྲོན་གྱིས་དབུས་གཞུང་ལ་
 ལྷངས་འཛིན་བྱེད་པ་མ་ཟད། གྲོས་ཆོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་མཁན་མིང་ཁྲོན་ཁོ་ན་ཡིན་པའི་གཏན་
 འབེབས་བྱས་ཡོད། མིང་ཁྲོན་གྱིས་བསྐོ་གཞག་བྱས་པའི་ཁྲོན་ཆེན་ནམ་པས་མིང་ཁྲོན་ལ་འགན་འཁུར་
 དགོས་ལ། མིང་ཁྲོན་གྱིས་དེ་དག་སུ་རུང་གནས་དབྱུང་གཏོང་ཆོག་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་བཀའ་ཤག་གི་བྱེད་
 གྲོ་མཐའ་དག་མིང་ཁྲོན་ལ་རག་ལས་པ་དང་། ཐ་ན་མིང་གཞུང་གི་འཛིན་སྐྱོང་ཡོད་ཚད་ཀྱང་མིང་ཁྲོན་
 ལ་ཐུག་ཡོད་པས། ཆབ་མིང་ཉམས་ཞིབ་པ་ཆོས་འཇར་མན་གྱི་ཆབ་མིང་ལམ་ལུགས་ལ་མིང་ཁྲོན་ལམ་
 ལུགས་ཀྱི་དམངས་གཙོ་ Chancellor Democracy ཞེས་ཀྱང་འབོད་པ་ཡིན།

༢། རྒྱལ་ཁྲོན་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས།

འཇར་མན་གྱི་ཆབ་མིང་དབང་ཆ་མཐའ་དག་དབུས་གཞུང་ Bund དང་མངའ་སྡེ་ Lander ཁག་སྟེ་མོང་
 གིས་ཁོངས་སུ་སྒྱུད་པ་ཡིན། གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དོན་ཚད་ ༡༠ པའི་ནང་བཞོད་པ་ལྟར་ན། དབུས་
 གཞུང་ནས་མིང་རྒྱུས་གང་ཞིག་ཐག་གཅོད་དམ་མངའ་སྡེ་སོ་སོར་ལག་བསྟར་གྱི་བཞོད་རྒྱ་གཏོང་ཆོག་
 ཀྱང་། སློབ་གསོ་དང་རིག་གཞུང་། ཁྲིམས་ལུགས་ལག་བསྟར་། ས་ཁོངས་འཆར་འགོད་སོགས་མངའ་
 སྡེ་སོ་སོའི་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ཡིན། མིང་རྒྱུས་བྱེད་ཁོངས་གཞན་དག་དབུས་གཞུང་
 དང་མངའ་སྡེ་སྟེ་སྟེ་མོང་གིས་ཁོངས་སུ་སྒྱུད་ཆོག་པ་དང་། གལ་མིང་དེའི་ཐད་ཅོད་རྟོག་བྱུང་ཆེ་དབུས་
 གཞུང་གལ་གནད་ཆེ་བ་ཡིན། གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་ད་དུང་དབུས་གཞུང་གཅིག་ལྟར་གཏོགས་པའི་
 མིང་རྒྱུས་བྱེད་ཁོངས་གཏན་འབེབས་ཁག་གསལ་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེར་མ་གསལ་པའི་དབང་ཆ་ནམས་
 མངའ་སྡེ་སོ་སོར་བདག་པའི་ལྷན་མའི་དབང་ཆ་ཡིན།

༣། དབུས་ཙུ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་།

གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་གཞིར་བཟུང་༡༩༥༡ ལོར་བཙུགས་པ་ཞིག་སྟེ། དེའི་འགན་དབང་ནི།

- དབུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་ཁག་གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་འགལ་མིན་ཁྲིམས་ཞིབ་འབྲེལ་
 བརྒྱུད།

- དབུས་གཞུང་ངམ་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་བྱེད་སྒོ་ཁག་གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་བྱ་བ་ཁོངས་ལས་
བཀལ་མིན་ཁྱུན་གཙོ།
- མི་དམངས་ཀྱི་གཞི་ཅའི་ཐོབ་ཐང་ཁང་ལ་དོ་སྤོང་འབྱུང་སྐབས། ཅ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ལ་
འགྲེལ་བརྗོད་གནང་རྒྱུ་ལྟ་སྤྱད་ཀྱི་བྱེད་ལ་ཁྲིམས་བཤེར།
- སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་ཁག་གི་སྤྱི་གཙུག་གས་དང་བྱེད་སྒོ་ཁག་དམངས་གཙོའི་དགོངས་དོན་དང་
མཐུན་མིན་ལ་དབྱེད་སྒྲུབ་དང་། འགལ་རྒྱུ་ལ་ཁྲིམས་འགལ་གསལ་བསྐྱགས་བྱ་རྒྱུ་བཅས།

༥། དབུས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་།

དེ་ནི་ཁྲིམས་འཛིན་མ་ལག་གི་གོང་ན་མེད་པའི་སྤྱི་གཙུག་ཡིན་ཞིང་། དེས་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཁྲིམས་
ཁང་ནས་གོང་གཞུག་བྱས་པའི་སྤྱི་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་གྲོད་གཞིར་ཁྲིམས་བཤེར་དང་། མངའ་
སྡེ་སོ་སོའི་སྐོར་བསྐྱོད་ཁྲིམས་ཁང་ངམ་ཁྲིམས་ཁང་གཞན་ནས་གོང་གཞུག་བྱས་པའི་ཉེས་དོན་གྱི་གྲོད་
གཞིར་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན་པས། དེམ་པ་འོག་མའི་ཁྲིམས་ཁང་ཁག་གིས་གྲོད་གཞི་ཡོད་ཆད་
ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ལ་གཞུག་བཤེར་བྱེད་ཆོག་པ་ཡིན།

ས་བཅད་བདུན་པ། བོད་མིའི་སྤྱི་གཙུག་གས།

༡། ཁྲིམས་སྲིད་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ།

རྒྱུ་ལྗོངས།

རང་ལུ་ལ་དག་ལག་ཏུ་ཤོར་ནས་རྒྱ་གར་ནང་བཅན་བྱོལ་དུ་འབྱོར་མ་ཐག ཡགོང་ས་ཡུལ་ས་མགོན་ཆེན་པོ་
མཆོག་གིས་རྒྱ་གར་གར་རྒྱུད་ཨ་སམ་ཁོངས་ཀྱི་ཉི་ཇི་བྱར་ས་གནས་སུ། བོད་རྒྱུ་དབར་གྲོས་མཐུན་དོན་ཚན་བཅུ་
བདུན་ཟེར་བཅོས་ལེན་མེད་པའི་ཡོངས་བསྐྱགས་གནང་བ་དང་། ༡༩༥༩ ལྷ་ལ ཆེས་༣༡ ཉིན། རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་
སྡེ་ལེན་ཁུས་དོན་བཞིན་ཡགོང་ས་མཆོག་ལུ་མེ་མངའ་སྡེ་ཁོངས་ཀྱི་མ་ལུ་རི་ལ་ཕེབས། ཆེས་༣༥ ཉིན་རྒྱ་གར་གྱི་
སྲིད་སྐོན་ཉེ་རུ་ཆེད་དུ་ཡགོང་ས་ཆེན་པོར་མཇུག་བཅར་ཁུས་ཉི་ཤོད་དོན་སྐོར་ལ་གསུང་སྐྱེད་གནང་ཞིང་། སྲིད་སྐོན་
ཉེ་རུ་ཡིས། རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་བོད་རང་བཅན་གྱི་ལས་འགུལ་ལ་དོན་ཕན་ལུ་ཕེད་པའི་རོགས་སྐྱོར་གང་ཡང་བྱེད་མི་
ཐུབ་པ་དང་། བཅན་བྱོལ་བོད་གཞུང་དོས་ལེན་བྱེད་མི་ཐུབ་ཚུལ་གསལ་སྟོན་བྱས།

ཡིན་ནའང་། ཉེ་རུར་མཇུག་འབྱུང་གནང་བའི་ཕྱི་ཉིན་ཉི། ལྷ་ལ ཆེས་༣༥ ཉིན། ཡགོང་ས་མཆོག་གིས་
ཕེབས་རྗེས་སུ་འབྲངས་པའི་གཞུང་ཞབས་རྣམས་དང་། ཀ་ལོན་སྤྱུག་བོད་ཀྱི་བདེ་ཅུ་ཚོགས་པའི་ཁོངས་མི་སོགས་

གནད་ཡོད་མི་སྣ་སྤུས་ཅུ་སྟོར་ཞིག་ཆོག་པ་བསྟོངས་ཀྱིས། བཅན་བྱོལ་དུ་གནས་རིང་གི་དགོས་མཁོར་དམིགས་ཏེ་
ནང་སྤྱོད་དང་སྤྱི་འབྲེལ། འཆར་འགོད། ཤེས་རིག་ཆོས་དོན་སོགས་ལས་ཁུངས་གསར་འཛུགས་ཀྱིས། བཅན་བྱོལ་
བོད་གཞུང་གི་སྤྱི་ག་འཛུགས་བསྐྱར་གསོ་གནང་རྒྱུ་ལྟེ་ཐག་གཅོད་མཛད།

འདིར་ལྷན་འདས་པའི་མི་ལོ་ལྔ་བརྒྱའི་རིང་གི་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཁྲིམས་སྤྱོད་འབྲེལ་རྒྱས་ཀྱི་གོ་རིམ་དེ་
༡༩༥༩ ལོ་ནས་༡༩༩༠ ལོ་བར་དང་། ༡༩༩༡ ལོ་ནས་༢༠༡༡ བར། བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཐེངས་ ༣༥ པ་
བཅས་དུས་རིམ་གསུམ་དུ་དབྱེ་ཆོག།

༡། བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་པ་གསར་འཛུགས་དང་ཅ་ཁྲིམས་ཡོངས་བསྐྱགས།

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༠ ལྷ་༣ ནང་། བོད་མི་ཁྲམས་ཐེངས་དང་པོར་རྫོང་གཞན་དུ་ཆོག་པ་འཛོམས་ཀྱིས་མནའ་གན་
མཐུ་མོ་ཆེ་འབྲུལ་སྐབས། ཡལོང་ས་མཆོག་གིས། ཆོས་བརྒྱད་ཆེན་པོ་བཞི་ནས་འཐུས་མི་རེ་དང་། ཆོས་ཁ་གསུམ་
ནས་འཐུས་མི་གསུམ་རེ་འདེམས་དགོས་པའི་བཀའ་སློབ་བསྐུལ་དོན་ལྟར། སྤྱི་འཐུས་མིར་སྤྱི་མི་གངས་བཅུ་གསུམ་
འོས་འདེམས་བྱས་ཏེ། ༡༩༩༠ ལྷ་༩ ཆོས་༣ ཉིན་ལས་ཁུངས་འབྲུལ་ཁུས་པས། སྐབས་དང་པོའི་བོད་མི་མང་སྤྱི་
འཐུས་ལྷན་ཆོག་པ་དབུ་བརྟེས།

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༡ ལྷ་ ༡༠ ཆོས་༡༠ ཉིན། ཡལོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས། ཅ་ཁྲིམས་གསར་
པའི་ཟེན་བྲིས་མང་ཆོག་པ་ལ་རྒྱ་ཁྲབ་བསམ་ཚུལ་བསྐུ་ལེན་ཆེད་འབྲེམས་སྤེལ་གནང་བར། སྤྱི་འཐུས་དང་། གཞུང་
ཞབས། བོད་མི་འདུས་སྡོད་ཡོངས་ནས་འཐུས་མི་ཆེད་གཉེར་བཅས་སྤྱི་མཐུན་ནས། ཅ་ཁྲིམས་ཟེན་བྲིས་ནང་ཏུ་
ལའི་ལྷ་མའི་དབང་ཆ་འདོར་དགོས་པ་བྱུང་ན་ཅ་ཁྲིམས་དང་། ཆོག་པ་འདུའི་འགོ་ལུགས་དང་མཐུན་པར་ཐག་གཅོད་
བྱེད་རྒྱུ་ཞེས་གསལ་བ་འདིར་སློ་མོས་ཁུ་ཐབས་ཅ་བ་ནས་མེད་ངེས་ཞེས་སོགས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་འབྲུལ་ལམ་ཁུས།

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༣ ལྷ་ ༣ ཆོས་༡༠ ཉིན། གསུམ་བརྒྱའི་དུས་དྲན་ཐེངས་བཞི་པའི་མཛད་སྟེའི་ཐོག་སྤྱི་ནོར་ཡལོང་
ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་ནས་མ་འོངས་པའི་བོད་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་ཟེན་བྲིས་ཡོངས་བསྐྱགས་བསྐྱངས།

༢། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་གཏན་འབེབས།

ཕྱི་ལོ་༡༩༩༠ འགོ་སྟོད་ནས་བཟུང་། ཡལོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོས་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་པ་དང་བཀའ་
ཤག་འཐུས་སྟོང་ཆང་དུ་གཏོང་རྒྱུའི་ལམ་སྟོན་ལྟ་ལྟེས་ཤེས་ཤེས་པ་མ་ཟད། འཛིན་སྲོང་གི་འགོ་བཟུང་སྤྱོད་སྟོན་བསྟོ་
གཞག་དགོས་མིན་མང་ཆོག་པ་ལ་བསམ་ཚུལ་བྱི་བསྐྱར་སོགས་རིམ་བར་མཛད་དེ། ཕྱི་ལོ་༡༩༩༠ ལོའི་ལྷ་༥ ནང་
བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་མི་འཐུས་༣༩༩ ཅམ་འདུས་པའི་དམིགས་བསམ་ཆོག་པ་ཆེན་སྤྱད་སྟོང་དང་འབྲེལ། ཆོག་པ་
མགོན་དུ་ཆེབས་བསྐྱར་ཀྱིས་ལམ་སྟོན་ཞིབ་གསལ་བསྐུལ་དོན་ལྟར། ཆོག་པ་ཐོག་ནས་བར་བཞུལ་བཀའ་སློན་འོས་

འདེམས་དང་སྤྱི་འཐུས་གངས་ཆོད་སྤར་ཆ་གནང་རྒྱ་སོགས་ཀྱི་གྲོས་ཆོད་བཞག

ལོ་དར་ཡལོང་ས་མཆོག་གིས་ཅ་ཁྱིམ་སྤྱི་ལོ་སྤྱི་འཐུས་ཆུང་མད་བསྐྱོས་བསྐྱུངས་ཏེ། ༡༩༩༡

ལོ་འི་ཟླ་༦ ཆེས་༡༩ ཉིན་འཐུས་མའི་གངས་འཕོར་རྒྱ་བསྐྱེད་ཀྱིས་བྱུང་པའི་སྐྱབས་བཅུ་གཅིག་པའི་སྤྱི་འཐུས་
ལྷན་ཆོག་གི་ཆོག་སྤྱད་དང་པོའི་སྤྱི་འཐུས་ཆུང་མད་ཁྱིམ་གཏན་འཁེབས་གནང་བ་དང་། ཟླ་༦ ཆེས་༢༩ ཉིན་ཡལོང་
ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆོན་པོས་ཆོག་མཆན་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱུངས་པས། ༥ཉེ་མོད་མའི་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་མང་
གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་སྒྲོམ་གཞི་བྱུང་བ་ཡིན།

༣། བཅའ་ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་བཅོས་སྒྲུབ་ ༣༥ པ།

ཡལོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆོན་པོ་མཆོག་གིས་སྐབས་ ༡༩ པའི་མོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་གི་གྲོས་
ཆོག་སྤྱད་དང་པོའི་སྤྱི་འཐུས་ ༡༡ པར་བསྐྱེད་པའི་གསུང་འཕྲིན་དུ། “བཅའ་ཁྱིམ་གྱི་སྒྲོམ་གཞི་ལ་འགྱུར་བ་བཏང་ནས་ཆབ་
སྤྱི་དང་འཛིན་སྐྱོང་གཉིས་ཀའི་འགོ་བློ་མང་ཆོག་གིས་འོས་འདེམས་བྱས་པའི་མི་སྣ་སྤྱི་ཡུན་དེས་ཅན་དུ་
བྱ་རྒྱུའི་ཆ་རྒྱུན་བསྐྱུན་ཏེ་བཅའ་ཁྱིམ་ཡུལ་མའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྒྲོམ་གཞི་དང་མཐུན་པ་ཞིག་དེས་པར་བཅོ་དགོས་
” ཞེས་སོགས་ཐེབས་པའི་ཐོག་སྤྱི་ལྷན་ནས་གསལ་འདེབས་གྲོས་ཆོད་སྤྱད་གསལ་ཞུས་པ་ཕྱིར་སྒྲོག་མཛད་
ཅིང་། གྲོས་ཆོག་གིས་ཆོད་བཅུ་གས་ཐེན་གྱིས་ཆོག་སྤྱད་ཞིག་བསྐྱོ་གཞི་གིས་བཅའ་ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་བཅོས་
ཀྱི་རགས་ཐེན་བཅོས་ཏེ། མོད་གཞུང་མང་རྒྱལ་ཡོངས་ཆོག་ཆོན་སྤྱི་འཐུས་ཀྱིས་ཐོག་བསམ་འཆར་བསྐྱེད་
དང་། གྲོས་ཆོག་སྤྱད་དང་པོའི་སྤྱི་འཐུས་ཆུང་མད་ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་བཅོས་སྒྲུབ་ ༣༥ པ་གཏན་འཁེབས་གནང་
བར། ཕྱི་ལོ་ ༢༠༡༡ ཟླ་ ༥ ཆེས་ ༢༩ ཉིན་ཡལོང་ས་ཆོན་པོས་ཆོག་མཆན་གསལ་བསྐྱགས་བསྐྱུངས་ཏེ་ཅ་འཛིན་
ལག་བསྐྱུར་བྱེད་བཞིན་པ་ཡིན།

ཁ་ཤེས་ཁྱིམ་གྱི་ནང་དོན་བྱུང་ཆོས།

དུས་རིམ་དང་པོའི་སྐབས། (༡༩༥༩ ལོ་ནས་༡༩༩༠ ལོ་བར།) ཁྱིམ་སྤྱི་འཐུས་ཆོས་མཛོན་གསལ་དོད་
ལོས་ནི་ལོ་འཁོར་སྤྱི་ལུང་ལས་བསྐྱེད་ཆོག་ཆོན་དང་། ཆེས་མཐོའི་རྒྱུན་ལས་ལྷན་ཆོག་ཡིན་ཞིང་། ལྷག་
པར་དུ་ལོ་འཁོར་ཆོག་ཆོན་དུ་བཀའ་སྒྲོན་དང་ལས་བྱེད་ཡོངས་དང་། སྤྱི་འཐུས། ལྷན་ཆོན་དང་ཆོས་བརྒྱུད་ཁག་གི་
སྤྱི་ཆབ་། ཡན་ལག་སྤྱི་ཆོན་ཁག་གི་འགན་འཛིན། ཕྱི་རྒྱལ་སྤྱི་ཆོན་དོན་གཅོད། གཞིས་འགོ་བདེ་དོན། དང་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་
མདའ་དཔོན་རུ་དཔོན། དམག་འཐུས། སྤྱི་འཐུས་ཁག་གི་སྤྱི་འཐུས། རང་བདེན་ཆོག་སྤྱད་གི་ཆོག་སྤྱད་མི། གཞིས་སྤྱི་
ཁག་གི་འཐུས་མི། ཆོག་སྤྱད་ཁག་གི་འཐུས་མི་སོགས་མི་གངས་༣༥༠ ཅམ་ཆོག་སྤྱད་ཁག་གི་ཡོད་པས།
ཆོག་སྤྱད་ཁག་གི་འཐུས་མི་ཡོང་ཁུངས་བྱུང་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་། ཆོག་སྤྱད་ཁག་གི་ཆོད་དང་ཐག་གཅོད་ཁག་ལ་གོ་རིམ་

བརྒྱུད་ཁྲིམས་ཀྱི་ནུས་པ་ཐོན་པས། བྱེད་སྤྲུངས་འདི་ནི་འཕུས་མིའི་དམངས་གཙོ་ལས་བཞུལ་ཏེ། ཐད་ཀར་དམངས་གཙོ་རེད་ཅེས་ཐའེ་ཐན་ཕུའུ་དེ་བྱེད་མཐོ་སློབ་ཀྱི་སློབ་དཔོན་ཕུའུ་ཅ་ཏོང་གིས་ངོས་འཛིན་དབྱེད་སློབ་བྱས་ཡོད་ལ། ཆོག་མཆོག་འདི་༡༩༩༩ ལྷ་༣ ཆེས་༡༡ ནས་༡༩༩༠ ལྷ་༥ ཆེས་༡༡ བར་ཚུགས་ཡོད་པ་དང་། ༡༩༩༩ ལོའི་གོང་དུ་སྤྱི་འཕུས་དང་། བཞུགས་སྐར་དུ་ཡོད་པའི་ལས་བྱེད་ཆེ་མ་བཅས་ནས་ལྷ་དྲུག་རེའི་མཆོམས་ལས་བསྐྱོམས་ཆོག་མཆོག་འདྲེ་འཕེང་གནང་སློབ་ཡོད་འདུག།

ཁྲིམས་བཟོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་མཉམ་བསྐྱར་གྱི་ཆེས་མཐོའི་རྒྱུན་ལས་ལྷན་ཆོག་མཆོག་ནི་༡༩༩༩ ལོ་ནས་གསར་འཛུགས་གནང་བ་དང་། བཀའ་སློན་དང་སྤྱི་འཕུས་ཡོངས་རྫོགས་དང་། ལས་ཁུངས་ཁག་གི་བྱེད་ཆེ་བཅས་ལས་གྲུབ་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ལྷན་ཆོག་མཆོག་འདིར་གཞུང་གི་གནད་དོན་གལ་ཆེན་མཐའ་དག་ལ་བཀའ་བསྐྱར་གནང་སློབ་ཡོད་པ་དང་། མཐའ་མའི་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྐབས། སྤྱི་འཕུས་ནུས་པ་ལས་བཀའ་སློན་དང་བྱེད་ཆེ་ཆོར་འོས་ཤོག་འཕེན་རྒྱུའི་ཐོབ་ཐང་མེད།

དུས་རིམ་གཉིས་པའི་སྐབས། (༡༩༩༡ ལོ་ནས་༢༠༠༡ ལོ་བར།) སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་མཆོག་གི་བྱུང་ཆ་རྒྱ་བསྐྱེད་དང་། དབང་ཆ་དམར་སྟོན་གནང་སྟེ། བཀའ་སློན་ནུས་པ་སྤྱི་ལྷན་ནས་མང་མོས་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་པ་དང་། བཀའ་ཤག་གིས་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་མཆོག་ལ་འགན་ཁུར་པའི་ཐོག་ནས་ལས་དོན་ལན་འདེབས་གསལ་བཤད་དགོས་པའི་ལམ་སློབ་བཙུགས་པ་དང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གསར་འཛུགས་གྱིས་དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་ཆ་ལག་གྲུབ་པར་བྱས་ཡོད།

དུས་རིམ་གསུམ་པའི་སྐབས། ༢༠༠༡ ལོར་བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་མི་དམངས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་པའི་ལམ་སློབ་བཟོས་པ་དང་། བཅའ་ཁྲིམས་སུ་ཡགོང་ས་ཡསྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་དང་འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་། ཡགོང་ས་ཡསྐྱབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་བྱེད་བགྱིས་ཡོལ་དུ་བཞུགས་ཡོད་ཅེས་ལན་མང་གསུངས་ཡོད། སྐབས་འདིར་བཀའ་སློན་འདེམས་བསྐྱོད་བྱེད་སྤྲུངས་འགྱུར་བ་བཏང་སྟེ། ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་དེས་བྱུག་རོགས་བཀའ་སློན་གྱི་འོས་དམིགས་ནུས་པ་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་མཆོག་སུ་མིང་འདོན་གྱིས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་ལས་འགན་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་སློབ་བཟོས་ཡོད།

ད་ལྟའི་བཅན་ཁྲོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ལ་གཤེབ་ཀྱི་ཁྲུང་ཆོས་དག་འགོད་ཆོག་པར་འདོད་དེ།

༡། ཁྲོས་ཆོག་མཆོག་དབུས་སུ་བཞག་པའི་ལམ་ཕྱགས།

བསྐྱར་བཅོས་ཐངས་ ༢༥ པའི་རྗེས་ཀྱི་བཅན་ཁྲོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་ཡགོང་ས་མཆོག་གི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ཀྱི་མཛད་འགན་པལ་མོ་ཆེ་བྱེད་བསྐྱེད་བྱས་ཡོད་པ་དང་། གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་བཀའ་སློན་ཁྲི་བར་སྤྲད་ཡོད། ཡིན་ནའང་བཀའ་ཤག་ལྷན་ཆོག་མཆོག་གི་བྱུང་ཆ་ཡོང་ཁུངས་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་

ཆོག་ས་མིན་པར། བཀའ་སློན་ཁྱིམ་མང་ཆོག་ས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྟུ་བྱེད་པ་དང་། བཀའ་ཁྱིམ་མིང་འདོན་བྱས་པའི་བཀའ་སློན་བྱེད་ས་ལ་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་ནས་མོས་མཐུན་བྱེད་དགོས་པ་ལས། སྤྱི་འཕུས་སུ་ཞིག་བཀའ་སློན་དུ་འདེམས་སྟོན་བྱུང་ན་ལས་འཁུར་བ་ཞོལ་དགོས། དེ་བཞིན་དུ་བཀའ་སློན་ཁྱིམ་པའི་དབང་ཆའི་འབྲུང་ཁུངས་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་མ་ཡིན་པར། མང་ཆོག་ས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྟུ་འཕེལ་ནས་དབང་བསྐྱར་བྱེད་ཀྱང་། སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་ཀྱི་སྤྱི་འཕུས་ངོ་ཡོད་སུ་མ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་བཀའ་སློན་ཁྱིམ་པའི་བཀའ་སློན་ཡོངས་རྫོགས། ཁྱིམ་ས་ཞིབ་པ་རྣམས་པ་དང་། རང་དབང་ཅན་གྱི་འགན་འཁུན་རྣམས་པ་བཅས་འཕྲུལ་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། བཀའ་ཤག་གིས་སྤྱི་ལྷན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པ་དང་། སྤྱི་ལྷན་ནས་ཁྱིམ་ས་བཟོ་དང་། དངུལ་རྩིས་སྤངས་འཛིན། (ལོ་འཁོར་སྟོན་རྩིས་དང་བར་བཀྟལ། བསྐྱར་བཅོས་སྟོན་རྩིས།) གྲོས་ཆེད་འཛིན་པ་དང་། ཞིབ་འཇུག་ཆོག་ས་ཚུང་ཆེད་འཇུག་སོགས་བརྒྱུད་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལམ་སྟོན་སྤངས་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། བཅའ་ཁྱིམ་ས་བསྐྱར་བཅོས་གསར་པའི་ནང་། སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་འཕྲུལ་དང་། ལས་དོན་བར་མཆོམས་འཛིན་པའི་ཆ་སྟོན་རྣམས་བྱེད་བསྟུ་བྱས་ཡོད།

༡། དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་དང་རང་དབང་ཅན་གྱི་ལས་ཁང་གསུམ།

འཛིན་སྐྱོང་བཀའ་ཤག་དང་། ཁྱིམ་ས་བཟོ་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་ལས་གཞན་ད་དུང་ཁྱིམ་ས་ལུགས་དབང་འཛིན་གྱི་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཞིབ་ཁང་བཙུགས་ཏེ། བཅན་ཁྱོལ་བོད་མིའི་གནས་དུས་དགོས་མཁོ་དང་འཆོམས་པའི་ཁྱིམ་ས་འཛིན་གྱི་ལས་དོན་གནང་བཞིན་ཡོད་པས། དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་ཆ་ལག་ཆང་བ་དང་། གཞན་ཡང་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་ཀྱི་སྤྱི་འཕུས་རྣམས་དང་། ཆོག་ས་གཙོ་ཆོག་ས་གཞོན། བཀའ་སློན་ཁྱིམ་པ། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུ་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་འགན་ལེན་བྱེད་མཁན་དབུས་འོས་བསྟུ་ལས་ཁང་དང་། བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཇུག་ས་ཀྱི་ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐྱོའི་ལས་དོན་ཆེད་ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐྱོ་ལྷན་ཁང་། བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཇུག་ས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་མ་ལག་དང་བཅས་པའི་ཡོང་འབབ་དང་། འགྲོ་གྲོན་ཡོད་དོ་ཅོག་ལ་རྩིས་བཞེར་བྱེད་མཁན་རྩིས་ཞིབ་ལས་ཁང་བཅས་རང་དབང་ལྷན་པའི་ལས་ཁང་གསུམ་བཀོད་སྤྱི་ག་བྱས་ཡོད་པ་དང་། རང་དབང་ལྷན་པའི་ལས་ཁང་འདི་དག་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ནས་ཐེ་རུས་དང་གཞོན་ལུགས་མ་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ། དེ་དག་གི་འགན་འཁུན་རྣམས་འདེམས་སྤྱི་ག་ཆོག་ས་ཚུང་ཞིག་བཙུགས་ཏེ། དེས་ཉིས་ལྷག་ལས་མ་ཉུང་བའི་འོས་འཆར་ལུས་བར་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཆོག་ས་སམ་རྒྱུན་ལས་སུ་འོས་བསྟུ་བྱས་ཏེ་མང་མོས་སུ་ཐོབ་ལ་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་ཡིན།

༢། སྤྱི་དོན་ཆོག་ས་པ་མེད་པའི་སྤྱི་ག་ཁུང་།

བཅའ་ཁྱིམ་ས་སུ་སྤྱི་དོན་ཞོག་ཁག་གམ་སྤྱི་དོན་ཆོག་ས་པའི་བྱེད་སྐོད་སྤྱི་ག་བྱས་མེད་སྟབས།

ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་དུ་བསྐྱར་སྤྱི་ཁྱེད་རྒྱུ་ཐོན་ཤོས་ཀྱི་ཆ་ལག་ཅིག་ཆང་མེད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ལྷགས་སྤོམ་སྤྱི་གནས་དང་སྤྱི་ཚོགས་བཟོན་སྤྱི་ཁྱེད་སྤྱི་གནས་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྷ་གྲུབ་ལངས་ཕྱོགས་དང་སྲིད་རྒྱུ་ཁྲུབ་བསྐྱར་ཀྱི་གཞི་ཅིའི་གྲུབ་ཆ་ཞིག་མ་ཆང་པར་གྱུར་ཏེ། གཞུང་འཛིན་དང་ཕྱོགས་འགལ་ཀྱི་ཤོག་ཁག་མེད་པ་དང་། བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་དང་སྤྱི་འཇུག་། ཐ་ན་ས་འཇུག་དང་ས་གནས་འགོ་འཛིན་ཡན་འོས་གཞི་འདེམས་སྤྱི་ཁྱེད་པར་སྤོན་འགྲོའི་འོས་བསྟར་བསྐྱར་དགོས་པ་དང་། འོས་བསྟར་ཀྱི་སྤྱི་ལས་ཆེ་བར་འགན་ཅོད་དོ་མཉམ་གྱི་འགྲིག་ཡོང་དགའ་ལ། འོས་བསྟར་ལས་རིམ་ལ་འཇུག་མཁན་ཀྱི་འོས་གཞི་ནམས་ཀྱང་སྤོན་སྤྱི་ཐང་མར་བདལ་བ་ལྟར་འཛོམ་ཞིང་། ལྷ་གྲུབ་ལངས་ཕྱོགས་མཛོན་གསལ་ཡོད་མེད་ཅི་རིགས་ཀྱི་ཚོགས་པ་སྤྱི་དུ་སྤྱི་གནས་དང་། མིང་འབྲེལ་བཟོན་གསལ་བའི་འབྲེལ་མེལ་ཀྱི་ཤོག་ཁག་གསལ་མི་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞིའི་བར་གསལ་ནས་གོ་སྐབས་བཅའ་ཏེ་འོས་མི་འདོན་པ་དང་། རིམ་བསྐྱགས་ལས་འགལ་སྤེལ་བ་མོགས་འོས་བསྟར་ཀྱི་སྤྱི་ལས་སྤྱི་ཁྱེད་དང་མེ་གཏོགས་ཀྱི་ཤོས་ཀྱི་ཀྱང་འདོན་སྤྱི་ཡོད།

སྤྱི་འཇུག་ཀྱི་ཡོང་ཁུངས་ཀྱང་སྤྱི་ཚོན་ཨ་མེ་རི་ཀ་དང་ཡུ་རོབ་དུ་ས་ཁོངས་སྤྱི་འཇུག་བཀོད་སྤྱི་གྲུབ་ཡོད་པ་ལྟར། བོད་མི་འདུ་སྲོད་བྱ་ཡུལ་རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་དུ་ས་ཁོངས་དང་མི་འཛོམ་ལ་གཞིར་བཞག་མ་ཡིན་པར། སྤོམ་རྒྱུན་ཀྱི་ཆོལ་ཁ་ཆོས་བསྐྱར་ཆད་གཞིར་བཞག་སྤྱི་མིག་བཀོ་བཤའ་བསྐྱབ་ཡོད་ལ། བཀོད་སྤྱི་གཤེད་རྒྱུན་ལས་སྤྱི་ཁྱེད་ཨ་མེ་ལ་ཡོད་ཡུལ་གྱི་ཁག་དུ་གནས་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་བོད་མི་གང་འཆམ་ཞིག་གིས་སྤྱི་འཇུག་ཀྱི་གདམ་བྱ་འདེམས་ཀྱི་ཀྱི་ཁེ་དབང་ལོངས་སྤྱི་སྤྱི་དུ་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་མེད་ཅིང་། ད་དུང་གྲུ་བཟོན་སྤྱི་གསུམ་ལ་སོ་སོའི་ཆོས་བསྐྱར་ལས་གཞན་ཆོལ་ཁ་གར་གཏོགས་བཅས་འོས་ཤོག་གཉིས་རེ་འཕེན་སྤོམ་བཟོས་ཡོད།

༥། གྲོས་ཁང་ཆེན་མོ་ལས་ལྷགས།

རྒྱལ་ཕྱོགས་དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་པལ་མོ་ཆེར་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་ཁྲིམས་ལྷགས་དབང་འཛིན་གྲུབ་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མས་ས་གནས་སམ་མངའ་སྤྱིའི་སྤྱི་ཆབ་མཆོན་ཞིང་། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཇུག་མི་ནམས་རྒྱལ་ཁོངས་མི་འཛོམ་གཞིར་བཞག་ཆ་བཀོས་ཀྱི་ཤོས་པ་ཡིན་ཡང་། བཅོན་སྤོམ་བོད་མིའི་སྤྱི་ཚོགས་སྤྱི་འཇུག་ལྷན་ཆོགས་གཅིག་ལས་ཁྲིམས་བཟོའི་འགན་དབང་སྤྱི་དུ་པ་ཡིན། གྲུབ་ཆ་ཡོང་སྤྱི་ཁྱེད་ཀྱི་ཆ་ནས་བཟོས་ན། ཆོལ་ཁ་ཆོས་བསྐྱར་ཀྱི་སྤྱི་འཇུག་ནམས་རྒྱལ་ཕྱོགས་ཀྱི་གྲོས་ཁང་གོང་མ་དང་ཐག་ཉེ་ཞིང་། སྤྱི་ཚོན་ཨ་མེ་རི་དང་ཡུ་རོབ་ཀྱི་སྤྱི་འཇུག་ནམས་རྒྱལ་ཕྱོགས་ཀྱི་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཇུག་མི་ཡོང་སྤྱི་ཁྱེད་དང་འབྲེལ་མེལ་ཡིན།

༥། བོད་རང་དབང་བདེན་པའི་ལས་འགལ་ཀྱི་ས་གནས་ཚོགས་རྒྱུང་།

འདི་ནི་ཡུལ་ཡུང་གཞན་དུ་མཐོང་དགོན་པ་ཞིག་སྟེ། བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ ༤༠ པར་རང་བདེན་ཚོགས་
 ཚུང་གི་སྐོར་ལ། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་དང་། ས་གནས་ཚོགས་ཚུང་དབར་ཐད་ཀའི་འབྲེལ་ལམ་ཐོག་
 བོད་དོན་བདེན་མཐའ་གསལ་ཐབས་དང་། བོད་མིའི་བསམ་སྟོན་དང་དངོས་པོའི་ཁེ་ཕན་ཡར་རྒྱས་
 གཏོང་སྟོགས་ལ་སྒྲན་པའི་ལས་དོན་བསྐྱབ་རྒྱ་ཞེས་བཀོད་འདུག་ཀྱང་། ༡༩༧༩ ལོ་ནས་བརྟགས་པའི་
 ཚོགས་ཚུང་འདིའི་ད་ལྟའི་རྒྱུན་ལྷན་གྱི་ལས་དོན་གཙོ་བོ་ནི་ཁལ་སྤྱད་ཀྱི་བྱ་བ་ཡིན་པ་དང་། དཔྱ་དངུལ་
 ལག་དེབ་དེ་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་རོ་སྟོན་ལག་ཁྱེར་གྱི་ཚུལ་དུ་ཡོད་སྟབས། སྟོབ་འདུག་དང་ལས་བྱེད་
 དུ་འཇུག་ཞུགས། བྱི་བསྟོན་སོགས་སྐྱབས་སོ་སོར་གཞུང་འབྲེལ་དང་གཞུང་འབྲེལ་མ་ཡིན་པའི་ཚོགས་
 རྒྱུ་པལ་ཆེ་བས་དགོས་མཁོའི་ཆ་རྒྱུན་དུ་བཞག་ཡོད་ལ། ས་གནས་རང་བདེན་ཚོགས་ཚུང་ཁག་ནས་
 དེའི་ཐད་དཔྱ་དངུལ་འབྲུལ་སྐྱབ་ཐེན་པའི་དབང་ཉག་ས་ཡི་གེ་འཕེལ་རིམ་སྟོར་ཡི་གེ་སྟོན་གྱི་ཡོད་པས།
 བྱེད་ཀྱས་གྱི་ཆ་ནས་འཛིན་སྟོང་གི་ནམ་པ་ལྷགས་ཆེ་བ་དང་། ད་ལྟའི་ཆར་ཚོགས་ཚུང་གི་དེ་སྟེའི་བྱེད་
 ཀྱས་པལ་ཆེ་བ་འགྱུར་བཅོས་བྱིན་ཏེ། བྱེད་སྟོ་མང་དག་ཅིག་འཛིན་སྟོང་གི་གཤམ་འོག་སྟེ་ཆན་གྱི་རོ་
 བོར་གྱུར་ཡོད།

༦། དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཆེན།

བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་དགུ་པར། རྩ་བཤམ་དང་། གལ་ཆེའི་ལས་དོན་ཐོག་རྒྱ་ཆེའི་མང་ཚོགས་ཀྱི་
 བསམ་བློས་བསྐྱར་དགོས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བྱུང་སྐབས། དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཆེན་སྤྱད་སྟོང་གི་ཆ་
 རྒྱུན་བཞག་ཡོད་ཀྱང་། ཚོགས་འདུའི་མཐའ་བསྟོམས་སྟུན་ཐོར་ཀྱས་པ་རི་ཡོད་གསལ་ཁ་གང་མེད་པ་
 དང་། ཚོགས་འཐུས་རི་དགོས་དང་། ཚོགས་འདུའི་བློས་གཞི། ཚོགས་དུས་དང་། འཚོགས་ཡུལ་བཅས་
 བཀའ་སྤྱི་ཐུན་མོང་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་ཡིན། ༢༠༠༩ ལོར་བོད་ནང་ས་བྱི་ཞི་ཞོལ་ཆེན་མོའི་ལས་
 འགུལ་སྐྱབས་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་འོག་རྩ་རམ་ས་ལར་དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཆེན་ཞིག་བསྐྱུ་
 བསྟོང་གནང་ཡོད་པ་དང་། ༢༠༡༠ ལོར་རྩེལ་གོ་བ་དུ་རྒྱལ་ཡོངས་ཚོགས་ཆེན་ཞིག་བསྐྱུ་བསྟོང་གནང་
 བ་དེ་ནི་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་སུ་བློས་ཆོད་ཀྱི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། དེའི་བརྒྱུད་རིམ་
 རྣམས་དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཆེན་ལྟར་སྟོང་ཚོགས་བྱས་ཡོད་ལ། ༢༠༡༡ ལོར་རྩ་རམ་ས་ལར་རྒྱལ་
 ཡོངས་ཚོགས་ཆེན་ཐེངས་གཉིས་པ་བསྐྱུ་བསྟོང་གིས་བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཐེན་གྱིས་སྟོར་ལ་
 བསམ་ཚུལ་བསྐྱུ་ལེན་བྱས་ཡོད།

ལེའུ་གསུམ་པ། ཆབ་སྲིད་སེམས་ཁམས་ཀྱི་ཟང་གཞི།

ས་བཅད་དང་ལོ། ཞོ་དོན།

ཆབ་སྲིད་སེམས་ཁམས་ནི་མི་རྒྱུས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་གོ་རིམ་དང་ཆབ་སྲིད་འཇོ་བར་བཅངས་པའི་ཆ་ལག་མ་ཆང་ཞིང་། དེས་གཏན་མིན་པའི་ཆོར་བ་རང་ག་བ་ཞིག་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། དེས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཀླུ་སྒྲོང་དང་། རྣམ་འགྲུབ། སེམས་ཆོར། འདོད་འདུན་སོགས་མངོན་པར་བྱེད་པ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་རྒྱུས་ལོན་བྱེད་དགོས་ན། ང་ཆོས་དེས་པར་དུ་དེར་བྱུགས་སྟེན་འཛིག་མཁན་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་ལོ་རྒྱུས་དང་། ས་ཁམས། རིག་གཞུང་། དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རིམ། འདུ་ཤེས་འཛིན་སྤངས་དང་སེམས་ཁམས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་སོགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་ལ་དབྱེད་ཞིབ་བྱེད་དགོས།

རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ས་བབ་ཡག་སྤྱད་དང་། རང་བྱུང་ཐོན་ཁུངས་དབྱལ་སྤྱད་ཆོས་ལུགས་དད་མོས་ཀྱི་བག་ཆགས། སློབ་གསུང་རྒྱ་སྤྱོད་སོགས་ཀྱིས་རྒྱལ་ཁབ་དེའི་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་བྱུགས་སྟེན་གཏིང་ཟབ་ཐེབས་ཡོད་པ་སློས་མི་དགོས། ཡིན་ནའང་། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ཏུ་མངོན་པར་མི་གསལ་ཡང་། དེའི་བྱེད་སྒོ་ལ་རྒྱས་པ་གལ་ཆེན་འདོན་པའི་སེམས་ཁམས་ཀྱི་ཁྱད་གཤིས་ལ་དབྱེད་བསྐྱར་བྱས་ཆོ། ད་གཞི་རྒྱལ་ཁབ་གང་དེའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆེད་གས་ཐུབ་པ་ཡིན། དེར་བརྟེན། ལེའུ་འདིར་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་བྱུགས་སྟེན་བཟོ་བའི་སེམས་ཁམས་(ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་[political culture]དང་བྱེད་སྒོ་རྣམ་གཞག་(ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཆོགས་ཅན་[political socialization] རོ་སྒྲོད་ལྟ་བུ།

ཀ། ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

༡༽ ཞོ་དོན།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ནི་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོའི་ཟང་གཞི་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་སྤྱི་ཆོགས་གང་ཞིག་གིས་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དང་ཆབ་སྲིད་གནད་དོན་ལ་འཛིན་པའི་རྣམ་འགྲུར་དང་སེམས་ཆོར། བྱ་སྒྲོད་སོགས་མངོན་བྱེད་ཀྱང་ཡིན། ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་བརྟེན་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་གི་མི་དམངས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོའི་ཁ་སྤྱོད་ལ་ཆོད་

དཔག་བྱེད་ཐུབ་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དབར་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན་གྱི་འབྲེལ་བ་
ཟབ་པས། སྲིད་གཞུང་གཞི་བ་བསྐྱར་བྱེད་པའི་ཞིབ་འཇུག་གི་ཐབས་ལམ་འགངས་ཆེན་ཞིག་ཡིན། ཆབ་སྲིད་རིག་
གཞུང་ཞེས་པའི་ཐ་སྙད་འདི་ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་པའི་མཁས་པ་ཨལ་མོན་(G. A. Almond)གྱིས་ ༡༩༥༦ ལོར་
ཐོག་མར་བཏོན་པ་དང་། དེའི་གོ་དོན་ནི། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དེའི་བྱུང་ཆ་(མང་ཆོགས་)ནས་ཆབ་སྲིད་ལ་འཆང་
བའི་རྣམ་འགྱུར་དང་ཕྱོགས་ལེན་^[1]གྱི་རྣམ་པ་ pattern of attitude and orientation ལ་གོ་དགོས་ཤིང་། དེར་ངོས་
འཛིན་དང་རིན་ཐང་། སེམས་ཆོར་བཅས་རིམ་པ་གསུམ་གྱིས་བྱུང་ཡོད།

༡༽ བྱུང་ཆ།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱུང་ཆ་གསུམ་ནི་འདི་ལྟ་སྟེ།

༡༽ རོས་འཛིན་ཕྱོགས་ལེན། cognitive orientation

ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དེའི་བྱུང་ཆ་མང་ཆོགས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་སྤང་ཚུལ་ལ་ལྟ་ཞིབ་བྱེད་པ་དེར་གོ་ལ། དེ་ནི་
སྒྲེར་སོ་སོའི་རོས་འཛིན་རྣམས་པའི་ཐོག་ནས་ཆབ་སྲིད་གནས་སྤངས་ལ་ལྟ་བ་དང་། དེས་བྱུང་ཆ་མང་
ཆོགས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་རྣམ་འགྱུར་དང་ཆབ་སྲིད་བྱ་སྤྱོད་ལ་ཕྱགས་སྤྲོད་འཛིན་པ་ཡིན།

༢༽ རིན་ཐང་ཕྱོགས་ལེན། evaluative orientation

བྱུང་ཆ་མང་ཆོགས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་སྤང་ཚུལ་དང་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་ལ་ལྟ་སྤངས་དེ་སྒྲེར་སོ་སོའི་
དགའ་སྐྱབས་གི་སེམས་ཆོར་ཅམ་ལ་བརྟེན་པ་མིན་པར། གཞུང་འཛིན་དཔོན་རིགས་ཆོའི་འཛིན་སྐྱོང་ཁ་
ཕྱོགས་སམ་བྱུང་འབྲས་དབྱེད་བསྐྱོམས། ཡིག་ཆར་ཉམས་ཞིབ་ཟེན་རྗེས་ཀྱི་བྱུང་ཆོན་སྤྲོད་ཐོ་སྤྲོད་སྤྲོད་
གཞིར་བཞག་གིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཞིག་ཡིན།

༣༽ སེམས་ཆོར་ཕྱོགས་ལེན། affective orientation

བྱུང་ཆ་མང་ཆོགས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་གྱི་སྤང་ཚུལ་ལ་འཇུག་ལྟོག་བྱེད་སྤངས་དེ། དབྱེད་པ་སྤྲོད་
དུ་བཏང་བའི་ཐག་གཅོད་མིན་པར། དགའ་སྐྱབས་གི་སེམས་ཆོར་ཞེ་ཅིག་ལ་བརྟེན་ཡོད།

༢༽ ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གིས་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གི་བྱེད་ཆོས་མཆོན་པ་དང་། གོང་གསལ་བྱུང་ཆ་གསུམ་དུ་དབྱེ་

1 ཕྱོགས་ལེན། བྱེད་ཆོས་ཀྱི་ཆ་ཤས་སམ་ཁ་ཕྱོགས་གང་རུང་ཞིག་གདམས་པ་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ལ་གོ། དཔེར་ན། རིན་ཐང་ཕྱོགས་ལེན་(value orientation)ཞེས་
པ་ནི། མི་རྣམས་ཀྱིས་རིན་ཐང་གང་རུང་ཞིག་སོ་སོའི་བྱ་སྤྱོད་ཀྱི་ཆད་གཞི་དང་འཇོལ་སྟེག་གི་དམིགས་འབེན་དུ་བཞག་པ་ཞིག་ལ་ཟེར། དེ་ནི་མི་སྒྲེར་གྱི་བྱ་
སྤྱོད་དམ་འདུ་ཤེས་སུ་བསྐྱེམས་པའི་རིན་ཐང་གི་ཁ་ཕྱོགས་དང་། མི་རྣམས་ཀྱིས་དོན་དངོས་འཆོ་བའི་ཁྱོད་རིན་ཐང་འཇོལ་སྟེག་གི་ཁ་ཕྱོགས་ལ་གོ་དགོས་པ་
ལྟ་བུ་ཡིན།

ཐབས་དེ་ལ་བརྟེན་ནས། ཨལ་མོན་གྱིས་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་མངོན་ཚུལ་དུ། ༡། གདོད་མ་རང་བཞིན་ parochial གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དང་། ༢། འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་ subject གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་། ༣། མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་ participant གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་བཅས་ཁྱད་གཤེས་གསུམ་བཤད་ཡོད།

གདོད་མ་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་མངོན་ཚུལ་གཙོ་བོ་ནི། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གི་གྲུབ་ཆ་མང་ཆོག་ལ་སོ་སོས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འགན་བབ་ཅི་ལེན་གྱི་སློ་མངོན་གྱུར་པ་གང་ཡང་མེད་པས། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་རེ་བཅོལ་མི་བྱེད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དེས་ཁོ་ཆོའི་དགོས་མཁོ་སྐོར་གི་ཡོད་པའང་ཆོར་གྱི་མེད།

འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་མངོན་ཚུལ་གཙོ་བོ་ནི། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་དང་དེའི་སྲིད་ཁྲིམས་ཀྱི་སློབ་ཐོན་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་ཆད་མཐོན་པའང་། མི་སྐྱེར་གྱིས་འགན་བབ་ཅི་ལེན་ལ་ཕྱོགས་ལེན་མངོན་གསལ་མེད།

མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་མངོན་ཚུལ་གཙོ་བོ་ནི། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གི་ཕྱོགས་ཆར་མར་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་སློ་མངོན་གསལ་དུ་ཡོད།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གིས་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་དགོས་འདུན་འདོན་པའམ་རྒྱུ་སྐྱོར་ཅི་བྱེད་དེས་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སློར་ལུགས་སྒྲིལ་སྤྱོད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གིས་སྤྱི་ཆོག་ལ་སྲིད་ཁྲིམས་ཀྱི་སློབ་ཐོན་གང་སྐྱེལ་དེས་ཀྱང་རྒྱལ་ཁབ་གང་དེའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་ལུགས་སྒྲིལ་སྤྱོད་པ་ཡིན། དེ་བས། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གིས་མངོན་པར་བྱས་པའི་རྒྱལ་པོ་དེ་རིགས་ནི་མང་ཆོག་གི་ཆབ་སྲིད་ཕྱོགས་ལེན་གྱི་ཐོན་ཁུངས་ Resources ཡིན་ལ། མང་ཆོག་གི་ཆབ་སྲིད་ཕྱོགས་ལེན་དང་། སེམས་ཆོད། དེན་ཐང་གི་ལྷ་བ་བཅས་ནི་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་གི་བྱེད་སློབ་སྐྱེལ་ལུགས་ཡིན།

གོང་གསལ་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་ཁྱད་གཤེས་གསུམ་དེ་ཕན་ཚུན་བསྐྱོལ་ཅིང་འདྲེས་ཏེ་གནས་ཡོད་ལ། ཕྱོགས་ལེན་གསར་པ་གང་ཞིག་གིས་ཕྱོགས་ལེན་རྙིང་པ་གཏན་མེད་དུ་བཏང་སྟེ་དེའི་ཆབ་བྱེད་པ་མིན་པར། དེས་བཞིན་རྙིང་པ་ཉམས་དམས་དང་འགྱུར་བཅོས་གཏོང་བ་ཡིན། དེ་བཞིན་དུ་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་མི་འདྲ་བའི་འོག་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་རང་བཞིན་ཡང་འདྲ་མཚུངས་མིན། གདོད་མ་རང་བཞིན་དང་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་སྤང་བོ་འདྲེས་མ་དེ་བཀས་བཀོད་རྒྱུ་འདྲིན་གྱི་བག་ཆགས་མ་ཡལ་བའི་སྲིད་དབང་གཅིག་སྤྱད་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཐོག་མའི་ཆར་མང་དུ་འབྱུང་བ་དང་། འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་དང་མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་སྤང་བོ་འདྲེས་མ་དེ་སྲིད་དབང་སྐྱེར་འདྲིན་གྱི་སྤྱི་ཆོག་ལེག་ནས་དམངས་གཙོའི་སྤྱི་ཆོག་སུ་འགྱུར་སྐྱབས། མང་ཆོག་སྐྱོར་ཞིག་གིས་སློ་མོས་མེད་བཞིན་དུ་བཀའ་རྒྱ་སྤང་བཅི་དང་། མང་ཆོག་སྐྱོར་ཞིག་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སློར་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་པའི་སྐྱབས་སུ་མངོན་པ་ཡིན། གདོད་མ་རང་བཞིན་དང་མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་སྤང་བོ་འདྲེས་མ་ནི་འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པ་མཐུག་བསྐྱེལ་རྗེས་ཀྱི་རང་བཅོན་རྒྱལ་ཁབ་གསར་པའི་ནང་མཐོང་རྒྱ་མང་བ་དང་། རྒྱལ་

ཁབ་ངོས་འཛིན་ལ་དགའ་རྟོག་བྱུང་བའི་དབང་གིས། ས་གནས་འགའ་ཤམ་སུ་ད་དུང་རང་ཉིད་ཀྱི་ས་གནས་འགོ་
 ཁྲིད་པར་བཀྱར་བཅི་ཆེ་བར་བྱེད་པ་དང་། དབུས་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོར་འཇུག་ཞུགས་ཀྱང་བྱེད་པ་ཡིན།

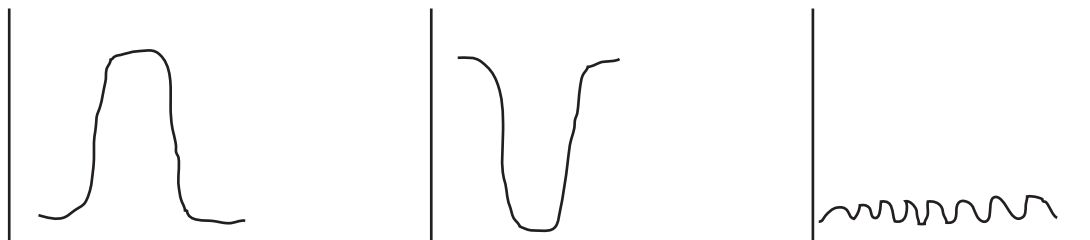
༧༽ ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་གལ་གནད།

- ༡༽ རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་ཆད་གཞི་ནི་རྒྱལ་ཁབ་དེ་བཞིན་སུ་མ་སྐྱད་གནས་སུ་བ་མིན་ལ་གལ་འགངས་
 ཡིན་ཏུ་ཆེ་མོད། ཡར་རྒྱས་འགོ་བཞེན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་མང་དག་ཅིག་ཏུ། ད་དུང་ས་གནས་ངོས་འཛིན་དེ་
 རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་དུ་བསྐྱར་སྐྱབ་མེད།
- ༢༽ གཞུང་གི་སྲིད་དབང་གི་ཁྲིམས་མ་སྐྱར་རང་བཞིན། དེའི་ཁོངས་སུ་སྲིད་དབང་ཐོབ་སྟངས་དང་། བེད་སྲོད་
 བྱེད་སྟངས། སྲིད་དབང་བྱུང་ཆད་བཅས་ཚུད་པ་དང་། མང་ཆོག་གས་ཀྱིས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་མ་སྐྱར་རང་
 བཞིན་ལ་སྒོ་མོས་ཅི་ཙམ་ཡོད་ན། སྲིད་གཞུང་གིས་དེ་ཙམ་གྱིས་སྲིད་ཁྲུས་བྱུང་བསྐྱར་བྱེད་སྒོ་ཞིང་།
 ཆབ་སྲིད་བརྟན་ལྡིང་གི་ཆད་ཀྱང་མཐོ་བ་ཡོད།
- ༣༽ སྲིད་ཁྲུས་བྱུང་བསྐྱར་གྱི་གོ་རིམ་ཁྲོད་རྒྱལ་སྲོལ་དེ་ཐོབ་དེས་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོར་ལུགས་ཀྱིན་འཛོག་པ་
 དང་། དེ་ཡང་སྲིད་ཁྲུས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲིམས་མ་སྐྱར་ཡིན་མིན་དང་། སྲིད་ཁྲུས་ཐག་གཅོད་
 བྱེད་མཁན་དེའི་འཛོན་ཐང་ལ་ངོས་ལེན་དེ་ཡོད་བཅས་རིམ་པ་གཉིས་ནས་ལྟ་དགོས།
- ༤༽ མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱན་རླེའི་འདུ་ཤེས། མི་རིགས་དང་ཆོས་ལུགས་མི་འདྲ་བའི་མི་དམངས་ཚུལ་ཆེ་སྟོག་
 གི་སྤང་སོ་གཅིག་པའི་འདུ་ཤེས་བརྒྱུད་སྟེ། མ་སྐྱར་ལམ་ཐོག་ཅ་ཆིག་སྒྲིལ་འོག་འཆོ་གནས་སུ་བ་མིན་དེས།
 མི་དམངས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལ་འཛིན་པའི་ནུས་འགྱུར་དང་ཆབ་སྲིད་བརྟན་ལྡིང་ལ་ལུགས་ཀྱིན་གཏིང་ཐབ་
 འཛོག་པ་ཡིན།
- ༥༽ ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་འོས་འགན། མང་ཆོག་གས་ལ་སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་ཀྱི་གོ་རིམ་ཁྲོད་
 མཉམ་ཞུགས་བྱ་རྒྱ་སོ་སོའི་འོས་འགན་ཡིན་སྟེ་པའི་འདུ་ཤེས་ཡོད་མེད་ཏེ་ཅང་གལ་ཆེ། མང་ཆོག་གས་
 ལ་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་འདུན་པ་ཚུང་དུ་ལས་མེད་སྐབས། ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་ལམ་ཁ་ཆང་མ་མི་རེ་
 ཟུང་ངམ་ཉུང་ཤམ་གྱིས་སྒྲེར་སྒྲོམ་བྱེད་ཉིན་ཆེ།
- ༦༽ ཆབ་སྲིད་བྱེད་རྒྱས་འདོན་པའི་འདུ་ཤེས། མང་ཆོག་གས་ནས་སྲིད་གཞུང་གི་སྲིད་ཁྲུས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་
 བརྒྱུད་རིམ་ནང་སོ་སོས་བྱེད་རྒྱས་འདོན་སྐབ་ངེས་ཀྱི་སེམས་ཆོར་ལ་གོ་བ་དང་། མང་ཆོག་གས་ལ་དེ་
 ལྟའི་སེམས་ཆོར་ཅི་ཙམ་མཐོན། དེ་ཙམ་གྱིས་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་ལ་དོ་འཁུར་བྱེད་པ་དང་། དེའི་སྒྲོར་
 ཀྱི་གནས་ཚུལ་འཆོལ་སྒྲུབ་ལའང་འབད་པ་བྱེད་ངེས།

༥༽ ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དང་ཚོད་རྒྱུ་གི་ཐག་གཅོད་བྱས་པ།

ང་ཚོས་སྐྱུལ་ཁབ་ཅིག་གི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱད་གཤིས་གཙོ་བོ་ནམས་འཆད་འཁྲིའི་འབད་བ་
 བསྟེན་བཞིན་ཡོད་མོད། བྱད་གཤིས་དེ་དག་སྐྱུལ་ཁབ་དེར་སྤྱི་སྟོན་ས་སྤྱུལ་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན་པ་སྤྱི་
 གུང་སྒྲུ་མི་ཤོད་ལ། མི་སྒྲིལ་བ་ཞིག་ལ་སྐྱུལ་ཁབ་དེའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱད་གཤིས་ཡོངས་སྤྱི་
 ཚང་དགོས་པ་ཞིག་གུང་མིན།

གཤམ་དུ་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་མི་འདུ་བ་ཁག་གསུམ་གྱི་ཆབ་སྲིད་ཚོད་རྫོག་འདུམ་འགྲིག་གི་བྱས་པ་པར་
 རེས་ཀྱི་ལམ་ནས་འགྲེལ་བརྗོད་བྱས་ན།

རིམ་གྱི་པའི་ནང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རིན་ཐང་ལྟ་བུ་ values དང་ཡིད་ཆེས་ beliefs ཐད་གཞི་མ་ཐུན་མང་དུ་ཡོད་སྟབས། ཆབ་སྲིད་སླེབ་ཁ་གཏད་དུ་ལངས་པའི་ཕྱོགས་གཉིས་ལ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཡིད་ཆེས་འདྲ་ས་མང་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཚད་ལྗོན་ཀྱང་ཞི་བའི་དང་འདུམ་ཐུབ། དེ་བཞིན་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཡིད་ཆེས་ཐད་གཞི་ཆའི་ཚདོན་ལ་ཁྱད་པར་མེད་པར། ཚད་མཐོ་དམན་ཅེས་ཡིན་སྟབས། གནས་སྐབས་ཕམ་ཉེས་སུ་བྱེན་པའི་ཕྱོགས་དེར་རྗེས་མ་རྒྱལ་ཁ་ཐོབ་པའི་གོ་སྐབས་ཡོད་ཡོད་པ་ཡིན།

རི་མོ་ཁ་བཞི་ཀ་པ་དང་ཕྱོག་རྒྱར་སོང་ཡོད་པ་དང་། གྲུལ་ཁབ་དེའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་བད་དེ་དུམ་བུ་
 གཉིས་སུ་གྲེས་ཡོད། ཁ་གཏད་དུ་ལངས་བའི་ཕྱོགས་གཉིས་ཀར་དབང་འཛིན་གྱི་སྒོ་བྱུགས་ཐག་དུ་ཡོད་སྟབས།
 ཆབ་སྲིད་ཁ་བུལ་དུ་འགྲོ་བའི་ཉེན་ཁ་ཏ་ཅང་ཆེ་བ་ཡིན།

རི་མོ་ག་པའི་ནང་། རྒྱལ་ཁབ་དེར་བྱུང་པོ་གཅིག་ཏུ་སྒེལ་བའི་སྐྱེ་མོང་གི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ཞིག་མེད་
པར་ཁ་བཤམ་གྱི་ཚུལ་ཏུ་གནས་ཡོད། ཆབ་སྲིད་འགོ་ཁྲིད་པས་སྲིད་རྒྱུས་ཁྲབ་བསྐྱར་ལ་ནམ་དུང་ཆམ་ཏུ་བཏོན་
ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མནའ་འབྲེལ་འཇུགས་མ་བྱུང་ཆེ། ཆབ་སྲིད་མ་ལག་འཕེལ་བོ་རྣམས་མེད་ནང་སྤྱང་སྟེ། མང་ཆོགས་
ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལ་སྤྱང་མེད་དང་ཕྱིར་བཤེད་ཤེད་སྲིད་པ་ཡིན།

ཁ་ཆབ་སྲིད་སྒྱི་ཚོགས་ཅན། political socialization

ཆལ་མིང་འཕགས་ལུང་ནི་ཆལ་མིང་མི་ཚོ་གསལ་ཅན་དུ་བསྐྱར་བའི་གོ་མ་ཁྱོད་ཁྱེད་ཀྱིས་དང་རྒྱན་པའི་ན་ལེད་

པ་དང་། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་བྱེད་ཀྱིས་ཆེ་ཤོས་ཀྱང་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་རྒྱན་འཛིན་ནམ་བཙུག་བསྐྱར་གཏོང་རྒྱ་དེ་ཡིན། མི་ཞིག་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ཏུ་འཛོལ་ནས་བྱེད་པ་དང་། དེའི་བྱེད་ཆ་ཆགས་པ་ལ་གནས་ཡུལ་སྤྱི་ཚོགས་དེའི་སྤྱི་གཞི་སྒོམ་དང་རིན་ཐང་མ་ལག་སྤྱོད་ལམ་འཁེབས་སྐྱབས་བཅས་ལ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་དགོས། དེར་བརྟེན། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་ཞེས་པ་ནི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་སློབ་གཉེར་དང་བརྒྱུད་སྤེལ་གྱི་གོ་རིམ་ལ་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཆོག་

༡༽ ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་བྱེད་གཤིས།

- ༡། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་ནི་མུ་མཐུད་སློབ་སྦྱོང་གི་གོ་རིམ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་ཁྱབ་སྤེལ་བྱེད་མཁན་ནམ་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་མཁན་གྱིས་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་ཤེས་རྟོགས་ཡོད་མེད་དེས་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་མི་སློང་།
- ༢། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནི་ཡུལ་དུས་སོ་སོར་ཁྱབ་འཕེལ་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད་སྟབས། དེའི་གོ་རིམ་དང་ཁ་སྤྲོད་ལ་ངོས་གཏན་གང་ཡང་མེད།
- ༣། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་ཁྱབ་ཆད་དེ་ཆབ་སྲིད་སྦྱོང་བཟུང་དང་སློབ་གསོའི་ཁྱབ་ཁོངས་ལས་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་། དེར་ཡུལ་དུས་དང་བྱེད་སྐྱབས་སོགས་ཀྱི་ཆད་བཀག་མེད། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཚོན་ཁོངས་སུ་བྲིས་ཆང་དང་སློབ་གྲྭ། ཚོགས་སྡེ། སྤྱི་དྲུག་ཚོས་ཚོགས། སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་དང་གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་སོགས་འདུས་ཡོད།
- ༤། དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐྱབས་ལ་སྦྱོང་བཟུང་སློབ་སྤེལ་མེད་པས། ཚོགས་སྡེ་སོ་སོར་བསམ་ཚུལ་དང་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐྱབས་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པ་དང་། དམངས་གཙོ་མིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ་གཞུང་གི་གཙོ་སྦྱོང་འོག་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་དང་ཆབ་སྲིད་སློབ་སྦྱོང་མཉམ་དུ་སྤེལ་གྱི་ཡོད་པས། འདུ་ཤེས་འཛིན་སྐྱབས་གཅིག་ལས་མེད།

༢༽ ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་བྱེད་ཀྱིས།

- ༡། རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་སློབ་སྦྱོང་། མི་དམངས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་མོས་སྐྱོན་དུས་ཡུན་རིང་པོར་བར་མ་ཆད་པའི་གསོ་སྦྱོང་ལས་རྒྱུད་བཞིན་ཡོད་པ་དང་། བྲིས་ཆང་ངམ་ཚོས་ལུགས། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་སོགས་ནས་ཀྱང་དེའི་ཐད་བྱེད་ཀྱིས་འདོན་སྤྲོད། ཡིན་ནའང་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཚོན་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གསོ་སྦྱོང་གི་བྱེད་ཐབས་གཅིག་གྱུར་མ་རྒྱུད་བར་པན་ཚུན་འགལ་རྒྱུ་སོང་ཆོ། རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་ལ་ཉེན་ཁ་བཟོ་བ་དང་། ཅིག་ཤོས་དེ་ལས་སྤྲོག་པའོ།

- ༡། མིང་གཞུང་གི་དབང་ཟེལ་ཁྲིམས་མཐུན་ལ་དཀྱི་ཐབས། མིང་གཞུང་གི་མིང་རྩ་ཐག་གཅོད་དང་དེ་
ལག་བསྟར་བྱེད་པར་མང་ཆོག་མཆང་མའི་རྒྱ་བསྐྱོར་ཐོབ་རྒྱ་ནི་ཡོང་མི་མིང་ལ། དེར་མང་ཆོས་ཐོབ་
དགོས་ན། ཆབ་མིང་སྤྱི་ཆོག་མཆང་གི་བརྒྱུད་ལམ་ལ་བཞེན་ནས་མི་དམངས་སློབ་གྲྭ་ག་དང་མོས་མཐུན་
རྒྱ་བསྐྱོར་ཐོབ་ཐབས་བྱེད་དགོས།
- ༢། མི་དམངས་ཀྱི་འགན་འཁུར་བསམ་སློབ་སྦྱོན་ཐབས། དམངས་གཙོའི་སྤྱི་ཆོག་སྤྱི་མིང་གི་འགན་
འཁུར་བསམ་སློབ་ནི་མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་མིང་རིག་གཞུང་གི་མང་གཞིའི་སྤྱི་བསྐྱུན་ཡོད་
པ་དང་། མང་ཆོག་ནུས་པ་བཀའ་བཀོད་བཅི་སྤྱད་དང་ཁལ་འབྲལ་ཞུ་མཁན་ཅམ་ཞིག་མིན་པར། རང་
འགྲུལ་གྱིས་གཞུང་གི་མིང་རྩ་ཐག་གཅོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པ་དང་། སྤྱི་བའི་ལས་
དོན་ལ་མཉམ་ཞུགས་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཐོབ་ཐང་ཡིན་པ་ཅམ་དུ་མ་ཟད། འགན་འཁུར་ཡང་ཡིན་པའི་ངོས་འཛིན་
བྱེད་པ་ཡིན།
- ༣། མི་དམངས་ཀྱི་ཆབ་མིང་བྱེད་རྩ་མཐོར་འདེགས། ཆབ་མིང་སློབ་གསོ་སློད་པ་དང་། ཆོག་སྤྱི་དང་
གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་ཁག་ནས་ཁྱིལ་བསྐྱགས་སོགས་བརྒྱུད། མང་ཆོག་ལ་ཆབ་མིང་གི་ཤེས་བྱ་
དང་གནས་ཚུལ་མཁོ་སློད་བྱས་ཏེ། གཞུང་གི་བྱེད་སློབ་རྒྱ་ལོན་བྱེད་དུ་བཅུག་ན། མང་ཆོག་ཀྱི་ཆབ་
མིང་བྱེད་རྩ་མོང་མཐོར་གཏོང་བྱུང་པ་དང་། གཞུང་གི་མིང་རྩ་ཐག་གཅོད་ཀྱི་ཤུགས་རྒྱུན་འཛིག་
ཆད་ཀྱང་མཐོ་དུ་གཏོང་བྱུང་།
- ༤། ཆབ་མིང་གི་ཅོད་རྩིས་འདུལ་འགྲུག་ བོད་གསལ་དོན་ཆན་བཞི་ནི་ཆབ་མིང་ཅོད་རྩིས་གི་འབྱུང་ཅུ་ཡིན་
ཞེས། ཆབ་མིང་སྤྱི་ཆོག་མཆང་དུ་བསྐྱུར་བའི་བོ་རིམ་ཁོད། སྤྱི་ཆན་ཁག་ལ་ཆབ་མིང་ཐད་ལྟ་ཚུལ་མི་
འདུ་བ་འབྱུང་སྐབས། ཆབ་མིང་ཅོད་རྩིས་གི་རྒྱུན་སློང་བྱེད་པ་ཡིན། ཆབ་མིང་ཅོད་རྩིས་འདུལ་འགྲུག་
བྱེད་པ་ལ་ངོས་འཛིན་གཅིག་གྱུར་ཡོང་ཐབས་བྱེད་དགོས་ལ། ཅུ་ཁྲིམས་ཀྱིས་ཆབ་མིང་དངོས་དོན་
མཆོན་གྱི་ཡོད་ནའང་། ཆབ་མིང་གི་དབང་ཆ་དངོས་སུ་བྱུང་བསྐྱུར་བྱེད་པར་ཁྲིམས་དོན་ལ་བཞོ་བཅས་
བྱས་པ་ཅམ་གྱིས་འབྲས་བྱ་སློན་དཀའ་ཞིང་། ཆབ་མིང་མི་སྒྲིལ་དབང་འབྲེལ་གཏུག་བརྒྱུད་ངོས་འཛིན་
གཅིག་གྱུར་བྱུང་བ་ཡིན་ན། ད་གཞོད་ཆབ་མིང་གི་བྱེད་སློབ་དེ་ཐོབ་ཏུ་སྤེལ་བྱུང་།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། དབྱིན་ལན།

དབྱིན་ལན་གྱི་མི་དམངས་ལ་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞི་གི་ཁྱད་ཆོས་གཤམ་ལྟར་ཏེ། ༡) སྲིད་གཞི་གི་སྲིད་
 རྒྱུ་ལ་ཆད་མཐོའི་བཀའ་བཅུ་ deference གྱུ་ཅིང་། ༢) འགོ་ཁྲིད་པའི་དབང་བསྐྱར་ལ་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་
 legitimacy ལྡན་པ་དང་། ༣) རྟོན་དག་ཐག་གཅོད་གྱུ་ཡིན་པར་དངོས་འབེབས་རིང་ལུགས་ pragmatism གཅིགས་སྲུ་
 འཛིན་ལ། ༤) སྲུང་སློལ་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་མཆོན་ཏྲགས་ལ་མཐོང་ཆེན་གྱུ་པ་ཡིན། ཁྱད་ཆོས་དེ་དག་རིམ་བར་
 བཀའ་ལྟར་།

༡) སྲིད་གཞི་གི་སྲིད་རྒྱུ་ལ་ཆད་མཐོའི་བཀའ་བཅུ་

དབྱིན་ལན་གྱི་མི་དམངས་མང་ཆེ་བས་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་དགའ་མོས་གྱུ་
 པ་དང་། གཞི་གི་སྲིད་རྒྱུ་གྱིས་ཁོ་ཆོའི་བདེ་སྤྱད་ལ་རོགས་པའི་ཡོང་ངེས་ཀྱི་ཡིད་ཆེས་གྱུ་ཡོད།
 གཞི་ལ་འདི་ལྟ་བུའི་རྣམ་འགྱུར་འཛིན་གྱི་ཡོད་སྟབས། མི་དམངས་མང་ཆེ་བས་གཞི་གི་དབང་ཆའི་
 ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ལ་ངོས་ལེན་གྱུ་པ་དང་། གཞི་གི་སྲིད་རྒྱུ་ལ་འགའ་ལུགས་མཐུན་ཡིན་
 མིན་གྱི་ཁྲུག་ཀ་ཡོད་ནའང་། ད་དུང་དེར་བཅུ་བཀའ་གྱུ་ཡོད།

༢) གཞི་གི་དབང་ཆར་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ལྡན་པའི་ངོས་ལེན།

དབྱིན་ལན་གྱི་མི་དམངས་པལ་ཆེ་བས་སྲིད་རྒྱུ་གསར་པ་ཡིན་ན་ཡང་སོ་སོའི་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཡིད་ཆེས་
 མི་གྱུ་ད། དབྱིན་ལན་དུ་སྲིད་རྒྱུ་གང་ཞིག་ལ་མང་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱལ་སྐྱོར་ཐོབ་དགོས་ན། དུས་ལུན་རིང་
 ཐོའི་བཅོས་བསྐྱར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ངེས་ཅན་ཞིག་བརྒྱུད་དགོས། སློལ་རྒྱུ་གྱི་ལམ་སློལ་དང་དབང་ཐེལ་
 ལ་བཅུ་བཀའ་བཅུ་རྒྱ་གོམས་འདིས་སྲུ་སོང་སྟབས། གལ་རིམ་ hierarchy ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་ཐབ་
 ལ། ཆབ་སྲིད་འགོ་ཁྲིད་ཡག་ཤོས་ནི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་གལ་རིམ་མཐོ་གས་སམ། ཁྲིམ་རྒྱུད་གསལ་ཅན་གྱི་
 མི་རྒྱུད་ཡིན་པར་འདོད་པ་དང་། དེ་དག་ལ་བཅུ་མཐོང་ཆེན་སོ་གྱུ་པ་ཡིན།
 དབྱིན་ལན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞི་ལ་མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་དང་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་ཁྱད་
 ཆོས་གཉིས་ཆ་ལྡན་པས། སྲིད་གཞི་ལ་རང་རྒྱུགས་དང་སྲིད་རྒྱུ་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཆ་ལྡན་པ་
 དང་། དེ་བཞིན་དུ་མང་ཆོགས་ཀྱི་དགོས་འདུན་ལ་འང་བབ་བསྐྱར་གྱུ་ལྱུག་།

༣། རོན་དག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་དངོས་འབེབས་རིང་ལུགས་གཅིག་པ་འཛིན།

དབྱིན་ཇི་བ་ཆོས་གཞུང་ལུགས་དང་ལྟ་བུ་རང་བཞིན་གྱི་གནད་དོན་ལ་བཟོ་སྐྱེད་བྱ་རྒྱུ་གལ་ཆེར་མི་བཅི་བར། རོན་དག་དངོས་ལ་འབེབས་མིན་གཅིག་པ་སུ་འཛིན་པ་ཡིན། སྲིད་གས་འགལ་ཆོག་པ་པས་བཏོན་པའི་སྲིད་ཁྲིམས་གང་ཞིག་ལག་ལེན་དུ་བསྐྱར་བྱུང་ཡིན་ཆོ། གཞུང་འཛིན་ཆོག་པ་པས་དེ་ལྟར་དོན་འབྲེལ་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་དུ་སྲིད་ཁྲིམས་དང་གྲོས་གཞི་མ་འདྲ་བ་ནམས་སྲིད་དོན་ཆོག་པ་པའི་དབར་པན་ཚུན་བཟོ་སྐྱེད་སྤངས་བཞད་གྱི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན་སྟབས། འདུམ་ཐབས་མེད་པའི་ཆབ་སྲིད་གྱི་ཅོད་ཚྭ་ཆེན་པོ་དེ་རིགས་འབྱུང་དགོན་པོ་ཡིན། དཔེར་ན། བྱང་ཨེར་ལན་རང་བཅན་གྱི་གནད་དོན་ལྟ་བུ་འདྲ་། སྲིད་དོན་ཆོག་པ་པས་ཁག་ལ་དངོས་འཛིན་གཅིག་གྱུར་བྱུང་རྗེས། མང་མོས་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཐུབ་ཡོད།

༤། སྤར་སྲོལ་དང་ཆབ་སྲིད་གྱི་མཆོན་རྟགས་ལ་མཐོང་ཆེན།

རྟེན་ཞེན་ནི་དབྱིན་ཇི་བའི་ཡོངས་གྲགས་གྱི་གཤེད་ཀ་ཡིན་ལ། སྤར་སྲོལ་རང་འཇགས་གནས་རྒྱུའི་བསམ་སྒྲོལ་དབྱིན་ཇི་བའི་སྲོལ་རྒྱན་གྱི་འདུ་ཤེས་ནམ་མ་དེ་ཡིན། དེའི་དཔེ་མཆོན་གསལ་ཤོས་ཤིག་ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་དཔྱུས་གཅིག་དུ་མ་གྲིས་པའི་ཅ་བྲིམས་ Unwritten constitution ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཕྱག་དུ་མའི་རིང་གྲོས་ཆོག་པ་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་བྲིམས་གཞི་དང་། བྲིམས་ཁང་གི་བཅད་ཁ། རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆིངས་ཡིག་དང་། རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཅ་སོགས་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། དེ་བཞིན་དུ་གྲོས་ཆོག་པ་སྤྱི་མཐུན་ Parliament supremacy གྱི་ཅ་དོན་ཡང་སྲོལ་རྒྱན་དེ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། ཆབ་སྲིད་མཆོན་རྟགས་ political symbols ནི་དབྱིན་ལན་དུ་སྲིད་དོན་ཆོག་པ་དང་མང་ཆོག་པ་སྤྱི་མཐུན་མོང་གིས་རྒྱན་པར་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཅིང་། ཆབ་སྲིད་མཆོན་རྟགས་ཀྱིས་མང་ཆོག་པ་ལ་སྟབས་བདེའི་དང་སེམས་ཆོར་སྤོང་བྱུང་བ་དང་ཤུགས་རྒྱུན་འཛིག་བྱུང་སྟབས། འོས་བསྐྱེད་སྐབས་སུ་ཆབ་སྲིད་མཆོན་རྟགས་སྤྱད་ནས་འོས་ཤོབ་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན།

དབྱིན་ལན་གྱི་མངའ་ཐང་ཡང་དེ་སྤྱིའི་ཉི་མ་རུབ་རྒྱུ་མེད་པའི་བཅན་པོའི་རྒྱལ་ཁབ་ The Empire on which the sun never sets ནས་ད་ལྟའི་ཡུ་རོབ་རུབ་མའི་ནད་བ་ Sick man of Western Europe ཞེས་མཆང་མིང་ཐོགས་པའི་བར་འཕོ་འགྱུར་སོང་བ་ལྟར། དབྱིན་ལན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་ཁྱད་གཤེད་ཀྱི་འགྱུར་བཞིན་ཡོད། འགྱུར་བ་དེ་ནི་བྱེད་བཅན་འཇུག་ལམ་སྤྱིའི་ཤུགས་རྒྱུན་ལས་བྱུང་བ་ཞིག་མིན་པར། སྲིད་སློན་ཟུར་བ་ལུམ་མེད་ཆེར་ Margaret Thatcher གྱིས་༡༩༧༩ ནས་༡༩༩༠ ལོའི་བར་ཡུན་རིང་དབང་བསྐྱར་བྱས་པའི་རྒྱུ་དང་། དེ་སྤྱིའི་སྲོལ་རྒྱན་རྟེན་པ་རིམ་ལུགས་དུ་སོང་བ་ལ་བརྟེན་ནས། དབྱིན་ཇིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་གཤམ་གསལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་བཞི་བྱུང་།

ཡོད།

- དབང་ཐེལ་ལ་འཛིན་པའི་ནུས་འགྱུར། ལྷུ་ཐེད་ཆེར་སྲིད་སྟེགས་ལས་འབབ་དགོས་དོན་གཙོ་བོ་ནི། མོ་རང་ཡུ་རོབ་སུན་མོང་ཁྲོམ་རར་ The European Common Market འབྲུག་འདོད་མེད་པས། རྟིང་ཞེན་ ཆོགས་པའི་འོས་ཤོག་གི་རྒྱལ་སྐྱོར་འདར་ངེས་མ་ཐོབ་པ་ལས་བྱུང་ཡོད། དོན་རྒྱུན་འདིས་དབྱིན་ལན་གྱི་ སྤར་སློལ་ཁོང་སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་སྟོན་ལམ་དང་སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་ཡིད་ཆེས་གང་ལེགས་ཡོད་ པ་དེ་ཉམས་དམས་སུ་བྱིན་པ་མཆོན།
- བཀའ་ཤག་སུན་མོང་གི་འགན་འཁུར་ལམ་ལུགས་ལ་ཆོད་བགམ། ལྷུ་ཐེད་ཆེར་གྱི་སྲིད་དབང་ཆེག་ སྐྱོད་ཀྱི་བྱེད་སྤངས་ལ་བརྟེན་ནས། བཀའ་སློན་གཞན་གྱིས་ཡུ་རོབ་སུན་མོང་ཁྲོམ་རར་འབྲུག་དགོས་ པའི་བསམ་ཚུལ་ལ་སྒྲུབ་མེད་གཏོང་རྒྱུ་དང་། དཔལ་འབྱོར་སྲིད་རྒྱས་ཐད་ལའང་ཁོར་སྲིད་དཔོན་ རིགས་དང་ཁེ་ལས་ཆེད་མཁས་པའི་དགེ་ལ་ཉན་འདོད་མ་བྱས་སྟབས། བཀའ་ཤག་སུན་མོང་གི་འགན་ འཁུར་ལམ་ལུགས་(གཞུང་གི་སྲིད་རྒྱས་ལ་བཀའ་སློན་ཆང་མའི་མོས་མཐུན་ཐོབ་དགོས་) collective re- sponsibility of the cabinet དོན་ལ་གནས་མིན་ཐད་དོགས་སློང་བྱེད་མཁན་བྱུང་བ་དང་། དཔལ་འབྱོར་ བཅོས་བསྐྱར་གྱི་སྲིད་རྒྱས་ལའང་དམིགས་ལུལ་ལྟར་གྱི་བྱུང་འབྲས་ཐོབ་མེད།
- གྲུ་བཤངས་བསྐྱུན་གཤེབ་ཀྱི་སྤར་སློལ་ཉམས་ཆག དབྱིན་ལན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱེད་ཆོས་ གཅིག་ནི། འབྲེལ་གཏུག་དང་སྤངས་བཤད་བྱེད་ངེས་བརྒྱུད་སྲིད་རྒྱས་ཐད་སུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་ཡོང་ རྒྱ་གཅིགས་སུ་འཛིན་པ་དེ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ཉེ་བའི་ལོ་ཤས་གོང་ནས་དར་བའི་བྱེད་མེད་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ ཆོད་ལེན་དང་། རྒྱལ་ཕན་མཆོན་ཆར་ངོ་མོལ། ཁོར་ཡུག་སྤང་སྐྱོབ་སོགས་སྟེ་ཆོགས་གསར་པའི་ལས་ འགུལ་ new social movement ཀྱི་རྒྱུན་པས། མང་ཆོགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་དང་ཡིད་ཆེས་ལ་ལུགས་རྒྱུན་ ཐེབས་པ་དང་། གཞུང་གི་སྲིད་རྒྱས་ཀྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ལའང་ཉེན་ཁ་འཕྲད་ཡོད།
- རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་ཉམས་དམས། སྟེ་ཆོགས་གསར་པའི་ལས་འགུལ་ལས་གཞན་ད་དུང་ གངས་ཉུང་མི་རིགས་ཀྱི་བྲག་བེང་ཡང་རེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། ལྷུ་ཐེད་ཆེར་གྱིས་སྲིད་དབང་སྐྱོང་ སྐབས། སི་ཁོ་ཏ་ལན་དང་ཐེལ་སི་མངའ་སྡེ་སོགས་སུ་མི་རིགས་རིང་ལུགས་མགོ་བཟུགས་ཏེ། སྲིད་ དོན་ཆོགས་པའི་ཆབ་སྲིད་ལ་སྐུལ་སྐྱོམ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་ National identity གྱུར་ ཉམས་དམས་སུ་སོང་ཡོད། མི་རིགས་དང་ཆོས་ལུགས་པན་ཚུན་དབར་གྱི་འགལ་བ་རེ་ཆེར་སོང་བ་དང་ བསྐྱུན་སྟེ་ཆོགས་སུ་བྲག་བེང་གི་དོན་རྒྱུན་རིམ་འཕར་བྱུང་ཡོད། དེའི་ཁར་ལུང་པའི་དཔལ་འབྱོར་གནས་ སྤངས་ཉམས་ཏེ། ཆབ་སྲིད་ཁ་བྲལ་གྱི་ཉེན་ཁའང་ཉེན་རེ་བཞིན་རེ་ཆེར་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།

ས་བཅད་གསུམ་པ། ཟླ་རན་སི།

དུས་རབས་བཅད་གྲུ་བའི་ནང་། ཟླ་རན་སི་མི་དམངས་ཀྱིས་ལོ་ངོ་བརྒྱ་ཙམ་རིང་སོ་སོ་དང་འཆམ་པའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཤིག་འཛོལ་ཐབས་བྱ་རྒྱུ་ཆོད་ལྟ་དང་བཅས་བསྐྱར་གྱི་འབད་པ་ལུ་གྱུ་རྒྱུ་དུ་བཞེན་འབྲས་སུ། འབྲས་མའི་ལམ་ལུགས་Representative གྱི་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་བདམས་པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་ཕྱི་རི་རྒྱལ་ཁབ་ནས་བཅན་འཛུལ་རིམ་བསྐྱར་དུ་བྱུང་བའི་ཉེར་ལེན་ལས། ཟླ་རན་སིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་གཤམ་གྱི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་བྱད་གཤིས་ཁག་ཡོད། ༡) མཐའ་གཉིས་སུ་ལྷུང་བའི་གཤིས་ཀ ༢) མི་དང་མིའི་དབར་ཡིད་ཆེས་སྒབ་པ། ༣) ལུགས་བསམ་དང་དངོས་ཡོད་ཀྱི་སོ་ཁར་ལྗིང་སྒོར། ༤) གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཆད་དམའ་བ། ༥) རང་དོན་རང་གཅེས་ཀྱི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས། ༦) སྲིད་དོན་ཆོགས་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཆད་དམའ་བ། ༧) སྤྱི་ཆོགས་གྲལ་རིམ་གྱི་ངོས་འཛིན་Social class identity ཉམས་དམས།

༡) མཐའ་གཉིས་སུ་ལྷུང་བའི་གཤིས་ཀ

ཟླ་རན་སི་བ་ཆོས་དུས་གཅིག་དུ་སོ་སོའི་དགའ་སྐྱེད་གི་མཐའ་གཉིས་སུ་ལྷུང་བའི་བྱ་དངོས་དག་ངོས་ལེན་བྱེད་སྲིད་པ་སྟེ། དཔེར་ན། རྟེན་ཞེན་གྱི་སྲིད་འཛིན་ཅར་ལེ་སི་དེ་གཞུ་ལེ་ Charles de Gaulle དང་། སྤྱི་ཆོགས་རིང་ལུགས་ལ་ཕྱོགས་མཐུན་སྲིད་འཛིན་མི་ལེར་རན་ཏ་ Francois Mitterrand གཉིས་ལ་ཏ་ལམ་གཅིག་མཚུངས་སུ་དགའ་མོས་བྱེད་པ་དང་། འོས་བསྐྱེད་སྐབས་སུ་འདྲ་། “ཐོ་མོས་གཡོན་ཕྱོགས་པར་ཡོད་ཀྱང་། འོས་ཤོག་གཡམས་ཕྱོགས་པར་འཕེན་” the heart is on the left, but the billfold is in the right པའི་ནང་འགལ་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ཅོམ་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་དུ་མི་དམངས་འཛོགས་ས་འཛོམས་སར་གཞུང་གི་དབང་ཆ་རྒྱུ་གཏོང་རྒྱུའི་འདོད་མོས་ཡོད་ལུགས་སྒྲིག་ཀྱང་། དོན་ལ་དབང་རྒྱས་ལྡན་པའི་སྲིད་གཞུང་ཞིག་ལ་རེ་བ་རྒྱག་གི་ཡོད། མི་སྣེར་གྱི་བྱ་སྤྱོད་དེ་ལྟར་ཡིན་པ་མ་ཟད། རྒྱལ་ཁབ་ཤིས་པོའི་སྲིད་རྒྱུས་ལམ་ལུགས་ཀྱང་དེ་བཞིན་ཡིན། དཔེར་ན། སྤྱི་མཐུན་ལུ་བ་དེ་༡༩༦༩ ལོ་ནས་བཟུང་། གཡམས་ཕྱོགས་དང་གཡོན་ཕྱོགས་ལས་བྱུང་བའི་སྲིད་དོན་ཆོགས་པ་གཉིས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་མནའ་འབྲེལ་དབར་འབྲམ་བསྐྱར་བྱེད་རིམ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། ༡༩༩༩ ལོའི་སྲིད་འཛིན་འོས་བསྐྱེད་སྐབས་རེ་ཞིག་གནས་སྐབས་དེ་ཡལ་ནའང་། ཅང་མ་འགོར་བར་རང་འཇགས་སུ་སྐྱེབས་ཡོད། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྤང་ཚུལ་དེར་ཆབ་སྲིད་ཉམས་ཞིབ་པ་ཆོས་“མཐའ་གཉིས་སུ་ལྷུང་བ་” polarization ཞེས་བཞེད། ཡིན་ནའང་། ཉེ་བའི་ལོ་ཤས་

ནས་བཟུང་། གཡས་གཡོན་ཚྭ་གས་གཉིས་ཀ་དངོས་ཡོད་དང་ཞི་འཇམ་གྱི་དབུ་མའི་ལམ་དུ་བཅར་ཐབས་
བྱེད་བཞིན་ཡོད་སྟེ།

༡། མི་དང་མིའི་དབར་ཡིད་ཆེས་སྒབ་པ།

ཟླ་རན་སི་བ་ནམས་ཉིད་ཞེན་ཆེ་ཞིང་། སོ་སོའི་ནང་མི་མ་ཡིན་པའི་མི་གཞན་ལ་ཡིད་ཆེས་དེ་ཙམ་མི་བྱེད་
པ་མ་ཟད། དེ་དག་ལ་བར་ཐག་ངེས་ཅན་ཞིག་འཛིག་ལ། སྒྲིབ་ཀྱི་གསང་རྒྱ་ Privacy ལ་ཐལ་ཆེད་གཅིགས་
འཛིན་བྱེད་ཅིང་། ཚྭ་གས་པོར་སྒྲེ་ལེན་བྱེད་ནའང་བྱིས་དུ་བསུ་བའི་ལུགས་སྒོལ་མེད། མི་གཞན་གྱི་ཆབ་
སྲིད་ཀྱི་ལྟ་བ་དང་ནམ་འགྱུར་ལ་འདྲི་བཅད་མི་བྱེད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཐད་ལ་སློང་མོལ་བྱ་རྒྱུ་འདྲེམས་
ཀྱི་ཡོད། དེ་ནི་ཆབ་སྲིད་སྒྲོར་ལ་སློང་མོལ་བྱས་ན་དོན་མེད་ཅིང་གཞི་ཡོང་སྲིད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ནི་སྒྲོར་
ཀྱི་འཆོ་བ་དང་འབྲེལ་མེད་ཡིན་པའི་ལྟ་ཚུལ་བཟུང་ཡོད་པའི་རྒྱུ་ཁྱིམ་ཡིན་སྟེ།

༢། ལུགས་བསམ་དང་དངོས་ཡོད་ཀྱི་སོ་ཁར་ཕྱིར་སྒྲོར་

དབྱིན་ལན་པ་ཆོས་དོན་དག་གང་བྱེད་ལས་ཆོད་གཅིགས་སུ་འཛིན་པ་ལས་ཐོག་སྟེ། ཟླ་རན་སི་བ་
ནམས་ལུགས་བསམ་དང་དངོས་ཡོད་ཀྱི་སོ་ཁར་ཕྱིར་སྒྲོར་བྱེད་བཞིན་ཡོད། ཟླ་རན་སིའི་མཁས་དབང་
མང་པོས་འཛམ་གླིང་ལ་ལུགས་རྒྱུན་གཏིང་ཟབ་ཐེབས་པའི་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་བསམ་སྒྲོལ་སྟེན་ཡོད་པ་
སྟེ། རྩོ་སྤྱོད་ Rousseau ཡི་སྤྱི་ཆོགས་གན་ཆེངས་སྒྲིབ་ Social Contract དང་། མོན་ཏེ་སི་ཁུའི་ Mon-
tesquieu's ཡི་དབང་ཆ་དང་ཆ་བགོས་Separation of Powers སམ་དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་གྱི་ལྟ་བུ་གྲུབ།
ཚོལ་ཏེར་གྱི་རང་དབང་དམངས་གཙོའི་བསམ་སྒྲོལ་དང་། ཟླ་རན་སི་གསར་བརྗེ་ཆེན་པོའི་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་རང་
དབང་དང་འབྲེལ་ཕྱུག་མཛའ་མཐུན་ liberty, equality, fraternity བཅས་ཀྱི་འཕོད་ཆོག་གིས་བྱིས་ཀྱི་
འཛམ་གླིང་དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལ་གཞུང་ལུགས་ཀྱི་མང་གཞི་བཏིང་ཡོད། ཡིན་ནའང་། ཟླ་རན་
སིས་དབྱིན་ཇི་དང་ཨ་རི་ནང་བཞིན་རང་དབང་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཤིག་འཛུགས་
བྱས་མེད་ལ། གན་དབང་དེ་དག་གི་བསམ་སྒྲོལ་ལྟུང་བཞག་ནི་ཟླ་རན་སི་ལ་མཆོན་ན་སྟོབ་དཀའ་བའི་
ལུགས་བསམ་མམ་འཕོད་ཆོག་སྒྲིབ་པོ་ཙམ་དུ་ཟད།

༣། གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཆད་དམའ་བ།

ལོ་རྒྱུས་ཉམས་སྤྱོད་གི་རྒྱུ་ལས། ཟླ་རན་སི་མི་དམངས་ཀྱིས་སྲིད་གཞུང་མེད་པའི་ཟིང་ཡོང་མཐུག་
བསྐྱེལ་ཏེ་བྱས་སྟོབས་དང་ཕྱན་པའི་གཞུང་ཞིག་ལ་རེ་བ་རྒྱག་གི་ཡོད་པ་དང་། ཚྭ་གས་གཞན་དུ། བྱས་

སྒྲིབས་ལྷན་པའི་གཞུང་དེ་སྲིད་དབང་སྐྱེར་འཛིན་དུ་འགྱུར་དོགས་ཀྱིས། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་གོང་མཐོར་
བཏང་སྟེ་གཞུང་གི་དབང་ཆར་ཆོད་འཛིན་བྱ་རྒྱུར་མཛོན་དུ་སྤྲོགས་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། ༡༩༩༩ ལོའི་
གསར་བེའེ་ཆེན་པོ་ནས་བཟུང་སྟེ། རྒྱ་རན་སིའི་སྲིད་གཞུང་དེ་ཡོ་འཁྱོམ་ཟང་ཟང་ནང་དུ་སྤྱུང་ཡོད། སྤྱི་
མཐུན་དང་པོ་ནས་གསུམ་པའི་བར་གྱི་གཞུང་དེ་ནམ་དཔྱིད་ཅན་གྱི་རྒྱལ་པོས་བཙུགས་ཀྱི་ཡོད། མཐར་
དམག་མིས་འགོ་ཁྲིད་པའི་སྲིད་དབང་སྐྱེར་སྒྲོམ་གྱི་ལག་ཏུ་ཤོར་ཡོད། ༡༩༩༩ ནས་༡༩༩༩ ལོའི་བར་
རྒྱ་རན་སིའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་འགྱུར་བ་ཐེངས་བཅུ་ཙམ་སོང་ཡོད། སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་ལམ་
ལུགས་བཙུགས་མེད་པར་བརྟེན། ཆོགས་སྟེ་དབར་གྱི་འཐབ་ཚིང་ཚོ་རར་ཆེ་ཞིང་། སྲིད་གཞུང་ཡང་ཡང་
འཕོ་བཟེ་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཡོད། སྤྱི་མཐུན་བཞི་པར་མཆོན་ན། ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་རིང་བཀའ་ལག་ཐེངས་ཉི་
ཤུ་ཙམ་ལ་འཕོ་འགྱུར་སོང་ཡོད་པ་དང་། བཀའ་ལག་གི་ལས་རྒྱུན་རིང་ཤོས་ལོ་གཅིག་ལྷག་དང་། ཟུང་
ཤོས་ཉིན་གཉིས། ཆ་སྟོམས་ལས་རྒྱུན་རྒྱ་བྱུག་ལོ། འདི་ལྟར་མི་དམངས་ཀྱིས་གཞུང་དང་ཆབ་སྲིད་
ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཆད་ཏེ་ཅང་དམའ་བ་འདི་ནི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཐ་སྐྱོད་ཆགས་པའི་རྒྱ་རྒྱུན་གཙོ་བོ་
ཞིག་དང་། ཆབ་སྲིད་བརྟན་སྡིང་མེད་པའང་དེར་བྱུག་ཡོད།

༥། རང་དོན་རང་གཅེས་ཀྱི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས།

རྒྱ་རན་སི་བ་རྒྱམས་ཀྱིས་རང་དོན་རང་གཅེས་ self-reliant ཀྱི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་ individualism
དང་། རང་དབང་འབྲེམ་ཉམས་ལ་མཛོན་དུ་སྤྲོགས་པའི་སྤྱོད་སེམས་འགངས་ཆེར་བཅི་སྟབས། སྲིད་དོན་
ཆོགས་པའི་གངས་འཕོར་མང་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འདོད་འདུན་འབྲེམ་ཉམས་ཆོགས་འབྱུང་གི་ཡོད།
ཡིན་ནའང་། རྒྱལ་ཁབ་གནས་བབ་ཀྱི་རྒྱུན་ལས། རྒྱ་རན་སི་བ་རྒྱམས་ཀྱི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་དེ་ཨ་
རི་པའི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་ལྟར་འདོན་སྟེ་ལ་བྱེད་མི་བྱུག། དེ་བཞིན་དུ་ཨ་རི་བ་ཆོས་གོམ་བཤོལ་
བྱེད་སྤྱོད་བཟུང་བྱུན་མོང་གི་ཐག་གཅོད་ལ་ངོས་ལེན་བྱེད་སྟོལ་ཡོད་ཀྱིང་། རྒྱ་རན་སི་བ་ཆོས་སོ་སོའི་
འདོད་ཚུལ་ལ་མཐུགས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ནི་འཐབ་ཚིང་ཅིག་ཏུ་བཅི་བ་ཡིན། ཆབ་སྲིད་
འགྲན་བསྡུར་ཁྲོད་སོ་སོ་སྐྱེར་གྱི་འབད་བཅོན་ཁོ་ནར་བརྟེན་པ་ལས་སྲིད་དོན་ཆོགས་པར་མི་བརྟེན།

༦། སྲིད་དོན་ཆོགས་པར་ངོས་འཛིན་བྱེད་ཆད་དམའ་བ།

རྒྱ་རན་སིའི་སྤྱོད་སྟེ་ཁག་ཏུ་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དགའ་ཞེན་གྱི་སྤྱོད་ཆོན་བཀོད་སྤྲིག་བྱས་ཡོད་ཀྱིང་། རྒྱལ་
ཁབ་ཏུ་སྤྲོག་ཟ་རུལ་སུངས་ཀྱིས་ཁེངས་ཤིང་། སྲིད་གཞུང་ལ་ལས་ཆོད་མེད་པས། སྤྱོད་མས་ལུགས་
བསམ་ཁྲོད་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ལ་དགའ་ཞེན་བྱེད་པ་ལས། དངོས་ཡོད་ཁྲོད་ཀྱི་སྲིད་གཞུང་ལ་བྱིར་བཀྱེད་

བྱེད་པ་ཡིན། ཨ་རིའི་ཉམས་ཞིབ་པ་ཁོན་ཐེར་སེ་དང་ཏུ་བཅུ་མེ་Converse and Dupeux གཉིས་ཀྱིས་ཨ་
 རྒྱ་ལ་ཁབ་གཉིས་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་རང་སྤོང་འཛིན་ཐད་བརྟན་ཞིབ་བྱས་འབྲས་སུ། ཨ་རི་བས་སོ་
 སོ་དགའ་མོས་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་སུ་ཡིན་འདར་རྒྱག་མི་དགོས་པར་ཤོད་ཐུབ་པ་དང་། རྒྱ་རན་སི་
 བ་མང་ཤོས་ཀྱིས་ལམ་སང་བཤད་ཐུབ་ཀྱི་མེད། དེ་ལྟར་ཡོང་དོན་ནི། རྒྱ་རན་སིའི་བྱིས་ཆང་དུ་ཆབ་
 སྤྱི་དོན་རྒྱུན་ལྡན་ཀྱི་སློང་གཞི་ཞིག་མིན་པ་དང་། ཆན་རབས་པའི་ཉམས་སྲོང་ཉན་བཤད་ཀྱི་གོ་སྐབས་
 ཉུང་སྟབས། གཞོན་རབས་ཆོར་ཆབ་སྤྱི་ཐད་ལ་གོ་རྟོགས་ཞིབ་ཆ་གང་ཡང་མེད་ལ། སོ་སོའི་ཉེ་འཁོར་
 ཀྱི་མེད་ཆབ་སྤྱི་ལངས་སྤྱོད་ལ་འཕར་ཤེས་ཆོར་དེ་ཅུ་མེད། དཔེར་ན། ཨ་རི་བ་བརྒྱ་ཆའི་༥༤ ཅུ་
 ནས་སོ་སོའི་ཨ་བ་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་གང་དུ་གཏོགས་མིན་བཤད་ཤེས་ལ། རྒྱ་རན་སི་བ་བརྒྱ་ཆའི་༥༥
 ཅུ་ཀྱིས་མ་གཏོགས་དེ་ལྟར་བཤད་མི་ཐུབ། རྒྱ་རན་སི་བ་པལ་མོ་ཆེ་ད་དུང་ཆབ་སྤྱི་ལ་ཆོད་བགས་
 བྱེད་བཞིན་པའི་སྤང་ཡིན་སྟབས། སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་བརྗེ་བསྐྱར་བྱེད་ཆད་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་མཐོ་བོ་ཡོད།

༥། སྤྱི་ཚོགས་གྲལ་རིམ་ཀྱི་རོས་འཛིན་Social class identity ཉམས་དམས།

སྤྱིར་ན་རྒྱ་རན་སི་འད་དེའི་ལན་དང་འབྲེལ་བར་གྲལ་རིམ་གཅིག་སུ་འཛིན་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ཡིན་
 མོད། སློབ་གསོ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུ་དང་སྤྱི་ཚོགས་འབྲལ་སློབ་(མི་འཁོར་པར་ཚུར་གནས་སློབ།)
 Social mobility བྱེད་ཆད་རྒྱུར་བས། རྒྱ་རན་སིའི་བཟོ་བའི་གྲལ་རིམ་དང་འབྲེལ་བའི་གྲལ་རིམ་དབར་
 ཉེ་བག་མཛོན་གསལ་དུ་ཡོད་ལ། ཡོང་འབབ་ཆ་བགོས་ Income distribution དོ་མཉམ་མིན་པའི་གནས་
 ཉུངས་ཀྱང་དེའི་ལན་ལས་ཆ་བས་ཆེ་བ་ཡོད། ཉེ་ཆར་བརྟན་ཞིབ་བྱས་པའི་བྱུང་དོན་ལྟར་ན། རྒྱ་རན་
 སི་བ་ནམས་ཀྱི་སྤྱི་ཚོགས་གྲལ་རིམ་ཀྱི་རོས་འཛིན་ཉམས་དམས་སུ་འགོ་བཞེན་ཡོད་པ་དང་། ལྷག་པར་
 དུ་བཟོ་བ་གྲལ་རིམ་ནང་རང་ཉིད་རོས་འཛིན་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཉམས་ཆག་ཏུ་བྱིན་པའི་རྟགས་མཚན་གསལ་
 ཤོས་བྱུང་ཡོད། སྤྱི་ཚོགས་གྲལ་རིམ་ཀྱི་རོས་འཛིན་འབྱུར་ལྡོག་བྱིན་པ་དང་བསྐྱར་ནས། སྤང་ཡོད་ཀྱི་སྤྱི་
 ཚོགས་བྲ་ལམ་ social network དང་སྤྱི་ཚོགས་གོང་བུའི་རྒྱས་པར་ social cohesion གཏོར་བཤེག་ཐེབས་
 པ་དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱིག་ལམ་བརྟན་པོ་མེད་པར། དག་ཟེང་དོན་རྒྱུ་ཡང་ཡང་འབྱུང་གི་ཡོད།

ས་བཅད་བཞི་ལ། ཨ་རི།

ཨ་རི་ནི་བཅུ་སྐར་ཆེན་མོ་ Melting pot ལྟ་བུའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། དེགས་རྒྱུད་དང་ཤ་མདོག་ ཆོས་ལུགས་མི་
འབྲེལ་ཡོད་ཀྱང་། དེའི་དེགས་གཞུང་ནི་འབྲེལ་མའི་ཕྱང་བོ་ amalgamate ཞིག་ཏུ་འདོད། བྱེད་ཆོས་སྟེ།

༡། ཆོགས་སྡེ་དང་དེགས་རྒྱུད། ཆོས་ཆོགས་འབྲེལ་མིན་དབར་ཞི་བདེ་མཉམ་གནས་དང་། བན་ཚུན་ལ་ཆད་
མཐོའི་ཡིད་ཆེས་ཡོད།

༢། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ལ་ཆད་མཐོའི་ངོས་འཛིན་དང་། ཆབ་སྲིད་ལ་ཡིད་ཆེས་དང་རྒྱུ་སྤྲོད་བྱེད་
ཆད་མཐོ།

༣། ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་ལྡན་ཡོད།

ཨེ་ལར་ཇར་D.J. Elarzar གྱིས་གྲིས་པའི་ཨ་རིའི་རྒྱལ་ཁབ་མནའ་འབྲེལ་རིང་ལུགས་American Federalism
ཞེས་པའི་དེབ་ཏུ་ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་དེགས་གཞུང་འབྲེལ་སྤངས་ལྟར་ན། ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་དེགས་གཞུང་ནི། ༡) བདག་
ཉིད་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཁྲོམ་རའི་ལྟ་ཚུལ་ market place དང་། ༢) མི་སྡེའི་community ལྟ་ཚུལ་འཛིན་པའི་སྤྱི་དོན་གྲོགས་
ཀུན་མཐུན་ commonwealth བཅས་ལྟོག་རྒྱར་གྱུར་བའི་བྱེད་གཤེས་གཉིས་ལས་བྱུང་ཡོད།

ཁྲོམ་རའི་ལྟ་ཚུལ་ཀྱི་ཐོག་ནས་ངོས་འཛིན་སྤངས་ནི། སྤྱི་བའི་འབྲེལ་ལམ་གནས་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན་དེ་མི་
དང་མིའི་དབར་རམ་ཆོགས་སྡེའི་དབར་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་ཕན་གྱིས་ཀུན་ནས་བསྐྱངས་ཏེ། བན་ཚུན་རིན་གོང་གཏམ་
རེས་བརྒྱུད་ནས་བྱུང་བའི་འབྲས་བུ་ཞིག་ཏུ་འདོད་པས། སྤྱི་གཞུང་གིས་དགོས་རེས་ཀྱི་བྱེད་སྒོར་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་
པ་ལྟར། རོ་དམ་ཀྱི་དེགས་ཅི་ཙམ་ཉུང་ན་དེ་ཙམ་བཟང་བར་བཅི། ལྟ་ཚུལ་དེའི་འོག་ནས་སྒྲེར་གྱི་རང་དབང་རིང་
ལུགས་ Personal liberalism དང་། རང་དབང་དང་འབྲན་ཅོད་ཀྱི་ཁྲོམ་ར། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཐེ་གཏོགས་ཉུང་འཕྲིའི་ཅ་
དོན་སོགས་ཀྱི་ལྟ་བུ་ཁབ་འཕེལ་བྱུང་ཡོད།

དེ་ལས་ལྟོག་སྟེ། མི་སྡེའི་ལྟ་ཚུལ་འཛིན་མཁན་ཆོས། མི་སྒྲེར་གྱིས་སོ་སོའི་དམིགས་བསལ་བའི་ཁེ་ཕན་
དོན་གཉེར་བྱེད་པ་ཁས་ལེན་ཡང་། ཐུན་མོང་གི་ཁེ་ཕན་མདོན་འགྱུར་དང་བྱེད་འཕགས་ཀྱི་བཟང་སྤྱོད་སྟེགས་
སྟེ། འཐུས་སྒོ་ཆད་བའི་སྤྱི་གཞུང་ཞིག་འཇུགས་གཉེར་དང་སྤྱོད་སྤྱོད་བྱེད་དགོས་པར་འདོད། འདི་ལ་མི་སྡེ་རིང་
ལུགས་ communitarianism ཞེས་འབོད་པ་དང་། འདིས་བན་ཚུན་མཉམ་འབྲེལ་དང་། ཐུན་མོང་གི་བྱ་སྤྱོད། སྤྱི་བས་
ཐེ་བྱས་ལ་གཅིགས་ཆེན་བྱེད་པ་ཡིན།

ཀ། ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

གོང་གསལ་ལྟ་ཚུལ་འདྲེས་མ་གཉིས་ལས་མཆེད་པའི་ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་གཤམ་གྱི་ཁྲད་ཆོས་
ཁག་ཡོད་པ་སྟེ།

༡། ཁྲིམས་ལུགས་དབང་བསྐྱར་ལ་བཀུར་བཅི།

ཁྲིམས་ལུགས་དབང་བསྐྱར་ rule of law འི་ཨ་རིའི་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལས་ལྷོང་ལྡན་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་
གཙོ་བོ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། མི་ལ་དབུལ་ཕྱག་དང་ཕོ་མོ་ཀན་གཞོན་གྱི་དབྱེ་བ་མེད་པར། ཁྲིམས་ལུགས་
གྱི་མདུན་སར་སྒྲེར་སོ་སོའི་ཆེ་མཐོང་དང་། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་། རྒྱ་ཞོར་གྱི་ཐོབ་ཐང་སོགས་ལ་བཅི་
བཀུར་དང་། འདྲ་མཉམ་གྱི་སྤྱད་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།
སྲིད་འཛིན་ཡིན་ཞོན་Abraham Lincoln གྱི་སྟུན་གྲགས་ཆེ་བའི་ཟླ་ཉེ་སི་ཟླ་གི་གསུང་བཤད་ the Gettys-
burg Address ནང་། ཨ་རིའི་སྲིད་གཞུང་ནི་མི་དམངས་ལ་བདག་པ་དང་། མི་དམངས་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར།
མི་དམངས་ཀྱི་ཆེད་དུ་ཡིན་ government of the people, by the people, for the people ཞེས་བསྒྲགས་ཡོད་
པ་དང་། དེའི་དགོངས་པའི་མཐར་ཐུག་ནི་བདག་དབང་མི་དམངས་ལ་གཏོགས་པ་ Popular sovereignty
སྟེ། སྲིད་དབང་གི་དབང་ཆའི་འབྱུང་ཁུངས་མི་དམངས་ཡིན་པ་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད། དེར་བརྟེན་གཞུང་
གི་དཔོན་རིགས་ཆོས་སྤྱི་བའི་དབང་ཆ་ Public power བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་སྐབས་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་ལ་
ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ལྡན་ཡོད་ཅེས་སྟོན་བྱས།

༡། དབང་ཐེལ་ལ་ཆོལ་བའི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས།

དབྱེན་ལན་པ་ཆོས་དབང་ཐེལ་ལ་བཅི་བཀུར་དང་། འགོ་ཁྲིད་པའི་བཀོད་བྱས་ལ་ཉན་འཛིན་བྱེད་པ་དེ་
ལས་ལྷོག་སྟེ། ཨ་རི་བཙུགས་དབང་ཐེལ་ལ་ཞེ་ལོག་ཡོད། རྒྱ་མཚན་ནི། དབང་འཛིན་པ་ཆོས་སྒྲུ་མེད་ཀྱི་
དབང་ཆ་སྤྱད་དེ་སྟེང་ནས་གཤམ་དུ་མི་དམངས་ལ་ཆོད་འཛིན་བྱེད་པས་ཡིན། དབྱེན་ལན་པས་གཞུང་
གི་ཐེ་གཏོགས་ཀྱི་བྱ་སྤྱོད་ལ་མོས་མཐུན་བྱེད་པ་དང་། ཨ་རི་བཙུགས་དོ་དམ་ཉུང་ཤོས་ཀྱི་གཞུང་དེ་ནི་
སྲིད་གཞུང་ཡག་ཤོས་ཡིན་པར་འདོད། ལྟ་སྤྱོད་འདིའི་འབྱུང་ཆ་ནི་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་ལ་ཐུག་ཡོད་
པ་དང་། དེས་སྒྲེར་གྱི་ཁེ་སན་དང་གཞན་གྱི་ཁེ་སན་ལ་ཅོད་རྩོག་བྱུང་སྐབས། ཐོག་མར་རང་ཉིད་ཀྱི་ཁེ་
སན་གཙོ་བོར་བཞག་སྟེ། སོ་སོའི་ཁེ་དབང་ཅོད་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན།

༣། རོན་དམ་གྱི་འདྲ་མཉམ་གཅིག་པ་འཛིན།

བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་ལྷ་ཚུལ་ཞིག་ནི་མི་ནམས་སྐྱེས་མ་ཐག་ནས་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པའི་
འདོད་ཚུགས་དེ་ཡིན། ཁྱིམ་ས་ལུགས་དབང་བསྐྱར་གཤམ་ཆེར་འཛིན་པའི་ཨ་རིའི་ནང་། འདྲ་མཉམ་གྱི་
གོ་དོན་དེ་ཆོག་སྟོང་ཅམ་མིན་པར་ཞིབ་ཆའི་སྟེང་ནས་དོན་ལ་དབབ་པ་འདི་ལྟ་སྟེ།

- ཆབ་སྲིད་འདྲ་མཉམ། མི་ཆང་མ་ཆབ་སྲིད་དུ་འཇུག་ཆོག་པ་དང་། མི་ཆང་མའི་དབང་ཆ་དང་འདྲ་
མཚུངས་ཡིན། དེའི་མདོན་ཏྲགས་གཙོ་བོ་ནི་“མི་རིང་འོས་ཤོག་གཅིག་དེ། འོས་ཤོག་དེའི་རིན་ཐང་
འདྲ་མཚུངས་”ཡིན་པ་ལས་མཐོང་བྱུང།
- ཁྱིམ་ས་ལུགས་འདྲ་མཉམ། ཐོབ་གོ་ས་དང་རིགས་རུས་ཀྱི་བྱུང་པར་མེད་པར། ཁྱིམ་ས་ཀྱི་མདུན་
སར་ཆང་མ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་ཞིང་། དེའི་དཔེ་མཆོན་གསལ་ཤོས་ནི་སྲིད་འཛིན་ནི་གེ་སོན་ལས་རྒྱུན་
རིང་ཆུ་སྐོའི་དོན་རྒྱུ་Watergate scandal གྱི་གྲགས་རན་བྱུང་སྟེ་སྲིད་སྟེགས་ལས་འབབ་དགོས་བྱུང་
ཡོད་པ་དེ་ཡིན་ལ། སྲིད་འཛིན་ལྷོ་ཤེ་Gerald Ford ཡིས་ཉེས་ཡང་བཏང་བ་མ་གཏོགས། བཙོན་དུ་
ཚུད་ཉེན་བྱུང་ཡོད།
- གོ་སྐབས་འདྲ་མཉམ། མི་ཆང་མར་གྲལ་རིམ་གྱི་དབྱེ་འབྱེད་མེད་པར་གོ་སྐབས་ཡོད་ཆད་འདྲ་
མཉམ་དུ་ཡོངས་སུ་སྦྱོད་ཆོག།

༤། མི་དམངས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་དོ་སྣང་།

ཨ་རི་བ་ཆོས་རྒྱུན་ལྡན་གྱི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྐབས་སུ་མང་མོས་ཀྱི་ཅ་དོན་ལ་ངོས་ལེན་བྱེད་
པ་མ་ཟད། ཉུང་ཤས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ལ་འང་བརྩི་བཀུར་དང་། དེ་དག་ལ་སོ་སོའི་ཁེ་ཕན་སྒྲུབ་པའི་གོ་
སྐབས་འདྲ་མཉམ་སྟོན་གྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་སྲིད་གཞུང་གིས་མང་ཆོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་མཐོང་ཆེན་
བྱེད་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་དོན་གང་ཞིག་ཐག་མ་བཅད་གོང་དུ་ཡོངས་གྲགས་ཀྱི་བགྲོ་སྐྱེད་བརྒྱུད་
མང་ཆོགས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་སྒྲུབ་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན། དཔེར་ན། ཁེ་ཕན་ལོན་གྱིས་Bill Clinton གཞུང་
གི་དབང་ཆ་རྒྱ་བསྐྱེད་བྱས་ཏེ་སྒྲན་བཙོན་ཉེན་སྲུང་གི་སྲིད་ཁྲིམས་སྟེ་འཆར་ལ་མང་ཆོགས་ཀྱིས་རྒྱབ་
སྐྱོར་བྱས་མེད་པར་མ་ཟད། ༡༩༩༥ ལོའི་བར་མའི་འོས་བསྐྱུང་མཐའ་ཉེས་བྱུང་ཡོད་ཅིང་། ཨོ་ལྷ་མའི་
དེ་མཚུངས་ཀྱི་ལས་འཆར་ལ་བྱེ་ལོ་ ༡༩༩༠ ལོར་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་རྒྱབ་སྐྱོབ་ཐོབ་ཡོད་
ཀྱང་། ༡༩༩༡ ལོ་འགོར་གྲོས་ཁང་གོང་མས་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱིས་ཅིས་མེད་དུ་བཏང་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

༥། ཏུར་ཐག་གིས་ཆབ་སྲིད་དུ་མཉམ་ཞུགས།

བདག་དབང་མི་དམངས་ལ་གཏོགས་པའི་ལྷ་བ་གཞིར་བཟུང་ན། ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ནི་མི་དམངས་

ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཙམ་དུ་མ་ཟད། ལས་འགན་ཞིག་ཀྱང་ཡིན། དེ་ཡང་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཞེས་པའི་དོན་
 བློ། བྱེད་ཐབས་སྣ་ཚོགས་སྤྱད་ནས་གཞུང་གི་སྲིད་ཇུས་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་སྲོད་ཐབས་ཀྱི་བྱ་སྲོད་དེ། མི་
 དམངས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་བའི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ཏུ་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་པ་མཆོན། ཉམས་ཞིབ་
 པ་ཏན་ལེན་ལོན་ S. Huntington དང་ནེལ་སོན་ J. Nelson གཉིས་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་ལྟར་ན། གཞུང་གི་སྲིད་
 ཇུས་ཐག་གཅོད་ལ་དངོས་སུ་ཤུགས་རྒྱུན་སྲོད་ཐབས་ཡོད་མེད་ལ་མ་ལྟོས་པར། གུན་སྲོད་དེས་བསྐྱལ་བའི་
 བྱ་སྲོད་ལ་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཞེས་ཇོན་ཆོག་པར་བཤད། དེ་བཞིན་དུ་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཞེས་
 པ་སོ་སོའི་འདོད་མོས་གཞིར་བཟུང་རང་འགྲུལ་རང་ཐེ་ཞུགས་བྱས་པའི་བྱ་སྲོད་ཙམ་མིན་པར། གཞན་
 ཀྱིས་སྐྱལ་སྲོད་འོག་བྱེད་སྒོ་སྤེལ་བའང་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་བྱ་བ་ཡིན། ཟེར་བ་དང་ནི་Verba and
 Nie གཉིས་ཀྱིས་ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཐད་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས། ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་
 ཀྱི་མངོན་ཏྲགས་གསལ་ཤོས་ནི། ཨ་རི་བ་རྣམས་འོས་བསྐྱེད་ལས་རིམ་དུ་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པའི་བྱ་
 སྲོད་ཡོངས་ཁྲབ་ཡིན་ནའང་། འོས་གཞིའི་ཆེད་དུ་ཞལ་འདེབས་བསྐྱེད་དང་དེའི་རྒྱབ་སྐྱོར་ཆོགས་
 པར་འཇུག་ཞུགས་སོགས་ཀྱི་བྱ་སྲོད་ཏ་ཅང་ཉུང་ཉུང་ཡིན་པ་ར་འཕྲོད་ཡོད།

༦། བྱམ་མོང་ངོས་འཛིན་རྒྱ་ཆེར་ལྟན་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

ཟླ་རན་སིའི་ཆབ་སྲིད་འཕེལ་རིམ་ལས་ལྟོག་སྟེ། ཨ་རིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དེ་ལོ་ངོ་ཉིས་བརྒྱ་ལྷག་
 རིང་འཕོ་འགྱུར་ཆེན་པོ་མེད་པར་བརྟན་པོར་གནས་ཡོད། སྟོམ་ཅིས་རིག་པའི་ཐ་སྣང་ལྟར་བཀལ་ན། ཨ་
 རི་བ་པལ་ཆེ་བའི་རིན་ཐང་གི་ལྟ་བུ་དེ་རྒྱུན་ལྟན་ཀྱི་གནས་སྟངས་མཆོན་པའི་དཀྱིག་ཐིག་དེའི་སྟེང་གི་
 དཀྱིལ་དབུས་སུ་ཡོད་པ་དང་། མཐའ་གཉིས་ཀྱི་བསྐྱར་ཆད་ཏ་ཅང་དམལ། དེས་ཨ་རི་བ་རྣམས་ཀྱི་རིན་
 ཐང་གི་ལྟ་བུ་བར་བྱམ་མོང་གི་ངོས་འཛིན་རྒྱ་ཆེར་ཡོད་པ་མཆོན་བྱལ།

དེ་བཞིན་དུ་གཞུང་འཛིན་ཆོགས་པ་བརྗེ་བསྐྱར་ལ་བརྟེན་ནས་སྲིད་ཇུས་ཁ་ཕྱོགས་མི་འདྲ་བ་བྱུང་
 ཡང་། ཨ་རི་བ་པལ་ཆེ་བའི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་ལ་མངོན་གསལ་ཀྱི་འགྱུར་བ་ཅི་ཡང་ཕྱིན་མེད། ལྷག་
 པར་དུ་འབྱོར་འབྲིང་གལ་རིམ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གིས་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོ་བདེ་ལྷག་རང་
 འཕེལ་རྒྱས་སུ་གཏོང་བྱལ་པ་མ་ཟད། ད་ཡོད་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱེད་གཞིས་ཀྱང་སྤངས་ཉར་བྱེད་
 བྱལ།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གྲུབ་སྟངས་འདིའི་འོག་ཏུ། སྲིད་དོན་ཆོགས་པས་དམིགས་འཇུགས་བྱས་
 པའི་འོས་གཞི་ཁག་གིས་ཀྱང་འོས་ཤོག་ཐོབ་ཆེད་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྟ་བུ་ཐལ་ཆེའི་རིགས་སྟོག་མི་བྱལ། དེར་
 བརྟེན། ཨ་རིའི་སྲིད་དོན་ཆོགས་པ་ཆེན་པོ་གཉིས་དབར་དུ་འང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལྟ་བུ་མ་བྱལ་གས་ཆེ་བ་

དང་། འོས་འཕེན་པས་ཀྱང་སྲིད་རྒྱུས་གང་ཞིག་སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་སྤྱི་ཡིན་མིན་ཤིང་འབྲེད་དཀའ་
དེ་ལྟར་འོས་བསྐྱེད་སྐབས་སྤྱི་འཕེན་པས་སྲིད་ཚད་སྲིད་དོན་ཚོགས་པར་ཆ་འཛིན་བ་བྱེད་པ་དེ་
ད་ཆ་འོས་གཞི་དབུས་སྤྱི་བཞག་candidate-center པའི་ཁ་ཕྱོགས་སྤྱི་འགྱུར་ཡོད།

ཁ། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱང་གཤིས།

ཨ་རིར་མངའ་སྡེ་ལྔ་བརྒྱ་ཡོད་པ་དང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་རང་བཙན་ཡིན་པས། དེ་དག་
གི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལའང་བར་བྱེད་ཡོད། ཨེ་ལ་ཇར་ Elazar གྱིས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ལྟར་ན། བྱང་གཤིས་
དེ་དག་ ༡་ བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དང་། ༢་ བཟང་སྤྱོད་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་། ༣་
སློལ་རྒྱན་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་བཅས་གསུམ་དུ་དབྱེ་ཆོག་པར་འདོད།

༡། བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

འདིའི་རིགས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དེ་ཨ་རིའི་བྱ་བ་ལྟོ་དང་། དབུས་བྱ་བ། ཤར་བྱང་ཁུལ་དུ་བྱ་བ་ཆེ་
བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་ཨིན་ཏེ་ཨིན་ན་ Indiana དང་། དབྱི་ལི་ནོས། Illinois བཅས་སེལ་ལྷན་པ་ Pennsylv-
vania སོགས་སྤྱི་མདོན་གསལ་ཡིན། དེའི་བྱང་ཆོས་ནི།

- རང་དབང་ཁྲིམ་པའི་ལྷ་ཚུལ་ཤིང་ཆེ་བ་དང་། སྲིད་གཞུང་གིས་དཔལ་འབྱོར་གནས་བབ་ལ་དགོས་
ངེས་ཀྱི་བྱེད་སྒྲོལ་ཚུལ་པ་ལས། ཐེ་བྱས་བྱེད་ལུགས་རྗེ་རྒྱུ་གཏོང་དགོས་པར་འདོད་ཅིང་། དེ་བཞིན་
དུ་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཐད་ནས་ཀྱང་དབུས་གཞུང་གི་དབང་ཚད་ཆ་བགོས་དང་། ས་གནས་སྤྱི་
དབང་ཆ་གང་མང་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛིན་གྱི་ཡོད།
- ཆབ་སྲིད་ཚོགས་པར་ལྷ་སྤྱད་པ་ཐད། འགྲན་བསྡུར་རང་བཞིན་གྱི་སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་མ་ལག་
ཅིག་དགོས་ངེས་སྤྱི་འདོད་ལ། སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་སྤྲིམ་གཞི་འཇུག་སྒྲོལ་ཆེ་ཆེ་དུ་བཏང་སྟེ། གཞུང་
གི་ལས་གནས་སྤྱི་བྱས་རྗེས་གཞིར་བཟུང་མི་སྣ་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་དགོས་པར་འདོད་པས། ཆབ་སྲིད་
མ་ལག་དུ་གཞིགས་བཅོས་ལམ་ལུགས་ favour system དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛིན་གྱི་ཡོད།
- ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ལ་དང་དོད་དེ་ཅམ་མེད་པར། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒྲོལ་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པ་
ནི་སྤྱིར་སོ་སོའི་དཔལ་འབྱོར་ཁེ་ཕན་འཚོལ་སྤྱོད་དང་སྤྱི་ཚོགས་གོ་གནས་སྤྱི་ཐབས་ཅམ་ལས།
མང་ཚོགས་ཀྱི་བདེ་སྤྱུག་དོན་གཉེར་མིན་པར་འདོད་པས། ཆེད་ལས་ཀྱི་གཞུང་ཞབས་ལ་བརྟེན་
ནས་ཆབ་སྲིད་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛིན་གྱི་ཡོད།

༡། བཟང་སྲོད་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་འདི་རིགས་ཨ་རིའི་རྒྱལ་རྒྱུན་མཆོ་འབྲམ་དང་། དབུས་རྒྱལ། འཕར་བྱང་ཁུལ་དུ་
ཁྱབ་ཆེ་བ་དང་། ལྷག་པར་དུ་མ་ས་ཅུ་སེད་ Massachusetts དང་། ཟེ་སི་ཀོན་སིན། Wisconsin ཨོ་རེ་
ལྷན་ Oregon བཅས་མངའ་སྡེ་གསུམ་དུ་མངོན་གསལ་ཡིན། དེའི་ཁྱད་ཆོས་ནི།

- རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཐེ་གཏོགས་ལ་རྒྱལ་སྲོད་བྱེད་པ་སྟེ། སྲིད་གཞུང་གིས་བྱེད་ཀྱིས་བེད་སྤྱད་དེ་མང་
ཆོགས་ཀྱི་ལས་དོན་ལ་དོ་ཁུར་དང་། སྤུང་མོང་གི་བྱ་སྲོད་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱི་ཆོགས་ཁོར་ལུག་
ལེགས་བཅོས་བྱེད་དགོས་པར་འདོད་ཀྱི་ཡོད།
- སྲིད་གཞུང་གི་སྲོད་གཙང་ལ་དོ་སྣང་ལུགས་ཆེར་བྱེད་པས། ལས་བྱེད་གནས་སྤར་བཀོད་སྤྱིག་
སོགས་འཛོན་ཐང་ལས་ལུགས་Merit system ཆད་འཛོན་དགོས་པར་འདོད།
- ཆབ་སྲིད་ཆོགས་པར་ལྷ་སྟངས་ཐད། དེའི་བྱེད་ཀྱིས་གཙོ་བོ་ནི་མང་ཆོགས་ཀྱི་ཁེ་སན་བསྐྱབ་རྒྱ་དེ་
ཡིན་པར་འདོད་ནའང་། སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་དོ་སྣང་དེ་ཅམ་མེད།
- ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཐད། འེས་འཛོན་ལྷན་ཞིང་མང་ཆོགས་ལ་ཁེ་སན་སྤྱན་སྐྱབ་མཁན་ཆང་མ་
ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྒོའི་ནང་འཇུ་ལ་ཞུགས་བྱེད་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛོན་ཀྱི་ཡོད།

༢། སྒོལ་རྒྱུན་པའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་།

ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་འདིའི་ཁྱབ་ལུལ་ནི་ཨ་རིའི་སྒོ་རྒྱུད་དང་། རྒྱལ་སྒོ་ཁུལ། དབུས་རྒྱལ་ཁུལ་ཡིན་ལ།
སྒོས་སུ་ཨ་ལ་པ་མ་ Alabama དང་། མི་སི་སིབ་བི་ Mississippi གཉིས་སུ་མངོན་གསལ་ཡིན། དེའི་ཁྱད་
ཆོས་ནི། ཁོང་གསལ་བདག་ཉིད་རིང་ལུགས་པ་དང་། སྒོལ་རྒྱུན་པའི་ཁྱད་གཤེས་གཉིས་ཀ་ལྷན་པ་སྟེ།

- སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་གལ་རིམ་འདུ་འེས་གཅིགས་སུ་འཛོན་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་དོན་མཐའ་དག་
འཛོན་ཐང་ཅན་གྱིས་ཁ་ལོ་བསྐྱར་དགོས་པར་འདོད་པ་དང་། མི་དམངས་ཀྱིས་སྲིད་གཞུང་གི་སྲིད་
རྒྱུས་ལ་བཀྱར་བཅི་བྱེད་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛོན་ཀྱི་ཡོད།
- ཆབ་སྲིད་ཆོགས་པར་ལྷ་སྟངས་ཐད། ཆབ་སྲིད་ཆོགས་པའི་བྱ་སྲོད་ཀྱིས་མངོངས་སུ་དང་ལུགས་
Elitism ཀྱི་ཅ་དོན་ལ་དོ་ཕོག་བཏང་བར་འདོད་པ་དང་། རྒྱུན་ལྷན་འཆོ་བའི་ཁྱོད་དུ་སྲིད་དོན་ཆོགས་
པ་གལ་ཆེར་མི་བཅི།
- ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ལ་རྒྱུད་བཀའ་ཅིང་། ད་ཡོད་ཆབ་སྲིད་གནས་བབ་རྒྱུན་འཇགས་སུ་གནས་
རྒྱུར་འདོད་པ་བྱེད་ལ། ཁྱིམ་ཆང་དང་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་ལ་གཅིགས་ཆེན་བྱེད་པ་ཡིན།
- ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ལ་འཛོན་པའི་རྣམ་འགྱུར་ནི། འེས་འཛོན་ངེས་ཅན་ལྷན་པའི་མི་སྣ་འབའ་
ཞིག་ཆབ་སྲིད་དུ་འཇུ་ལ་ཞུགས་ཀྱིས། མང་ཆོགས་ལ་ཁེ་སན་བསྐྱབ་རྒྱའི་རེ་བ་འཛོན་ཀྱི་ཡོད། །

ས་བཅད་ལྔ་པ། ཉི་ཉོང་།

དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ནང་པམ་ཉེས་སུ་སོང་བ་བརྟེན་ནས་རང་བཅན་ཤོར་བ་དང་། མནའ་འབྲེལ་དམག་དབུང་གིས་སྤོང་ཡུན་རིང་། ཉི་ཉོང་གི་སྤྱི་ཚོགས་ཆབ་སྲིད་དཔལ་འབྱོར་ལ་བཅོས་བསྐྱར་རབ་དང་རིམ་བར་བཅུམས་ཤིང་། ལྷག་པར་དུ་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལག་ལེན་དུ་བསྐྱར་ཆེད། གོང་མའི་དབང་ཆ་ཕྱིར་བསྐྱར་དང་། མང་ཚོགས་ལ་གོང་མར་མཆོད་བཀྱར་གྱི་གོ་བསྐོན་བྱ་སྤྱོད་རིགས་འགོག་སྤྲོམ། སློབ་གྲུའི་སློབ་དེབ་བསྐྱར་སྤྲིག་གིས་སློབ་གསེའི་ལམ་ལུགས་ཨ་རིར་དཔེ་འགྲེལ་སོགས་སྤྱོད་ཡོངས་ནས་གཤམ་བཅོས་བཏང་བས། ཉི་ཉོང་གི་བྱད་མེད་གྱི་ཐོབ་ཐང་དང་། བཟོ་བའི་ཚོགས་སྡེ་གསར་འཛུགས། ས་ཞིང་བཅོས་བསྐྱར་སོགས་ཆབ་སྲིད་དཔལ་འབྱོར་ལམ་ལུགས་ལ་འགྱུར་བ་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཡོད་པ་དང་། ༡༩༥༥ ནས་༡༩༥༩ ལོའི་བར་མནའ་འབྲེལ་དམག་གི་དབང་བསྐྱར་འོག ཉི་ཉོང་གི་ཅ་ཁྲིམས་གསར་པ་གཏན་འཁེབས་བྱས་པས། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱང་དེ་ནས་མང་བཅུགས་ཡོད།

འཇར་མན་དུ་ལོ་ངོ་བཞི་བཅུའི་རིང་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་འཕོ་འགྱུར་ཆེན་པོ་བྱུང་སྟེ། ད་ཆ་སྤྱི་དམངས་རིག་གཞུང་civic culture ཆགས་སྐྱབ་ཡོད་པ་དང་། མི་དམངས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ལ་འཛིན་པའི་ནམ་འགྱུར་རེ་བརྟན་དང་། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལ་རྒྱ་བསྐྱོར་ལྷགས་ཆེར་བྱེད་གྱི་ཡོད་པ་ལས་ལྡོག་སྟེ། ཉི་ཉོང་དུ་དཔལ་འབྱོར་སྟོབས་ལྷགས་ཆེས་ཆེར་ལྡན་ཡང་། མང་ཚོགས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་ཡི་ཐང་ཆད་ཡོད། ཉི་ཉོང་ནི་འཆམ་མཐུན་ལ་གཅིགས་ཆེན་བྱེད་པའི་སྤྱི་ཚོགས་ཤིག་ཡིན་པོད། མང་ཚོགས་ཚོར་ཆབ་སྲིད་ལ་འབྲམ་མཉམ་གྱི་འགྲན་ཅོད་མེད་པའི་ཚོར་སྣང་ཡོང་དོན་ཅི་ཡིན་ཐད། གཤམ་གྱི་བྱད་གཤེས་བྱུག་གི་སྒོ་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པར་འདོད་དེ།

༡། རྒྱ་ནག་རྒྱུ་ལྷགས་རིག་གཞུང་དང་ཤིན་ཏོ་ཡི་བག་ཆགས།

དུས་རབས་གསུམ་པ་ནས་བཟུང་ཉི་ཉོང་དུ་རྒྱ་ནག་གི་གོང་ཅེ་འབྲུལ་གྱི་རྒྱལ་པོའི་ལྷ་བྱུབ་ལས་མཆེད་པའི་རྒྱུ་ལྷགས་རིག་གཞུང་དར་འགོ་རྒྱགས་པར་བཤད་ཅིང་། ལྷག་པར་དུ་མེ་རི་ལེགས་བཅོས་ Meiji Restoration སྐབས་སུ། རྒྱུ་ལྷགས་ལ་བརྟེན་ནས་གོང་མ་དབུས་སུ་བཞག་པའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་སྐྱན་ཐབས་དང་། གོང་མའི་དབང་བསྐྱར་འོག་དུ་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཁྲིམ་ཆང་གི་འདུ་ཤེས་བཅངས་ཏེ། མང་ཚོགས་ཀྱིས་ལས་ཀར་འབད་འབྱུངས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ལ་སློ་གཏོད་དང་འགོ་ཁྲིད་ལ་བཅི་བཀྱར་བྱེད་དགོས་པའི་གོ་བསྐོན་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེ་ཡང་སློབ་གྲུ་དང་དམག་དབུང་བཅས་མ་ལག་

གཉིས་བརྒྱད་ཁྱབ་སྤེལ་བཏང་ཡོད།

དེ་བཞིན་དུ་ཡིན་ཏེ་ Shinto ཞི་ཁྱ་བརྒྱད་ནང་བསྟན་ལ་ཁ་གཏད་གཅིག་སྟངས་གསར་བཅོ་བྱས་
 བའི་ཐ་སྟངས་ཅིག་སྟེ། དེས་ཉི་ཉོང་གི་གདོད་མའི་ཆོས་ལུགས་མཆོན་ཞིང་། སྡོན་མ་གཞི་བདག་དང་ཡིང་
 སྟོང་། བཟོ་སྟགས་ལ་གསོལ་མཆོད་བྱེད་པ་ནས་རིམ་གྱིས་གོང་མ་རིམ་བྱོན་དང་དམག་དཔོན། ཆོན་
 བོ་བྱས་རྗེས་ཅན། དྲག་རྩལ་བ་སོགས་ཀྱང་མཆོད་བཀྲར་བྱ་ཡུལ་དུ་བཞག་སྟེ་འཇུག་སྟེ་རྩེ་ཆོང་ཆོང་བའི་
 མ་ལག་ཅིག་བྱུང་བ་དང་། མེ་ཇིའི་སྐབས་སུ་ནང་སྤྱོད་ལས་ཁུངས་སུ་སྡེ་ཆོན་རྩེ་བཅུགས་ཀྱིས་ཡིན་
 ཏེ་ལ་དོ་དམ་བྱས་པ་མ་ཟད། དེ་ཉིད་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆོས་ལུགས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱས་པས། ཉི་ཉོང་
 དེ་ཉིད་ཆོས་སྤྱོད་གཅིག་འདྲེས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཏུ་གྱུར། དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་རྗེས། མནའ་འབྲེལ་
 དམག་གི་གཞོན་འུགས་འོག ཉི་ཉོང་གོང་མས་རང་ཉིད་མི་ཡིན་པ་ལས་ལྷ་མིན་པའི་བཀའ་ཅད་བསྒྲགས།
 ཡིན་ནའང་ཉི་ཉོང་སྤྱི་ཆོགས་ཡོངས་སུ་ད་དུང་གོང་མར་དད་བཀྲར་བྱེད་པའི་བྱིས་བདག་གི་ཆབ་སྲིད་
 paternalistic ཤུལ་ཆེར་གནས་ཡོད།

༡། ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་གཅིགས་སུ་འཛིན་པའི་སྤྱི་ཆོགས།

དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་སྤྱི་རྗེས་གང་དུ་འདྲ་། ཉི་ཉོང་གི་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཆོགས་ཅན་གྱི་སྡེ་ཆོན་ཁག་ (བྱིས་
 ཆོང་དང་སྟོབ་གྲ། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་སོགས་) གི་དམིགས་འབེན་གཅི་བོ་ནི། མང་ཆོགས་ལ་ཐུན་
 མོང་རིང་ལུགས་དང་ཅི་གསུང་བཀའ་སྒྲུབ་ཀྱི་གོ་བསྟོན་བརྒྱུད་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་འཇགས་ཐབས་
 རྩ་རྒྱ་དེ་ཡིན། སྟོབ་གསོལ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་སྟངས་འཛིན་འོག་ཏུ། སྟོབ་གྲའི་སྟོབ་ཆོན་བཀོད་སྤྱིག་དང་དགེ་
 བླན་གྱི་འོས་ཆོས་སོགས་ལ་གཏན་འབེབས་ཞིབ་སྒྲུབ་ཡོད་ལ། སྟོབ་དེབ་ཀྱི་ནང་དོན་ཁག་རྒྱལ་ཁབ་
 ཀྱི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྟངས་ལ་བསྟུན་དགོས་སྟབས། སྟོབ་དེབ་ནང་གཞུང་ལ་སྟོན་འདོན་གྱི་རྫོང་ཆོག་
 མཐོང་རྒྱ་མེད། ལས་དོན་བྱ་ཡུལ་དང་ཁེ་ལས་སྟེ་ཁག་ཏུ་འདྲ་སྟོབ་གྲའི་བྱེད་སྟངས་དཔེར་བཀའ་ཀྱིས།
 ཐུན་མོང་གི་བྱ་སྤྱོད་ལ་ཉམས་གསོག་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཉི་ཉོང་ལ་གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་
 དར་ཆེ་ཡང་། ཆོགས་པར་འབྲེམས་སྟེལ་བྱེད་ཆོད་ཨ་རིའི་བཅུ་ཆའི་གཅིག་དང་། འཇར་མན་གྱི་བྱེད་
 ཅམ་ལས་ཟེན་མེད་པ་དང་། ཆོགས་པར་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ལངས་སྤྱོགས་ཀྱང་དངོས་ཡོད་དང་མཐུན་
 བོ་མེད་ལ། སྟོན་བརྫོད་ཀྱི་སྤྱོད་སྟོབས་ནི་རྒྱབ་སྤྱོགས་རྒྱལ་ཁབ་ཆོའི་རྩེ་ཆོང་ཡང་སྟོབ་ཀྱི་མེད། དེའི་
 འགྱུར་ཅད་གཅི་བོ་གཅིག་ནི་གསར་འགྱོད་པའི་མཐུན་ཆོགས་Press Club ཀྱི་རྩིང་ཞེན་གྱི་བྱེད་བབ་ལ་ཐུག་
 ཡོད་པ་སྟེ། ནམ་རྒྱུན་དཔོན་རིགས་ཆོས་གང་བཤད་དབྱེ་གསེས་མི་བྱེད་པ་དང་། དཔོན་རིགས་ཀྱིས་
 དུས་བཀག་ཅི་བརྒྱུད་ལྟར་གནས་ཚུལ་འགོད་རྒྱུ་བྱེད་ལ། དེ་ལྟར་མ་བྱས་ཆོ། ཆོགས་པར་དེ་མཐུན་

ཆོག་མཁན་གྱི་འཕྲུལ་བྱེད་མིང་པ་དང་། གསར་འགྱུར་དེའི་རིགས་ལ་བཅར་འདྲིའི་གོ་སྐབས་ཀྱང་
སྤྲོད་མི་མིན།

སྤྱི་ཆོག་མཁན་ཅན་གྱི་སྤྱི་ཆོན་ཁག་གི་གོང་གསལ་བྱེད་བབ་ལ་བརྟེན་ནས། ཆབ་སྲིད་བརྟན་མྱོང་དང་
སྤྱི་ཆོག་མཁན་འཆམ་མཐུན་གྱི་སྤྲོད་ཚུལ་ཞིག་བསྐྱུན་སྦྱར་ཡོད་ཀྱང་། མི་དམངས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་གོ་རྟོགས་
ཡར་རྒྱས་ལ་གོགས་སྡོད་དང་། ཆབ་སྲིད་ལ་རྒྱུད་བཀྱེད་བའི་བསམ་ཚུལ་རྗེ་ཆེར་བཏང་ཡོད།

༣། འགལ་ཁྲར་གྱུར་བའི་རིག་གཞུང་སྒྲ་གཉིས་མ། bicultural

ཉི་ཉོང་བས་ཕྱོགས་གཅིག་ནས་དམིགས་བསལ་འབྲེལ་ལམ་particularistic strain ལ་གཅིག་མཁན་བྱེད་
བ་དང་། ཕྱོགས་གཞན་དུ་ཆོག་མཁན་སྤྱི་དབུས་སུ་འཛོག་ group centered རྒྱུར་མཐོང་ཆེན་བྱེད་བ་ཡིན།

དེ་ཡང་དམིགས་བསལ་འབྲེལ་ལམ་ནི་མི་དང་མིའི་དབར་གྱི་བྲ་ལམ་network ལ་གཅིག་མཁན་
ལྟ་བུ་སྟེ། རོན་དག་ལ་སྤྱག་སྐབས་སོ་སོ་དང་འབྲེལ་འདྲིས་ཡོད་མཁན་ལ་དམིགས་བསལ་གྱིས་མཐུན་
འགྱུར་རོགས་པན་བྱེད་བ་ཡིན། དེ་ལས་ཕྱོག་སྟེ། ཆོག་མཁན་སྤྱི་དབུས་སུ་འཛོག་བ་དེས་སྤྱོད་མཐོང་གི་མཐུན་
འབྲེལ་དང་མཉམ་འབྲེལ་གལ་ཆེར་བཅི་བ་དང་། རོན་དག་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྐབས། མཉམ་ཞུགས་བྱེད་
མཁན་ཆང་མས་སྤར་སྟོལ་བྱེད་སྟོལ་བྱུང་དེ་མཐོང་མའི་བྱུང་རོན་ལ་འབྲེལ་ཐབས་བྱེད་བ་ཡིན།

ཆོག་མཁན་སྤྱི་ཆུང་དུའི་ནང་གོང་གསལ་བྱེད་གཤིས་གཉིས་དེས་གཅིག་པན་གཅིག་ཕྱོགས་བྱེད་
བས། ཉི་ཉོང་གི་ཆབ་སྲིད་དེ་སྤྱི་དོན་ཆོག་མཁན་པ་དང་། རྒྱ་མིང་ཅན། དཔོན་རིགས་bureaucracy བཅས་
ཕྱོགས་གསུམ་ལས་བྱུང་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཆོག་མཁན་སྤྱི་ཆེན་པོའི་ནང་དུ། རྒྱ་གཤིས་འདི་གཉིས་འགལ་
ཁྲར་སོང་བས། མང་ཆོག་མཁན་ལ་འགྲན་ཅོད་བྱང་སྟོལ་མིན་པའི་བསམ་ཚུལ་སྤྱི་ཤེད་ཀྱི་ཡོད།

༤། བྱང་སྟོལ་མིན་པའི་འགྲན་ཅོད།

ཉི་ཉོང་དུ་སྤྱི་ཆོག་མཁན་གྱི་སྤྱོད་མཐོང་ངོས་འཛིན་ལ་ཏ་ཅང་གཅིག་མཁན་འཛིན་བྱེད་མོད། དམིགས་བསལ་
འབྲེལ་ལམ་དང་ཆོག་མཁན་སྤྱིའི་འཆམ་མཐུན་གལ་ཆེར་བཅི་བའི་རྒྱ་གཤིས་དེས། མང་ཆོག་མཁན་ལ་འགྲན་
ཅོད་བྱང་སྟོལ་མིན་པའི་བསམ་ཚུལ་བཞོས་ཡོད། འདིའི་ཐད་ཨ་རི་དང་བསྐུར་བ་ཡིན་ན།

- ཨ་རིར་རྒྱུ་པ་འཛུགས་ས་ foothold འདྲ་མཉམ་དང་འགྲན་ཅོད་བྱང་སྟོལ་མིན་གྱི་ལམ་སྟོལ་ལ་གལ་
ཆེར་འཛིན་བས། མི་རེ་རེར་རྒྱལ་ཁོབ་པའི་གོ་སྐབས་ཡོད་ཀྱང་། ཉི་ཉོང་དུ་དམིགས་བསལ་
འབྲེལ་ལམ་གཅིག་སུ་བཟུང་སྟེ། རྒྱུ་པ་འཛུགས་ས་འདྲ་མཉམ་མིན་སྐབས། ཐོབ་མཁན་དེ་ཁོ་
པན་རག་མཁན་ཉུང་ཤིང་ཤིག་ཡིན།

- གནད་དོན་ལ་ཐུག་སྐབས་ཨ་རི་བ་པལ་ཆེ་བས་“གངས་མང་ལ་དང་ལེན་དང་གངས་རྒྱུ་ལ་བཅི་བཀྲ་”ཀྱི་དམངས་གཙོ་དགོངས་དོན་ཉམས་ལེན་བྱེད་ནའང་། ཉི་ཉོང་དུ་གངས་མང་གི་བསམ་ཚུལ་ལ་དང་ལེན་བྱེད་པ་ཙམ་ལས། གངས་རྒྱུ་གི་ཁེ་ཕན་སྤང་མེད་དུ་གཏོང་གི་ཡོད། གནད་དོན་གང་ཞིག་ཐག་གཅོད་སྐབས་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་གཅིག་སུ་བརྒྱུད་སྟབས། ཉི་ཉོང་དུ་མང་མོས་ཀྱི་ཐག་གཅོད་“དེ་”གངས་མང་གི་འཆེ་བ་“ཡིན་པའི་སྤང་བ་སྟེད།
- ཨ་རིར་སྲིད་རྒྱུས་གང་ཞིག་ལ་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་བྱུང་བའི་གོ་རིམ་ཁོད། མཉམ་ཞུགས་བྱེད་མཁན་ཆོར་བསམ་ཚུལ་ལྟག་པོར་བརྗོད་རྒྱུའི་སྒྲུལ་སློང་བྱེད་པ་མ་ཟད། སོ་སོའི་བསམ་ཚུལ་ལ་མི་གཞན་གྱི་རྒྱུ་སློང་འཆོལ་ཆོག་པ་ཡིན། ཡིན་ནའང་ཉི་ཉོང་དུ་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་སྒྲུབ་སྐབས། མཉམ་ཞུགས་བྱེད་མཁན་ཆོས་གཞན་ལ་བསྟན་མཁས་ཆེད་སོ་སོའི་བསམ་ཚུལ་ལ་ཐོན་ཅི་ཐབས་བྱེད་པས། ཉི་ཉོང་སྤྱི་ཆོག་སྤེལ་བྱེད་ཚུལ་ནས་འཆམ་མཐུན་དུ་སྤང་ཡང་། གཏིང་རིམ་དུ་ཅོད་ཆོག་གིས་གང་སར་ཁེངས་ཡོད།
- ཨ་རིར་སྲིད་རྒྱུས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་གྱི་གསལ་ནང་གསལ་ཡིན་པས། མཉམ་ཞུགས་བྱེད་མཁན་ཆོས་གཞན་ལ་པབ་ཐེན་པའི་སྲིད་རྒྱུས་ཁྲིམས་མཐུན་དུ་ངོས་བརྒྱུད་སྟེ་མཐུན་འགྱུར་བྱེད་པ་དང་། ཉི་ཉོང་དུ་བར་སྟོམས་མིན་པའི་འགྲམ་ཅོད་དང་སྲིད་རྒྱུས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་སྤྲོ་གསང་བྱེད་པས། མང་ཆོག་ནས་སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ལ་དོགས་སློང་བྱེད་པ་དང་། དེའི་ཁར་ཆབ་སྲིད་སླེང་ངན་རྒྱུ་དུ་འབྱུང་བས། ཉི་ཉོང་བ་པལ་ཆེ་བས་ཆབ་སྲིད་ལ་ཡི་ཐང་ཆད་པའི་ནུས་འགྱུར་འཛིན།

༥། ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་ཆད་མཐོ་ཡང་སེམས་ཆོར་སློང་ཆད་དམལ།

དམག་ཆེན་རྗེས་ཀྱི་ཉི་ཉོང་དེ་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་ནས་མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དུ་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། དེར་རྒྱ་ཁྱེན་གསུམ་སྟེ།

- འབྱོར་འབྲིང་གལ་རིམ་གྱི་མི་འཁོར་འཕར་སྟོན། ཉི་ཉོང་དུ་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་ཡར་ཐོན་ལ་ཞིང་ལས་མི་འཁོར་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ ཡོད་པ་དེ་ད་ཆ་བརྒྱ་ཆའི་༡༠ བར་ཆག་ཡོད་པ་དང་། ཆེད་ལས་མི་འཁོར་དང་གོང་དཀར་ལས་བྱེད་པ་^[2] white-collar worker སོགས་ལས་བྱུང་པའི་འབྱོར་འབྲིང་གལ་རིམ་གྱི་གངས་འཁོར་དེ་བསྟན་གྱི་འཕར་སྟོན་བྱུང་ཡོད།

2 གོང་དཀར་ལས་བྱེད་པ་ white-collar worker ཞེས་པ་ནི། སློབ་གསོ་དང་ལས་ཀའི་ཉམས་ཐོང་ལྡན་པའི་ལྷན་ཁག་སྤྱད་པའི་ཆོས་བྱེད་མཁན་ལ་གོ་བ་དང་། ལྷན་ཁག་སྤྱད་པའི་ཆོས་བྱེད་མཁན་ལ་གོང་ཐོན་ཞེས་ཟེར། དེ་ནི་ལས་ཀའི་ངོ་བོ་ལྟར་སྟོན་བྱུང་གི་གོང་བའི་ཁ་དོག་ལ་བརྟམ་ཏེ་བདག་སྤྲོད་པ་ཞིག་ཡིན།

- སློབ་གསོ་བྱུང་གདུལ། ད་ཆ་ཉི་ཉོང་དུ་སྤྱི་དམངས་ལ་འོས་འགན་སློབ་གསོ་སློད་ཆད་འཛིན་རིམ་
བཅུ་གཉིས་བར་སྤར་ཡོད་པ་དང་། འཛིན་རིམ་བཅུ་གཉིས་མཐར་ཕྱིན་ཏེ་མཐོ་སློབ་དུ་ཐུ་མཐུད་
སློབ་གཉེར་བྱེད་ཆད་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ ཟེན་ཡོད་པས། འཛམ་གླིང་སྟངས་སློབ་གསོའི་རྒྱ་ཆད་མཐོ་ཤོས་
ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་གས་ཤིག་ཡིན།
- གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་དར་བྱས་ཆེ་བ། ཉི་ཉོང་བས་ཉིན་ལྟར་ལྟ་སྟོག་བྱེད་པའི་དཔེ་དེབ་དང་།
བརྟན་འཕེན་ལེ་ཆོན་ལ་ལྟ་ཆད་དེ་འཛམ་གླིང་གི་མཐོ་ཤོས་ཡིན།

བྱད་གཤིས་འདི་དག་གི་ཉིར་ལེན་ལས། རྒྱལ་ཡོངས་འོས་བསྐྱེད་སྐབས་སུ་ཉི་ཉོང་བས་འོས་ཤོག་འཕེན་
ཆད་བརྒྱ་ཆའི་༧༠ ལ་ཉི་བ་དང་། དེ་ནི་ཨ་རི་དང་དབྱིན་ལན་སོགས་ལས་ཀྱང་མཐོ་བ་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཉི་ཉོང་
བ་རྣམས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རྣམ་པ་ལྡན་པའི་ཆོགས་འདུ་དང་། འོས་བསྐྱེད་དང་འབྲེལ་བའི་འདུ་འཛུགས་ལ་སློབ་གཞི་རང་
མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། འོས་ཤོག་འཕེན་ཆད་མང་བ་དེས་ཉི་ཉོང་བ་ཆོས་སེམས་གཏིང་ནས་སམ་
ཆོར་བ་ངོ་མ་སློད་བཞིན་པ་མཆོན་མི་ཐུབ། དེའི་རྒྱ་མཚན་ནི་མི་དམངས་པལ་ཆེ་བའི་སེམས་སུ་གཞུང་གི་འགོ་
ཁྲིད་པས་མང་ཆོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་ངོ་འཁྱར་མེད་པ་དང་། དགོས་མཁོ་ཅི་ཡིན་ཆ་རྒྱས་མེད་པར། རྒྱ་ཤིང་ཅན་
ཆོའི་རེ་བ་སྐོར་ཐབས་བྱེད་བཞིན་པའི་རྣམ་ཤོག་ཡོད་སྟབས། ཆབ་སྲིད་མི་སྣར་མཐོང་ཚུལ་ཡག་པོ་མེད།

༦། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་སྤྱི་བའི་ཡར་རྒྱས་ལ་བྱེད་ཀྱས་འདོན་སྤྲེལ།

ཉི་ཉོང་བ་ཆོ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ལ་ཡི་ཐང་ཆད་ཡོད་ཀྱང་། ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་
འདུན་པ་བརྟན་པོར་གནས་ཡོད། དཔེར་ན། གཞུང་འཛིན་རང་དབང་དམངས་གཙོ་ཆོགས་པར་སྒྲོག་
ཟ་རུལ་སྤངས་དང་། ཆབ་སྲིད་སྒྲོག་རྩལ་སློད་ལེན་Political Contribution ཀྱི་སློང་གསལ་བྱུང་སྐབས།
མང་ཆོགས་ཀྱིས་འོས་ཤོག་ལ་བརྟེན་ནས་༡༩༩༣ དང་༢༠༠༩ ལོར་རྣམ་འགྱུར་གསལ་སྟོན་བྱས་ཡོད་
པ་དང་། དེ་བཞིན་དུ་མང་ཆོགས་ཀྱིས་སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་བྱེད་སྤྱངས་ལ་སྒོ་པམ་བྱེད་ཀྱང་། དམངས་
གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལ་ཡིད་ཆེས་བྱེད་པས། སྲིད་གཞུང་ནས་མང་ཆོགས་ཀྱིས་དགོས་འདུན་བཏོན་མིན་
ལ་མ་སྟོས་པར། ཐོན་ཁུངས་ཡོད་ཆད་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་སྟངས་ཆོག་ལ། གཞུང་འབྲེལ་མ་
ཡིན་པའི་ཆོགས་སྡེ་ཁག་ལ་ཆོག་མཆན་ཡིག་ཆ་མཁོ་སློད་དམ་ཞོར་སྲིད་ཀྱི་རྒྱལ་རམ་སྐུར་ཏེ་གཞུང་
གི་བྱེད་སྐོར་མཐུན་འགྱུར་ཡོང་ཐབས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

ས་བཅད་དྲུག་ལ། འཇར་མན།

ཉམས་ཞིབ་ས་ལ་ལས་དུས་རབས་སྡོན་མའི་ལོ་རབས་༦༠ ནང་བརྟན་དཔུང་བྱས་འབྲས་སུ། འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་མི་དམངས་ཀྱིས་ཆབ་སྲིད་ལ་སྤང་མེད་དང་རྒྱུ་བཞེད་བྱེད་པས། འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་དུ་གཏོགས་ཚུལ་གྱི་སྒྲིམ་ཆོག་བཀོད་ཡོད་ཀྱང་། ལོ་ངོ་སུམ་ཅུར་ཉེ་བའི་དུས་ཡུན་ནང་། འཇར་མན་རྒྱལ་མས་དཔལ་འབྱོར་གྱི་ངོ་མཆར་གྲུབ་འབྲས་Economic Miracle བསྐྱེད་སྤང་། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་བརྟན་ལྗིང་ངང་དར་འཕེལ་དུ་སོང་བ་མ་ཟད། ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་ཁྱད་གཤེས་ཀྱང་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་ནས་སྤྱི་དམངས་རང་བཞིན་དུ་འཕོ་འགྱུར་བྱུང་ཡོད། དེར་གཤམ་གསལ་གྱི་ཁྱད་ཆོས་བདུན་ཏེ།

༡། རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་རེ་བརྟན།

འཇར་མན་རྒྱལ་མ་གསར་འཛུགས་སྐབས་སུ། མི་དམངས་པལ་ཆེ་བས་དེ་ཉིད་བར་བཞུལ་གྱི་སྲིད་གཞུང་ཞིག་ཏུ་འདོད་ཅིང་། ཅ་ཁྲིམས་ལ་འང་རྟོན་གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཞེས་འབྲལ་སེལ་གྱི་ཚོལ་དུ་མིང་བཏགས་ཡོད་ལ། ཆབ་སྲིད་གྱི་ངོས་འཛིན་གསར་ས་ཞིག་སྐྱོད་དགོས་མིན་ཐད་ལ་འང་མང་ཆོག་མང་ཆོག་ཁོང་དུ་བཀོ་སྐྱོང་ཆེ་འུར་ངང་སྤེལ་ཡོད། རིམ་གྱིས་མི་དམངས་དང་ཆབ་སྲིད་མི་སྣས་འཇར་མན་གཅིག་གྱུར་བྱ་རྒྱུ་ནི་ཕྱགས་རིང་གི་དམིགས་ཡུལ་ཡིན་པ་ངོས་ཟེན་ཏེ། འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་རྒྱལ་སྐོན་མཉམ་འབྲེལ་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་དེ་སོ་སོའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་། འཇར་མན་ཤར་མ་དེ་བྱི་རྒྱལ་ཡིན་པའི་ངོས་ཤེས་ཆེད།

དེ་ལྟར་ན་ངོ་སྤོལ་སྐྱོག་གཙང་སེལ་ denazify བྱ་རྒྱུ་དེ་གཞུང་གི་ལས་འགན་གཙོ་བླ་སུ་བཞག་སྟེ་ལག་ལེན་གྱི་མཐེལ་དུ་སྒྲུངས་པས། མང་ཆོག་གསུམ་རྒྱལ་ཁབ་ཁ་བྲལ་སྡོན་གྱི་ཆབ་སྲིད་མཆོན་རྟགས་(རྒྱལ་དར་དང་རྒྱལ་རྟགས་)རྣམས་རིམ་གྱིས་བཟུང་བ་དང་། གཞུང་གིས་མང་ཆོག་གསུམ་གསར་དུ་བཙུགས་པའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་དང་འགོ་ཁྲིད་པར་རྒྱུ་སྐྱོར་ཡོང་བའི་གོ་བསྐོན་དང་། མི་རིགས་ཀྱི་ལར་ཞེན་ National sentiments གསར་ས་གསོ་སྦྱོང་གི་འབད་བ་ལྟར་སྒྲུངས་པའི་གྲུབ་འབྲས་སུ། འཇར་མན་རྒྱལ་མའི་མི་དམངས་ཀྱིས་ད་ལྟའི་འཇར་མན་ནི་ལོ་རྒྱུས་སྟེང་གི་དུས་སྐབས་ཡག་ཤོས་ཤིག་དང་། སོ་སོ་འཇར་མན་བ་ཡིན་པའི་སློབས་ས་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

༡། རང་དབང་དམངས་གཙོའི་བསམ་སྒྲིག་སྒྲུབ་སྒྲུབ།

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་དང་པོའི་རྗེས། འཛམ་མཉམ་གྱི་གོང་མ་ཁྲི་ལས་བཞོལ་ཏེ་དམངས་གཙོའི་སྲིད་དབང་ཐོག་མ་མེ་མར་སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་བཙུགས་ཡོད་ནའང་། དེའི་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྒྲིམ་གཞི་རང་དབང་སྒྲིམ་གནད་མང་དུ་ཡོད་པས། དམངས་གཙོ་སྤྱི་མཐུན་ལམ་ལུགས་དེས་མང་ཆོགས་ལ་དགའ་མོས་དང་ཡིད་ཆེས་སྤྱན་རླབ་མེད། འཛམ་མཉམ་རྒྱལ་མཉམ་གཞུང་གིས་མང་ཆོགས་ལ་དམངས་གཙོའི་བསམ་སྒྲིག་གོ་བསྐྱོན་ཆེད། སྒྲོལ་རྒྱུན་རིག་གཞུང་ཁོང་མི་དམངས་ཀྱིས་ཁྲིམས་ཀྱི་ཅ་དོན་ལ་བཙུང་བྱེད་པའི་གཤེད་སྤྱོད་གཞིར་བཟུང་སྟེ། དབང་ཆ་དེ་ཀྱི་འབྲེལ་བ་དང་ཆབ་སྲིད་སྤྱིག་སྒྲོལ་ཁག་ཡིག་ཐོག་ཏུ་ཞིབ་རྒྱས་སུ་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཤིང་། ཅ་ཁྲིམས་གསར་པའི་ནང་དམངས་གཙོ་དང་རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་ཅ་དོན་བསྐྱར་བཅོས་གཏོང་མི་ཆོག་པ་བཟོས་པ་མ་ཟད། མི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་དང་ལས་འགན་ཡང་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱིས་གཏན་འཁེབས་ལྟར་བཙུང་བྱེད་དགོས།

དུས་རབས་སྔོན་མའི་ལོ་རབས་༦༠ ནང་། འཛམ་མཉམ་རྒྱལ་མཉམ་མི་དམངས་ཀྱིས་སྲིད་གཞུང་ཡག་ཤོས་ནི་དམངས་གཙོའི་ལམ་སྒྲོལ་ཡིན་པའི་ངོས་འཛིན་གཅིག་གྱུར་བྱུང་ཡོད། འཛམ་མཉམ་གཅིག་གྱུར་བྱུང་ནས་ད་ལྟའི་བར་དུ། མི་དམངས་པལ་ཆེ་བས་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལ་འདོད་མོས་བྱེད་པ་དང་། དམངས་གཙོའི་བྱེད་སྒྲུབ་གཞག་ལ་བཙུང་བྱེད་ཀྱི་རྒྱ་དེ་གོམས་གཤིས་སུ་བྱུང་ཡོད།

༢། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཆོགས་ཅན་ལག་ལེན་མཐེལ་བྱེད།

འཛམ་མཉམ་རྒྱལ་མཉམ་རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་སྤྱོད་སྲིད་དང་དམངས་གཙོའི་བསམ་སྒྲིག་གོ་བསྐྱོན་གྱི་དམིགས་ལུལ་དེ་དག་ནི་ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཆོགས་ཅན་དུ་བསྐྱར་བའི་གོ་རིམ་ཁོང་མི་འགྱུར་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། དེས་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་ནམ་པར་བསྐྱར་བཅོས་བཏང་བ་མ་ཟད། དབང་ཐེལ་གྱི་ལམ་ལུགས་ཤིག་ནས་དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་སུ་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་བྱུང་ཡོད།

ཨ་རི་དང་རྒྱ་རན་སི་གཉིས་ཀྱི་བྱིས་ཆ་དེ་གི་སྒྲོལ་གསོ་དང་མི་འདྲ་བར། འཛམ་མཉམ་དུ་པ་མ་དང་སྤྱ་གྲུས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྤྱིག་སྒྲོལ་ལ་དུས་མཉམ་དུ་སྒྲོལ་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། པ་མས་སོ་སོའི་ཆེ་གང་བསགས་པའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཉམས་སྤྱོད་དང་ཤེས་བྱ་ནམས་སྤྱ་གྲུར་བརྒྱུད་སྤྱོད་བྱེད་པས། འཛམ་མཉམ་རྒྱལ་མཉམ་སྤྱ་གྲུ་ཆོར་པ་མའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལུགས་རྒྱུན་ཆེན་པོ་ཐེབས་ཡོད།

སྒྲོལ་བྱའི་སྤྱི་དམངས་སྒྲོལ་གསོའི་སྒྲོལ་ཆན་དུ་དམངས་གཙོའི་བརྒྱུད་རིམ་ནང་ཅོད་རྟོག་འདུམ་འགྲིག་བྱེད་ཐབས་དང་། བྱངས་ཉུང་གི་ཁེ་སན་ལ་བཙུང་བཀྱར། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་དགོ་སྤྱོད་གཞལ་བསྐྱར་བྱེད་སྤངས་སོགས་བཀོད་སྤྱིག་བྱས་ཡོད་པས། སྒྲོལ་མ་ནམས་སྤྱི་ཆོགས་ལས་གནས་སུ་

མ་ཞུགས་གོང་དུ་འང་དམངས་གཙོའི་གོ་ཚུགས་ངེས་ཅན་ལྡན་ཡོད།

དེ་བཞིན་དུ་འཇར་མན་དུ་ཆོགས་པར་འགྲེམས་སྤེལ་བྱེད་ཆད་མཐོ་ལ་བརྟན་འཕྲིན་གྱི་འཕྲིན་ལམ་ཏ་ཅང་མང་བ་དང་། ཏ་ལམ་ཆོགས་པར་མང་ཆེ་བར་མང་ཆོགས་ཀྱིས་སྲིད་རྒྱུས་ལ་བསམ་ཚུལ་འདོན་སའི་བར་ངོས་ཆེད་འཛེག་བྱས་ཡོད་ཅིང་། བརྟན་འཕྲིན་དུ་འང་མང་ཆོགས་དང་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་དབར་སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་སློང་གཞིའི་ཐོག་བཟོ་སློང་གི་གོ་སྐབས་བསྐྱུན་ཡོད། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་འདི་རིགས་ཀྱི་བྱེད་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི་སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་འདུ་ཤེས་འཛིན་སྤངས་ཀྱི་ཤུགས་སྤྲོད་མེད་པ་དེ་ཡིན་ལ། དམངས་གཙོའི་ཅ་དོན་དང་མཐུན་ཞིང་། སྤྱོད་སྤྱོད་ལྟར་འཕྲེན་མེད་ཆེ། སྲིད་དོན་ཆོགས་པ་སྤུས་ཀྱང་གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལམ་མེད་སྤྱད་དེ་སོ་སོའི་ལྟ་བུ་བ་བཤད་བསྐྱགས་བྱེད་ཆོག

༧ ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ལ་སྒྲིག་སྤྲོད་པ།

འཇར་མན་བའི་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་སྒྲིག་སྤྲོད་དེ་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་མཐོང་དགོན་ཞིང་། ཁོ་ཆོས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་འཇུ་ལ་ཞུགས་བྱ་རྒྱུ་ནི་འོས་འགན་དུ་ངོས་འཛིན་བ་མ་ཟད། དམངས་གཙོ་ལ་འཆར་བའི་དམ་བཅའ་ཞིག་ཏུ་འདོད་ཀྱི་ཡོད། འཇར་མན་བ་ཆོས་བསམ་སློབ་སྤྲོད་ནས་དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྲིད་ལ་ཡིད་ཆེས་དང་རྒྱུ་སྒྲིག་བྱེད་པ་དང་། བྱ་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྲོད་ནས་མང་ཆོགས་དང་ཆབ་སྲིད་འགོ་ཁྲིད་དབར་དམངས་གཙོའི་བྱེད་སྒོ་ལ་བཅི་སྤྲོད་ཞུ་རྒྱུ་ནི་ཐུན་མོང་གི་ངོས་འཛིན་ཡང་ལྡན་ཡོད། མི་དམངས་ཀྱིས་སྲིད་རྒྱུས་ལ་བསམ་འཆར་འདོན་རྒྱུ་འབད་བ་བྱེད་པ་ཅམ་དུ་མ་ཟད། ད་དུང་དངོས་ཤུགས་ཅི་རིགས་ནས་གཞུང་གི་འགོ་ཁྲིད་དང་ཐད་ཀར་སློང་མོལ་གྱི་བརྒྱུད་ལམ་འཆོལ་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན། ལྷང་ཁུ་ཆོགས་པས་the Greens མི་དམངས་དཔྱུས་མ་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པའི་རྩ་ཆར་རང་བཞིན་གྱི་དམངས་གཙོ་grassroots democracy ཅན་བརྩོན་བྱེད་པ་དང་། སྤྱི་མཐུན་ཆོགས་པ་Republikaner དང་དམངས་གཙོ་སྤྱི་ཆོགས་རིང་ལུགས་ཆོགས་པ་PDS གཉིས་ཀྱིས་ཀྱང་དེ་མཐུན་གྱི་ལྟ་བུ་འཛིན་གྱི་ཡོད། ༡༩༩༩ ལོའི་གོས་ཆོགས་འོས་བསྐྱའི་ནང་མི་དམངས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ཅན་བརྩོན་བྱེད་མཁན་ཆོགས་པ་འདི་དག་ལ་འོས་ཤོག་མི་ཉུང་བ་ཞིག་ཐོབ་པར་བརྟེན། སོལ་རྒྱུན་གྱི་སྲིད་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ནས་ཀྱང་མི་དམངས་ཀྱི་འཆོ་བ་དང་འགྲེལ་བའི་དཀའ་གནད་ཐག་གཅོད་ལ་དོ་སྤྲོད་བྱེད་འགོ་བཙུགས་ཡོད།

༨ རིན་ཐང་ལྟ་ཚུལ་འགྱུར་ལྡོག

ཨིང་ལེ་ཏར་ཏ་ Ronald Inglehart ཡིས་བརྒྱུས་པའི་རིག་གཞུང་གི་འཕོ་འགྱུར་the Culture Shift ཞེས་པའི་དབྱུང་དེབ་ཏུ། དམག་ཆེན་ལྷ་ཇེས་ཀྱི་འཇར་མན་བའི་རིན་ཐང་གི་ལྟ་ཚུལ་ལ་བྱེད་པར་ཡོད་ལུགས་

བསྟན་ཡོད། མི་རབས་ཀྱི་པ་ནམས་དབང་ཟེལ་གྱི་འོག་ཏུ་གནས་ཡུན་རིང་བ་དང་། དཔལ་འབྱོར་དབྱུང་པོངས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་ལྷུངས་སྤྱོད་སྟབས། རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་དང་། ཁྱིམ་དང་སྤྱིག་གཞི། དངོས་པོའི་ལོངས་སྤྱོད་བཅས་ལ་དོ་སྣང་བྱེད་བ་དང་། མི་རབས་གསར་པ་ནམས་དུས་བདེ་ཞོད་འཇགས་དང་དཔལ་འབྱོར་དར་རྒྱས། ཆབ་སྤྱོད་དམངས་གཙོའི་ཁོར་ཡུག་ཅིག་ཏུ་འཆར་ལོངས་བྱུང་བ་ཡིན་སྟབས། དངོས་པོའི་ལོངས་སྤྱོད་ལ་ཐལ་ཆེའི་གཅིག་གས་འཛིན་ལས་ལྡོག་སྟེ། རང་ཉིད་མངོན་སྟོན་ Self-expression དང་། སྤྱི་ཚོགས་བྱང་སྟོན་སྟེ། རང་དོན་དོན་གཉེར་Self-seeking གལ་ཆེར་ཅི་བཞིན་ཡོད། ན་གཞོན་ཆེའི་རིན་ཐང་ལྷ་ཚུལ་འདིར་ཡིང་ལེ་ཏར་ཡིས་དངོས་གཙོ་རིང་ལུགས་བྱི་མ་^[3] Post-materialism ཞེས་པའི་ཐ་སྟོན་སྤྱར་ཡོད།

དངོས་གཙོ་རིང་ལུགས་བྱི་མ་དར་བ་དང་བསྟན་ནས། མང་ཚོགས་ཀྱིས་གཞུང་གི་སྤྱོད་ཀྱིས་ལ་སྟོན་བརྗོད་རྗེ་མང་དང་རིང་ལུགས་གསར་པ་སྤུལ་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། ཁོ་ཆོའི་བསམ་བཤད། གཞུང་གིས་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་དོན་གཉེར་བྱེད་བ་རྒྱུ་རྒྱུ་མིན་པར། འཆོ་བའི་རྒྱ་སྤྱོད་ལེགས་བཅོས་དང་ཁོར་ཡུག་སྤངས་སྤོབ་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་རྒྱུའི་རེ་བ་འདོན་བཞིན་ཡོད།

༦། བྱི་མི་བྱར་འདེད་ཀྱི་བསམ་སྒྲོ་ Xenophobia རིམ་འཕར།

འཇར་མན་བས་བྱི་རྒྱལ་གྱི་ལས་མི་ལ་འཛིན་པའི་ནམ་འགྲུར་ནི། ཐོག་མར་ནང་འདྲན་སྟབས་དགའ་བསུ་དང་། དེར་བྱི་རྒྱལ་ལས་མི་ foreign worker ཞེས་མི་ཟེར་བར། 'མགོན་འབྱོར་ལས་མི' guest worker ཞེས་འཛོད། ཡིན་ནའང་བྱི་རྒྱལ་ལས་མིའི་གངས་འཁོར་འཕར་སྟོན་དང་། དཔལ་འབྱོར་ཉམས་རྒྱུ་གྱི་རྒྱུ་པས་ལས་ཀ་ཞོར་ཆད་མང་འཕར་བྱུང་བ་དང་བསྟན། འཆོ་བའི་དཀའ་ངལ་འོག་བྱི་རྒྱལ་ལས་མི་བྱར་འདེད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་ཡང་ཉིན་རེ་བཞིན་རྗེ་མང་དུ་འགྲོ་བཞིན་ཡོད། ལོ་རབས་དགུ་བརྒྱ་བའི་ནང་ན་རྗེའི་སྟབས་ལུགས་མགོ་འབྱར་བ་དང་། རིགས་རྒྱུད་ལ་ངོ་ཚྏ་ Anti-racial དང་། བྱི་མི་གཞིས་སྟོན་ལ་ངོ་ཚྏ་གྱི་བྱུ་ཟེང་དོན་རྒྱུ་ཡང་ཡང་བྱུང་བ་མ་ཟད། ཁྱིམ་མཐུན་གྱི་སྟོན་སྟེན་གཞིས་སྟོན་བྱེད་མཁན་དང་། ཐ་ན་ཆབ་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱོད་སྟེན་ལ་འཇར་མན་གྱི་སྤྱོད་སྟེན་ལ་འཇར་མན་འཕྲད་པས། འཇར་མན་དམངས་གཙོ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གཞུགས་བརྟན་ལའང་དོ་ཕོག་བྱུང་ཡོད།

3 The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles Among Western Publics ལས་བྱུང་བའི་ཐ་སྟོན་ཅིག་སྟེ། དེ་ནི་མི་སྤྱོད་རིམ་སྤྱོད་ཚོགས་ཀྱིས་སྤུལ་བྱས་པའི་འགྲུར་བ་མཆོམས་མ་ཆད་པ་ཞིག་སྟེ། གཞི་རིམ་གྱི་དངོས་པོའི་དགོས་མཁོ་ལས་མཆོད་པའི་ཐ་སྟོན་པའི་གསར་བཞེ་ལ་གོ། དེ་ཡང་གཞི་རིམ་གྱི་དངོས་པོའི་མཐུན་རྒྱུན་དགོས་པའི་ཞིག་འཛོམས་པ་ཡིན་ན། དེའི་དམིགས་འདུན་ཡང་དངོས་པོ་མ་ཡིན་པའི་བསྐྱབ་བྱ་གོང་མ་ཞིག་གི་སྟེང་འགྲུར་བ་འགྲོ་ཞིང་། རང་ཉིད་ཡར་རྒྱས་དང་རང་དབང་། སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ཞིགས་གལ་ཆེར་བཅུ་བ་དང་། མི་ཚས་རིང་ལུགས་ Humanitarian ཀྱི་སྤྱོད་སྟེན་དང་། ལམས་གཙང་དང་བདེ་ཐང་གི་ཁོར་ཡུག་ཅིག་བསྟན་རྒྱུའི་དམིགས་འབེན་འཛིན་པ་ལ་དེ་སྟོན་བྱེད།

- རིན་ཐང་ལྷ་ཚུལ་ཐ་དད། འཤར་བྱ་བ་དབར་གྱི་ཉེ་བཟའ་ཆེ་མོས་ཤིག་ནི་དངོས་གཙོ་རིང་ལུགས་^[5]དང་
དངོས་གཙོ་རིང་ལུགས་ཀྱི་མ་ཡིན། འཤར་མ་བ་ཆོས་ཀྱི་དངོས་པོའི་ལོངས་སྟོན་དོན་གཉེར་བྱེད་པ་
དང་། ལུ་མ་བ་ཆོས་འཆོ་བའི་རྒྱ་སྤྲེལ་ལེགས་བཅོས་དོན་གཉེར་བྱེད་པ་ཡིན། བྱང་པར་འདིའི་རྒྱུ་
གྱིས་སྟོགས་གཉིས་ཀས་དཔལ་འབྱོར་གོང་འཕེལ་དང་ཁོར་ལུག་སྤྲེལ་སྟོབ་ལ་གཙོ་བལ་རི་ལྷར་དབྱེ་
བའི་ཐང་ལྷ་ཚུལ་ཐ་དད་ཡིན། རིན་ཐང་གི་ལྷ་ཚུལ་ཐ་དད་པ་འདི་གཉིས་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གི་སྟོན་
གཞིའི་འོག་བདེ་སྐྱབས་རང་འདེས་སྟོམས་བྱ་རྒྱུ་དེ་འཇར་མན་གཞུང་ལ་མཆོན་ན་མ་འོངས་པའི་རྒྱལ་
ཁབ་ཀྱི་ལས་དབང་དང་འཕེལ་སྟོགས་ལ་ཐུག་པའི་གནད་དོན་འགངས་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

ས་བཅད་བདུན་པ། བཅན་བྱོལ་བོད་མི།

འཇམ་སྒྲིང་དམག་ཆེན་དང་པོ་དང་གཉིས་པའི་རྗེས་ཀྱི་འཇམ་སྒྲིང་བསྐྱར་བཤོ་དང་ཡང་བཤོའི་འདུ་ལོང་ཁྲོད།
སྒྲིང་ཆེན་སོ་སོའི་མི་སེར་སྤེལ་ཡུལ་མང་པོ་ཞིག་ཀྱི་མིའི་དབང་འོག་ནས་ཐར་ཉེ་བདག་དབང་རང་བཅན་ལ་ལོངས་
སྤྱོད་པའི་གོ་སྐབས་བྱུང་ཡོད་ཀྱང་། བོད་རིགས་ནམས་དེ་ལས་སྟོན་ལྟེ་ལོ་རྒྱུས་སུ་མ་གྲགས་པའི་ཆག་སྟོ་མགོ་
ཐོག་ཏུ་སྤྱང་བས། ཡགོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་དང་གང་གི་ཕེབས་རྗེས་སུ་སྟོན་པའི་བོད་མི་ཁྲི་བརྒྱད་
ཅུ་རྒྱུ་བལ་འབྲུག་གསུམ་དུ་སྐྱབས་བཅོལ་ལ་ཕེབས་འབྱོར་གྱིས། ད་བར་རང་དབང་སྤྲར་གསའི་ཐབས་ཚུལ་ལ་
འབད་པ་ལུ་གྱུ་རྒྱུད་དུ་བསྟེན་བཞེན་པ་དང་། འདས་པའི་ལོ་ངོ་ལྔ་བཅུ་ལྷག་གི་རིང་། བོད་མིའི་སྤྱི་གཙུག་གི་
ཁྲིམས་སྟོལ་དང་སྤྱི་གཙུག་འཇུགས་འཐུས་སྟོ་རྗེ་ཆང་དང་། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཤེས་ཡོན་གནས་ཆད་དང་འཆོ་བའི་ཚུ་
ཆད་རྗེ་མཐོར་སོང་ཡོད་ལ། ལོ་རབས་བརྒྱད་ཅུ་ནས་བརྒྱད་བོད་ནས་གསར་འབྱོར་བ་མཆོམས་མ་ཆད་པར་འབྱོར་
དང་འབྱོར་བཞེན་པ་དང་། དུས་རབས་སྔ་མའི་མཇུག་ནས་བརྒྱད་བོད་མི་མང་དག་ཅིག་སྔ་རྗེས་སུ་སྒྲིང་ཆེན་ཨ་རི་
དང་ཡུ་རོབ་ཏུ་གཞིས་སྟོན་གྱི་ཆ་རྒྱུས་ད་དུང་ཡང་མ་འཇགས་པར་གནས་ཡོད་པ་སོགས་ཀྱི་རྒྱུ་ལས། བཅན་
བྱོལ་བོད་མིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱང་གཤེས་ལའང་མངོན་གསལ་གྱི་འགྱུར་བ་སོང་ཡོད་པ་གོར་མ་ཆག ཡིན་
ནའང་། འདིའི་ཐད་དབྱེད་གཞིར་འཛིན་རུང་གི་ཉམས་ཞིབ་ཀྱི་གྲུབ་དོན་སྤྲ་གཅིག་ཀྱང་རག་སོན་མ་བྱུང་བས། ཕྱིའི་
མངོན་ཚུལ་ཅུ་རིགས་པས་དེད་དེ་ས་བཅད་མ་སྟོང་ཅུ་ཞིག་འགོད་པ་ལ།

5 དངོས་གཙོ་རིང་ལུགས་ཞེས་པའི་དོན་ནི་སྟོ་མེམས་ཆེ་གཅིག་པས་དངོས་པོའི་དགོས་མཁོ་དང་འདོད་འདུན་དོན་གཉེར་བྱས་ཏེ། བྱང་པའི་རིམ་པ་དང་
འབྲེལ་བའི་འཆོ་བ་སྤྲེལ་སྤྲངས་སྤང་མེད་དུ་གཏོང་བ་དང་། དངོས་པོ་ལ་མངོན་དུ་སྟོགས་པའི་སྟོ་དེ་འཆོ་བ་སྤྲེལ་སྤྲངས་དང་། བསམ་པའི་ཁྲིར་སྟོ་ བྱ་སྟོན་
བཅས་ལས་མཆོན་གྱི་ཡོད།

༡། རྒྱལ་ཁབ་དོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས་རྗེ་མཐོ།

བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་སྟོངས་ཏེ་བོད་སིལ་བྱུང་ཐོར་བ་ནས་བཟུང་། བོད་འདིར་དབྱུས་གཞུང་སྲིད་དབང་གཅིག་སྤྱད་ཀྱི་སྲིད་གཞུང་སྟོབས་ལྡན་ཞིག་ཏེ་ལམ་འཛུགས་སྤྱབ་མེད་ཅིང་། རྒྱ་ནག་ནང་སར་བཅུགས་པའི་སོག་པོ་དང་མན་བྱ། གོ་མིན་ཏང་སྲིད་དབང་གིས་བོད་ལ་བཅན་འཛུལ་གྱི་སྲིད་རྒྱུས་རིམ་བར་སྤེལ་བ་མ་ཟད། རྒྱ་དམར་གྲུང་ཁྲན་གྱིས་བོད་ས་ཡོངས་རྫོགས་བཅན་དབང་འོག་ཏུ་བཅུག་རྗེས། དུས་ད་ལྟའི་བར་དུ་དུས་བྱུང་ལྟར་ནས་དབང་བསྐྱར་གྱི་སྲིད་རྒྱུས་སྤྱུ་མ་སྤྱད་སྤེལ་བ་སོགས་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུན་སྒྲུབ་ཆོགས་ལ་བརྟེན། བོད་མི་ཆོར་ས་གནས་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཡོད་པ་ཅུང་ལས། མི་རིགས་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་གསལ་པོ་མེད་ལུགས་དབྱུང་བརྗོད་པ་སྒྲོར་ཞིག་གི་ངག་ཏུ་འཇགས་ཡོད་ཀྱང་། མི་ལོ་ ༤༠ ལྷག་རིང་རྒྱ་གྲུང་ཁྲན་གྱི་གཉའ་གཞོན་མནར་གཅོད་རིམ་པའི་འོག་བོད་མི་ཆོར་ཆེ་སྒྲོག་གི་གོང་བུ་གཅིག་པའི་འདུ་ཤེས་ཀྱིས་འཕེལ་ཏེ། ད་ཆ་བོད་མི་རིགས་འདི་སིལ་བྱའི་རྗེས་ཀྱི་མ་སྤྱོད་སྤེལ་དམ་འོས་དང་། དམ་ཆོག་གཙང་འོས། མི་རིགས་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འདུ་ཤེས་བརྟན་འོས་ཀྱི་དུས་མཚམས་ཤིག་ཏུ་སྤེལ་ས་ཡོད་པར་འདོད་མཁན་མང་ངོ་།

༡། གཞུང་ལ་ཡིད་ཆེས་དང་གཞུང་གི་སྲིད་རྒྱུས་ལ་བརྟུང་བཅི།

བཅན་གྱི་ལ་བོད་མིའི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་བྱུང་གཤིས་ལྡན་པ་སྟོས་མ་དགོས་མོད། མཉམ་ཞུགས་རང་བཞིན་གྱི་བྱུང་ཆོས་ཀྱང་མཛོན་གསལ་དུ་མཐོང་སྤྱབ་པ་ཡིན། རྒྱ་ཆེན་དཔོན་ཆེན་ལ་གྱུས་བཅི་བྱེད་པ་འདི་གང་ཟག་གི་དབང་ཐེལ་ལ་བསྟེན་བསྐྱར་གྱི་བྱུང་གཤིས་སུ་བསྐངས་ན། བོད་ཕྱི་ནང་གཉིས་སུ་དེའི་རིག་གཞུང་ད་དུང་དར་ཤུགས་ཆེ་ཞིང་། འགོ་ཁྲིད་མང་དག་ཅིག་གིས་བཅན་གྱི་ལ་དུ་གཞན་བསྟེན་གྱི་བསམ་སྟོན་ཤུགས་ཆེ་ཡོད་ལུགས་གསུང་སྐད་མང་དུ་འཆོར་བ་དེའི་རྒྱུ་རྩ་འཁོར་འབངས་རང་བཞིན་གྱི་ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་ལ་སྦྱར་ཆེ། འབྲེལ་བཤད་འཇུག་བདེ་ཅུང་འདུག་སྟུག། བཅན་གྱི་ལ་བོད་མི་རྣམས་འོས་བསྐྱའི་ལས་རིམ་དུ་ཞུགས་ཆད་དམའ་བ་དེ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཆོར་བ་དང་སྟོན་ཆུང་ཅུང་ཆུང་གིས་འབྲེལ་བཤད་རྒྱག་དཀའ་ལ། དུས་རབས་སྔ་མའི་མཇུག་ནས་བཟུང་དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཆེན་སྤྱེས་དང་། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱ། རྒྱལ་ཡོངས་ཆོགས་ཆེན་བཅས་སུ་བཅན་གྱི་ལ་བོད་མིའི་རྒྱ་བྱུང་འོ་ཆབ་མཆོན་པའི་འཇུག་མི་རྣམས་མཉམ་ཞུགས་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཟད། དེ་དག་གི་བྱུང་འབྲས་ལས་གཞུང་ལ་ཆད་མཐོའི་ཡིད་ཆེས་དང་། གཞུང་གི་གཞི་ཅིའི་སྲིད་རྒྱུས་ལ་སྦྱི་ཡོངས་ནས་བརྟུང་བཅི་ཡོད་པའི་རྣམ་པ་མཛོན་གསལ་དུ་མཐོང་སྤྱབ་པ་ཡིན།

༣། དམངས་གཙོའི་གོ་ཚུགས་ཤིང་མཐོ་དང་ཆབ་སྲིད་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་འདུ་ཤེས་ཤིང་བརྟན།

ཡགོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོས་སྤྲོད་ནས་གཤམ་དུ་སྐུལ་འདེད་གནང་བའི་བཅའ་བྱུང་བོད་མིའི་མ་
 རོ་༥༠ ལྷག་གི་དམངས་གཙོའི་འཕེལ་རིམ་ནང་། བོད་མིའི་གནས་ལུགས་ཁ་འཐོར་དང་། སྐབས་བཅོལ་བའི་
 གནས་དུས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་སྤེའ་ཤིང་ནས་ཡོད་ཀྱང་། གནས་ལུགས་རྒྱ་གར་གྱི་རང་དབང་དམངས་གཙོའི་
 ཁོར་ལུག་ཆེན་པོའི་ནང་། ཉམ་རྒྱུན་མཐོང་ཐོས་ཀྱི་ལུག་དུ་གྱུར་བའི་དམངས་གཙོའི་བྱེད་སྒོར་བག་ཆགས་
 ཡོད་པའི་ཐོག་སྤོང་གསོ་བྱེད་གདལ་དང་། འཆོ་བའི་ཚུ་ཆད་གོང་འཕེལ། བོད་མིའི་སྤྲིག་འཛུགས་ཀྱི་
 སྤྲིག་འཛུགས་དང་ཁྲིམས་སྲོལ་འཕུས་སྒོ་ཤིང་ཆང་དུ་བྱེད་ཏེ། སྤྱི་ཡོངས་དམངས་གཙོའི་གོ་ཚུགས་འཕེལ་
 རྒྱས་སུ་འགྲོ་བཞིན་པ་དང་། ལྷག་པར་དུ་སྤྱི་ལྷན་སྐབས་ ༡༥ བའི་སྤྱི་འཐུས་དང་། བཀའ་ཤག་སྐབས་
 ༡༣ བའི་བཀའ་ཁྲིའི་སྡོན་འགྲོའི་འོས་བསྟར་ཆེན་མོའི་ནང་། འོས་གཞི་དང་། རྒྱབ་སྐྱོར་བ། གསར་འགྱུར་
 བརྒྱད་ལམ་སོགས་ནས་བསྐོས་དང་བྲིལ་བསྒྲགས་རྒྱ་ཁྲབ་དུ་བྱས་ཡོད་ལ། འོས་ཤོག་འཕེན་ཆད་ཀྱང་
 སྐབས་སྡོན་མ་དང་བསྟར་ན་བརྒྱ་ཆའི་ ༡༠ ལྷག་འཕར་ཡོད།^[6]

འདི་དག་ནི་ས་བཅད་མ་སྤྲོད་ཅམ་དུ་བཀོད་པ་ཡིན་ཞིང་། ཆབ་སྲིད་རིག་གཞུང་གི་བྱད་གཤེས་གཞན་ཅི་
 ཡོད་དོན་གཉིས་ཅན་ཆོས་དབྱེད་ཞིབ་གནང་རོགས། །

6 དབྱས་འོས་བསྟར་ལས་ཁང་ནས་འོས་བསྟར་འཕེལ་རིམ་ལག་ལེན་བསྟར་ཟིན་པའི་དོན་གནད་གལ་ཆེ་རིགས་ཀྱི་སྤྲོད་བསྟར་ཡགོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་
 མཆོག་ལ་ ཡལ་ལྷན་སྤྲོད་ཞུས་པའི་ཡིག་ཆ།

ལེའུ་བཞི་པ། གྲོས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་ཕོ་གོ་དོན།

རྒྱལ་ཁབ་པལ་ཆེ་བར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱས་པའི་ཁྲིམས་བཅོ་ལྟན་ཚོགས་སམ་གྲོས་ཚོགས་ཡོད་ཅིང་། དེའི་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་མི་དམངས་ཀྱི་འདོད་འདུན་མཛོན་དང་འཛིན་སྐྱོང་སྤེལ་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་མི་འབྲ་བ་དང་། ཆབ་སྲིད་ཁོར་ཕྱག་ཐ་དད་ཡིན་སྟབས། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་བྱེད་རྒྱས་འདོན་སྤྲོད་ཀྱང་གཅིག་མཚུངས་མིན། 'སྲིད་རྒྱུས་'ཀྱི་འོས་ནས་བསྐྱས་ན། གྲོས་ཚོགས་ནི་མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་ལས་བྱུང་སྟབས། མང་ཚོགས་ཀྱི་མཛོན་འདོད་གང་ཡོད་རིམ་རིམ་བཞིན་སྤྲོད་ས་ཡིན་ལ། མང་ཚོགས་ཀྱི་མཛོན་འདོད་གཞིར་བཟུང་སྲིད་རྒྱུས་གཏན་འབེབས་དང་། བྱེད་སྒོ་མཐའ་དག་ལ་མང་ཚོགས་ཀྱི་ས་ལྟ་རྟོག་སྤྲོད་འཛིན། སྒོ་ཀྱན་ནས་མང་ཚོགས་ཀྱི་མཛོན་འདོད་སྐྱོང་ཐབས་བྱེད་པའི་སྤེལ་ལ་གོ་བ་ཡིན།

དེའི་ཐད་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་གྲོས་ཚོགས་གཅིག་མཚུངས་མིན་པར། དབྱེན་ལན་དང་ཉི་ཉོང་། ལུ་རུ་སི་བཅས་ཀྱི་གྲོས་ཚོགས་ནི་'རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆེས་མཐོའི་དབང་ཆའི་ལས་ཁུངས་'ཡིན་ལ། དབྱེན་ལན་ནི་ལྷག་ཏུ་གྲོས་ཚོགས་'སྤྱི་མཐུན་' Parliament supremacy ཅས་བཅུ་ཆེ་ཞིང་། ཉི་ཉོང་གི་ཅ་ཁྲིམས་སུ་'ཁྲིམས་བཅོ་ལས་ཁུངས་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན་'ཞེས་བྲིས་ཡོད། ཨ་རི་དང་རྒྱ་རན་སི་གཉིས་ཀྱི་གྲོས་ཚོགས་ནི་'ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་བཅོ་ལས་ཁུངས་'ཡིན་ཞེས་ཁྲིམས་སུ་བཅས་ཡོད། བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་'ཁྲིམས་ལུགས་བཅོ་འགོད་དང་། གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུའི་དབང་ཆ་ཡོངས་རྫོགས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྟན་ཚོགས་ལ་ཡོད་'ཅས་འཁོད་ཡོད།

འདིར་བསྟར་བྱུང་བཟུང་བའི་དབྱེན་ལན་དང་འཇར་མན། ཨ་རི། རྒྱ་རན་སི། ཉི་ཉོང་བཅས་དང་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་ཁྲིམས་བཅོ་ལས་ཁུངས་དབར་གྱི་མི་འབྲ་ས་གཙོ་བོ་ནི། གོང་གསལ་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀའི་གྲོས་ཚོད་ཅེ་མཐུན་བྱུང་ན་གཞི་ནས་རྒྱས་པ་ཐོན་པ་ཡིན། བཅན་བྱོལ་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ལྟན་ཚོགས་ཆེག་རྒྱུད་གིས་ཁྲིམས་བཅོའི་འགན་དབང་ལག་བསྟར་བྱེད་བཞིན་ཡོད། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་དང་ཆེག་རྒྱུད་ལ་སོ་སོའི་དགོ་སྐྱོན་དེ་ཡོད་པ་སྟེ།

༡། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་དབྱེ་བའི་དགེ་མཚན།

- གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ནང་། ཁྱིམ་ས་འཆར་གང་ཞིག་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་བཟོ་སྒྲིབ་བྱེད་པ་ཡིན་པས། ཁྱིམ་ས་བཟོའི་སྐབས་ཉོལ་རྒྱག་དང་རང་ཤེད་ཀྱི་དབང་དུ་མ་སོང་བར། གཟབ་ནན་ཀྱི་གྲོས་ཞིབ་བརྒྱུད་ཐག་གཅོད་ཡོང་བྱུང་།
- གྲོས་ཁང་གོང་མས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་ཉིང་ཞེན་སྟོབས་ལུགས་མཚོན་པ་དང་། གྲོས་ཁང་འོག་མས་སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་བཅོས་བསྐྱར་སྟོབས་ལུགས་མཚོན་པས། དེ་གཉིས་མཉམ་དུ་བསྐྱོངས་ཆེ། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱི་རྩ་བླ་གི་གནས་སྡངས་ཞི་འཇགས་དང་། ཐེམ་པ་རིམ་བཟོད་ཀྱི་བཅོས་བསྐྱར་ཡོང་བར་ཕན་ཐོགས་ཡོད།

༢། གྲོས་ཁང་ཆེག་རྒྱུད་གི་དགེ་མཚན།

- གཞུང་ལུགས་ཀྱི་སྟེང་ནས་བཤད་ཆེ། གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་མི་དམངས་མཚོན་ཀྱི་ཡོད་པ་དང་། མི་དམངས་ལ་དུས་གཅིག་ཏུ་གནད་དོན་གཅིག་གི་ཐད་བསམ་ཚུལ་ཐ་དད་ཡོད་མི་འོས་པས། མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་མཚོན་པའི་གྲོས་ཁང་ཡང་གཅིག་ལས་ཡོད་མི་ཚོགས་པར་འདོད།
- གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་ཁྱིམ་ས་འཆར་གཏན་འབེབས་ལ་དུས་ཚོད་འགོར་གཞི་ཡོད་དེས་དང་། གལ་སྲིད་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་ཏུ་བསམ་ཚུལ་མ་མཐུན་པ་བྱུང་ཆེ། ཁྱིམ་ས་བཟོའི་ལས་རིམ་ཡང་འགོར་འཁྲུག་ཡོང་བར་ཐེ་ཚོམ་མེད།

གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀྱི་ལམ་ལུགས་དེར་སྤྱོད་གཉིས་ཀའི་སྤྱི་ཚབ་ཡོད་པས་མང་ཚོགས་ཀྱི་འདོད་འདུན་མཚོན་སྟབས་ཤིང་། མིད་གཞུང་ལ་ལྟ་རྟོག་གི་ལས་འགན་ཡང་ཐེག་ཆེ་བས། གྲོས་ཁང་ཆེག་རྒྱུད་ལས་ཀུས་པ་ཆེ་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་མང་ཆེ་བས་ཀྱང་སློལ་དེ་ལག་ལེན་དུ་བསྐྱར་བཞིན་ཡོད། དཔེར་ན། དབྱིན་ལན་ཀྱི་གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཉིང་ཉེན་དང་། འོག་མས་གསར་དར་ཀྱི་སྟོབས་ལུགས་མཚོན་པས། པན་ཚུན་དོ་མཉམ་རང་མཉམ་འབྲེལ་བྱེད་སྟབས་པ་དང་། ཟླ་རན་སི་དང་འཇར་མན། ཟུ་རུ་སི་བཅས་ཀྱི་གྲོས་ཁང་གོང་མས་མང་འཕྲེ་དང་། འོག་མས་རྒྱལ་ཡོངས་མཚོན་ལ། ཉི་ཉོང་གི་གྲོས་ཁང་གོང་མས་འོས་བསྐྱེའི་ས་ཁོངས་ཆེན་པོ་མཚོན་པ་དང་། འོག་མས་འོས་བསྐྱེའི་ས་ཁོངས་ཆུང་དུ་མཚོན་ཀྱི་ཡོད། བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་སྤྱི་འབྲུས་ཀྱི་ཆོལ་ཁའི་འོས་བསྐྱེའི་ས་ཁོངས་བགོ་སྐྱོངས་དེ་བོད་ནང་ལོགས་ལ་གཞིར་བཞག་ཡོད་པ་མ་ཟད། ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འབྲུས་མིའི་ས་མིག་ཟུར་བཅད་བྱས་པས། བཅན་གྲོལ་བའི་གནས་སྡངས་ལ་གཞིགས་པའི་སྤྱི་ཚབ་ཀྱི་མཚོན་ཚུལ་ཞིག་མིན།

ས་བཅད་གཉིས་པ། གྲོས་ཚོགས་གྲུབ་སྐྱེད་ས།

ཀ། དབྱིན་ལན།

དབྱིན་ལན་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ Parliament ནི་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ལས་གྲུབ་ཡོད་པ་དང་། འོས་བསྟར་བརྒྱད་མི་དགོས་པའི་གྲོས་ཁང་གོང་མར་འཐུས་མི་ ༢༡༥ ཡོད་པ་དང་། དམངས་གཙོའི་འོས་བསྟར་བརྒྱད་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་གྲོས་ཁང་འོག་མར་འཐུས་མི་ ༩༩ ཡོད།

༡། གྲོས་ཁང་གོང་མ། House of Lords

༡) གྲུབ་ཆ་ཡོང་ཁུངས།

- ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སློབ་པ། lords Spiritual ད་ལྟའི་ཆར་བཞུགས་ ༢༤ སྟེ། སྤྱི་ཁྱབ་ཆོས་དཔོན་ Archbishops ༣ དང་། དབྱིན་ལན་ཡེ་ཤུ་ཆོས་ཚོགས་ Church of England ཀྱི་ཆོས་དཔོན་ ༢༡ ལས་གྲུབ་ཅིང་། ཆོས་ལུགས་དང་མཇུག་སྒྲིལ་གསུང་གི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན། དཔེར་ན། སྤྱི་ཁྱབ་ཆོས་དཔོན་ནས་གོང་མ་ཁྲི་འདོན་གྱི་མཇུག་སྒྲིལ་ Coronation Ceremony གཙོ་སྤྱོད་བྱེད།
- བ་ཤུལ་བྱ་འཛིན་གྱི་སློབ་པ། Hereditary peers ༩༣ ཡོད་པ་སྟེ། སྤིང་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ནས་དམིགས་འཛུགས་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་བ་ཤུལ་བྱ་འཛིན་གྱི་སློབ་པ་ ༢༥ དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མས་འདེམས་བསྐོས་བྱས་པའི་འཛིན་སྤྱོད་ལས་བྱེད་པ་ ༡༥ དང་། གོང་མའི་ཕོ་བྲང་གི་མཇུག་སྒྲིལ་དང་འབྲེལ་ཡོད་ལས་འཛིན་པ་བ་ཤུལ་བྱ་འཛིན་གྱི་སློབ་པ་མི་ ༣ བཅས་ཁག་གསུམ་གྱིས་གྲུབ་ཡོད།
- ཆེ་གང་གི་སློབ་པ། Life peers ༩༥ ཡོད་པ་དང་། སྤིང་སྒྲོན་གྱིས་འོས་དམིགས་སུ་ལ་བ་གཞིར་བཟུང་གོང་མས་སློབ་པ་གི་གོ་མིང་གནང་སྟེ་ཡོད་ཅིང་། སྤིང་སྒྲོན་གྱི་ཆོག་མཆན་འོག་སྤིང་དོན་ཆོགས་པ་གཞན་གྱི་ཆོགས་གཙོ་ནས་པས་ཆེ་གང་སློབ་པ་གི་འོས་དམིགས་ཁ་ཤས་འདེམས་སྟུག་གས། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཆེད་བཞུགས་ཆོགས་ཚུངས་འདེམས་སྟུག་སོགས་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད།
- ཁྲིམས་ལུགས་རིག་པའི་སློབ་པ། Lords of Appeal; Law lords མང་མཐའི་ཆད་མི་ ༡༣ དང་ད་ལྟའི་ཆར་མི་ ༤ ཡོད། གྲོས་ཁང་གོང་མ་ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་ཡིན་པས།

ཁྲིམས་ལུགས་རིག་པར་མཁས་པའི་སྐུ་བླ་དགོས་གཤམ་ཆེ་ཞིང་། དེ་དག་སྲིད་སློན་གྱིས་མིང་འདོན་བྱས་པར་གོང་མས་བསྐོ་གཞག་གེད། ༢༠༠༥ ལོའི་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཀྱི་གྲོས་ཆོད་ Constitutional Reform Act 2005 ལྟར་ན། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་རྒྱན་བཅུགས་གོང་གཏུག་ཁྲིམས་དཔོན་ Lords of Appeal in Ordinary ལས་ལུགས་དེ་༢༠༠༩ ལོར་ཕྱིར་བསྐྱ་གནང་སྟེ། ཁྲིམས་དཔོན་འདི་དག་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་དུ་བསྐོ་བསྐྱར་བྱས་ཡོད།

༡) ཆོགས་གཙོ།

དེ་སྤྱི་གྲོས་ཁང་གོང་མར་དམིགས་བསལ་ཆོགས་གཙོ་བསྐོ་སློལ་མེད་པར། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་དཔོན་ Lord High Chancellor སུ་ཡིན་དེ་རང་བཞིན་གྱིས་ཆོགས་གཙོ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། ༢༠༠༥ ལོའི་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཀྱི་གྲོས་ཆོད་བཞག་རྗེས། ཆོགས་གཙོའི་Lord Speaker གོ་གནས་གསར་འཛུགས་ཀྱིས། ༢༠༠༦ ལོར་ཆོགས་གཙོ་ཐོག་མ་འདེམས་ཐོན་བྱང་ཡོད། ཆོགས་གཙོའི་འོས་དམིགས་སྲིད་སློན་གྱིས་བཏོན་པར་རྒྱལ་མོས་བསྐོ་གཞག་གེད་པ་དང་། འོས་ཆོས་སུ་ཁྲིམས་ལུགས་རིག་པར་མཁས་པ་དང་། སྐུ་བླ་ཡིན་དགོས། ཆོགས་གཙོ་ནི་གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཐག་གཅོད་ཅི་བྱུང་ཕྱིར་བསྐྱ་གས་བྱེད་མཁན་མགྲིན་ཆ་བ་པ་ཅ་མ་ལས་དམིགས་བསལ་དབང་ཆ་གང་ཡང་མེད། ཐ་ན་འཕུས་མི་སྤྱི་གཏམ་བཤད་བྱེད་དགོས་མིན་གྱི་བར་རིམ་སྤྲིག་དབང་མེད་ལ། སྤྲིག་གཞི་དང་འགལ་མཁན་ལ་འགོ་འདོམས་ཀྱང་བྱེད་མི་ཆོག།

ལས་རྒྱན་རིང་གྲོས་ཁང་གོང་མ་གཟུང་འཁོར་རེར་ཆོགས་འདུ་ཐེངས་བཞི་ཚུགས་དགོས་ཤིང་། དེ་ཡང་གཟུང་སྐྱོ་བ་ནས་ཕྱིར་བྱེད་ཕྱི་རྒྱུ་ཆོད་ཅ་༣༠ ནས་༤་༣༠ བར་ཚུགས་དགོས་མོད། ཆོགས་ལུགས་པ་ཉུང་དུ་ལས་མེད། བཟོ་སྐྱེད་གི་གནད་དོན་གཤམ་ཆེན་ཁག་ཕྱད། འཕུས་མི་བདུན་བརྒྱ་ལོད་པ་ལས་ནམ་རྒྱུན་ཆོགས་འདུར་བཅར་མཁན་སུམ་ཅུ་བཞི་བཅུ་ལས་མེད། ལས་དོན་བྱེད་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྲིག་གཞི་ལྟར་ན། འཕུས་མི་གསུམ་འཛོམས་ཆེ་ཆོགས་འདུ་སྐོང་ཆོག་པ་དང་། སུམ་ཅུ་ཡན་འཛོམས་ཆེ་གྲོས་ཆོད་གང་ཡང་འཛོག་ཆོག།

༢) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་རྒྱུང་།

ཨ་རི་དང་རྒྱ་རན་སིའི་གྲོས་ཆོགས་སུ་ཕྱི་འབྲེལ་དང་རྒྱལ་སྤྱང་། འོར་སྲིད་སོགས་གནད་དོན་འབྲེལ་ཆགས་ལ་གཞིགས་པའི་ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་རྒྱུང་འཛུགས་སློལ་ཡོད་ཀྱང་། དབྱེན་ལན་དུ་དེ་ལྟར་མིན་པར་དམིགས་ལུལ་དུ་མའི་སྤྱད་དུ་ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་རྒྱུང་མང་པོ་འཛུགས་པ་ཡིན།

- གྲོས་ཁང་རྒྱུས་འཛོམས་ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་རྒྱུང་། Committee of the Whole House འཕུས་མི་ཡོངས་རྒྱུས་ལས་གྲུབ་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ཆོགས་རྒྱུང་སྟེ། ཆོགས་གཙོ་

གཞིན་སྲ་རུང་ནས་གཙོ་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། འཕུས་མི་ཚོས་གཏམ་བཤད་ཐེངས་དུ་མར་བྱེད་ཆོག

- དམིགས་བསལ་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་། Select Committee ཚོགས་ཚུང་འདི་ཚོགས་ཆེན་མ་ཚུགས་གོང་དུ་བསྐོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། སལ་ཆེ་བ་རྒྱན་བཅུགས་སྡེ་ཚན་ཡིན་ལ། གནད་དོན་གྱི་བྲག་བཤེ་ཆེད་དུ་འཕམ་སེལ་གསར་འཛུགས་ཀྱང་བྱེད་ཆོག དེའི་བྱེད་ཀྱས་གཙོ་བོ་ནི་གཞུང་གི་འཛིན་སྤྱོད་ལས་དོན་ལ་རྟོག་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན་ལ། སྐབས་འགར་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ཀྱང་ཚོགས་ཚུང་འདི་བརྒྱན་ནས་ཡོང་ཆོག
- ཚོགས་དུས་ཀྱི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་། Sessional Committee གྲོས་ཚོགས་ཚོགས་དུས་སོ་སོར་བསྐོ་འཛུགས་བྱས་པ་ཞིག་སྟེ། གཏན་འཇགས་སམ་གནད་དོན་གྱི་བྲག་བཤེ་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།

༡། གྲོས་ཁང་ལོག་མ། House of Commons

༡) འཕུས་མིའི་གངས་ཆད།

གྲོས་ཁང་ལོག་མའི་འཕུས་མིའི་གངས་ཆད་ལ་དེས་གཏན་མེད་ཅིང་། ལོ་བཅུ་དེའི་མཆོམས་སྲ་མི་འབོར་ཞིབ་བཤེར་བརྒྱན་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་བཅོས་སྤྱི་གཤིས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་ཡིན། སི་ཀོཌ་ལན་དུ་འཕུས་མི་༡༩ ཉུང་འཕྲི་བྱས་པར་བརྟེན། ད་ལྟའི་ཆར་སྐབས་སྡོན་མའི་འཕུས་མི་༦༥༩ ལྷན་༦༥༦ བར་མར་ཆག་ཡོད། དེའི་ནང་དབྱེན་ལན་དུ་༥༩༩ དང་། ཐེལ་སིར་༥༠ ། སི་ཀོཌ་ལན་ལ་༥༩ དང་། བྱང་ཨར་ལན་ལ་༡༩ ཡོད།

༢) འོས་ཚོས།

དབྱེན་ལན་གྱི་ཡུལ་མི་རང་ལོ་༡༩ ཡིས་ཐོར་ལོན་པ་(༢༠༠༦ ལོ་རང་ལོ་༢༡ ཆད་བཟུང་ཡོད་)དང་། ལོ་དེའི་ལྷ་༡༠ ལྷན་འོས་འཕེན་པའི་མིང་གཞུང་དེབ་བཀོད་མ་བྱས་གོང་། སྲ་མཐུད་ལྷ་༩ རིང་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་གཅིག་ཏུ་གནས་སྡོད་བྱེད་མཁན་ཡིན་དགོས། དེ་ལས་ལྷོག་པའི་བྱ་ལོན་གྱིས་རྒྱབ་རྩིབ་མཁན་དང་། ཆེད་མཁས་སྤྲོན་པ་གཉིས་ཀྱིས་རིག་འཆོ་མ་ཐེན་པའི་བྲབ་བསྒྲགས་བྱས་པ། རྒྱལ་ཁབ་ལ་ངོ་ལོག་གི་ཁྲིམས་ཆད་འཕོག་བཞིན་པའམ། འོས་བསྐྱེད་སྤྱི་གཤིས་གཞིར་འགལ་རིགས། གཞུང་ཁོངས་ཁེ་ཡོད་ལས་འཛིན་བཅས་ལ་གྲོས་ཁང་ལོག་མའི་འཕུས་མིར་འཇུག་རྒྱུའི་འོས་ཚོས་ཆང་གི་མེད།

༣) འོས་འདེམས་བྱེད་སྒྲངས།

དབུས་འོས་བསྐྱེད་ལས་ཁུངས་ནས་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་ཆ་བཞོས་བྱས་པ་གཞིར་བཟུང་། འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་རྒྱུང་པ་ Single-Member District རེ་ནས་འོས་དམིགས་ཅི་ཡོད་ལས་འོས་ཐོབ་གངས་མཐོ་ལོས་ཅེ་བཏོག་གིས་འཕུས་མི་གཅིག་རེ་འོས་འདེམས་བྱེད་དགོས། འོས་བསྐྱེད་དུས་ཆེས་སྤིང་ཆོན་

གྲིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། སལ་ཆེ་བ་རེས་གཟའ་མིག་དམར་ལ་འཁེལ་བར་བྱེད་པ་ཡིན།

༥) དུན་ཆད།

གྲོས་ཁང་གོང་འོག་ཐུན་མོང་ནས་དུན་ཆད་འཕར་འགྲངས་ཀྱི་གྲོས་ཆོད་བཞག་ན་ལས། སྐབས་རེའི་
དུན་ཆད་མཐོ་ཤོས་ལོ་ལྔ་ཡིན།

༥) ཆོགས་གཙོ། Speaker

གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཕུས་མི་ཆོས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱས་ཏེ། དབྱེན་རི་རྒྱལ་མོས་ཆོག་མཆན་བསྐྱེལ་
མཆམས་ལས་ཁུར་ལེན་ཆོག སྤྱིར་བཏང་ཆོགས་གཙོའི་མི་འབྲེད་གྲོས་ཆོགས་སུ་རྒྱབ་སྐྱོལ་མང་
ཤོས་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ནས་འབྱུང་ཞིང་། ཆོགས་གཙོར་འདེམས་ཐོན་བྱུང་མཆམས། ཟློགས་ལྷུང་
མེད་པའི་ལངས་ཟློགས་མཆོན་ཆེད་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་གང་ཡིན་ནས་དགོངས་ཀྱི་བྱེད་དགོས་པ་ཡིན།
གལ་སྤྱིད་གྲོས་ཆོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་བྱེད་དགོས་སུ་གསུངས་ཆེ། ཆོགས་གཙོའི་ལས་ཁུར་སྒྲངས་སྤྱོད་མཁན་དེ་སོ་
སོ་གར་གཏོགས་ཀྱི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་ནས་རང་བཞིན་གྱིས་གྲོས་ཆོགས་འཕུས་མིར་འདེམས་ཐོན་
བྱུང་བ་ཡིན་ཞིང་། བསྐྱར་དུ་ཆོགས་གཙོར་འོས་མིན་གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་གྲོས་མོལ་
གྲིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཆོགས་གཙོར་དབང་ཆ་མེད་པ་ལས་སྤྱོལ་སྟེ། གྲོས་
ཁང་འོག་མའི་ཆོགས་གཙོས་ཆོགས་འདུར་གཙོ་སྤྱོད་དང་། བཟོ་སྐྱེད་སྐབས་སུ་འཕུས་མི་ཆོར་གཏམ་
བཤའ་བཞོད་སྟེ། སྟེགས་གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྟེགས་ལམ་ལ་སྤྱི་ཡོངས་ནས་འགན་འཁུར་ལེན་པའི་དབང་ཆ་དང་
ཡོད། འཕུས་མི་སུ་རུང་ཞིག་ནས་གཞན་གྱིས་གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྟེགས་ལམ་དང་འགལ་བའི་དོགས་པ་ཤར་
ཆེ། ཆོགས་གཙོར་ལས་རེམ་ནམ་གཞག་ཀྱི་ཆོག་པ་དང་། ཆོགས་གཙོས་དེ་དོན་ཁུན་གཅོད་བྱེད་པ་
ཡིན། ཟློགས་ལྷུང་མེད་པའི་ལངས་ཟློགས་སྟོན་ཆེད། ཆོགས་གཙོ་བཟོ་སྐྱེད་དུ་མཉམ་ཞུགས་མི་བྱེད་ལ།
ཟློགས་གཉིས་སུ་མང་མོས་འདྲ་མཉམ་བྱུང་སྐབས་ལས་གཞན། མང་མོས་འོས་འཕེན་དུ་འང་མི་ཞུགས།

༦) ཆོགས་འདུ།

གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀ་འཆར་ལོའི་བྱི་ཟླ་༡༠ ཟླ་མཇུག་གས་བྱི་ཟླ་༡༡ པའི་ཟླ་འགོ་ནས་ཡི་ཤུའི་
འཁུངས་སྐར་བར་དང་། ལོ་བྱི་མའི་བྱི་ཟླ་༡ ཟླ་མཇུག་གས་བྱི་ཟླ་༢ ཟླ་འགོ་ནས། བྱི་ཟླ་༣ ཟླ་མཇུག་གས་
བྱི་ཟླ་༤ ཟླ་འགོ་བར་དུས་མཉམ་དུ་ཆོགས་འདུ་སྐོར་བ་དང་། གལ་སྤྱིད་གྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྐྱེད་
དགོས་ཤིང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའང་ཆོགས་འདུ་བར་མཆམས་འཛོག་དགོས། གྲོས་ཁང་འོག་མ་གཟའ་
འཁོར་རེར་ཉིན་ལྔ་རེ་ཆོགས་པ་དང་། དེ་ཡང་རེས་གཟའ་ཟླ་བ་ནས་རེས་གཟའ་ཕུར་བུའི་བར་བྱི་ཟླ་
ཆོད་༣༥ ནས་༡༡་༣༠ བར་དང་། རེས་གཟའ་པ་སངས་ཉིན་སྤྱི་ལོ་ཆུ་ཆོད་༡༡་༠༠ ནས་༤་༣༠ བར་
འཆོགས་དགོས། དམིགས་བསལ་དགོས་གལ་བྱུང་ཆེ་རེས་གཟའ་སྟོན་པ་དང་ཉི་མར་ཡང་ཆོགས་འདུ་

འཕར་མ་སྒོར་སྒོལ་ཡོད། འཕུས་མི་༢༩ འཛེམས་པ་ཡིན་ན་ཚོགས་འདུ་སྐོར་ཚོག་པ་དང་། གནད་དོན་གང་རུང་ཐོག་གྲོས་ཚོད་འཛིག་ཚོག

པ་) ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་ཁག

གྲོས་ཁང་འོག་མར་ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་འཕོར་ཆེན་ཞིག་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ནི་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་དང་སྡེ་ཆ་ན་ལ་ལྟ་རྟོག་སྤྲད་བཙུགས་པ་ཞིག་ཡིན།

- མང་ཚོགས་ཁྲིམས་འཆར་ཚོགས་ཚུང་། དེ་སྤྱི་ཚུན་ལས་ཚོགས་ཚུང་ Standing Committee ཟེར་ཞིང་། ༡༩༩༩ ལྷ་༡༡ རས་བཟུང་མང་ཚོགས་ཁྲིམས་འཆར་ཚོགས་ཚུང་ཞེས་མིང་བསྒྱུར་བྱས། ཚོགས་ཚུང་འདི་དག་འཕུས་མི་༡༩ རས་༥༠ བར་གྱིས་བྱུང་བ་དང་། དུས་མཉམ་དུ་ཁྲིམས་འཆར་ཚོགས་ཚུང་བཙུ་ཅམ་བསྐོ་སྒོལ་ཡོད། གྲོས་ཁང་དུ་བཏོ་སླེང་གནང་རྒྱུ་འཛེམས་འཆར་ཁག་ཚོགས་ཚུང་འདི་དག་བརྒྱད་དགོས་ཤིང་། ཚོགས་ཚུང་ནས་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་བཏོ་སླེང་དང་བཟོ་བཅོས་ཀྱང་བྱེད་ཚོག་ལ། དེ་དག་གི་འགོ་འདོམས་བྱེད་པོ་ཚོགས་གཙོ་ས་དམིགས་འཛུགས་བྱེད་པ་ཡིན།
- དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཚུང་། བྱེད་སྒོ་ཁག་ཁྲིམས་འཆར་ཚོགས་ཚུང་དང་ཆ་འཕྲ་ཞིང་། ཚོགས་ཚུང་འདིས་ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་ལ་ཉན་ཞིབ་ཚོགས་འདུ་སྐོར་ཚོག་པ་དང་། བརྟག་དབྱེད་ཞིབ་འཛུགས་ཀྱང་བྱེད་ཚོག
- ཚོགས་དུས་ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་། ཚོགས་དུས་སོ་སོའི་ཚོགས་འདུ་འཛིན་ཟུར་འཛུགས་བྱས་པའི་གནས་འཛུགས་སམ་གནད་དོན་གྱི་བྲག་པ་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་ཚོགས་ཚུང་ཁག་ཡིན།
- འདེམས་བསྐོ་ཚོགས་ཚུང་། ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་སོ་སོའི་འགོ་འདོམས་པ་སོགས་ལས་བྱེད་མི་འགོ་རྣམས་ཚོགས་ཚུང་འདི་ནས་གོ་སློག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།
- མཉམ་འབྲེལ་ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་བསམ་ཚུལ་མ་མ་སྤྱོད་པ་བྱུང་སྐབས། འོག་གཉིས་ནས་སྤྱི་ཆ་བ་འདེམས་གཏོང་བརྒྱད་ཚོགས་ཚུང་ཟུར་འཛུགས་གནང་སྟེ། བན་ཚུན་སྤྱད་ས་བཤད་གོ་བསྐྱར་བྱེད་པ་ཡིན།
- གྲོས་ཁང་རྒྱུ་འཛེམས་ཚེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་། Committee of the Whole House འཕུས་མི་ཡོངས་རྫོགས་ལས་བྱུང་བའི་ཚོགས་ཚུང་སྟེ། ཅ་ཁྲིམས་ལ་ཐུག་པའི་གནད་དོན་དང་། རྩོམ་སྤྲོད་སྤྲོད་ཅིས་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཆེ་ཁག་ལ་བཏོ་སླེང་སྤྲད་བཙུགས་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། ཚོགས་འདུ་འདི་རིགས་ཚོགས་གཙོ་ས་གཙོ་སྐོར་མི་བྱེད་པར། འདུ་འགོད་ཚོགས་ཚུང་ Committee of Ways and Means གི་འགན་འཛིན་གཙོ་གཞིན་སུ་རུང་ནས་འགོ་འདོམས་བྱེད་པ་ཡིན།

ཁ། རྩ་རྩ་སྤྲོད།

ཞིམས་བཟོ་དང་ཁོས་ཞིབ་ཀྱི་བྱེད་ཀྱིས་ལྷན་པའི་རྩ་རྩ་སྤྲོད་ཁོས་ཆོག་གས་དེ་གོང་ལོག་གཉིས་ལས་བྱུང་ཅིང་།
དེ་དག་ལ་ཁོས་ཞིབ་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་དང་སྤྲོད་སྤྲོད་མི་འདྲ་བ་སོ་སོར་ཡོད་ཀྱང་། སྐབས་རེར་སྤང་སོ་གཅིག་ཏུ་གྱུ་ཉེ་
ཆོག་གས་འདྲ་འཆོག་སྤྲོད་ཡང་ཡོད།

༡། ཁོས་ཁང་གོང་མ།

༡) འཕུས་མིའི་གྲངས་འཛོལ།

རྒྱལ་ཁབ་མངའ་ཁོངས་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁུལ་ཁག་གི་སྤྱི་ཚབ་མཆོན་ཆེད། རྒྱལ་ཁོངས་ཞིང་ཆེན་ཁག་ཏུ་
ས་མིག་༣༩༩ དང་། རྒྱལ་ཁོངས་བྱིའི་མངའ་སྡེ་ནས་༩ དང་། བྱི་སྡོད་རྩ་རྩ་སྤྲོད་ལུ་མིའི་སྤྱི་ཚབ་༡༩
བཅས་༣༩༩ ལས་བྱུང་ཅིང་། དེ་ནི་༢༠༡༠ ལོ་ནས་བཟུང་སྤང་ཆ་གནང་བ་ཞིག་སྟེ། དེ་སྤྱི་༢༠༠༩ ལོར་
༣༩༡ ཡོད།

༢) འོས་བསྐྱེད་བྱེད་སྤྲོད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་མཆོན་ཆེད།

རྒྱལ་ཁོངས་སྤྱི་ཞིང་ཆེན་བརྒྱ་ཐམ་བ་ཡོད་བ་དེ་དག་ལ་ཉུང་མཐར་ས་མིག་རེ་དང་། མི་འཛོལ་མང་ལོས་
ཀྱི་ཞིང་ཆེན་ལུ་ལ་ས་མིག་ལུ་རེ་ཡོད་བ་དང་། ས་གནས་རིམ་བ་ཁག་གི་འཕུས་མིས་དམིགས་འཛུགས་
བྱས་པའི་འོས་འཕེན་པའི་རུ་ཁག་Electoral College ཀྱིས་སྤྲོད་གཞི་གཞིར་བཟུང་འོས་བསྐྱེད་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་
༢༠༠༡ ལོར་འོས་གཞིའི་ལོ་ཆེད་ཆ་རྒྱུན་རང་ལོ་༣༥ ནས་༣༠ ལ་ཕབ་ཡོད།

༣) ཡུན་ཆེད།

དེ་སྤྱི་ཡུན་ཆེད་ལོ་༩ དང་། ལོ་གསུམ་རེའི་མཆོམས་སྤྱི་འཕུས་མིའི་སྤྱི་ཚབ་ཆེད་གཅིག་འོས་འདེམས་བྱེད་
ཀྱང་། ༢༠༠༩ ལོ་ནས་བཟུང་། ཡུན་ཆེད་ལོ་༩ དང་། ལོ་གསུམ་རེའི་མཆོམས་སྤྱི་འཕུས་མིའི་བརྒྱ་ཆའི་
༥༠ འོས་བསྐྱེད་དགོས་བ་བཟོས་ཡོད།

༤) ཆོག་གས་གཙོ།

ཁོས་ཆོག་གས་ཀྱི་བྱུང་ཆར་འོས་བསྐྱེད་བསྐྱར་མ་སོང་མཆོམས་རེར་ཆོག་གས་གཙོ་འོས་བསྐྱེད་དགོས་ལ།
མིང་འཛིན་ནད་མནར་རམ་དགོངས་ཁྱུ་སྤྱི་ཚབ་མཆོན་ཆེད་སོགས་ཀྱིས་ལས་ཁུངས་ལེན་མ་བྱུང་བའི་སྐབས་
སྤྱི་ཆོག་གས་གཙོས་མིང་འཛིན་ལས་ཆབ་ཀྱི་འགན་ལེན་དགོས།

༥) ཆོག་གས་བྱུང་ལས་ཁུངས།

ཆོགས་གཙོ་རྩི་བསྐྱར་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མིང་འཛིན་དང་ཆ་འདྲ་བར་ཆོགས་གཙོ་རེ་ནས་ཅ་ཁྲིམས་
ཆོགས་ཚུང་གི་ཆོགས་མི་གསུམ་རེ་ཐད་བསྐོས་བྱེད་ཆོག།

༥) ཆོགས་དྲུང་ལས་ཁུངས།

ཆོགས་གཙོ་གཅིག་དང་མིང་དོན་རྩ་ཁག་གིས་འདེམས་གཏོང་བྱས་པའི་ཆོགས་གཞོན་དྲུག འོར་མིང་
འགན་འཁུར་བ་གསུམ།(གྲོས་ཆོགས་འཕུས་མིས་ཞོར་ལྷོགས།) དྲུང་ཡིག་༡༩ བཅས་ལས་གྲུབ་པ་དང་།
གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱན་ལྡན་འཛིན་སྐྱོང་ལས་དོན་དང་། ལས་རིམ་གོ་སྒྲིག་སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་
ཡིན།

༦) མིང་དོན་རྩ་ཁག་ Political group

ཆབ་མིང་ཀྱི་འངས་ཕྱོགས་ཉེ་བའམ་མཚུངས་པའི་འཕུས་མི་ལས་གྲུབ་པའི་རྩ་ཁག་སྟེ། གྲོས་ཁང་འོག་
མར་རྒྱབ་སྟེགས་༡༩ ཡན་འོངས་པའི་མིང་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་གིས་མིང་དོན་རྩ་ཁག་འཛུགས་ཆོག་པ་
དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མར་རྒྱབ་སྟེགས་༡༥ འོངས་ན་འགྲིག།

༧) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་།

ཅ་ཁྲིམས་སུ་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀར་ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་༦ ལས་མང་བ་འཛུགས་མི་ཆོག་
པའི་གཏན་འབེབས་བཞེས་ཡོད་པ་དང་། ད་ལྟའི་ཆར་གྲོས་ཁང་འོག་མར་བྱི་འབྲེལ་ཆོགས་ཚུང་དང་།
རྒྱལ་སྤྱང་དང་དྲག་པོའི་སྟོབས་ལུགས། དཔལ་འབྱོར་དང་འཆར་འགོད། ཅ་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་བཞེད་
འཛིན་སྐྱོང་། རིག་གཞུང་དང་བྱིམ་ཆང་དང་སྤྱི་ཆོགས། ཐོན་སྐྱེད་དང་ཆོང་འབྲེལ་བཅས་ཀྱི་རྒྱན་བཅུགས་
ཆོགས་ཚུང་ཡོད་ལ། རྒྱན་བཅུགས་མིན་པའི་དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཚུང་ཁག་འཕྲལ་སེལ་གྱི་ལས་དོན་
གྲུབ་མཆམས་ཕྱིར་བསྐྱར་བྱེད་པ་ཡིན།

༨། ཆོགས་གཙོ་ལྷན་རྒྱུ། The Conference of Presidents

ཆོགས་གཙོ་དང་ཆོགས་གཙོ་གཞོན་པ་དྲུག ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་དྲུག་གི་ཆོགས་གཙོ། མིང་དོན་རྩ་
ཁག་གི་གཙོ་འཛིན་བཅས་ལས་གྲུབ་ཅིང་། གྲོས་ཆོགས་ཚུགས་ལུན་རིང་གཟུང་འཁོར་རེར་ཐེངས་རེ་འཆོགས་ཏེ།
གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་གཟུང་འཁོར་རེའི་ལས་རིམ་ལ་གྲོས་ཞིབ་བྱེད་པ་ཡིན།

གཤེས་རི།

ཨ་རིའི་གྲོས་ཆོགས་ནི་ས་ཁུལ་དང་མི་འཛོར་གཞིར་བཟུང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་བྱེས་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་
གོང་མས་མངའ་སྟེ་ཁག་གི་གོ་གནས་འདྲ་མཚུངས་ཡིན་པ་མཆོན་ཞིང་། གྲོས་ཁང་འོག་མས་མི་འཛོར་བསྐྱར་ཆང་ལ་

གཞིགས་པའི་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཚད་སྟོན་བཞོ་མཚོན་པ་ཡིན།

༡། གྲོས་ཁང་གོང་མ། The Senate

༡) འཇུག་མིའི་གྲངས་ཚད།

མངའ་སྡེ་ལྔ་བརྒྱ་ཡོད་པ་ལས། མངའ་སྡེ་རེར་འཇུག་མི་གཉིས་རེ་བཅས་བསྟོན་པ་༡༠༠ བས་པ།

༢) འོས་ཚུན།

རང་ལོ་ ༣༠ ཉེལ་པོ་ལོན་པ། ཨ་རིའི་སྤྱི་དམངས་ཐོབ་ཐང་ལོ་ ༤ ཡན་ཐོབ་ཟེན་པ།

༣) འོས་བསྐྱ་བྱེད་སྐབས།

མངའ་སྡེ་རེ་འོས་བསྐྱའི་ས་ཁོངས་རེར་བགོས་ཤིང་། མངའ་སྡེ་རེ་ནས་འོས་བསྐྱ་བྱེད་ཐེངས་རེར་འཇུག་མི་གཅིག་འོས་འདེམས་བྱེད།

༤) ཡུན་ཚད།

སྐབས་རེའི་ཡུན་ཚད་ལོ་དྲུག་ཡིན་ཞིང་། ལོ་གཉིས་རེའི་མཆམས་སུ་འཇུག་མིའི་སྐབས་ཚད་གཅིག་འཕོ་འགྱུར་གསར་འདེམས་བྱེད་དགོས། ཉན་མནར་རམ་ཅ་དགོངས། དུས་ཚོས་སུ་གྱུར་ཏེ་རྒྱབ་སྐྱེགས་སྟོང་པ་ཐོན་ཆེ། དེའི་ཆབ་ཏུ་(ཨ་རི་ཟོན་ Arizona ལུང་།)མངའ་སྡེའི་སྤྱི་ཁྲབ་གྱིས་དམིགས་འཇུགས་བྱེད་ཆོག

༥) ཚོགས་གཙོ།

སྲིད་འཛིན་གཞོན་པར་གྲོས་ཚོགས་འཇུག་མིའི་ཐོབ་ཐང་མེད་ཀྱང་། ཚོགས་གཙོའི་ལས་འགན་གཅིག་ཕྱོགས་བྱེད་པ་དང་། རྒྱབ་སྐྱོར་དང་དགག་ཆའི་ཕྱོགས་གཉིས་ཀར་འོས་ཤོག་འདྲ་མཉམ་བྱུང་ཆེ་ཚོགས་གཙོས་ཁྲུག་གཙོད་བྱེད་པ་ལས། གྲོས་ཁང་གོང་མར་འོས་འཕེན་གྱི་ཐོབ་ཐང་མེད།

༦) ཆེད་བརྒྱགས་ཚོགས་ཚུང་།

རྒྱན་བརྒྱགས་དང་དམིགས་བསལ་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། གྲོས་འཆར་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་དང་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལྷོག་སོགས་ཀྱི་སྤྱད་བརྒྱགས་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་དམིགས་འཇུགས་བྱས་པའི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་འགན་འཁུར་མི་སྣར་འོས་ཚུང་མིན་འབྲེལ་ཆགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་གྲོས་ཞིབ་བྱེད་ཆོག ད་ལྟའི་ཆར་རྒྱན་ཚུགས་ཚོགས་ཚུང་༡༦ ཅམ་ཡོད་པ་དང་། ཚོགས་ཚུང་དེ་དག་གི་མི་འགྲོ་རྣམས་གྲོས་ཚོགས་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་དགོས་ཀྱང་། བལ་ཆེ་བ་སྲིད་དོན་ཚོགས་པས་འདེམས་གཏོང་བྱེད་ལ། ཚོགས་ཚུང་གི་འགན་འཁུར་བ་པལ་ཆེ་བ་གྲོས་ཚོགས་སུ་རྒྱབ་སྐྱེགས་མང་ཤོས་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་འཇུག་མི་བསྐྱབ་པ་ཀླན་གས་ཆོ་ཡིན། དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཚུང་ཅི་དགོས་གྲོས་

ཆོགས་ཀྱི་གྲོས་ཆོད་གཞིར་བཟུང་བསྐྱོད་འཇུགས་ཀྱི་དུས་དང་། དེའི་མི་འགོ་ནམས་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་མི་
 དགོས་པར་ཆོགས་གཙོ་སྤྱོད་ཐད་བསྐྱོད་ཆོག དེའི་རིགས་ལས་སྐད་གྲགས་ཆེ་ཤོས་ནི་གྲོས་ཁང་གོང་
 མའི་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་ཡིན་ཞིང་། དཔེར་ན། ཚུ་སྐྱོད་དོན་སྤྱོད་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་དང་། མིང་
 འཛིན་ཁི་ཡིན་ཅོན་གྱི་ཆགས་སྐྱོད་གྲགས་ངན་སོགས་ནི་དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཚུང་གི་ངོ་བོར་བསྐྱོད་
 གཞག་བྱེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

༡། གྲོས་ཁང་འོག་མ།

ལོ་བཅུ་དེའི་མཆའས་སྤྱི་མི་འཛོམ་ཡོངས་ཁྲབ་ཞིབ་བཞེར་བརྒྱུད་ཆ་བགོས་བྱེད་ཅིང་། ༢༠༠༩ ལོར་འཇུག་
 མི་གྲངས་༧༣༥ ཡོད། མངའ་སྡེ་རེ་རུ་མཐར་འཇུག་མི་གཅིག་རེ་ཡོད་དགོས།

༡) འོས་ཆོས།

རང་ལོ་༢༥ འུ་ལོ་ལོན་པ། ཨ་རིའི་སྤྱི་དམངས་ཐོབ་ཐང་ལོ་༧ ཡན་ཐོབ་ཟིན་པ།

༢) འོས་བསྐྱུ་བྱེད་སྐབས།

རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་འོས་བསྐྱུ་འོས་ཁྲིའི་ལུང་༧༣༥ དབྱེ་བགོས་བྱེད་ཅིང་། འོས་བསྐྱུ་འོས་ཁྲིའི་ལུང་རེ་ནས་འོས་
 ཐོབ་མཐོ་ཤོས་སྤྱི་ཡིན་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད། མངའ་སྡེ་རེ་ནས་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་ཐངས་རེ་རུ་འཇུག་མི་གཅིག་
 འོས་འདེམས་བྱེད།

༣) ཡུན་ཆད།

སྐབས་དེའི་ཡུན་ཆད་ལོ་གཉིས་ཡིན།

༤) ཆོགས་གཙོ།

གྲོས་ཆོགས་སྐབས་གསར་པ་རེ་ཚུགས་སྐབས། མིང་དོན་ཆོགས་པ་གཉིས་ཀས་སོ་སོའི་འོས་དམིགས་
 བཏོན་པར། གྲོས་ཆོགས་ནས་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཆོགས་སྤྱི་འཇུག་མིའི་རྒྱལ་སྤྱོད་སྤྱོད་ལ་
 མང་བའི་མིང་དོན་ཆོགས་པའི་འོས་དམིགས་དེ་ཆོགས་གཙོར་Speaker འདེམས་སྤོལ་ཡོད། མིང་འཛིན་
 དང་མིང་འཛིན་གཞོན་པ་དུས་ཆོས་སྤྱི་ཡུལ་པ་སོགས་ཀྱིས་ལས་གནས་སྤོང་པ་ཐོན་ཆེ། ཆོགས་གཙོས་
 མིང་འཛིན་ལས་ཆབ་ཀྱི་འགན་དབང་ལེན་པ་དང་། བཅས་རྒྱུན་གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་སྤྱི་འཇུག་འདེམས་
 དང་། ཆོགས་འཇུག་ཆོས་སྤྱོད་། འཇུག་སེལ་ཆོགས་ཚུང་སོགས་ཀྱི་མི་འགོ་བསྐྱོད་གཏོང་། གྲོས་ཆོད་དང་
 ཡིག་ཆ་འགྲུལ་ཆེན་ལ་མཆན་རྟགས་འགོད་རྒྱུ་དང་། རྒྱལ་སྤྱོད་དང་དགག་ཆའི་ཕྱོགས་གཉིས་ཀར་
 འོས་ཤོག་འདྲ་མཉམ་བྱུང་ཆེ་ཆོགས་གཙོས་ཁྲུན་གཙོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༥) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་།

རྒྱན་བཅུགས་དང་དམིགས་བསལ་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། གྲོས་ཁང་འོག་མར་རྒྱན་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་
 ༣༠ ཡོད་པ་དེ་དག་ནི་མི་འགོ་༤ ནས་༥༧ བར་བསྐོ་སློལ་ཡོད་པ་དང་། འཕུས་མི་གཅིག་ཚོགས་ཚུང་
 གཅིག་ལས་ལྷག་པར་འཇུག་ཞུགས་མི་ཚོག་ དེ་ཡང་ལས་རིམ་ཚོགས་ཚུང་Rules Committee དང་། འདུ་
 འགོད་ཚོགས་ཚུང་Committee of Ways and Means གོན་དཔུལ་གཏོང་ལེན་ཚོགས་ཚུང་། Appropriations Committee ཐོན་ཁུངས་དང་ཆོང་ལས། ཞིང་ལས། རྒྱལ་སྤྱང་། ཕྱི་འབྲེལ་སོགས་ཚོགས་ཚུང་ཁག་
 གལ་གནད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་ཞིང་། དེ་དག་གྲང་ལས་རིམ་ཚོགས་ཚུང་ནི་དབང་ཆ་ད་ཅ་ཅང་ཆེ་བ་ཡོད། གྲོས་
 ཚོགས་ཚུགས་ཐེངས་རེར་གྲོས་འཆར་ཆེག་ཁྲི་ནས་ཆེག་ཁྲི་ལྔ་སྟོང་ཙམ་ལུས་འགྱོར་བྱུང་བ་དེ་དག་
 གྲོས་ཁང་དུ་སླེབས་མིན་ཚོགས་ཚུང་འདིའི་ལག་ཏུ་ཡོད། དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཚུང་ནི་གྲོས་ཚོགས་
 གྱི་གྲོས་ཆོད་གཞིར་བཟུང་ལས་དོན་གྱི་བྲག་པའི་ཆེད་དུ་འཇུགས་པ་དང་། ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་ཚུང་In-
 vestigating committee གྲང་སྡེ་ཆོན་འདིའི་ཆ་རྒྱུན་ལྟར་འཇུགས་སློལ་ཡོད།

༥) མི་དོན་རྒྱ་ཁག་

གྲོས་ཚོགས་སུ་མི་དོན་ཚོགས་པ་གཉིས་ཀར་སོ་སོའི་སྤྱི་གཞུགས་ཡོད་ཅིང་། དམངས་གཙོ་ཚོགས་
 པས་དེར་ལས་བྱེད་ཚོགས་འདུ་ Caucus ཟེར་བ་དང་། སྤྱི་མཐུན་ཚོགས་པས་ཚོགས་འདུ་ Conference
 ཞེས་འབོད། འདེམས་ཐོན་འཕུས་མི་ནམས་ལས་བྱུང་བའི་སྤྱི་གཞུགས་དེ་རིགས་གྲོས་ཚོགས་ཚུགས་
 ཉིའི་སྐབས་སུ་སྤྱད་སྟོང་བྱེད་ཅིང་། ཚོགས་ཐོག་ཏུ་ཚོགས་གཙོ་དང་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་
 གྱི་ལས་གནས་ཁག་ཏུ་ཚོགས་པ་སོ་སོའི་འོས་དམིགས་སོགས་འདེམས་བསྐོ་བྱེད་པ་ཡིན། ལས་བྱེད་
 ཚོགས་འདུའི་སྟེང་སྤྱི་མཐུན་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་ཐག་བཅད་པའི་གྲོས་ཆོད་ཅིག་ཡིན་ཕྱིན། དམངས་གཙོ་
 ཚོགས་པའི་འཕུས་མི་ཚོས་གྲོས་ཚོགས་སུ་རྒྱབ་སྐྱོར་རེས་པར་དུ་བྱེད་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་
 ཡོད་ཀྱང་། འདས་པའི་ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་དུ་མའི་རིང་ནས་བཟུང་ཁྲིམས་བཞེད་ཐད་གཏན་འབེབས་འདིས་
 ཆོད་འཛིན་ཐེབས་ཀྱི་མེད་ལ། ཅ་ཁྲིམས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཐད་འཕུས་མི་ཚོས་རང་ཉིད་ཀྱི་
 ཚོགས་པར་བསྐྱུན་མི་དགོས། དེ་བཞིན་དུ་ཚོགས་པས་ཐག་བཅད་པ་གང་ཞིག་འཕུས་མི་སོ་སོས་དེ་
 ལུ་འོས་འཕེན་པ་ཆོར་ཁས་ལེན་བྱས་པའི་དམ་བཅའ་དང་མ་མཐུན་ན། ཚོགས་པའི་ཐག་གཅོད་ལ་བཙུ་
 སྤང་མ་བྱས་ཀྱང་ཆོག་པ་ཡིན། སྤྱི་མཐུན་ཚོགས་པར་གཏན་འཇགས་དང་དངོས་གཞིའི་གཏན་འབེབས་
 ཞིབ་ཤེད་པར། འཕུས་མི་ཚོས་མང་མོས་ཐག་གཅོད་གཞིར་བཟུང་ལས་དོན་གྱི་དཔ་ཡིན། མི་དོན་
 ཚོགས་པ་གཉིས་ཀས་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་སོ་སོའི་འོས་བསྐྱེད་ལས་འགྲུལ་ཚོགས་ཚུང་Cam-
 paign Committee ཆེད་འཇུགས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེས་འོས་བསྐྱེད་པ་ཁོངས་ཁག་གི་ཚོགས་པའི་
 འཕུས་མི་ཆོད་འོས་བསྐྱེད་ལས་དོན་འཆར་འགོད་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་གྱི་དཔ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉིད།

ཅེ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་༧༩ པའི་ཆ་རྒྱུན་འཇགས་ཉི་ཉིད་གི་གྲོས་ཚོགས་དེ་གོང་འོག་གཉིས་ལས་གྲུབ་ཅིང་། དེ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་ཆ་མཐོ་ཤོས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་སམ་ཁྱིམ་ས་བཟོའི་ལས་ཁུངས་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན།

༡། གྲོས་ཁང་གོང་མ།

༡) བྱངས་ཚད།

༢༠༠༥ ལོའི་ཟླ་ ༡༠ ནང་འཕུས་མི་ ༢༧༩ ཡོད།

༢) ཡུན་ཚད།

སྐབས་དེའི་ཡུན་ཚད་ལོ་ ༦ ཡིན། ལོ་གསུམ་དེའི་མཆམས་སུ་བརྒྱ་ཆའི་ ༥༠ འཕོ་བཟེ་བྱེད་པ་ཡིན།

༣) འོས་ཚེས།

གདམ་བྱའི་ལོ་ཚད་ ༣༠ དང་། འདེམས་མཁན་གྱི་ལོ་ཚད་ ༢༠ ཅན་གྱི་སྤྱི་དམངས།

༢) འོས་བསྐྱེད་སྐད་སྒྲུངས།

འཕུས་ཚབ་བསྐྱར་ཅིས་ལམ་ལུགས་^[1] Proportional representation དང་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་རྒྱུད་འཕུས་ལམ་ལུགས་ Small constituencies བརྒྱུད་འོས་འདེམས་བྱེད་པ་དང་། འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་མ་བཞོས་པའི་ Non-constituency འོས་གཞིར་འདུག་པ་ལ། མིང་དོན་ཚོགས་པ་གང་ཞིག་ལ་གྲོས་ཚོགས་སུ་འཕུས་མི་ལྔ་ཡན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མ་གི་འོས་བསྐྱེད་ས་མའི་ནང་འོས་ཤོག་བརྒྱ་ཆའི་ ༩ ཡན་འོངས་ན་གཞི་ནས་འཕུས་ཚབ་བསྐྱར་ཅིས་ལམ་ལུགས་བརྒྱུད་རྒྱབ་སྐྱོར་བཞོ་འབྲེམས་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ས་གནས་ཀྱི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་ནི་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་གཞིར་བཟུང་ཆ་བཞོས་བྱས་པའི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་དེ་ནས་འོས་ཐོབ་མང་རིམ་ཅེ་བཏོག་གིས་འདེམས་བསྐྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༣) ཆོགས་གཙོ།

གྲོས་ཚོགས་ནས་འདེམས་བསྐྱོད་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མི་དང་ཡུན་ཚད་གཅིག་མཚུངས་ཡིན། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་གལ་སྤྱད་འདོམས་དང་། ལས་དོན་ཁག་ལ་ལྟ་རྟོག་བཟོ་སྐྱོང་གོ་སྤྱི་གཙོ་སྤྱི་གཙོ་སྤྱི་གཙོ་ལ་འགན་འཁུར་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་མཚོན་པ་ཡིན།

1 འཕུས་ཚབ་བསྐྱར་ཅིས་ལམ་ལུགས་ནི། ཆོགས་པ་གང་ཞིག་ལ་འོས་ཐོབ་ཅི་བྱུང་དེ་འོས་ཤོག་སྤོམ་འཕོར་གྱི་བསྐྱར་ཚད་ལ་ཅིས་བསྐྱོར་གྱིས་རྒྱབ་སྐྱོར་བཞོ་འབྲེམས་བྱེད་པའི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་སྤོམ་ལོག་སྤྱོད། འདི་ནི་མིང་དོན་ཚོགས་པ་ཆེ་ལག་གི་ཁེ་ཕན་དང་མཐུན་ཞིང་། ཆབ་སྤྱི་དང་སྤྱི་གཙོ་ལུགས་ལག་གི་སྤོམ་སྤྱོད་ལ་མཚོན་པའི་བྱེད་ཐབས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན། ལམ་སྤོམ་འདི་ཐོག་མར་སྤྱད་སེར་དར་ཉེ་རིམ་པས་ལུ་རོབ་ཏུ་བྱུང་འཕེལ་བྱུང་།

༤) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་།

ད་ལྟའི་ཆར་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ཁག་དང་ཆ་མ་ཐུན་གྱི་རྒྱུན་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་༡༥ ཅམ་དང་།
དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཆུང་༥ དང་། ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཆུང་༥ བཅས་ཡོད།

༥) གྲོས་ཁང་འོག་མ།

༡) གྲངས་ཆད།

༢༠༠༥ ལོ་ནས་བཟུང་༢༠༡༠ ལ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད།

༢) ཡུན་ཆད།

སྐབས་དེའི་ཡུན་ཆད་ལོ་༢ ཡིན། གྲོས་ཁང་འོག་མ་འཕོ་འགྱུར་སོང་ཆེ། ཡུན་ཆད་མ་འོངས་ཀྱང་ཅ་
དགོངས་ཞུ་དགོས།

༣) འོས་ཆོས།

གྲོས་ཁང་གོང་མ་དང་གཅིག་མཆུངས་ཡིན།

༤) འོས་བསྐྱེད་སྒྲངས།

འཐུས་ཆ་བ་བསྐྱེད་ཅིས་ལམ་ལུགས་དང་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་ཆུང་དུའི་ལམ་ལུགས་བརྒྱུད་འོས་
འདེམས་བྱེད་པ་དང་། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་༡༡ བྱེས་ནས། སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ལ་
འོས་ཐོབ་ཅི་བྱུང་གི་བསྐྱེད་ཆད་གཞིར་བཟུང་འཐུས་མིའི་རྒྱུ་རྐྱེན་གསལ་བཤེས་ཆེད་ས་མིག་༡༤༠
ཡོད་པ་དང་། འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་ཆུང་དུ་༢༠༠ བྱེས་ཏེ། དེ་དག་ལས་འཐུས་མི་གཅིག་དེ་འདེམས་
ཐོབ་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། འོས་འཕེན་པ་ཆོས་དུས་གཅིག་ཏུ་གོང་གསལ་ལམ་ལུགས་ལྟར་འོས་ཤོག་གཉིས་
དེ་འཕེན་དགོས།

༥) ཆོགས་གཅི།

གྲོས་ཁང་གོང་མ་དང་གཅིག་མཆུངས་ལྟར་འཐུས་མི་ཆོས་འདེམས་བསྐྱོད་བྱེད།

༦) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་།

གྲོས་ཁང་འོག་མར་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཆུང་ཁག་འཇུགས་སྒོལ་མེད་ཅིང་། རྒྱུན་བཅུགས་དང་དམིགས་
བསལ་ཆོགས་ཆུང་ཁག་གྲོས་ཁང་གོང་མ་དང་འབྲམ་ཆུངས་ཡོད། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞིའི་ནང་གྲོས་
ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀྱིས་སོ་སོའི་འཐུས་ཆ་བ་འདེམས་གཏོང་གིས་གྲོས་ཐོལ་ཆོགས་ཆུང་འཇུགས་རྒྱུའི་
ཆ་རྒྱུན་ཡོད་ཀྱང་། སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་གཅིག་གིས་ཡུན་རིང་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་སུ་རྒྱུ་རྐྱེན་
མང་ཤོས་བཟུང་བའི་གནས་སྒྲངས་ལས། ད་བར་ཆོགས་ཆུང་དེར་རུས་པ་ཐོབ་པ་ཞིག་བྱུང་སྟེང་མེད།

བ་ Incompetent to hold public office མ་ཡིན་པ།

༧) འོས་བསྐྱེད་སྐྱད་སྒྲུབ་སྒྲུབ་སྐྱེད་སྐྱུ་

རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་འོས་བསྐྱེད་སྐྱུ་ཁོངས་རྒྱུ་པ་༢༩༩ དང་། འོས་བསྐྱེད་སྐྱུ་ཁོངས་ཆེ་བ་༡༦ (མངའ་སྡེའི་གྲངས་ཆ་དེ་ཡིན།)དེ་བཞིན་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མིའི་ས་མིག་སྤྱི་འཐོར་གྱི་བྱེད་ཀ་འོས་བསྐྱེད་སྐྱུ་ཁོངས་རྒྱུ་པ་ནས་འདེམས་ཐོན་བྱེད་པ་དང་། བྱེད་ཀ་འཐུས་ཆབ་བསྐྱུར་ཅིས་ཀྱི་མི་འགོ་འོས་འདེམས་ལམ་ལུགས་ Personalized Proportional representation གཞིར་བཟུང་འོས་བསྐྱེད་པ་སྟེ། འཇར་མན་བ་ཆོས་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ལ་འཐུས་ཆབ་བསྐྱུར་ཅིས་ཀྱི་ལམ་ནས་ས་མིག་སྤྱོད་པ་མ་ཟད། སྤྱི་དོན་ཆོགས་པའི་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པའི་འོས་གཞི་ཁག་ཀྱང་མི་དམངས་ཀྱིས་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་འདེམས་བསྐྱོད་པ་ཡིན། དེ་ཡང་། འོས་འཐེན་བ་ཆོར་འོས་ཤོག་གཉིས་རེ་འབྲེམས་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། འོས་ཤོག་གཅིག་ལ་ས་ཁོངས་འཐུས་མིའི་འོས་གཞི་དང་། འོས་ཤོག་གཞན་དུ་སྤྱི་དོན་ཆོགས་ཁག་ནས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པའི་འོས་གཞི་༥ རེ་ཡོད། འོས་ཤོག་གྲངས་བཞེར་སྐབས་སུ། ཐོག་མར་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ནང་འོས་བསྐྱེད་སྐྱུ་ཁོངས་རྒྱུ་པ་ནས་འོས་ཐོབ་བྱུང་མཁན་ཆོར་རྒྱབ་སྟེགས་ཆ་བཞིན་བྱེད་པ་དང་། དེ་ནས་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ལ་འོས་ཐོབ་ཅི་བྱུང་ཅིས་བསྐྱོར་གྱིས་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་གིས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པའི་འོས་གཞི་ཆོར་རྒྱབ་སྟེགས་ཆ་བཞིན་བྱེད་པ་ཡིན། གལ་ཏེ་སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཁག་ལ་འོས་བསྐྱེད་སྐྱུ་ཁོངས་རྒྱུ་པ་ནས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་ཀྱི་གྲངས་ཆ་དེ་ལས་བརྒལ་བའི་འོས་ཐོབ་བྱུང་ཆེ། རྒྱབ་སྟེགས་འཕར་མ་བཞི་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༨) ཆོགས་གཅི་

སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་ཆེ་ཤོས་ཀྱིས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པར། འཐུས་མི་ཆོས་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་ཆོགས་གཅི་འདེམས་བསྐྱོད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་སྤྱད་སྐྱོར་དང་གཅི་སྤྱོད་། འཛིན་སྤྱོད་གིས་མཆོན་པའི་གྲོས་ཆོགས་ལས་དོན་མཐའ་དག་ལ་འགན་ཁུར། འོས་བསྐྱེད་དུས་ཆེས་གསལ་བསྒྲགས། ཆོགས་གཅི་འེ་བཀའ་འཁྲོལ་མེད་པར། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ས་ཁོངས་སྤྱི་ཞིབ་བཞེར་དང་མི་སྣ་འཛིན་བཟུང་བྱེད་མི་ཆོག

༩) གྲོས་འདོམས་སྟོན་ཆོགས་

ཟླ་རན་སིའི་ཆོགས་གཅི་སྟོན་རྒྱས་དང་ཆ་འཕྲ་ཞིང་། ཆོགས་གཅི་དང་ཆོགས་གཞོན། ཟུང་ཆེ། སྤྱི་དོན་རུ་ཁག་གི་གཅི་འཛིན་བཅས་མི་སྣ་༢༣ ལས་བྱུང་བ་དང་། ཆོགས་ཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་འགོ་འདོམས་དང་། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་འཆར་ཅན་ལྟ་སྟོར་སྐྱད་སྐྱུ་འཛིན། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་འཆར་འའི་སྤྱོན་ཅིས་བཟོ་འགོད་སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན།

པ) ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་།

དབུས་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་དང་ཆ་མ་ཐུན་གྱི་རྒྱ་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་དང་། དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཆུང་དུ་མ་ལས་བྱུང་བ་དང་། གྲོས་འཆར་དང་ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་རྟོག་ཞིབ་གྱི་དབང་ཆ་ལྡན་ཡོད། རྒྱ་བཅུགས་ཆོགས་ཆུང་ཁོངས་གྱི་རྒྱལ་སྤྱང་ཆོགས་ཆུང་ནི་དམིགས་བསལ་བ་ཞིག་སྟེ། གྲོས་ཆོགས་འཐུས་མིའི་བཞི་ཆའི་གཅིག་གིས་རྒྱལ་སྤྱང་གི་གནད་དོན་གང་ཞིག་ལ་ཞིབ་འཇུག་དགོས་པའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་ཆེ། དེར་ཆ་འཛིན་མ་བྱས་པར། རྒྱལ་སྤྱང་ཆོགས་ཆུང་རང་ནས་ཞིབ་འཇུག་གི་ལས་དོན་སྤེལ་ཆོག་པ་ཡིན།

ཆ) བོད་མིའི་སློབ་འཇུག་ལཱ།

བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་འབྲུ་དོན་ལྟར་ན། བོད་མིའི་སློབ་འཇུག་ལཱ་ནི་གྲོས་ཁང་ཆེན་ཆུང་གི་ལས་ལུགས་ཡིན།

༡) བྱངས་ཆད་དང་བྱུང་ཆ་ཡོང་ཁུངས།

- ཆོལ་ཁ་རེ་ནས་ཤོ་མོ་བྱུང་མེད་བཅུ་རེ། (དེའི་ཁོད་ཅུང་མཐར་བུད་མེད་གཉིས་རེ།)
- ཆོས་བརྒྱུད་ལྟ་དང་གཡུང་བྱུང་བོན་བཅས་ལྟ་ཤོ་རེ་རེ་ནས་སྤྱི་འཐུས་གཉིས་རེ།
- བྱང་ཨ་རི་དང་། ཡུ་རོལ་ཁུལ་དུ་སྤྱི་འཐུས་གཉིས་རེ་བཅས་བསྟོམས་ ༩༩ ཡོད།

༢) ཡུན་ཆད།

སྤྱི་འཐུས་སྐབས་རེའི་ཡུན་ཆད་ལོ་ལྔ་རེ་ཡིན།

༣) སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་འོས་ཆོས།

- བོད་ཀྱི་ཡུལ་མི་ཡིན་པ།
- རང་ལོ་ ༡༥ ནིལ་ཤོ་ལོན་པ།
- ཁྲིམས་ཁང་ངམ། སྤོང་བ་ཆད་ལྡན་གྱིས་རིག་འཛོམ་ཟེན་པར་གསལ་བསྐྱབས་བྱས་པ་མ་ཡིན་པ།
- བུ་ལོན་སྐྱུ་བ་འཇུག་མ་བྱུང་བ་མ་ཡིན་པ།
- ཁྲིམས་ཁང་ནས་ནག་ཉེས་ཤོག་ཟེན་པ་མ་ཡིན་པ།
- གཞུང་ཁོངས་ཁེ་ཡོད་ལས་འཛིན་མ་ཡིན་པ།
- བོད་མིའི་ཁེ་ཕན་ལ་གནོད་གཞིའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་གྱི་ལས་དོན་དང་། གོ་གནས། དཔུལ་དངོས་ཀྱི་ཁེ་ཕན་ཡོད་རིགས་མ་ཡིན་པ།
- སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་འོས་བསྟུན་ཁྲིམས་ལུགས་སམ། སློབ་གཞི་ཅི་

རིགས་དང་མ་འགལ་བ།

༧) འོས་བསྟར་བྱེད་སྒྲུང་ས།

སྟོན་འགྲོ་དང་དངོས་གཞིའི་འོས་བསྟར་བཅས་རིམ་བ་གཉིས་བརྒྱུད་དགོས་ཤིང་། སྟོན་འགྲོའི་སྐབས་སུ། རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་དུ་འོས་འཕེན་བས་རང་ཉིད་གར་གཏོགས་ཀྱི་ཐོབ་ཁོངས་སོ་སོའི་སྤྱི་འཐུས་འོས་དམིགས་འདེམས་སྟུག་བྱེད་བ་དང་། བླ་བཙུན་སྟགས་གསུམ་ནས་རང་ཉིད་གར་གཏོགས་ཀྱི་ཆོལ་ཁ་དང་། དེའི་སྟངས་སོ་སོའི་ཆོས་བརྒྱུད་ཀྱི་འོས་དམིགས་འདེམས་སྟུག་བྱེད། ཨ་རི་དང་ཡུ་རོབ་ཏུ་ཆོལ་ཁ་ཆོས་ལུགས་དབྱེར་མེད་ཀྱིས་འོས་དམིགས་འདེམས་སྟུག་བྱེད། དངོས་གཞིའི་སྐབས་སུ། དཔུས་འོས་བསྟར་ལས་ཁུངས་ནས་འོས་དམིགས་ཁྱོད་འོས་ཐོབ་ཅེ་བཏོག་གིས། ཐོབ་ཁུངས་སོ་སོའི་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་ཉིས་ལྔ་བལ་མི་ཉུང་བའི་འོས་གཞི་གསལ་བསྟགས་བྱེད་བ་དང་། དེར་གོང་མཆུངས་ལྟར་འོས་བསྟར་བྱུ་བ་བསྟན་བྱུ་བ་འབྲས་གསལ་བསྟགས་བྱེད་བ་ཡིན། བར་མའི་འོས་བསྟར་འགྲོ་བྱོན་བསྐྱོད་ཆགས་སྟངས་ས་སྟོང་ནས་ཐོན་ལ་དངོས་གཞིའི་འོས་བསྟར་སྐབས་ཀྱི་སྟུག་ཐོན་ཅེ་བཏོག་གིས་ཁ་གསལ་བྱེད་པའི་ལམ་སྟོལ་ཞིག་ཀྱང་ཡོད།

༨) ཆོགས་གཙོ་དང་ཆོགས་གཞོན།

- སྤྱི་འཐུས་སྐབས་སོ་སོའི་ཆོགས་ཐེངས་དང་པོའི་ཐོག་སྤྱི་འཐུས་རང་ཁོངས་ནས་ཆོགས་གཙོ་གཅིག་དང་། ཆོགས་གཙོ་གཞོན་བ་གཅིག་སྟེ་རིམ་ལྔ་འོས་བསྟར་བྱེད་དགོས།
- ཆོགས་གཙོ་ནས་རྒྱུན་ཁོས་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱིག་ལམ་སྟུང་འདོམས་དང་། ཆོགས་འདུ་གཙོ་སྟོང་། ཆོགས་ཆུང་སོགས་ཀྱི་མི་འགྲོ་བསྟོན་གཏོང་། རྒྱུ་སྟོང་དང་དགག་ཆའི་ཕྱོགས་གཉིས་ཀར་འོས་ཤོག་འདྲ་མཉམ་བྱུང་ཆེ་ཆོགས་གཙོ་སྟུན་གཙོ་བྱེད་བ་ཡིན།
- ལྷན་ཆོགས་སུ་ཆོགས་གཙོ་དང་། ཆོགས་གཙོ་གཞོན་བ་སུ་དུང་འཕོ་འགྱུར་བྱེད་དགོས་སྟོང་གོས་བསྟར་བྱུང་བ་ཡིན་ན་དེའི་རིང་རང་ཉིད་ཆོགས་གཙོ་བྱེད་མི་ཆོག

༩) ཆེད་བཙུགས་ཆོགས་ཆུང་།

སྟོན་ཅིས་ཆོད་དཔག་ཆོགས་ཆུང་ནི་འཆར་ལོའི་སྟོན་ཅིས་གཏན་འཁེབས་མ་བྱས་གོང་དུ་འཇུགས་བ་དང་། སྤྱི་འཐུས་གསུམ་ནས་ལྔ་འི་བར་ལས་བྱུ་བ་པའི་ལས་རིམ་ཆོགས་ཆུང་ནི་ཆོགས་དུས་སོ་སོར་ཆོགས་གཙོ་སྟེལ་པོས་བསྟོན་འཇུགས་བྱེད། གཞན་ཡང་མང་ཆོགས་ཅིས་ཁ་ཆོགས་ཆུང་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཐོན་སྟོང་ཆེད་བཙུགས་ཆོགས་ཆུང་སྐབས་དུས་སོ་སོར་འཇུགས་བ་དང་། འགྲོ་བ་མའི་ཐོབ་ཐང་དང་ཁོང་ཡུག་སྟོང་ཀྱི་ཆོགས་ཆུང་། ཆོས་རིག་ཆོགས་ཆུང་། སྤྱི་ཆོགས་བདེ་དོན་དང་། གཞིས་ཆགས་ལས་གཞི་ཆོགས་ཆུང་། ཤེས་རིག་ཆོགས་ཆུང་། འཕྲོད་བསྟེན་ཆོགས་ཆུང་སོགས་འཇུགས་ཆོག

པའི་ཆ་རྒྱུན་བཞོས་ཡོད་ཀྱང་། ད་བར་ལག་བསྟར་བྱེད་ཐུབ་མེད། དེ་མིན་གནད་དོན་གྱི་བྲག་པའི་ཞིབ་
འཇུག་ཚོགས་ཚུང་གཞན་ཡང་འཇུགས་སྒོལ་ཡོད།

པ) ཚོགས་འདུ།

སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུ་ལོ་རེ་ར་ཐངས་གཉིས་རེ་སྐོར་དགོས་པ་དང་། དེ་ཡང་ཕྱི་ཟླ་ ༣ དང་
ཕྱི་ཟླ་ ༤ ནང་ཚོགས་དུས་གཉིས་སུ་དབྱེ། སྤྱི་རབྱུང་ཉིན་རེ་འཚོགས་ཐངས་སྤྱོད་ཆུ་ཆོད་ ༤༡༣༠
ཐོག་ནས་ཕྱི་ཆུ་ཆོད་ ༥ པའི་བར་དང་། ཉིན་གྲང་ཆུ་ཆོད་ ༡༣༡༣༠ ནས་ ༡༡༣༠ བར་གྲང་ཚོགས་
བར་གསེང་འཛོག་པ་ཡིན། བཀའ་ཤག་དང་། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས། རྒྱུན་ལས་བཅས་སོ་སོའི་ཚོགས་
མིའི་བརྒྱ་ཆ་ལྔ་བཅུ་ཡན་གྱིས་ཁྱེད་སྤྱི་རབྱུང་ན་ཚོགས་གཙོ་ལྷན་རྒྱས་གྱིས་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་
ཚོགས་འདུ་འཕར་མ་སྤྱད་སྐོར་གནང་ཚོག

༡) སྤྱི་འཐུས་རྒྱུན་ལས།

ཨ་རི་དང་རྒྱ་རན་སིའི་གྲོས་ཚོགས་སུ་གཏན་འཇགས་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ཡོད་པ་དང་། དབྱིན་
ལན་དུ་དམིགས་ཡུལ་དུ་མའི་སྤྱད་དུ་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་མང་པོ་འཇུགས་པའི་སྒོལ་ལས་སྒྲིག་སྟེ།
བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་ཀྱིས་སྤྱི་འཐུས་རྒྱུན་ལས་ཞེས་པའི་གཏན་འཇགས་ལས་ཁང་ཞིག་ཟུར་འཇུགས་
བྱས་ཡོད།^[2]

- ཡོང་ཁུངས་དང་ཡོང་སྟངས། ཚོལ་ཁ་རེ་ནས་སྤྱི་འཐུས་གཉིས་རེ་དང་། ཚོས་བརྒྱད་རེ་ནས་སྤྱི་
འཐུས་རེ་བཅས་ཁུངས་སོ་སོ་ནས་འོས་བསྐྱེད་དམིགས་འཇུགས་བྱ་རྒྱུ་དང་། ལོ་རེའི་མཆོམས་
ནས་བསྐྱར་འདེམས་བྱ་རྒྱུ། ཚོགས་གཙོ་ཚོགས་གཞོན་གཉིས་གོང་གསལ་ཐོབ་ཁོངས་ཀྱི་གངས་
སུ་བཅི་བ་ཡིན།
- དབང་ཆ་ད། བོད་མིའི་ཆབ་སྲིད་འཕོ་འགྱུར་དང་སྟོན་ཅིས་ཀྱིས་མཆོན་བཅའ་ཁྲིམས་དང་གྲོས་ཆོད་
ཁག་ནང་རྒྱུན་ལས་ནས་ཐག་གཅོད་མི་ཚོགས་པའི་བཀའ་སྒྲོམ་བྱས་རིགས་ལྟར། སྤྱི་རབྱུང་སྤྱི་ལྷན་
ཀྱི་འཆར་འཕར་ལས་དོན་པལ་ཆེ་བ་རྒྱུན་ལས་ནས་ཐག་གཅོད་དང་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཡིན།
- རྒྱུན་ལས་ཁོངས་ཀྱི་སྟེ་ཆ་ན།
 - རང་དབང་བདེན་པའི་རྒྱུན་འབྲེལ་སྟེ་ཆ་ན། བོད་རང་དབང་བདེན་པའི་ལས་འགྲུལ་ཀྱི་ཚོགས་
ཚུང་ཁག་གི་ལས་དོན་སྐོར་འགན་འཁུར།
 - ཆབ་སྲིད་སྟེ་ཆ་ན། འཛམ་གླིང་སྤྱི་དང་ཁྲིམ་མཆོས་རྒྱ་དཀར་ནག་ སྐོས་སུ་བོད་ནང་གི་གནས་

2 ཚོས་བརྒྱད་སྤྱི་འཐུས་ ༡༠ ཡོད་པ་དེས་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་ཆ་འཕོར་ ༤༤ ཡི་བརྒྱ་ཆའི་ ༡༡.༧ ལས་ཟིན་གྱི་མེད་ཀྱང་། རྒྱུན་ལས་ ༡༡ ཁྲོད་ཚོས་བརྒྱད་སྤྱི་འཐུས་ ༥
ཡོད་པ་དེས་བརྒྱ་ཆའི་ ༤༥.༥ ཅམ་ཟིན་གྱི་ཡོད་ལ། བྱང་ཨ་རི་དང་ཡུ་ལོ་སྤྱི་འཐུས་ལ་རྒྱུན་ལས་ཀྱི་ས་མིག་བཞོད་ཞིག་བྱས་མེད།

- འཛིན་སྐྱོར་རྟོག་ཞིབ་སྡེ་ཚོན། གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་མ་ལག་དང་བཅས་པའི་ཕྱི་ག་གཞི་ལེགས་བཅོས་ཐོག་ཁོངས་སོ་སོའི་ཕྱི་ག་གཞི་ཅུ་འཛིན་དང་འབྲེལ་ལས་དོན་སྐྱོར་ཡར་ཁྲུས་ཚགས་ཚུད་ཡོད་མེད་དང་དགེ་སྐྱོན་ཅི་མཆིས་ཉམས་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་དང་། དེ་འབྲེལ་ལེགས་སྡེལ་ཉེས་འགོག་གི་བསམ་ཚུལ་དང་གཞིན་སྒྲུལ་བྱེད་འོས་རིགས། །

གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཐུས་མིའི་གྲངས་ཚད་དང་ཡོང་སྐད་སྙན་གསལ་བསྐྱར་		
རྒྱལ་ཁབ།	ས་མིག།	ཡོང་སྐད་སྙན།
དབྱིན་ལན།	ངེས་གཏན་མེད།	རྒྱལ་པོས་བསྐོས་གཞག་གྱེད་ཅིང་། ཡོང་སྐད་སྙན། ༡་ སྤྱི་བཀའ་དང་། ༢་ ཡེ་ཤུའི་ཆོས་དཔོན། ༣་ ཁྲིམས་ལུགས་ཆེད་མཁས་སྤྱི་ཚབ་བཅས་ལས་བྱུང།
ཟླ་རན་སི།	ངེས་གཏན་མེད། ༣༩༩	ས་གནས་ངེས་པ་ཁག་གི་འཐུས་མིས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པའི་འོས་འཕེན་པའི་ཅུ་ ཁག་གིས་འོས་བསྐྱེད་ལ། རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ཞིང་ཆེན་བརྒྱ་ཐམས་པ་ཡོད་པ་དེ་དག་ལ་ས་ མིག་དེ་དང་། མི་འཕོར་མང་ཤོས་ཀྱི་ཞིང་ཆེན་ལ་ས་མིག་ལྟ་ཏེ། རྒྱལ་ཁོངས་ཕྱི་འོས་སྤྱི་ ཁག་ནས་༩ དང་། ཕྱི་ཕྱོད་ཟླ་རན་སིའི་ཡུལ་མིའི་སྤྱི་ཚབ་༡༩ བཅས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད།
ཨ་རི།	གྲངས་བཅད། ༡༠༠	མངའ་སྡེ་ལྔ་བརྒྱ་ཡོད་པ་ལས། མངའ་སྡེ་རེར་འཐུས་མི་གཉིས་པའི་ས་མིག་ཡོད་ཅིང་། ལོ་ གཉིས་པའི་མཆའ་ས་སྤྱི་འཐུས་མིའི་སྤྱི་ཚབ་གཅིག་འཕོ་འགྱུར་གསར་འདེམས་བྱེད།
ཉི་ཁོང།	གྲངས་བཅད། ༢༩༩	འཐུས་ཚབ་བསྐྱར་ཅིས་ལམ་ལུགས་བརྒྱད་འཐུས་མི་༩༩ དང་། འོས་བསྐྱེས་ཁོངས་རྒྱུང་ དུའི་ལམ་ལུགས་བརྒྱད་འཐུས་མི་༡༩༩ འོས་འདེམས་བྱེད། ལོ་གསུམ་རེའི་མཆའ་ས་ སྤྱི་འཐུས་མིའི་བྱེད་ཅམ་འཕོ་འགྱུར་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་ཡིན།
འཇར་མན།	ངེས་གཏན་མེད། ༩༩	འོས་བསྐྱེད་བྱེད་སྐོར་བརྒྱད་མི་དགོས་པར། མངའ་སྡེ་གཞུང་ལོ་སོ་ནས་མི་འགོ་༩ ནས་༩ བར་འདེམས་གཏོང་བྱེད་པ་དང་། མངའ་སྡེ་རེར་ཅུང་མཐའི་ས་མིག་༩ དང་། མི་འཕོར་ས་ ཡ་གཉིས་བརྒྱལ་ན་འཐུས་མི་༩ དང་། ས་ཡ་དྲུག་བརྒྱལ་ན་འཐུས་མི་༩ ། ས་ཡ་བདུན་ བརྒྱལ་པའི་མངའ་སྡེ་ནས་འཐུས་མི་༩ འདེམས་གཏོང་བྱེད་ཆོག།
ཕོད་མིའི་རྒྱིག་ འཛུགས།	མེད།	མེད།

ས་བཅད་གསུམ་པ། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་འགན་དབང་།

ཀ༽ དབྱིན་ལན།

༡། ཁྲིམས་བཅོལ་དབང་ཚད།

- གྲོས་ཚོགས་ནི་ཁྲིམས་བཅོལ་ས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་པ་དང་། དབྱིན་ལན་དུ་དེ་ལས་ལྷག་པའི་
ཁྲིམས་བཅོལ་གྱི་ཚད་གཞན་མེད།
- གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཅོལ་ཁྲབ་ཁྲིའི་ལ་ཚད་བཀག་མེད་པར། ཁྲིམས་ཡིག་ཡོད་ཚད་གཏན་
འབེབས་བསྐྱར་བཅོས་བྱེད་ཆོག
- གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་གོང་མས་ཁྲབ་བསྐྱབས་བྱེད་དགོས་པ་
ལས། བཀག་སྡོམ་མཐའ་ཕྱིར་སློག་བྱེད་མི་ཆོག
- གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་ཅུ་ཁྲིམས་དང་འགལ་མིན་ལ་དབྱིན་ལན་
ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་མི་ཆོག
- གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་ལ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེད་ལས་
ནས་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱང་བྱེད་མི་ཆོག
- གྲོས་ཚོགས་ནི་ཁྲིམས་བཅོལ་ས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་ཡིན་པ་མ་ཟད། ཅུ་ཁྲིམས་གསར་བཅོལ་བཅོ་
བཅོས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་ཡང་ཡིན།

ཁྲིམས་འཆར་དང་གྲོས་འཆར་ཁག་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀ་བརྒྱད་དགོས་ནའང་། འོན་ཏེ་ཁྱི་དབང་
ཚད་གྲོས་ཁང་འོག་མར་ཡོད།

༢། སྡོན་ཅིས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཚད།

ནོར་སྤེད་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་ལྗོན་གས་གྲོས་ཁང་འོག་མས་སྡོན་ལ་གྲོས་ཞིབ་གཏན་
འབེབས་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མར་མོས་མཐུན་མ་བྱུང་ཆེ། མང་མཐར་ཆེན་གཅིག་རིང་འགོར་འགྲངས་ཀྱི་
དབང་ཚད་ Delay power ལས། ཚོད་སློག་གི་དབང་ཚད་ veto power མེད།

༣། རྩི་ཞིབ་གྱི་དབང་ཚད།

འཛིན་སྐྱོང་གི་མིང་རྩིས་ལ་གྲོས་ཚོགས་ནས་སྒོ་རྟགས་བྱུང་བའམ། འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་ཐབས་ལ་ནུས་པ་
 ཐོན་གྱི་མེད་པ་གཞིགས་ཆེ། གྲོས་ཚོགས་ནས་སྒོ་རྟགས་ཆེན་ནམ་འགན་འཁུལ་ལས་བྱེད་པར་བྱེད་པ་དང་། ད་
 གུང་བྱེད་ཞིབ་ལ་སྒོ་ཁ་མ་ཁེངས་ཆེ། བཟོ་སྐྱོང་གི་རིམ་པ་བརྒྱད་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་ No Confidence Mo-
 tion འདོན་པ་ཡིན།

༤། འཛིན་སྐྱོང་འཕོ་འགྱུར་གྱི་དབང་ཚད།

གྲོས་ཚོགས་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གིས་བཏོན་པའི་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར་Confidence Motion ལ་མང་
 མོས་ཀྱིས་བྱིར་སློག་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། མང་མོས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་ཏེ།
 བཀའ་འགན་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་ཆོག

ཁ༽ རྩི་རྒྱུ་ལྟེན།

༡། ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད།

- གྲོས་ཚོགས་ནི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་བཟོ་ལས་ཁུངས་ཡིན་པ་ལས། དེ་ཁོ་ན་ཉིད་མེན་པར། མིང་འཛིན་
 ཀྱིས་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་བརྒྱུད་རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་འདུན་དང་མིང་རྩིས་ཁྲིམས་སྤྱི་འཆར་
 ཆོག་པ་དང་། མིང་གཞུང་གིས་ཀྱང་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་དུས་ལུན་ངེས་ཅན་རིང་
 བཀའ་འཁུལ་ཡོང་བའི་རེ་སྐུལ་ཞུ་ཆོག
- ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཚད་ལ་དོ་ཕྱག་གཏོང་མི་ཆོག ཅུ་ཁྲིམས་སྤྱི་དོན་
 ཆེན་རྒྱས་བཅད་ཀྱིས་གསལ་ཐོར་བཀོད་པའི་ཁྲིམས་བཟོའི་བྱེད་ཆད་རྣམས་གྲོས་ཚོགས་ལ་བདག་
 པ་དང་། ཅུ་ཁྲིམས་སྤྱི་མ་གསལ་བའི་དོན་གནད་ཐོག་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོས་ཏེ་འཛིན་
 སྐྱོང་དབང་ཚད་ལ་དོ་ཕྱག་བཏང་ཆེ། དཔུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་རིགས་
 འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་བྱེད་ཀྱི་དོ་ཕྱོར་བསྐྱར་ཏེ། འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཚད་ཀྱི་ཆ་ལས་སྤྱི་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་
 ཡིན།
- གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་འདོན་པའི་དབང་ཚད་མིང་སྒོ་རྟགས་དང་གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མིར་
 ཡོད་པ་དང་། མིང་འཛིན་གྱིས་མིང་སྒོ་རྟགས་ལ་ལམ་སྟོན་གསུང་འཕྲིན་བརྒྱུད་ཁྲིམས་འཆར་གྱི་ནང་དོན་
 ཅེ་འགའ་སློབ་སྟོན་བྱེད་ཆོག
- མིང་གཞུང་གིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་བཀའ་འཁུལ་ཞུས་ཐོབ་བྱུང་བ་གང་ཞིག

དབུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ལ་བྱི་བསྐྱར་གྱིས། གློན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས་ council of Ministers ནས་
ཁྲབ་བསྐྱགས་བྱེད་པ་དང་། དུས་ཚོད་རྒྱས་བཅད་ནང་ཚུན་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཚོག་མཆན་སྤྲད་འབུལ་
ལས་ཁུ་མ་སྐབ་ཆེ་ཅིས་མེད་གཏོང་བ་ཡིན།

༡༡ གློན་ཆེན་གཏན་འཁེབས་གྱི་དབང་ཚད།

- གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མིས་གྲོས་འཆར་འདོན་སྐབས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཡོང་འབབ་ཉུང་འཕྲིའམ། འགྲོ་སོང་
གསར་བཤམ་འཕར་གཞིའི་རིགས་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ནས་རྒྱབ་གཉེར་ཁུ་སྐོབ་དགོས།
- ལོ་འཁོར་གློན་ཆེན་དང་། བསྐྱར་བཅོས་གློན་ཆེན། རྟོག་སྤྱོད་ཀྱི་ཁྲིམས་སྒྲིལ་དང་། དཔལ་འབྱོར་
འཆར་འགོད་ཀྱི་ཅ་གནད་སོགས་ལ་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཞིབ་བཤེར་བཟོ་སྤྱོད་བརྒྱུད་གཏན་འཁེབས་
བྱེད་དགོས།
- གྲོས་ཁང་འོག་མས་འཛིན་སྐྱོང་གི་གློན་ཆེན་གཏན་འཁེབས་ལ་ཉིན་གངས་༣༠ རང་ཚུན་ཐག་གཅོད་
བྱེད་མ་སྐབ་ཆེ། འཛིན་སྐྱོང་གིས་གྲོས་ཁང་གོང་མར་སྤྱད་དེ་ཉིན་གངས་༡༥ རང་ཚུན་ཐག་གཅོད་
དགོས་པའི་རེ་འདུན་འདོན་ཚོགས། གལ་སྲིད་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་ཉིན་གངས་སྤུ་ཇེས་
བསྒྲམས་༢༠ རང་ཚུན་གློན་ཆེན་གཏན་འཁེབས་བྱེད་མ་སྐབ་ཆེ། སྤྱོད་གཞུང་གིས་འཛིན་སྐྱོང་བཟོད་
ཁྲབ་ཀྱི་རོ་བོར་ལག་བསྟར་བྱེད་ཚོགས་པ་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་དང་གྲོས་ཚོགས་དབར་ཅོད་སྤྱོད་ཆེ།
ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲུན་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༡༢ སྤྱོད་འཛིན་དང་སྤྱོད་ཆེན་ལ་ཉེས་འཇུགས།

སྤྱོད་འཛིན་གྱི་ལས་ཁུར་ལེན་སྟངས་ཐད་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་རོ་ལོག་གི་དོགས་གཞི་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་
འོག་གཉིས་ཀྱིས་ཡོངས་གྲགས་འོས་བསྐྱེའི་ལམ་ནས་མང་མོས་ཐག་གཅོད་ཅི་བྱུང་ཉེས་འཇུགས་ཁྲིམས་ཁང་ནས་
ཁྲུན་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་ནས་སྤྱོད་འཛིན་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ལ་རོ་ལོག་ལས་གཞན་པའི་ཉེས་འཇུགས་བྱེད་
མི་ཚོགས་ གློན་ཆེན་ཚོར་རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་ལ་གནོད་གཞིའི་དོགས་གནད་བྱུང་ཆེ་ཉེས་འཇུགས་བྱེད་ཚོགས་

༡༣ ཡིད་ཆེས་ཀྱི་གྲོས་འཆར་དང་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་བཅར་གཅོད།

༡) ཡིད་ཆེས་ཀྱི་གྲོས་འཆར།

- གློན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས་སྟེང་གྲོས་བཤེར་བྱས་ཇེས། སྤྱོད་ཆེན་གྱིས་གཞུང་གི་བྱེད་སྟེའི་ཅ་གནད་
དང་། རྒྱུ་ཡོངས་སྤྱོད་རྒྱས་ཐད་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་ཡིག་ཐོག་གསལ་བཤད་གྲོས་ཚོགས་སུ་

སྤྲད་དེ། དེར་མང་མོས་ཀྱི་རྒྱུ་སྤྲོད་ཐོབ་ན། གཞུང་གིས་སྤྲོད་ཐོབ་སྤྲད་ཀྱི་རྒྱུ་འབྲེངས་
བྱེད་ཆོག།

- མིང་སྤྲོད་ཀྱིས་ཡིད་ཆེས་གྲོས་འཆར་བཏོན་ནས་ཚུ་ཆོད་༡༥ ནང་ཚུན་གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱིས་དེར་
འོས་བསྐྱེད་ཐག་གཅོད་མ་བྱུང་བའམ། ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་ཡང་འདོན་མ་སྟབ་ཆེ།
གཞུང་གི་གྲོས་འཆར་ལ་ངོས་ལེན་ཐོབ་པར་ཆ་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན།

༡) ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར།

- གྲོས་ཆོག་གས་འཕུས་མིའི་ངོ་ཡོད་བརྒྱ་ཆའི་གཅིག་ཡན་ནས་མིང་རྟགས་བཏོད་དེ། གཞུང་ལ་
ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་ཆོག།
- ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་གང་ཞིག་ཚུ་ཆོད་༥༩ བར་གྲང་སངས་བཏང་ཇེས་གཞི་ནས་
བཟོ་སྐྱེད་བྱེད་པ་དང་། མང་མཐར་ཉིན་གྲངས་གསུམ་ནང་ཚུན་བཟོ་སྐྱེད་འགོ་འཛུགས་བྱེད་སྟབ་
པ་དགོས། གལ་སྲིད་གྲོས་ཆོག་གས་འཕུས་མིའི་ཅ་འབོར་གྱི་བརྒྱ་ཆའི་ ༥༠ ཡན་གྱི་མོས་མཐུན་
བྱུང་བ་ཡིན་ན། དེ་མཆོམས་སྲིད་སྤྲོད་ཀྱིས་གཞུང་གི་ཆབ་བྱས་ཏེ་སྲིད་འཛིན་ལ་དགོངས་ཁུ་
འབུལ་དགོས།
- གལ་སྲིད་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་ལ་གྲོས་ཆོད་འཛིན་མ་སྟབ་ཆེ། གྲོས་འཆར་ལ་མིང་
རྟགས་འབོད་མཁན་འཕུས་མི་ཆོས་ཆོག་གས་དུས་དེའི་རིང་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་
གཞན་འདོན་མི་ཆོག་པ་དང་། འཕུས་མི་ཞིག་ནས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་དུ་མར་དུས་
གཅིག་ལ་མིང་རྟགས་འབོད་མི་ཆོག།

གཤེས་རི།

༡། ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཆ་ད།

- གྲོས་ཆོག་གས་ནི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་བཟོ་ལས་ཁུངས་ཡིན་ལ། ཅ་ཁྲིམས་ཀྱིས་སྤྲད་པའི་ཁྲིམས་བཟོའི་
དབང་ཆ་ད་རྣམས་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ལས་གྲུབ་པའི་གྲོས་ཆོག་གས་ལ་ཡོད།
- ཅ་ཁྲིམས་སྤྲུགས་ལ་བའི་གྲོས་ཆོག་གས་དང་། སྲིད་གཞུང་། གཞུང་གི་སྡེ་ཆ་ན། གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་
བཅས་ཀྱི་དབང་ཆ་ད་རྣམས་གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱིས་ཁྲིམས་བཟོའི་ལམ་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་དང་།
ཁྲུལ་རིགས་འགའ་སྤྱད་ཀྱིས་མཆོན་པའི་དདུལ་ལོར་དང་། འཇལ་གཤོར་འདེགས་གསུམ། དམག་
དབྱུང་སོགས་རྒྱལ་ཡོངས་རང་བཞིན་གྱི་དོན་གཞན་ཁག་ཀྱང་གྲོས་ཆོག་གས་ནས་ཁྲིམས་བཟོའི་ལམ་
ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་ཡིན།

- གྲོས་ཚོགས་ནས་གངས་མང་ངས་གངས་ཉུང་གི་ཁེ་ཕན་ལ་དོ་སྟོན་གཏོང་སྲིད་པ་འགོ་བཙུག་ཆེད། འགྲོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་ལ་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱིས་འགན་ལེན་བྱས་ཡོད་པ་སྟེ།
 1. ལུས་སྟོག་སྤང་སྟོབ་ཀྱི་བཀའ་ཙྰ^[3] Habeas corpus ཡི་ཐོབ་ཐང་འགྲོག་ལེན་མི་ཚོག་པ་དང་།
 2. སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་འགྲོག་ལེན་མི་ཚོག་པ་དང་།
 3. སྤང་སྟོབ་དང་འགལ་བའི་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོ་མི་ཚོག་པ་བཅས་ཀྱི་བཀག་སྟོམ་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཁྲལ་སྤྱད་བྱང་སྟོམས་ཡོང་ཐབས་སུ་མངའ་སྡེ་ཕན་ཚུན་གྱི་ཚོང་འབྲེལ་ལ་ཁྲལ་རིགས་སྤྱད་མི་ཚོག་ལ། སྤྱད་ག་གི་གོ་ཐོབ་སོགས་དམིགས་བསལ་བྱུང་དབང་ཡོད་མི་ཚོག་པ་དང་།
- ཅ་ཁྲིམས་སུ་གསལ་ཁ་མེད་རིགས་དོན་ཚན་བཟོ་བཅོས་སམ་གསར་འཛུག་གི་ལམ་ནས་ཁ་གསལ་བྱེད་པ་དང་། ད་དུང་གཏན་འབེབས་བྱས་མེད་པའམ་ཁྲིམས་གཞི་ཆ་འཛིན་བྱ་ཡུལ་མེད་ཆེ། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་གཏུག་གཤེད་ཀྱི་དོན་གྱི་བཅད་ཁྲ་གཞིར་བཟུང་འབྲེལ་བཟོ་བྱེད་པ་ཡིན། གལ་སྲིད་དབུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་གས་སྟོབ་ཡིག་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་ཡིག་སོགས་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་ཆེ། འགལ་བའི་ཆ་དེ་ཅིས་མེད་ཡིན།

༥། རྟོག་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཚད།

ཁྲལ་རིགས་འགལ་སྤྱད་དང་སྟོན་ཅིས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཚད་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཡོད་པ་དང་། ཁྲལ་བསྐྱེད་ཁྲིམས་འཆར་གྲོས་ཁང་འོག་མས་འདོན་པ་དང་། སྟོན་ཅིས་ཀྱང་གྲོས་ཁང་འོག་མས་སྟོན་ལ་བཟོ་སྒྲིང་བྱེད་པ་ཡིན། ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་འགྲོ་སོང་ལས་གཞན། གཞུང་མཛོད་ནས་དཔལ་སྟོན་གཏོང་རིགས་མི་ཚོག་པ་

༦། ཆེད་སྟོན་ལ་མོས་མཐུན།

གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཐུས་མིའི་དོ་ཡོད་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་མོས་མཐུན་བྱུང་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་གཞི་ནས་ཆེད་སྟོན་ལ་མོས་མཐུན་གྱི་དབང་ཆ་བཞོལ་སྟོང་བྱེད་ཆོག་པ་

༧། མི་འགྲོ་འདེམས་བསྐྱེད་དབང་ཚད།

སྲིད་འཛིན་གྱིས་མིང་འདོན་གནང་བའི་སྟོན་ཆེན་བགྲེས་གཞིན་དང་། གཞུང་ཆབ་། དོན་གཅོད། ཆེས་མཐོའི་

3 ལུས་སྟོག་སྤང་སྟོབ་ཀྱི་བཀའ་ཙྰའམ་བཀག་བསྐྱེད་ལས་ཐར་ཐབས་ཀྱི་བཀའ་ཙྰ་ནི། ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་ཐབས་བརྒྱུད་མི་སྟོར་གྱི་རང་དབང་ལ་སྤང་སྟོབ་ཀྱི་ཐབས་ལམ་འགངས་ཆེན་ཞིག་སྟེ། མི་སྤྱི་ཚུངས་ཞིག་བཀག་བསྐྱེད་བྱས་ཆེ། རང་ཉིད་དམ་མི་གཞན་བརྒྱུད་ཁྲིམས་ཁང་ལ་བཀག་བསྐྱེད་ཀྱི་ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན་ཐད་ཚོད་ཐེད་ཆོག་པ་དང་། ཁྲིམས་ཁང་ནས་དེའི་ཐད་འཕྲལ་དུ་ཁྲན་གཅོད་བྱེད་དགོས།

ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན། གཞུང་གི་ཞི་དྲག་དཔོན་རིགས་གཞན་གྱི་མི་འགོ་བསྐྱོད་གཞན་གམ་གནས་སྤར་ཐད་
 གྲོས་ཁང་གོང་མར་བྱི་བསྟུང་གྱིས་ཆོག་མཆན་ཐོབ་དགོས་པ་ཡིན། གལ་སྲིད་སྲིད་འཛིན་འོས་བསྟུང་སྐབས་སུ།
 འོས་གཞི་སུ་རུང་ལ་འོས་ཤོག་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ མ་ཁོངས་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མས་འོས་ཐོབ་ཅེ་བཏོག་གསུམ་ལས་
 གཅིག་སྲིད་འཛིན་དུ་འོས་འདེམས་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་འཛིན་གཞོན་པར་དེ་མཆུངས་ཀྱི་དཀའ་ངལ་འབྲུད་ཆེ། གྲོས་
 ཁང་གོང་མས་འོས་ཐོབ་མཐོ་ཤོས་གཉིས་ལས་གཅིག་འདེམས་བསྐྱོད་བྱེད།

༥། ཞིབ་འཇུག་གི་དབང་ཆ་དུ།

འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལྟ་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཆ་དུ་གྲོས་ཆོག་མས་ལ་ཡོད་སྟབས། གྲོས་ཆོག་ནས་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་དང་
 འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སློལ་ཁག་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་དཔོན་རིགས་ཆོས་ཞིབ་འཇུག་གི་དོན་
 གནད་ཐད་དགོས་མཁའི་རྒྱ་ཆ་འདོན་སྤྲོད་བྱེད་དགོས།

༦། ཉེས་འཇུག་གི་དབང་ཆ་དུ།

སྲིད་འཛིན་བགྲུས་གཞོན་ནམ། གཞུང་གི་མཐོ་རིམ་ལས་བྱེད། གྲོས་ཆོག་མས་འཇུག་མི་སོགས་ཀྱི་བྱ་སྤྱོད་
 ཅུ་ཁྲིམས་དང་འགལ་བའམ་ངོ་ལོག་གི་ཉེས་པ་སོགས་པའི་དོགས་གཞི་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཡིད་ཆེས་མེད་
 པའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་ཏེ་ཉེས་འཇུག་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཁྱེད་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། འདི་ནི་གྲོས་
 ཆོག་མས་ལ་ཡོད་པའི་ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན།

ང་། ཉེ་ཆོང་།

༡། ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཆ་དུ།

- གྲོས་ཆོག་མས་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟོ་ལས་ཁུངས་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན་མོད། ཅུ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅོས་
 གཏོང་དགོས་ན། གྲོས་ཁང་གོང་མས་གཉིས་ཀྱི་འཇུག་མིའི་ཅུ་འཕོར་གྱི་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་
 མོས་མཐུན་བྱུང་ཆེ། གཞི་ནས་བཟོ་བཅོས་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་ཆོག་པ་དང་། དེར་མང་མོས་ཐག་
 གཅོད་འོས་བསྟུང་བརྒྱུད་སྤྱི་དམངས་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ ཡན་གྱིས་རྒྱལ་སྐྱོང་ཐོབ་དགོས།
- ཅུ་ཁྲིམས་སུ་བཀའ་ཤག་དང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་། དམིགས་བསལ་ཆོག་སྡེ་བཅས་ལ་ཁྲིམས་
 བཟོའི་དབང་ཆ་དང་ཅན་ཞིག་སྤྱད་ཡོད་པ་དཔེར་ན། བཀའ་ཤག་ནས་ཅུ་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་ཡིག་
 ལག་བསྟར་ཆེད་འཛིན་སྐྱོང་ཅུ་འཛིན་སྤྱིག་གཞི་གཏན་འབེབས་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་
 ཁང་ནས་ཁྲིམས་འཛིན་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱིག་གཞི་གཏན་འབེབས་བྱེད་ཆོག་ལ། ས་གནས་གཤམ་མོའི་

དམིགས་བསལ་ཚོགས་སྡེ་ནས་ས་ཁོངས་དེའི་འོས་འཕེན་བ་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ ཡན་ནས་མོས་མཐུན་གྱིས་གཏན་འཁེབས་བྱས་པའི་དམིགས་བསལ་ཁྲིམས་ཡིག་བཙོས་བ་བཅས་ལ་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཁྲིམས་བཙོ་མི་ཚོགས།

- ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཐེན་འདོན་པའི་དབང་ཆ་དང་གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མི་དང་བཀའ་ཤག་གི་ཐུན་མོང་ལ་ཡོད་པས། དོན་དངོས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཙོ་མི་བརྒྱད་ཅིག་ནང་། གྲོས་ཚོགས་སུ་བཙོ་སྐྱོང་གཏན་འཁེབས་གནང་བའི་ཁྲིམས་འཆར་པལ་ཆེ་བ་བཀའ་ཤག་གིས་བཏོན་ཡོད།

༡། རྟོག་སྤྱོད་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་།

རྟོག་སྤྱོད་བཏོན་སྤྱིག་དང་ཁལ་རིགས་འགའ་ལྟར། སྡོན་ཅིས་གཏན་འཁེབས་བཅས་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཡོད་པ་དང་། སྤྱོད་གཞུང་གི་སྡོན་ཅིས་ཐད་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་བར་བསམ་ཚུལ་མ་མཐུན་ཆེ། གྲོས་ཁང་གི་ཐུན་མོང་གི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་དུ་གྲོས་མོལ་བྱེད་པ་དང་། དེར་གྲོས་མཐུན་མ་བྱུང་ན། གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཐག་གཅོད་ཅི་བྱས་ལ་ཆ་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན། གལ་སྤྱོད་གྲོས་ཁང་འོག་མས་གཏན་ལ་པབ་པའི་སྡོན་ཅིས་ལ་གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཉིན་གངས་༣༠ རང་ཚུན་ཐག་གཅོད་བྱེད་མ་ཐུབ་ན། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཐག་གཅོད་དེ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཐག་གཅོད་དུ་བཅི་བ་ཡིན།

༢། མི་འགྲོ་འདེམས་བསྐྱོར་དབང་ཆ་དང་།

གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀྱི་འཐུས་མི་ཚོས་སྤྱོད་སྡོན་གྱི་འོས་གཞི་འདེམས་བསྐྱོར་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀ་ཅེ་མཐུན་བྱུང་ན། ཉི་ཉོང་གོང་མས་སྤྱོད་སྡོན་དུ་བསྐྱོར་གཞག་བྱེད་པ་ཡིན། གལ་སྤྱོད་འོས་གཞི་གཉིས་བྱུང་ན། གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀའི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་དུ་གྲོས་ཞིབ་བྱེད་ཅིང་། དེར་གྲུབ་འབྲས་མ་བྱུང་བའམ། གྲོས་ཁང་འོག་མས་བཏོན་པའི་འོས་གཞི་གྲོས་ཁང་གོང་མར་སྤྱད་དེ་ཉིན་གངས་༡༠ རང་ཚུན་ཐག་མ་ཆོད་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཐག་གཅོད་དེ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཐག་གཅོད་དུ་བཅི་བ་ཡིན།

༣། ཞིབ་འཇུག་གི་དབང་ཆ་དང་།

འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལྟ་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཡོད་ལྟར། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སྐྱོལ་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། འབྲེལ་ཆགས་ལས་བྱེད་འཁོད་འགྲུག་གམ་དབང་རྟགས་སྤྱད་ལེན་བྱེད་ཆོག།

༥། དེ་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཚད།

སྲིད་སློན་ནམ་སློན་ཆེན་གཞན་དག་གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མི་ཡིན་མིན་དེ་ལྟར་ཡང་། གྲོས་ཚོགས་ནས་འབྲེལ་ཡོད་གྲོས་འཆར་འདོན་སློགས་ཀྱི་སྐབས་སོ་སོར་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། དུས་ཐོག་ཏུ་དེ་བ་དེས་ལན་ནམ་གསལ་བཤད་བྱེད་དགོས་ཤིང་། འཐུས་མི་ཚོས་བཀའ་ཤག་ལ་ཡིག་ཐོག་དེ་བ་འགོད་སྐབས། ཚོགས་གཙོའི་མོས་མཐུན་བརྒྱུད་འབུལ་དགོས་པ་དང་། བཀའ་ཤག་གིས་དེ་བ་འབྱོར་ཆེས་ནས་ཉིན་ལྔ་ནང་ཚུན་ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས། གལ་སྲིད་དུས་བཅད་ལྟར་ལན་འབུལ་མ་སྟབས། དེའི་རྒྱ་མཚན་དང་འཕར་འབྱུངས་ཀྱི་ཆེས་ཆ་གསལ་བོར་འབུལ་དགོས།

༦། ཉེས་འཇུགས་ཀྱི་དབང་ཚད།

ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་ལ་ཉེས་འཇུགས་བྱུང་ཆོ། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཐུས་མི་དེས་ཅན་ལས་བྱུང་བའི་ཁྲིམས་ར་བཙུགས་ཏེ། ཁྲིམས་དཔོན་གནས་དབྱུང་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། དེ་བཞིན་གྲོས་ཁང་འོག་མ་ནས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཚོད་གཏན་འབེབས་ཟིན་པའམ། བཀའ་ཤག་གི་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར་ཕྱིར་སློག་གནང་ཆོ། ཉིན་ ༡༠ རང་ཚུན་གྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྟུང་མ། དེ་མིན་བཀའ་ཤག་ཡོངས་རྫོགས་ཅ་དགོངས་ཞུ་དགོས།

ཅ། འཇར་མན།

༡། ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད།

- འཇར་མན་ནི་རྒྱལ་ཁྲན་མནའ་འབྲེལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་པས། གཞི་རྒྱུ་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་དབུས་དང་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་གཤམ་གསལ་ལྟར་ཆ་བགོས་བྱས་ཡོད།
- དབུས་གཞུང་ཁོ་ནར་བདག་པའི་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད། གཞི་རྒྱུ་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ལྔ་ནང་འཁོད་ཀྱི་དབུས་གཞུང་རང་ནས་བྱེད་དགོས་པའི་ལས་དོན་ནམ། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་གཅིག་གྱུར་གྱིས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་པའི་ལས་དོན་ཁག་གི་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་དབུས་གཞུང་རང་ལ་གཏོགས་པ་ཡིན།
- དབུས་ས་སྐྱ་མོང་གི་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད། གལ་སྲིད་དབུས་ནས་ཁྲིམས་སུ་བཅས་མེད་ན། མངའ་སྡེ་ཁག་གིས་ཁྲིམས་སྒྲིལ་གསར་བཟོ་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། དབུས་ནས་ཁྲིམས་སུ་བཅས་ཆར་བ་གང་ཞིག་མངའ་སྡེ་ནས་བསྐྱར་ལྟུང་མི་ཆོག མངའ་སྡེ་ནས་དོན་གནད་ག་གི་མོའི་ཐད་ཁྲིམས་བཟོས་ཟིན་པ་གང་ཞིག དབུས་ནས་ཀྱང་དོན་གནད་དེའི་ཐད་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོས་ཆོ། དབུས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཡིག་

ལ་ཆ་འཛིན་གྱིད་དགོས་པ་དང་། མངའ་སྡེའི་སྤར་ཡོད་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་ལྷན་མེད་དུ་འགྲོ་བ་ཡིན།

- ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད།
- མངའ་སྡེ་ཁག་གི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་གཞི་ཅིའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་དབྱུགས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་མ་བཞག་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་དབྱུགས་ནས་གོང་གསལ་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཉམས་ལེན་མ་བྱས་པའི་གནད་དོན་ལྟམས་མངའ་སྡེ་ཁག་གི་ས་ཁྲིམས་སུ་འཆའ་ཆོག

༡། རྟོག་སྤྱོད་ཀྱི་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་

གཞུང་གི་ལོ་ལམ་གཏོང་ཡོང་སྡོན་ཅིས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད། ཁྲིམས་ལྟར་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད།

༢། མི་འགྲོ་འདེམས་བསྐྱོར་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་

སྤྱི་འཛིན་དང་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་འོས་བསྐྱོར་དང་། ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད།

༣། ཞིབ་འཇུག་གི་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་

གྲོས་ཚོགས་འཇུག་མིའི་བཞེས་ཆེན་གཅིག་གིས་བསམ་ཚུལ་བཏོན་ཆོ། གྲོས་ཚོགས་ནས་ཞིབ་འཇུག་ཆོག་གསལ་ཆུང་ཆེད་བཏུགས་ཀྱིས། ཡོངས་གྲགས་སམ་ཡོངས་གྲགས་མ་ཡིན་པ་ཅི་རིགས་ཀྱི་ལམ་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་གྲུབ་སྟེན་ཡིན་པ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད།

༤། རྟོག་སྤྱོད་ཀྱི་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་

གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་རྟོག་སྤྱོད་དབང་ཆ་ཅི་ཅི་ཁྲིམས་ཀྱིས་འགན་ལེན་བྱས་པའི་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐད་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དཔྱད་པའི་སྐབས་སུ་ཅ་དོན་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དག་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཆ་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་བཟུང་ལས་ཁུངས་ལ་ཡོད།

འཕུས་མིའི་བརྒྱ་ཆའི་ལ ཡན་གྱིས་ཡིག་ཐོག་ནས་བྱི་བ་བཏོན་ཆེ། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཙོས་འཛིན་སྐྱོང་ལ་བྱི་
 རོན་བརྒྱུད་སྐྱོད་བྱེད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་གསལ་བཤད་ནས་འབྱོར་ལ་གཞིགས་ཏེ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་དུ་
 འཛིག་པ་ཡིན།

༦། ཉེས་འཛུགས་ཀྱི་དབང་ཆ་ད།

སྲིད་རྒྱུ་ཚོགས་པ་མང་བའི་རྒྱལ་ཁབ་དུ། བྱོན་པ་འགལ་ཚོགས་པས་གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པ་པམ་ཉེས་སུ་
 གཏོང་བའི་གོ་སྐྱབས་མང་ནའང་། དེའི་ཆ་བཟུང་གསར་བསྐྱོད་གཞག་བྱ་རྒྱུར་དཀའ་ངལ་ཡོད་སྟབས། འཇར་མན་གྱི་ཅ་
 ཁྲིམས་སུ། འཛིན་སྐྱོང་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཚོད་དང་མཉམ་དུ་སྲིད་སྐྱོན་གསར་པའི་འོས་དམིགས་འདོན་
 དགོས་པའི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་ཡོད། གལ་སྲིད་སྲིད་སྐྱོན་གྱི་ཡིད་ཆེས་ལྡན་པའི་གྲོས་འཆར་ལ་གྲོས་ཚོགས་འཕུས་
 མིའི་བྱེད་ཀ་ཡན་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་མ་ཐོབ་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཉིན་གངས་༡༡ རང་ཚུན་གྲོས་ཚོགས་བྱིར་བསྐྱུ་བྱེད་
 དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་ནས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཚོད་གཏན་འབེབས་དང་སྒྲགས། འཕུས་མིའི་བྱེད་ཀ་
 ཡན་ནས་མོས་མཐུན་ཐོག་སྲིད་སྐྱོན་གྱི་འོས་དམིགས་གསར་པ་བཏོན་ཆེ། སྲིད་འཛིན་ནས་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཐག་
 གཅོད་ལ་མོས་མཐུན་བྱེད་དགོས།

ཆ། བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས།

༡། ཁྲིམས་བཅོལ་དབང་ཆ་ད།

- བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ། ཁྲིམས་ལུགས་བཅོལ་འགོད་དང་། གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུའི་དབང་
 ཆ་ཡོངས་རྫོགས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཚོགས་ལ་ཡོད་ཅེས་བཀོད་ཡོད་པས། ཁྲིམས་བཅོལ་
 དབང་ཆ་དང་མཐའ་དག་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཚོགས་ལ་ཡོད།^[4]
- ཁྲིམས་བཅོལ་བྱེད་ཁྲིམས་སུ།
 1. བཀའ་འགག་གི་རྒྱབ་གཉེར་མེད་པར་དབྱེ་ཁྲུལ་འགོལ་བའམ། འཕྲལ་སེལ་ཆག་ཡང་། ཅ་ཆག་
 བསྐྱར་བཀོད། ཡང་ན་ཁྲུལ་འབབ་གང་རུང་གི་སློབ་གཞི་དང་། གཞུང་གི་དདུལ་བྱ་ལེན་
 པའམ། འགན་ལེན་བྱེད་བྱོན་སྐྱོར་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་རིགས་འགོད་

4 ཡིན་ནའང་། བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས་ཀྱི་ལས་བྱེད་པ་རྣམས་ཀྱི་སྤངས་དོར་དང་། ཐོབ་ཐང་གི་སློབ་གཞི་དེ་བཀའ་འགག་ནས་འཆར་ཟེན་བཅོས་ཏེ་འདེམས་བསྐྱོད་
 ལྷན་ཚོགས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་དང་། གནང་ལམ་འདི་ ༡༠༠༩ ལོར་གཞུང་ཞབས་འདེམས་བསྐྱོད་ལྷན་ཁང་གི་སློབ་གཞི་དོན་ཚན་ ༩ པར་བསྐྱར་
 བཅོས་ཀྱིས་གསར་བསྐྱར་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་སློབ་གཞི་དེར་བསྐྱར་བཅོས་བྱ་རྒྱུར་འདེམས་ལྷན་དང་བཀའ་འགག་ སྤྱི་འཕུས་སུ་རུང་ནས་འཆར་
 འབྲལ་གྱིས་སྤྱི་ལྷན་དུ་སྤྱི་འཕུས་རྒྱུ་ཡོད་སྟབས་ཆའི་གཉིས་ཡན་གྱི་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས། འདེམས་ལྷན་སློབ་གཞི་དེ་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཚན་ ༡༠༩ པའི་ཆ་
 རྒྱུན་འོག་སྤྱི་ལྷན་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ཞིག་ཡིན།

འབྲུལ་མི་ཚོག

2. ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟིན་གང་ཞིག་ཁྲིམས་དོན་ལག་བསྟར་སྐབས་གཞུང་གོན་འབྲུང་གཞིའི་
རིགས་བཀའ་ཤག་གི་རྒྱབ་གཉེར་མེད་པར་གཏན་འབེབས་མི་ཚོག

- སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་བབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་ལ་བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པས་ལས་ཉིན་༡༩
ནང་ཚུན་ཚོག་མཆན་མིང་རྟགས་འགོད་དགོས་མོད། བཀའ་ཁྲི་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་སྤྱིར་སློག་གས་ཚད་
སློག་གི་དབང་ཆ་མེད།
- སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ལས་དོན་གང་ཞིག་ཆད་ལྷན་ཡིན་མིན་དང་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྤྱོད་གས་ལྷན་
ཚོགས་ཀྱི་སློག་གཞི་དང་མཐུན་མིན་ལ་བསྟན་དེ་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནས་ཅད་གཅོད་མི་ཚོག

༣། སྤྱོན་ཅིས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་དབང་ཆ་ད།

བཀའ་ཤག་ནས་ལོ་ལྟར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་སུ་ལས་ཁུངས་མ་ལག་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་དངུལ་ཅིས་འཆར་
ལོའི་ཡོང་འབབ་ཇི་ཡོད་དང་། འགོ་སོང་གཏོང་འཆར་ཇི་ཡོད་ཀྱི་ལོ་འཁོར་སྤྱོན་ཅིས་འགོད་འབྲུལ་དང་། སྤྱོན་ཅིས་
ཀྱི་སློག་གཞི་ལྟར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ལ་བཀའ་འཁྲོལ་ཞུ་དགོས།

༣། ཇི་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཆ་ད།

བཀའ་ཤག་གིས་རྒྱན་དུ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ལ་འགན་ཁུངས་པའི་ཐོག་ནས་ལས་དོན་སྟན་ཞུ་དང་། ཇི་བར་
ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས་སྟབས། སྤྱི་ལྷན་ནས་འཛིན་སྲོང་གི་སྤྱི་དུས་ལ་སློ་དོགས་སམ། ལས་དོན་གྲུབ་འབྲས་
ལ་སློ་ཁ་མ་ཁེངས་པའི་གནད་དོན་རིགས་ཡོངས་སུ་རྫོགས་པར་འདི་བཅད་བྱེད་ཆོག

༤། འཛིན་སྲོང་འཕོ་འགྱུར་ཀྱི་དབང་ཆ་ད།

བཀའ་ཤག་ཡོངས་རྫོགས་སམ་བཀའ་ཁྲོན་བྱེ་བྲག་པ། ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་གཞན་གཉིས།
རང་དབང་ཅན་ཀྱི་སྤྱི་ཚན་གསུམ་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་ཚོགས་མི་བཅས་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ནས་ཐད་ཀར་འཕོ་
འགྱུར་གཏོང་ཆོག་པ་ཡིན།

༥། མི་འགོ་འདེམས་བསྐྱེད་དབང་ཆ་ད།

ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ནམ་པ་དང་། རང་དབང་ཅན་ཀྱི་སྤྱི་ཚན་གསུམ་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་ཚོགས་མི་འམ་འགན་
འཛིན་ལས་འཕར་ནམ་པ་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་ལ། ཆེས་མགོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་དང་། སྤྱི་འཐུས་ཚོགས་གཙོ་

ཆོགས་གཞོན། བཀའ་མཛོན་ཁྲི་པ་བཅས་ནས་སྐབས་དེའི་འོས་མི་འདེམས་སྒྲུབ་ཁོ་ནའི་ཆེད་བསྐོ་འཇུགས་བྱས་པའི་
མི་འགོ་གསུམ་མཁ་ལུ་ཡོད་པའི་འདེམས་སྒྲུབ་ཆོགས་ཚུང་གིས་ཉིས་ལྔ་བ་ལས་མ་ཉུང་བའི་འཆར་སྤུལ་ལྟར་སྤྱི་
འཐུས་ལྟན་ཆོགས་སུ་འོས་བསྐྱའི་ལམ་ནས་མང་མོས་ཐོབ་དགོས།

རང་དབང་ཅན་གྱི་ལས་ཁང་གི་འགན་འཁུན་དང་ཆོགས་མིའམ་འགན་འཁུན་ལས་འཕར་ནམ་པ་གྲོས་
ཆོགས་མ་འཆོགས་པའི་སྐབས་བསྐོ་གཞག་བྱེད་དགོས་བྱུང་ཆོ། འདེམས་སྒྲུབ་ཆོགས་ཚུང་གིས་ཉིས་ལྔ་བ་ལས་
མ་ཉུང་བའི་འཆར་སྤུལ་ལྟར་སྤྱི་འཐུས་ཚུན་ལས་ཀྱི་ཅ་འཕོར་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་གྱི་མོས་མཐུན་ཐོག་བསྐོ་གཞག་
བྱེད་དགོས།

༦། ཞིབ་འཇུག་གི་དབང་ཆ་དུ།

བཅའ་སྤྱིམ་ཁག་ཏུ་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་འཇུགས་པའི་ཆ་རྒྱུན་དང་དབང་ཆ་དུ། ལས་དོན་བྱེད་སྤྱོད་གས་
སོགས་གཏན་འབེབས་བྱས་མི་འདུག་ཀྱང་། འདེམས་བསྐོ་ལྟར་ཁང་གི་གཞུང་ཞབས་འདེམས་རྒྱལ་སྐོར་གྱི་སྤྱི་
ཚོགས་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་དང་། བདེ་སྐྱར་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་དབུལ་ཆད་ཅིས་ཚོགས་མ་ན་ལིའི་རོགས་དབུལ་ཟ་
བེད་སྐོར། གོ་ལི་ལྷལ་དོན་ལྷན་སྤྱི་ཚོགས་ཚུང་གི་ཁང་སའི་ཚོད་ཚོགས་སོགས་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་ནས་སྤྱི་ཚོགས་
འདུས་གཙོད་བྱས་ཡོད་པ་དང་། དེ་བཞིན་ཉམ་ཐག་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་ཚུང་ལྟ་སྤྱོད་ཆོགས་བདེ་དོན་དང་འབྲེལ་
ཆགས་ཀྱི་ལས་དོན་ལའང་ཞིབ་འཇུག་བྱས་སྤྱོད་འདུག་པ་འདི་དག་ནི་སྤྱི་ལྟན་དུ་གྲོས་ཆོད་བཞག་པའི་ཆ་རྒྱུན་འག་
ལག་བསྟར་བྱས་འདུག།

གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཅོམ་དབང་ཆ་དུ་ཁྲུབ་ཁྲིམས་གཤེབ་བསྟར།	
དབྱེན་ལན།	གྲོས་ཆོགས་ལྷ་མེད། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱད་བང་ལ་ཆོད་བཀག་མེད།
ཟླ་རན་སི།	ཅ་ཁྲིམས་ཀྱིས་གཏན་ལ་ཕབ་པའི་ཁྲུབ་ཁྲིམས་སུ་གཞི་ཅའི་ཅ་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་དོན་གནད་ལས། ཁྲིམས་བཅོམ་དབང་ཆ་དུ་ ཁྲུབ་ཁྲིམས་ལས་བརྒལ་མི་ཆོག འཛིན་སྐྱོང་གིས་གྲོས་ཆོགས་ལ་དུས་ཡུན་ངེས་ཅན་ངོང་དམིགས་བསལ་ཁྲིམས་བཅོམ་ དབང་ཆ་དུ་འཁྲུག་གིས་ལག་བསྟར་བྱེད་ཆོག།
ཨ་རི།	བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཆོད་དང་པོའི་ནང་གསལ་དུ་ བ་དང་དོན་ཆོད་ཀྱི་ བ་དང་གསལ་གྱི་དོན་གནད་ཐོག་ཁྲིམས་བཅོམ་ཆོག་པ་ དང་། ཅ་ཁྲིམས་ཀྱིས་འགན་ལེན་བྱས་པའི་མངའ་སྤྱི་ཁག་དང་སྤྱི་དམངས་ཀྱི་ཁེ་དབང་ལ་དོ་སྤོག་འགོ་གཞིའི་ཁྲིམས་ཡིག་ བཅོམ་ཆོག།
ཉི་ཧོང་།	ཅ་ཁྲིམས་སུ་ཐག་གཙོད་བྱས་ཟིན་པ་ལྟར། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་ནས་གཏན་ལ་ཕབ་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ཁྲིམས་ཡིག་ ཡིན། བཀའ་འགན་ནས་ཅ་ཁྲིམས་ལག་བསྟར་ཆོད། གྲོས་ཆོགས་བརྒྱུད་མ་དགོས་པར་འཛིན་སྐྱོང་ཅ་འཛིན་བཀོད་ཁྲུབ་ གཏོང་ཆོག་ཀྱང་། ཉེས་ཆད་འགལ་རིགས་མི་ཆོག ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་སྤྱིམ་གཞི་ཁག་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་གྲོས་ ཆོགས་མ་བརྒྱུད་པར་གཏན་ལ་ཕབ་བས་ཆོག ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་ཆོགས་སྤྱི་ཁག་གིས་མང་མོས་ཐོག་དམིགས་བསལ་ ཁྲིམས་ཡིག་བཅོམ་ཆོག།

འཇར་མན།	གཞི་རྩའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་དབྱུས་ཁོ་ནར་གཏོགས་པའི་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཚད་དང་། དབྱུས་དང་མངའ་སྡེ་ཐུན་མོང་གི་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཚད་བཅས་སོ་སོར་བྱེས་ཏེ། ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཚད་བྱུང་ཁོངས་གཏན་ལ་ཕབ་ཡོད།
བོད་མིའི་སྤྱི་ག་འཛུགས།	ཁྲིམས་ལུགས་བཅོ་འགོད་དང་། གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱའི་དབང་ཚད་ཡོངས་རྫོགས་བོད་མི་མང་སྤྱི་འཐུས་ཐུན་ཚོགས་ལ་ཡོད་ཅིང་། ཅ་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་ཡིག་བཅོ་བཙུག་གི་དབང་ཚད་ཀྱང་སྤྱི་འཐུས་ཐུན་ཚོགས་ལ་ཡོད། འོན་ཀྱང་ཁྲུལ་རིགས་འགའ་ལ་སྤྱད་ཆག་ཡང་དང་གཞུང་གོ་ན་འགྲོ་གཞིའི་ཁྲིམས་འཆར་རིགས་ལ་བཀའ་འགའ་གི་རྒྱབ་གཉེར་ཞུ་དགོས།

ས་བཅད་བཞི་པ། ཁྲིམས་བཅོའི་བརྒྱུད་རིམ།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། ཁྲིམས་འཆར་གྱི་དབྱེ་བ།

ཁྲིམས་འཆར་མཐའ་དག་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་བརྒྱུད་དགོས་ཤིང་། དེའི་དབྱེ་བ་ནི།

- སྤྱི་བའི་ཁྲིམས་འཆར། public bill བཀའ་འགའ་གི་སློན་ཆེན་ཆོས་བརྟན་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ལ་སྤྱི་བའི་ཁྲིམས་འཆར་རམ་གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་འཆར་ཟེར་ཞིང་། དེའི་དོན་གནད་རྒྱལ་ཁབ་ཤིང་པོའི་ཁེ་སར་ལ་ཐུག་ཡོད།
- སྐྱེར་གྱི་ཁྲིམས་འཆར། private bill སློན་ཆེན་གྱི་ལས་ཁུར་ཞོར་ལྷོགས་མེད་པའི་འཐུས་མི་སྐྱེར་གྱིས་བརྟན་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ཏེ། དེའི་དོན་གནད་ནི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་བྱེ་བྲག་པའམ་ཆ་ཤས་ཀྱི་ཁེ་སར་ལ་ཐུག་ཡོད།

ཁྲིམས་འཆར་ཡོང་ཁུངས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ན།

ཀ) སློན་ཆེན་ཆོས་བརྟན་པའི་ཁྲིམས་འཆར་རམ། དངུལ་རྩིས་ཁྲིམས་འཆར་ money bill ཡོངས་རྫོགས་ལ་གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་འཆར་ government bill དང་།

ཁ) དངུལ་རྩིས་དང་མ་འབྲེལ་བའི་འཐུས་མི་སྐྱེར་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་ private member's bill བཅས་ཁག་གཉིས་ཡོད། སྤྱི་བའམ་སྐྱེར་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀ་བརྒྱུད་དགོས་ཤིང་། དངུལ་རྩིས་ཁྲིམས་འཆར་རིགས་གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཐག་གཅོད་པ་དང་། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་གྲོས་འཆར་ཁག་གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༡། ཁྱིམ་ས་བཟོའི་གོ་རིམ།

- བརྗོད་པ་དང་པོ། ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་མིང་དང་དམིགས་ཡུལ་སྟོན་སྒྲུངས། བརྗོད་པ་གཉིས་པའི་དུས་ཆེས་གཏན་འབེབས་གྱིས་འཕུས་མི་ཆོར་འབྲེམས་སྟེལ་བྱེད།
- བརྗོད་པ་གཉིས་པ། ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་ནང་དོན་ལ་སྦྱི་ཡོངས་བཟོ་སྒྲིང་དང་གཏན་འབེབས།
- བརྗོད་པ་གཉིས་པའི་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ཁག་དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཚུང་དུ་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་གཏོང་རྒྱ།
- དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཚུང་ནས་དོན་ཆན་རིམ་འདེད་གྱིས་བཟོ་སྒྲིང་དང་སྒྲུགས། བཟོ་བཅས་ཇི་ལྟོས་གནང་སྟེ། གྲོས་ཁང་འོག་མར་འབུལ་རྒྱ།
- བརྗོད་པ་གསུམ་པ། ཆོག་བརྗོད་དང་བརྗོད་ཐད་བཟོ་བཅས་གཏན་འབེབས།
- བརྗོད་པ་གསུམ་པ་གྲུབ་མཆའས་གྲོས་ཁང་གོང་མར་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་འབུལ་རྒྱ། (དེའི་ཁྱིམ་ས་བཟོའི་གོ་རིམ་འདི་དང་འབྲེལ་མཚུངས་ཡིན།)
- དབྱིན་ཇིའི་གོང་མས་ཆོག་མཆན་དང་བཅས་བྲུབ་བསྒྲུགས།

༢། རྩ་དྲག་ལས་རིམ། urgency rule

དུས་ཆོད་གྱིས་གཏུགས་ཏེ་བཟོ་སྒྲིང་ཆོད་འཛིན་གྱིས་གྲོས་ཆོད་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་སྟེ།

- སྐབས་བདེའི་མཆའས་འཛིན། simple closure གྲོས་འཆར་ཞིག་བཏོན་མ་ཐག འཕུས་མི་ཞིག་གིས་ 'འཕུལ་མར་ཐག་གཅོད་' previous དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་བཏོན་ཆེ། ཆོགས་གཅོས་གྲོས་ཆོགས་གྱི་སྟོན་གཞི་དང་མ་འགལ་བའོ། བྱངས་ཉུང་གི་ཐོབ་ཐང་ལ་དོ་སྟོན་བཏང་མེད་པར་ངོས་འཛིན་གནང་ན། 'འཕུལ་མར་ཐག་གཅོད་' གྱི་བསམ་ཚུལ་གཞིར་བཟུང་། བཟོ་བཅས་སམ་བཟོ་སྒྲིང་བརྒྱུད་མ་དགོས་པར་སྐབས་བདེའི་སྟོན་ལོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། བསམ་ཚུལ་དེར་གྲོས་ཆོགས་སུ་འཕུས་མི་༡༠༠ དང་རྒྱན་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་དུ་འཕུས་མི་༢༠ ཡན་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་དགོས།
- བཟོ་སྒྲིང་གཅོད་གཏུག། guillotine falls ཁྱིམ་ས་བཟོའི་དུས་ཆོད་བསྐྱེད་ཆགས་ཆེད། ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་བརྗོད་པའི་རིམ་པ་སོ་སོར་བཟོ་སྒྲིང་ཞིབ་རྒྱས་མ་དགོས་པར་དུས་བཀག་བཟོས་ཏེ། དུས་ཆོད་ཟིན་འཕུལ་བརྗོད་པ་དེ་མཁུག་སྟོན་བྱེད་དགོས།
- བཟོ་སྒྲིང་སྒྲ་མཆོངས། kangaroo closure གྲོས་ཆོགས་གྱི་ཆོགས་གཅོས་ཆེད་བཅུགས་ཆོགས་ཚུང་གི་ཆོགས་གཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་ལ་བཟོ་བཅས་ཁྱིམ་ས་འཆར་བཏོན་རིགས་ལས་བབ་གཟིགས་གྱིས། གང་ལོས་ཞིག་བདམས་ཏེ་བཟོ་སྒྲིང་བྱེད་དུ་འཁུག་པ་དང་། བཟོ་བཅས་ཁྱིམ་ས་འཆར་གཞན་གནས་

སོགས་སྐབས་འདིར་འདོན་མི་ཚོག

1. ཁྱིམ་ས་འཆར་གང་ཞིག་ལ་ཁྱོས་ཁང་གང་རུང་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གིས་བཏོན་པའི་འཆར་ཟིན་མ་
ཕྱིར་བཏོ་སྤེད་བྱེད་པ་ལས། བཅོ་བཅོས་ཟིན་པའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ལ་བཏོ་སྤེད་མི་ཚོག
2. ཕྱིར་བཏང་གི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཁག་ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་བཅོ་བཅོས་ཟིན་པའི་ཡིག་
ཆར་བཏོ་སྤེད་བྱེད་པ་ལས། ཐོག་མའི་མ་ཕྱི་ཡིན་མི་དགོས།
3. ཁྱོས་ཁང་གཉིས་ཀྱི་བཏོ་སྤེད་གི་སྤྱིག་སྤོལ་ལྟར་ན། ཁྱོས་ཁང་གང་ཞིག་ནས་བཛོད་པ་དང་པོ་
ཟིན་མཆོམས། ཁྱིམ་ས་འཆར་དེ་ཉིད་ཁྱོས་ཁང་ཅིག་ཤོས་ལ་བཏོ་སྤེད་ཆེད་འབྲུལ་དགོས།
4. ཁྱོས་ཁང་གང་ཞིག་ནས་ཁྱིམ་ས་འཆར་ལ་བཏོ་སྤེད་གནང་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ། འཛིན་སྐྱོང་
གིས་རང་ཉིད་ཀྱིས་བཏོན་པའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཕྱིར་འཐེན་གྱིས། ཁྱོས་ཁང་གཞན་ལ་ཁྱིམ་
འཆར་གྱི་མ་ཟིན་གཞིར་བཟུང་ཁྱིམ་ས་བཅོའི་ལས་རིམ་བསྐྱར་དུ་འགོ་འཇུགས་དགོས་པའི་རེ་
འདུན་འདོན་ཚོག

- དོན་ཆོན་འབྲུ་འདིད་ཀྱི་བཏོ་སྤེད་། སྤྱི་ཡོངས་བཏོ་སྤེད་བྱུབ་མཆོམས། ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་
ཚོགས་འདུའི་ནང་བཏོན་པའི་བསམ་འཆར་ཁག་ལ་ཞིབ་བཞེར་ཆེད་དུས་ཚོད་རེས་ཅན་ཞིག་སྤྱོད་པ་
དང་། གལ་སྲིད་ཚོགས་ཚུང་ནས་མོས་མཐུན་མ་བྱུང་བའམ་སྤྲོམ་ཆོག་མ་བཤོད་པ་ཡིན་ན། ཚོགས་
གཙོས་སྤྱི་ཡོངས་བཏོ་སྤེད་བྱུབ་རེས་བསྐྱར་དུ་འཚོགས་འདུ་བསྐྱོངས་ཏེ་དོན་ཆོན་འབྲུ་འདིད་ཀྱི་བཏོ་
སྤེད་བྱེད་དགོས་མིན་འོས་བསྟུའི་ལམ་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

1. ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་དང་འཛིན་སྐྱོང་། ཁྱོས་ཚོགས་འབྲུལ་མི་བཅས་ནས་སོ་སོའི་བསམ་
ཚུལ་ཆོག་ཉུང་དོན་གསལ་གྱིས་ཇོད་ཚོག
2. དོན་ཆོན་རེ་རེ་བཞིན་འབྲུ་འདིད་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། བཅོ་བཅོས་ཁྱིམ་
འཆར་ཡང་དེ་མཆུངས་སུ་འབྲུ་འདིད་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས།
3. དོན་ཆོན་གཅིག་ཏུ་ནང་གསེས་གནད་དོན་བྱུབ་ཁོངས་མང་པོ་ཡོང་སྲིད་པས། ཆེད་བཙུགས་
ཚོགས་ཚུང་ངམ་འཛིན་སྐྱོང་ནས་ནང་གསེས་དོན་གནད་རེ་རེ་བཞིན་འོས་བསྟུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་
དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འདོན་ཚོག་ལ། ཚོགས་གཙོས་ཀྱང་ཚོགས་ཚུང་དང་འཛིན་སྐྱོང་ལ་བྱི་
བསྐྱར་གྱིས་དེ་ལྟར་ཐག་གཅོད་ཚོག
4. བཏོ་སྤེད་སྐབས་སུ་བཅོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་སྤྱབས་ཆེ། ཚོགས་གཙོས་བཏོ་སྤེད་དུས་ཆེས་
འབྲུར་བ་བཏང་སྟེ། ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་ཆེད་གཏོང་ཚོག
5. བཏོ་སྤེད་ཆོད་འཛིན་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་བྱུང་ཆེ། ཚོགས་གཙོས་འཛིན་སྐྱོང་དང་། ཆེད་

བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་། ཁྱིམ་ས་འཆར་འདོན་མཁན་བཅས་ནས་གསལ་བཤད་ཅུང་བསྟར་རེ་
བྱེད་དུ་བཙུགས་སྟེ་འབྲལ་མར་འོས་བསྟར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

6. ཁྱིམ་ས་འཆར་ཡོངས་རྫོགས་གཏན་འབེབས་མ་བྱས་གོང་། འདིན་སྐྱོང་དང་། ཆེད་བཙུགས་
ཚོགས་ཚུང་། འཕུས་མི་སྤྱུང་ནས་བསྐྱར་ཞིབ་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་ལ་མང་མོས་བྱུང་ཆེ།
ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་ལ་བྱིར་སློག་གིས་བསྐྱར་དུ་སྟོན་ཐོ་འདོན་དགོས།

7. འོན་ཆེན་འབྲུ་འདེད་ཀྱིས་བཟོ་སྐྱེད་དང་ཐག་གཅོད་བྱུབ་མཆམས། ད་དུང་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཡིག་
ཆ་མེད་པོར་འོས་བསྟར་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས།

- བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་དང་བསྐྱར་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར། སྤྱི་མཐུན་གསུམ་པ་དང་བཞི་པའི་སྐབས་
སྤྱི་འདིན་སྐྱོང་ལ་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་འདོན་སྤྱི་དབང་ཆད་མེད་ཀྱང་། སྤྱི་མཐུན་ལྔ་པའི་སྐབས་
སྤྱི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་ལུགས་མཐུན་ཅན་དང་། ‘འདིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སྒོ་དང་མཐུན་སྐྱོར་ཡོང་
ཆེད་’ཅི་ཁྱིམ་ས་སྤྱི་འདིན་སྐྱོང་ལའང་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆད་སྤྱད་ཡོད།

1. བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཁག་ཡིག་ཐོག་ནས་འདོན་དགོས་པ་དང་། ཅུང་མཐར་ཁྱིམ་ས་འཆར་
འདོན་མཁན་གཅིག་གིས་མིང་ཉགས་བཞོད་དེ་ཚོགས་དྲུང་ལས་ཁུངས་ལ་འབུལ་དགོས།

2. བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་གང་ཞིག་འོན་ཆེན་དེའི་དགོས་གནད་དང་མཐུན་དགོས་ལ། འགོད་
སྟངས་ནི། ཁྱིམ་ས་འཆར་འདོན་མཁན་གྱི་དགོས་དམིགས་མཆོན་པའི་སྟེན་འགྲེལ་གསལ་
བཤད་(སྟེན་སྐྱེད་)དང་། ཆོག་བརྗོད་རྒྱུ་པ་བྱིར་འཐེན་ནས། ཁགས་བ། ཆབ་གསར་སྟོན་
འཇུག་ཅི་དགོས་ཞིབ་གསལ་འགོད་དགོས་པ་དང་། ཚོགས་དྲུང་ལས་ཁུངས་ནས་ཐོ་འགོད་
དང་དབང་འགྲེམས་བྱེད་པ་ཡིན།

3. རྒྱུན་ལྡན་གྱི་བཟོ་སྐྱེད་གི་བརྒྱུད་རིམ་ནི། ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་འོན་ཆེན་སྤྱི་དབང་དེར་བཟོ་སྐྱེད་
བྱུབ་མཆམས། དེ་འབྲེལ་གྱི་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་ལ་བཟོ་སྐྱེད་བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་མང་
མོས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་བརྒྱུད་རིམ་དེ་ལས་ཐོག་སྟེ། ཐོག་མར་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་ལ་
འོས་བསྟར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

4. གལ་ཏེ་འོན་ཆེན་གྱི་བྲག་པ་གཅིག་ལ་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་དུ་མ་བཏོན་ཆེ། ཚོགས་དྲུང་
ལས་ཁུངས་སྤྱི་ཐོ་བཞོད་དུས་ཆེས་སྔ་བྱི་གཞིར་བཟུང་བཟོ་སྐྱེད་དང་ཐག་གཅོད་བྱེད་ལ། བཟོ་
བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་པན་ཚུན་འགལ་ཆེ་བྱུར་རིགས་བྱུང་ཆེ། ཚོགས་གཙོས་དེ་དག་དུས་
གཅིག་དུ་བཟོ་སྐྱེད་བཞོད་སྟེག་བྱེད་ཆོག

5. བསྐྱར་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནམས་བཟོ་བཅོས་ཁྱིམ་ས་འཆར་དང་འབྲེལ་ཆུང་ས་

ཡིན་ཡང་། རྒྱལ་མར་བཟོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་དང་དེའི་འཕྲོར་བསྐྱར་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་
བཟོ་སྐྱེད་བྱེད་ཅིང་། ཐག་གཅོད་སྐབས་བསྐྱར་བཅས་སྡོན་དང་བཟོ་བཅས་རྩིས་ཡིན།^[5]

- འོས་བསྐྱར་ཐག་གཅོད། དེ་ནི་བཟོ་སྐྱེད་གི་རིམ་པ་ཡོངས་སུ་མཐུག་བསྐྱེལ་བ་མཆོད་ཞིང་། མང་མོས་
འོས་བསྐྱེལ་ལམ་ནས་ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་གཏན་ལ་འབེབས་པ་ཡིན།
 1. མང་མོས་འོས་བསྐྱེལ་སྐབས་སུ་འཕྲུས་མིའི་ཅ་འཁོར་གྱི་བྱེད་ཀ་ཡན་ཆོག་ས་ཁུགས་ཡོད་
དགོས་ཤིང་། དམིགས་བསལ་གནས་སྡེ་ལ་འོག་འཕྲུས་མི་ཆོས་སོ་སོའི་འོས་ཤོག་གཞན་ལ་
བཀོད་མངགས་གྱིས་འཕེན་ཆོག
 2. འཛིན་སྐྱོང་ནས་རང་ཉིད་གྱིས་བཏོན་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་གྲོས་ཆོག་ས་གྱིས་བཟོ་བཅས་
དང་སྡོན་འཕྲི་མི་ཡོང་བའམ། ཐག་གཅོད་མཐུགས་ཅམ་ཡོང་སྟེ། ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་
རྩིགས་སམ་དེའི་ཆ་ཤས་གང་རུང་ལ་ཁེར་རྒྱུ་འོས་བསྐྱེད་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འདོན་
ཆོག
 3. འོས་བསྐྱར་ཐག་གཅོད་སྐབས་སུ་ཁྲིམས་ཁུགས་གཏན་འབེབས་གྱི་འཕྲུས་མིའི་གྲངས་ཆ་དེ་བྱེད་
ཡན་ཟེན་ན་འཕྲུས་ཤིང་། སྤྱིར་བཏང་གི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་མང་མོས་པལ་བ་དང་། དམིགས་
བསལ་ཁྲིམས་འཆར་རམ་གྲོས་འཆར། བཟོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་མང་མོས་གྱི་ཆ་དེ་གཞི་
མཐོ་འོ་བཟོས་ཡོད།
- ཁྲིམས་ཡིག་བྲུབ་བསྐྱགས། གྲོས་ཆོག་ས་ནས་གཏན་ལ་པལ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་སྤིང་འཛིན་གྱིས་
མིང་ཉྱགས་བཀོད་རྩིས། གཞུང་འབྲེལ་ཆོག་ས་དེ་བསྟེན་བྲུབ་བསྐྱགས་བྱེད་པ་ཡིན།
- དམིགས་བསལ་ཁྲིམས་བཟོའི་བརྒྱུད་རིམ། ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་རམ། གཞུང་གི་སྤྱིག་
འཕྲུགས་སམ། ཁེ་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་གཞི་ཅའི་ཁྲིམས་ཡིག་ རོར་སྤིང་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་བཅས་ལ་
དམིགས་བསལ་ཁྲིམས་བཟོའི་བརྒྱུད་རིམ་སྟོན་དགོས།
 - ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར། སྤིང་འཛིན་དང་གྲོས་ཆོག་ས་འཕྲུས་མིར་ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་
བཅས་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆ་དེ་ཡོད་ཅིང་། སྤིང་འཛིན་ནས་སྤིང་སྟོན་གྱིས་བསམ་
འཆར་བཏོན་པ་གཞིར་བཟུང་དབང་ཆ་དེ་བཀོལ་སྟོན་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་ཡང་ཁྲིམས་བཟོའི་
རིམ་པ་གཉིས་ཏེ། ༡། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ནས་ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅས་ཀྱི་ཟེན་བྲིས་སམ་
ཁྲིམས་འཆར་གཅིག་མཚུངས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱུང་རྩིས། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེལ་
བྱུང་འབྲས་ཅི་བྱུང་ལྟར་ཅ་འཛིན་བྱ་རྒྱུ། ༢། སྤིང་འཛིན་ནས་ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་

5 ཡོད་མི་མང་གྱི་འཕྲུས་ལྟན་ཆོག་ས་སུ་བཟོ་བཅས་དང་བསྐྱར་བཅས་ཀྱི་ཐ་སྐྱོད་འགོ་སྐྱེད་འདི་དང་མཉམ་ཆེན་གྱི་ལྟན་པ་ཀོལ་ཡོད།

གྲོས་ཚོགས་ལྷན་ཀྲས་སུ་བུལ་བར། འཕུས་མིའི་ལྷ་ཆའི་གསུམ་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱང་ཆེ་
གཏན་ལ་ཕབ་པར་ཆ་འཛིན་གྱིད།

- གཞི་ཅའི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་བཞུགས་བརྒྱུད་རིམ། ༡། ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟིན་
བཏོན་ནས་ཉིན་གངས་༡༥ ཡི་དུས་བཅད་ཆང་མཆམས། ཁྲིམས་འཆར་འབྱོར་མཁན་གྲོས་
ཁང་ནས་བཟོ་སྒྲིང་གཏན་འབེབས་གྱིད་པ་དང་། ༢། གྲོས་ཁང་ཕན་ཚུན་བསམ་ཚུལ་མཐུན་
ཆེ། མཉམ་འདུས་ཚོགས་ཚུང་ཟུར་བཅུགས་ཀྱིས་འཆར་ཟིན་འདོན་པ་དང་། དེར་སློ་མཐུན་
མ་བྱུང་ན། གྲོས་ཁང་འོག་མར་བཞུགས་པ་མཐའ་མའི་སྐབས་སུ་འཕུས་མིའི་ཅ་འཁོར་གྱི་བྱིད་ཀ་
ཡན་ནས་རྒྱ་སྐྱོར་ཐོབ་དགོས། ༣། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ལས་དོན་གྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་སྒྲིག་གཞི་
གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀར་བཟོ་སྒྲིང་གཏན་འབེབས་གྱིད་དགོས། ༤། གཞི་ཅའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་
ཅ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་མེད་པའི་ངོས་ལེན་བྱུང་ན། གཞི་ནས་ཁྲབ་
བསྟུགས་གྱིད་ཆོག།
- རྟོག་སྒྲིལ་གྱི་ཁྲིམས་འཆར། གྲོས་ཚོགས་ནས་རྟོག་སྒྲིལ་ཁྲིམས་འཆར་དང་རྟོག་སྒྲིལ་བཟོ་
བཅོས་ཁྲིམས་འཆར། རྟོག་སྒྲིལ་གྲིག་གཞི། དཔལ་འབྱོར་འཆར་གཞི་སོགས་བཟོ་སྒྲིང་
གཏན་འབེབས་གྱིད་པ་དང་། གལ་སྲིད་གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཉིན་གངས་༤༠ རང་ཚུན་གཞུང་
གི་སྒྲིལ་ཅིས་གཏན་འབེབས་མ་བྱུང་ཆེ། འཛིན་སྐྱོང་གིས་གྲོས་ཁང་གོང་མར་ཉིན་གངས་༡༥
དུས་བཅད་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་ཡོང་བའི་རེ་སྐུལ་གྱིད་ཆོག་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གཉིས་ནས་
བསྟོམས་ཉིན་གངས་༢༠ རང་ཚུན་ཐག་མ་ཆོད་ཆེ། གཞུང་གིས་འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་ཁྲབ་གྱི་མིང་
ཐོག་ནས་སྒྲིལ་ཅིས་ལག་བསྟར་གྱིད་ཆོག།

གཤམ་པའི་

༡། ཁྲིམས་འཆར་འདོན་སྤྲོད་སྐབས།

ཁྲིམས་འཆར་རམ་གྲོས་འཆར་འདོན་པའི་སྐབས་གྲོས་ཁང་སོ་སོའི་འཕུས་མི་ཁོ་རྟེན་ཡོད་པ་དང་། སྲིད་
འཛིན་གྱིས་གྲོས་ཚོགས་སུ་གསུང་འཕྲིན་སྒྲིལ་ཆོག་ཀྱང་། དེར་གྲོས་འཆར་གྱི་ཆ་རྒྱུན་ཆང་མེད། སྲིད་འཛིན་གྱིས་
རྒྱལ་དོན་གནས་སྟངས་ཐད་གྲོས་ཆོད་འཛིན་གལ་གཞིགས་ཆེ། རང་ཉིད་གར་གཏོགས་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཆོག་པའི་
འཕུས་མི་བརྒྱུད་ནས་གྲོས་འཆར་འབྲེལ་དགོས་ལ། གྲོས་འཆར་དེ་རིགས་ནི་འདོན་མཁན་སུ་ཡིན་འཕུས་མི་དེའི་
ཡིན་པར་ཆ་འཛིན་གྱིད། དེ་བཞིན་དུ་མི་སྒྲིལ་དང་ཆོག་པས་པ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་མཆོན་པའི་འཛིན་སྐྱོང་འགོ་བཙུགས་སུ་

རྒྱུ་ནས་ཁྱོས་ཚོགས་འཐུས་མིའམ། ཡང་ན་ཁྱོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ཚོགས་གཙོར་ཁྱིམ་ས་འཆར་འབྲུལ་ཚོགས་པ་ཡིན།
ཁྱོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀར་ཁྱོས་ཚོགས་འཐུས་མིས་ཁྱིམ་ས་འཆར་རམ་ཁྱོས་འཆར་འདོན་པར་རང་ཉིད་གཅིག་
དུའི་མིང་བཀོད་ན་འཐུས་ཤིང་། རྒྱལ་སྤྱིར་བྱེད་མཁན་དགོས་པའི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་མེད།

ཁལ་སྤྱད་གྱི་ཁྱིམ་ས་འཆར་དང་དགོས་དངུལ་ཆེད་གཏོང་གི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ appropriation bill ཁག་ཁྱོས་
ཁང་འོག་མས་འདོན་པ་དང་། ཁྱོས་ཁང་གོང་མས་དེར་བཅོ་བཙུན་ཁྱིམ་ས་འཆར་འདོན་ཚོགས་ལ། དེ་མིན་གྱི་ཁྱིམ་ས་
འཆར་དང་ཁྱོས་འཆར་ཁག་ཁྱོས་ཁང་གཉིས་ཀར་འདོན་ཚོགས་

༡། ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་ཞིབ་བཤེར་དང་སྒྲན་ཐོ་འཕྲོད་འབྲུལ།

ཁྱིམ་ས་འཆར་དང་ཁྱོས་འཆར་ཡོད་དོ་ཅིག་ཁྱོས་ཚོགས་སུ་བཅོ་བྱེད་མ་གྲུས་གོང་། དེས་པར་དུ་ཁྱོས་ཁང་
སོ་སོའི་འབྲེལ་ཆགས་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་དུ་ཞིབ་བཤེར་གྱི་རིམ་པ་བརྒྱད་དགོས་ཤིང་། ཚོགས་ཚུང་དེར་མ་
བཟང་སྒྲན་ཐོ་ཁྱོས་ཚོགས་སུ་ཁྱིམ་ས་འཆར་གྱི་ཁ་ཡིག་ཁྲོག་དགོས།

ཁྱོས་ཁང་སོ་སོར་དུལ་བའི་སྤྱི་བའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་དང་ཁྱོས་འཆར་ཁག་དང་། ཁྱོས་ཁང་པན་ཚུན་བར་དུལ་
བའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཡིན་ཆེ། ཚོགས་གཙོའི་ལྟ་རྟོག་ལམ་སྟོན་འོག་ཆེད་མཁས་པའི་ཚོགས་ཚུང་ནས་འཆར་ཟེན་
བཅོས་ཏེ་འབྲེལ་ཡོད་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ལ་འབྲུལ་བ་དང་། འཆར་ཟེན་འདི་རིགས་པལ་ཆེ་བ་ངོས་ལེན་
བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་འཐུས་མི་མང་ཤོས་ཀྱི་བསམ་ཚུལ་ཅི་བྱུང་གིས་འགྱུར་བ་གཏོང་བྱུང་། ཁྱོས་ཁང་གོང་མའི་
འཐུས་མི་ནས་སོ་སོའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཁག་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་གི་བཀག་པ་ཞིག་ལ་འབྲུལ་རྒྱུའི་བསམ་ཚུལ་
འདོན་ཚོགས་ཀྱང་། ཁྱོས་ཚོགས་ནས་མོས་མཐུན་མེད་ན་དེར་བྱས་པ་མེད། ཡིན་ནའང་། འཐུས་མི་སྤྱིར་གྱི་ཁྱིམ་ས་
འཆར་ཁག་ཁྱོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀའི་འཐུས་མི་སུ་རྒྱུ་ནས་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ཆེ་གོ་མོ་ཞིག་ལ་ཞིབ་
བཤེར་དུ་གཏོང་རྒྱུའི་དམིགས་འཛུགས་བྱེད་ཚོགས་པ་དང་། དམིགས་འཛུགས་མེད་ཆེ། ལས་རིམ་ཚོགས་ཚུང་ནས་
ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

ཁྱོས་ཁང་གཉིས་ནས་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ལ་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་སྤྱད་པའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་གང་ཞིག་ཕྱིར་
བསྐྱུས་གྱིས་ཚོགས་ཚུང་གཞན་གང་རུང་ལ་སྤྱོད་ཚོགས་པ་དང་། ཚོགས་ཚུང་ནས་ཞིབ་བཤེར་གྲུབ་མཆམས་དེའི་
སྒྲན་ཐོ་ཁྱོས་ཚོགས་སུ་འབྲུལ་དགོས།

༢། ཁྱོས་ཚོགས་སུ་བཅོ་བྱེད་དང་བརྗོད་པ་གཉིས་པ།

ཁྱོས་ཁང་རྒྱས་འཛོམས་ཚོགས་འདུ་བརྒྱུད་མ་དགོས་པའི་ཁྱིམ་ས་འཆར་ཁག་ཁྱོས་ཁང་འོག་མས་དོན་ཚན་
འབྲུ་འདེད་གྱིས་བརྗོད་པ་གཉིས་པར་འཛོག་པ་དང་། ཁྱོས་ཁང་རྒྱས་འཛོམས་ཚོགས་འདུ་བརྒྱུད་དགོས་རིགས་

ཚོགས་འདུ་དེ་རང་ནས་བཞུགས་པ་གཉིས་པ་འབྲོད་གོས། བཞུགས་པ་གཉིས་པ་འབྲོད་པ་ལྟར་སྐབས་སུ་འཕུས་མི་རེ་རྒྱུ་མ་ལུ་
དུས་བཀག་བཞུགས་ཏེ་བསམ་ཚུལ་འདོན་དུ་འདུག་པ་དང་། གྲོས་ཁང་རྒྱས་འཛོམས་ཚོགས་འདུ་ནས་བཏོན་པའི་
སྟན་ཐོ་ཡིན་ན། གྲོས་ཚོགས་ནས་དོན་ཚན་འབྲུ་འདེད་ཀྱིས་བཟོ་སྒྲིང་མ་དགོས་པར། ཚུ་ཚོད་གཅིག་གིས་དུས་
བཀག་ནང་ཚུན་བཟོ་སྒྲིང་མཐུག་བསྟར་བ་ཡིན།

༢། ལས་རིམ་ཚོགས་ཚུང་གི་ཞིབ་བཤེར་དང་བཞུགས་པ་གསུམ་པ།

བཞུགས་པ་གཉིས་པ་ཟེན་པའི་སྟན་ཐོ་གང་ཞིག་ལས་རིམ་ཚོགས་ཚུང་ནས་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་མིན་ཞིབ་
བཤེར་གྱིས་གྲོས་ཚོགས་སུ་སྤྱད་དེ་བཞུགས་པ་གསུམ་པ་འགོ་འདྲེགས་བྱེད་པ་དང་། སྐབས་འདིར་ཁ་ཡིག་གཅིག་
ལུ་སློག་སྤྲེལ་བྱས་ན་འཕུས། གལ་སྲིད་འཕུས་མི་སུ་རུང་ནས་ཆ་ཆ་སློག་དགོས་པའི་རེ་འདུན་བཏོན་ན་དེ་དོན་
ངོས་ལེན་བྱེད་ལ། དེའི་འཕྲོར་འོས་བསྟར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། གྲོས་ཁང་གང་གིས་ཐག་བཅད་པའི་ཁྲིམས་འཆར་
དེ་གྲོས་ཁང་ཅིག་ཤོས་སུ་འབྱུང་དགོས།

༣། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཚོགས་མཆན་དང་ཁྲབ་བསྟུགས།

གྲོས་ཁང་གཉིས་ཀའི་ཐག་གཅོད་ཅེ་མཐུན་བྱུང་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཁྲབ་བསྟུགས་བྱེད་ཅིང་། གལ་སྲིད་
སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཁྲིམས་འཆར་དེར་ངོས་ལེན་མེད་ཆེ། ཁྲིམས་འཆར་འབྲོར་ཆེས་ནས་ཉིན་བཅུ་འི་རིང་གྲོས་ཚོགས་
སུ་ཕྱིར་སློག་བྱེད་དགོས། (གལ་སྲིད་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གསེར་དུ་འབེལ་ཆེ། ཁྲིམས་འཆར་དེ་ཉིད་རྒྱས་མེད་དུ་
ཕྱིན་པ་ཡིན།) གལ་སྲིད་གྲོས་ཁང་རེ་ནས་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཕྱིར་སློག་བྱས་པའི་ཁྲིམས་འཆར་དེར་འཕུས་མིའི་སྟུམ་
ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་དེ་དོན་ཚོགས་མཆན་ཁྲབ་བསྟུགས་བྱེད་དགོས། (ཡིན་
ནའང་དེ་ལྟར་འབྱུང་རྒྱ་དཀའ་མོ་ཡིན།)

ང་། ཉི་ཉིད་།

༡། ཁྲིམས་འཆར་འདོན་སྤྲོད་སྟེ།

བཀའ་འགན་འགན་འཁུར་ལམ་ལུགས་ Responsible cabinet system གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ། བཀའ་འགན་གི་
འགོ་འདོམས་བྱེད་པོ་སྲིད་སློན་ནི་གྲོས་ཚོགས་སུ་འཕུས་མིའི་རྒྱབ་སྐྱོར་མང་ཤོས་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཚོགས་བཅས།
སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་མནའ་འབྲེལ་གྱི་འགོ་ཁྲིད་ཡིན་པ་དང་། བཀའ་འགན་གིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་
དགོས་སྟབས། གྲོས་ཚོགས་སུ་བཟོ་སྒྲིང་བྱ་རྒྱུའི་གྲོས་འཆར་མང་ཆེ་བ་སྲིད་སློན་གྱིས་བཀའ་འགན་གི་ཆབ་བྱས་ཏེ་
འདོན་པ་དང་། དེར་གཞུང་འབྲེལ་གྲོས་འཆར་ཟེར། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཕུས་མི་ཆང་མར་(འཕུས་མིའི་གྲོས་

འཆར་གྱིས་འཆར་འདོན་རྒྱུ་དཔང་ཚད་ཡོད་ཀྱང་། རྣམ་རྒྱུན་གྲངས་འཛོམ་དེ་ཅུ་མང་པོ་མེད། དེ་བཞིན་དུ་
གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ཁག་གི་ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་ཞིབ་བཤེར་བྱ་རྒྱུ་
དེ་ཡིན་སྟབས། ཚོགས་ཚུང་ནས་ཀྱང་གྲོས་འཆར་འདོན་ཚོག་པ་ཡིན།

༥། ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་ཞིབ་བཤེར།

སྤྱིར་ན་རྒྱུན་བཅུགས་སུ་དམིགས་བསལ་ཚོགས་ཚུང་གིས་ཚོགས་དུས་དེའི་རིང་གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་སྤྱད་
པའི་གནད་དོན་ཐད་ཞིབ་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན་མོད། དམིགས་བསལ་བཀོད་མངགས་བྱས་པའི་གནད་དོན་ཁག་གྲོས་
ཚོགས་མཆམས་བཞག་པའི་གནས་སྐབས་སུ་འདྲ་ཞིབ་བཤེར་བྱེད་ཚོག་ ཚོགས་གཙོས་བཀའ་འཁྲོལ་གནང་ན་
ལས། གྲོས་ཚོགས་འཚོགས་བཞིན་པའི་སྐབས་སུ་ཚོགས་ཚུང་གི་ཚོགས་འདུ་རིགས་སྐོང་མི་ཚོག་ ཆེད་བཅུགས་
ཚོགས་ཚུང་དུ་དེའི་ཚོགས་མི་ལས་གཞན་ད་དུང་ཞིབ་བཤེར་བྱ་རྒྱུ་དེ་གནད་དོན་དེར་བསམ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་
འདྲིན་མཁན་འཕྲུལ་མི་ཚོས་ཀྱང་མཉམ་ཞུགས་ཀྱི་རེ་འདུན་འདོན་ཚོག་ ཚོགས་ཚུང་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་ཟུར་
ཉན་པའང་སོང་ཚོག་ དེ་བཞིན་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་ཞིབ་བཤེར་
བྱེད་སྐབས་དེ་ཨ་རིར་དཔེར་སྤངས་ཡོད་པས། ཉན་ཞིབ་ཚོགས་འདུའང་ Public hearing སྐོང་ཚོག་པ་ཡིན།

༦། གྲོས་ཚོགས་སུ་ཚོགས་ཚུང་གི་སྤྱན་ཐོར་བཟོ་སྒྲིང་།

ཚོགས་ཚུང་དུ་ཞིབ་བཤེར་ཟིན་པའི་གནད་དོན་གང་ཞིག་གྲོས་གཞིར་འདོན་སྐབས། ཚོགས་ཚུང་གི་ཚོགས་
གཙོས་བྱུང་རིམ་དང་བྱུང་དོན་བཅས་སྤྱན་སྒྲོན་གསལ་བཤད་བྱུང་མཆམས། གྲོས་ཚོགས་སུ་དོགས་འདྲིའི་རིམ་
པ་མཇུག་བསྒྲིལ་ཏེ། སྤྱི་ཡོངས་བཟོ་སྒྲིང་དང་། དོན་ཚན་འབྲུ་འདེད་ཀྱི་བཟོ་སྒྲིང་། ཚིག་བརྗོད་ལ་ཞིབ་བཤེར་བཟོ་
བཅོས་བཅས་ཀྱི་སྒྲོན་སྤྱོད་འབེབས་བྱེད་པ་ཡིན། དོན་དངོས་ཐོག་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་ཞིབ་བཤེར་
ཟིན་པའི་སྤྱན་ཐོར་ཁྲིམས་བཟོའི་བརྒྱུད་རིམ་གལ་ཆེ་ཤོས་ཤིག་སྟེ། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་འདུའི་སྐྱེད་དེར་རྒྱུ་
སྐྱོར་ཡོད་མེད་ཀྱི་འོས་བསྐྱུ་ལས་ལྷག་བྱ་རྒྱུ་ཞེས་ག་མེད།

༧། འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅིད།

གྲོས་ཁང་གང་ཞིག་ནས་འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅིད་ཟིན་པའི་གྲོས་ཚོད་དེ་གྲོས་ཁང་ཅིག་ཤོས་སུ་སྤྱད་དེ་གོང་
མཆུངས་ཀྱི་རིམ་པ་བརྒྱུད་དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གཉིས་སུ་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མཐུན་མ་བྱུང་ན། གྲོས་ཁང་འོག་
མར་སྤྱད་དེ། དེའི་འཕྲུལ་མིའི་ཅ་འཛོར་གྱི་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་རྒྱུ་སྐྱོར་ཐོབ་ཆེ། ཁྲིམས་སུ་བཅས་པར་ཆད་
འདྲིན་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་གཏན་འབེབས་དང་མ་འགལ་བར་གྲོས་ཁང་རྒྱས་འདྲོམས་ཚོགས་འདུ་

བསྐྱོང་རྒྱུ་ལྷན་པོ་འདོན་ཚོགས་ ཡིན་ནའང་། གྲོས་ཁང་འོག་མས་བཏུན་ལ་ཕབ་པའི་ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་གྲོས་ཁང་གོང་མར་འབྱོར་ནས་ཉིན་གངས་༦༠ རིང་ཐག་གཅོད་གང་ཡང་མ་བྱས་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཁྲིམས་འཆར་དེ་ཉིད་ཀྱིས་མེད་དུ་གྱུར་པའི་ཆ་འཛིན་གྱིད།

༥། ཚོགས་མཆན་ཁྲབ་བསྐྱབས།

གྲོས་ཁང་གཉིས་སུ་འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་ཟིན་པའི་གྲོས་ཚོད་གང་ཞིག་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཚོགས་གཙོས་སྤྱི་དམག་བརྒྱད་ཉི་ཉོང་གོང་མར་འབྱུལ་བ་དང་། དེས་ཉིན་གངས་༣༠ ནང་ཚུན་ཁྲབ་བསྐྱབས་གྱིད་པ་ཡིན།

ཅ། འཇར་མན།

༡། ཁྲིམས་འཆར་འདོན་སྤྲོད།

སྤྱིར་ན་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཕུས་མི་དང་། ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་། སྤྱི་དམག་ཁུངས་ལ་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆ་ཡོད་ཀྱང་། འོན་ཏེ་མཐོ་མོ་གྲོས་ཁང་འཆར་པལ་མོ་ཆེ་སྤྱི་དམག་གིས་འདོན་པ་ཡིན། ཁྲིམས་འཆར་ཞེས་པའི་གོ་དོན་ཡང་སྤྱི་དམག་གི་ཁྲིམས་འཆར་ Government bill ལ་གོ་དགོས།

༢། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ནས་གྲོས་ཁང་འོག་མར་འབྱུལ་གཏོང་།

ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་ཐོག་མར་གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཕུས་མི་༡༡ ལས་གྲུབ་པའི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་དུ་བཏུན་ཐག་གཅུལ་རིང་ཞིབ་བཤེར་གྲུབ་རྗེས། དེའི་སྟུན་ཐོ་གྲོས་ཁང་འོག་མར་འབྱུལ་དགོས།

༣། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཞིབ་བཤེར་བཙོ་སྤྱོད།

གྲོས་ཁང་འོག་མར་བརྗོད་པ་དང་པོ་ཁྲིམས་འཆར་གྱི་མིང་བཏགས་རྗེས། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཚོགས་ཚུང་གི་སྟུན་ཐོ་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་དུ་ཞིབ་བཤེར་དུ་གཏོང་བ་དང་། དེའི་སྟུན་ཐོ་བསྐྱར་དུ་གྲོས་ཚོགས་སུ་སྤྱད་དེ་རིམ་པ་བཞིན་བརྗོད་པ་གཉིས་པ་དང་གསུལ་པ་འབྲོ་དགོས།

༤། གྲོས་ཁང་གོང་མར་བཙོ་སྤྱོད།

གྲོས་ཁང་གོང་མ་ནས་གཟུང་འཁོར་གཉིས་རིང་ཁྲིམས་འཆར་ལ་བརྟེན་ལན་གང་ཡང་མ་སྤྱད་ཆེ། མོས་མཐུན་གྱུར་བར་ཆ་འཛིན་གྱིས། སྤྱི་དམག་ལ་སྤྱད་དེ་ཚོགས་མཆན་ཁྲབ་བསྐྱབས་གྱིད་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་མོས་མཐུན་མ་གྱུར་ཆེ། གྲོས་ཁང་རེ་ནས་འཕུས་མི་༡༡ རེ་འདེམས་གཏོང་གིས་མཐུན་སྦྱོར་ཚོགས་ཚུང་

བཙུགས་ཏེ། གྲོས་མོལ་ལམ་བཟོ་བཅོས་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་པ་ཡིན། ༡། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཁེ་དབང་ལ་ཐུག་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་མར་“ཐད་དེ་ཆོད་སློག་གི་དབང་ཆ་དྲུག་” absolute veto ཡོད་པས། མོས་མཐུན་མེད་པའི་ཁྲིམས་འཆར་གཏན་འགོག་བྱེད་ཐུབ། ༢། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཁེ་དབང་དང་མ་འབྲེལ་བའི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ལ་གྲོས་ཁང་གོང་མར་‘ཞི་འཇགས་ཆོད་སློག་གི་དབང་ཆ་དྲུག་’qualified veto ཡོད་པས། མོས་མཐུན་མ་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མས་གྲོས་ཁང་གོང་མར་དགག་ཆ་བྱེད་མཁན་གྱི་འཐུས་མིའི་གྲངས་ཆ་དང་མཉམ་པའི་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱེད་མཁན་འཆོལ་ཐབས་བྱུང་ན། གཞི་ནས་ཁྲིམས་འཆར་སྐྱོབ་ཐུབ་པ་དང་། དེ་མིན་ནུས་མེད་དུ་འགྲོ་བ་ཡིན།

༣༥ བོད་མིའི་སློག་འཇུགས།

༡། ཁྲིམས་འཆར་གྱི་དབྱེ་བ།

ཁྲིམས་འཆར་ལ་སྤྱི་འཐུས་སྒྲེང་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་སློག་གཞི་འཆར་ཟེན་དང་། གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་བཅས་ཁག་གཉིས་ཡོད།

- སྤྱི་འཐུས་སྒྲེང་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན། སྤྱི་འཐུས་སྒྲེང་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་གས་སློག་གཞི་འཆར་ཟེན་སྤྱི་འཐུས་སྒྲོན་ཆོག་ལས་ཐུ་གཏན་འབེབས་ཆེད་འབྲུལ་རྒྱུ་སྤྱི་འཐུས་རྒྱུན་ལས་ལས་ཐུ་བཀའ་འཁྲོལ་ཞུ་དགོས་པ་དང་། དེའི་ཐོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡོད་རིགས་ལ་བཀའ་འགན་གི་རྒྱབ་གཉེར་ཡོད་དགོས།
- གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན། ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་ནམ། སློག་གཞི་འཆར་ཟེན་གང་ཞིག་འབྲེལ་ཡོད་བཀའ་སྐྱོན་ནམ། སྤྱི་འཐུས་རྒྱུན་ལས་ནས་གྲོས་ཆོག་ལས་ཐུ་ལས་རིམ་ཐོ་འགོད་གཞིར་བཟུང་ཕུལ་བ་ལ་གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟེན་ཞེས་འབོད།

༢། ཁྲིམས་བཟོའི་གོ་རིམ།

- བཟོ་བྱེད་པ་དང་པོ། བཟོ་བྱེད་པ་དང་པོའི་རིང་འཆར་ཟེན་གྱི་ཆོག་དོན་ལ་གསལ་བ་ཤད་དང་། ཆ་རྒྱུན་སོ་སོའི་དགོས་པ་དང་དམིགས་ལུལ་ཁྲབ་ཆད་བཅས་ཀྱི་སྐོར་འབྲེལ་བཟོ་བྱེད་དགོས་རིགས་བྱེད་རྒྱུ་མ་གཏོགས་འཆར་ཟེན་ཐོག་བཟོ་སྐྱེད་དང་། བཟོ་བཅོས་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་མི་ཆོག།
- བཟོ་བྱེད་པ་གཉིས་ལ། བཟོ་བྱེད་པ་དང་པོ་ཟེན་འཕྲལ་ཁྲིམས་འཆར་རོ་སློང་བྱེད་མཁན་དེ་ལས། ཡང་ན་སྤྱི་འཐུས་གཞན་ལ་བུང་ནས། ༡) འཆར་ཟེན་ཐོག་དོན་ཆོད་རེ་རེ་བཞིན་བཟོ་སྐྱེད་གཏན་འབེབས་གནང་རྒྱུ། ༢) འཆར་ཟེན་ཞིབ་འཇུག་སྤྱད་ཆེད་བཙུགས་ཆོག་ལ་གཏོང་རྒྱུ། ༣) མང་ཆོག་གི་བསམ་འཆར་བསྐྱེད་འབྲེམས་སྤེལ་བྱ་རྒྱུ་བཅས་ཀྱི་གྲོས་འཆར་གང་རུང་འདོན་ཆོག།
 1. གོང་གསལ་གྲོས་འཆར་ཀ་བར་གཏན་འཁེལ་བྱུང་བ་ཡིན་ན་དེ་འབྲལ་བཟོ་བྱེད་པ་གཉིས་པ་འགོ་

འཇུགས་ཀྱིས་དོན་ཚན་རེ་རེ་བཞིན་བཟོ་སྒྲིབ་དང་བཅོས་བཅས་ཀྱིས་འཆར་རིམ་ཡོད་རིམ་པས་
འདོན་སྤྲོད་ཀྱི། ལས་རིམ་པལ་ཆེ་བ་འགོ་ལུགས་འདི་ཡིན།

2. གྲོས་འཆར་ཁ་པ་དང་། ག་པ་གང་རུང་གཏན་འཁེལ་བྱུང་ཆེ་དེ་དོན་བཞིན་བྱ་རྒྱུ་དང་། ཚོགས་
ཚུན་གྱི་རྒྱབ་གཉིས་དང་། སང་ཚོགས་ཀྱི་བསམ་འཆར་རིམ་བྱུང་སྤྱི་འཐུས་ཚུན་ལས་ཚོགས་
ཚུན་གྱིས་ཞིབ་འཇུག་གིས་འཆར་ཟིན་ལ་དགོས་ཤེས་སྟོན་འཕྲི་བཅོ་བཅས་བྱས་ཏེ། ཚོགས་
འདུ་རྗེས་སང་གྲོས་གཞིར་འཇུག་རྒྱུ་འོ་གྲོས་འཆར་འདོན་མ་དགོས་པར་ཐད་ཀར་ལས་རིམ་དུ་
བཅུག་སྟེ་བརྗོད་པ་གཉིས་པ་འགོ་འཇུགས་བྱེད་ཆོག།

- ཁྲིམས་འཆར་བསྐྱར་སྟོན། འཆར་ཟིན་གང་ཞིག་གོང་གསལ་ཁ་པ་དང་། ག་པ་གང་རུང་དུ་བཏང་བ་
ཚུན་ལས་ཀྱིས་ཕྱོགས་བསྐྱུས་བཅོ་བཅས་ཟིན་པ་ཞིག་བརྗོད་པ་གཉིས་པའི་སྐབས་ཆ་ཆང་ངམ། དོན་
ཚན་གྱི་ཐག་པ་ཁ་པས་བསྐྱར་དུ་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱ་རྒྱུ་ཡིན། སང་ཚོགས་ཀྱི་
བསམ་འཆར་བསྐྱར་བསྐྱུ་དགོས་པའི་གྲོས་འཆར་བྱུང་ན་ལན་གཅིག་སང་མོས་ལྟར་བྱེད་འཐུས།
 - བཅོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར། ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟིན་དེའི་ཁྲབ་ཆད་དམིགས་ལུལ་དང་མི་འགལ་བ་
དང་། སྐབས་བབ་ཀྱི་དོན་ཚན་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ། དེ་སྤེལ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཐག་གཅོད་
དང་མ་མཐུན་པ་མིན་པ། ཆོག་བརྗོད་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟིན་དང་གཞི་མཆུངས་ཤིང་། བན་སྟོན་
དང་མཐུན་པ་བྱུང་ན། ཁྲིམས་ཡིག་གསུམ་གྱི་གཞི་འཆར་ཟིན་གང་ཞིག་ལ་བཅོ་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་
འབྲུལ་ཆོག་པ་ཡིན།
 - བཅའ་ཁྲིམས་བཅོ་བཅས་སམ་བསྐྱར་བཅས་ཁྲིམས་འཆར།^[6] བཅའ་ཁྲིམས་བཅོ་བཅས་སམ་བསྐྱར་
བཅས་ཁྲིམས་འཆར་འབྲུལ་ཆུ་ལ་ཁྲིམས་འཆར་སྤྱི་འོ་སྤྱི་གསོལ་ལྟར་ཡིན་ཡང་།
 - བཅའ་ཁྲིམས་བཅོ་བཅས་སམ་བསྐྱར་བཅས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་བཟོ་སྒྲིབ་བྱས་རྗེས། དོན་ཚན་གཅིག་
ལས་སང་བ་དང་། དོན་ཚན་རེ་རེ་ནང་གསེས་དབྱེ་བ་ཡོད་ན། ནང་གསེས་རེ་རེ་དང་དོན་ཚན་རེ་རེ་
འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་དང་། དེའི་རྗེས་ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་རྫོགས་ལ་འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས།
1. དོན་ཚན་རེ་རེ་འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་སྐབས། བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་སྟོན་སྒྲིབ་དང་། ལེའུ་དང་པོའི་
དོན་ཚན་དང་པོ་དང་གསུམ་པ། བཞི་པ། ལེའུ་གཉིས་པ་དང་གསུམ་པའི་དོན་ཚན་ཡོངས་
རྫོགས་བཅས་དང་འབྲེལ་བ་ཞིག་ཡིན་ན། སྤྱི་འཐུས་ཅ་འཕོར་གྱི་བཞི་ཆ་གསུམ་ཡན་གྱི་མོས་
མཐུན་ཐོབ་དགོས་པ་དང་། དོན་ཚན་གཞན་ལ་ཅ་འཕོར་གྱི་སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་གྱི་མོས་

6 གོ་ནོར་མི་འབྱུང་བའི་ཆེད་དུ། ཁྲིམས་སྒྲིག་འགྲུལ་བ་གཏོང་རྒྱུ་འོ་ཁྲིམས་འཆར་ཐོག་མ་དེར་བཅོ་བཅས་དང་། བཅོ་བཅས་དེར་སྟོན་འཕྲའི་ཁྲིམས་འཆར་ལ་
བསྐྱར་བཅས་ཞེས་གཅིག་མཆུངས་བཅོས་ཡོད། སྤྱི་ལྟན་གྱི་ཚོགས་འདུའི་འགོ་ལུགས་དང་ལས་དོན་བྱེད་ཕྱོགས་ཀྱི་སྒྲིག་གཞིར་ཐ་སྐད་འདི་དག་སྤྱི་ལྟན་
ནས་བཀོལ་ཡོད།

མཐུན་བྱེད་དགོས།

2. གཏན་འབེབས་ཁྲིམས་འཆར་ལ་ཚོག་མཆན། སྤྱི་མོས་སམ་དགོས་ངེས་མང་མོས་ཀྱིས་གཏན་འབེབས་ཟིན་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་ཟིན་ནམ། སྤྱིག་གཞི་འཆར་ཟིན་ལ་ཚོགས་གཙོས་མིང་ཉགས་བཀོད་དེ་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་དུས་ཆེས་ནས་ལས་ཉིན་ ༡༥ རང་ཚུན་བཀའ་སློན་ཁྲི་བར་ཚོག་མཆན་མིང་ཉགས་འཕོད་ཆེད་འབྲུལ་དགོས།
- ཁྲིམས་སྤྱིག་འཆར་ཟིན་ལ་ཚོག་མཆན་དང་གསལ་བསྟགས། ཁྲིམས་ཡིག་དང་། སྤྱིག་གཞི་ནམས་ཀྱི་འཆར་ཟིན་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ནས་གཏན་འབེབས་གནང་བར་བཀའ་སློན་ཁྲི་བར་ལས་ཉིན་ ༡༥ རང་ཚུན་ཚོག་མཆན་མིང་ཉགས་འཕོད་དགོས་ཤིང་། བཀའ་སློན་ཁྲི་བར་ཁྲིམས་འཆར་ཕྱིར་སློག་དང་བཀག་འཕོག་གི་དབང་ཆ་ཡོད། །

ལེའུ་ལྷ་པ། སྲིད་རྒྱལ་ཁབ་བསྐྱར་གྱི་གྲུབ་ཆ་གཤེབ་བསྐྱར།

ས་བཅད་དང་པོ། གོ་དོན།

ཆབ་སྲིད་མ་ལག་ཤིལ་པོའི་ཁྲོད་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་གྱི་གལ་ཆའི་རང་བཞིན་དང་རང་ཚུགས་གྱི་རང་བཞིན་མངོན་གསལ་ཆེ་བུ་འགོ་བཞེན་པ་དང་བསྐྱར་ནས། དེའི་འགན་དབང་ཡང་འཕར་སློན་གྱི་ད་བཞིན་ཡོད། འཛིན་སྐྱོང་གི་གྲེད་སྒོ་ནམས་ཐད་ཀར་མང་ཆོགས་གྱི་བདེ་སྤྱད་དང་ཕན་གོད་འབྲེལ་ཡོད་སྟབས། རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཁྲིམས་བརྩམས་ལམ་ལུགས་རྒྱལ་ལོན་བྱུང་མཆིས། དེ་དག་གི་སྲིད་རྒྱལ་ཁབ་བསྐྱར་གྱི་གྲུབ་ཆ་སྟེ། འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཁག་ལ་དབྱེད་བསྐྱར་བྱ་རྒྱ་འགངས་ཆེ།

དེར་རབས་རྒྱལ་ཁབ་ཆོས་སྲིད་རྒྱལ་ཁབ་བསྐྱར་གྱི་གྲུབ་ཆ་དེས་མང་ཆོགས་གྱི་འདོད་འདུན་ལ་བསྐྱར་བཅི་བྱ་རྒྱ་གལ་འགངས་ཆེ་བར་གྱེད་ཅིང་། གཞུང་གིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་སྲིད་རྒྱལ་མཐའ་དག་མང་ཆོགས་གྱི་སྒྲིའུ་མཆོན་པའི་གྲོས་ཆོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པར་འདོད་པ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་གི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་དེ་དམངས་གཙོ་འཕེལ་སྐྱོར་སྤེལ་ཡོད་པར་། སྲིད་རྒྱལ་ཐག་གཅོད་གྱི་མཁན་འགོ་ཁྲིད་གཙོ་བོ་དང་། དེར་གཞོགས་འདེགས་གྱི་མཁན་དུ་མ་བཅས་ཀྱི་གཞི་ཅིའི་གྲུབ་ཆ་ནམས་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།

སྤྱི་ཡོངས་ནས་བཞད་ན། སྲིད་རྒྱལ་ཁབ་བསྐྱར་གྱི་གྲུབ་ཆ་དེ། ༡། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད། ༢། གཞུང་གི་འགན་འཛིན། ༣། འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྲིམས་བརྩམས་འབྲེལ་ལམ་བཅས་ཚུགས་གསུམ་ནས་དབྱེད་བསྐྱར་གྱི་ཆོག

ས་བཅད་གཉིས་པ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད།

༡། དབྱིན་ལན།

དབྱིན་ལན་ནི་ཁྲིམས་སྐྱོང་རྒྱལ་ལྷན་ Constitutional monarchy གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། དབྱིན་ཇིའི་གོང་མ་ས་

ལྷུ་ལ་བྱ་འཛིན་ཡིན་མོད། མིང་ཅམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ལས་དབང་ཆ་དོ་མ་གང་ཡང་མེད། དེ་ཕྱིན་རིའི་གོང་མས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆེ་མཐོང་མཆོན་པ་དང་། ‘དབང་ཆ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འབྲུང་ཁུངས་’ཡིན་ཞེས་བཤད་སྟོལ་ཡོད་ཀྱང་། རོན་དངོས་ཐོག་གོས་ཆོགས་དང་སྲིད་གཞུང་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་སྲིད་རྒྱུས་ལ་ཆོག་མཆན་མཆན་ཉགས་འགོད་རྒྱ་ཅམ་ལས། ཆོད་སྟོག་གམ་བཀག་འགོག་གི་དབང་ཆ་མེད་ལ། དེ་དག་ལ་འགན་འཁུར་ཡང་ལེན་མི་དགོས། ཞིབ་ཐ་ནི།

༡། རྒྱལ་ཁབ་དབུ་ཁྲིད་ཀྱི་མཆན་ཐོག་ནས།

གྲོས་ཆོགས་སུ་མངའ་བདག་Crown in Parliament དང་། སྲིད་གཞུང་སློབ་འཛུགས་སམ་འཕོ་འགྲུར། ཞེ་བྲག་དཔོན་རིགས་བསྟོ་འཕེན། ཆོས་ཆོགས་ལ་འགོ་ཁྲིད། གཟེངས་ཉགས་སྟོད་པ་སོགས་དང་། དེ་བཞིན་ཕྱི་རྒྱལ་དང་གཡུལ་འཐབ་ཁབ་བསྐྱུགས་སམ་ཆིངས་འགྲིག་མངའ་ཁོངས་རྒྱ་བསྐྱེལ་ལས་བཅད་སྟོད་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་དོ་མར་ཡོད་ཀྱང་། དབང་ཆ་དེ་རིགས་གྲོས་ཆོགས་སམ་བཀའ་འགན་མཉམ་ཞུགས་མ་བྱས་ན་ཁབ་བསྐྱར་བྱེད་མི་ཐུབ།

༢། ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དང་།

ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འཁེབས་བྱས་པ་ལྟར་ན། གྲོས་ཆོགས་ནི་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་དང་དེ་ཕྱིན་རིའི་གོང་མ་བཅས་ལས་བྱུང་བ་དང་། ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དང་ཁབ་བསྐྱར་རམ་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་བྱེད་སྟོ་མཐའ་དག་དེ་ཕྱིན་རིའི་གོང་མའི་དགོངས་གཞི་གཞིར་བཟུང་ཡིན་པར་འདོད་ལ། གྲོས་ཆོགས་གོང་འོག་གི་ཆོགས་འདུ་ཚུགས་གོལ་གྱི་གསལ་བསྐྱུགས་དེ་ཕྱིན་རིའི་གོང་མས་བྱེད་ཅིང་། གྲོས་ཆོགས་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གམ་གྲོས་ཆོད་ལ་གོང་མས་ཆོག་མཆན་བཀོད་ན། གཞི་ནས་ཅ་འཛིན་གྱི་རྒྱས་པ་ལྟར་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ཁྲིམས་ཡིག་ལ་མཆན་ཉགས་བཀོད་པ་དེ་ནི་འཆར་ཅན་གྱི་བྱེད་སྟོ་ཅམ་ལས་ཅི་ཡང་མེན་ལ། བྱེ་ལོ་༡༩༠༩ ནས་ད་བར་གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་མིང་ཉགས་མ་བཀོད་པའི་གོང་མ་གཅིག་ཀྱང་བྱུང་མེད། དེ་བཞིན་གོང་མས་ཁྲིམས་ཀྱི་རྒྱས་པ་ལྟར་པའི་བཀའ་ཅན་ཁབ་བསྐྱུགས་བྱེད་ཆོག་པ་དེའི་ཆ་རྒྱུ་ཡང་གྲོས་ཆོགས་ནས་གཞིན་སྐྱེལ་གྱིས་བྱེད་དགོས།

༣། འཛིན་སྟོང་གི་དབང་ཆ་དང་།

དེ་ཕྱིན་རིའི་གོང་མ་ནི་དབུས་གཞུང་གི་འཛིན་སྟོང་འགན་འཛིན་ཡིན་པ་དང་། དེ་ཕྱིན་གཞུང་ལ་‘མངའ་བདག་རྒྱལ་མོའི་སྲིད་གཞུང་’ Her Majesty’s Government ཞེས་འབོད་ལ། གཞུང་གི་བྱེད་སྟོ་ཡོངས་སུ་

རྫོགས་པ་རྒྱལ་མོའི་མཆན་ཐོག་ནས་སྤེལ་གྱི་ཡོད། རྒྱལ་མོར་འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་ད་
འོག་སྤྱིད་སློན་དང་སློན་ཆེན་ཆོས་གཙུག་པོའི་མཐོ་རིམ་ཞི་བླ་དཔོན་རིགས་བསྐོས་འཐེན་དང་། ཆེད་ས་
འགྲིག་དང་དམག་འཐབ་སོགས་ཀྱི་འབྲེལ་གྱི་བྱེད་སློབ་ཁག་སྤེལ་རྒྱུའི་དབང་ཆ་དེ་ཡོད། ཡིན་ནའང་། དབང་
ཆ་དེ་རིགས་སྤྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་འཕྲུལ་གཞིར་བཟུང་ངམ། གཞན་གྱིས་མཉམ་རུབ་འོག་ཁྲུབ་བསྐྱར་བྱེད་དགོས།
སྤྱིད་སློན་བསྐོས་གཞན་སྐབས་སྤྱི་ཕྱོགས་ཀྱི་འཕྲུལ་གཞིར་བཟུང་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཕྲུས་མི་མང་ཤོས་ཀྱི་སྤྱིད་དོན་
ཆོགས་པའི་འགོ་བློ་སྤྱི་ཡོན་ལ་ཆོག་མཆན་སྤྱོད་པ་དང་། མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་བསྐོས་འཐེན་བྱེད་པར་
སྤྱིད་སློན་ནམ་བཟང་འགན་ནས་ཐག་གཅོད་རི་བྱུང་ལྟར་ཁྲུབ་བསྐྱར་གྱི་དགོས་ཤེས་ལ་འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཆ་
གཞན་དག་གྱུར་སློན་ཆེན་ཆོས་གཞིན་སྐུལ་བྱུང་ན་ལས། རང་ཉིད་གཅིག་ལུས་ཁྲུབ་བསྐྱར་བྱེད་ཐབས་
མེད།

༧། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་ད།

གོང་མས་རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ཉེས་ཡང་བཅོན་གྲོལ་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། ཉེས་ཆད་ཆག་ཡང་ངམ་ཉེས་དོན་
གཏུག་བཤེར་མཆམས་འཛིན་བྱེད་ཆོག་ལ། མི་མེད་སྤེལ་ཡུལ་ས་ཁུལ་གྱི་ཁྱོད་གཏུག་བྱེད་མཁན་
ཆོས་གྲོས་འདོན་ལྟན་ཁང་^[1]གི་ཁྲིམས་འཛིན་ཆོགས་རྒྱུ་ Judicial Committee of the Privy Council ལ་
ཁྱོད་གཏུག་ལྷན་རྒྱུ་ཆོག་མཆན་སྤྱོད་ཆོག

༨། དབང་ཆ་ད་གཞན།

- ཆབ་སྤྱིད་ཀྱི་གནད་དོན་ཆེ་ཁག་ནམས་སྤྱིད་སློན་དང་འབྲེལ་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་ངེས་པར་དུ་དབྱིན་རིའི་
གོང་མར་སྐྱོན་གསན་འབྲུལ་དགོས་པ་དང་།
- གཞུང་གི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་ཀྱི་མ་འོས་པའི་བྱ་སྤྱོད་དམ་བྱས་འཛོལ་ལ་ཉན་བད་གཏོང་ཆོག་ལ།
- གཞུང་གིས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཕན་པའི་སྤྱིད་རྒྱལ་སམ་ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་ལག་བསྟར་ལྷན་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱ་མཆན་
གཞན་ལ་བཞེན་ནས་ཆམ་ཆོམ་བྱེད་སྐབས། གོང་མས་སྐུལ་འདེབས་བྱེད་ཆོག
- འཆར་ཅན་ངེས་གཟུང་མིག་དམར་གྱི་དགོང་མོར། སྤྱིད་སློན་ནས་རྒྱལ་མོར་ལས་དོན་སྐྱོན་གསན་ཆུ་ཆོད་
གཅིག་ངེས་བྱེད་པ་དང་། གསང་རྒྱུའི་ཆེད་དུ་ནང་དོན་ཆོག་ཐོར་འགོད་མི་ཆོག
- ཉན་ལྟར་རྒྱལ་མོས་ཆུ་ཆོད་མ་ནས་ཅམ་ངེས་གྲོས་ཆོགས་དང་། འཛིན་སྐྱོང་སྤྱེ་ཁག་སོ་སོ་ནས་ཕུལ་

1 གྲོས་འདོན་ལྟན་ཁང་ privy council བེ། དབྱིན་རིའི་གོང་མས་གྲོས་འདི་གནད་ཡུལ་གྱི་སྤྱི་ཆན་ཞིག་སྤྱི། དེ་སྤྱི་གནད་ཡོད་དཔོན་རིགས་དང་ཆོས་དཔོན་
སོགས་ལས་གྲུབ་ཅིང་། བཟང་ཤག་ལྟ་བུའི་དབང་ཆ་དེ་ཆོས་པོ་ཡོད་ཀྱང་། རིམ་བཞིན་དབང་ཆ་ཉམས་ཏེ་ད་ཆ་གྲུས་སྤེལ་མཆོན་པའི་སྤྱི་ཆན་ནམ་བཟང་ཆ་
སྤྱི་གསའི་ལས་ཁང་ཅམ་ཡིན། དེའི་ཁོངས་སྤྱི་ཆན་འདྲ་མིན་ཡོད་པ་ལས། ཁྲིམས་འཛིན་ཆོགས་རྒྱུ་ནི་དབྱིན་ལན་གྱི་ཆོས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་གྲས་ཤིག་
ཡིན།

བའི་གཞུང་འབྲེལ་ཡིག་ཆར་གཞིགས་ཞིབ་ཆོག་མཆན་འགོད་དགོས།

ཁ། རྒྱ་རན་སྤྱི་

༡༩༩༣ ལོ་ནས་བརྒྱུད་མང་ཆོག་གསུམ་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་སྲིད་འཛིན་བསྐྱོད་གཞག་གྲེད་ཅིང་། ཡུན་ཆད་ལོ་༧ ཡིན། ༢༠༠༣ ལོ་ནས་ཡུན་ཆད་ལོ་༥ བཅོས། འོས་བསྐྱེད་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཆན་༩༧༩ ནང་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ལྟར་ན། རང་ལོ་༢༣ ནིལ་ལོ་ལོན་མཁན་གྱི་རྒྱ་རན་སྤྱིའི་སྲིད་མངས་ཆང་མ་སྲིད་འཛིན་གྱི་འོས་གཞིར་འཇུག་ཆོག་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་དངོས་གཞིའི་འོས་གཞི་ཆགས་པ་ལ། རིམ་པ་ཁག་གི་མི་དམངས་འཕུས་མིའམ་གྲོང་ཁྱེར་སྲིད་ཁྲིམས་༥༠༠ ཡན་ནས་རྒྱུ་སྐྱོར་མིང་ཉག་མ་འགོད་དགོས་པ་དང་། གཏའ་དངུལ་རྒྱ་སྐོར་ཆིག་ཁྲི་སྟོང་དགོས། འོས་བསྐྱེད་རིམ་པ་གཉིས་སུ་གྲེད་ལ། རིམ་པ་དང་པོའི་སྐབས་སུ་འོས་གཞི་སྲུ་རུང་ལ་འོས་ཐོབ་བརྒྱ་ཆའི་༥༠ ཡན་རུང་ན་འདེམས་ཐོན་རུང་བར་ཆ་འཛིན་གྲེད་པ་དང་། གངས་ཆད་མ་འོངས་ཆེ། འོས་ཐོབ་མཐོ་ཤོས་གཉིས་ཅེ་བའོག་གིས་རིམ་པ་གཉིས་པའི་འོས་བསྐྱེད་ནང་མང་མོས་སུ་རུང་དེ་སྲིད་འཛིན་དུ་འདེམས་བསྐྱོད་པ་ཡིན། འོས་གཞི་སྲུ་རུང་ཞིག་ལ་རིམ་པ་དང་པོའི་འོས་བསྐྱེད་ནང་འོས་ཐོབ་བརྒྱ་ཆའི་༥ ཡན་མ་འོངས་ཆེ། དེའི་གཏའ་དངུལ་རྒྱ་མས་འོས་ཐོབ་བརྒྱ་ཆའི་༥ ཡན་འོངས་མཁན་ཆོའི་དེའི་བསྐྱེད་ཀྱི་འགོ་བྱོན་དུ་གཏོང་བ་ཡིན།

ཅ་ཁྲིམས་དོན་ཆན་ལྔ་པའི་ནང་། “སྲིད་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ནས་ཅ་ཁྲིམས་ལ་ལྟ་སྦྱུལ་སྤྱད་བཅི་གྲེད་དགོས། ཁོང་རང་ཉིད་ནས་འདུམ་གཅོད་བརྒྱུད། སྲིད་པའི་དབང་ཆའི་ཕྱེ་ཆན་གྱི་རྒྱུན་ལྡན་གྲེད་སྐོར་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཡུན་གནས་རང་བཞིན་ལ་འགན་ལེན་གྲེད་དགོས། སྲིད་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ནི་རྒྱལ་ཁབ་རང་བཅོན་དང་། མངའ་ཁོངས་གཅིག་གྱུར། མནའ་འབྲེལ་གྱི་གྲོས་ཆོད་དང་ཆེད་མེད་ཡིག་ལ་བཅི་བཀུར་འགན་ལེན་གྲེད་མཁན་ཡིན་”ཞེས་སྲིད་འཛིན་གྱི་གོ་གནས་དང་གྲེད་རྒྱུས་ལ་སྟོན་ཆིག་ཁག་གསལ་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། སྲིད་འཛིན་གྱི་འགན་དབང་ཁག་སྲིད་འཛིན་ཁོ་ནར་དབང་བ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་ཁུངས་གཞན་དང་མཉམ་སྦྲེད་ཀྱི་དབང་ཆ་བཅས་རིགས་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག་

༡། སྲིད་འཛིན་ཁོ་ནར་བདག་པའི་དབང་ཆ།

རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་ཁུངས་སམ་འགོ་སྲིད་གཞན་ལ་བརྟེན་བསྐྱར་མ་དགོས་པར། སྲིད་འཛིན་གཅིག་ཕུས་ཐག་གཅོད་ཆོག་པའི་དབང་ཆ་དེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་འབྲེལ་ཡོད་ལ་བསམ་ཚུལ་དེ་བསྐྱར་གྲེད་ཆོག་ཀྱང་། བསམ་ཚུལ་དེ་རིགས་ལ་ཉན་འཛིན་གྲེད་དགོས་པའི་ངེས་པ་མེད།

- སྲིད་སྟོན་བསྐྱོད་འཐེན། སྲིད་འཛིན་གྱིས་སྲིད་སྟོན་བསྐྱོད་གཞག་གྲེད་པ་དང་། སྲིད་སྟོན་གྱིས་དགོངས་ཤོག་གཏང་འགྱུར་ལྟར། དེའི་གོ་གནས་ཕྱིར་བསྐྱེད་ཆོག་ལ། སྲིད་སྟོན་ནས་བསམ་

- འཆར་བཏང་འབྱོར་ལྟར། སྲིད་གཞུང་གི་མི་སྣ་གཞན་དག་བསྐོ་འཐེན་བྱེད་ཆོག
- གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ར་བསྟུ། སྲིད་གཞུང་དང་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་དབར་ཚོད་རྩོག་བྱུང་ཆེ། སྲིད་འཛིན་ནས་སྲིད་ཚོན་དང་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ཚོགས་གཙོ་རྩི་བསྟུར་གྱིས། གྲོས་ཁང་འོག་མ་གྱི་ར་བསྟུ་དང་། བསྟུར་དུ་འོས་བསྟུའི་གསལ་བསྒྲགས་བྱེད་ཆོག སྲིད་ཚོན་དང་ཚོགས་གཙོ་གཉིས་ལ་བསམ་ཚུལ་འདི་ཅུ་ལས། དེར་ཉན་འཛིག་དགོས་དོན་མེད།
 - དམིགས་བསལ་དབང་ཆ། སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་ལུགས་དང་། རྒྱལ་ཁབ་རང་བཙན། མངའ་ཁོངས་གཅིག་གྱུར། རྒྱལ་སྤྱིའི་འོས་འགན་སྒྲུབ་པ་བཅས་ལ་ཐད་ཀར་ང་འག་གི་དཀའ་ཉེན་བྱུང་བའོ། ཅ་ཁྲིམས་སྲུག་ཏན་འབེབས་བྱས་པའི་སྤྱི་བའི་དབང་ཆའི་སྡེ་ཆོན་གྱི་རྒྱན་ལྡན་བྱེད་མྱོར་འགོག་རྒྱུ་སྐབས། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཅ་ཁྲིམས་དོན་ཆོན་༡༤ པར་གསལ་བའི་དམིགས་བསལ་དབང་ཆ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། དེར་ཆད་བཀག་གང་ཡང་མེད།
 - རྒྱལ་མཐོན་མཆོན་ཆ་བཀོལ་སྤྱོད། སྲིད་འཛིན་ནི་དཔག་དཔུང་གི་སྤྱི་འདོམས་པ་ཡིན། སྲིད་འཛིན་གྱིས་རྒྱལ་སྤྱང་ཚོགས་འདུ་དང་རྒྱལ་སྤྱང་ལྷན་ཚོགས་ལ་གཙོ་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། རྒྱལ་མཐོན་ཆ་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་ཆོག
 - ཅ་ཁྲིམས་ལྷན་ཚོགས་སྲུག་ཏན་འབེབས་བྱས་པ་དབང་ཆ། སྲིད་འཛིན་ནས་ཅ་ཁྲིམས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་དཔོན་དགུ་ལས་༣ ཐད་བསྐོ་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ཁྲིམས་དཔོན་དེ་དག་ལས་སྲུ་རུང་གཅིག་སྤྱི་བྱེད་ཁྲིམས་དཔོན་དུ་བསྐོ་གཞག་བྱེད་ཆོག་ལ། སྲིད་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་ཡིག་གསལ་རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆེང་ས་ཡིག་གང་རུང་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་བར་དོགས་ཆེ། དེ་ཉིད་ཅ་ཁྲིམས་ལྷན་ཚོགས་སྲུག་ཏན་འབེབས་ཆེད་གཏོང་ཆོག
 - གྲོས་ཚོགས་སྲུག་ཏན་གསུང་འཕྲིན། སྲིད་འཛིན་ནས་གྲོས་ཚོགས་སྲུག་ཏན་གྱི་གཞི་ཅིའི་ལས་ཤོགས་གསུང་འཕྲིན་སྤྱིངས་ཆོག་པ་དང་། གསུང་འཕྲིན་སྤོག་སྤྱངས་ཐེན་མཆོམས། གྲོས་ཚོགས་ནས་དེའི་ནང་དོན་ལ་བསྐོ་སྤྱོད་བྱེད་མི་ཆོག གྲོས་ཚོགས་མ་འཆོགས་པའི་སྐབས་གསུང་འཕྲིན་བསྟུང་ཆེ། དེའི་ཆེད་ཆོགས་འདུ་སྐོང་དགོས།

༡། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལས་ཁུངས་གཞན་དང་མཉམ་སྤྱོད་ཀྱི་དབང་ཆ།

སྲིད་འཛིན་གྱིས་དབང་ཆ་གང་ཞིག་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་སྐབས། དེས་པར་དུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་ཆའི་སྡེ་ཆོན་ཏེ། སྲིད་ཚོན་ནས་ཚོན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས། གྲོས་ཚོགས་སོགས་དང་གྲོས་མོལ་བྱེད་དགོས་པའི་དབང་ཆ་ལ་ཐེད།

- མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུ། སྤྱི་བའི་དབང་ཆའི་སྤེ་ཆོན་གྱི་སྤྲིག་འཛུགས་སམ། ཟླ་རན་སི་སྤྱི་མཐུན་གྱི་གྲོས་ཆོད། ཅ་ཁྲིམས་དང་མ་འགལ་ཡང་། ཆོག་མཆན་བཀའ་འཁྲོལ་གནང་ཆེད་ལྟའི་བྱེད་སྒྲའི་ལམ་སྟོལ་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་གཞིའི་ཆེད་ས་ཡིག་སོགས་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུ་བྱེད་སྐབས། མིང་འཛིན་ནས་རང་ཉིད་གྱིས་སྤངས་འཛིན་འོག་ཏུ་ཡོད་པའི་འཛིན་སྐྱོང་བརྒྱད། གྲོས་ཆོགས་སུ་མོས་མཐུན་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱུང་ན། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུ་བྱེད་ཆོག།
- དཔོན་རིགས་བསྐོ་འཐེན། ཅ་ཁྲིམས་དོན་ཆོན་༡༣ རང་གཏན་འབེབས་བྱས་པ་ལྟར་ན། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཞིང་ག་གཉིས་ཀའི་དཔོན་རིགས་བསྐོ་གཞག་གི་དབང་ཆ་དང་མིང་འཛིན་ལ་ཡོད་པ་དང་། མིང་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དང་འདི་རིགས་གཞུང་གི་འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་ཁྲབ་ཀྱི་ཚུལ་དུ་འཇུག་པ་དང་། མིང་འཛིན་རང་གི་མཆན་ཐོག་ནས་སམ། མིང་སྐོན་ལ་དབང་བསྐྱར་གྱིས་ཁྲབ་བསྐྱར་བྱེད།
- སྤྱི་འབྲེལ་གྱི་དབང་ཆ། ཟླ་རན་སིའི་སྤྱི་འབྲེལ་གྱི་དབང་ཆ་དེ་མིང་འཛིན་དང་མིང་སྐོན་ཐུན་མོང་ནས་སྐྱོད་པ་དང་། སྤྱི་སྟོན་གཞུང་ཆབ་དང་དམིགས་བསལ་སྐྱེ་ཆབ་བསྐོ་གཞི་དང་། སྤྱི་རྒྱལ་གྱི་གཞུང་ཆབ་དང་སྐྱེ་ཆབ་ངོས་ལེན་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་པལ་ཆེ་བ་མིང་འཛིན་ལ་ཡོད་ཅིང་། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་ཆེད་ས་མོལ་ལམ་ཆེད་ས་ཡིག་བསྐོ་ལ་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དང་ཀྱང་མིང་འཛིན་རང་ལ་ཡོད།
- དཔག་དོན་གྱི་དབང་ཆ། རྒྱལ་ཡོངས་དཔག་དཔུང་སྤྱི་འདོམས་པའི་མཆན་ཐོག་ནས། མིང་འཛིན་གྱིས་ཆེས་མཐོའི་རྒྱལ་སྤྱང་ཆོགས་འདུའཇུག་རྒྱལ་སྤྱང་ལྷན་ཆོགས་ལ་གཙོ་སྐྱོང་གིས། རྒྱལ་སྤྱང་གི་སྤྱི་ཁྲབ་དཔུང་ཁྲིད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། མིང་སྐོན་གྱིས་ཞིབ་མཐའི་ལག་བསྟར་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས།
- ཆོད་སློག་གི་དབང་ཆ། མིང་སྐོན་གྱིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་སྤྲིག་གཞི་དང་སྟོལ་ཡིག་ཁག་མིང་འཛིན་ནས་སྤྱི་འཕྲོད་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། སྐོན་ཆེན་ལྷན་ཆོགས་ནས་ཐག་གཅོད་བྱས་པའི་བཀོད་ཁྲབ་ལ་མཆན་ཏྲགས་མ་བཀོད་ན་འཇུག།
- གྲོས་ཆོགས་སུ་མིང་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ། གྲོས་ཆོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་ཉིན་གྲངས་༡༥ རང་ཚུན་བསྐྱར་ཞིབ་སྒྲད་གྲོས་ཆོགས་སུ་སྤྱི་འཕྲོད་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ཆེད་ས་ཡིག་གང་ཞིག་ལ་སྐོ་མོས་མེད་ཆེ། དེའི་ཁྲིམས་འཆར་གྲོས་ཆོགས་སུ་འདུལ་གཏོང་མ་བྱས་ན་འདུས་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་གྲོས་ཆོགས་བརྒྱད་མ་དགོས་པར་ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅོས་ཀྱི་འཆར་ཐེན་ཐད་ཀར་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྟུར་གཏོང་ཆོག།

འདི་ལྟར། ཅ་ཁྲིམས་སུ་སྲིད་འཛིན་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབང་ཆ་འཁྱེད་གནས་སུ་བཞག་པ་དང་། ཆབ་སྲིད་གྲུབ་སྐྱེད་ཀྱི་ཆ་ནས་གངས་མང་ཤོག་ཁའི་འགོ་བློན་ཡིན་པ་ནས། གྲོས་ཁང་འོག་མ་དང་སྲིད་ཁྲོན། སྲིད་གཞུང་བཅས་ལ་སྐྱེད་སྲིད་ཀྱི་དབང་ཆ་ལས། འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཆ་དང་། ཁྲིམས་བཟུང་དབང་ཆ་དང་གང་འཆམ་བདག་ཏུ་བརྒྱུད་སྟེ། སྐབས་ལ་ལར་ཨ་རི་ལྷ་བུའི་སྲིད་འཛིན་ལས་ལུགས་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ལས་ཀྱང་དབང་ཆ་ཆེ་བ་ཡོད།

ག༽ ཨ་རི།

ཨ་རིའི་སྲིད་འཛིན་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་བློན་དང་འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན། སྐམ་མཆོ་གནས་གསུམ་གྱི་དག་དབུང་གི་སྤྱི་འདོམས་པ་ཡིན་ཞིང་། བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་བློན་དང་བསྟུར་ན་བྱུང་བར་ཆེ་ཤོས་ནི། ཨ་རིའི་སྲིད་འཛིན་ལ་ཆེས་མཐོའི་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཐག་གཅོད་དབང་ཆ་དུ་ལྡན་ཡོད།

༡། སྲིད་འཛིན་འོས་བསྟུན།

འོས་འཕེན་པའི་རུ་ཁག་ Electoral College བརྒྱུད་འདེམས་བསྟོན་བྱེད་ཅིང་། དེ་ཡང་མངའ་སྡེ་རེ་དབུས་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཕུས་མིའི་ས་མིག་ཅི་ཡོད་ཀྱི་སྒྲིམ་འབོར་ལྟར། ཨ་ཕིན་ཁོན་ཏེ་སེ་ཡི་འོས་འཕེན་པའི་ས་མིག་ན ༣ གསུམ་བསྟན་ཏེ་གྲུབ་ཡོད། (སྒྲིམ་འབོར་༥༣༩ = གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཕུས་མི་༡༠༠ + གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཕུས་མི་༤༣༩ + ཨ་ཕིན་ཁོན་གྱི་ས་མིག་ན)

སྲིད་དོན་ཆོགས་པའི་སྲིད་འཛིན་འོས་གཞི་ལ་མངའ་སྡེ་གང་རུང་གི་འོས་འཕེན་པའི་འོས་ཤོག་བྱེད་ཀ་ཡན་ཐོབ་ཆེ། མངའ་སྡེ་དེའི་འོས་འཕེན་པའི་འོས་ཤོག་ཆ་ཆང་མང་མོས་པལ་བ་ཐོབ་མཁན་གྱི་འོས་གཞི་དེར་བདག་པ་ཡིན་ལ། དེར་རྒྱལ་མཁན་ལ་ཆང་མ་ཐོབ་Winner takes all ཟེད། འོན་ཀྱང་། ཞེབ་ར་སི་ཀ་དང་མའེ་ཨིན་མངའ་སྡེ་གཉིས་སུ་ཡོངས་ཁྲབ་འོས་བསྟུན་བྱེད་པ་ཡིན། འོས་གཞི་གང་ཞིག་ལ་འོས་འཕེན་པའི་རུ་ཁག་གི་འོས་ཤོག་ན་༧༠ ཡན་བྱུང་ཆེ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིན།

༢། སྲིད་འཛིན་གྱི་འགན་དབང་།

- དཔོན་རིགས་བསྟོན་འཕེན། གྲོས་ཁང་གོང་མ་ནས་མོས་མཐུན་ཐོབ་དགོས་པའི་དབུས་ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འགན་འཛིན་དང་། བྱི་སྒྲོད་གཞུང་ཆ་བ། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་དང་ཁོངས་གཏོགས་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་སོགས་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་དང་། ཐད་བསྟོན་བྱེད་ཆོག་པའི་དམའ་རིམ་དཔོན་རིགས་ཡོད་ཆད་བསྟོན་འཕེན་གྱི་དབང་ཆ་དང་སྲིད་འཛིན་ལ་ཡོད།
- གཞུང་གི་ལས་དོན་ལ་སྟེ་བྱེད་དང་ལྟ་སྟུལ། སྲིད་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ཡིན་པོས་ནས་ཐད་ཀར་སྲིད་

གཞུང་གི་ལས་དོན་ཐམས་ཅད་ལ་སྡེ་བྱིན་དང་། མིང་གཞུང་གི་བྱེད་སྒོ་མཐའ་དག་ལ་ལྟ་སྟུལ་བྱེད་
ཅིང་། དབྱས་ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འགན་འཁུན་ནས་མིང་འཛིན་ལ་འགན་འཁུར་སྒྲངས་ཏེ་ལས་དོན་
སྟན་གསན་ཏེ་དགོས།

- ཁྲིམས་བཟུངས་ལས་དོན་ལ་ལམ་སྟོན་དང་སྟུལ་འདེབས། ཅ་ཁྲིམས་སུ་མིང་འཛིན་ལ་གྲོས་ཆོད་གྲོས་
འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆ་ཡོད་པ་དང་། ཨ་རི་གཞུང་གི་མིང་རྩ་སྐྱུ་ལྷན་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ལྷན་པའི་
ཐོག་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་སྟབས། མིང་འཛིན་གྱིས་རྒྱལ་དོན་ལས་བསྐྱོམས་སྟན་ཐོ་The State
of the Union དང་། དཔལ་འབྱོར་དང་སྟོན་ཅིས་ཀྱི་གསུང་འཕྲིན། དམིགས་བསལ་གསུང་འཕྲིན་
སོགས་བརྒྱུད་ནས། གྲོས་ཆོག་ལ་དགོས་ངེས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟུངས་སྟུལ་ལྟག་བྱེད་ཆོག
- ཁྲིམས་ཡིག་ལ་ཆོག་མཆན་དང་ཕྱིར་སྟོག་ གྲོས་ཆོག་གིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཡོད་དོ་
ཅོག་ལ་མིང་འཛིན་གྱིས་མཆན་ཉག་ས་བཞོད་ན་གཞི་ནས་རྩ་སྐྱུ་ལྷན་པ་ཐོན་པར་ཆ་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། མིང་
འཛིན་ནས་ལས་ཉིན་༡༠ རང་ཚུན་མོས་མཐུན་ནས་ཕྱིར་སྟོག་གི་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས། གལ་མིང་
ཕྱིར་སྟོག་བྱས་ཆོ། ༡། གྲོས་ཆོག་ནས་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱིས། གྲོས་ཁང་གོང་ལོག་གཉིས་ཀའི་འཐུས་མིའི་
སུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན། མིང་འཛིན་གྱི་ཆོད་སྟོག་རྩ་སྐྱུ་ལྷན་པའི་དབྱེ་བ་ཡིན། ༢།
གྲོས་ཆོག་སུ་འཐུས་མིའི་གངས་ཆ་མ་ལོངས་ན། ཁྲིམས་འཆར་ཅིས་མེད་ཡིན། མིང་འཛིན་གྱིས་
ལས་ཉིན་༡༠ རང་ཚུན་ཐག་གཅོད་གང་ཡང་མ་བྱས་ཆོ། ༡། གྲོས་ཆོག་འཆོག་སུམ་ཡིན་ན། ཁྲིམས་
འཆར་དེ་ཉིད་རང་བཞིན་གྱིས་ངོས་ལེན་བྱས་པར་ཆ་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཆོག་བར་མཆམས་
བཞག་པར་འཁེལ་ཆོ། ཕྱིར་སྟོག་བྱ་ཡུལ་མེད་པས། ལྷག་མའི་ནང་ནས་ཆོད་སྟོག་ pocket veto བྱེད།
- ཁྲིམས་ཡིག་ལག་བསྟར་། མིང་འཛིན་གྱིས་རང་ཉིད་ལ་བདག་པའི་དབང་ཆ་ཡོད་ཆད་དང་། གཞུང་
གི་ལས་ཁུངས་དང་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྟོབས་ལྷགས་ཡོངས་རྫོགས་བཞོལ་སྟོན་ཀྱིས། ཁྲིམས་ཡིག་ལག་
བསྟར་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་དགོས་པ་དང་། དེའི་སྔར་དུ་དག་པོའི་སྟོབས་ལྷགས་སྟུང་དེ་བཅན་ཤིང་
ཀྱིས་ཁྲིམས་ཡིག་ལག་བསྟར་བྱེད་ཆོག དེ་བཞིན་དུ་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་ལག་བསྟར་བྱེད་ཆེད་དུ།
ཁྲིམས་ཀྱི་རྩ་སྐྱུ་ལྷན་པ་ལྟན་པའི་འཛིན་སྐྱོང་བཞོད་ཁུངས་ཀྱི་ཁྲོད་ཀྱི་ཆོག
- དག་པོའི་སྟོབས་ལྷགས་ལ་འགོ་འདོམས། སྐུམ་མཆོ་གནས་གསུམ་གྱི་དག་པོའི་སྟེ་འདོམས་པ་
དང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་སྟུང་སྟོང་བྱས་པའི་དམངས་དམག་གི་སྟེ་འདོམས་པ་ཡིན་ཞིང་། ཕྱི་རྒྱལ་
ལ་གཡུལ་འབྱེད་གསལ་བསྒྲགས་སམ་སྐུམ་དམག་གསར་བསྟར་བྱེད་སྐབས། གྲོས་ཆོག་གི་མོས་
མཐུན་ཐོབ་དགོས། དམག་དཔོན་ཆོས་མིང་འཛིན་གྱིས་བཞོད་མངགས་ཅི་གནང་བཀའ་བཅི་དང་
ལེན་བྱེད་དགོས་ལ། མིང་འཛིན་གྱིས་ཐག་བཅད་པའི་འཐབ་རྩ་སྐྱུ་ལྷན་པ་ཆ་སྟོན་མེད་པའི་སྟོན་ལག་

བསྐྱར་བྱེད་དགོས།

- ཕྱི་འབྲེལ་སྤྱི་དྲུས་གཏན་འབེབས་ལག་བསྟར། ༡། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཕུས་མིའི་སྐུ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་ཆེད་སྡིག་བསྐྱོལ་འཛིན་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ༢། རྒྱལ་ཁབ་དབུ་བྱེད་གི་མཆན་ཐོག་ནས་ཕྱི་ཕྱོད་གཞུང་ཆབ་བསྐྱོ་གཏོང་དང་། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་གཞུང་ཆབ་དོས་ལེན། ༣། གྲོས་ཁང་གོང་མ་བརྒྱུད་དང་མ་བརྒྱུད་ཅི་རིགས་ཀྱི་ཐོག་ནས་ཕྱི་རྒྱལ་དང་མཉམ་དུ་ཆེད་སྡིག་གི་རྒྱས་པ་ལྡན་པའི་འཛིན་སྐྱོང་གྲོས་མཐུན་ Administrative Agreement འཛིན་ཆོག
- ཉེས་ཡང་གཏོང་བའི་དབང་ཆ། དབུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་དང་འགལ་བའི་སྤྱི་ཐོ་གང་ཞིག་ལ་ཁྲིམས་ཐག་བཅད་ཐེན་པའམ་གཅོད་ཉེད་སྐབས་སུ་གྲོས་ཆོག་ས་བརྒྱུད་མ་དགོས་པར་སྤྱི་དཔྱད་ཀྱིས་ཉེས་ཡང་གཏོང་ཆོག ཡིན་ནའང་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་དང་འགལ་རིགས་ལ་ཉེས་ཡང་གཏོང་མི་ཆོག

ང་། ཉེ་ཉོང་།

རྩ་ཁྲིམས་སུ། ཉེ་ཉོང་གོང་མ་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མཆན་ཉག་སྡིག་ལ། དེ་བཞིན་ཉེ་ཉོང་མི་དམངས་མཐུན་སྦྲེལ་གྱི་མཆན་ཉག་སྡིག་ཡིན། གང་ཉིད་ཀྱི་ཐོ་བབ་ནི་བདག་དབང་གནས་པའི་ཉེ་ཉོང་མི་དམངས་སྤྱིའི་བསམ་འདུན་ཡིན་ཞེས་དང་། གོང་མས་རྩ་ཁྲིམས་འདིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་རྒྱལ་འབྲེལ་ལས་དོན་ཁག་ལས། སྤྱི་དྲུས་ལ་བྱི་ཞེས་བྱེད་མི་རིགས་ཞེས་བཞོད་ཡོད། དེ་ལྟར་ན། ཉེ་ཉོང་གོང་མ་ནི་མིང་ཅམ་གྱི་དབུ་བྱེད་ Figure head ཡིན་ལ། དེའི་ཁྲི་རབས་ཁྲིམ་རྒྱུད་ནང་ཁྲལ་ནས་འཛིན་དགོས། ཉེ་ཉོང་གོང་མས་བཀའ་ཤག་ནས་སྐྱོན་འབྲུལ་ཁྲལ་པའམ་མོས་མཐུན་ཐོབ་པའི་ཐོག་རྒྱལ་འབྲེལ་ལས་དོན་ཁག་སྐབ་པའི་དབང་ཆ་དུ་ཁྱབ་ཁོངས་ནི།

- ༡། རྩ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅོས་གྲོས་ཆོད་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་བཞོད་ཁྱབ། ཆེད་སྡིག་སོགས་ཁྱབ་བསྐྱེད་སྐབས་
- ༢། གྲོས་ཆོག་སྤྱད་སྐྱོང་།
- ༣། གྲོས་ཆོག་སྤོལ་མ་བྱེད་བསྟུ།
- ༤། གྲོས་ཆོག་སྤྱུས་མིའི་འོས་བསྟུ་གསལ་བསྐྱེད་སྐབས་
- ༥། རྫོན་ཆེན་དང་ཁྲིམས་ཀྱིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་དཔོན་རིགས་གཞན་བསྐྱོ་འཐེན་ལ་ཆོག་མཆན་དང་། གཞུང་ཆབ་དང་སྐྱེ་ཆབ་ཀྱི་དོས་ལེན་ཡིག་ཆ་ Credentials ལ་ཆོག་མཆན།
- ༦། བཅོན་གྲོལ་ལམ་ཉེས་ཡང་། ཉེས་པ་རྩ་ཆག་ཐོབ་ཐང་སྤྱར་གསོ་ལ་ཆོག་མཆན།
- ༧། གཞེད་སྤྱོད་བྱུག་ཁྲིམ་གསོལ་བསྐྱེད།
- ༨། ཆེད་སྡིག་བཀའ་ཤེལ་ཡིག་ཆར་ཆོག་མཆན་དང་། ཕྱི་འབྲེལ་ཡིག་ཆ་གཞན་ལ་ཆོག་མཆན།
- ༩། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་གཞུང་ཆབ་དང་སྐྱེ་ཆབ་ལ་དོས་ལེན།

༡༠། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་མཛད་སྤྱོད་ཆེ་ཁག་ལ་གཙོ་སྤྱོད་།

༡༡། གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱིས་དམིགས་འཇུག་གཞིར་བཟུང་མིང་སློན་བསྐོ་གཞག་

༡༢། བཀའ་ཤག་གིས་དམིགས་འཇུག་གཞིར་བཟུང་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་བསྐོ་གཞག་

ཅ། འཇར་མན།

འཇར་མན་ནི་བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས་ཡིན་སྟབས། མིང་འཛིན་ལ་མིང་ཅམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་ཁྲིད་ཀྱི་མཆོན་གནས་ཅམ་ལས་འཛིན་སྤྱོད་གི་དབང་ཆ་དམིགས་དང་། མིང་འཛིན་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀར་འཇར་མན་གྱི་འོ་ཆ་བཟུང་ལ། འཇར་མན་དུ་མིང་འཛིན་གཞིན་པ་བསྐོ་སློལ་མེད། རང་ལོ་༩༠ ཡན་བཟུལ་ཞིང་གྲོས་ཆོག་གས་འཇུག་མིང་འོས་འཕེན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་མཁན་ཆང་མ་འོས་གཞིར་འཇུག་ཆོག་ལ། ལས་ཁུར་ཡུན་ཆད་ལོ་༥ དང་། སྐབས་གཅིག་རིང་བསྐྱར་དུ་འོས་གཞིར་འཇུག་ཆོག་འོས་བསྟུ་བྱེད་སྟངས་ནི། གྲོས་ཆོག་གས་འཇུག་མི་རྣམས་དང་། དེ་དང་གྲངས་མཚུངས་ཀྱི་མངའ་སྡེ་ཁག་གི་ས་གནས་གྲོས་ཆོག་གས་ནས་འདེམས་གཏོང་བྱས་པའི་འཇུག་མི་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཆོག་གས་ཆེན་ནས་འོས་བསྟུ་བྱེད། གྲོས་ཆོག་གས་འཇུག་མིའི་སྐུ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་མིང་འཛིན་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་ཆོ། དབུས་རྩ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲིམས་བཤེར་འདི་གཙོ་བོ་བྱེད་པ་ཡིན། མིང་འཛིན་གྱི་འགན་དབང་ནི།

༡། ཕྱི་རྒྱལ་དང་ཆིངས་ཡིག་བསྐོ་ལ་འཛིན་དང་། སྐྱ་ཆ་བཟུང་གཏོང་ངམ་འོས་ལེན།

༢། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་མིང་སློན་བསྐོ་བཟུང་བཏང་འགྱུར་ལ་ཆོག་མཆོན་མཆོན་ཏགས་བཀོད་དེ་ཁུབ་བསྐྱབས།

༣། གྲོས་ཁང་འོག་མར་མིང་སློན་གྱི་འོས་དམིགས་མིང་འདོན་དང་། མིང་སློན་དང་སློན་ཆེན་གཞན་བསྐོ་འཕེན།

༤། གྲོས་ཁང་འོག་མ་འཆོག་སྐྱའི་བསམ་འཆར་འདོན་ཆོག་ལ། མིང་སློན་གྱིས་གཞུང་གི་རྒྱུན་ལྡན་ལས་དོན་སྟུན་སློན་ལ་ཉན་རྒྱུ་དབང་ཆ་ཡོད།

༥། མིང་སློན་གྱིས་རེ་སྐུ་ཞུས་པ་གཞིར་བཟུང་གྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྟུ་དང་། འོས་བསྟུ་ཆེན་མོ་སྐྱ་བསྐྱར་གསལ་བསྐྱབས།

༦། ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཟིན་པུ། ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་མཆོན་པའི་དབུས་གཞུང་གི་ཞི་བླ་དཔོན་རིགས་བསྐོ་འཕེན།

༧། བྱ་དགའ་གཟེངས་ཏགས་གསོལ་བསྐྱལ།

༨། གཞུང་གིས་ང་ཚོ་ཁྲིམས་འཆར་དུ་ཅིས་ཏེ། གྲོས་ཁང་གོང་མར་མོས་མཐུན་བྱུང་ཟིན་པ་གང་ཞིག་གྲོས་

ཁང་འོག་མས་ཕྱིར་སློག་བྱས་ཆེ། སྲིད་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་བཟོ་ངོ་བླ་གི་གནས་སུ་གྱུར་བའི་གསལ་
བསྐྱགས་བྱེད་ཆོག།

༥། རྒྱལ་ཁབ་ལ་ཕྱི་ནས་བཅན་འཛུལ་གྱི་ཉེན་ཁ་སླེབས་ཆེ། ཁྲོས་ཁང་འོག་མའི་བཀའ་འཁྲོལ་ཐོབ་པ་བརྒྱད་
རྒྱལ་སྤང་གི་བཀའ་ཅི་བྱུང་བསྐྱགས་བྱེད་ཆོག།

༡༠། དམིགས་བསལ་གནས་སྤངས་འོག་ཉེས་ཡང་བཅོན་གྲོལ་གཏོང་ཆོག།

སྲིད་སློན་བསྐོ་འཐེན་དང་། ཁྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྐྱུ་ལས་གཞན་པའི་སྲིད་འཛིན་གྱི་ལམ་སྟོན་དང་བཀའ་
ཅི་ཁག་ལ་ངེས་པར་དུ་སྲིད་སློན་ནས་འབྲེལ་ཡོད་སློན་ཆེན་ནས་མཆོན་ཉགས་མཉམ་སྤྱར་ཡོད་དགོས།

ཅ། བོད་མིའི་སློག་འཛུགས།^[2]

བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་དོན་ཆེན་དང་པོར། བོད་ཀྱི་ལྷ་སྐལ་སྤྱན་རས་གཟིགས་དབང་མིའི་
གཟུགས་སུ་བྱོན་པའི་ཁམས་གསུམ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཡགོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆུ་མེད་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་
ཉི་འཛིག་ཉེན་ཞི་བདེའི་དེད་དཔོན་དང་། ས་སྤྱིང་ཡ་རྒྱལ་བསྟན་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་མངའ་བདག་བོད་མི་ཡོངས་ཀྱི་
མགོན་ཆུ་བས། ལྷན་མེད་པའི་དབུ་འཁྲིད། ལྷང་དོར་ལམ་སྟོན་པ། བོད་མིའི་ངོ་བོ་དང་། དེའི་ཆེག་སྒྲིལ་གྱི་མཆོན་
ཉགས། བོད་མི་ཡོངས་ཀྱི་རང་དབང་ལྡན་པའི་མགྱོན་ཆབ་པ་བཅས་ཡིན། གནས་བབ་འདི་དག་ནི་ལོ་གངས་བརྒྱ་
ཕྱག་མང་པོའི་བྱང་རབས་དང་། རིག་གཞུང་། མངའ་དབང་ལྡན་པའི་བོད་མིའི་མངོན་འདོད་བཅས་ལས་བྱུང་པ་ཡིན།
དེའི་ཕྱིར་གཤམ་གསལ་གྱི་མཛུགས་ཀྱི་སྤྱད་འགན་དང་སྤྱད་བའང་རྣམས་རང་ཆས་སུ་ཡོད།

༡། བོད་མིའི་བདེ་དོན་དང་བསམ་སྦྱོར་གྱི་ཡར་རྒྱས། ཆོས་དང་རིག་གཞུང་། རིག་གནས་བཅས་ཀྱི་སྤྱང་
སྦྱོར་དང་དར་སྤེལ། བོད་ཀྱི་ཅ་དོན་སྤྱབ་ཐབས་ཀྱིས་མཆོན་བོད་མི་དང་བོད་མིའི་སློག་འཛུགས་ཀྱི་ལས་
དོན་གང་ཅིའི་ཐོག་ལམ་སྟོན་དང་བཀའ་སློབ། སྤྱལ་ལྷག་གནང་རྒྱ།

༢། ཡགོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གིས་དགོས་གཤམ་ནམ་གཟིགས་སྐབས་དང་། འགོ་འཁྲིད་
རྣམས་ཀྱིས་གསོལ་འདེབས་ནམ་ཞུས་ལ་བོད་མི་རིགས་དང་། སྤྱི་ཆོགས། བསྟན་སྲིད་ཀྱི་གཤམ་ཆེའི་

2 བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཐེངས་ ༡༥ པ་གཏན་འཁེབས་བྱུང་བའི་རྗེས་སུ། དོན་ཆེན་ ༡༩ པར་གསལ་བའི་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་འཛིན་ཞེས་
པའི་ཆེག་གཞི་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱས་ཡོད་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་དབུ་འཛིན་ལ་མཛུགས་འགན་ ༩ པ་གཏོད་ཡོད་པ་ལས། ༡། ཁྲིམས་སློག་གཏན་འཁེབས་ཁག་ལ་ཆོག་མཆོན་
དང་གསལ་བསྐྱགས། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེད་བྱུང་བའི་ཆོད་འཛིན་མིང་རྟགས། བྱས་རྗེས་གཟེངས་རྟགས་དང་། གོ་མིང་བདག་ཁྱེད་སྤྱད་རྒྱ་
བཅས་བཀའ་སློབ་ཀྱི་པར་ཆ་བཀོས་བྱས་པ་དང་། ༢། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་སུ་གསུང་བཤད་དང་། གསུང་འཕྲིན་ཞེས་པའི་ཆབ་ཏུ། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་སུ་
ལས་དོན་སྟན་ཏུ་དང་། གནམ་བཤད། གསལ་བཤད་བྱ་རྒྱ་བཅས་བཀའ་སློབ་ཀྱི་པར་ཆ་འགན་བསྐྱར་བྱས་ཡོད། ༣། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་ཚུགས་
གྲོལ་དང་ཆོགས་འདུ་འཕར་མ། འཕར་འབྱུངས་བྱ་རྒྱ་ཆོགས་གཙོ་ལྷན་སྤེལ་པོར་འགན་དབང་བསྐྱར་ཡོད། ༤། དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཆེན་བསྐྱོད་བྱེད་
དགོས་ན་བཀའ་ཤག་དང་། སྤྱི་འཐུས་ཆོགས་གཙོ་བཙུན་གཞིན་གྲོས་བསྐྱར་གྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཆོག། ༥། བཀའ་ཅི་ཁྱབ་བསྐྱགས་དང་། བཀའ་ཤག་དང་སྤྱི་
ལྷན་འཕོ་འབྱུང་། སྤྱི་ལྷན་ལ་གསུང་འཕྲིན་བཅས་ཀྱི་དོན་ཆེན་བྱིངས་རྣམས་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱས་ཡོད།

ལས་དོན་ཐོག་གོས་ཆོག་ས་དང་བཀའ་ལག་གི་དགོངས་པའི་དབྱེད་གཞིར་དགོངས་འཆར་གནང་རྒྱ།

- ༣། བོད་མའི་སྤྱི་གཞུང་གས་དང་བོད་མི་མང་གི་ཆེད་རྒྱལ་སྤྱིའི་དབུ་འཁྱེད་ནས་པ་དང་། གལ་ཆེད་མི་སྣ་ཁག་དང་མངལ་འབྲུག་བཀའ་བསྐྱར་གནང་རྒྱ་དང་། བཀའ་ལག་གིས་བསྐྱོད་འཇུག་སྤྱི་ཐོབ་པའི་སྤྱི་ཆ་བ་དོན་གཅོད་དང་དམིགས་བསལ་སྤྱི་ཆ་བ་ནམས་ལ་ཡགོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་སྤྱི་ཆ་བ་ཀྱི་མཆོན་གནས་བསྐྱེད་རྒྱ་བཅས།

ཞེས་བཀོད་པ་འདིར་ཁྲིམས་དོན་གྱི་རྒྱས་པ་ཡོད་མེད་སོགས་ལ་འགྲེལ་བཤད་རྒྱག་སྟངས་ཅི་རིགས་ཤིག་སྟངས་ཡང་། བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཁྲིམས་གཞུང་དུ་བཀོད་པའི་དོན་ཆོན་གང་ཞིག་ཁྲིམས་ཀྱི་རྒྱས་པ་ཡོད་དགོས་པ་སྟོན་མེད་ཡིན་མོད། གོང་འཁོད་ཡགོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་མཛད་འགན་དང་སྤྱད་བཅའ་དོན་ཆོན་གྱི་བཀའ་གསུམ་འདི་སྤྱི་ཐོབ་བཅུ་བཞི་པ་ཞེས་མཆོམས་བཟུང་བས། རང་ཆས་སུ་ཡོད་པའི་སྤྱད་བཅའ་ནམས་ཡགོང་ས་སྤྱི་ཐོབ་བཅུ་བཞི་པ་གཅིག་ཤུར་བདག་པ་ཡིན་ནས། གང་གི་ཡང་སྲིད་ཤེས་རིམ་རྗེས་མ་ནམས་ལ་སྤྱད་བཅའ་འདི་དག་རྒྱུད་འཛིན་གྱི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་མེད་གསལ་ཁ་མེད་ལ། སྤྱད་བཅའ་རྒྱུན་སྲོད་གི་རིམ་པ་དང་། བརྒྱུད་འབྲུལ་ཁྱེད་སྟངས་ཀྱང་བཀོད་མེད།

སྐབས་འདིར་ཡགོང་ས་ཡསྐབས་མགོན་སྤྱི་ཐོབ་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་མཆོན་གྱི་ཅམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་འཁྱེད་དུ་འགོད་རྒྱ།

རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་དབུ་ཁྱེད་ཡོང་སྟངས་དང་ལས་འཁུར་ཡུན་ཆད་གཤེབ་བསྐྱར།			
རྒྱལ་ཁབ།	ཡོང་སྟངས།	ཡུན་ཆད་ལོ།	ཡུན་ཆད་བསྐྱར་མར།
དབྱེན་ལན།	རྒྱལ་སོ་ནི་མིང་ཅམ་གྱི་དབུ་ཁྱེད་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ཁྲི་རབས་ཁྲིམ་རྒྱུད་གིས་སྲོང་།	ཆད་མེད།	ཆད་མེད།
ཟླ་རན་སི།	སྟོན་འགྲོ་འོས་བསྐྱེད་སྐབས་སུ་འོས་ཤོག་ཁོན་འཁོར་གྱི་ཕྱི་ཀ་ཡན་ཐོབ་ན་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བར་ཆ་འཛིན་གྱི་པ་དང་། དེ་མིན་འོས་ཐོབ་མཐོ་ཤོས་ཀྱི་འོས་གཞི་གཉིས་ཅེ་གཏོག་གིས། དངོས་གཞིའི་འོས་བསྐྱར་མང་མོས་སུ་བྱུང་དེ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིན།	ལོ་ལྔ།	ཆད་མེད།
ཨ་རི།	མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་འོས་འཕེན་པ་བདམས་ཏེ། དེ་དག་གིས་སྲིད་འཛིན་བཞེས་གཞིན་འདེམས་བསྐྱོད་ཅིང་། མངའ་སྡེ་ཞིག་ཏུ་སྲིད་དོན་ཆོག་པ་གང་རུང་གི་འོས་གཞིར་མང་མོས་པལ་བ་ཐོབ་ཆེ། མངའ་སྡེ་དེའི་འོས་འཕེན་པའི་འོས་ཤོག་ཆང་མ་དེ་ཉིད་ལ་བདག་པར་འགྱུར་ཞིང་། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་འོས་འཕེན་པའི་འོས་ཤོག་༢༠ བྱུང་ན་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བར་ཆ་འཛིན་གྱི་པ་ཡིན།	ལོ་བཞི།	སྐབས་གཅིག་གི་
ཉི་ཏོང་།	གོས་ཆོག་ས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་གོང་མའི་ཁྲིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁྲིམས་སྟོན་གཞིར་བཟུང་ས་ཤུལ་སུ་འཛིན་གྱི་པ་ཅིང་། མཆོན་གྱི་ཅམ་གྱི་དབུ་ཁྱེད་ཡིན།	ཆད་མེད།	ཆད་མེད།

འཇར་མན།	གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མི་རྣམས་དང་། དེ་དང་གངས་མཚུངས་ཀྱི་མངའ་སྡེ་ཁག་གི་ས་གནས་གྲོས་ཚོགས་ནས་འདེམས་གཏོང་བྱས་པའི་འཐུས་མི་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཡོངས་ཚོགས་ཆེན་ནས་འོས་བསྐྱུ་བྱེད། དོན་དམ་གྱི་དབང་ཆ་དཔེ་ཅན།	ལོ་ལྷ།	སྐབས་གཅིག་
བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་།	ཆབ་མདོ་ཡོར་ནས་ཁྲ་གཅིག་གི་རྗེས་ཏེ། ཕྱི་ལོ་ ༡༩༥༠༡༡༡༧་ཉིན་བོད་མྱོངས་ལྷ་མི་སྤྱི་མགྱིན་ནས་གསོལ་འདེབས་ཞུས་པ་བཞིན་ཆབ་སྤྱི་གཞུང་གི་ཐུགས་འགན་བཞེས། ལ་གོང་ས་ལ་སྐབས་མགོན་སྐུ་བྱེད་བཅུ་བཞི་པ་ཆེན་པོ་མཆོག་ནི་བོད་དང་བོད་མིའི་མགོན་སྐུ་བས་དང་མཆོན་རྟགས་ཡིན།	ལ་གོང་ས་སྐུ་བྱེད་བཅུ་བཞི་པ།	ལ་གོང་ས་སྐུ་བྱེད་བཅུ་བཞི་པ།

རྒྱལ་ཁབ་སོ་སའི་དབུ་ཁྲིད་ཀྱི་འགན་དབང་གཤེབ་བསྐྱར།	
དབྱིན་ལན།	<ul style="list-style-type: none"> • རྒྱལ་རྒྱུད་འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་དང་། ད་ལྟའི་རྒྱལ་མོ་ཨེ་ལེ་བཟའ་ཟླེད་ཁྱིེ་རབས་གཉིས་པ་ནི་ཉན་ནོ་མེར་Hannover རྒྱལ་ཐོག་༡༡ པ་ཡིན། གོང་མའི་ཁྱིེ་རབས་རྒྱལ་རྒྱུད་རང་ནས་འཛིན་དགོས། • འགན་མི་ཁྲར་བའི་དབང་ཆ། གོང་མ་ནི་མཆོན་བྱེད་ཅམ་གྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡིན་པས། སྤྱི་དྲུས་ལ་འབྲས་བྱ་བཟང་ངན་ཅི་བྱུང་སྤྱི་དྲུས་ཀྱིས་འགན་འཁུར་ལེན་པས། གོང་མར་ལེ་འཁྲིམ་པེ། • གོང་མའི་ཁྱིེ་ཆང་གི་འགོ་གོན་ལྷ་སྐུ་ལ། གྲོས་ཚོགས་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱུང་བ་བརྒྱུད། སྤྱི་གཞུང་གི་འགོ་གོན་དང་ཐ་དང་པའི་གོན་དབུ་ལྷ་ལེན་བྱེད་ཆོག། • གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྱིེ་མས་ཡིག་ཁག་ལ་ཆོག་མཆན་འགོད་དགོས། • བཀའ་འགན་ནས་ཐག་གཅོད་དང་མི་རྟགས་མཉམ་སྦྲུང་གིས། དཔོན་རིགས་བསྐྱོ་འཐེན་དང་། གཞེངས་རྟགས་གསོལ་སྐུ་ལ། དམག་དབུང་ལ་འགོ་འདོམས། གཡུལ་འཐབ་བམ་འདུམ་འགྲིག་ཆེངས་ཡིག་བསྐྱོལ་འཛོལ་གི་འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཆ་དཔེ་ཅན་ཡོད། • གོང་མས་རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ཉེས་ཡང་བཅོན་གྱིས་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། ཉེས་ཆད་ཆག་ཡང་ངམ་ཉེས་དོན་གཏུག་བཤེར་མཆམས་འཛོལ་བྱེད་དུ་འཇུག་ཆོག།
རྒྱ་རན་སི།	<ul style="list-style-type: none"> • བསྐྱོ་གཞག་གི་དབང་ཆ། གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་མོས་མཐུན་ཡོད་མེད་ལ་མ་ལྟོས་པར། སྤྱི་དྲུས་བསྐྱོ་གཞག་ • ཁྱིེ་མས་ཡིག་ལ་ཆོག་མཆན་ནམ་ཕྱིར་སྤྱོད་གི་དབང་ཆ། གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྱིེ་མས་ཡིག་ཁག་ཉིན་གྲངས་ ༡༥ རང་ཚུན་ཆོག་མཆན་ཁྲུབ་བསྐྱགས་པས། གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་བསྐྱར་དུ་བསྐྱོ་གླེང་གནང་བར་ཕྱིར་སྤྱོད་བྱེད་ཆོག། • སྤྱི་གཞུང་ངམ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་འདུན་བཏོན་པ་ལྟར། གྲོས་མཐུན་ནམ་ཆེངས་ཡིག་ལ་བཀའ་འཁྲིལ། ཁྱིེ་མས་ཡིག་འཆར་ཐེན་ཁག་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་ཆོག་ལ། དེའི་རིགས་རྩ་ཁྱིེ་མས་ཁྱིེ་མས་ཁང་དུ་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་གཏོང་ཆོག། • སྤྱི་དྲུས་དང་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ཆོགས་གཙོ་རི་བསྐྱར་(ཉན་འཛོལ་དགོས་དོན་མེད།)ཀྱིས། གྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱེད་ཆོག། • རྩ་ཁྱིེ་མས་ཁྱིེ་མས་ཁང་གི་ཁྱིེ་མས་དཔོན་གསུམ་ཐད་བསྐྱོ་དང་། དེ་དག་ལས་གཅིག་སྤྱི་ཁྲུབ་ཁྱིེ་མས་དཔོན་དུ་བསྐྱོ་ཆོག རྒྱལ་སྤྱིའི་གྲོས་མཐུན་ནམ་ཆེངས་ཡིག་ཁྱིེ་མས་ཡིག་འཆར་ཐེན་ཁག་རྩ་ཁྱིེ་མས་ཁྱིེ་མས་ཁང་དུ་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་གཏོང་ཆོག། • གཞུང་གི་ཞི་བྱ་དཔོན་རིགས་བསྐྱོ་འཐེན་དང་། གཞུང་ཆབ་ཆེད་གཏོང་ངམ་ངོས་ལེན། དམག་དབུང་གི་སྤྱི་འདོམས་དང་ཆེས་མཐོའི་རྒྱལ་སྤྱི་ཚོགས་འདུའི་གཙོ་སྐྱོང་། བཅོན་གྱིས་ཉེས་ཡང་གི་བཀའ་རྩ་ཁྲུབ་བསྐྱགས། གྲོས་ཚོགས་འཕར་མ་སྤྱད་སྐྱོང་ངམ་བར་མཆམས་འཛོལ་པ། གྲོས་ཚོགས་སྤྱི་གཞུང་འཐེན་བསྐྱུ་རྒྱ་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་ཡོད། • ཁྲོན་ཆེན་ལྷན་ཆོགས་ཀྱི་དབུ་བཞུགས་ཡིན་ལྟར། སྤྱི་དྲུས་གང་ཞིག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་དོན་དམ་གྱི་དབང་ཆ་དཔེ་ཅན་ཆེན་ལྷན་ཡོད།

ཨ་འི།	<ul style="list-style-type: none"> • དཔག་དབང་གི་སྤྱི་འདོམས་པ། སྐམ་མཆོ་གནས་གསུམ་གྱི་དབང་དབང་གི་སྤྱི་ཁབ་བཞོད་འདོམས་པ་ཡིན་པ་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་མོས་མཐུན་ཐོབ་པ་བརྒྱུད་དེ་མོས་མཐུན་ཐོབ་སོའི་དཔག་དབང་བསྐྱོ་འཐེན་བྱེད། འདི་ནི་མིང་ཅམ་གྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡིན་པའི་རྒྱལ་ཁབ་དང་ཁྲུང་པར་ཆེན་པོ་ཡོད། • ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་སྤྱི་ཁབ་དོན་ལེན་དང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་མོས་མཐུན་ཐོབ་ཆེད་སྤྱི་ཁབ་སྤྱོད་འཐེན་དང་། གཞུང་ཆབ་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་ཆོག • དབུས་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་འགན་འཁུར་དང་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་དཔོན་སོགས་མཐོ་དེམ་དཔོན་དེགས་རྣམས་གྲོས་ཁང་གོང་མར་མིང་འདོན་གྱིས་བསྐྱོ་གཞག་དང་། དམའ་དེམ་དཔོན་དེགས་རྣམས་སྲིད་འཛིན་ནས་ཐང་བསྐྱོས་བྱེད། • སྲིད་འཛིན་ནི་གཞུང་གི་འགན་འཁུར་ཡིན་སྐབས། དེའི་འགན་དབང་ཁྲུང་རྒྱ་ཏུ་ཅད་ཆེ་ལ། སྲིད་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དང་མཉམ་མོ་ཆེ་འདི་ལས་མཆེད་པ་ཡིན། དབུས་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་འགན་འཁུར་སྲིད་འཛིན་ལ་འགན་ཁུར་པའི་ཐོག་ནས་ལས་དོན་སྤྲོད་གསན་ཞུ་དགོས། • དབུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་དང་འགལ་མཁན་ལ་ཉེས་ཡང་གཏོང་ཆོག འོན་ཀྱང་། མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་དང་འགལ་མཁན་དང་། ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཆེད་བཞག་སྟེ་ཉེས་ཆད་བཅད་དེགས་འདིའི་ཁོངས་སུ་མི་ཚུད། • གྲོས་ཆོགས་སུ་གསུང་འཐེན་གྱི་ལམ་ནས་ཁྲིམས་བཟོའི་གྲོས་གཞི་འདོན་ཆོག་པ་དང་། གྲོས་ཆོགས་ཚུགས་ཕྱི་ལ་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཅིང་། གྲོས་ཆོགས་ཀྱིས་གཏན་ལ་པབ་པའི་གྲོས་ཆེད་ཁག་ཕྱིར་སློག་གི་དབང་ཆ་ཡོད། གྲོས་ཆོགས་འཐུས་མིའི་སྤྱི་ཁབ་ཆེད་གཉིས་ཡན་ནས་རྒྱ་བསྐྱོར་པ་ཐོབ་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱི་ཐག་གཅོད་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་མི་ཐུབ། ཡིན་ནའང་། ༡། གྲོས་ཆོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་གྲོས་ཆེད་ཕྱིར་སློག་བྱེད་མི་ཆོག་ལ། ༢། དེས་པར་དུ་ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་རྒྱུགས་ཕྱིར་སློག་བྱེད་དགོས། ༣། ཁྲིམས་འཆར་ཁག་ཉིན་གྲངས་༡༠ རང་ཚུན་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས།
ཉི་ཉོང་།	<ul style="list-style-type: none"> • ཅ་ཁྲིམས་བཟོ་བཅོས་གྲོས་ཆེད་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་བཀའ་ཅད་ཆེད་ཆེད་སྤྱི་ཁབ་སྤྲུགས། • གྲོས་ཆོགས་སྤྱད་སྟོང་། • གྲོས་ཁང་འོག་མ་ཕྱིར་བསྐྱུ་དང་། འོས་བསྐྱུ་ཆེན་མོ་གསལ་བསྐྱགས། • རྫོན་ཆེན་ཁག་དང་ཁྲིམས་སུ་གཏན་ལ་པབ་པའི་དཔོན་དེགས་གཞན་དག་བསྐྱོ་འཐེན། སྤྱི་ཁབ་དང་གཞུང་ཆབ་ཀྱི་དོན་ལེན་ཡིག་ཆར་ཆོག་མཆན། • བཅོན་ཀྱིལ་ལམ་ཉེས་ཡང་། ཉེས་པ་ཅ་ཆག་ཐོབ་ཐང་སྤར་གསོལ་ཆོག་མཆན། • གཞེངས་རྟགས་གསོལ་བསྐྱུལ། • ཆེད་སྤྱི་ཁབ་བཀའ་འཁྲོལ་ཡིག་ཆར་ཆོག་མཆན་དང་། ཕྱི་འབྲེལ་ཡིག་ཆ་གཞན་ལ་ཆོག་མཆན། • ཕྱི་རྒྱལ་སྤྱི་ཁབ་དང་གཞུང་ཆབ་དོན་ལེན། • གཞུང་འབྲེལ་མཇུག་སྐྱོར་གཅོ་སྟོང་།
འཇར་མན།	<p>ཕྱི་སྤྱིགས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དོ་ཆམ་མཆོན་ཞིང་། ཕྱི་རྒྱལ་དང་ཆེད་སྤྱི་ཁབ་ཡིག་ཆ་འཛིན་རྒྱུའི་དབང་ཆ་ཡོད། གལ་སྲིད་ཆེད་སྤྱི་ཁབ་རྣམས་དབུས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་འབྲེལ་ལམ་མཐུན་ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་ཆེ། གྲོས་ཆོགས་ནས་མོས་མཐུན་ཐོབ་དགོས། དེ་བཞིན་སྤྱི་ཁབ་བས་གཞུང་ཆབ་ཆེད་གཏོང་དང་དོན་ལེན་གྱི་དབང་ཆ་སྲིད་འཛིན་ལ་ཡོད།</p> <p>འཇར་མན་ནི་བཀའ་འགན་ལས་ལུགས་ཡིན་ཞིང་། སྲིད་འཛིན་ལ་ཡོད་པའི་འཛིན་སྟོང་དབང་ཆ་རྣམས་བཀའ་འགན་ནས་མཆན་རྟགས་མཉམ་སྦྲུང་རེ། གྲོས་ཆོགས་ཀྱི་མོས་མཐུན་འོག་ཁྲུང་བསྐྱར་བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ༡། སྲིད་ཆོན་བསྐྱོ་འཐེན་དང་། ༢། སྲིད་འཛིན་གྱིས་མིང་འདོན་གནང་བའི་སྲིད་ཆོན་གྱི་དོན་གཞིར་གྲོས་ཆོགས་ནས་ཅ་འཕོར་བྱེད་ཀ་ཡན་</p>

	<p>ནས་རྒྱུ་སྐྱོར་མ་ཐོབ་པ་དང་། དེ་བཞིན་འབྲུས་མིའི་བྱེད་ཀ་ཡན་ནས་ཉིན་གངས་༡༥ ནང་ཚུན་སྲིད་ཆོན་འདེམས་རྒྱུར་མོས་མཐུན་མ་ཐོབ་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་གོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱེད་ཆོག ་། སྲིད་ཆོན་གྱི་གོ་གནས་སྲོང་པར་ལུས་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཆོན་ཆེན་སྲུང་ཞིག་ལ་སྲིད་ཆོན་གྱི་འགན་དབང་སྲོད་ཆོག་པ་བཅས་དོན་གནད་གསུམ་གྱི་ཐད་གཞན་གྱི་མཆན་རྟགས་མཉམ་སྦྲུང་ཡོད་མི་དགོས།</p> <p>གོས་ཚོགས་གྱི་ཚོགས་འདུ་སྐྱུར་དགོས་པའི་རེ་འདུན་འདོན་ཆོག་པ་དང་། ༡། གོང་གསལ་སྲིད་ཆོན་འོས་གཞིར་རྒྱུ་སྐྱོར་མ་ཐོབ་པས། སྲིད་ཆོན་གྱིས་བཏོན་པའི་ཡིད་ཆེས་ལྷན་པའི་གོས་འཆར་ལ་གོས་ཚོགས་འབྲུས་མི་བྱེད་ཀ་ཡན་ནས་རྒྱུ་སྐྱོར་མ་ཐོབ་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་གོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱེད་ཆོག་ལ། གཞུང་གིས་ཇ་དྲག་ཁྲིམས་འཆར་དུ་ཅིས་ཏེ། གོས་ཁང་གོང་མར་མོས་མཐུན་བྱུང་ཟིན་པ་གང་ཞིག གོས་ཁང་འོག་མས་ཕྱིར་སློག་གནང་ཆེ། སྲིད་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་བཟོ་ཇ་དྲག་གི་གནས་སུ་གྱུར་བའི་གསལ་བསྐྱགས་བྱེད་ཆོག</p> <p>དམིགས་བསལ་གནས་སྐབས་འོག ཉེས་ཡང་བཅོན་གོས་གཏོང་ཆོག</p>
<p>བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་།</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. བོད་མི་དང་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གི་ལས་དོན་གང་ཅིའི་ཐོག་ལས་སྟོན་དང་བཀའ་སློབ། སྐུལ་ལྷན་གནད་རྒྱ། 2. བོད་མི་རིགས་དང་། སྤྱི་ཚོགས། བསྐྱར་སྲིད་གྱི་གསལ་ཆའི་ལས་དོན་ཐོག་གོས་ཚོགས་དང་བཀའ་འགྲུབ་གི་དགོངས་པའི་དབྱེད་གཞིར་དགོངས་འཆར་གནང་རྒྱ། 3. རྒྱལ་སྤྱིའི་དབུ་འཁྲིད་རྣམས་པ་དང་། གསལ་ཆའི་མི་སྣ་ཁག་དང་མཇལ་འཕྲད་བཀའ་བསྐྱར་གནང་རྒྱ་དང་། བཀའ་འགྲུབ་གིས་བསྐྱོ་འདྲུགས་བྱས་པའི་སྐྱེ་ཆབ་དོན་གཅོད་དང་དམིགས་བསལ་སྐྱེ་ཆབ་རྣམས་ལ་ཡ་གོང་ས་ཡ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་མཆོག་གི་སྐྱེ་ཆབ་གྱི་མཆན་གནས་བསྐྱེད་རྒྱ་བཅས།

<p>རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་དབུ་ཁྲིད་འཕྲོ་འགྲུར་གཏོང་སྐབས་གཤེབ་བསྐྱར།</p>	
<p>དབྱེན་ལན།</p>	<p>གོང་མའི་ཁྲི་རབས་ཁྲིམ་རྒྱུད་གྱིས་སྐྱོང་ཞིང་། མིང་ཅམ་གྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡིན་པ་ལས་དོན་དམ་གྱི་དབང་ཆ་དང་གང་ཡང་མེད་སྐབས། འཕྲོ་འགྲུར་གཏོང་བའི་གནས་སྐབས་ཡོད་མི་སྲིད།</p>
<p>ཐུང་ལན།</p>	<p>གོས་ཚོགས་ནས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གོས་འཆར་བཏོན་ཏེ་ཅ་དགོངས་ཞུས་པ་འདྲ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་རང་ཉིད་ལ་ཡིད་ཆེས་ཡོད་མེད་མང་ཚོགས་ལ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་བྱས་ཏེ་ཐག་གཅོད་བྱེད།</p>
<p>ཨ་རི།</p>	<p>རྒྱལ་ཁབ་ལ་རྒྱུ་གཏོད་དམ། རྟོག་རྒྱ་ཐ་ལེན་དང་དེ་མིན་གྱི་ཉེས་དོན་ལྷི་ཡང་ཐད་གོས་ཁང་འོག་མས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གོས་འཆར་བཏོན་པར། གོས་ཁང་གོང་མའི་འབྲུས་མིའི་སྐུ་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་རྒྱུ་སྐྱོར་བྱས་ཆེ། སྲིད་འཛིན་གྱི་ལས་གནས་བཞུགས་དགོས།</p> <p>སྲིད་འཛིན་འཕྲོ་འགྲུར་བཏང་བའམ་དུས་ཚོས་སྐྱུ་གྱུར་པ། དགོངས་ཞུས་སམ་ལས་འགན་མི་ཐེག་པའི་སྐབས་སུ། སྲིད་འཛིན་གཞིན་པས་དེའི་འགན་དབང་ལེན་རྒྱ།</p> <p>སྲིད་འཛིན་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་སྤྱི་ཐོ་སྤྱི་ཞིག་ལས་ཁུར་ལུན་ཆད་སྐབས་གཉིས་ལྷན་བྱེད་མི་ཆོག ལས་དུས་གཅོད་མཆོམས་འགན་དབང་བཞུགས་དགོས།</p>
<p>ཉི་ཏོང་།</p>	<p>གོང་མའི་ཁྲིམ་རྒྱུད་ནས་རྒྱལ་ཁྲི་པ་བྱུང་བུ་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། ཁྲིམས་སྐྱུ་གསལ་བའི་འགན་དབང་མཐའ་དག་བཀའ་འགྲུབ་ནས་ཞུ་སྐྱུལ་དང་མོས་མཐུན་དགོས་ལ། དེའི་ཐད་བཀའ་འགྲུབ་རང་ནས་འགན་འཁུར་ལེན་གྱི་ཡོད་སྐབས། འགན་དབང་བཞུགས་པའི་གནས་སྐབས་ཡོད་མི་སྲིད།</p>

འཇར་མན།	གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མི་བཞི་ཆའི་གཅིག་ནས་སྲིད་འཛིན་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་གཞི་བཏོན་པར། འཐུས་མིའི་སྤྱི་ཚའི་གཉིས་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ཆེ། ཅུ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་ནས་སྲིད་འཛིན་གྱིས་བསམ་བཞིན་གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྲིམས་དང་དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་གཞན་ལ་རྒྱ་བ་འགལ་བྱས་ཡོད་མེད་ཁྲིམས་བཤེར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།
བོད་མིའི་སྤྱི་ག་ འཇུགས།	བོད་དང་བོད་མིའི་མགོན་སྐྱབས་དང་མཆོན་རྟགས་ཡིན་ཞིང་། སྐྱེད་བང་དོན་ཚན་གསུམ་བཀོད་པ་རྣམས་རང་ཆས་སུ་ཡོད་པ་ཞིག་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་འགན་དབང་བཀའ་སློན་ཁྲི་བར་ཡོད་པས། སྐྱེད་བང་བཤོལ་དགོས་པའི་གནས་སྐབས་ཡོང་མི་སྲིད།

ས་བཅད་གསུམ་ལ། གཞུང་གི་འགན་འཁུན།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། སྲིད་སློན་ཡོང་སྐབས།

དབྱིན་ལན་ནི་བཀའ་འགན་ལས་ལུགས་ཡིན་ཞིང་། གཞུང་གི་འགན་འཛིན་སྲིད་སློན་ཡིན་ལ། བཀའ་འགན་འཁུངས་ལས་ལུགས་ Responsible cabinet system འོག་སློན་ཆེན་ཆང་མ་མཉམ་འདུས་གྲིས་བཀའ་འགན་གི་འགན་འཁུངས་ལེན་པ་ཡིན། སྲིད་སློན་ནི་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་གངས་མང་སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་འགོ་བློན་དམ་གཞུང་འཛིན་མནའ་འབྲེལ་གྱི་འགོ་བློན་སུ་ཡིན་དེར་རྒྱལ་ཁོས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་སློན་གྱིས་མིང་འདོན་བྱས་པ་བཞིན་རྒྱལ་ཁོས་བཀའ་འགན་བསྐྱོ་འཇུགས་བྱེད།

༢། སྲིད་སློན་དང་སློན་ཆེན་ཆའི་འབྲེལ་བ།

ཁྲིམས་དོན་གྱི་ཆ་ནས་བཤད་ན། སྲིད་སློན་ནི་བཀའ་འགན་གི་སློན་ཆེན་དང་པོ་ཡིན་པ་ལས་དམིགས་བསམ་དབང་ཆ་ཅང་མེད་ཀྱང་། སྲིད་སློན་སོ་སོའི་དབང་ཐང་དང་མཆོན་གསུམ་ཆེ་ཆུང་དབང་གིས། ལྷན་ཐད་ཆེད་གྱི་དུས་སྐབས་སུ། འགོ་བློན་དང་གཞན་འོག་ལས་བྱེད་གྱི་འབྲེལ་བ་ཡིན་ཞིང་། དུས་ཕྱིས་སུ་བསྐྱབ་པ་བསྐྱེས་གཞིན་ཅམ་ལས་དབང་ཆ་ཆེ་ཆུང་ལ་བར་བྱད་ཆེན་པོ་མེད་སྟེ།

༣། སྲིད་སློན་གྱི་གདོན་བྱ།

གྲོས་ཁང་འོག་མའི་རྒྱལ་སྤྱི་གསུམ་མང་ཞོས་ཐོབ་མཁན་གངས་མང་སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་འགོ་བློན་དང་། གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འགོ་བློན། གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པའི་འགོ་བློན། བཀའ་འགན་གི་འགོ་འདོམས་པ་སོགས་ཀྱི་གདོན་

བྱེད་མིང་གནས་སྐྱོར་ཆོག་གསལ་ཡོད།

ཁ། རྒྱ་རན་སྤྱི།

རྒྱ་རན་སྤྱི་ནི་དབྱ་ཁྲིད་ཉིས་སྒྲུག་སྤྱི་ལམ་ལུགས་ Dual leadership system ཡིན་ཞིང་། གཞུང་གི་འགན་འཁུར་དབང་ཆ་སྲིད་འཛིན་དང་སྲིད་སྐྱོར་ལ་ཡོད། སྲིད་འཛིན་སྐྱོར་ལ་དབང་གྲགས་དང་འཛིན་ཐང་ཡོད་ན། རྒྱ་ཁྲིམས་སྒྲུག་སྤྱི་ལམ་ཆ་མེད་བཤམ། དེ་དང་མ་འགལ་བའི་ཆ་རྒྱུན་ལོག་གཞུང་གི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ལ་ལུགས་རྒྱུན་ཐེབས་གཞིའི་ཁྲིམས་འཆར་ཁག་མང་ཆོག་སྤྱི་ལམ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། ཕྱི་རྒྱལ་དུ་འཆམས་འདྲི་གཞིགས་སྒྲོར་དང་། ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་དབྱ་ཁྲིད་སྤྱི་ལམ་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་བརྒྱུད་མང་ཆོག་སྤྱི་ལམ་འབྲེལ་འདྲིས་སོགས་ཀྱི་སྲིད་ཁྲིམས་ཐག་གཅོད་རང་ཉིད་ནས་བྱེད་ཅིང་། དཔོན་རིགས་བསྐོས་ཐོབ་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་སྲིད་སྐྱོར་ལ་མི་སྲོད་པ་སོགས་ཀྱི་ལམ་ནས་སྲིད་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་རྒྱ་བསྐྱེད་བྱེད་ཐུབ།

༡། སྲིད་འཛིན་དང་བཀའ་འགན་གི་འབྲེལ་བ།

1. སྲིད་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་ཆོག་སྤོང་མའི་རྒྱུ་རྐྱེད་མང་པོས་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཆོག་སྤོང་མའི་འགོ་ཁྲིད་སྒྲུ་ཡིན་དེ་སྲིད་སྐྱོར་དུ་བསྐོས་གཞིགས་དང་། སྲིད་སྐྱོར་གྱིས་མིང་འདོན་བྱས་པ་བཞིན་གཞུང་གི་སྐྱོར་ཆེན་བསྐོས་ཐོབ། དེ་བཞིན་སྲིད་སྐྱོར་གྱིས་རྒྱ་དགོངས་ཁྲིམས་ཆེ་དེའི་འགན་དབང་བྱེད་པ་བསྐྱུ་བྱེད་པ་ཡིན།
2. སྲིད་འཛིན་དབང་ཐང་ཆེ་བ་ཞིག་འཁེལ་ཆོ། སྲིད་སྐྱོར་ལ་དེ་བསྐྱར་མ་བྱས་པར། སྐྱོར་ཆེན་ཐང་ཀར་བསྐོས་ཐོབ་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་སྐྱོར་གྱིས་དེར་འགོ་གཞི་ལ་བྱེད་མི་ཐུབ།
3. སྲིད་འཛིན་ནས། སྲིད་སྐྱོར་དང་སྐྱོར་ཆེན་བཞེས་གཞིན། གཞུང་གི་དྲུང་ཆེ། སྲིད་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་དྲུང་ཆེ་བཅས་ལས་བྱུང་པའི་སྐྱོར་ཆེན་ལྷན་ཆོག་སྤྱི་ལམ་(council of ministers) གཙོ་སྐྱོང་གིས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་ཁྲིམས་གལ་ཆེན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། སྲིད་སྐྱོར་ཡིག་ཆ་དང་གི་བྱུང་ཆ་མི་༥༠ ཙམ་དང་། ཆབ་སྲིད་སྐོ་འདོན་པ་བཅས་ལས་བྱུང་པའི་སྲིད་སྐྱོར་གྱི་བཀའ་འགན་(prime minister's cabinet) གིས་སྲིད་ཁྲིམས་ལག་བསྐྱར་བྱེད་སྐྱོངས་ཐག་གཅོད་བྱེད།

༢། སྲིད་སྐྱོར་གྱི་འགན་དབང་།

སྲིད་འཛིན་ནི་རྒྱལ་ཁབ་རིམ་པའི་འགན་འཛིན་(རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་གོ་བབ་དང་། རྒྱལ་སྐྱུང་། ཕྱི་འབྲེལ།) ཡིན་ཞིང་། སྲིད་སྐྱོར་ནི་གཞུང་རིམ་པའི་འགན་འཛིན་(ནང་སྲིད།)ཡིན། སྲིད་འཛིན་ནས་རྒྱལ་ཐབས་སྲིད་ཁྲིམས་གལ་ཆེན་ཁག་ཐག་བཅད་དེ། སྲིད་སྐྱོར་ལ་ལག་བསྐྱར་བྱེད་དུ་འཇུག་པ་ཡིན། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱུ་དང་། ར་དག་

གནས་སྐབས་གསལ་བསྒྲགས། ཁྲིམས་དོན་འབྲེལ་བཞིན། གྲོས་ཚོགས་སུ་གསུང་འཕྲིན་དང་། མིང་ཚོན་བསྐྱོ་
འཐེན་སོགས་ལས་གཞན། མིང་འཛིན་གྱིས་ཚོགས་ཆུང་བཞུགས་པའི་ཁྲིམས་འཆར་ཡོངས་ལ་མིང་ཚོན་ནམ་འབྲེལ་
ཡོད་ཚོན་ཆེན་ནས་མཆན་ཉགས་མཉམ་སྦྲར་དགོས་པ་དང་། དེའི་འགན་ཆ་ཆང་མིང་ཚོན་ནས་འབྲེལ་དགོས།

༣། བཀའ་ཤག་གི་ཚོན་ཆེན།

ཚོན་ཆེན་ཚོས་གྲོས་ཚོགས་འཐུས་མིའམ། རྒྱལ་ཡོངས་རང་བཞིན་གྱི་ལས་རིགས་འཐུས་མི། གཞུང་ཁོངས་
ཁེ་ཡོད་ལས་འཛིན་གྱི་མི་ཚོགས་ལ། འཕྲོད་བསྟེན་ཉེན་སྲུང་ལྟ་བུའི་ལས་རིགས་རང་བཞིན་གྱི་བྱེད་སྒྲུབ་འཛུལ་
ཞུགས་མི་ཚོགས་

གཤེད་ཨ་རི།

༡། གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་མིང་འཛིན་ལ་ཡོད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་དོན་དང་མིང་རྒྱས་
མཐའ་དག་མིང་འཛིན་ནས་འགན་འཁུར་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཅིང་། བཀའ་ཤག་ལྷན་ཚོགས་སུ་དྲུག་སྟོང་དང་།
དེའི་གྲོས་གཞི་མིང་འཛིན་གྱིས་འདོན་པ་ཡིན། ཚོན་ཆེན་ནམས་མིང་འཛིན་གྱི་སྐོ་འདོན་པ་ཅམ་སྟེ།
མིང་རྒྱས་ཡོད་ཆང་མིང་འཛིན་གྱིས་མཐའ་མའི་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་མ་གཏོགས། བཀའ་ཤག་ཏུ་མང་
མོས་ཐག་གཅོད་བྱེད་སྒོལ་མེད།

༢། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་ཁྲིད་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་རྒྱན་ལྗན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་དོན་མཐའ་དག་ལ་སྟོན་ཐབས་མེད་
པས། མིང་འཛིན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་ཡིག་ཆང་ Executive Office of the President བརྒྱད་ནས་དབང་ཆ་ཁྲབ་
བསྐྱར་བྱེད་ཅིང་། དེར་ཕྱེ་ཆན་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཆོག

- སོ་བྲང་དཀར་པོའི་ཡིག་ཆང་། white house office མིང་འཛིན་གྱིས་རང་གིས་སྒོས་འཁེལ་
བའི་མི་འགོ་བསྐྱོ་འཛུགས་ཀྱིས། མིང་འཛིན་ལ་གནས་ཚུལ་མཁོ་འདོན་དང་། འགོ་འདུག་
གི་རྒྱན་ལྗན་འཆོ་བར་ཞབས་ཞུ་སྦྲུལ་ཏུ་འཛུགས་པའི་ཡིག་ཆང་ཡིན།
- སྒྲིག་འཛུགས་ཟུར་བཅད་ཀྱི་རྒྱན་བཅུགས་སྟེ་ཆོན།
 1. རོ་དམ་དང་སྟོན་ཅིས་ཡིག་ཆང་། the office of management & budget སྟོན་ཅིས་འཆར་
འགོད་དང་། མཐུན་སྦྲེལ་ ཆོད་འཛིན། ཆ་བགོས་སོགས་ཀྱི་བྱེད་རུས་ལྡན།
 2. དཔལ་འབྱོར་སྟོ་འདོན་ལྷན་ཚོགས། the council of economic advisers སྟོ་འདོན་པ་གསུམ་
ལས་བྱུང་ཅིང་། ལས་ཞུགས་སྦྱུལ་འདེད་དང་། ཐོན་སྐྱེད་རུས་ལུགས་གོང་སྟེལ། ཉ་སྦྲུབ་ཀྱི་
རུས་པ་མཐོར་འདེགས་དང་། མིང་འཛིན་ལ་དཔལ་འབྱོར་ཐད་ཀྱི་གནས་ཚུལ་མཁོ་འདོན་

བྱེད་པ་ཡིན།

3. རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་ལྷན་ཚོགས། national security council སྲིད་འཛིན་བསྐྱེད་གཞིན་དང་། རྒྱལ་དོན་བྱུང་ཆེ། རྒྱལ་སྤྱང་སློན་ཆེན། ར་དག་འཆར་འགོད་ལས་ཁང་གི་འགན་འཛིན་བཅས་ལས་གྲུབ་ཅིང་། ཉང་སྲིད་དང་ཕྱི་འབྲེལ་དམག་དོན་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བསྐྱར་བྱེད་ཀྱིས། རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་ལ་འགན་སྤྱང་བྱེད་པ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉོང་།

༡ སྲིད་སློན་ཀྱི་

དབྱིན་ལན་གྱི་བཀའ་ཤག་ལས་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་སྲིད་སློན་ལ་ཡོད་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་སུ་རྒྱུ་སྤྲེགས་མང་པོས་ཀྱི་སྲིད་དོན་ཚོགས་པའི་འགོ་ཁྲིད་སུ་ཡིན་དེར་ཉི་ཉོང་གོང་མས་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་ཅིང་། སྲིད་སློན་ནས་སྲིད་སློན་ཡིག་ཆ་བརྒྱུད་གཅིག་གྱུར་དང་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་ཁྲབ་བསྐྱར་བྱེད་ཅིང་། སྲིད་སློན་ཡིག་ཆ་ཁོངས་སུ་ལྷན་ཁང་༣ དང་། ལས་ཁང་༩ ཡོད།

- སྲིད་སློན་ཡིག་ཆ་དུ་ ལས་འགན་གཙོ་བོ་ནི་འཆི་གོད་གྲན་གསལ་དང་། སྤྱི་ཚུལ་ཞིབ་བཤེར་། གཞུང་འབྲེལ་མཛད་སྒོ། གསར་འགྱུར་དཔར་སྐྱོན་སོགས་ལ་དོ་དམ་བྱ་རྒྱུ་དང་། འཛིན་སྲྀང་སྤྱི་ཚུལ་སོ་སོའི་ལས་དོན་དང་སྲིད་ཁྲིམས་ལག་བསྟར་ལ་སྤྱི་ཡོངས་བཅོས་སྤྱི་གཞི་འཛིན་སྲྀང་སྤྱི་ཚུལ་གཞན་ལ་མི་གཏོགས་པའི་ལས་དོན་ཐག་གཅོད། ཞིམས་ཡིག་དང་གྲོས་ཚོད་ཀྱི་འགྱུར་ལྡོག་གཞིར་བཟུང་། སྲིད་སློན་ཡིག་ཆ་གི་དབང་ཆ་དུ་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་པའི་འཛིན་སྲྀང་ལས་དོན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། དེའི་འགོ་འདོམས་སུ་སློན་ཆེན་སུ་བྱུང་ཞིག་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད།
- ལྷན་ཁང་གསུམ། ༡ ཞེ་ལས་ཀྱི་འགན་ཚུན་ལ་སྤྱི་ལུང་འདེད་དང་། ཉི་ཉོང་དང་འབྲེལ་། སྤྱི་ཚུལ་འགོག་ཐབས་ལ་དམིགས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཉི་ཉོང་དང་འབྲེལ་ལྷན་ཁང་དང་། ༢ དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་སྒྲོར་སྤྱང་ལས་དོན་ལ་དོ་དམ་ལྷ་སྤྱི་བྱེད་པའི་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་བདེ་ལྷན་ཁང་། ༣ ཆབས་ཆེའི་སྤྱི་བདེ་གཞི་དུ་རྒྱུ་ལས་བྱུང་བའི་ཚུན་གཞི་ཁག་བར་འདུམ་དང་ལྷན་གཅོད་བྱེད་པའི་སྤྱི་བདེ་གཞི་དུ་རྒྱུ་བཅོས་སྤྱི་གཞི་ལྷན་ཁང་བཅས།
- ལས་ཁང་དགུ། ༡ རོ་བྱང་ལས་ཁང་། ༢ སྤྱི་གཉེར་ལས་ཁང་། ༣ རྒྱལ་སྤྱང་ལས་ཁང་། ༤ དཔལ་འབྱོར་འཆར་འགོད་ལས་ཁང་། ༥ ཆུ་རིག་ལས་ཁང་། ༦ ཁོང་ལྷག་ལས་ཁང་། ༧ རྒྱལ་ཁབ་ས་ཁོངས་ལས་ཁང་། ༨ ཉི་ཉོང་ཀོ་ཏོ་ Hokkaido གསར་སྤྱི་ལས་ཁང་། ༩ ཞོ་ཀོ་ཀ་མ་ Okinawa གསར་སྤྱི་ལས་ཁང་བཅས་ཡིན། ལས་ཁང་༩ འདི་དག་ནི་སྲིད་སློན་ཡིག་

ཆང་གི་ཐད་གཏོགས་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཆོན་ཞེས་མིང་བཏགས་ཡོད་ཀྱང་། འོན་ལ་སྐོན་ཆོན་ལས་
ཁུངས་གཞན་དང་བྱེད་རྒྱས་གཅིག་མཚུངས་ལྡན་ཡོད།

ཅ། འཇར་མན།

༡། སྲིད་སྐོན་ཡོང་སྐྱབས།

གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་སྲིད་སྐོན་ལ་ཡོད་ཅིང་། སྲིད་འཛིན་ནི་མིང་ཅམ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་དབུ་ཁྲིད་ཡིན།
སྲིད་འཛིན་གྱིས་མིང་འདོན་གནང་བའི་སྲིད་སྐོན་གྱི་འོས་གཞིར་གྲོས་ཚོགས་ནས་བཏོ་སྤང་མ་དགོས་པར་འཇུག་
མིའི་བྱེད་ཀ་ཡན་ནས་རྒྱལ་སྐྱོབ་ཐོབ་ན། འདེམས་ཐོན་བྱུང་བར་ཆ་འཛིན་བྱེད་ཅིང་། བྱེད་ཀ་མ་ལོངས་ན། གྲོས་
ཚོགས་གྱིས་ཉིན་གྲངས་ ༡༤ རང་ཚུན་སྲིད་སྐོན་འདེམས་ཐོན་དགོས་ཤིང་། རྩས་བཅད་དེའི་ནང་བདམས་མ་ཐུབ་
ཆོ། བསྐྱར་དུ་འོས་བསྐྱུ་བྱས་ཏེ། འོས་ཐོབ་བརྒྱ་ཆའི་ ༥༠ ཡན་བྱུང་ན། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཉིན་གྲངས་ ༥ རང་ཚུན་
བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། བརྒྱ་ཆའི་ ༥༠ མ་ལོངས་ན། སྲིད་འཛིན་གྱིས་བསྐྱོ་གཞག་གས་གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱུ་
བྱེད་པ་ཡིན།

༢། སྲིད་སྐོན་དང་བཀའ་འགག་གི་སྐོན་ཆོན།

སྲིད་སྐོན་གྱིས་མིང་འདོན་གནང་བ་གཞིར་བཟུང་སྲིད་འཛིན་ནས་སྐོན་ཆོན་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་ཅིང་། སྐོན་ཆོན་
ནས་སྲིད་སྐོན་གྱི་གཤམ་འོག་ལས་བྱེད་ཡིན། སྤྱིར་བཏང་གི་སྲིད་རྩིས་ཁྲབ་ཁོངས་སུ། སྐོན་ཆོན་ཆོས་སོ་སོའི་
ལས་བགོས་གཞིར་བཟུང་ལས་ཁུངས་བྱེ་བྲག་པའི་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། སྲིད་སྐོན་གྱིས་སྤྱི་ཡོངས་སྲིད་རྩིས་
གཏན་འབེབས་དང་དེར་འགན་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན། སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་མཉམ་རུབ་གྱིས་བཙུགས་པའི་གཞུང་ནང་དུ།
སྐོན་ཆོན་དུ་སྤྱི་ཡོངས་སྲིད་དོན་ཚོགས་པ་སོ་སོའི་འོས་ཐོབ་རྒྱུ་ལྡན་གཞིར་བཟུང་ཆ་བགོས་བྱེད་པ་ཡིན།

༣། སྲིད་སྐོན་གྱི་དབང་ཆ་ད།

སྐོན་ཆོན་མིང་འདོན་དང་། སྲིད་སྐོན་གཞོན་པ་དམིགས་འཇུག་སྤྱི་ཡོངས་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ཁབ་བསྐྱབས་བྱས་པའི་
ཁྲིམས་ཡིག་ལ་མཚན་ཉག་མཉམ་སྦྲུལ། གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱུ་དགོས་པའི་དེ་སྐུལ། གྲོས་ཁང་གོང་མར་མོས་
མཐུན་ཐོབ་པ་བརྒྱུད། སྲིད་འཛིན་ལ་ཁྲིམས་བཟོ་རྒྱུ་གི་གནས་སུ་གྱུར་བའི་བཀའ་ཅི་ཁྲབ་བསྐྱབས་གྱི་དེ་སྐུལ་
ལྷན་སྦྲུལ་གྱི་དབང་ཆ་དེ་ཡོད།

ཆ། བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས།

བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས་ཀྱི་འཛིན་སྐྱོང་སློབ་གཞི་དོན་ཚན་བརྒྱད་པའི་ནང་། བཀའ་ཤག་གི་འགན་དབང་ནི། “སློབ་འཛུགས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ལས་དོན་འགན་འཁུར་ཀྱང་ལེན་བྱེད་པའི་འགན་འཛིན་སྲི་ཞུའི་སློབ་འཛུགས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་པས། སློབ་འཛུགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་འོག་ཡོད་པའི་ལས་ཁུངས་སྡེ་ར་གཏོགས་དང་བཅས་པར་སྤྱི་ཁྱབ་ཀྱི་ལམ་སྟོན་དང་རྟོག་ཞིབ། བཀོད་བྱས་སྤངས་འཛིན། ཐག་གཅོད་བཅས་བྱེད་པའི་འགན་དབང་ཡོད་”ཅེས་གསལ།

༡༩༩༡ ལོར་བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་བཀའ་ཤག་བཀོད་སློབ་བྱེད་སྐབས། ལོ་ལོ་ས་མཆོག་གིས་སྤྱི་འཐུས་སུ་བཀའ་ཁྲོན་གྱི་འོས་དམིགས་ཉིས་ལྔ་བ་ལས་མ་ཉུང་བ་བཏོན་ཏེ་འོས་འདེམས་བྱེད་པ་དང་། འདེམས་ཐོན་བཀའ་ཁྲོན་ཆོས་བཀའ་ཁྲི་འདེམས་པ་ཡིན་སྐབས། བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པར་བཀའ་ཤག་ལྟན་ཆོག་གསུམ་གྱི་འགོ་འདོམས་ལས་ལྟག་པའི་དམིགས་བསལ་གྱི་དབང་ཆ་དཔྱད། ༢༠༠༡ ལོར་མི་དམངས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་བཀའ་ཁྲི་འོས་འདེམས་བྱས་ཀྱང་། འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་སྤངས་ལས་གཞན་པའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་འབྲུ་དོན་ལ་འགྱུར་བ་བྱིན་མེད། ༢༠༡༡ ལོར་བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཐེངས་ ༣༥ གཏན་འཁེབས་གནང་སྐབས། གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པར་ཡོད་ཅེས་གསལ་འདོན་གནང་ཡོད།

༡། བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པ་ཡོང་སྤངས།

སྔོན་འགོ་དང་དངོས་གཞིའི་རིམ་པ་གཉིས་བརྒྱད་དགོས་ཤིང་། བོད་ཀྱི་ཡུལ་མི་རང་ལོ་༡༩ ཕྱི་ལོ་ལོ་ན་པ་ཡན་ནས་མི་རེས་སྔོན་འགོའི་འོས་ཤོག་གཅིག་རེ་འཕངས་ཏེ། འོས་བསྐྱུ་ལས་ཁང་ནས་སྔོན་འགོའི་འོས་གཞིར་བརྟག་ཞིབ་ཅད་གཅོད་དང་། དགོངས་ཞུའི་རིགས་བྱུང་རྗེས་དངོས་གཞིའི་འོས་གཞི་གཉིས་ལས་མ་ཉུང་བ་གསལ་བསྐྱགས་བྱེད་པ་དང་། དེ་དག་ལས་འོས་ཐོན་སུ་བྱུང་དེས་བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པའི་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། འོས་བྱངས་འབྲུ་མཉམ་ཐོན་ཆེ་ཁྲིམས་ལུགས་གཞིར་བརྒྱུང་འབྲུ་མཉམ་ཐོན་པའི་འོས་གཞི་གཉིས་ལ་སྤྲོད་ཡང་མང་ཆོག་ནས་འོས་བསྐྱུ་བྱེད་དགོས།

༢། བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པ་དང་བཀའ་ཁྲོན་ཆོའི་འབྲེལ་བ།

ཡོངས་གྲགས་རྒྱུ་སྒོལ་གྱི་དོས་ནས་བཤད་ན། གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པར་ཡོད་ཅིང་། བཀའ་ཁྲོན་གྱི་པ་མང་ཆོག་གསུམ་གྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱུའི་ལམ་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་དང་། བཀའ་ཁྲོན་ནམས་བཀའ་ཁྲིས་དམིགས་འཛུགས་བྱས་པར་སྤྱི་འཐུས་ལྟན་ཆོག་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་ཡིན་སྐབས། བཀའ་ཁྲོན་གཞན་ནམས་བཀའ་ཁྲིའི་ལས་རོགས་ཀྱི་ཚུལ་དུ་ཡིན་དགོས་མོད། བཅའ་ཁྲིམས་སུ་བཀའ་ཤག་གི་འགན་འཁུར་ནི་བཀའ་ཁྲོན་ཆང་མ་མཉམ་འདུས་ཀྱི་འགན་འཁུར་ཡིན་པ་དང་། “.....བཀའ་ཤག་ལྟན་རྒྱས་

སྐབས་བཀའ་སློན་ཁྲི་པས་འགོ་འདྲེས་སྲུང་། བཀའ་སློན་ཁྲི་པ་མེད་སྐབས་རོ་ཡོད་བཀའ་སློན་ཆུང་མས་ནས་
གཞུང་འབྲེལ་གཏན་འབེབས་གཞིར་བཟུང་ལས་ཁུངས་གྲུ་རིམ་བཀའ་སློན་དེས་འགོ་འདྲེས་གནང་རྒྱ་ཞེས་དང་།
ཐོད་མེད་སྤྱི་གཙུག་གི་འཛིན་སྐྱོང་སྤྱི་གཞིར། གཞུང་གི་ཅ་བའི་མིང་བྱས་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་དོན་གནད་
ཆུང་མས་བཀའ་སློན་སྤྱི་མོས་སུ་མང་མོས་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས་པ་ལས་བཀའ་སློན་གྱི་བྲག་པ་ཞིག་གིས་ཐག་
བཅད་མི་ཆོག་ཅེས་སོགས་གསལ་སྟབས། བཀའ་སློན་གཞན་ཆུང་མས་བཀའ་སློན་ཁྲི་པའི་ལས་རོགས་སུ་གཤམ་
འོག་ཏུ་བྱ་མིན།

༣། བཀའ་སློན་ཁྲི་པའི་དབང་ཆ་དང་།

བཀའ་སློན་ཁྲི་པས་འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་གྱི་འགན་དབང་ཐོག་ནས། ༡། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་གས་ཀྱིས་
གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཁྲི་པས་ཡིག་འཆར་བྲིས་དང་། སྤྱི་གཞི་ཁག་ལ་ཆོག་མཆན་དང་གསལ་བསྟགས། ༢།
བྱས་ཐོས་གཞུང་སྐྱོང་དང་། གོ་མིང་བདག་ཆེན། ༣། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་གས་སུ་ལས་དོན་སྟན་ཏུ་དང་། གཏམ་
བཤད། གསལ་བཤད་བྱ་རྒྱ། ༤། བཀའ་ཤག་འགོ་འདྲེས་དང་། གོས་ཆོག་གས་སུ་བཀའ་སློན་མིང་འདྲོད་དམིགས་
འཛུགས། བཀའ་སློན་སོ་སོའི་འགན་དབང་དང་ལས་བགོས་བཀོད་སྤྱི་གྲེད་པ་དང་། ༥། བཀའ་སློན་ཁྲི་པས་བཀའ་
སློན་གྱི་བྲག་པ་སུ་རུང་དགོངས་ཏུ་བྱེད་དགོས་ཀྱི་བསམ་འཆར་བཏོན་ཆེ་བཀའ་སློན་དེས་དེས་པར་དུ་དགོངས་པ་
ཏུ་དགོས།

ས་བཅད་བཞི་པ། འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྲི་པས་བཞུགས་འབྲེལ་བ་གཤེབ་བསྟར།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། གོས་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྟུང་དབང་ཆ་དང་།

བཀའ་ཤག་ལས་ལྷགས་ཀྱི་ཁྱད་གཤེས་གཙོ་བོ་ཞིག་ནི་མིང་སློན་ལ་གོས་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྟུང་དབང་ཆ་ཡོད་
པ་དེ་ཡིན་ཞིང་། བཀའ་ཤག་ལ་གོས་ཁང་འོག་མའི་མང་མོས་ཀྱི་རྒྱལ་སྐྱོང་མེད་ན་ལས་དོན་གང་ཡང་བྱེད་མི་སྟབས།

- གོས་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྟུང་དབང་ཆ་དེ་སློན་ཆད་དབྱིན་ཐོག་གི་འོང་མར་ཡོད་ཀྱང་། དེར་སང་མིང་སློན་
ཀྱིས་རེ་སྐྱུ་མ་ཁུས་པར། གོང་མས་རང་དགར་དབང་ཆ་དེ་སྐྱོད་མི་སྟབས།
- བཀའ་ཤག་གིས་མིང་རྒྱས་གང་ཞིག་ཐག་གཅོད་བྱེད་པར་མང་ཆོག་གས་ཀྱི་འདོད་འདུན་ལ་བསྟན་དགོས་

པ་དང་། གྲོས་ཁང་འོག་མར་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། གྲོས་ཁང་འོག་མས་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་སོ་སོའི་འོས་འཕེན་པར་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། ལས་ཀ་བྱེད་སྐབ་པའི་གཞུང་ཞིག་རྒྱུན་འབྲུངས་ཡོང་སྟེ། བཀའ་འགག་གིས་གྲོས་ཁང་འོག་མས་རང་ཉིད་ལ་རྒྱུ་སྐྱོར་མེད་པ་གཟིགས་ཆེ། དབྱེན་རིའི་གོང་མར་ལྷ་སྐྱེལ་གྱིས་གྲོས་ཁང་གི་རྒྱུ་བྱེད་པ་ཡིན།

- བཀའ་འགག་ལ་གྲོས་ཆོག་གི་རྒྱུ་སྐྱོར་མེད་ཆེ། གཞུང་གིས་ལས་ཀ་བྱེད་མི་སྐབ་པ་དང་། གྲོས་ཆོག་ནས་ཀྱང་མང་མོས་རྒྱུ་སྐྱོར་ཡོད་པའི་སྤྱི་དྲུས་ཞེན་ཞིག་བསྐྱོ་མ་སྐབ་ཆེ། འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྱིམ་ས་བཟོའི་དབར་གྱི་མདུད་ཐེབས་པའི་ Deadlock གནས་སྐྱེད་ས་འབྱུང་གི་ཡོད། གནས་སྐྱེད་ས་དེ་ནི་བཀའ་འགག་ལ་རྒྱུ་སྐྱོར་བྱེད་མཁན་འཕྲུལ་མི་སྐྱོར་ཞིག་སྐྱོ་འབྱུར་བ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཡིན་ཞིང་། དཀའ་རྒྱུ་དེ་ཕྱོག་ཐབས་སུ་སྤྱི་དྲུས་ཞེན་ནས་དབྱེན་རིའི་གོང་མར་གྲོས་ཆོག་གི་རྒྱུ་སྐྱེད་པའི་སྐྱེལ་ལྷན་ཏེ། འོས་བསྐྱེད་ལས་ནས་གྲོས་ཆོག་གིས་གསར་པ་ཞིག་བརྒྱུད་དཀའ་རྒྱུ་སེལ་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན།
- དབྱེན་རིའི་གོང་མས་གྲོས་ཆོག་གི་རྒྱུ་བྱེད་སྐྱེལ་རྒྱུ་སྐྱོར་ཆོག་མཆན་བཏོད་ཆེ། སྤྱི་དྲུས་དང་སྤྱི་དྲུས་ཆེན་གཞན་ཚུད་པའི་གྲོས་ཆོག་འཕྲུལ་མི་ནམས་འོས་བསྐྱེད་འཕྲུག་དགོས་པ་དང་། གཞུང་འཛིན་ཆོག་གིས་པར་སྐྱེལ་ཐབས་དུ་གྲོས་ཆོག་གིས་རྒྱུ་སྐྱེལ་མང་པོས་ཐོབ་མིན་ལ་གདེང་ཆོད་མེད་པ་དང་། ཉན་ཆ་བས་ཆེ་བ་ཡོད།
- ལྷ་མེད་ཀྱི་གྲོས་ཆོག་གི་རྒྱུ་བྱེད་སྐྱེལ་ཏེ། སྤྱི་དྲུས་ཀྱི་སྐྱོང་གཞི་གཤེབ་ཆེན་ཁག་འོས་འཕེན་པར་གཏང་ཅིང་། སྤྱི་དོན་ཆོག་གིས་པ་སོ་སོའི་ཆབ་སྤྱི་ཀྱི་ལངས་སྤྱོད་ཀྱིས་འོས་བསྐྱེད་བརྒྱུད་མང་ཆོག་གིས་ལ་གདམ་ག་བྱེད་དུ་འཕྲུག་པ་ནི་མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེད་དང་ཆ་མཚུངས་ཡིན།
- བཀའ་འགག་གི་གྲོས་ཆོག་གི་རྒྱུ་སྐྱེད་དབང་ཆ་དེ། གྲོས་ཆོག་གི་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆ་དང་དོ་མཉམ་ཡོང་ཐབས་སུ་བཏོད་སྤྱོད་བྱས་པ་ཞིག་མིན་པར། གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་རྒྱུན་ལྡན་བྱེད་སྐྱོར་བསྐྱར་ཆགས་སུ་འགོ་སྐྱོད་ཆེད་ཡིན།

༥། འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་བཟོའི་ལས་རིམ་དུ་ཐེ་ལུགས།

གྲོས་ཆོག་གིས་འོག་མའི་གྲངས་མང་སྤྱི་དོན་ཆོག་གིས་པའི་འགོ་ཁྲིད་དེས་བཀའ་འགག་འཕྲུགས་རྒྱུར་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན་སྐབས། བཀའ་འགག་གིས་གཤམ་གྱི་བྱེད་ཐབས་བརྒྱུད་གྲོས་ཆོག་གིས་གཞུང་འཛིན་ཆོག་གིས་པའི་སྐྱོབས་ལུགས་སྐྱུ་དེ་ཁྱིམ་ས་འཆར་གཏན་འཕེབས་བྱེད་པ་ཡིན།

- བཀའ་འགག་གི་བཏོད་སྤྱོད་བརྒྱུད་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ལས་རིམ་ལ་སྐྱེད་ས་འཛིན།
- གྲོས་ཆོག་གི་སྤྱི་དོན་ཆོག་གིས་པའི་རུ་ཁག་དབར་འབྲེལ་གཏུག་དང་གྲོས་མོལ་བརྒྱུད། ཁྱིམ་ས་

འཆར་ལ་བསམ་ཚུལ་ཅེ་མ་བྱུང་ཡོང་ཐབས།

- མིང་དོན་ཚོགས་པའི་ཕྱི་གཞི་དང་བྱེད་ལྗོངས་ཀྱི་ འཕྲུལ་མི་ཚོས་གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པར་སློ་གཏོད་ཡིད་ཆེས་དང་། ཚོགས་པ་དང་ཕྱི་དྲུག་མཉམ་སྲུང་གི་ཚད་སེམས་སྤེལ་གྱི།

༣། བཀའ་ཤག་མིང་དབང་སྒྲིབ་སྒྲུབ་འགོ་ག་ཐབས།

བཀའ་ཤག་ལས་ཕྱགས་སུ་འཛིན་སྲུང་དབང་ཚད་དང་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་མཉམ་བསྐྱེད་གིས། བཀའ་ཤག་ལ་འཛིན་སྲུང་དབང་ཆ་ཡོད་པ་ཅམ་དུ་མ་ཟད། མིང་དོན་ཚོགས་པ་བརྒྱུད་གྲོས་ཚོགས་ལ་སྙངས་འཛིན་བྱེད་པས། དབང་ཚད་ཆེན་པོ་དེ་ཅམ་གྱིས་བཀའ་ཤག་མིང་དབང་སྒྲིབ་སྒྲུབ་མ་ཆགས་པའི་རྒྱ་རྒྱུ་ཁག་གཤམ་གསལ་དོན་གནད་ལ་བྱུག་ཡོད།

- ཚོགས་གཙོ་བར་བཞུགས། ཚོགས་གཙོར་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་འཕྲུལ་མི་དེས་རང་ཉིད་གར་གཏོགས་གི་མིང་དོན་ཚོགས་པ་ནས་ཅ་དགོངས་ཞུས་ཏེ། ཆབ་སྲིད་བར་བཞུགས་མཚོན་པར་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཕྱི་གཞི་སྤེལ་གཞིར་བཟུང་ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་དོན་གཙོ་སྲུང་བྱེད་པ་ལས། གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པའི་འགོ་ཁྲིད་དུ་བཀྱར་བའི་མིང་སློན་ནས་ཀྱང་ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་རིམ་ལ་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་མི་བྱུག།
- བར་གནས་སུ་བཞུགས་པའི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་དབྱེ་བའོ་སྟན་ཁང་། སྟན་ཁང་འདིས་ལོ་བཅུ་འདེམ་མཆམས་སུ་མི་འཁོར་ཞིབ་བཤེར་གི་གྲངས་ཐོ་གཞིར་བཟུང་། ཕྱོགས་ཕྱུང་མེད་པའི་སློན་པོ་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་བཙོས་སྒྲིག་བྱེད་པ་དང་། གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པ་སུས་ཀྱང་རང་ཤེད་ཀྱི་སློན་པོ་འོས་ཤོག་ཐོབ་ཐབས་སུ་སོ་སོར་ཕན་པའི་འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་བཙོས་སྒྲིག་བྱེད་ཐབས་མེད།
- གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དབང་ཆ་སྲུང་སྙངས། མིང་སློན་གྱིས་རྒྱལ་ལོར་གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དགོས་པའི་རེ་སྐུལ་མ་ཞུས་ཤིང་། ཕྱོགས་འགལ་ཚོགས་པར་བསམ་ཚུལ་འི་བསྐྱེད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཕྱིར་བསྐྱེད་ཐོན་མཆམས། གཟའ་འཁོར་གསུམ་ནང་ཚུན་འཕྲུལ་མི་གསར་པ་འདེམས་ཐོན་དང་། གྲོས་ཚོགས་གསར་པ་འཛུགས་བྱུང་དགོས།
- ཕྱོགས་འགལ་ཚོགས་པའི་བྱས་པ། དུས་ཉུག་ཏུ་གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པའི་བྱེད་སྙངས་ལ་དོ་སྣང་གིས། མི་དམངས་སྤྱི་ཆབ་ཀྱི་རོ་བོའི་ཐོག་ནས་གཞུང་ལ་ལྟ་སྐུལ་བྱེད་པ་དང་། གཞུང་འཛིན་ཚོགས་པའི་བྱེད་བབ་མ་འོས་པ་མཐོང་ཆེ། དེར་སློན་འདོན་ཅོད་བྱེད་དང་། ཐ་ན་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་པ་སོགས་ཀྱི་ལམ་ནས་གཞུང་ལ་ལྟགས་རྒྱུན་སྲུང་བ་ཡིན།
- ཕྱགས་རིང་གི་ཁེ་བན་དང་སྤྱི་ཡོངས་གནས་སྙངས་ལ་དོ་སྣང་། མིག་རྒྱུང་བསྐྱེད་སྤྱི་ཕྱོགས་རིང་གི་

༣། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་བྱེད་སྒྲུབ་ཚོད་འཛིན།

གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀར་རྒྱན་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་༤ ལས་ལྷན་འཇུགས་མི་ཚོག་པའི་ཚད་བཀག་བཅོས་ཏེ། མིང་འཛིན་ཚོགས་པ་ཚུང་ཁག་གིས་རྟོག་ཟེང་སྒྲོང་པའི་གོ་སྐབས་ཚོད་འཛིན་དང་། གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ལས་རིམ་ལམ་ལྗོང་ཡོང་ཐབས་བྱས་ཡོད།

༤། ཁྲིམས་བཅོམ་བརྒྱུད་རིམ་ནང་འཛིན་སྒྲོང་ཐེ་ཞུགས།

ཁྲིམས་འཆར་གང་ཞིག་ལ་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་བསམ་ཚུལ་མ་མཐུན་ཆེ། མིང་སྒྲོན་ནས་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཇུགས་མི་གངས་མཚུངས་ལས་བྱུང་པའི་ལྷན་ཚོགས་བསྐྱོངས་ཏེ། ཚོད་གཞིའི་ཆ་དེར་བཅོ་བཙུན་བྱེད་པ་དང་། བཅོ་བཙུན་ཁྲིམས་འཆར་དེ་རིགས་མིང་གཞུང་གིས་གྲོས་ཚོགས་སུ་འདོན་དགོས་ལ། མིང་གཞུང་གིས་མོས་མཐུན་མ་བྱུང་བར་བསྐྱར་བཙུན་ཁྲིམས་འཆར་འདོན་མི་ཚོག་

༥། ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར་དང་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་སྤངས།

ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར་ནི་སྒྲོན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས་ནས་བཏོ་སྤངས་གཏན་འཁེབས་ཀྱིས། མིང་སྒྲོན་ནས་ཁྲིམས་འཆར་གྱི་ཚུལ་དུ་གྲོས་ཚོགས་སུ་འདོན་པ་དང་། གལ་མཁན་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཚོད་༢༤ རིང་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་མ་བྱུང་ཆེ། མིང་སྒྲོན་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་གཏན་འཁེབས་བྱུང་བར་ཆ་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན།

ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་ནི་གྲོས་ཁང་གོང་འོག་མའི་འཇུགས་མི་བཅུ་ཆའི་གཅིག་ཡན་ནས་མིང་རྟགས་འགོད་དགོས་པ་དང་། ད་དུང་ཚོད་༢༤ རིང་གང་སངས་བཏང་ཟེས། གྲོས་ཚོགས་འཇུགས་མིའི་བྱེད་ཀ་ཡན་ནས་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་དགོས། གལ་མཁན་མང་མོས་མ་བྱུང་ཆེ། ཚོགས་དུས་དེའི་རིང་བསྐྱར་དུ་གྲོས་འཆར་གཅིག་མཚུངས་འདོན་མི་ཚོག་པའི་ཚད་བཀག་བཅོས་ཡོད།

གཤམ་ཞུ་བ།

༡། ཁྲིམས་བཅོ་དང་འཛིན་སྒྲོང་དབར་གྱི་མཉམ་སྦྲངས་འཛིན།

མིང་འཛིན་དང་གྲོས་ཚོགས་འཇུགས་མི་རྣམས་ཐང་ཀར་འོས་བསྐྱུ་བྱས་པ་ཡིན་པས། གཉིས་ཀས་མང་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་དགོས་ལ། མིང་འཛིན་གྱིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་མི་དགོས། ཡིན་ནའང་། གྲོས་ཚོགས་ནས་མིང་འཛིན་གྱིས་བཏོན་པའི་སྒྲོན་ཅིས་ལ་སྒྲོན་འཕྲི་སྐྱོར་གཅིག་བྱེད་ཆོག་ལ། མིང་འཛིན་གྱིས་རེ་སྐུལ་ཞུས་པའི་ཁྲིམས་འཆར་བྱིར་སྐྱོབ་དང་། འཛིན་སྒྲོང་དཔོན་རིགས་མིང་འདོན་བྱས་པར་ཆོད་སྐྱོབ་ཅི་རིགས་བྱེད་ཆོག་

༡། སྲིད་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་མཐའ་དག་ལ་གྲོས་ཚོགས་ནས་མོས་མཐུན་ཐོབ་དགོས།

ལྷག་བསམ་ནས་དག་གིས་ཁྲིམས་ཡིག་མཐའ་དག་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུ་ནི་སྲིད་འཛིན་གྱི་འགན་འཁུར་ཡིན་ལ།
ཁྲིམས་བཟོ་སྡེ་ཚན་ནས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཆང་མ་སྲིད་འཛིན་གྱིས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་
པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གི་བྱུང་ཁོངས་ཡིན།

༢། གྲོས་ཚོགས་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་འདོན་པའི་དབང་ཆ་ཡོད།

སྲིད་འཛིན་བཟེས་གཞོན་དང་། དབུས་གཞུང་གི་རིམ་བ་སོ་སོའི་དཔོན་རིགས་སུ་ཞིག་གིས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་
རྒྱབ་གཏོད་དང་། རྟོག་ཅུན་ཟ་ལེན་སོགས་ཀྱི་ཉེས་བ་བསགས་པའི་དོགས་གཞི་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཡིད་
ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་བཏོན་པར། གྲོས་ཁང་གོང་མས་ཁྱེད་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། སྲིད་འཛིན་ལ་འདི་གཅོད་བྱེད་
སྐབས། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་ཆེ་བས་ཚོགས་གཙོ་བྱེད་ལ། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ངོ་ཡོད་འཇུག་
མའི་སྤྱི་ཆའི་གཉིས་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་ཉེས་ཆད་འགོལ་ཆོག

ང་། ཉེ་ཉིད།

༡། བཀའ་ཤག་གིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས།

གྲོས་ཁང་འོག་མས་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཆོད་བཞག་བཤམ། ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར་བྱིར་སློག་
གནང་ཆེ། བཀའ་ཤག་གིས་ཉིན་ ༡༠ རང་ཚུན་གྲོས་ཁང་འོག་མ་བྱིར་བསྟུང་ལ། ཡང་ན་སློན་ཆེན་ཆང་མ་རྩ་དགོངས་
ལྷན་གྱིས། བཀའ་ཤག་གིས་གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་ཁུར་པའི་ཐོག་ནས་དེ་བར་ལན་འདེབས་དང་། ལས་བསྟོམས་
སྟུན་གསལ་ལྷན་གྱིས།

༢། གྲོས་ཚོགས་ནས་འོར་སྲིད་ལ་སྤངས་འཛིན།

ཉེ་ཉིད་གིས་འཇར་མན་དང་འབྲུ་བར། ཅ་ཁྲིམས་སུ་འོར་སྲིད་ཀྱི་ལེའུ་ལུར་བཅད་ཀྱིས་བཀོད་ཡོད་པ་དང་།
བཀའ་ཤག་གིས་ཅེས་ལོ་སོ་སོའི་ལོ་འཁོར་སྟོན་ཅེས་ཞིབ་ཟ་བཀོད་དེ། གྲོས་ཚོགས་སུ་ཞིབ་བཞེར་གཏན་འབེབས་
བྱེད་པ་དང་། ཉུང་མཐར་ཡང་ལོ་རེར་གྲོས་ཚོགས་དང་རྒྱལ་དམངས་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འོར་སྲིད་གནས་སྤངས་སྟུན་
སྟོན་ལྷན་གྱིས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འོར་སྲིད་བཀོད་སྤྲིད་དང་། འཕྲོ་ཕྲོན། ལུན་གཏོང་སོགས་གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་བཀའ་
འཁོལ་ངེ་བྱུང་སྟུང་བྱེད་དགོས།

ཅེ་འཇར་མན།

འཇར་མན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་དང་གོས་ཚོགས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་དེར་བཀའ་འགུལ་ལས་ལུགས་ཀྱི་བྱད་ཚོས་ལྷན་
བ་མ་ཟད། ད་དུང་གཤམ་གྱི་དོན་ཚན་གཉིས་མཛོན་གསལ་ཆེ།

༡། ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གོས་འཆར་འདོན་སྟངས།

གོས་ཚོགས་ནས་བཀའ་འགུལ་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གོས་འཆར་འདོན་བ་ལ། ༡་ འཕུས་མི་བྱེད་ཀ་ཡན་
ནས་མིང་སློན་གསར་པའི་འོས་གཞི་འདེམས་ཐོན་དགོས་པ་དང་། ༢་ ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གོས་གཞི་བཏོན་བ་ནས་
གཏན་འབེབས་བྱེད་པའི་བར་དུ་ཚུ་ཚོད་༩༩ བར་སྟོང་འཛིག་དགོས།

མིང་སློན་གྱིས་གོས་ཁང་འོག་མས་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གོས་གཞི་ལ་འོས་བསྐྱུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས་པའི་
རེ་སྐུལ་ཞུས་ཏེ། དེར་འཕུས་མི་བྱེད་ཀ་ཡན་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་མ་ཐོབ་ཆེ། མིང་འཛིན་ལ་ཉིན་གངས་༢༡ རང་ཚུན་གོས་
ཚོགས་བྱེད་བསྐྱུ་དགོས་པའི་སྐུལ་མ་བྱེད་ཚོགས་པ་དང་། གལ་མེད་དུས་ལྷན་དེའི་རིང་གོས་ཚོགས་ནས་མང་མོས་
ཀྱིས་མིང་སློན་གསར་པའི་འོས་གཞི་བཏོན་ཆེ། གོས་ཚོགས་བྱེད་བསྐྱུ་དེ་དང་ཆད་མེད་པར་འགྱུར་བ་ཡིན།

༢། ཁྲིམས་བཟོ་ཇ་དྲག་གི་གནས་སྟངས།

བཀའ་འགུལ་གིས་བཏོན་པའི་ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གོས་འཆར་ལ་འོས་ལེན་མ་ཐོབ་པ་དང་། མིང་འཛིན་གྱིས་
གོས་ཁང་འོག་མ་བྱེད་བསྐྱུ་འདེད་བྱས་མེད་པའི་གནས་སྟངས་སྤྱད། བཀའ་འགུལ་གིས་བཏོན་པའི་ཇ་དྲག་ཁྲིམས་འཆར་
ལ་གོས་ཁང་འོག་མས་བསྐྱུར་དུ་དྲག་ཆ་བྱས་ཆེ། མིང་སློན་ནས་གོས་ཁང་གོང་མང་མོས་མ་ཐུན་ཐོབ་པ་བརྒྱད།
མིང་འཛིན་ལ་ཁྲིམས་བཟོ་ཇ་དྲག་གི་གནས་སྟངས་ཀྱི་རེ་སྐུལ་ཞུ་ཆོག།

མིང་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་བཟོ་ཇ་དྲག་གི་གནས་སྟངས་ཀྱི་རེ་སྐུལ་ཞུ་བའི་བཀའ་ཅན་བསྐྱུ་བྱས་ཇེས། གོས་ཁང་
འོག་མས་གཟུང་འཁོར་བཞིའི་ནང་ཚུན་ཐག་གཅོད་གང་ཡང་བྱེད་མ་ཐུབ་པའོ། བཀའ་འགུལ་གིས་འོས་ལེན་མི་ཐུབ་
པའི་ཁྲིམས་འཆར་བཏོན་ཆེ། འཛིན་སྐྱོང་ནས་གོས་ཁང་གོང་མང་མོས་མ་ཐུན་ཐོབ་པ་བརྒྱད། ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་
འབེབས་བྱེད་ཆོག།

མིང་སློན་གྱིས་རང་ཉིད་ཀྱི་ལས་རྒྱུན་རིང་ཁྲིམས་བཟོ་ཇ་དྲག་གི་གནས་སྟངས་ཐེངས་གཅིག་ལས་བཀོལ་
སྟོང་བྱེད་མི་ཆོག།

ཆ། བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས།

༡། བཀའ་ཤག་གིས་མྱོས་ཆོགས་ལ་འགན་འཁུར།

བཀའ་ཤག་གིས་རྒྱན་དུ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ལ་འགན་ཁུར་པའི་ཐོག་ནས་ལས་དོན་སྟོན་ཏུ་དང་། འི་བར་ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས་ལ། བཀའ་ཤག་དང་། རྒྱུན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་འགན་ལྟ་སྟེགས་ཀྱི་སྒྲིག་གཞི་དང་། ཐོབ་ཐང་གི་སྒྲིག་གཞི་འདྲ་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་ཡིན། བཀའ་རྒྱུན་ཆེན་ལས་ཁུངས་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ཀྱི་ཆོགས་འདུ་དང་། རྒྱན་ལས་ཀྱི་ཆོགས་འདུར་ཞུགས་པ་དང་། གསུང་བཤད། བཟོ་སྐྱེད། མྱོས་འཆར་འདོན་པ་བཅས་བྱ་རྒྱའི་ཐོབ་ཐང་ཡོད་ཀྱང་འོས་བསྐྱེད་ཐོབ་ཐང་མེད།

༢། བཀའ་ཤག་དང་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་འཕོ་འགྱུར།

སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱི་འཐུས་དོ་ཡོད་སྐུམ་ཆའི་གཉིས་ཡན་གྱིས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་བཀའ་རྒྱུན་གྱི་བྲག་བཤམ། བཀའ་ཤག་ཡོངས་རྫོགས་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་ཆོག་ཀྱང་། དེའི་ཞིབ་མཐའི་བྱེད་ཐབས་ཁག་གསལ་མེད་པ་དང་། བཅའ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ ༡༥ པར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ལས་དོན་བར་མཆམས་འཛིག་བཤམ། འཕོ་འགྱུར་གྱི་ཆ་རྒྱུན་བྱེད་བསྐྱེད་བྱས་སྐབས། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ལས་དུས་མ་ཆང་བར་དུ་འཕོ་འགྱུར་འགོ་སློབ་མེད།

༣། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ནས་ནོར་སྲིད་ལ་སྐྱེད་འཛིན།

བཀའ་ཤག་ནས་ལོ་ལྟར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་སུ་གཞུང་དང་། གཞུང་འབྲེལ་ལས་ཁུངས་མ་ལག་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་དདུལ་ཅིས་འཆར་ལའི་ཡོང་འབབ་ཇི་ཡོད་དང་། འགོ་སོང་གཏོང་འཆར་ཇི་ཡོད་བྱུར་འཛིག་དང་འཆམས་ལུས་མེད་པའི་ལོ་འཁོར་སྟོན་ཅིས་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོགས་ལ་འགོད་འབུལ་བཀའ་འཁྲོལ་ཞུ་དགོས་ཤིང་། ལྷན་ཆོགས་ནས་བཀའ་འཁྲོལ་དང་། གཅོག་འཕྲི། འཆར་གཞི་བྱེད་སྟོན་བཅས་ཇི་འོས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། བསྐྱར་བཅོས་སྟོན་ཅིས་དང་བར་བཀའ་འཁྲོལ་ཞུ་དགོས་ཤིགས་ཀྱང་སྤྱི་འཐུས་རྒྱན་ལས་ནས་བཀའ་འཁྲོལ་ཐོབ་དགོས་པ་ཡིན།

ཀྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྲིམས་བཅོའི་འབྲེལ་བ་གཤེབ་བསྐྱར།	
ཁྲོམ་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དབང་ཆ།	<ul style="list-style-type: none"> དབྱིན་ལན་དང་འཇར་མན། ཉི་ཉོང་བཅས་སུ་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ནས་ཀྱལ་ཁབ་དབུ་ཁྲིད་ལ་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དགོས་པའི་རེ་སྐུལ་ཞུ་དགོས་པ། ཨ་རིའི་མིང་འཛིན་དང་བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་ཀྱི་བཀའ་སློན་ཁྲི་པར་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དབང་ཆ་མེད། ཟླ་རན་སིར་མིང་འཛིན་གྱིས་མིང་སློན་དང་ཁྲོམ་ཁང་གོང་ལོག་གི་ཆོག་གས་གཙོ་བོར་བསྐྱར་གྱིས་ཕྱིར་བསྐྱེད་བྱེད།
ཁྲིམས་ཡིག་ལ་མིང་རྟགས་འགོད་སྟངས།	<ul style="list-style-type: none"> དབྱིན་ལན་དང་འཇར་མན། ཉི་ཉོང་། ཟླ་རན་སི་བཅས་སུ་ཀྱལ་ཁབ་དབུ་ཁྲིད་གྱིས་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་ཆོག་མཆན་གསལ་བསྐྱགས་བྱེད་པར་བཀའ་ལག་ནས་མིང་རྟགས་མཉམ་སྦྲུང་བྱེད་དགོས། ཨ་རིའི་མིང་འཛིན་གྱིས་ཆོག་མཆན་མིང་རྟགས་བཀོད་ན་འཇུག། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་སུ་བཀའ་ཁྲིམས་མིང་རྟགས་འགོད་དགོས།
གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ལ་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ཀྱིས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཕྱིར་སློག་གི་དབང་ཆ།	<ul style="list-style-type: none"> ཨ་རིའི་མིང་འཛིན་ནས་ཁྲིམས་འཆར་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ལ་བསྐྱར་དུ་བཟོ་སྒྲེང་ཆེད་ཕྱིར་སློག་བྱེད་ཆོག། ཟླ་རན་སིའི་མིང་སློན་ལ་དབང་ཆ་དེ་མེད་པ་དང་། མིང་འཛིན་གྱིས་ཕྱིར་སློག་བྱེད་ཆོག། དབྱིན་ལན་དང་འཇར་མན། ཉི་ཉོང་། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་བཅས་ལ་ཁྲིམས་འཆར་ཕྱིར་སློག་གི་དབང་ཆ་མེད།
གཞུང་གི་འགན་འཛིན་གྱིས་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ཀྱི་དྲི་བར་ལན་འདེབས།	<ul style="list-style-type: none"> ཨ་རིའི་མིང་འཛིན་ཁྲོམ་ཆོག་གས་སུ་དྲི་བར་ལན་འདེབས་ཆེད་བཅར་གནང་མི་དགོས། དབྱིན་ལན་དང་འཇར་མན། ཉི་ཉོང་། ཟླ་རན་སི། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་བཅས་སུ་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ཁྲོམ་ཆོག་གས་སུ་ཆེད་བཅར་ཞུ་དགོས།
གཞུང་གི་འགན་འཛིན་གྱིས་འགན་འཁུར་ཞུ་ཡུལ།	<ul style="list-style-type: none"> དབྱིན་ལན་དང་ཉི་ཉོང་། ཟླ་རན་སི། བོད་མིའི་སྤྱི་གཞུང་གས་བཅས་སུ་བཀའ་ལག་ཐུན་མོང་གིས་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། ཨ་རིའི་མིང་འཛིན་གྱིས་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་མི་དགོས། འཛིན་སྐྱོང་དཔོན་རིགས་ཆོས་མིང་འཛིན་ལ་འགན་འཁུར་དགོས། འཇར་མན་དུ་མིང་སློན་གཅིག་ལྷན་ཁྲོམ་ཆོག་གས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། སློན་ཆེན་ཆོས་མིང་སློན་ལ་འགན་འཁུར་ཞུ་དགོས།

ལེའུ་རྒྱལ་པ། སྤིང་རྒྱལ་ལག་བསྟར་གྱི་གྲུབ་ཆ་གཤེབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། ཁོ་དོན།

སྤིང་རྒྱལ་གང་ཞིག་གཏན་ལ་ཕབ་སྟེ་དངོས་སུ་བྱུང་བསྟར་བྱེད་དགོས་ན། དེས་པར་དུ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་གྱི་ལས་ཁུངས་དང་མི་སྣར་བརྟེན་དགོས་པ་དང་། དེ་ཡང་རྒྱལ་ཁབ་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་ལུགས་ཆ་ཆར་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་བྱེ་བྲག་ འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ནང་ཁུལ་གྱི་སྡེ་ཆུན་ཁག་དང་། སྤིང་རྒྱལ་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་བཅས་ལ་སྤིང་རྒྱལ་ལག་བསྟར་གྱི་གྲུབ་ཆ་ཞེས་བརྗོད་པ་ཡིན།

སྤྱིར་བཏང་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ཅེས་པ་སྤིང་རྒྱལ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་ཁོ་ན་ཡིན་པར་འདོད་མི་རུང་བ་སྟེ། སྤིང་རྒྱལ་ལག་བསྟར་བྱེད་སྐབས། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་པས་བྱེད་སྟོན་གང་ཞིག་བཅུམས་དང་མ་བཅུམས་དེའང་སྤིང་རྒྱལ་གཏན་འབེབས་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ཅིག་ཡིན། བསམ་འཆར་འདོན་པའམ། འཆར་གཞིར་གཞུགས་བསྟར། ཅོད་རྟོག་འདུམ་འགྲིག་སོགས་གྱི་སྤིང་རྒྱལ་གོ་རིམ་ཁོང་། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ནི་གལ་འགངས་ཏེ་ཅང་ཆེ་བའི་གྲུབ་ཆ་ཞིག་ཡིན།

ཁྲིམས་བཅོམས་ཁུངས་གྱིས་གཏན་ལ་ཕབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གིས་ཁ་ཆ་དགོས་གཏུག་ཡིན་པའི་མང་ཆོག་གས་གྱི་དཀའ་རྙེག་དུས་ཐོག་དུ་སེལ་མི་བྱུང་བ་དང་། ཁྲིམས་བཅོམ་སྣམ་དུས་ཡུན་རིང་པོར་བསྟོན་དང་། ཞིབ་གང་ཆོག་གྱིས་ཁྲིམས་ཡིག་བཅོམ་པའི་འབྲས་བུ་ནི། དཀའ་རྙེག་སེལ་ཐབས་གྱི་འགོ་འཇུག་ཅུང་ཙམ་ཡིན། ཁྲིམས་ཡིག་ཁ་ལས་ཤིག་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣས་སྣང་མེད་དུ་བཞག་སྟེ་ཤོག་སྟོགས་ཆགས་སྤིང་ལ། གནད་དོན་བྱེ་བྲག་པའི་ཐད། ཁྲིམས་ཡིག་རི་བཞིན་ལག་བསྟར་བྱེད་འདོད་ཡོད་ཀྱང་། ཁྲིམས་དོན་གསལ་ཁ་མེད་པའམ། གནས་དུས་དང་མ་འཆམས་པའི་དབང་གིས། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་པ་རང་དོས་ནས་ཐབས་ཤེས་བསྟེན་དེས་པས། ལས་བྱེད་དེ་རིགས་དོན་དམ་གྱི་སྤིང་རྒྱལ་གཏན་འབེབས་བྱེད་མཁན་ཆགས་པ་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་གི་ནང་དོན་དོ་མ་ཁོ་ཆོས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

གཞུང་དང་མང་ཆོག་གས་གྱི་འབྲེལ་བ་དེ་ཁྲིམས་བཅོམ་སྣམ་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་བརྒྱུད་དེ་མིན་པར། ཕལ་ཆེ་བ་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་དཔྱུས་མར་འབྲེལ་གཏུག་བྱེད་པ་ཡིན། རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་ཡིན་ཡང་། དེའི་སྤིང་

རྩུ་ལག་བསྟར་གྱི་བྱ་བ་ཆ་ནི་ཉ་ཅང་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་། འབྲེལ་ཡོད་འགན་འཛིན་གྱིས་གཤམ་འོག་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ཆར་མའི་ལས་ཀར་རྒྱས་ལོན་བྱེད་དཀའ་སྟབས། བྱ་སྤྱོད་ཀྱི་ཚུལ་དུ་གོང་འོག་རིམ་བ་བཞོད་སྒྲིག་དང་། ལས་བྱེད་ཆེད་ལས་ཅན་དང་ལས་དོན་ཆ་བཞོས་བྱེད་བ་ཡིན། ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐྱོད་དང་། གནས་སློམ་གནས་སྤྱད། ལས་ཀའི་རོ་བོ་སོགས་ལ་རྒྱུ་ཆགས་རང་བཞིན་དང་། རྒྱ་བྱ་བ་རང་བཞིན་ལྡན་སྟབས། རང་དབང་ཁྲོམ་རའི་ནང་ཕན་ཚུན་འགུན་ཅོད་གྱི་བྱེད་སྤངས་ལྟ་བུ་མིན་པར། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ལ་གཏན་འཇགས་ལས་འགན་བཞོད་སྒྲིག་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་གི་ལམ་ནས་སྒྲ་སོགས་སོགས་ཐོབ་ཐང་འགན་ལེན་བྱེད་བ་ཡིན།

སྒྲིག་འཇུགས་བྱ་བ་ཆ་འདིའི་འོག་ཏུ། རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་གྱི་བར་བྱ་དང་། མིང་རྩུ་དངོས་སུ་ལག་བསྟར་གྱི་གནས་སྤངས་གཞིར་བཟུང་། སྒྲིག་འཇུགས་བྱ་བ་སྤངས་དང་། མི་འབྲེལ་འདེམས་བསྐྱོད་ ལྟོགས་སྤངས་འཛིན། མིང་རྩུ་གདོན་བྱ། འཛིན་སྐྱོང་བཅས་བསྐྱར་བཅས་དོན་ཆུང་ལུ་སྒྲོན་ནས་དབྱེ་ཞིབ་བྱེད་པར་བྱ།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། སྒྲིག་འཇུགས་བྱ་བ་སྤངས།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། སྒོན་ཆེན།

དབྱིན་ཇིའི་གཞུང་གི་སྒོན་ཆེན་ཆོ་བཀའ་ཤག་གི་བྱ་བ་ཆ་ཡིན་མིན་ཁག་གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། བཀའ་ཤག་གི་བྱ་བ་ཆར་གཏོགས་པའི་སྒོན་ཆེན་ Departmental Ministers ཆོས་(ཕྱི་འབྲེལ་དང་རྒྱལ་སྤྱང་། རྟོག་སྤྱོད། རང་སྲིད་སོགས་)རང་འཁྲིའི་ལས་ཁུངས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པ་མ་ཟད། བཀའ་ཤག་ལྡན་རྒྱས་སུ་ཆོགས་ཞུགས་གྱིས་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་ཡོངས་ཀྱི་མིང་རྩུ་ཐག་གཅོད་ལ་སྒོ་འདོན་གྲོས་རྒྱུ་བྱེད་དགོས། བཀའ་ཤག་གི་བྱ་བ་ཆ་མིན་པའི་སྒོན་ཆེན་Non-Departmental Ministers རྣམས་བཀའ་ཤག་ལྡན་རྒྱས་སུ་བཅར་མ་དགོས་ཀྱང་། བཀའ་ཤག་ནས་ལས་ཁུངས་དེ་འབྲེལ་གྱི་གནད་དོན་ཐོག་བཞུགས་བྱེད་སྐབས། མིང་སྒོན་གྱིས་སྐབས་འབྲེལ་སོ་སོར་འབྲེལ་ཡོད་སྒོན་ཆེན་ཆོགས་འདུར་འབོད་འགྲུག་བྱེད་བ་ཡིན།

སྒོན་ཆེན་རྣམས་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣ་ཡིན་པ་ཟད། གྲོས་ཆོགས་འཇུག་མིའང་ཡིན་ལ། བཀའ་ཤག་ཐུན་མོང་གིས་གྲོས་ཆོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་མ་ཟད། སྒོན་ཆེན་ཆོས་ཀྱང་རང་འཁྲིའི་ལས་འགན་ཐོག་གྲོས་ཆོགས་ལ་འགན་ཁུར་ཏེ་ལས་དོན་སྤྲོད་གསན་དང་བྱི་བར་ལན་འདེབས་བྱེད་དགོས་སྟབས། དུས་ཆོད་པལ་ཆེ་བ་གྲོས་ཆོགས་དང་། མིང་དོན་ཆོགས་པའི་བྱེད་སྒྲོ་སོགས་སུ་ཐེམ་སྟེ། འཛིན་སྐྱོང་ལས་དོན་ལ་ལྟ་ལོང་དེ་ཅུམ་མེད།

མིང་གི་རྣམ་གཞུང་སུ་སྒོན་ཆེན་ chancellor རན་རྒྱལ་དོན་བྱུང་ཆེ། Secretary of State ཆོགས་གཙོ། presi-

dent གློན་ཆེན་ ministry སོགས་འབོད་སྲོལ་མང་པོ་ཡོད།

༡། གློན་ཆེན་གྱི་ཕྱག་རོགས།

གློན་ཆེན་གྱིས་རང་ཉིད་གྱི་ལས་འགན་ཁག་ལེགས་འབྲུབ་ཡོང་ཆེད་ཕྱག་རོགས་སུ་གཞུང་འཛིན་ཆོག་གས་པའི་གྲོས་ཆོག་གས་འཇུག་མི་སུ་འོས་བསྐོས་ཆོག་ཅིང་། དེའི་རིགས་ལ་རྒྱལ་དོན་གློན་པོ་ ministry of state དང་། གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱི་གློན་པོ་གཞོན་པ་ Parliamentary Under Secretary of State ཟེར་ཞིང་། ཡོངས་གྲགས་སུ་གློན་པོ་གཞོན་པ་ junior minister ཞེས་འབོད་པ་ཡིན། ཕྱག་རོགས་གཅིག་གམ་དུ་མ་ཅི་དགོས་གློན་ཆེན་གྱིས་བབ་གཟིགས་གནང་ཆོག་ལ། གླུ་བས་རེར་ཞོར་སྲིད་ལས་ཁུངས་སོགས་གལ་གནད་ཆེ་སར་བཀའ་ཤག་གི་གྲུབ་ཆ་གཅིག་ལས་མང་བའང་འབྱུང་མིན། གལ་ཏེ་གློན་ཆེན་རང་ཉིད་གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཇུག་མི་ཡིན་ཆེ། ལས་རོགས་སུ་གྲོས་ཁང་འོག་མའི་འཇུག་མི་ཞིག་བསྐོས་གཞག་བྱེད་ཅིང་། དེ་ནི་གློན་ཆེན་མ་བཞུགས་པའི་གླུ་བས་སུ་དེའི་ཆ་བ་བྱས་ཏེ་གྲོས་ཁང་འོག་མར་བཞུགས་པའི་མི་ཞིག་ལ་བྱེད་བཞེད་ཆེད་དུ་ཡིན།

༢། གཞུང་ཞབས་ལས་བྱེད།

གཞུང་ཞབས་ལས་བྱེད་ཆོས་གློན་ཆེན་ལ་སྤྱི་ལུ་དང་། གློན་ཆེན་གྱི་ཆ་བ་བྱས་ཏེ་སྲིད་རྒྱུ་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་ལ། གཞུང་ཞབས་རྣམས་ཆེད་ལས་མི་སྣ་རྒྱ་རྒྱུ་ལས་གྲུབ་པ་དང་། སྲིད་དོན་ཆོག་གས་པའི་འཛིན་སྐྱོང་འཕོ་འགྲུར་ལ་བསྟུན་མི་དགོས་པར། གཏན་འཇགས་ལས་བྱེད་ཡིན་པ་མ་ཟད། སྲིད་དོན་ཕྱོགས་ལྷུང་མེད་པར་བར་གནས་ཡིན་དགོས་པ་དང་། ཆ་བ་སྲིད་ལས་འགྲུལ་ལ་ཐེ་ཞུགས་སམ་གློན་ཆེན་གྱི་བསམ་ཚུལ་ལས་ལྟོག་པའི་གཏན་སྐྱོང་སྤེལ་བ་སོགས་ཀྱི་རང་དབང་མེད། གནས་རིམ་གྱི་དབང་དུ་བྱས་ན། ༠་ བཀའ་བླང་དང་། Cabinet Secretary ༡) རྒྱུང་ཡིག་ཆེན་མོ་དང་རྒྱུང་ཆེ་ལས་འཕམ། Permanent Secretary and Second Permanent Secretary ༢) རྒྱུང་ཆེ་གཞོན་པ། Deputy Secretary ༣) རྒྱུང་གཞོན་ལས་རོགས། Under Secretary ༤) ཁྲིམས་དོན་སློབ་སྟོན་པ་སོགས་སྣ་ཆོག་གས། various titles ༥) ལས་བླང་། Assistant Secretary ༦) གློན་བླང་། Senior Principal ༧) གཞོན་བླང་། Principal སོགས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། འབོད་སྲོལ་གསར་ཉིད་སྣ་ཆོག་གས་ཞིག་ད་དུང་ཡང་འདྲེས་ནས་སྐྱོད་བཞིན་ཡོད།

༣། ལས་འགན་འབྲེར་སྟངས།

ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་དགེ་སྟོན་བཟང་ངན་དེ་བུར་གློན་ཆེན་གླེང་གིས་གྲོས་ཁང་འོག་མར་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པ་དང་། གཞུང་ཞབས་སུ་རུང་ཞིག་གྲོས་ཆོག་གས་ཀྱི་ཆེད་བཞུགས་ཆོག་གས་རྒྱུང་ནས་བྱི་བཅད་དུ་འབོད་འགྲུག་བྱས་ཆེ། གློན་ཆེན་གྱིས་གཞུང་ཞབས་དེས་རང་ཉིད་ལ་སྒོ་དཀར་ཏེ་ཕྱོགས་དགོས་པའི་རེ་སྒྲུལ་བྱེད་མི་ཆོག དེ་ནི་གཞུང་ཞབས་པའི་བར་གནས་ཀྱི་ཡངས་ཕྱོགས་བརྟན་སྐྱུང་དང་། ཆ་མཐོང་

ལ་དོ་ཤོག་མི་འབྱུང་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན། མི་དམངས་ཀྱི་མངོན་འདོད་ལ་བསྟུན་ཐབས་བྱེད་བའི་ཆབ་སྲིད་པའི་རང་གི་
ལས་གནས་ཐོག་ཉན་མཆོངས་ཀྱི་བྱ་སྲོད་ཅིག་ཡིན་པ་ལས། ཆེད་ལས་མི་སྣའི་ལས་འགན་མིན།

སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ཐད་འཛིན་སྲོད་གི་བྱེད་སྒྲུབ་ལ་ཁོར་འཁུལ་གྱི་ཁྲན་ཀ་བྱུང་ཆེ། གློན་ཆེན་གྱིས་གཤམ་
འོག་ལས་བྱེད་ལ་ལེ་འདེད་སྒྲིན་འཇུགས་བྱེད་ཆོག་ཀྱང་། དོན་དངོས་ཐོག་གློན་ཆེན་རང་ཉིད་གྱིས་གྲོས་ཆོགས་དང་
མི་དམངས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པ་ཡིན། ཁོར་འཁུལ་ཆབས་ཆེན་ཡིན་ཆེ། གློན་ཆེན་གྱིས་བཤགས་འབྲུལ་
ལས་ཐ་ན་ཅ་དགོངས་ཞུ་དགོས་པ་ཡིན།

ཁ༽ གློན་ཆེན་གྱི་སྤྱི་བའི་ལས་འགན་ལ་འགན་འཁུར་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན།

༡༽ གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་སྤྱི་བའི་ལས་འགན་ལ་འགན་འཁུར་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན།

ཅ་ཁྲིམས་སུ་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཅི་ཅམ་འཇུགས་དགོས་མིན་གསལ་ཁ་མེད་སྟབས། འཛིན་སྲོད་ནས་
སྐབས་སོ་སོར་འཕར་འཇུགས་སམ་ཁུ་བསྟུ་ཅི་རིགས་བྱེད་ཅིང་། མིང་འདོགས་ཀྱང་འབྲེལ་མིན་སྒྲ་ཆོགས་འབྱུང་བ་
ཡིན། སྤྱི་མཐུན་གསུམ་བའི་སྐབས་སུ་འཛིན་སྲོད་སྐབས་རེར་ཆ་སྟོམས་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་༤ ཅམ་དང་། སྤྱི་
མཐུན་ལ་བའི་སྐབས་སུ་འཛིན་སྲོད་སྐབས་རེར་ཆ་སྟོམས་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་༥༠ ལྷག་བྱུང་ཡོད།

གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་རིམ་བུ་བྱུང་སྟབས་ཀྱང་སྒྲ་ཆོགས་ཏེ། ལས་ཁུངས་པལ་ཆེ་བར་རིམ་བུ་ཅམ་
ཡོད་ལ། ཁ་གསལ་ལ་རིམ་བུ་གཉིས་ལས་མེད། གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འགོ་འདོམས་བྱེད་པོ་གློན་ཆེན་ཡིན་
ཞིང་། དེས་གློན་ཆེན་ཡིག་ཆ་དང་བརྒྱུད་གཏན་འཇགས་གཞུང་ཞབས་མ་ཡིན་པའི་ལས་རོགས་བསྐྱོར་ཆོག་པ་ཡིན།

༢༽ གློན་ཆེན་ཡིག་ཆ་དང་།

གློན་ཆེན་གང་ཞིག་ལས་གནས་སུ་སླེབས་སྐབས། དེས་བཏོན་པའི་འཆར་གཞི་དང་བཅས་བསྟུར་གྱི་བསམ་
ཚུལ་ནམས་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཏན་འཇགས་གཞུང་ཞབས་ཆོས་འབྲུལ་མར་དོན་འབྲེལ་གྱི་འབད་བའི་བྱེད་སྒྲུབ་
གློན་ཆེན་ནས་སྒྲོས་འགོལ་མི་བྱུང་བའི་གཞུང་ཞབས་དེ་རིགས་ལ་འགོ་འདོམས་བྱེད་བའི་ཆེད་དུ་ཡིན། གློན་ཆེན་ཡིག་
ཆ་དང་རང་ཉིད་ཀྱི་བཀའ་བཅི་དང་ལེན་བྱེད་མཁན་ལས་རོགས་སྐྱོར་ཞིག་བསྐྱོར་གཞག་བྱེད་པ་དང་། དེའི་ཁོངས་
སུ་ལས་ཁུངས་ཀྱི་རྒྱུན་ལྡན་བྱེད་སྐྱོར་འགན་འཁུར་དང་གཤམ་འོག་སྤྱི་ཆེན་ཁག་ལ་མཐུན་སྲོད་བྱེད་མཁན་ཡིག་
ཆ་དང་སྟོན་པ་ Director de Cabinet གཅིག་དང་། ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་བྱེད་སྐྱོར་དང་གྲོས་ཆོགས་ལ་འབྲེལ་
མཐུད་བྱེད་མཁན་ཡིག་ཆ་དང་འགོ་འཛིན་ Chief de Cabinet གཅིག་འབྲེལ་མཐུད་འགན་འཁུར་བ་དུ་མ། དེ་བཞིན་
སྐྱོར་སྟོན་པ་དང་། ལས་ཁུངས་གཞན་ནས་བསྐྱོར་འཐེན་བྱས་པའི་གཞུང་ཞབས་སོགས་མི་སྣ་༡༠ ལས་མ་བཞུགས་བ་
བསྐྱོར་གཞག་བྱེད་པ་ཡིན།

ག། ཨ་རི།

༡། གློན་ཆེན།

གློན་ཆེན་ཆོས་སྤྱི་དཔྱེན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པ་ལས། གྲོས་ཚོགས་ལ་འགན་འཁུར་མི་དགོས་པ་དང་། ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར་ལ་མང་མོས་བྱུང་ན་ལས། གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་བཀའ་ཤག་གས་གློན་ཆེན་གྱི་བྲག་པ་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་མི་ཆོག་ དེ་བཞིན་གློན་ཆེན་ནམས་གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མི་ཡིན་མི་ཆོག་ལ། འཕུས་མི་གང་ཞིག་གློན་ཆེན་དུ་བསྐོ་གཞག་བྱས་ཆོ། འཕུས་མིའི་ལས་གནས་ནས་ཅ་དགོངས་ཞུ་དགོས།

༢། གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས།

ཨ་རིའི་དབུས་གཞུང་གི་སྤྱི་དྲུས་ལག་བསྟར་གྱི་ཆོན་ཁོང་། རྒྱལ་དོན་ཁང་དང་། རྒྱལ་སྤྱི་ཁྲིམས་འཛིན། རན་སྤྱི། ཞིང་ལས། ཆོང་དོན། གློ་བ་གསོ། འགྲིམ་འགྲུལ་སོགས་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ Executive Department བཅོ་ལྷ་དང་། དེ་དག་ལས་གོ་གནས་ཅུང་དམའ་བའི་སྤྱི་ཆོན་ཏེ། རྒྱལ་ཁབ་མཁའ་འགྲུལ་དང་བར་སྤྱང་ལས་ཁང་དང་། NASA དབུས་གསང་ལས་ཁང་CIA ལྟ་བུ་སྤྱི་དཔྱེན་གྱིས་ཐད་སྐྱོང་འོག་གི་འགོ་འཛིན་གཅིག་ཅན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་གྱི་ཆོན་single-head administrative agency དེ་བཞིན་མངའ་སྤྱི་དབར་གྱི་ཆོང་ལས་ལྷན་ཁང་། Interstate commerce commission དབུས་ཉོ་ཆོང་ལྷན་ཁང་། Federal Trade commission དབུས་བརྒྱུ་འཕྲིན་ལྷན་ཁང་། Federal communication commission དབུས་དབུལ་འཛིན་དང་ཆོང་བསྐྱར་ལྷན་ཁང་། securities and exchange commission རྒྱལ་ནང་མཁའ་འགྲུལ་ལྷན་ཁང་སོགས་ལ་དོ་དམ་ལྟ་སྐྱོལ་གྱི་ལྷན་སྐྱོང་གྱི་ཆོན་བཅས་ཡོད།

ང་། ཉི་ཁོང་།

༡། གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས།

ད་ལྟའི་ཆར་བཀའ་ཤག་གི་འཛིན་སྐྱོང་འོག་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་༡༩ དང་། ལས་དོན་གྱི་བྲག་པའི་ཆེད་དུ་དམིགས་བསལ་བསྐོ་གཞག་གི་གློན་ཆེན་སྐྱོང་ཞིག་ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་གི་འགོ་འདོམས་སུ་གློན་ཆེན་རེ་དང་། དེའི་ལས་རོགས་སུ་གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མིའི་ཁྲོད་ནས་གློན་ཆེན་གཞིན་པ་དང་གློན་ཆེན་ལས་རོགས་བསྐོ་གཞག་གྱི་ཅིང་། ལས་རོགས་དེ་དག་གིས་གྲོས་ཚོགས་སུ་འབྲེལ་མ་སྤྱད་ཀྱིས་མཆོན་པའི་ཞུ་སྐོ་ཁག་ལ་འགན་འཁུར་དང་། གློན་ཆེན་མ་བཞུགས་སྐབས་དེའི་ལས་ཆབ་ཀྱི་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན། འདིའི་རིགས་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ Administrative Officer ཟེར་ཞིང་། དེའི་འོག་དུ་བྱུང་ཆེད་སྤྱི་ཆོན་རིམ་པའི་འགན་འཛིན་དང་ལས་ཁུངས་ཁྱོད་བཀོད་སྤྱིག་བྲས་

ཡོད་པ་དེ་དག་ལ་སྲི་ཁྲའི་ལས་བྱེད་ Services Officer ཟེད།

འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ནམས་གཞུང་ཞབས་ལས་བྱེད་པའི་སློབ་ཁྲིམས་ཀྱི་བྱ་བ་ཆད་འོག་ཏུ་མེད་པ་དང་། སྲི་ཁྲའི་ལས་བྱེད་ནམས་བཀའ་ཤག་འཕྲོ་འབྱུར་ལ་སྒྲིམ་མི་དགོས་པར་ལས་རྒྱུན་གཏན་འཇགས་ཡིན་ལ། རྩོམ་ཐང་ཁག་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱིས་འགན་ལེན་བྱས་ཡོད།

༡། གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་བྱ་བ་སྐྱབས།

གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་རེར་གཤམ་འོག་སྡེ་ཆ་དུ་མ་དང་། གློན་ཆེན་ཡིག་ཆ་དེ་ཡོད་ཅིང་། སློབ་གཞི་གཞིར་བཟུང་གཤམ་འོག་སྡེ་ཆ་སོ་སོའི་བྱ་བ་ཁོངས་སུ་ལས་དོན་གྱི་བྲག་པའི་འགན་འཁུར་ཀྱང་ལེན་བྱེད་པོ་ཆེན་པ་སྒྲོར་ཞིག་བཟུགས་ཡོད། གློན་ཆེན་ཡིག་ཆ་དེ་ནས་ཡིག་འབྲེལ་དང་། ཅིས་ཁྱ་མི་འགྲོ་སོགས་ལས་ཁུངས་སྤྱིའི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན།

ཅ། འཇར་མན།

འཇར་མན་འདི་མནའ་འབྲེལ་རྒྱལ་ཁབ་ཡིན་སྐབས། སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་གྱི་བྱ་བ་ཆ་ཉ་ཅང་དམིགས་བསལ་བ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དབུས་གཞུང་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་ནི་མངའ་སྡེའི་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཆ་ཁག་ཡིན་པ་དང་། དབུས་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཁག་གིས་གཙོ་ཆེར་རྒྱལ་ཡོངས་གཅིག་གྱུར་རང་བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་བཅོལ་བཅོ་འགོད་དང་། མངའ་སྡེ་སྲིད་གཞུང་ཁག་གིས་ཁྲིམས་དོན་ལག་བསྟར་ཏག་ཏག་བྱེད་མིན་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་པ་ཡིན།

དབུས་གཞུང་ལ་གློན་ཆེན་ལས་ཁུངས་ཉ་༣ ཡོད་པ་དེ་དག་ཆེ་ཆུང་བར་བྱེད་ཉ་ཅང་ཆེ་བ་དང་། ལས་ཁུངས་དེ་དག་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ཀྱི་གངས་འབོར་ཉུང་དུ་ལས་མེད། རྒྱལ་སྤྱི་དང་ལྷགས་ལས། ཡིག་ཐམ་ལས་ཁུངས་ལུང་། དབུས་གཞུང་གི་སྲི་ཁྲའི་ལས་བྱེད་པའི་གངས་འབོར་དེ་གཞུང་ཞབས་སྤྱིའི་བརྒྱ་ཆའི་བརྒྱུ་ལས་བཅོལ་མེད། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་ཅ་འབོར་གྱི་སྤྱི་ཆའི་གཅིག་ཅེས་ས་གནས་གཞུང་གི་ལས་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། བྱེད་ཀ་ལྷག་ཅེས་སྤྲོ་ལས་པ་ཡིན།

གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཐུས་མི་ནམས་མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་འདེམས་གཏོང་བྱེད་པ་དང་། དབུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་བཅོལ་ལས་དོན་ལ་མཉམ་ཞུགས་བྱེད་པས། ཁྲིམས་བཅོལ་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་ཀུས་གཉིས་ཀ་ལྷན་ལ། འཛིན་སྐྱོང་གི་དཀའ་ལྷན་འབྱུང་དགོན་པོ་ཡིན།

ཆ། བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས།

༡། བཀའ་སློན།

བཀའ་ཤག་ཏུ་བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་གཅིག་དང་། བཀའ་སློན་གཞན་བདུན་ལས་མ་མང་བ་ཞིག་དགོས། སྤྱི་འཐུས་སུ་ཞིག་བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་དང་། བཀའ་སློན་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིན་ན། རང་གི་འཐུས་མིའི་ལས་ཁུར་འབྲུར་དགོས་པ་དང་། གཞུང་གི་ལས་བྱེད་སུ་ཞིག་བཀའ་སློན་ཁྲི་བ་དང་བཀའ་སློན་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིན་ན་གཞུང་ཞབས་ནས་ཅ་འབྲུར་དགོས་པ་ཡིན།

༢། སློན་ཆེན་ལས་ཁུར་ས།

ད་ལྟའི་ཆར་ཆོས་རིག་དང་ནང་སྤྱི། ཤེས་རིག ཕྱི་དྲིལ། བདེ་སྤྱང་། དཔལ་འབྱོར། འཕྲོད་བསྟེན་བཅས་སློན་ཆེན་ལས་ཁུར་ས་བདུན་ཡོད་པ་དང་། སློན་ཆེན་ལས་ཁུར་ས་ཤིག་གསར་འཛུགས་དང་ཕྱིར་བསྐྱུ་བྱ་རྒྱུར་བཀའ་ཤག་གིས་སྤྱི་འཐུས་རྒྱུན་ལས་ལ་གོ་བསྐྱུར་བྱེད་དགོས། བཀའ་སློན་ལས་ཁུར་ས་སོ་སོའི་འགན་འཁུར་གཞུང་ཞབས་བྱུང་ཆེའི་འོག་དགོས་ངེས་འགན་འཁུར་དང་ལས་བྱེད་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་ས་མིག་བཀོད་སྒྲིག་བྱེད་པ་དང་། བཀའ་སློན་ལས་ཁུར་ས་གཅིག་ལ་ལས་རིགས་ཀྱི་དབྱེ་བས་གལ་ཆེའི་སྡེ་ཆ་ཞན་ཁག་ཁ་ཤས་ཡོད་ཆེ་འགན་འཁུར་བྱུང་ཆེ་རེ་བསྐྱོ་གཞག་ཆོག་པ་དང་། དེ་མིན་ལས་རིགས་སྡེ་ཆ་ཆེ་བ་ཁ་ཤས་ཡོད་ན་དེ་དག་གི་འགན་འཁུར་བྱུང་ཆེ་ལས་འཕར་རེ། ཟུང་འབྲེལ་བྱུང་ཆེ་ཞིག་གིས་བྱེད་ཆོག་ཅིང་། ཟུང་ཆེས་འབྲེལ་ཡོད་བཀའ་སློན་ལ་འགན་འབྲུར་ལན་འདེབས་དགོས་པ་ཡིན།

༣། བཀའ་བྱུང་ཡིག་ཆ་དང་།

བཀའ་ཤག་ནས་ཐག་གཅོད་བཀོད་བྱུང་གནང་བ་གཞིར་བཟུང་ལས་དོན་ཡོངས་རྫོགས་ཀྱི་འགན་འབྲུར་ལག་བསྟར་དང་། བརྒྱུད་བསྐྱུགས། དེ་བཞིན་བྱུང་ཁོངས་ཕྱི་ནང་ལས་ཁུར་ས་མ་ལག་ཁག་དང་། མང་ཆོག་ས་བཅས་ཀྱི་གནད་དོན་ཡིག་ངག་གཉིས་ཐོག་ནས་ཞུ་འབྱོར་རིགས་བཀའ་ཤག་ལྟན་རྒྱས་ལ་སྟན་སེང་དང་འབྲེལ་ཁུར་ས་སོ་སོར་ཐག་གཅོད་རི་གནང་ལྟར་བཀོད་མངགས་བྱ་རྒྱུ།

ས་བཅད་གསུམ་པ། མི་འགྲོ་འདེམས་བསྐྱོ།

མིང་རྩལ་ལག་བསྟར་གྱི་གྲུབ་ཆ་གང་ཞིག་ལ་མིང་རྩལ་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་གྱི་མི་འགྲོ་དགོས་གཤམ་ཆེ་བ་དང་། དེ་ལས་ཀྱང་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་དགུས་མ་ཉ་ཅང་གཤམ་ཆེ་བ་ཡིན། མིང་གཞུང་གིས་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་པའི་ཆ་རྒྱུན་དུ་ལས་ཀའི་ཉམས་སྦྱོང་དང་ཆེད་ལས་ཤེས་བྱ་གཅིག་སུ་འཛིན་པ་འདྲ་མཚུངས་ཡིན་ཡང་། འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་སྐྱེད་ས་གཅིག་མཚུངས་མིན།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་གྱི་ལས་བྱེད་བཀོད་སྒྲིག

དབྱིན་ལན་གྱི་གཞུང་ཞབས་རྒྱུས་འགན་འཛིན་སྡེ་ཚན་ Senior Civil Service (བྱེད་གཞིན་ལས་རོགས་ཡན།)དང་། ལས་བྱེད་སྡེ་ཚན་བཅས་ཁག་གཉིས་སུ་དགར་སློབ་ཡོད་པ་དང་། འགན་འཛིན་སྡེ་ཚན་གྱི་ལས་བྱེད་པའི་གྲངས་འཁོར་དེ་གཞུང་ཞབས་སྤྱི་འཐུ་ཆའི་གཅིག་ཡས་མས་ལས་མེད་ལ། གཞུང་གི་མིང་རྩལ་ལག་བསྟར་དང་ཐག་གཅོད་ལ་ཤུགས་སྤྲོད་ཐུབ་པ་མ་ཟད། གཞུང་ཞབས་ལས་བྱེད་པའི་གྲུབ་ཆ་གཤམ་ཆེ་ཤོས་དེ་ཆགས་ཡོད། འགན་འཛིན་སྡེ་ཚན་ལ་ Open structure ཞེས་ཀྱང་འབོད་ལ། སྡེ་ཚན་འདི་ལྷོ་མི་འགྲོ་རྒྱུས་བསྐྱེད་པ་རྒྱ་གཞི་དང་ཤེས་ཚད་མཐོ་དམའ་ལ་སྟོས་པ་མ་ཡིན་པར། ཆ་རྒྱུན་ཆང་བའི་སྤྱི་དམངས་ཆང་མ་འདྲུལ་ཞུགས་ཆོག་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་ལས་བྱེད་སྡེ་ཚན་གྱི་ལས་བྱེད་ཀྱང་འཆང་རྒྱུགས་སུ་འདུག་ཆོག།

ལས་བྱེད་སྡེ་ཚན་ལ་རིམ་བཤུ་གཉིས་སུ་དབྱེ་བའི་གནས་རིམ་བར་མ་རྒྱུས་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་གཞུང་ཁོངས་སྡེ་ཚན་སོ་སོར་འཛིན་སྐྱོང་ལས་དོན་གྱི་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། དམའ་རིམ་ལས་བྱེད་ཆོས་རིམ་བཀོད་མས་ལས་དོན་བཀོད་མངགས་དང་ལེན་བྱེད་པ་ལས། མིང་རྩལ་ལག་བསྟར་ལ་ཤུགས་སྤྲོད་མི་ཐུབ། ལས་བྱེད་སྡེ་ཚན་གྱི་གཞུང་ཞབས་བརྒྱ་ཆའི་༢༥ ཅུ་རྒྱལ་ཡོངས་སུ་གཅིག་གྱུར་དང་སྤྱད་སྐྱོང་དང་། གཅིག་གྱུར་གྱིས་ལས་འགན་དང་ཐོབ་ཐང་བཀོད་སྒྲིག་བྱེད་པ་དང་། བརྒྱ་ཆའི་༣༥ ཅུ་ལས་ཁུངས་སོ་སོས་དགོས་མཁོ་ལྟར་བསྐྱོ་གཞུག་དང་བཀོད་སྒྲིག་བྱེད་པ་ཡིན།

གཞུང་ཞབས་འདེམས་སྐབས། འབྲི་རྒྱུགས་གཙོ་བོར་བྱེད་པ་དང་། སྤྱིར་བཏང་ཤེས་བྱ་དང་རྒྱལ་ཁབ་ལ་རྒྱུས་ལོན་ཐད་ཀྱི་དེ་བཀོད་བོར་འཛིན་ལ། དེ་དང་མཉམ་དུ་ཆེད་ལས་ཀྱི་རྒྱུགས་གཞི་རེ་རྒྱང་འཛིག་སློབ་ཡོད། གནས་རིམ་ཁག་ལ་ཤེས་ཚད་ལག་ཁྲིར་གྱི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་ཡོད་ནའང་། སྤྱིར་སོ་སོར་ཤེས་འཛིན་ལྡན་ཆེ། ལག་ཁྲིར་དམའ་བའི་གནས་རིམ་འོག་མ་དེར་ཚུད་རྗེས་ཀྱང་གནས་རིམ་གོང་མར་འཆང་རྒྱུགས་གཏོང་ཆོག།

༡། གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་སྡེ་ཚན།

དབྱིན་ལན་གྱི་གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་སྡེ་ཚན་གྱི་མཛུགས་སྐྱེད་སྤྱོད་ཅེས་ཅིང་། ཅམ་ལ་འགྱུར་བ་བཏང་སྟོང་བ་དང་། ད་ལྟའི་ཆར་གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་སྡེ་འདོམས་པ་སྲིད་སློན་ཡིན། སྲིད་སློན་གྱི་འོག་ཏུ་སྲིད་སློན་གཞོན་པ་དང་། བཀའ་བླང་ཡིག་ཚང་གི་སློན་ཆེན། minister for cabinet office སློན་པོ་གཞོན་པ་བཅས་རིམ་པར་ཡོད་པ་དང་། བཀའ་བླང་ཡིག་ཚང་གི་སྡེ་ཚན་སོ་སོའི་འགན་འཁུར་བ་བཀའ་བླང་དང་བླང་ཆེ་ཡིན།

བཀའ་བླང་ཡིག་ཚང་ནས་གཤམ་འོག་སྡེ་ཚན་ཁག་བརྒྱུད་གཞུང་ཞབས་འདེམས་བསྐྱོའི་ལས་དོན་ཐད་སྲིད་རྒྱུ་བཅོ་བཏུ་ལྟ་སྟུལ། མཐོ་རིམ་སྲི་ཁུ་བ་བསྐྱོ་གཞལ། མང་ཆོག་ལ་སྟབས་བདེ་བའི་ཞབས་ཀྱི་ལས་བྱེད་སྟོང་བཅར་སོགས་གྱི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན།

ནོར་སྲིད་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཞུང་ཞབས་སྡེ་ཚན་ public service directorate ཆེད་བཙུགས་བྱས་ཡོད་པ་དེས། གཞུང་ཞབས་པའི་སྒྲ་ཕོགས་དང་བྱེད་རྒྱུ་འཆར་འགོད་public sector pay and efficiency མའི་རྒྱས་ལུགས་སྟོང་བཅར་གྱི་སྲིམ་རྒྱས། མང་ཆོག་ཞབས་ཀྱི་སྲིམ་ཆད་དང་ཆས་ཕོགས་སོགས་གྱི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན།

དེ་བཞིན་དུ་དབྱིན་ལན་དབུས་གཞུང་གི་སྡེ་ཚན་ཁག་ཏུ་མི་དོན་ཡིག་ཚང་ personel office བཙུགས་ཡོད་པ་དེ་དག་སྒྲིག་འཛུགས་ཀྱི་སྟེང་ནས་བཀའ་བླང་ཡིག་ཚང་དང་། ནོར་སྲིད་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཞུང་ཞབས་སྡེ་ཚན་གྱི་ཁོངས་གཏོགས་མིན་པར། ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགོ་འཛིན་སུ་ཡིན་དེའི་ལྟ་རྟོག་འོག་ཏུ་ཡོད་ཀྱང་། རིམ་པ་གོང་མའི་གཞུང་ཞབས་དང་འབྲེལ་བའི་སྲིད་རྒྱུ་དང་བཀོད་ཁྲབ་ཁག་ལ་ངེས་པར་དུ་བཅི་དགོས།

ཁ། རྩ་རྒྱུ་ལག་བསྟར་གྱི་གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་སྡེ་ཚན།

༡། གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་གནས་རིམ།

གཞུང་ཞབས་ཆང་མ་A,B,C,D བཅས་གནས་རིམ་བཞི་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་དང་ཆབ་སྲིད་བསྐྱོ་གཞལ་རིགས་ལ་རིམ་འདས་ཞེས་ཁག་ལྔར་བགོ་སྟོང་ཡོད།

- གནས་རིམ་A བྱི་ སྲིད་རྒྱུ་ཐག་གཅོད་སྐབས་སུ་སློ་འདི་ས་དང་། ཅ་འཛིན་བཀོད་ཁྲབ་ཀྱི་ཐེན་ཐེས་བཅོ་འགོད། ལྟ་རྟོག་དང་དོ་དམ་གྱི་རྒྱ་འགན་ལེན་མཁན་ཡིན། ཤེས་ཆད་ཆ་རྒྱུན་མཐོ་སྟོབ་ཡན་ཡིན་དགོས།
- གནས་རིམ་B བྱི་ ཅ་འཛིན་བཀོད་ཁྲབ་ལག་བསྟར་དང་། རྒྱུན་ལྡན་གྱི་ལས་དོན་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་ཡིན། ཤེས་ཆད་ཆ་རྒྱུན་འབྲེང་ཡན་ཡིན་དགོས།

- གནས་ཤིང་ཅེ་ནི། ཡིག་ཟིན་དང་ཆོག་ཐོ་བཟོ་འགོད་དང་། ཡི་གེ་གཏགས་རྒྱ་སོགས། ཤེས་ཚད་ཆ་
རྒྱུ་སློབ་ཚུང་ཡན་ཡིན་དགོས།
- གནས་ཤིང་ཅེ་ནི། ཡིག་སྒྲེལ་སོགས། ཤེས་ཚད་ཆ་རྒྱུ་སློབ་ཚུང་ཡན་ཡིན་དགོས།
- གཞུང་ཞབས་ཀྱི་གནས་ཤིང་ཁག་ལས་ཁུངས་སོ་སོས་དབྱེ་བགོས་བྱེད་ཆོག་པས། ཚད་གཞི་གཅིག་
མཚུངས་ཤིག་ཡོད་གི་མེད།
- གཏན་འཇགས་གཞུང་ཞབས་ལས་གཞན་ད་དུང་འཕུལ་སེལ་ལས་བྱེད་བཞོད་སྤྱི་བྱེད་སློབ་ཡོད་པ་
དང་། དེ་དག་ཞབས་ལོ་གསུམ་ཆང་རྗེས། སྤྱི་ཁོངས་སུ་མེད་པའི་བྱེད་གཏན་འཇགས་ལས་བྱེད་
Quasi-permanent དུ་འཇུག་ཆོག།

༡། གཞུང་ཞབས་འདེམས་བསྐྱོ།

- གནས་ཤིང་ཅེ་ནི་ཅན་གྱི་གཞུང་ཞབས་ཞུམས་རྒྱལ་ཁབ་འཛིན་སྐྱོང་སློབ་སྦྱོང་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་
དང་། གནས་ཤིང་ཅེ་ནི་ཅན་དང་ཅན་གཉིས་སུ་ལས་ཁུངས་སོ་སོས་འདེམས་སྤྱད་བྱེད་(སྐབས་དེར་ཅན་ཅེ་ནི་
གཅིག་གྱུར་དུ་འདེམས་སྤྱད་བྱེད།)ལ། གནས་ཤིང་ཅེ་ནི་ཅན་ཞུམས་ལས་བྱེད་དགོས་གཤམ་གྱི་སྤྲེ་ཆན་དེས་
འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་ཡིན།
- གཞུང་ཞབས་སུ་འཇུག་པ་ལ། དེས་པར་དུ་ཡིག་རྒྱུགས་བརྒྱུད་དགོས་ཤིང་། དེ་ཡང་འབྲི་རྒྱུགས་དང་
ངག་རྒྱུགས་སློད་དགོས། རྒྱུགས་གཞི་གཙོ་མོ་སྤྱིར་བཏང་ཤེས་བྱ་དང་ཆེད་ལས་ཤེས་བྱ་ཡིན་ལ།
གནས་ཤིང་ཅེ་ནི་ཅན་འདེམས་རྒྱུགས་ལེན་སྐབས། ཁྱིམ་སྤྱུགས་དང་འཛིན་སྐྱོང་། དཔལ་འབྱོར་སོགས་
ཀྱི་ཆེད་ལས་ཤེས་ཚད་ལ་དམ་དོན་བྱེད་པ་ཡིན།
- གནས་ཤིང་ཅེ་ནི་ཅན་འདེམས་རྒྱུགས་ལ་ཆུད་རྒྱུགས་དང་གནས་སྤར་ཡིག་རྒྱུགས་ཁག་གཉིས་ཡོད་ཅིང་།
རང་ལོ་༢༧ མན་གྱི་མཐོ་སློབ་མཐར་ཕྱིན་མཁན་ཆོ་ཆུད་རྒྱུགས་སུ་འཇུག་ཆོག་པ་དང་། རང་ལོ་༢༩
མན་གྱི་ཞབས་ལོ་རྒྱུ་ལོ་ལྔ་ཆང་མཁན་གཞུང་ཞབས་ཆོ་གནས་སྤར་ཡིག་རྒྱུགས་སུ་འཇུག་ཆོག་ཀྱི་
བྱེད་ཆོག།
- རྒྱུགས་འཕྲོད་མཁན་ཞུམས་ལོ་ངོ་གཉིས་དང་བྱེད་རིང་སྤྱིར་བཏང་ཐོབ་མཆོམས། གཞུང་ཞབས་ངོ་མར་
བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་ཅིང་། ཆབ་སྲིད་བསྐྱོ་གཞག་གི་རིམ་འདས་ལས་བྱེད་ཞུམས་སྤྱིར་འཛིན་གྱིས་བསྐྱོ་
འཐེན་བྱེད་པ་དང་། སྤྱི་ཁྱེལ་ལས་བྱེད་ཞུམས་ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འགན་འཛིན་ནས་བསྐྱོ་འཐེན་བྱེད་པ་
ཡིན།

༢། གཞུང་ཞབས་བདག་གཉིས་ཀྱི་སྤྲེ་ཆན།

པ། ཨ་རི།

འགན་བསྐྱར་གྱི་ལས་གནས་ནི། དེས་པར་དུ་ཡིག་རྒྱུགས་འགན་བསྐྱར་ནང་འཇུག་དགོས་པ་དང་། གོས་ཁང་གོང་མ་ནས་མོས་མཐུན་ཐོབ་དགོས་པའི་ལས་གནས་ལ་གོ་བ་དང་། དམིགས་བསལ་གྱི་ལས་གནས་ནི་འགན་བསྐྱར་གྱི་ལས་གནས་ལུང་པའི་ལས་གནས་ཏེ། ཡིག་ཟམ་ལས་ཁུངས་དང་། རྒྱལ་ཁབ་གསང་ལས་ཁང་སོགས་གྱི་ལས་ཁུངས་ལ་གོ་བ་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་གྱི་ལས་གནས་ནི་སྲིད་འཛིན་གྱིས་གོང་ཁང་གོང་མ་བརྒྱུད་མ་དགོས་པར་ཐད་བསྐྱོས་ཁུངས་ཆོག་པའི་ལས་གནས་ཏེ། དེར་གཏན་འཇགས་ལས་གནས་ career reserved position དང་སྤྱིར་བཏང་ལས་གནས་ general position གཉིས་སུ་དབྱེ་ཞིང་། ལས་གནས་སྐྱ་མ་དེར་འཇུག་པ་ལ་མི་དོན་དོ་དམ་ལས་ཁང་གི་ཞིབ་བཤེར་ཐོབ་དགོས་པ་དང་། ཕྱི་མ་དེར་གཏན་འཇགས་ལས་ཁུངས་ཁུངས་མེལ་ལས་ཁུངས་སུ་དབྱེ་བ་བསྐྱར་གྱིས་བསྐྱོ་ཆོག།

1 <http://nccur.lib.nccu.edu.tw/bitstream/140.119/35626/6/25650306.pdf>

༡༩༩༩ ལོར་ཁོས་ཆོག་མཚན་གཞུང་ཞབས་ལམ་ལུགས་བཅས་བསྐྱར་གྱི་ཁྲིམས་གཞི་གཏན་ལ་ཐབ་སྟེ།
 གཞུང་ཞབས་བདག་གཉིས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་དུ་བྱས་རྗེས་ལམ་ལུགས་སྤངས་སྟོབ་ལྷན་ཁང་Merit system protection board
 དང་། མི་དོན་དོ་དམས་ལས་ཁང་། office of personal management དབུས་ངལ་རྩལ་བའི་འབྲེལ་ལམ་ལྷན་ཁང་ federal
 labor relation authority བཅས་ལས་ཁུངས་གསུམ་བཅུགས་པ་དང་། བྱས་རྗེས་ལམ་ལུགས་སྤངས་སྟོབ་སྡེ་ཚན་ནས་
 གཞུང་ཞབས་ཀྱི་བདེ་སྤྱད་སྟེ་ལྷན་ལྷན་ཞིབ་ཐག་གཅོད་དང་། བྱས་རྗེས་ལམ་ལུགས་དང་འགལ་བའི་གྲོད་གཞི་
 ལ་ཞིབ་བཤེར་སོགས་ཁྲིམས་འཛིན་དང་ཆ་འདྲ་བའི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་དང་། མི་དོན་དོ་དམས་ལས་ཁང་ནི་
 མིང་འཛིན་གྱིས་གཞུང་ཞབས་ལ་དོ་དམས་ཀྱི་དབང་ཆ་དུ་ཁྱབ་བསྐྱར་གནང་སའི་སྡེ་ཚན་གཅི་བོ་དེ་ཡིན། ངལ་རྩལ་
 བའི་འབྲེལ་ལམ་ལྷན་ཁང་ནི་ངལ་རྩལ་བའི་ཆོག་མཚན་བསྐྱོད་སྤྱད་གསར་འཛུགས་དང་། དེ་དག་གི་འོས་བསྐྱེའི་ལས་
 དོན་ལ་ལྷ་རྟོག་སྤངས་འཛིན་དང་། དབུས་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ངལ་རྩལ་བའི་དོ་དམས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་
 སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་བ་ཡིན།

ང་། ཉེ་ཆོང་།

༡། གཞུང་ཞབས་འདེམས་བསྐྱོད་སྤྱད་སྤངས་།

ཡིག་རྒྱུགས་ལ་བརྟེན་ནས་འདེམས་བསྐྱོད་སྤྱད་དགོས་པའི་སྤྱིར་བཏང་ལས་གནས་དང་། འཛིན་སྲོང་ལས་
 བྱེད་དང་དམིགས་བསལ་བསྐྱོད་གཞག་ལས་བྱུང་བའི་དམིགས་བསལ་ལས་གནས་བཅས་ཁག་གཉིས་སུ་དབྱེ་
 ཞིང་། གཞུང་ཞབས་སུ་འཇུག་པ་ལ་འདེམས་བསྐྱོད་སྤྱད་དགོས། དེ་ཡང་གནས་རིམ་གཞིར་བཟུང་ཡིག་
 རྒྱུགས་ཀྱི་རིམ་བུ་གསུམ་དུ་དབྱེ་ལ། སྤྱིར་ན་ཤེས་ཚད་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་མེད་ཀྱང་། རྒྱུགས་གཞིར་བཞག་ན་རིམ་
 བ་དང་པོར་མཐོ་སྟོབ་ཡན་དང་། རིམ་བུ་གཉིས་པར་ཡུན་རྒྱུང་གི་མཐོ་སྟོབ་བཅས་མཐོ་རིམ་ཆེད་སྲོང་མཐར་བྱེན་བ།
 རིམ་བུ་གསུམ་པར་མཐོ་འབྲིང་མཐར་བྱེན་བ་དམིགས་ཡུལ་དུ་བཞག་ཡོད།

རིམ་བུ་དང་པོར་རྒྱུགས་འཕྲོད་དེ་གཞུང་ཞབས་སུ་འཇུག་པ་མཁན་ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འབེབས་
 བྱས་པའི་བརྒྱུད་ལམ་གཞིར་བཟུང་ཐེམ་པ་རིམ་འཛུགས་གནས་སྤྱོད་བྱ་རྒྱུ་ལས། བར་འཆང་ཐོག་འབེབས་རྒྱུ་
 བཅས་རྒྱུགས་འཕྲོད་མ་ཐག་ནས་མཐོ་རིམ་གཞུང་ཞབས་སུ་འཇུག་པ་རྒྱུ་ལས་ཁ་མེད། ལས་རྒྱུན་རིང་དུས་བཅད་
 ལྷན་གནས་སྟོན་དང་ཐབ་སྟོབ་བརྒྱུད། ཤེས་ཚད་དང་ཉམས་སྲོང་དུས་སྟུག་སྟུག་རིམ་ཆོག་སུ་གཏོང་བ་ཡིན།

ཡིག་རྒྱུགས་འཕྲོད་ཆེ་ལོ་བྱེད་ཀྱི་རིང་ཆོད་ལྟེ་དུས་ཡུན་ཆང་ན་ལས་བྱེད་འོ་མར་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་བ་
 དང་། གནས་རིམ་སྤྱོད་བུ་ལ་གནས་སྤྱོད་ཡིག་རྒྱུགས་སམ་ལས་ཀྱི་བྱས་རྗེས། ལོ་ན་བཟེས་གཞོན་གཞིར་འཛིན་
 ལ། གནས་སྟོན་གཏོང་དགོས་ན་ལས་ཁུངས་སོ་སོའི་འགན་འཛིན་གྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་བ་ཡིན། འབྲེལ་ལམ་ལས་
 བྱེད་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་དགོས་ན། མི་དོན་ལས་ཁང་ནས་ཆོག་མཚན་ཐོབ་དགོས། འབྲེལ་ལམ་ལས་བྱེད་དེ་དག་གི་

གོང་གསལ་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་རིམ་བཞེང་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་པ་ལ། དེས་བར་དུ་ཚུད་རྒྱགས་དང་གནས་
སྐྱར་ཡིག་རྒྱགས་གཉིས་བརྒྱད་དགོས། གནས་རིམ་གོང་མར་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་པ་ལ་མཆོཅ་ན། བཅོ་སློབ་ཐོན་
མཁན་ནམས་ཚུད་རྒྱགས་འཕྲོད་རྗེས། ལོ་གཉིས་ནས་གསུམ་བར་དུ་ལས་ཞུགས་མ་བྱས་གོང་གི་ཟབ་སྦྱོང་མཐར་
ཐོན་ན་གཞི་ནས་གཞུང་ཞབས་རོ་མར་ཚུད་པ་དང་། ཞབས་ལོ་བརྒྱད་ཆང་རྗེས་གནས་རིམ་གོང་མའི་གནས་སྐྱར་
ཡིག་རྒྱགས་སུ་འཛུགས་ཆོག འདྲི་སྦྱོང་སློབ་སྦྱིང་ནི་རྒྱ་རན་སིས་བཅོན་བཟུང་སྐབས་སུ་སི་ཤེ་ཡེར་ Speyer
ཞེས་པའི་ས་གནས་སུ་བཅུགས་པ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེ་ནི་གཞུང་ཞབས་ལོ་གཞོན་ཆོར་དུས་ཟུང་སྦྱོང་བཅར་སྤྱད་
ཡུལ་ཞིག་ཡིན་ལ། ས་གནས་གཞན་དུ་ཡན་ལག་སློབ་སྦྱང་དུ་མ་ཞིག་ཡོད། ༡༩༥༥ ལོར་བཅུགས་པའི་དབུས་སྤྱི་

བའི་འཛིན་སྐྱོང་སྐོབ་སྤྱིར་མི་ཚུད་རྒྱལ་མཐོང་པའི་གཞུང་ཞབས་སྐྱོང་བཟར་གྱི་སྐོབ་སྤྱིར་ཞིག་སྟེ། དེའི་སྐོབ་ཚན་
ཆ་ཆང་གི་སྐོབ་དུས་ལོ་གསུམ་ཡིན། ཡན་ལག་སྐོབ་ཟླ་བཅུ་ཅམ་ཡོད།

༣། གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་སྡེ་ཚན།

དབུས་མི་དོན་ལྷན་ཁང་ནི་༡༩༥༣ ལོར་བཙུགས་ཤིང་། རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་ཆེད་
བཙུགས་ལས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན། ལྷན་ཁང་དེར་ཚོགས་མི་༡༩ ཡོད་པ་ལས། ཚོགས་གཙོར་དབུས་ཅིས་ཞིབ་
ལས་ཁུངས་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་། ཚོགས་མི་བགྲེས་པར་དབུས་ནང་སྤྱི་ལས་ཁུངས་མི་དོན་སྡེ་ཚན་གྱི་འགན་འཛིན་
དང་། ལས་ཁུངས་གཞན་གྱི་མི་དོན་འགན་འཁུར་བ། གཞུང་ཞབས་བཞི་བཅས་བསྐོ་སྐོལ་ཡོད་ལ། ཚོགས་མི་པལ་བ་
རྣམས་ལས་ཁུངས་སོ་སོ་ནས་འདེམས་གཏོང་བྱས་པའི་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་སྐྱེ་ཆ་བ་རྣམས་ཡིན། ཚོགས་མི་བགྲེས་པ་
རྣམས་ནང་སྤྱི་ཚོན་ཆེན་གྱིས་སྤྱི་འཛིན་ལ་སྟན་གསན་ཁུས་འཁོལ་གྱིས་བསྐོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། དེ་དག་གི་ལས་
ལུན་ལོ་བཞི་ཡིན།

༣། གཞུང་ཞབས་པའི་ཆབ་སྤྱི་གདོན་བྲ།

འཇར་མན་ནི་གཞུང་ཞབས་ཀྱིས་ལས་དོན་འགལ་འཛོལ་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཐོག་མ་
དེ་ཡིན་ཞིང་། དེའི་ཐད་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཞིབ་བཞེར་བྱེད་པ་ཡིན།

དབྱེན་ལན་དུ་གཞུང་ཞབས་རྣམས་བར་གནས་ཀྱི་ངོ་ཐོར་གནས་ཆེད། ཆབ་སྤྱི་བྱེད་སྒྲུའི་ནང་འཇུག་མི་ཚོག་
པའི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་ཡོད་པ་དང་། དེ་ལྟར་ན་གཞུང་ཞབས་རྣམས་གཞུང་འཛིན་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པའི་འཕོ་འགྱུར་ལ་
བསྟན་མ་དགོས་པར་ཐུ་མཐུད་ལས་ཀྱི་བྱེད་ཆོག་ལ། གཞུང་འཛིན་དུ་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་གང་ཞིག་སྤྱི་བས་བྱུང་དེས་
སྒྲོས་འཁལ་ཐུབ་པ་ཡིན། ཡིན་ནའང་འཇར་མན་དང་རྒྱ་རན་སིར་ཆབ་སྤྱི་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་དབྱེ་མཆམས་གསལ་
པོ་མེད་པར། གཞུང་ཞབས་རྣམས་རྒྱལ་ཡོངས་ཀྱི་ཆབ་སྤྱི་བྱེད་སྒྲུའི་ནང་རང་དབང་གིས་འཇུག་ཆོག་ཅིང་། གལ་
སྤྱི་འོས་བསྐྱེད་འགན་བསྐྱར་དུ་ཞུགས་ཏེ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བ་ཡིན་ན། ཅ་དགོངས་ཁུ་མ་དགོས་པར་གནས་སྐབས་
ལས་གནས་ནས་བཞོལ་ཏེ། མི་དམངས་སྐྱེ་ཆ་ཀྱི་ལས་དུས་རྒྱུ་གས་མཆམས། གཞུང་ཞབས་ཀྱི་ལས་གནས་བསྐྱར་
གསོ་བྱེད་ཆོག དེར་བརྟེན། གཞུང་ཞབས་རྣམས་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་ཆབ་སྤྱི་བྱེད་སྒྲུའི་ནང་འཇུག་ཁུ་གས་ལ་
བཀག་འཁོག་བྱེད་མི་ཐུབ་པ་ཆགས་ཡོད།

དེ་ལྟར་འཛིན་སྐྱོང་དང་ཆབ་སྤྱི་ཀྱི་དབྱེ་མཆམས་གསལ་པོ་མེད་པར་བརྟེན། སྒྲོན་ཆེན་ལ་ལས་རང་ཉིད་
ཀྱི་ཆབ་དུ་གཞུང་ཞབས་མངགས་གཏོང་གིས་ཚོགས་འདུར་བཅར་ཞུགས་དང་། འི་བར་ལན་འདེབས་བྱེད་དུ་
འཇུག་སྐོལ་ཡོད་པ་དང་། སྐབས་འགར་ད་དུང་ཆེད་བཙུགས་ཚོགས་ཚུང་གི་བགྲོ་སྤྱིར་དུ་མངགས་རྒྱུ་དང་། གལ་

འགངས་དེ་ཙམ་མེད་པའི་བཀོད་བྲུབ་ལ་མིང་རྟགས་འཛོད་དུ་འབྲུག་པ་སོགས་ལ་གཞུང་ཞབས་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།

ཆ། བོད་མིའི་སློག་འཛུགས།

༡། གཞུང་ཞབས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་སྐབས།

༡༩༩༩ ལོར་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐོས་ལྷན་ཁང་གི་སློག་གཞི་ལྟར་ན། གཞུང་ཞབས་རྣམས་འགན་འཛིན་གྱི་ཆུང་དང་། ལས་བྱེད་གྱི་ཆུང་གཉིས་སུ་བྱེས་ཤིང་། གཞུང་ཞབས་བོད་ཀྱི་སློག་གཞི་ལྟར་ན། ༡) བྱང་ཆེ་གཞི་ལྟར་ན། ༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༢༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༣༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༤༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༥༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༦༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༧༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༨༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༡) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༢) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༣) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༤) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༥) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༦) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༧) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༨) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༩༩) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ། ༡༠༠) བྱང་ཆེ་ལས་འཕེལ།

གཞུང་ཞབས་སུ་འཛུལ་ཞུགས་བྱེད་པ་ལ། བཀའ་འགྲུབ་གིས་གསར་བསྐོས་དགོས་པའི་ཞུ་སྐུལ་བྱུང་འཕྲུལ་འདེམས་ལྷན་ནས་ཀྱི་བྲུབ་གསལ་བསྐྱུགས་དང་བཅས་འབྲི་རྒྱུགས་དང་དག་རྒྱུགས་ཀྱི་རིམ་བུ་གཉིས་བརྒྱུད་འདེམས་རྒྱུགས་ལེན་པ་དང་། གནས་རིམ་སོ་སོར་ལོ་ཆད་དང་ཤེས་ཆད་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་མི་འབྲས་བུ་བཞག་ཡོད། རྒྱུགས་འཕྲོད་ནས་ཆེ་རྒྱུག་རིང་ཆོད་ལྟའི་དུས་ཡུན་ཆད་རྗེས་ལས་བྱེད་རོ་མར་བསྐོས་གཞི་བྱེད། ཁྲིམས་བྱང་དང་ཁྲིམས་བྱང་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་དང་། སྤྱི་འཐུས་ཆོགས་བྱང་དང་ཆོགས་བྱང་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་རྣམས་ཁུངས་སོ་སོས་ཐད་བསྐོས་བྱེད་པ་དང་། རྟོན་གཅོད་དང་། སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་མི་འབྲས་བུ་བྱེད། བདེ་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གསར་བའི་ལས་བྱེད་རྣམས་དམིགས་བསལ་བསྐོས་གཞི་བྱེད་ཆོག

གཏན་འཇགས་གཞུང་ཞབས་ལས་གཞན་དུང་ཞབས་གཡར་དང་ཆོད་གན། རང་ཁོངས་ལས་བྱེད། འཕྲུལ་སེལ་ལས་བྱེད་སོགས་རིགས་དུ་མ་ཡོད།

༢། གཞུང་ཞབས་བདག་གཉེར་གྱི་སྤྱི་ཆོན།

ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐོས་ལྷན་ཁང་ནི་༡༩༩༩ ལོར་བཅའ་ཁྲིམས་གཞིར་བཟུང་བཅུགས་པའི་རང་དབང་ཅན་གྱི་ལྷན་ཁང་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། དེ་སྤྱི་ལས་བྱེད་བདག་གཉེར་ཁང་ཞེས་འབོད། འདེམས་ལྷན་ནས་བོད་མིའི་སློག་འཛུགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་དང་ལས་བྱེད་གཞུང་ཞབས་ཡོངས་རྫོགས་(ཁྲིམས་བྱང་ལས་ཁུངས་དང་ཆོགས་བྱང་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཐད་བསྐོས་ལས་བྱེད་ལྟར།)ཀྱི་འདེམས་སྐྱུག་དང་། བསྐོས་གཞི་གནས་སྤྱོད་ལས་དོན་སྤྱོད་བཟུང་། སློག་གཞི་གཏན་འབེབས་བཅས་ཀྱི་ལས་དོན་རང་དབང་དང་བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། གཞུང་ཞབས་རྣམས་ཀྱི་གནས་རིམ་པལ་ལ། གནས་དབྱུང་། ཅ་དགོངས་ཞུ་འཁྲིལ། ཀྱས་ཡོལ་སྤྱོད་དང་དུས་འགྲུངས། ཀྱས་ཡོལ་བ་ལས་བྱེད་དུ་བསྐྱར་བསྐོས།

ཆོད་གན་བསྐྱོད་གཞག་བཅས་ལ་བཀའ་ཤག་གིས་འཆར་འབྲུལ་བྱུང་ན་གཞི་ནས་མོས་མཐུན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། དེ་བཞིན་གཞུང་ཞབས་སྒྲེར་ལ་ཆན་གཞོན་གྲལ་རིམ་མིང་གཞུང་འཕོད་སྤྱོད་གས་དང་། གསར་འདེམས། གནས་སྐྱར། ཐོགས་རིམ། གཞན་ཡང་ཞབས་ཞུའི་དོན་གནད་དང་འབྲེལ་བའི་གནས་ཚུལ་འགྲིག་མིན་དེ་བྱུང་འདེམས་ལྟན་དུ་ཁྱེད་གཏུག་བྱེད་ཆོག

འདེམས་ལྟན་ལ་ཆོགས་གཅོད་གཅིག་དང་ཆོགས་མི་ ༡ ནས་ ༥ བར་ཡོད་ཅིང་། རྒྱུ་ཆེ་གཅིག་དང་གཤམ་འོག་ལས་བྱེད་དུ་མ་ལས་བྱུང་བའི་གཏན་འཇགས་ལས་ཁུངས་ཤིག་ཀྱང་ཡོད།

ས་བཅད་བཞི་ལ། ལྷ་རྟོག་སྐྱབས་འཇིག་།

རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གིས་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྐྱར་གྱི་ཆོན་ལ་སྐྱབས་འཇིག་བྱེད་སྐྱབས་མི་འབྲ་བ་སྟེ། དབྱེན་ལན་དུ་འཇིག་སྐྱོང་ཁུན་གཅོད་ Administrative discretion དང་^[2]ནོར་སྲིད་གི་སྐྱབས་འཇིག་གཅིགས་ཆེར་འཛོག་པ་དང་། ཨ་རིར་ཆབ་སྲིད་གི་སྐྱབས་འཇིག་གལ་ཆེར་བཅི་ལ། རྒྱ་རན་སིར་འཇིག་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་མ་ལག་བརྒྱད་ནས་སྐྱབས་འཇིག་བྱེད་ཅིང་། འཇར་མན་དུ་མང་ཆོགས་གིས་གཞུང་ཞབས་ལ་བཅི་མཐོང་ཆེ་བས། གནད་དོན་དེ་རིགས་སྒྲིང་དགོན་པོ་ཡིན། བོད་མིའི་སློབ་འཇུགས་ལ་འཇིག་སྐྱོང་གི་སྐྱབས་འཇིག་གས་ཆེ་བ་ཡོད།

གཞུང་ཞབས་པས་ལས་འགན་ལག་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས། དེས་བར་དུ་ཆད་དེས་ཅན་གི་ཐག་གཅོད་བྱེད་དགོས་ཤིང་། སྲིད་གཞུང་གིས་སྤྱི་ཆོགས་དང་དཔལ་འབྱོར་ཐད་བྱེད་སྐྱོད་སྟེ་རྒྱ་རིམ་དུ་སོང་བ་དང་བསྐྱར་ནས། དེའི་ཐད་གི་དབང་ཆ་དང་ཀྱང་འཕར་སྟོན་ཡོང་བཞིན་ཡོད། རྩོས་ཆོགས་གིས་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ནི་སྤྱི་ལ་ཁྲབ་པའི་རྩ་དོན་ཅུ་ལས། དེའི་ཞིབ་ཆ་ནུས་འཇིག་སྐྱོང་གི་ཆོན་གིས་ཐག་གཅོད་ལག་བསྐྱར་བྱེད་དགོས་ཤིང་། འཇིག་སྐྱོང་ལ་དེའི་ཐད་ཁྲིམས་ལུགས་གི་རྣམས་པ་ལྟན་པའི་བཀོད་ཁྲབ་གཏོང་བའི་དབང་ཆ་དང་ཀྱང་ལྡན་ཡོད། དེས་ན། དབང་ཆ་དེ་ལས་གནད་དོན་གཉིས་འབྱུང་བ་སྟེ། ༡། འཇིག་སྐྱོང་གི་ཆོན་གི་ཁྲིམས་བཟོའི་དབང་ཆ་དེ་ཁྲིམས་མཐུན་ཡིན་མིན་ལ་ལྷ་རྟོག་དེ་ལྟར་བྱ་རྒྱུ་དང་། ༢། འཇིག་སྐྱོང་གི་ཁྲིམས་སྤྱིག་གིས་མི་དམངས་ཀྱི་ཁེ་དབང་ལ་དོ་ཕྱག་མ་ཡོང་བ་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཁ་ཆ་དགོས་གཏུག་ཆགས་ཡོད།

སྤྱིར་བཏང་རྩོས་ཆོགས་གི་ཆོགས་དུས་ཐུང་སྐབས། འཇིག་སྐྱོང་གི་ཞིབ་པའི་གནད་དོན་དེ་རིམ་ཞིབ་ཁྲིམས་ཡིག་གིས་ཁྲབ་སྐྱབ་ཐབས་མེད་ལ། རྩོས་ཆོགས་སུ་སྤྱི་བམ་དང་ཐབས་རྩལ་ཅུ་ལས་རྣམས་ལྟན་གི་བཟོ་སྒྲིང་ཡོང་།

2 འཇིག་སྐྱོང་ཁུན་གཅོད། རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཁུངས་ནས་ཁྲིམས་དོན་ནུ་རྒྱ་མཆན་གཞན་གཞིར་བཞག་གིས་སོ་སོའི་དབང་ཆ་དང་ཁྲབ་ཁྲིམས་སུ་གནད་དོན་གང་རུང་ཞིག་ལ་བབ་གཞིགས་གིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའི་བྱ་སྤྱོད་ལ་ཟེར།

ཐབས་མེད། དེར་བརྟེན། གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཆ་དང་བསྐྱར་བའི་གནས་སྟངས་དེ་ད་
ལྟའི་ཆར་རེ་མང་དུ་འགོ་བའི་ཆོད་དུ་སྤང་།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། ལྷོག་གི་བྱེད་སྐྱེད་སྟངས།

དབྱིན་ལན་གྱི་གྲོས་ཚོགས་ལ་ཁྲིམས་བཅོའི་དབང་ཆ་དང་ཐད་ཅ་ཁྲིམས་སུ་ཆད་བཀག་ཅི་ཡང་མེད་པ་དང་།
ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཁྲིམས་དོན་བསྐྱར་ཞེས་ judicial review གྱི་དབང་ཆ་མེད། འཛིན་སྐྱོང་གིས་བཅོས་པའི་ཁྲིམས་སྒྲིག་
ཁག་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཅོའི་ཅ་དོན་དང་མ་འགལ་བ་དང་། མི་དམངས་ཀྱི་ཁེ་དབང་ལ་བརྒྱུ་བའི་གཤེབ་མི་འགོ་
ཆེད། གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ལ་བསྐྱར་བའི་དབང་ཆ་དང་ཐད་ལྷོག་གི་བྱེད་ཐབས་ཅོམ་དགོས་པ་དང་། ལྷོ་
གྱི་བྱེད་སྐྱེད་སྟངས་ནི།

- གྲོས་ཚོགས་ཀྱིས་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ལམ་ནས་དབང་ཆ་བསྐྱར་སྐྱབས། འཛིན་སྐྱོང་གིས་གཞི་ནས་
ཁྲིམས་སྒྲིག་བཅོ་ཆོག་
- ལས་ཁུངས་སོ་སོས་བཅོས་པའི་སྒྲིག་གཞི་ཁག་ལ་ལས་ཁུངས་དེའི་འགན་འཛིན་ནས་ཆོག་མཆན་
འགོད་དགོས།
- ལས་ཁུངས་སོ་སོར་སློབ་སྦྱོར་ཆོག་མཆན་ཆུང་འཇུག་སྟངས་དགོས་པ་དང་། སྒྲིག་གཞི་གཏན་འབེབས་མ་བྱས་
གོང་སློབ་སྦྱོར་ཆོག་མཆན་ཆུང་ལ་བསམ་ཚུལ་དེ་བསྐྱར་བྱེད་དགོས།
- འཛིན་སྐྱོང་གིས་བཅོས་པའི་སྒྲིག་གཞི་གང་ཞིག་གྲོས་ཚོགས་ནས་ཅིས་མེད་དུ་གཏོང་ཆོག་

ལས་ཁུངས་དབར་གྱི་ཅོད་རྟོག་དང་མི་སྐྱེད་ཀྱི་བདེ་སྤྱི་ལྷན་ཁུངས་ཆེད། ལས་ཁུངས་སོ་སོར་ཉམས་སྦྱོང་
དང་སྐྱོང་བརྒྱུ་སྟེན་དུ་སོང་བའི་ཆེད་མཁས་མི་སྣ་ལས་གྲུབ་པའི་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཞེས་ཁང་ administration tri-
bunal བཅུགས་ཡོད་པ་དང་། དེ་ནི་ཁྲིམས་ཁང་དགྲུས་མའི་འགོ་སྟངས་ལྟར་མིན་པར། བརྒྱུད་རིམ་སྟངས་བདེ་
ཞིང་དུས་འགོར་མེད་པ་དང་། འགོ་བཙུག་ཆུང་སྟངས། ལས་ཆོད་ཡོད་པ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན། འོན་ཀྱང་།
ཁྲིམས་བཤེར་གྱི་རིམ་པ་ཁྲིམས་ཁང་དགྲུས་མའི་འགོ་སྟངས་ལྟར་མ་ཡིན་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་དེའི་
གྲུབ་ཆ་ནམས་ལས་ཁུངས་འགན་འཛིན་ནས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་སོགས་ལ་སྐྱོན་བརྒྱུད་བྱེད་མཁན་ཡང་མང་པོ་
ཡོད་སྟངས།

དེ་བཞིན་དུ་ནོར་སྤྱི་དྲུས་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གཞུང་ཞབས་སྡེ་ཆན་ public service directorate ཆེད་
བཅུགས་བྱས་ཡོད་པ་དེས་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་སོགས་དང་ལས་ཆོད་ལ་འཆར་འགོད་དང་། མིའི་རྒྱས་ལྷགས་སྐྱོང་
བརྒྱུ་སྟེན་བའི་ཞབས་ཞུའི་སྤྱི་ཆོད་དང་གཞུང་ཞབས་པའི་རྒྱས་སོགས་སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན།

༡། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་གྱི་ལམ་ལུགས་གསར་གཏོང།

འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གི་ལས་དོན་གྱི་ཕྱོགས་དང་དབང་ཆ་དེ་གིས་མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ལ་དོ་ཤོག་གཏོང་བཞིན་པའི་སྐོན་བཟོད་གང་སར་བྱུང་སྟབས། ༡༩༩༠ ལོའི་ནང་སི་ཁན་ཏི་ན་མེ་ཡ་དང་ནི་ལུ་ཇོ་ར་ལན་ལ་དཔེར་བལྟས་ཏེ། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ Ombudsman གྱི་ལམ་ལུགས་གསར་གཏོང་བྱས་པ་དང་། དེས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གི་མི་ལོགས་པའི་བྱ་སྤྱོད་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་ཅིང་། སྐྱོས་ཆོགས་སུ་དམིགས་བསལ་ཆོགས་ཚུང་ཞིག་བཙུགས་ཏེ། དེས་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་གྱི་ལས་ཀར་ལྟ་རྟོག་བྱེད་པ་ཡིན། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ནས་ས་གནས་སྡེ་ཁག་དང་། རྒྱལ་གཉེར་ལས་དོན། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁེ་ཕན། སྤྱི་འབྲེལ་སོགས་ཀྱི་དོན་གནད་ཐོག་ཐེ་བྱས་བྱེད་དབང་མིང་པས། འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་སྤྱོད་ཐལ་དུ་མི་འགྲོ་བའི་ཐད་དེ་ཅམ་གྱི་ཁུས་པ་ཐོན་མི་བྱུང།

ཁ། རྒྱ་རན་སི།

༡། འཛིན་སྐྱོང་བཅའ་ཁྲིམས་དང་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་།

རྒྱ་རན་སིའི་འཛིན་སྐྱོང་བཅའ་ཁྲིམས་ནི་སྤྱི་རབ་བྱུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་མི་འདྲ་བའི་རང་ཚུགས་ཀྱི་མ་ལག་ཅིག་ཡིན་ཞིང་། བཅའ་ཁྲིམས་དེའི་ནང་དུ་གཞུང་ཞབས་པའི་ཐོབ་ཐང་དང་ལས་འགན་གསལ་པོ་བཀོད་པ་མ་ཟད། མི་དམངས་དང་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་དབང་གི་ཐོབ་ཐང་དང་ལས་འགན་ཡང་བཀོད་ཡོད། ཡིན་ནའང་། གཞུང་ཞབས་པར་སྐྱད་འཛིན་བྱེད་སྐྱོང་དེ་གྲོད་གཞི་བྱེད་བྱ་བའི་ངོ་ཐོར་འཛོག་པ་ལས། མིང་རྩས་བྱུང་སྐྱོང་གི་བརྒྱུད་རིམ་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་ཀྱི་མེད།

དེ་ཕྱིན་ནི་བས་རྒྱལ་པོས་འཁྲུལ་བ་བཟོ་མི་མིན་ The King can do no wrong ཟེར་བའི་སྐོལ་ལས་ལྟོག་སྟེ། རྒྱ་རན་སི་བ་ཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ནི་འགན་འཁུའི་ཕུང་པོ་ཞིག་ཏུ་འདོད་པ་དང་། དེའི་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣ་རྣམས་རྒྱལ་ཁབ་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ཡོ་བྱད་ཅིག་ཏུ་བཅི་བ་ཡིན། དེར་བརྟེན་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣས་སྐར་ངོས་ནས་ནོར་འཁྲུལ་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་མི་དགོས་པར། འཛིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་གྲོད་གཞི་ཁག་གཞུག་བཤེར་བྱ་ཡུལ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་རྒྱུར་འཁྲུགས་བྱས་ཡོད།

གལ་མེད་འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སྒོ་གང་རུང་གིས་སྤྱི་དམངས་ཤིག་གི་ཁེ་དབང་ལ་དོ་ཤོག་བྱུང་ཆེ། ཐད་ཀར་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ལ་འཛིན་སྐྱོང་གི་ནོར་འཁྲུལ་ཅི་བྱུང་གི་གནད་དོན་ཞུ་གཞུག་དང་། ལྷན་གསལ་གྱི་ཆ་རྒྱུན་འདོན་ཆོག་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གིས་གྲོད་གཞི་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་ཁག་ལ་ཞིབ་བཤེར་དང་དཔང་རྟགས་བསྐྱུ་བྱུང་བའི་མཆོམས་ལམ་འཕྲལ་བཅད་ཁྲ་གཏོང་བ་ཡིན། ཞུ་གཞུག་བྱེད་མཁན་ནས་ཁྲིམས་ཚུང་པ་སྐྱ་མི་དགོས་ཤིང་། གཞུག་བཤེར་ལ་པམ་ཉེས་བྱུང་བའི་དབང་དུ་བྱུང་ཡང་། འགྲོ་སོང་ཉུང་དུ་ལས་མེད།

དབུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་council of state ལ་ལས་བྱེད་ཉིས་བརྒྱ་ཡས་མས་དང་། སྡེ་ཚན་ལྔ་ཡོད་ཅིང་། སྡེ་ཚན་དེ་དག་ལས་ཁྲིམས་འཛིན་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་གཅིག་ལས་མེད་ལ། སྡེ་ཚན་གཞན་བཞི་ནི་འཛིན་སྐྱོང་གི་གནད་དོན་ཐད་སྤྱི་དགུང་ལ་བསམ་ཚུལ་འདོན་མཁན་ཡིན། འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གི་མི་འབྲེལ་ཁྲིམས་འཛིན་སྐྱོན་ཆེན་ནས་མིང་འདོན་གནང་བར། བཀའ་ལག་གིས་བསྐོས་གཞག་བྱེད་པ་ཡིན།

༡། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན།

ཟླ་རན་སིའི་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ Ombudsman གྱི་ལས་ཡུན་ལོ་དྲུག་ཡིན། མང་ཆོག་གས་ཀྱིས་འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་པའི་བྱེད་སྤྱོད་ས་ལ་མི་འདོད་པ་བྱུང་ཆེ། ཐད་ཀར་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ལ་གྱོད་གཏུག་བྱེད་མི་ཆོག་པར། ལུ་གཏུག་བྱེད་མཁན་ནས་ཐོག་མར་ཐོས་ཆོག་གས་འཕྲུལ་མི་ཞིག་ལ་གནས་ལུགས་གསལ་བཤད་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གནད་དོན་དེ་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ལ་གཏུག་བཤེར་གྱི་རིན་ཐང་ཡོད་མེད་འཕྲུལ་མི་དེས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

ང་། ཨ་རི།

གསར་དུ་འདེམས་ཐོན་བྱུང་བའི་ཨ་རིའི་སྤྱི་འཐུས་འཛིན་དེར་གཞུང་གི་འགན་འཛིན་དབང་ཆ་ཡོད་ནའང་། ཁོ་རང་དབང་ཆ་དེ་དག་བསྐྱར་ཡུལ་གྱི་ལས་བྱེད་པལ་མོ་ཆེར་འདིས་གཤེབ་གཏུན་ནས་བྱུང་སྤྱོད་མེད་པས། འོས་བསྐྱེལ་བརྒྱུད་པའི་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣ་རྣམས་གཏུན་ཐབས་སྟ། སྤྱི་འཐུས་ཐག་གཅོད་ཀྱི་དབང་ཆ་རྣམས་མཐོ་རིམ་དཔོན་རིགས་ཀྱི་ལག་ཏུ་སྤྱད་ཐབས་དང་། དབུས་གཞུང་གི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་བཅོས་སྒྲིག་གི་ལམ་ནས་གཤམ་འོག་ལ་སྤངས་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན།

༡། རྒྱལ་ནང་སྤྱི་འཐུས་སྒྲན་ཁང་དང་། རྟོ་དམ་དང་སྡོན་རྩིས་ལས་ཁང་། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན།

༡༩༩༣ ལོར་བཅུགས་པའི་རྒྱལ་ནང་སྤྱི་འཐུས་སྒྲན་ཁང་ Domestic Policy Council ནི་དཔལ་འབྱོར་གྱི་གནད་དོན་མ་ཚུད་པའི་རྒྱལ་ནང་གི་སྤྱི་འཐུས་ཐད་སྤྱི་འཛིན་གྱི་ཐོས་འདི་བྱ་ཡུལ་སྡེ་ཚན་གལ་ཆེན་ཞིག་སྟེ། སྒྲན་ཁང་འདིའི་འགོ་འདོམས་སྤྱི་འཛིན་རང་ནས་བྱེད་ཅིང་། སྒྲན་ཁང་ནས་སྤྱི་འཛིན་གྱི་རྒྱལ་ནང་སྤྱི་འཐུས་ཀྱི་སྤྱོད་གཞི་བཟོ་འགོད་དམ་ལག་བསྟར་ལ་འགན་འཁུར་དང་། དབུས་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་དང་སྡེ་ཚན་སོ་སོའི་འགན་འཁུར་མི་སྣར་མཐུན་སྒྱུར་ལྟོག་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན།

རྟོ་དམ་དང་སྡོན་རྩིས་ལས་ཁང་ office of management and budget ནི་སྤྱི་འཛིན་དང་ཁོང་གི་སྡོན་རྩིས་འཆར་འགོད་བྱེད་མཁན་ཆོས་དབུས་གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་ཆོར་སྤངས་འཛིན་བྱེད་བདེའི་ཆེད་དུ་བཅུགས་པ་ཞིག་ཡིན། དབུས་གཞུང་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་འཆར་འཁུར་སྡོན་རྩིས་འཆར་གཞི་རྣམས་ལས་ཁང་འདི་ནས་མཐའ་

མའི་ཞིབ་འཇུག་བརྒྱད། མིང་འཛིན་གྱིས་ཐག་བཅད་དེ་ཐོས་ཆོག་ས་སུ་འབྱུང་དགོས་སྟབས། དབུལ་ཅིས་ལ་ཏུབ་
 ཐོབ་འགན་ཅོད་བྱེད་མཁན་འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣ་ཆོས། ལས་ཁང་འདི་དང་མིང་འཛིན་གྱི་མོས་མཐུན་མེད་པར་ལས་
 གཞི་སྤེལ་དཀའ་བ་ཡིན།

ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ནི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཁྲིམས་འགལ་ལམ་འོས་འཆས་མིན་པའི་ཐག་གཅོད་ཅི་
 བྱུང་ལ་མང་ཆོག་ས་ནས་བདེ་སྤྱད་ཀྱི་གཏུག་བྱ་ཡུལ་ཡིན།

ཅ། བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཇུག་སྒྲུབ་པ།

ལས་བྱེད་འདེམས་བསྐོས་ལྟན་ཁང་ལ་རང་དབང་ཅན་གྱི་སྤེལ་ཆོན་ཞེས་འབོད་ཀྱང་། ལས་བྱེད་འདེམས་སྤྱད་པ་
 གི་ལས་དོན་ཐད་རང་དབང་ཡོད་པ་མ་གཏོགས། འགན་དབང་པལ་ཆེ་བ་འཛིན་སྐྱོང་བཀའ་འགན་ནས་འཆར་འབྱུང་
 དང་ཁྱེད་སྤྱི་ལུགས་འཇུག་ཀྱི་ཐད་དགོས་ཤིང་། གཞུང་ཞབས་ཆོར་ལས་འགན་བཞོད་སྤྱི་ལུགས་དང་གནས་སྤོས་
 སོགས་བཀའ་འགན་ནས་ཐད་ཀར་སྤངས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། ལོ་རེར་གཞུང་ཞབས་ཆོར་ཤེས་འཛིན་ཀྱན་སྐྱོད་མཆོར་
 པའི་གསང་སྟན་ཡང་འཛིན་སྐྱོང་ནས་དག་མཆན་ཅི་བཞོད་གཞིར་བཟུང་གནས་སྤོས་དང་གནས་དབྱུང་གི་ཅ་འཛིན་
 དུ་འཛོག་པ་ཡིན།

བོད་མིའི་སྤྱི་ལུགས་འཇུག་སྒྲུབ་པ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ལོགས་སུ་མེད་ལ། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་གྱི་ལམ་སྤོལ་ཡང་
 མེད། འཛིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ཅོད་སྟོན་ལྟ་སྟེགས་པལ་ཆེ་བ་བཀའ་འགན་རང་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། སྐབས་
 རེར་སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཆོག་ས་སུ་ཁྱེད་གཏུགས་ཀྱིས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པའང་ཡོད། (དཔེར་ན། གཞུང་ཞབས་མཐོ་རིམ་
 ཞིབ་ལ་ལོ་ཤས་གོང་ཞིབ་འཇུག་ཆོག་ས་ཆུང་གི་སྟན་ཐོག་གཞིར་བཟུང་བཀའ་འགན་ནས་ཉེས་ཆད་བཀའ་བར། གཞུང་
 ཞབས་དེས་སྤྱི་ལྷན་ལ་གཏུག་བཞེད་ཀྱིས་རང་ཉིད་དག་འབྱུང་བྱེད་ཐུབ་ཡོད།) གཞུང་ཞབས་ཀྱི་བདེ་སྤྱད་ཀྱི་གཏུག་
 ལ་འདེམས་བསྐོས་ལྟན་ཁང་ནས་ལྷོ་རྩ་ནང་ཆུན་ཐག་གཅོད་མ་བྱས་ཆེ། དེ་དོན་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ལ་ཁྱེད་
 གཏུག་བྱེད་ཆོག །

ས་བཅད་ལྔ་པ། སྲིད་རྒྱུས་ཀྱི་གདོན་བྱ།

སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་དང་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་དབར་དུ་ས་ཆོད་ཀྱི་གོ་རིམ་སྤྱི་ལོ་ཡོད་པས། སྲོལ་རྒྱུན་གྱི་མཁས་པ་ཆོས་དེ་གཉིས་ཐ་དད་སོ་སོར་འགྲེལ་མཁན་ཡོད་མོད། རོན་ལ་སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་དང་ལག་བསྟར་གཉིས་ལྷན་སྤྱོད་པ་ཡོད་པ་དང་། སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་བྱེད་མཁན་ཆོས་དམིགས་ཡུལ་རྒྱུས་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་དང་། ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་ཆོས་དམིགས་ཡུལ་རོན་འཁྲོལ་བྱེད་པ་ཡིན། སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་བྱེད་མཁན་ལ་གཞིགས་རྒྱུ་ཡང་ས་བཅད་སྲིད་ཀྱི་འཛིན་ཐང་ལྡན་དགོས་ལ། སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་ཆོས་སྤྲོགས་སྤྱི་ལོ་ལྟར་ཞིང་ལས་ཆོད་ཏུར་བསྐྱེད་ཀྱི་རྒྱུ་རྒྱལ་འཛིན་པ་དགོས། སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་མཁན་རྣམས་སྲིད་རོན་ཆོག་པ་དང་དེའི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱེད་སྒྲུབ་ལྟར་ཞུགས་དང་། ཆོག་པ་པའི་འཕོ་འགྱུར་གྱི་རྒྱུ་སྤྱོད་ལྟར་བྱེད་ཅིང་། སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་རྣམས་སྲིད་རོན་ཆོག་པ་བཀའ་ལའང་མི་གཏོགས་པར་བར་གནས་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་རོན་རྒྱུ་བར་འགན་འཁུར་ལོན་པ་ཡིན།

ད་ལྟའི་ཆར། སྤྱི་ཆོག་པ་ཡར་རྒྱས་བྱེད་པ་དང་བསྟན་ནས་ཆབ་སྲིད་ཁྲོད་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་ཡང་ཉོག་ཅིང་དུ་གྱུར་ཡོད། སྲིད་རྒྱུས་བཙོ་འགོད་དང་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་གཉིས་གོང་འོག་གམ། སྤྱི་རྒྱུ་ལྟར་འཕྲོ་མ་ཐུང་ཅམ་གྱི་འབྲེལ་བ་མ་ཡིན་པར། བན་ཚུན་དོས་མཉམ་དང་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན། བསྐྱོལ་སྤྱོད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཡིན་པར་འདོད་ལ། བན་ཚུན་ཤུགས་རྒྱུན་སྤྱོད་རེས་ཀྱི་རྒྱུ་མཆོད་མང་དུ་མཐོང་རྒྱུ་ཡོད།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། གནད་ཡོད་གཞུང་ཞབས།

དབྱིན་ལན་གྱི་སྲིད་རྒྱུས་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་མི་སྣའི་ཁྲོད། སྤྱི་ལོ་ཡོད་པའི་སྲིད་རྒྱུས་གདོན་བྱ་ཞིག་ནི་དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་དང་། གམ་བཅར་སྐེར་དྲུང་། [principal private Secretary] བྱིས་པ་དོན་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་སོགས་ཡིན།

དབྱིན་ལན་གྱི་དབྱུས་ལས་ཁུངས་ཁག་ཏུ། སྤྱོད་ཆེན་རྣམས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འགན་འཛིན་པ་ཡིན་ཞིང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་འགན་འཛིན་པ་གཞུང་ཞབས་དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་རྣམས་ཡིན། ཁོ་ཆོས་ལས་ཁུངས་ཀྱི་སྤྱི་གཞུང་གསལ་དང་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་རྒྱུ་ལ་འགན་ཁུངས་པའི་ཐོག་ནས་སྤྱོད་ཆེན་ལ་གཞུང་སྤྱོད་ཆོས་འདོན་གྱིས་རོགས་བྱེད་པ་དང་། ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཞུང་འོག་ལས་བྱེད་རྣམས་སྤྱོད་ཆེན་ལ་མཁའ་དགོས་ཆོ། དེས་པར་དུ་དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོར་ཆོག་མཆན་ཞུ་དགོས། དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་རྣམས་སྤྱོད་པ་གཞིན་པ་ལས་ཀྱང་སྤྱོད་ཆེན་ལ་འབྲེལ་གཏུག་བྱེད་ཆོད་མང་།

བས། མིང་རྩལ་གྱུ་ལ་སྤངས་ཐད་ལའང་ཕྱགས་རྒྱུ་དེས་ཅན་ཞིག་སྟོན་ཐུག།

དྲུང་ཡིག་ཆེན་མོ་ལས་གཞན་པའི་སྟོན་ཆེན་ལ་འབྲེལ་གཏུག་གིས་མང་ཤོས་ནི་གམ་བཅར་སྒྲིལ་དྲུང་ཡིན།
སྒྲིལ་དྲུང་འདི་རིགས་སྟོན་ཆེན་གྱིས་འདེམས་སྒྱུ་གྲུས་པའི་གཞུང་ཞབས་ན་གཞོན་ཞེ་ཅིག་ཡིན་ལ། དེས་སྟོན་
ཆེན་གྱི་ཡིག་འབྲེལ་དང་མཐོན་འཕོད་སོགས་ཀྱི་ལས་དོན་བཀོད་སྟོན་དང་། སྟོན་ཆེན་གྱི་ཆབ་ཞུས་ཏེ་དྲུང་ཡིག་
ཆེན་མོར་འབྲེལ་མ་ཐུད་གིས་ཡིན།

སྟོན་ཆེན་ནས་དྲུང་ཆེ་ལས་འཕར་དང་ཁྲིམས་དོན་སྟོན་སྟོན་པ་སོགས་གཞུང་ཞབས་མཐོ་གས་ལའང་རྒྱ་
དུ་གོས་འདི་གིས་ཅིང་། གལ་ཆེད་མིང་རྩལ་ལ་གཞུང་ཞབས་དེ་དག་གིས་ཐད་ཀར་ཕྱགས་རྒྱུ་སྟོན་ཐུག་པ་ཡིན།
ཨ་རིའི་མཐོ་རིམ་གཞུང་ཞབས་ཀླམས་སྟོན་ཆེན་དང་མཉམ་དུ་འཕོ་འགྱུར་འགོ་བ་དང་། རྒྱ་རན་སིའི་སྟོན་ཆེན་ཆོས་
སྲུང་ཡོད་གཞུང་ཞབས་མཐོ་རིམ་ལ་སྟོན་མི་འཁེལ་བར། སོ་སོས་སྟོན་འདོན་པ་མཉམ་ཁྲིད་གིས་ཡིན།

༡། གཞུང་ཞབས་པའི་བར་གནས་དང་རྙིང་ཞེན།

གཞུང་འཛིན་མིང་དོན་ཆོགས་པ་འཕོ་འགྱུར་ནི་དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲད་ཆོས་འབྱུར་དུ་དོད་པ་ཞིག་
ཡིན་ཞིང་། མིང་དོན་ཆོགས་པ་གང་ཞིག་གཞུང་འཛིན་ནས་ཕྱོགས་འགལ་གྱི་གནས་སྐབས་གང་དུ་འང་མང་ཆོགས་
ལ་མ་ཐུན་འགྱུར་ཞབས་ཞུའི་དམིགས་ཡུལ་གཙོ་བོར་བསྟར་ཐོག མིང་དོན་ཆོགས་པའི་མིང་རྩལ་ལའང་སྟོན་མང་
ཆོགས་ལ་གསལ་བཤད་ཀྱིས་བསྟན་ཀྱི་ལས་ནས་རང་ཉིད་ལ་འོས་ཤོག་ཐོབ་ཐབས་གིས་ཡིན། གཞུང་འཛིན་དུ་
སྟེབས་རྗེས། འོས་བསྐྱེད་སྐབས་ཀྱི་ཁ་དན་ལག་ལེན་དུ་འཁེལ་དགོས་སྟབས། གཞུང་འཛིན་མིང་དོན་ཆོགས་པ་འཕོ་
བརྗེ་གིས་པ་ལ་བརྟེན་ནས། གཞུང་གི་མིང་རྩལ་ལའང་འགྱུར་བ་ཕྱགས་ཆེར་འགོ་བ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། གཞུང་ཞབས་
པས་ཆབ་སྟོན་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་བཀོད་མངགས་ཅི་གྲུས་ཏུ་བསྐྱེད་གྱིས་སྒྱུ་བ་པ་ལས། རང་ཉིད་ཀྱི་བསམ་འདུན་
དང་ལངས་སྟོན་རྒྱ་མཚན་དུ་ཁྲེར་རིགས་གཏན་ནས་མི་གིས། དཔེར་ན། དལ་ཙུའ་ཆོགས་པས་ཁེ་ལས་ཁག་རྒྱལ་
གཉིར་ཅན་དུ་བསྒྱུར་བའོ། རྙིང་ཞེན་ཆོགས་པས་དེ་རིགས་སྒྲིལ་བདག་ཅན་དུ་བསྒྱུར་བའི་སྐབས་དག་ཏུ་གཞུང་
ཞབས་ཆོས་གཞུང་འཛིན་ཆོགས་པའི་མིང་རྩལ་ཁག་ཏག་ཏག་ལག་བསྟར་གྲུས་ཡོད།

མཐོ་རིམ་གཞུང་ཞབས་ནི་སྒྲིལ་སོ་སོའི་འཛིན་ཐང་དང་ཉམས་སྟོང་ལ་བརྟེན་ནས་ལས་གནས་སུ་སྟེབས་པ་
ཞིག་དང་། དེར་ལྟ་རྟོག་གིས་མཁན་གྱི་ཆབ་སྟོན་དཔོན་རིགས་ཀླམས་འོས་བསྐྱེད་རྒྱལ་ཁབ་ཐོབ་ཐང་ཆབ་སྟོན་གྱི་
རྒྱ་རྒྱུ་གཞན་ལ་བརྟེན་ནས་བསྟོན་གཞག་གྲུས་པ་ཞིག་ཡིན་པས། མིང་རྩལ་ཐག་གཅོད་གིས་སྐབས་གཞུང་ཞབས་
པར་ཤོས་སྟོང་དེས་ཅན་ཞིག་ལྡན་ཡོད་ལ། དེ་བཞིན་དུ་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་ལས་རྒྱུན་རིང་སྟབས། ད་ལྟ་ཐག་བཅད་
པའི་གནད་དོན་གང་ཞིག་གི་ཕྱགས་རིང་གི་འབྲས་བུར་བསམ་གཞིགས་གིས་ཡིན། དེའི་ཁེ་ཉན་སྒྲོར་རང་གི་རིམ་པ་
གོང་མར་གསལ་འདེབས་ཀྱང་ཞུ་དེས་པ་ཡིན།

ཁ། རྩ་རན་སྤྱི།

༡། རྩ་ལ་ཁབ་ཀྱི་ཁེ་ལན་སྤང་མཁམ།

རྩ་རན་སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་ཆེ་ཆུང་སྒྲ་ཚོགས་ཤིག་ཡོད་ལ། ཆབ་སྲིད་ཀྱི་ཚོད་སྲིང་ཏུ་ཅང་ཚོད་རུ་ལྡན་མོད། བར་གནས་དང་རྒྱལ་ཆུ་ལྡན་པའི་གཞུང་ཞབས་རྣམས་ལ་དེའི་ཤུགས་རྒྱུན་མ་འགོས་པར། ཆབ་སྲིད་བརྟན་སྲིང་ཐད་བྱེད་རྒྱལ་ཆུ་དུ་བྱུང་བ་འདོན་བཞིན་ཡོད་པས། རྩ་རན་སྤྱི་གཞུང་ཞབས་ཀྱི་“རྩ་ལ་ཁབ་ཀྱི་ཁེ་ལན་རོ་མ་སྤང་སྟོབ་བྱེད་མཁམ་ཉག་ཅིག་དེ་ཡིན་” the only guardian of the true interests of the state ཞེས་བསྟོན་པའི་མེ་ཏོག་འཛོམ་གྱི་ཡོད།

སྤྱི་མཐུག་གསུམ་པ་དང་བཞི་པའི་སྐབས་སུ། གཞུང་ཞབས་པས་བརྟན་སྲིང་མེད་པའི་ཆབ་སྲིད་གནས་སྤངས་སྟོབ་ཆེད། རྒྱལ་པ་མ་མེད་བཏོན་ཡོད་ལ། གཞུང་གིས་སྲིད་རྒྱལ་ཐག་གཅོད་ལའང་ཤུགས་རྒྱུན་རྒྱུན་མར་སྤྱད་ཡོད། གལ་སྲིད་རྩ་རན་སྤྱི་བཀའ་ཤིག་དེ་དབྱེན་ལན་ནང་བཞིན་ཡིན་ཆོ། གཞུང་ཞབས་པའི་ཤུགས་རྒྱུན་དེ་བས་ཆེ་ཙམ་ཐོན་ངེས།

༢། གཞུང་ཞབས་རྣམས་ཆབ་སྲིད་དུ་ཐེ་ཞུགས།

སྟོན་ཆེན་གྱིས་སོ་སོའི་ལས་རོགས་སུ་བདམས་པའི་གཞུང་ཞབས་བཞེས་པ་ཆོའི་སེམས་ཁུར་བྱ་ཡུལ་ནི། གོས་ཚོགས་སུ་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་འཇུགས་རྒྱ་དེ་མིན་པར། ལས་ཁུངས་ནང་ཁུལ་འཛིན་སྟོང་དང་སྲིད་རྒྱལ་སུ་སྤྱོད་སྤངས་ཀྱི་སྟོར་ལ་ཡིན། དེ་ལྟར་ན། ལས་ཁུངས་ནང་ཁུལ་དུ་སྟོན་ཆེན་གྱི་གམ་བཅར་སྒྲེར་དང་དང་གཞུང་ཞབས་དབར་འཛིན་གཤེབ་བདེ་ཞིང་འགལ་སྒྲེའི་རིགས་འབྱུང་དགོན་པོ་ཡིན། ཡིན་ནའང་། གམ་བཅར་དུང་ཡིག་འདི་རིགས་གཞུང་ཞབས་དམའ་འབྲིང་ལས་འདེམས་བསྟོར་བྱས་པ་དང་། སྟོན་ཆེན་གྱིས་དམིགས་བསལ་ཉེ་དགའ་བྱ་ཡུལ་ཆགས་ཐབས་སམ། སོ་སོར་ངོ་སོ་རག་ཐབས་སུ་བར་གནས་ཀྱི་ལངས་སྟོགས་འདོར་སྲིད་ལ། གཞུང་ཞབས་གཞན་ལའང་དེའི་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་སྲིད་པ་ཡིན།

ག། ཨ་རི།

སྤྱི་རན་ཨ་རིའི་སྲིད་འཛིན་གྱིས་སྲིད་རྒྱལ་བཟོ་འགོད་དང་། འཛིན་སྟོང་ལས་བྱེད་པས་སྲིད་རྒྱལ་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཡིན་ཡང་། འཛིན་སྟོང་ལས་བྱེད་པར་ཆེད་ལས་ཀྱི་ཤེས་ཚད་དང་ཉམས་སྟོང་སྤུན་སྤུམ་ཚོགས་པོ་ཡོད་སྟབས། སྲིད་འཛིན་གྱིས་ལས་བྱེད་པར་མ་བརྟེན་ན་སྲིད་རྒྱལ་བཟོ་མི་བྱུང་། འོན་ཀྱང་། ལས་བྱེད་པར་བསྟན་བླགས་

ན། གླུ་པ་ལེན་གྱི་ཐག་སློང་པའི་གནད་དོན་ཡང་ཡོང་གི་ཡོད། དཔེར་ན། ༡༩༩༠ ནང་ཁྱ་ཟླ་སྲིད་གཞུང་མགོ་ཉིང་
སློག་པའི་འཆར་གཞི་སློ་ལྷན་པ་དེས་སྲིད་འཛིན་ལ་སླང་ངན་དང་མཛད་དཀའ་བྱུང་ཡོད་པ་དང་། དེའི་སྐྱེ་ཁྱེན་གཙོ་
བོའི་སྲིད་འཛིན་གྱིས་དབུས་གསང་ལས་ཁང་གི་ཁྱེ་བབ་ལ་སློས་འཁེལ་དཔལ་ལས་ཡིན་སྟེ།

འཛིན་སྐྱོར་ལས་བྱེད་པས་སྲིད་རྒྱལ་བཟོ་འགོད་ལ་བྱུགས་སྐྱོད་དགོས་ན། གསར་འགྱུར་བརྒྱུད་ལས་
 དང་། ཞབས་ཁུ་ཁུ་ཡུལ་གྱི་ཆོག་ལ་སྒྲེ། གོས་ཆོག་ལ་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྐབ་སྐྱོར་རག་ཐབས་བྱེད་
 དགོས་པ་ཡིན།

དདུས་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཐག་པ་ཞིག་ལ་མང་ཆོག་ས་ཀྱིས་བསྟོད་བསྐྱེད་ས་ཀྱིས་ཆོ། སྤྱི་ལོ་ཉ་དང་
མེས་ཆོག་ས་ནས་གསར་འགྱུར་བརྒྱད་ལམ་གྱི་སྤྱི་ལོ་གསལ་ལ་དོ་སྣང་ཤུགས་ཆེར་བྱེད་པས། ལས་ཁུངས་དེའི་ལས་
ཀ་བྱེད་བདེ་བོ་ཡོད་ཅིང་། མེན་དདུལ་མང་ཚམ་ཐོབ་སྤྱི་ལ། རང་ཚུགས་ཀྱིས་ལས་དོན་བདེ་གོ་སྐབས་ཀྱང་
མང་ཚམ་ཐོབ་སྤྱི་ལ་ཡིན། དེར་བརྟེན། ལོ་ཉ་སྟོང་ལས་ཁུངས་ཁག་གིས་མང་ཆོག་ས་འབྲེལ་མ་ཐུང་ལས་བྱེད་དང་
ཆོ་འདོན་མི་སྣ་ཆེད་འགྲུག་གིས། སྐབས་འབྲེལ་སོ་སོར་གནས་ཚུལ་དེལ་བསྐྱེད་དང་། གསར་འགྱུར་ལོ་ཉ་དང་
ལན་འདེབས་བརྒྱད། མང་ཆོག་ས་ཁོད་སོ་སོའི་སྣང་བརྒྱན་ཡག་སོ་སྣུན་ཐབས་དང་། ལས་ཁུངས་ཀྱི་འཆར་གཞི་
ཁག་ལ་རྒྱབ་སྟོར་རག་ཐབས་བྱེད་པ་ཡིན།

དེ་བཞིན་འཛིན་སྐྱོར་ལས་ཁུངས་ཁག་གིས་སོ་སོས་ཞབས་ཏུ་ཏུ་ཡུལ་གྱི་ཚོགས་སྡེ་ client group ཁག་ལ་
འབྲེལ་བ་དམ་ཐབ་འཛུགས་སྐྱུ་དེ་ཆབ་སྲིད་གྱི་སྐབ་སྐྱོར་ཐོབ་ཐབས་འགངས་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ཡུན་རིང་གི་
འདྲིས་གཤེབ་ཁྲོད་ཕན་ཚུན་མནའ་འབྲེལ་གྱི་འབྲེལ་བ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། དཔེར་ན། ཚོང་དོན་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཨ་རིའི་
ཁེ་ལས་ཁག་ལ་དོ་སྐྱོར་བྱེད་བ་དང་། སོ་ནམ་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་ཞིང་པའི་མགྱོན་ཆབ་སྐྱར་ལས་འགན་ཁོན་བ་ཡིན།

དབུས་གཞུང་གི་ལས་ཁུངས་གང་དུང་ཞིག་ལ་གྲོས་ཚོགས་སམ། ལྷག་པར་དུ་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཆུང་གི་ཚོགས་གཙོས་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་ཆེ། ལས་ཁུངས་དེའི་ལས་དོན་གྱི་དབུ་བཞེས་མ་ཟད། དབང་ཆ་དང་གྲངས་འཕར་པའི་ལཱ་དེ་ལས་ཁྲོག་སྟེ། ལས་ཁུངས་གང་ཞིག་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཆུང་དབར་འགལ་རྒྱ་སྤྱད་ཆེ་དེ་ཞི་ཆག་སྟོ་ཆེན་པོ་ལས་མ་འདས། དེར་བརྟེན། འཛིན་སྐྱོང་ལས་ཁུངས་ཁག་གིས་གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མིར་མཛུང་འབྲེལ་འཇུགས་ཆེད། འབྲེལ་མཐུད་ཀྱི་ལས་ཀ་གྱི་མཐུན་པ་༥༣༡ ཅམ་སྒྲ་འགྲུག་གྱི་ཡོད་པ་དང་། དེའི་ཁྲིད་ཀྱི་བརྒྱ་ཆའི་༥༩ ཅམ་རྒྱུ་སྤྱད་ལས་ཁུངས་ནས་ཡིན། འབྲེལ་མཐུད་པ་དེ་རིགས་ཀྱིས་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟུངས་ལས་དོན་ལ་ལྟ་ཞིབ་དང་། གྲོས་ཚོགས་འཕུས་མིའི་བསམ་ཚུལ་དག་ཐབས་གྱི་དབུ་ཡིན།

ང་། འཇར་མན།

འཇར་མན་གྱི་གཞུང་ཞབས་ཆོས་ཀྱང་སྲིད་རྒྱལ་བཙོ་རྒྱུ་ལྷགས་རྒྱུ་དེས་ཅན་ཞིག་འདོན་བཞིན་པ་དང་།
དེ་ཡང་། ༡) རོན་ཁུངས་བཞོ་འགྲེམས་དང་། ༢) གནས་ཚུལ་འཛོལ་སྒྲུབ་ཐག་གཅོད། ༣) འབྲེལ་མ་བྱུང་། ༤) ཅོད་
རྒྱུ་འདུམ་འགྲིག་བཅས་ཀྱི་གོ་རིམ་ཁོད་སྲིད་རྒྱལ་བཙོ་འགོད་ལ་ཐེ་ཞུགས་བྱེད་བཞིན་ཡོད་ལ། མང་ཆོགས་ཀྱིས་
གཞུང་ཞབས་པར་བཅི་མཐོང་བྱེད་པ་ཡིན།

དབྱུང་བཙོད་པ་ལ་ལས་འཇར་མན་གྱི་གཞུང་ཞབས་ལ་ལྷགས་རིང་གི་དམིགས་ཡུལ་མེད་པར། དབང་ཐེལ་
རིང་ལྷགས་ལ་གོམས་འཇགས་དང་། སྒར་སྒོལ་དང་སྤྲིག་གཞིའི་ནང་ཐེལ་ཡོད་ལྷགས་སྒྲིན་འདོན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད།
འཇར་མན་དུ་ན་རིའི་ལས་ལྷགས་ཅ་གཏོར་བཏང་བེན་ཡང་། ཉེ་ཏར་ལེར་སྐབས་ཀྱི་གཞུང་ཞབས་ཆོ་གཅོང་སེལ་བྱེད་
བྱུང་མེད་པས། དམངས་གཙོའི་སྒོལ་རྒྱུ་དེ་ཅམ་མེད་པར་འདོད། ཡིན་ནའང་། མི་རབས་གསར་པའི་འཇར་མན་བ་
ཆོ་དམངས་གཙོར་མཛོན་དུ་འཇུག་པའི་སྒོ་སྒྲོབས་དེ་མི་རབས་ཀླན་པ་ཆོ་ལས་ཆེ་བ་ཡོད་པ་དང་། གཞུང་ཞབས་ཀྱང་
དེ་དང་མཚུངས་པར། གཞོན་པ་རྣམས་ཀྱི་དམངས་གཙོའི་གོ་རྒྱུགས་ཉིན་བཞིན་རེ་མཐོང་འགྲོ་བཞིན་ཡོད།

ཆ། བོད་མིའི་སྤྲིག་འཇུགས།

བཅན་བྱོལ་བའི་ཡུལ་དུས་གནས་བབ་དང་སྲི་ཞུ་བའི་བཟང་སྤྱོད་ཀྱི་དམ་བཅའི་འོག་ བོད་མི་ཆོས་གཞུང་
ཞབས་ལ་བཅི་མཐོང་དང་ཡིད་ཆེས་བྱེད་ཆད་དེ་ཡུལ་ལུང་གཞན་དུ་མཐོང་དགོན་པའི་ཆད་དུ་ཡོད་ཅིང་། རང་དབང་
བསྐྱར་གསའི་སེམས་ལྷགས་དང་། ལ་གོང་ས་ལ་སྐབས་མགོན་ཆེན་པོ་འདི་ཕྱིའི་སྐབས་གནས་སུ་བཟུང་སྟེ་དབུ་
འོག་དབྱུང་འདེགས་ཀྱི་སྲི་ཞུ་བསྐྱབ་རྒྱའི་ལྷག་བསམ་འདི་ལྟ་བུ་ཡུལ་ལུང་གཞན་གྱི་གཞུང་ཞབས་ཆོར་ཡོང་ཐབས་
མེད་པ་ལྟ་བུ་ཡིན། འོན་ཀྱང་། འགྱུར་བའི་རྒྱབས་སྤོང་དབྱང་ན་འཕྱོ་བའི་ཐེགས་རུལ་ཁོད། ལྷག་བསམ་དང་སེམས་
ལྷགས་དེ་རིགས་དུས་ཡུན་ཅི་ཅམ་དུ་གནས་སུ་བཅིན་བཞུགས་པ་འདྲ་དགལ།

བཅན་བྱོལ་གྱི་ལོ་རྒྱའི་ནང་། ལོ་རབས་དགུ་བཅུའི་ནང་བར་གཞུང་ཞབས་བྱང་ཆེ་འགན་འཛིན་རྣམས་ཉ་ལམ་
སྲིད་རྒྱལ་བཙོ་འགོད་དང་ཐག་གཅོད་ཀྱི་ལས་རིམ་ནང་མཉམ་ཞུགས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། བཀའ་འགྲུལ་སྐབས་ ༡༡ དང་
༡༢ པའི་ལས་རྒྱུ་རིང་། གཞུང་ཞབས་ཀྱི་སྲིད་རྒྱལ་གདོན་བྱར་འགྱུར་བ་ཆེ་ཤོས་ནི། ༡) བྱང་ཆེ་ཆོའི་རྒྱུ་སྲིད་
གཏོར་ལེན་གྱི་དབང་ཆད་ལ་དབུལ་འཕོར་གྱངས་བཅད་ཀྱི་ཆོད་འཛིན་དང་། ༢) ལས་ཁུངས་ཆེ་ཁག་གི་བྱང་ཆེ་ལས་
བྱུང་པའི་ལས་བྱེད་གནས་སྤོང་བཞོད་སྤྲིག་ཆོགས་རྒྱུང་བྱུང་བསྟུ། ༣) བཀའ་སྒྲོན་སོ་སོར་སྤོང་བྱུང་བུར་འཇུགས་
ཀྱིས་བྱང་ཆེའི་འགན་དབང་གང་འཆམ་ཞིག་རང་བཞིན་གྱིས་ཆ་བགོས་བྱས་ཡོད་པ་སོགས་ཀྱང་ལས་རོལ་ཅམ་
ཤེས་བྱུང་།

ལེའུ་བདུན་པ། ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་གཤེབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་པོ། རྟོག་ཞིབ།

གཤམ་མིང་མི་ཐམས་ཅད་ཡ་རབས་ཞེ་ཅིག་ཡིན་ཆོ། སྤྱི་ཚོགས་ལ་མིང་གཞུང་དགོས་དོན་མེད་ལ། ཁྲིམས་ལུགས་དང་ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་སྤྱང་སྟོབ་ཀྱང་དགོས་དོན་མེད། ཡིན་ནའང་མི་ཐམས་ཅད་དེ་ལྟར་མིན་སྟབས། ཉེས་པ་གསོག་མཁན་དེར་རྒྱལ་ཁྲིམས་གསེར་གྱི་གཉའ་ཤིང་གིས་གཞོན་དགོས་སྟབས། གཞུང་གིས་ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་བཙུགས་ཏེ་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོ་དགོས་བྱུང་བ་ཡིན། དམངས་གཙོའི་ལམ་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་མཁན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ་ཁྲིམས་ལུགས་དབང་བསྐྱར་ལ་གཅིགས་འཛིན་བྱེད་པ་དང་། མིང་གཞུང་གི་དབང་ཆ་ཁྲབ་བསྐྱར་བྱེད་སྐབས་སུ་འདྲེས་ཁྲིམས་ཡིག་གིས་གཏན་ལ་པབ་པའི་རྒྱལ་མ་མི་འགོད་ཞིང་། ཁྲིམས་སུ་བཅས་པའི་གོ་རིམ་བཞིན་ལག་བསྟར་བྱེད་པ་ཡིན་པས། གཞུང་དང་མང་ཚོགས་ཀྱི་ལས་འགན་དང་ཐོབ་ཐང་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད། མིང་དབང་སྐྱེད་སྐྱོམ་ནི་འདི་ལས་ལྟོག་པ་སྟེ། དེར་མིང་གཞུང་གི་དབང་ཆ་མི་གཅིག་གས་ཉུང་ཤས་ཀྱི་ལག་ཏུ་བསྐྱུང་ཡོད།

ལེའུ་འདིར་རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱད་ཚོས་དང་། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་སྤྱི་གཞུགས་གྲུབ་སྟངས། ཁྲིམས་དོན་བསྐྱར་ཞེས་ལམ་ལུགས་བཅས་ས་བཅད་གསུམ་གྱི་སྟོན་སྟངས་དཔྱད་བསྟར་ལ་འཇུག་པར་འདོད་ཅིང་། དེར་རབས་སྤྱི་ཚོགས་སུ། བང་བདེན་སྤྱང་སྟོབ་དང་ཅོད་རྟོག་འདུམ་འགྲིག་གི་ལས་འགན་འབྲེར་མཁན་ནི་ཁྲིམས་འཛིན་སྡེ་ཚན་ཡིན་པ་དང་། ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱིས་ཁྲིམས་གཏུག་བརྒྱུད་རིམ་གཞིར་བསྐྱུང་འདུམ་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། དེའི་ནང་དོན་མཛོན་སྟངས་ནི།

༡༥ བྱད་ཚོས།

- ༡༥ ཁྲིམས་རྒྱུད་གར་གཏོགས། ཁྲིམས་རྒྱུད་ཀྱི་ཆ་ནས་བཤད་ན། ཡོངས་གྲགས་སུ་བཅད་ཁྲོལ་གས་བསྟོམས་ལས་གྲུབ་པའི་དབྱིན་ལན་དང་ཨ་རིར་དར་ཆེ་བའི་རྒྱན་ཆགས་ཁྲིམས་རྒྱུད་Common Law དང་། ཡིག་ཐོག་ཏུ་བཀོད་པའི་ཁྲིམས་ལུགས་རྟོགས་བསྟོམས་ལས་གྲུབ་ཅིང་། འཛར་མན་དང་རྩ་རན་སི། ཉི་ཉོང་སོགས་འཛམ་གླིང་ཁྲོན་ཆེར་དར་བའི་སྐམ་སའི་ཁྲིམས་རྒྱུད་ Civil law བཅས་ཁག་གཉིས་

- ལས་གང་དུ་གཏོགས་མིན་ལ་བལྟ་བ་དང་།
- ༡། ཁྱིམ་ཡིག་གི་དམིགས་ལུས་འཛིན་སྟངས། རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོར་གཏུག་བཤེར་ཁུན་གཅོད་ཀྱི་ལམ་སྲོལ་
མི་འདྲ་སྟབས། སྒྲེར་སོ་སོའི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་སྤངས་སྐྱོབ་ལ་དམིགས་པའི་དོ་བདག་རིང་ལུགས་^[1] Ad-
versarial system དང་། སྤྱི་ཚོགས་ཀྱིས་ཐོའི་བདེ་འཇགས་འགན་སྤང་ལ་དམིགས་པའི་འདྲི་བཅད་རིང་
ལུགས་^[2] inquisitorial system གཉིས་ཡོད།
- ༢། ཁྱིམ་འཛིན་ཆེག་རྒྱུ་མཐའ་སྒྲ་གཉིས་ཅན། ཁྱིམ་ཁང་དཀྱིས་མའི་མ་ལག་གཅིག་ལས་མེད་མཁན་
ལ་ཁྱིམ་འཛིན་ཆེག་རྒྱུ་མ་ཐེར་ཞིང་། ཁྱིམ་ཁང་དཀྱིས་མའི་མ་ལག་ལས་གཞན་དུང་འཛིན་སྐྱོང་
ཁྱིམ་ཁང་མ་ལག་ལོགས་སུ་ཡོད་མཁན་ལ་ཁྱིམ་འཛིན་སྒྲ་གཉིས་ཅན་ཐེར་བ་ཡིན།
- ༣། ཁྱིམ་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ན། ཨོ་སི་ཁོ་རི་ཡ་ལྟ་བུ་རྒྱལ་མན་མཉམ་འབྲེལ་དུ་འང་ཆེག་
རྒྱུ་རྒྱལ་ཁབ་ནང་བཞིན་ལམ་ལུགས་ཁྱིམ་འཛིན་ཆེག་རྒྱུ་མ་སྐྱོད་བཞིན་ཡོད་ལ། ཨ་རི་ལྟ་བུ་
དབྱས་དང་མངའ་སྡེ་སོ་སོར་ཁྱིམ་འཛིན་ལམ་ལུགས་མི་འདྲ་བ་ཡོད་པས། ཁྱིམ་འཛིན་ལམ་ལུགས་
སྒྲ་གཉིས་ཅན་དུ་བཅི་བ་དང་། འཇར་མན་ལྟ་བུ་རིམ་བཤོག་མའི་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཁྱིམ་ཁང་མ་ལག་
གཅིག་མཚུངས་མིན་ཡང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ཁང་ནི་མངའ་སྡེ་ཐུན་མོང་གི་ཁྱིམ་ཁང་གོང་མར་ཆ་
འཛིན་བྱེད་པས། དམིགས་བསལ་ལམ་སྲོལ་ཞིག་ཆགས་ཡོད།
- ༤། ཁྱིམ་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ལམ་སྲོལ་ཡོད་མེད་ནས་བལྟས་ན། རྒྱ་རན་སི་དང་ཨ་རི། འཇར་མན། ཉི་
ཏོང་། བོད་མིའི་སྤྱི་འཇུགས་བཅས་སུ་ཁྱིམ་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ལམ་སྲོལ་ཡོད་པ་དང་། དབྱིན་ལན་
ལ་མེད།

ཁ ༡ ཁྱིམ་འཛིན་མ་ལག

རྒྱལ་ཁབ་ཁག་གི་ཁྱིམ་ཁང་གི་སྤྱི་འཇུགས་བྱུང་སྤངས་གོང་འོག་མ་ལག་གཅིག་མཚུངས་སུ་བྱིས་ཡོད་
ནའང་། ཁྱིམ་འཛིན་མ་ལག་ལ་བྱེད་པར་ཡོད་ཅིང་། ཁྱིམ་དཔོན་ཡོང་སྟངས་སོགས་ཀྱང་འདྲ་མཚུངས་མིན།

- 1 དོ་བདག་རིང་ལུགས་ནི། རྒྱ་ཆགས་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་གཏུག་བཤེར་བྱེད་སྟངས་ཤིག་སྟེ། རྒྱ་གཏུག་འགོ་འཇུགས་དང་འཕྲོ་སྐྱོང་གི་རིམ་པ་ཆ་ཆང་ཞུ་གཏུག་བྱེད་
མཁན་ལ་རག་ལས་པ་དང་། ཁྱིམ་དཔོན་ནི་ཁུན་གཅོད་བྱེད་མཁན་བར་གནས་པ་ཞིག་གི་ཚུལ་དུ་བཞུགས་དགོས། དཔང་རྟགས་ཅད་གཅོད་དང་བྱ་སྤྱོད་
སྤྱོད། དེ་བཞིན་དཔང་རྟགས་ཀྱི་རིན་ཐང་འབྲེལ་བཅོང་སོགས་དོ་བདག་རང་ཉིད་ནས་བྱེད་དགོས་ལ། ཁྱིམ་དཔོན་ནས་དོ་བདག་གིས་གསལ་སྟོན་བྱས་པའི་
དཔང་རྟགས་ཀྱི་ཁྱབ་ཁོངས་ལས་བཀལ་ཏེ། དཔང་རྟགས་གཞན་ཅད་གཅོད་བྱེད་མི་ཆོག། http://blog.sina.com.cn/s/blog_495d67140100067r.html
- 2 འདྲི་བཅད་རིང་ལུགས་སྐྱམ་སའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཉེས་དོན་གཏུག་བཤེར་ཀྱི་ཁྱིམ་ཡིག་པལ་ཆེ་བའི་ནང་ཁྱིམ་ཁང་ལ་ཁྱོད་དོན་ཀྱི་བདེན་པ་བཅོང་གཅོད་
བྱེད་པའི་འགན་བསྐྱར་ཡོད་པ་དང་། ཁྱིམ་གཏུག་ཀྱི་གོ་རིམ་ཁྱིམ་ཁང་རང་ནས་ཐག་གཅོད་པ་ལས་ཞུ་སྐྱོར་བ་ལྟ་བུ་གཉིས་ཀྱིས་རྒྱས་གཏོགས་བྱེད་མི་ཆོག་
ལ། ཞུ་སྐྱོར་བ་ལྟ་བུ་གཉིས་ལ་ཅོད་གཞིའི་ཁྱབ་ཁོངས་དབྱེ་བའི་དབང་ཆ་དྲུག་མེད། རྒྱ་རན་སི་དང་འཇར་མན་སོགས་སུ་དཔང་མི་ལ་དྲི་ཞིབ་བྱེད་མཁན་
ཁྱིམ་དཔོན་རང་ཡིན། http://www.fsou.com/html/text/art/3355923/335592359_4.html

གཤེད་ ཁྲིམས་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་གྱི་ལམ་ལུགས།

ཁྲིམས་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་གྱི་ལམ་སྲོལ་ཡོད་མཁན་རྒྱལ་ཁབ་ཁག་ཏུ་འགན་དབང་དེ་ཁྲབ་བསྐྱར་བྱེད་མཁན་གྱི་ལས་ཁུངས་ཆེད་བཅུགས་བྱས་ཡོད་ནའང་། བྱུང་སྐྱེས་དང་འགན་དབང་འབྲེར་སྐྱེས་ལ་བྱུང་བར་ཡོད།

ས་བཅད་གཉིས་ལ། ཁྲིམས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱུང་ཆོས།

ཀ། དབྱིན་ལན།

༡། བཅད་ཁྲིམས།

དབྱིན་ལན་དུ་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་ཁྲིམས་བཅོས་ཕྱི་ཆོན་ནས་སྤྱི་བམ་གྱི་རྒྱ་མཚན་གཞི་ལ་བཞག་སྟེ་བཅོས་བཤིན་བར། ཁྲིམས་ཁང་གིས་དོན་དངོས་གནས་སྐྱེས་ལ་ཞིབ་པའི་ངང་ཁུན་གཙོད་གང་བྱས་རིམ་བསགས་གྱིས་བྱུང་བ་ཞིག་ཏུ་འདོད་ཅིང་། ཁྲིམས་ཁང་ནས་བཅད་ཁྲིམས་བསྐྱགས་བྱས་ཤིང་། བྱོད་དོན་དེ་མཚུངས་ཤིག་བསྐྱར་དུ་བྱུང་བ་ཡིན་ན། དེ་སྤེལ་བཅད་ཁྲིམས་ཁྲིམ་བཟུང་ཐག་གཙོད་བྱེད་ཆོག་པས། དབྱིན་ལན་གྱི་ཁྲིམས་ཁུངས་གཙོ་བོའང་བཅད་ཁྲིམས་ཡིག་ case law ཡིན། འདིར་ཡིག་ཐོག་ཏུ་མ་བཞོད་པའི་གོམས་སྲོལ་ཁྲིམས་ཡིག་ཅེས་ཀྱང་འཛོད། ཡིན་ནའང་། ཁྲིམས་ཁང་འོག་མའི་བཅད་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་གོང་མས་ཆད་འཛིན་མི་བྱེད། ཁྲིམས་ཁུངས་གཞན་ཞིག་ནི་དུས་རབས་༡༩ པའི་མཇུག་ནས་བཟུང་གོས་ཆོགས་སྤྲེས་གྱིས་བཅོས་པའི་གཏན་འབེབས་ཁྲིམས་ཡིག་ statute law ཡིན།

བཅད་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་རྒྱུན་ཆགས་ཁྲིམས་ཡིག་ common law དང་། བྱོད་སྟོམས་ཁྲིམས་ཡིག་ equity law བཅས་ཁག་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། ཉེན་རེ་ཁྲིམས་གཉིས་པས་དབྱིན་ལན་ལ་དབང་བསྐྱར་སྐྱབས། དེ་སྤེལ་ས་གནས་དང་རྒྱལ་ཕྱན་སོ་སོས་བཞོལ་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པའི་གོམས་སྲོལ་ཁྲིམས་ཡིག་སྤྱི་ཆོགས་ཡོད་པ་དེ་དག་གཅིག་གྱུར་དང་ཁ་གསལ་མེད་པའི་གནས་སྐྱེས་ལ་གཞིགས་ཏེ། རྒྱལ་པོའི་ཁྲིམས་ཁང་ King's court གསར་འཛུགས་དང་། ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་ས་གནས་ཁག་ཏུ་ཆེད་རྫོང་གིས་བསྐྱོར་བསྐྱོད་ཁྲིམས་བཞེར་བྱེད་དུ་བཅུག་སྟེ། ཁྲིམས་དཔོན་འདི་རིགས་ཀྱིས་བྱོད་གཞི་ཁུན་གཙོད་བྱེད་སྐྱབས་ས་གནས་ཀྱི་གོམས་སྲོལ་གཞིར་བཟུང་སྐྱབས། རིམ་བཞིན་ཆང་མས་བཅི་བཀུར་ཞུ་ཡུལ་གྱི་གོམས་སྲོལ་ཁྲིམས་ཡིག་གམ་རྒྱུན་ཆགས་ཁྲིམས་ཡིག་བྱུང་བ་ཡིན། ཁྲིམས་ཡིག་འདི་རིགས་གོམས་སྲོལ་གྱི་ཉིང་བསྐྱས་ཅམ་ལས་རྒྱལ་པོའམ་ཁྲིམས་བཅོས་ཕྱི་ཆོན་གྱིས་བཅོས་བཤིན་ཡང་། ཁྲིམས་ཀྱི་ཁུས་པ་ལྡན་ལ། རྒྱལ་པོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཀྱང་འཛིན་བྱེད་པ་ཡིན།

གལ་སྲིད་ཁྱིམ་ཁང་དུས་མའི་ཐག་གཅོད་ལ་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ། ཐད་ཀར་རྒྱལ་པོར་ཞུ་བའི་ཁྱེད་ཆོག་
 ཅིང་། རྒྱལ་པོས་རང་ཉིད་“དང་བདེན་གྱི་འབྲུང་ཙ” Fountain of justice ཡིན་ངོས་ནས་ཁྱིམ་ཁང་ལ་སྟོན་མ་དགོས་
 བར་གྱོད་བཤེར་གྱི་ཆོག་ དུས་རབས་༡༣ སྐད་ཅེས་ནས་བཟུང་། རྒྱལ་པོའི་སྲིད་དོན་གྱི་གནད་སྟོན་ཁག་ཇི་མང་དུ་
 མོང་བ་དང་བསྟར། གྱོད་གཞི་ཆེ་ཆུང་ཆང་མར་དེ་བཅད་གྱི་ལོང་མེད་སྟབས། ཁྱིམ་ཁང་བཤེར་གྱི་ལས་འགན་འཛིན་
 མཁན་ཁྱིམ་ཁང་དཔོན་ཆེན་མོ་Chancellor ཟུར་དུ་བསྟོན་འཇུགས་བྱས། དེར་“རྒྱལ་པོའི་དགེ་སེམས་ཀྱི་སོ་སྤྱང་བ་” the
 keeper of the king’s conscience ཞེས་འབོད། དེ་ནས་ཀྱང་རིམ་གྱིས་གྱོད་གཞི་མང་འཕར་བྱུང་སྟེ། ཁྱིམ་ཁང་དཔོན་ཆེན་
 མོ་གཅིག་དུས་སྟོན་ཐབས་མེད་པས། ལས་རོགས་སུ་ཁྱིམ་ཁང་དཔོན་ཁ་ཤས་བསྟོན་ཤིང་། དེ་དག་གི་ལས་དོན་
 གྲུ་ལུ་རྒྱུན་བཅུགས་ལས་ཁུངས་དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ court of chancery ཟུར་འཇུགས་བསྟུངས། ཁྱིམ་ཁང་
 འདིས་རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་ལ་བསྟན་མ་དགོས་པར། བཟང་སྟོད་དང་དང་བདེན་གྱི་ལྟ་བ་གཞིར་བཟུང་ཁྱིམ་ཁང་
 བཤེར་གྱོད་ཆོག་ཅིང་། དེ་ལས་རིམ་གྱིས་དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་བྱང་བ་ཡིན། དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་གི་གྱོད་
 རུས་གཙོ་བོ་ནི་རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་གི་མ་འདང་སར་ཁ་གསལ་བ་དང་། ས་རིངས་སུ་གྱུར་བའི་སྟོན་གནད་ཁག་ཡོ་
 བསྐང་གྱིད་བྱུང་ཡོད།

ད་ལྟའི་ཆར། དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་གི་ཁྱིམ་ཁང་ཁོངས་ཁྱབ་ཆད་ནི་རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་དང་གཏུན་
 འབེབས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་ཏུ་མ་གསལ་བའི་སྟེ་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་གྱོད་གཞི་ཁག་ཅིག་སྟེ། ཡིད་ཆེས་དགེ་ཙ་
 trust དང་། ལྟ་སྟོང་ Guardianship སྟོར་གྱི་གྱོད་གཞི་ཁག་དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ནས་ཐག་གཅོད་གྱིད་པ་དང་།
 སྟེ་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་གྱོད་གཞི་ཁག་ཅིག་དོ་བདག་ཞུ་བའི་ཁྱིམ་ཁང་གང་གང་རུང་གདམ་ག་གྱིད་ཆོག་
 ཡིན་ནའང་ནག་ཉེས་གྱི་གྱོད་གཞི་འེགས་དང་སྟོན་ཁྱིམ་ཁང་ཁྱེད་ཞུ་བའི་ཆོག་

༡། འཛིན་སྟོང་ཁྱིམ་ཁང་མེད་པའི་ཁྱིམ་ཁང་འཛིན་ཆོག་རྒྱུང་མ།

དབྱེན་ལན་གྱི་རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་ཏུ་ཅ་དོན་གཉིས་ཡོད་པ་སྟེ། ༡) རྒྱལ་པོས་འབྲུལ་བ་བཟོ་མི་སྲིད་
 The King can do no wrong ཅེས་ཁྱིམ་ཁང་ཁྱེད་ཞུ་བའི་ཁྱེད་མི་ཆོག་པ་དང་། གཞུང་གི་དཔོན་རིགས་ཆོས་
 ཁྱིམ་ཁང་མཐུན་གྱི་དབང་ཆ་བཞོལ་སྟོད་གྱིད་པ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་འཛིན་སྟོང་གི་ཆ་ཤས་སུ་འདོད་པས། དེ་དག་ཀྱང་
 ཁྱིམ་ཁང་གཞུག་གྱིད་མི་ཆོག་ ༢)ཁྱིམ་ཁང་གི་མདུན་སར་མི་ཆང་མ་འདྲ་མཉམ་ཡིན་པས། དཔོན་རིགས་དང་མང་
 ཆོགས་སུ་ཡིན་རུང་རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་གཅིག་གིས་ཁྱབ་དགོས་པ་ལས་འཛིན་སྟོང་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་ཟུར་དུ་
 དགོས་གལ་མེད་པར་འདོད་ཀྱི་ཡོད། འདྲ་མཉམ་རིང་ལུགས་ཀྱི་ཁྱིམ་ཁང་སྟོང་འདིར་ཁྱིམ་ཁང་རིག་མཁས་པ་ཏེ་སེ་
 Dicey ནས་བསྟན་པ་བཞིན་གནད་ཡོད།

ཡིན་ནའང་། མང་ཆོགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་སྲིད་གཞུང་དཔོན་རིགས་ཀྱིས་དོ་ཕོག་གཏོང་སྐབས། ཁྱིམ་ཁང་

དཔྱུས་མར་གཏུག་གཤེར་བྱས་པ་བརྒྱད། འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་སྒྲུབ་ཅོད་གཞི་དང་འབྲེལ་བའི་བཅད་ཁྲིའི་ཁྲིམས་ཡིག་
 ཅིག་གྲུབ་པ་དང་། དེ་བཞིན་༡༩༥༧ ལོར་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བྱེད་སྒྲུབ་བཅའ་ཁྲིམས་ crown proceeding act བཅོས་ཏེ།
 རྒྱལ་པོ་ཁྲིམས་ཁང་དུ་གཏུག་མི་ཆོག་པ་ལྟར། འཛིན་སྐྱོང་ལས་བྱེད་པའི་གཞུང་དོན་བྱེད་ལས་ཀྱི་རྒྱུ་ཕྱིན་པས་མང་
 ཆོག་སྤྱི་ཁྲིའི་པན་ལ་དོ་ཕྱག་བཏང་ཆེ། ཁྲིམས་ཁང་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་གྲུན་གསལ་སྤྱོད་རྒྱུའི་ཐག་གཅོད་གནང་
 ཆོག་སྤྲུབ་སྤྱི། དེ་བཞིན་པན་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གི་མིང་སྤྱོད་མེད་པ་མ་གཏོགས། དོན་ལ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་
 ཁང་ཡོད་པར་ཆ་འཛིན་བྱེད།

༣། ཁྲིམས་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ལམ་སྲོལ་མེད།

གྲོས་ཆོག་སྤྱི་ཁྲིའི་ཅ་དོན་གཅིག་སྤྱི་འཛིན་སྤྲུབ་སྤྱི། གྲོས་ཆོག་སྤྱི་ཁྲིའི་བཅོས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་
 ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་མིན་ཐད་ཁྲིམས་དཔོན་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་བྱེད་པའི་དབང་ཆ་མེད་པ་དང་། ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་
 ཁྲིམས་ཡིག་གི་འབྲུ་དོན་ལ་འབྲེལ་བ་ཤད་རྒྱུ་ཆོག་མོད། དེར་དོན་དམ་གྱི་རྒྱས་པ་མཐོ་ཤོས་ལྡན་མེད་ཅིང་། གྲོས་
 ཆོག་སྤྱི་ཁྲིའི་ཁྲིམས་ཡིག་གསར་པ་བཅོས་ཏེ་ཁྲིམས་དཔོན་གྱི་འབྲེལ་བ་ཤད་རྒྱས་མེད་དུ་གཏོང་ཆོག་ ༢༠༠༩ ལྷ་ ༡༠
 ཆེས་ ༡ གོང་དུ་མཐར་ཐུག་གི་ཞུ་གཏུག་བྱ་ཡུལ་ནི་གྲོས་ཁང་གོང་མ་ཡིན་ཡང་། གོང་ཆེས་ཉིན་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་
 ཁང་ British Supreme Court དངོས་སུ་བཅུག་སྤྱི། དེའི་འགན་དབང་ཆ་ཆང་ཁྲིམས་ཁང་འདིས་སྤངས་ཡོད།

ཁ༽ རྒྱ་རན་སི།

༡། ཞལ་ལྷུའི་བཅའ་ཁྲིམས། code law

གཞི་ཅིའི་ཁྲིམས་ཡིག་གྲུག་དང་། ཁེར་སྤྱོད་ཁྲིམས་ཡིག་ བཅད་ཁྲིའི་ཁྲིམས་ལུང་གས་དང་རྒྱལ་སྤྱིའི་རང་
 བཞིན་གྱི་ཁྲིམས་སྲོལ་བཅས་ལས་རྒྱ་རན་སིའི་ཁྲིམས་འཛིན་མ་ལག་གྲུབ་ཡོད་པ་དང་། ཁྲིམས་ཁྲུངས་གཏུག་ས་
 གཙོ་མོ་རོ་མན་ཁྲིམས་རྒྱུད་ཡིན་པ་དང་། ཞལ་ལྷུའི་ཚུལ་དུ་གྲུབ་པས། ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་ཡིག་ཐོག་ཏུ་ཁ་གསལ་
 གཏན་ལ་པབ་ཡོད་ལ། ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་གྲོད་བཤེར་སྤྲུབ་སྤྱི། ཁྲིམས་ཡིག་གང་ལོས་འདེམས་སྤྱོད་བྱེད་པ་ལས།
 སྤར་བྱུང་བཅད་ཁྲུངས་ཁྲུངས་བཅོལ་དགོས་དོན་མེད། འོན་ཀྱང་ཁྲིམས་ཁང་འོག་མ་ཁག་ནས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་
 ཁང་གི་བཅད་ཁྲུང་ཅ་འཛིན་བྱེད་སྲོལ་ཐོན་བྱ་ཡོད།

༢། ཁྲིམས་འཛིན་མ་ལག་གཉིས་ཅན།

ཁྲིམས་འཛིན་མ་ལག་ཏུ་ཁྲིམས་ཁང་དཔྱུས་མ་དང་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་གི་མ་ལག་ཁག་གཉིས་ཡོད་ཅིང་།
 ཁྲིམས་ཁང་དཔྱུས་མས་མང་ཆོག་སྤྱི་སྤྱི་ཡོངས་གཏུག་བཤེར་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། འཛིན་

སྐྱོང་ཁྱིམ་ཁང་ནི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ལངས་ཕྱོགས་སུ་བསྡད་དེ། མི་དམངས་དང་གཞུང་ཞབས་དབར་བྱུང་བའི་འདྲིན་སྐྱོང་ཐད་ཀྱི་ཚད་ཉེན་ཐག་གཅོད་བྱེད་པས། དབྱིན་ལན་དང་ཨ་རི་སོགས་ཁྱིམ་འདྲིན་མ་ལག་ཆེན་ཆུང་ཅན་དང་མི་འདྲ་བ་ཡིན།

༣། མང་ཆོགས་སྤྱི་བའི་དབང་ཆར་གཅིགས་འདྲིན།

སྤྱི་ཆོགས་ཕྱི་ལ་ཐོའི་ཁེ་ཕན་སྤྱད་སྟོབ་སྟངས། མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱི་བའི་དབང་ཆ་འཕམ་^[3] public social power མི་དམངས་ལ་ཡོད་པའི་སྤྱི་ཆོགས་རང་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་གཤམ་ཆེར་ཅིས་ཏེ། ཉེས་བསགས་དོགས་གཞི་ཅན་ལ་གཏུག་བཤེར་བྱེད་སྐབས། རྒྱུ་རྐྱེད་བས་སྟོག་བཤེར་དང་བཀག་བསྟོལ་གྱི་བྱ་སྤྱོད་ནུས་ལུགས་མཐུན་ཡིན་པར་འདོད་ལ། ལྷ་སྐྱོར་བ་བྱི་མར་ལུས་སྟོག་སྤྱད་སྟོབ་ཀྱི་བཀའ་ཅན་habeas corpus བྱུང་གི་མེད་པར་འདོད། རྩ་རན་སི་བས་འདི་བཅད་རིང་ལུགས་ལག་བསྟར་བྱེད་པས། ཁྱིམ་འདྲིན་གྱི་གོ་རིམ་ཁྱིམ་འཐུན་ཡིན་མིན་ལ་དེ་ཅམ་མི་བཅེ་བར། དབང་ཉུགས་རག་ཐབས་ལ་དོ་སྣང་བྱེད་པ་དང་། སྤྱི་ཆོགས་ཕྱི་ལ་ཐོའི་ཁེ་ཕན་ལ་ཐུག་བཞིག་ཡིན་ཆེ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་བའི་དབང་ཆས་བཅན་ཤེད་ཀྱིས་གྲོད་ཞིབ་བརྒྱུད་རིམ་ལ་ཐེ་ལུགས་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་ལྟར་ན་སྤྱི་བའི་དབང་ཐོབ་ཐང་ལ་དོ་སྟོག་གཏོང་སྟོབ་པ་ཡིན།

རྩ་རན་སིའི་ཁྱིམ་འཐུག་བརྒྱུད་རིམ་ནི། རྒྱུ་རྐྱེད་བས་མི་ག་གེ་མོ་ཞིག་གིས་ཉེས་དོན་བསགས་པའི་དོགས་གཞི་ཡོད་ལུགས་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ལ་གཏུགས་ན། དེས་རྒྱུ་རྐྱེད་བའི་བཤད་སྟངས་ལ་མོས་མཐུན་བྱུང་ཆོ། འཕམ་མར་གྲོད་ཞིབ་ཁྱིམ་འཐུག་ Investigating judge ལ་ཞུས་ཏེ། ཁྱིམ་འཐུག་གི་ལས་རིམ་འགོ་འཇུགས་བྱེད་པ་ཡིན། ཁྱིམ་ཁང་གིས་ཡོངས་བསྟན་མ་ཡིན་པའི་ཐོག་ནས་ལྷ་སྐྱོར་བ་བྱི་མ་དང་དབང་མི་ལ་དེ་བཅད་བྱེད་ཆོག་པ་མ་ཟད། ཁྱིམ་འཐུག་དཔོན་ནས་སྤྱི་བའི་ཕྱི་ལ་ཐོའི་ཁེ་ཕན་ལ་བསྟོགས་དང་། ཁ་པར་ལ་སྟོག་ཉན། ཆེད་མཁས་པའི་ཞིབ་འཇུག་ཆོགས་རྒྱུ་ཆེད་འཇུགས་སོགས་ལ་བརྟེན་ནས་གྲོད་ཞིབ་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། གཤམ་སྤྱོད་དབང་མི་མ་འདྲ་བ་རེ་ནས་ཕན་ཚུན་སྟོག་སྤྱོགས་ཀྱི་དབང་ཉུགས་བསྟན་ཆོ། ཁྱིམ་འཐུག་དཔོན་ནས་དབང་ཉུགས་གང་ཞིག་རྩུན་མའམ་ཁུངས་འཕེར་མིན་པའི་དེས་པ་མ་རྟེན་བར་དུ་རྒྱ་མ་ཕུ་འདེད་ལྟར་བཅད་ཞིབ་མཐེལ་བྱིན་བྱེད་པ་ཡིན། བཅད་ཞིབ་ཀྱི་རིམ་པ་བྱུབ་བསྟར། ཁྱིམ་འཐུག་གཅོད་སྟངས་གཏོང་བ་ཡིན།

དམངས་གཙོའི་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དང་རྩ་རན་སིའི་གཏུག་བཤེར་ལམ་ལུགས་མི་འདྲ་ས་ནི།

3 མི་དམངས་ཀྱི་སྤྱི་བའི་དབང་ཆ། མི་དམངས་ལ་ཡོད་པའི་སྤྱི་ཆོགས་རང་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་ལ་གོ་བ་དང་། སྤྱི་གཞུང་མ་ཡིན་པའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱི་གཞུང་དང་ཆོགས་པ་ལག་སྟེ། མང་ཆོགས་ལས་བྱུབ་པའི་རང་སྐྱོང་སྤྱི་གཞུང་དང་། ལས་རིགས་མཐུན་ཆོགས། ཁྱིམ་འཐུན་ཆོད་པ་དང་འཛད་སྤྱོད་པའི་མཐུན་ཆོགས། སྤྱི་དོན་ཆོགས་པ་སོགས་ནས་ཁྱིམ་འཐུན་རྒྱུ་ཆོགས་ཀྱི་སྟོབས་ཀྱིས་ལ་བརྟེན་ནས་སྤྱི་བའི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་དོད་མ་བྱེད་པ་ལ་ཟེར་ཞིང་། དེར་སང་དབང་ཆ་སྤྱོད་མང་ཅན་དང་རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་ཆོགས་ཅན་དུ་འཁྱར་བའི་འཕེལ་ཕྱོགས་སྟོག་མེད་ཅིག་ཀྱང་ཡིན། སྟོན་རྒྱུ་ཀྱི་སྤྱི་བའི་དབང་ཆ་སྤྱོད་མེད་ཕྱོད་མེད་ཁྱིམ་འཐུན་བཟོ་དང་འདྲིན་སྐྱོང་། ཁྱིམ་འདྲིན་སྤྱོད་ཆེན་གྱི་ཁ་གཏད་དུ་ལངས་པའི་སྟོབས་ཀྱིས་ཤིག་ཀྱང་ཡིན།

- ༡། གང་ཐག་ཅིག་ལ་ཉེས་པ་བསགས་ཡོད་མེད་ཐག་གཅོད་བྱེད་མཁན། ཟླ་རན་སིར་ཁྲིམས་དཔོན་ཞིག་གིས་ཁྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ཆོད་བྱས་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་གཞན་དུ་མང་ཆོགས་སྒྲོར་ཞིག་ལས་བྱུང་བའི་གཟུང་པར་ལྟན་ཆོགས་ནས་ཁུན་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༢། ཟླ་རན་སིར་ཞུ་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་གཉིས་ཀའི་དབང་ཏྲགས་དང་ཡིག་ཆའི་མ་བྱི་ནམས་བཅད་ཞིབ་དང་འདི་གཅོད་ཀྱི་གནས་སྐབས་གང་དུ་འདྲ་ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་ཉར་ཆོགས་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༣། ཁྲིམས་བཤེར་སྐབས་སྟེ། ཞུ་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་གཉིས་ནས་སོ་སོའི་ངོ་ཆོད་ཁྲིམས་ཅོད་པ་མཁས་སྤྱོད་ཅན་ཞིག་སྤྱུག་བྱེད་ཐུབ་མིན་དེས། འདི་གཅོད་ཀྱི་བྱུང་འབྲས་ལ་དོ་བདག་རིང་ལུགས་ལྟ་བུའི་ལྷགས་ཀྱིས་སྤྱོད་མི་ཐུབ།

གཤེས་རི།

༡། བཅད་ཁྲིམས་ཡིག་

ཨ་རིའི་ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་བྱུང་ཆོས་གཙོ་བོ་ནི་བཅད་ཁྲིམས་ཡིག་ཡིན་ལ། དབྱིན་ལན་དང་མི་འཇ་ས་ནི་རྒྱལ་ཁབ་མནའ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཡིན།

༢། སྒྲེར་གྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་སྤྱད་སྦྱོར་ལ་གཅིགས་འཛིན།

འདི་བཅད་རིང་ལུགས་པས་སྤྱི་ཆོགས་ཤིལ་པོའི་ཁེ་ཕན་གཅིགས་འཛིན་བྱེད་པ་ལས་ཐོག་སྟེ། གཞུག་བཤེར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཁོད་སྒྲེར་གྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་སྤྱད་སྦྱོར་གལ་ཆེར་བཅེ་བ་ཡིན།

- དོ་བདག་རིང་ལུགས་པའི་གཞུག་བཤེར་ལམ་ལུགས་ཁོད། ཞུ་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་གཉིས་ཀའི་དོ་བདག་སོ་སོས་རང་ཉིད་ཐོབ་ཐངས་སུ་ཅོད་སྤྱོད་བྱེད་ཆོག་ལ། ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་ཕྱང་གསུམ་པ་ཞིག་གི་ངོས་ནས་ཅོད་གཞིའི་དོ་རྒྱུར་ལངས་མཁན་གྱི་དབང་ཏྲགས་དང་འབྲེལ་བ་འདད་གཞིར་བརྩམས་ཁྲིམས་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།
- ཁྲིམས་ཁང་གི་ལས་འགན་ནི་ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ཅོད་སྤྱོད་ཡིན་ཞིང་། ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་ཅོད་སྤྱོད་འབྱུང་ཁེན་ནི་ཞུ་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་མས་ཞུ་སྦྱོར་བ་བྱི་མས་ཁྲིམས་མ་ཐུན་མིན་པའི་སྒོ་ནས་རང་ཉིད་ལ་གནོད་བསྐྱེལ་བའི་གྲོད་འཇུགས་བྱས་པ་ཡིན་ལྟར། རྒྱུགས་གཉིས་ནས་ཁྲིམས་ཁང་དུ་དེའི་ཐད་ཅོད་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།
- རྒྱུགས་ཀྱི་གྲོད་གཞི་ criminal case ལ་ཐུག་སྐབས། གཞུང་གིས་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་བརྒྱུད་ཞུ་སྦྱོར་བ་ལྟ་བུ་མས་ཁྲིམས་ལུགས་བཟུང་བའི་གཞུང་ལུགས་གྲོད་འཇུགས་བྱེད་ཅིང་། སྤྱི་དམངས་གཞུག་

བཤེར་གྱི་གྲོང་གཞིའི་ནང་། རྒྱུགས་གཅིག་གིས་ཅིག་ཞོས་ཀྱིས་རང་ཉིད་དང་རྒྱུ་ཚོར་ལ་གཞོན་
བསྐྱལ་ལུགས་གྲོང་འཛུགས་བྱེད་པས། འདི་གཅོད་ཀྱི་བརྒྱུད་རིམ་ནི་དོ་བདག་སྤྱི་གཉིས་བར་གྱི་
འགན་བསྐྱར་ལྟ་ཡིན།

- ཁྱིམ་ཁང་གི་འགན་ཁུས་ནི་འགན་བསྐྱར་དེའི་རིགས་ཁྱེད་གཅོད་བྱ་རྒྱུ་དེ་ཡིན། འགན་བསྐྱར་གྱི་
རྒྱུགས་གཉིས་ནས་སོ་སོར་དག་འབྱུང་དང་གཞན་ལ་སྒྲོན་འཛུགས་བྱེད་པ་དང་མཉམ་དུ། ཁྱིམ་ཁང་གི་
འཕྲོ་རིམ་གཞིར་བརྩུང་དཔང་རྟགས་བཟང་སྟོན་དང་རྒྱ་མཚན་གསེད་འགྲོལ་བྱེད་དགོས་ལ། ཁྱིམ་ཁང་
ཁང་ནས་ཅོད་སླང་དེའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྱོད་བྱུང་བའི་འབྲེལ་ཡོད་ཁྱིམ་ཁང་དོན་གཞིར་བརྩུང་ཐག་གཅོད་
བྱེད་པ་ཡིན།
- བཅད་ཁྲའི་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་གི་ཁྱིམ་ཁང་བཤེར་འཕྲོ་རིམ་ནི། རྒྱུ་ཚོར་བས་གྲོང་གཞི་བཅད་ཞིབ་ཀྱིས་
ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ལ་གཏུག་དགོས་པ་དང་། ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ནས་གཟུང་དཔང་ལྷན་ཆོག་ལ་འདོད་
སློབ་ཁང་དེས་ཀྱི་དཔང་རྟགས་ཁྲངས་བཅན་འཆོལ་ཐབས་བྱེད་ཅིང་། འདི་གཅོད་ཀྱི་སྐབས་སུ་ལྷ་
སྒྲོར་བ་སྤྱི་མཐོང་གཞུང་ཆགས་ཡོད།
- ཁྱིམ་ཁང་ནས་ལྷ་སྒྲོར་བ་སྤྱི་གཉིས་ཀྱི་ཅོད་སླང་གཞིར་བརྩུང་ཁྱིམ་ཁང་ཐག་གཅོད་པ་ལས།
ཁྱིམ་ཁང་ནས་དཔང་རྟགས་བཅོ་བཏུམ། དཔང་མི་ལ་བྱི་བཅད་བྱེད་མི་ཆོག་ལ། ཅོད་སླང་སྐབས་
སུ་བར་གནས་ཀྱི་དོ་བོ་ལས་གཞན་པའི་འགན་དབང་སྒྲོད་མི་ཆོག།

༣། རྒྱལ་ཕྱན་མནའ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱིམ་འཛིན་སྤྱི་གཉིས་ཅན།

འངར་མན་ཡང་རྒྱལ་ཕྱན་མནའ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཡིན་མོད། དེའི་མངའ་སྡེ་ཁག་དབུས་གཞུང་གི་ལམ་
ལུགས་འོག་ཏུ་ཡོད་སྐབས་ཁྱིམ་འཛིན་མ་ལག་ཆོག་རྒྱུ་གིས་བྱུང་བ་ཡིན། ཨ་རིར་དབུས་དང་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་
ཁྱིམ་འཛིན་མ་ལག་རང་ཚུགས་སུ་ཡོད་ཅིང་། དེ་གཉིས་དབར་གོང་འོག་གི་འབྲེལ་བ་མེད། ཁྱིམ་ཁང་ཁྲངས་ཁྲུང་
ཀྱི་ཆ་ནས། ༡། དབུས་གཞུང་ལྷ་སྒྲོར་བ་གང་རུང་རྒྱུད་པའི་གྲོང་གཞི་དང་། ༢། མངའ་སྡེ་གཉིས་སམ་དེ་ལས་མང་
པའི་དབར་གྱི་གྲོང་དོན། ༣། གཞུང་ཆབ་དང་སྤྱི་ཆབ། དོན་གཅོད་དང་འབྲེལ་བའི་གྲོང་གཞི་ཡོད་ཆད། ༤། དབུས་
གཞུང་གི་ཅ་ཁྱིམ་ཁང་། རྒྱུ་ཚོར་གྱིས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྱིམ་ཁང་ཡིག་ དབུས་གཞུང་གི་དབང་ཆ་དང་གྲོང་གཞི་
ནས་བཞག་པའི་ཆེད་ཡིག་ལ་ཐུག་པའི་གྲོང་གཞི་ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ཚོར་བ་དབུས་གཞུང་གི་ཁྱིམ་ཁང་གྲོང་གཞི་
བྱེད་པ་ཡིན། ཡིན་ནའང་མངའ་སྡེ་ཁྱིམ་ཁང་ནས་དེའི་ཐད་གྲོང་གཞི་བྱེད་མི་ཆོག་པའི་ཆོག་བཀག་ཀྱང་བཅོས་མེད།

ང་། ཉེ་དྲིང་།

༡། བཤམ་ལྟེང་གི་བྱིས་པ་ཡི་ག

སྐམ་སའི་གྲིམས་རྒྱད་དུ་གཏོགས་བས། རྩ་རན་སི་དང་འཇར་མན་ནང་བཞིན་འཁྱུས་སྡོ་ཆང་པའི་གྲིམས་
ཡིག་ཁག་རིམ་བསགས་ཀྱིས་ཞལ་ལྗེའི་གྲིམས་ཡིག་བྲུབ་ཡོད།

༡། འགྲོ་བ་མིའི་སྒོ་བ་ཐང་འགན་སྲུང་ལ་གཅིག་གས་འཛིན།

ཉི་ཤོད་གི་ཅུ་ཁྲི་མས་སུ་འཕོ་བ་མིའི་ཐོབ་ཐང་སྤྱད་སྡོམ་བྱ་རྒྱ་དེ་ཁྲི་མས་ཀྱི་དགོས་པ་མཐར་ཐུག་ཏུ་བཞག་ཡོད་
པ་སྟེ། ཅུ་ཁྲི་མས་དོན་ཚན་(༥) བར། “ཉི་ཤོད་རྒྱལ་དམངས་ལ་འགན་ལེན་བྱས་པའི་འཕོ་བ་མིའི་གཞི་ཅའི་ཐོབ་ཐང་
ཅི། འཕོ་བ་མིའི་རིགས་ཀྱིས་རང་དབང་ཚད་ལེན་ཆེད། ལོ་མང་རིང་འབད་འབྱུངས་བྱས་པའི་བྱུང་འབྱས་ཡིན། ཐོབ་
ཐང་འདི་ནི་ཐངས་མང་པོར་གསལ་ནན་གྱིས་ཆོད་ལྟ་བུས་སྤོང་ཡོད་ལ། ད་ལྟ་དང་མ་འོངས་པའི་མི་དམངས་ལ་སྤུལ་
པའི་རི་མིད་བསྐྱལ་པའི་པར་དུ་དོ་སྟོན་གཏོང་མི་ཆོག་པའི་ཐོབ་ཐང་ཡིན”ཞེས་བྲིས་ཡོད།

༣། བྱིས་སྐྱེ་ལྔ་པ་བཅོད།

- ཅུ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་༢༤ བཤ། “ཁྱིམ་ས་འཛིན་གྱི་དབང་ཚད་མཐའ་དག་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་དང་
 ཁྱིམ་ས་ལུགས་གཞིར་བཟུང་བཅུགས་པའི་རིམ་པ་ལོག་མའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་ཡོད།” “དམིགས་བསལ་
 ཁྱིམ་ས་ཁང་འཛུགས་མི་ཚོག” “འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་ལ་མཐའ་མའི་འབྲི་གཙོད་གྱི་དབང་ཚད་སྐྱོད་མི་
 ཚོག” “ཁྱིམ་ས་དཔོན་ཚང་མས་སྟག་བསམ་ནམ་དག་དང་རང་ཚུགས་གྱི་སྟོན་ས་སོ་སོའི་འགན་དབང་
 སྐྱོད་དགོས་ལ། ཅུ་ཁྱིམ་ས་འདི་དང་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ཁག་གི་ཚོད་འཛིན་ཁོན་དང་ལེན་བྱེད་དགོས།”
- ཅུ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་༢༥ བཤ། “གཏུག་བཤེར་འགྲོ་རིམ་དང་། ལག་བསྟར་བྱེད་ཐབས། ཁྱིམ་ས་ཚོད་
 བ། ཁྱིམ་ས་ཁང་ནང་ཁུལ་གྱི་བྱེད་སྟོན་སོགས་གྱི་སྒྲིག་གཞི་དང་། ཁྱིམ་ས་འཛིན་ལས་དོན་ཐག་གཙོད་
 གྱི་སྒྲིག་གཞི་བཟོ་བའི་དབང་ཚད་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་ཡོད།”
- ཅུ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་༢༦ བཤ། “འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་ནས་ཁྱིམ་ས་དཔོན་ལ་ཉེས་ཆད་འགའ་དཀྱིའི་རིགས་
 མི་ཚོག”ཅེས་གཏན་འཁེབས་བྱས་ཡོད།

༧། བྱིས་ས་འཛིན་ཆེན་རྒྱུ་ལམ་ལུགས།

འདིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྱེད་གཞིར་གླིང་མ་བཤེར་གྱི་སྐབས། འདིན་སྐྱོང་གླིང་མ་ཁང་གསར་
འཛུགས་མི་གྱེད་པ་མ་ཟད། དེམ་གསར་ཁང་གླིང་མ་ཁང་རྒྱུ་འཛུགས་མི་ཚོ་གྲ་དང་འདིན་སྐྱོང་གྱི་ཚན་ལ་མཐུང་།

མའི་འདྲི་གཅོད་ཀྱི་དབང་ཚད་སྤྱོད་མི་ཚོག་ཅེས་ཅ་ཁྱིམ་ས་སྤྱོད་བཀག་གཏོང་།

༥། ཁྱིམ་ས་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཚད་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་ཡོད།

ཨ་རིའི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ལམ་ལུགས་ལ་དཔེར་ལྟར་བྱས་ཡོད་པས། ཁྱིམ་ས་ཡིག་དང་བཀག་ཅན་གྱི་གཞི་སོགས་ཅ་ཁྱིམ་ས་ཀྱི་དགོངས་དོན་དང་འགལ་ཡོད་མེད་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་དབང་ཚད་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་ཡོད།

ང་། འཇར་མན།

༡། ཞལ་ལྗེའི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་

སྤྱི་དམངས་གཏུག་བཤེར་ཁྱིམ་ས་ཡིག་གི་གཞི་འཛིན་ས་རོ་མན་ཁྱིམ་ས་རྒྱུད་ཡིན་ཞིང་། གཏུག་བཤེར་ཁྱིམ་ས་ཡིག་དང་ཉེས་ཁྱིམ་ས། འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཡིག་སོགས་ལ་རྒྱ་རན་སིའི་ཁྱིམ་ས་ལུགས་ཀྱི་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་ཡོད་ལ། ཆབ་སྲིད་སྤྱི་མི་དམངས་ཀྱི་རང་དབང་ཐོབ་ཐང་དང་། དབང་ཚད་ཆ་བཟོས་ཀྱི་ཅ་དོན། ས་གནས་རང་སྐྱོང་སོགས་ལ་འཇར་མན་ཀྱི་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་ཡོད། ཞལ་ལྗེའི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ཡིན་སྟབས། ཁྱིམ་ས་ལུགས་འཇུག་སྒྲིལ་ཆང་ངེས་ཡོད་པར་འདོད།

༢། སྒྲིལ་གྱི་གཞི་ཅའི་ཐོབ་ཐང་ལ་གཅིག་ལ་འཛིན།

གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྱིམ་ས་དོན་ཚན་༡༩ ནང་གསེས་ལ བཤ། སྤྱི་བའི་དབང་ཚད་ཀྱིས་སྒྲིལ་གྱི་ཐོབ་ཐང་ལ་གཞི་ཅའི་སྐྱོན་ཕོག་མཁན་སྤྱི་མི་དམངས་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་གུན་གསལ་གྱི་རེ་སྒྲུལ་ཞུ་ཆོག་ཅེས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་སྟབས། འཛིན་སྐྱོང་སྤྱི་མི་དམངས་ཀྱི་བར་གནས་སྤྱི་མི་དམངས་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་ཞུ་གཏུག་གི་ཐོབ་ཐང་རྒྱ་ཆེར་ལྡན་ལ། ཁྱིམ་ས་ཁང་གིས་མང་ཆོག་ལ་གུན་གསལ་ཞུ་ཅོད་ཀྱི་སྒྲིལ་མོ་ཡོངས་སྤྱི་མི་ལྟེན་ཡོད། ཅ་ཁྱིམ་ས་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་དེའི་ཕོག་ནས། ཁྱིམ་ས་ཁང་གི་རྣམ་གྲངས་དང་གྲངས་འཛོལ་ཡང་ཉ་ཅང་མང་པོ་ཡོད་པ་དེ་འཇར་མན་ཁྱིམ་ས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ཤིག་ཏུ་བྱུང་ཡོད།

༣། ཁྱིམ་ས་འཛིན་ལ་བརྩི་མཐོང་།

དཔག་ཆེན་གཉིས་པའི་རྗེས། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདག་དབང་ཤོར་བ་དང་སྤྱི་བའི་དབང་ཆ་ལྷན་མེད་དུ་གྱུར་པའི་གནས་སྟབས་སྤྱི་མི་དམངས་འཛིན་སྐྱོང་ཆ་རྒྱུན་སྤྱི་མི་དམངས་ཁྱིམ་ས་ཁང་རྒྱ་ཆེར་ལྡན་པའི་སྤྱི་མི་དམངས་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་འཇར་མན་ཁྱིམ་ས་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ཤིག་ཏུ་བྱུང་ཡོད།

སྤྱང་འདོམས་ཀྱི་རུས་པ་མ་མེད་ཐོན་ཡོད་སྟབས། འཇར་མན་བ་ཆོས་ཁྱིམ་ལ་འཛིན་ལ་སྒོ་གཏང་བཅོལ་ཏེ། འཛིན་སྤྱང་དང་ཁྱིམ་པ་ཐོ་ལ་དོགས་ཐོན་གྱིད་པ་དང་། ཁྱིམ་ལ་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་དང་མཐོ་རྩ་གཏོང་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འཛིན་པ་ཡིན། རྒྱ་མཆོན་དེའི་ཆ་ནས། ཅ་ཁྱིམ་པ་གསར་པའི་ནང་སྤྱིད་འཛིན་ལ་ཡོད་པའི་དབང་ཆ་ཁག་ཅིག་ཅ་ཁྱིམ་པ་ཁྱིམ་པ་ཁང་ལ་སྤྱད་ཡོད་པ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ལས་སྤངས་ཀྱི་ཁྱིམ་པ་འགལ་བྱ་སྤྱིད་ལ་ཁྱིམ་པ་བཤེར་དང་། ཅ་ཁྱིམ་པ་འབྲེལ་བ་རྒྱུ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་ལས་སྤངས་དབང་དབང་ཆའི་ས་མཆོམས་ཀྱི་ཚོད་སྤྱིང་སོགས་ཅ་ཁྱིམ་པ་ཁྱིམ་པ་ཁང་ནས་ཁྱུན་ཐག་གཅོད་པ་ཡིན།

༩། རྒྱལ་སྤྱོད་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྲིམས་འཛིན་འདེམ་མ།

རྒྱལ་མཉམ་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་ཁྱིམ་མཉམ་འཛིན་ལ། ཨ་རི་ལྷ་ཁུའི་དབྱུང་དང་ས་གནས་ལ་ཁྱིམ་མཉམ་འཛིན་
 མ་ལག་སོ་སོར་ཡོད་པ་དང་། ཨོ་སི་ཁོ་རི་ཡ་ལྷ་ཁུར་ཁྱིམ་མཉམ་འཛིན་ཆེག་རྒྱུར་མ་དང་མི་འབྲ་བར། འཇར་མན་དུ་མངའ་
 སྡེ་རེར་གཞི་རིམ་ཁྱིམ་མཉམ་ཁང་དང་། ས་གནས་ཁྱིམ་མཉམ་ཁང་། མཐོ་རིམ་ཁྱིམ་མཉམ་ཁང་བཅས་རིམ་བ་གསུམ་ཡོད་པ་དང་།
 དབྱུང་གཞུང་ནས་ཡན་ལག་ཁྱིམ་མཉམ་ཁང་རེ་འཇུག་ས་པ་ཡིན། ཁྱིམ་མཉམ་ཁང་ཡོངས་ཇོགས་དབྱུང་གཞུང་གི་ཁྱིམ་
 ཡིག་ལྟར་སྒྲིག་འཇུག་ས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། སྤྱི་དམངས་གཞུག་བཤེར་དང་། ཉེས་ཁྱིམ་ས། གཞུག་བཤེར་ཁྱིམ་
 ཡིག་ཀླམས་དབྱུང་དང་མངའ་སྡེ་ཐུན་མོང་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་དགོས། ཡིན་ནའང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཁྱིམ་
 དཔོན་ཀླམས་མངའ་སྡེ་དེའི་སྤྱི་དགཞུང་ནས་བསྐྱོད་གཞག་བྱེད་པ་དང་། དེའི་བཅད་ཁྲ་ཁག་ཀྱང་མངའ་སྡེ་གཞུང་གི་མིང་
 ཇོག་ནས་བྲུབ་བསྐྱགས་བྱེད་པ་ཡིན།

ཅ། བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས།

བཅན་ཤྱལ་ཐོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་བྲུབ་ཆད་ནི། ཐོད་མིའི་སླླིག་འཇུགས་ཀྱི་མངའ་ཁོངས་སུ་གཏོགས་
 པའི་ཐོད་མི་ཡོངས་ལ་བྲུབ་པ་དང་། བཅན་ཤྱལ་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ལུགས་དང་། བཀའ་ཅན་ ཆབ་སྲིད་དབང་འཛིན་གྱི་
 བཀའ་ སླླིག་གཞི་སོགས་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་ཆ་སློན་ལོག་བཀོད་སླླིག་བྱེད་དགོས་ལ། གལ་སྲིད་བཅའ་ཁྲིམས་ཀྱི་དོན་
 ཆོད་གང་རུང་དང་འགལ་ཆོ། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནས་ཁྲིམས་བཤེར་གྱིས་འགལ་པའི་ཆ་དེ་ཅིས་མེད་དུ་
 གཏོང་ཆོག་པ་ཡིན།

ཡིན་ནའང་། བཅན་གྱིས་བའི་གནས་བབ་གི་ཆ་ནས་གནས་ལུས་སྐྱལ་ཁབ་གི་ཁྲིམས་འོག་ཏུ་སྤྱོད་དགོས་
སྟབས། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནས་ནག་ཉེས་དང་མཁར་དབང་ཚོད་རྒྱུ་གི་གྲོད་གཞིའི་རིགས་ལ་ཁྲིམས་
བཤེར་མི་བྱེད། བཅན་གྱིས་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྲིམས་ ༡༩༩༡ ཟླ་ ༦ ཆེས་ ༣༡ ཉིན་གསལ་བསྐྱབས་དང་། ༡༩༩༣ ཟླ་

༣ ཆེས་ཀྱི་ཉིན་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ཞིབ་ཁང་དབུ་འཇུག་སྟེ་ད་བར་ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་གཉིས་ཙམ་རིང་། སྤྱི་
དམངས་གཏུག་བཤེར་གྱི་ཁྱོད་གཞི་འགའ་ཞིག་ཁྱིམ་འཛིན་གྱིས་བཅད་ཁྱབ་ཏུ་བའི་ཁོད། ལ་ལས་ངོས་ལེན་
བྱས་མེད་པ་མ་ཟད། སྐབས་དེའི་ཁྱིམ་ཞིབ་པ་ད་ལྟ་ལས་འཇུག་ཟེན་པ་དེ་རྒྱ་ཆུ་གར་གྱི་ཁྱིམ་ཁང་ལ་གཏུགས་
པའི་གནས་ཚུལ་ཡང་བྱུང་ཡོད།

བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་ཁྱིམ་འཛིན་མ་ལག་ནི་བཅའ་ཁྱིམ་དང་། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ནས་གཏན་
འཁེབས་བྱས་པའི་ཁྱིམ་སྤྱིག་ཁག་ བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་ཁྱིམ་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ལུགས་དབང་འཛིན་གྱི་ཅ་
འཛིན་ཁྱིམ་ཡིག་དང་། སྤྱི་མང་གཏུག་བཤེར་འགོ་ལུགས་ཅ་འཛིན་ཁྱིམ་ཡིག་ དཔང་རྟགས་ཅ་འཛིན་ཁྱིམ་
ཡིག་བཅས་ལས་བྱུང་བ་དང་། ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་དབང་དུ་བྱས་ན། བཅད་ཁྱིམ་ཡིག་ལ་བསྟན་མ་དགོས་པའི་
སྐམ་སའི་ཁྱིམ་རྒྱུད་དུ་གཏོགས་པ་ཡིན།

བོད་མིའི་སྤྱིག་འཇུག་ནི་ཁྱིམ་འཛིན་ཆེག་རྒྱུ་མ་ཡིན་ཞིང་། འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ཁང་ལོགས་སུ་བཅུགས་
མེད་ནའང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ཞིབ་ཁང་གི་ཁྱིམ་ཁོངས་ཁྱབ་ཆད་དུ། ༡) གཞུང་གི་འགན་འཛིན་ལས་ཁུངས་སམ།
ལས་བྱེད་པའི་ལས་དོན་བྱེད་ཕྱོགས་དང་། ༢) བདེན་བྱུང་མིན་ལ་བརྟེན་པའི་ཅོད་སྒྲུང་། ༣) གཞུང་དང་། གཞུང་
འཛིན་སྤྱིག་འཇུག་གི་ལས་བྱེད་ཁག་གི་ལས་དོན་དང་། ཁེ་ཕན་རྗེས་འབྲེལ་གྱི་ཅོད་སྒྲུང་ཁག་ལ་ཁྱིམ་འཛིན་
བྱེད་པ་ཡིན།

ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ཞིབ་ཁང་ནས་བཅན་གྲོལ་བོད་མིའི་བཅའ་ཁྱིམ་གྱི་ཆེག་དོན་འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་ཕྱོགས་
ལ་བརྟེན་པའི་ཅོད་སྒྲུང་དང་། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་ཀྱིས་གཏན་ལ་ཕབ་སྟེ་ཁྱིམ་སྤྱིག་ཁག་བཅས་པའི་ཁྱིམ་སྤྱིག་ཁག་
དངོས་སུ་ལག་ལེན་བསྟར་སྐབས་ཁྱིམ་སྤྱིག་གི་ཆེག་དོན་འབྲེལ་བཟོད་བྱེད་ཕྱོགས་མ་མཐུན་པའི་ཅོད་སྒྲུང་བྱུང་
ན། ཁྱིམ་ཐོག་ནས་ཁྱིམ་སྤྱིག་གི་ཆེག་དོན་འབྲེལ་བཟོད་དང་འབྲེལ་མཐའ་མའི་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན་པས།
ཁྱིམ་ཡིག་བསྐྱར་ཞིབ་ཀྱི་ལས་སློལ་ཡོད་པར་བཅུ་ཆོག་ཀྱང་། བཀའ་ལག་སྐབས་སྟོན་མས། ཅིས་ཞིབ་ལས་ཁང་
དང་སྤྱིག་དོན་གོ་བ་ལེན་ཕྱོགས་ཅོད་སྒྲུང་བྱུང་སྟེ། སྤྱི་འཐུས་ལྷན་ཚོགས་སུ་ཁྱིམ་ཐོན་འབྲེལ་བཟོད་ཀྱི་རེ་སྐུལ་
ཞུས་ཏེ་ཐག་གཅོད་བྱས་པའང་བྱུང་ཡོད།

ས་བཅད་གསུམ་པ། ཁྲིམས་འདི་ན་མཇིག་འདྲུག་ས་བྱུང་ལྟངས།

ཀ། དཔྱིན་ལམ།

མྱུ་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་གྲོང་གཞི་དང་ཉེས་ཁྲིམས་གྱི་གྲོང་གཞི་གཉིས་ཁག་སོ་སོར་ཞུ་གཞུག་དང་
ངོས་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན།

༡། ཉེས་ཁྲིམས་གྱི་གྲོང་གཞི། གཤམ་ནས་གོང་དུ་རིམ་བ་བཞིན།

- བདེ་སྲུང་ཁྲིམས་ཁང་། Magistrates court རིམ་བ་དམའ་ཤོས་གྱི་ཁྲིམས་ཁང་སྟེ། ཉེས་ཆད་ཆུ་༩ རྒྱུ་
ཚུན་ནས་དཔྱིན་སྒྲོར་༡༠༠༠ མན་གྱི་གྲོང་གཞི་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་དང་། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཁྲིམས་ཁང་
འདི་རིགས་༥༠༠ ཅམ་ཡོད་ཁོངས་ནས་ལོན་ཤིང་དུ་རེ་རྒྱུང་བྱུང་། བདེ་སྲུང་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་པལ་ཆེ་བར་
སྒྲ་ཐོགས་མེད་ཅིང་། དེ་དག་ཁྲིམས་འདི་ན་མཇིག་ཆེན་ནས་ས་གནས་གྱི་མི་སྣ་གྲགས་ཅན་བསྐོ་གཞག་
བྱེད། ཁྲིམས་ཁང་འདིའི་ཐག་གཅོད་ལ་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ། ཉེས་ཁྲིམས་གྱི་གྲོང་གཞི་ཁག་རྒྱལ་པོའི་
ཁྲིམས་ཁང་ལ་གོང་གཞུག་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། མྱུ་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་གྲོང་གཞི་ཁག་མཐོ་རིམ་
ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམ་ཆང་ཆེན་པོར་ family division of the high court of justice གོང་གཞུག་བྱེད་ཆོག་
- རྒྱལ་པོའི་ཁྲིམས་ཁང་། crown court གྲོང་དང་གྲོང་བྱེད་ཆེ་ཆུང་གཞིར་བརྒྱུད་ཁྲིམས་ཁང་རིམ་བ་
གསུམ་བཞི་ལྟེན་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ཉེས་ཁྲིམས་ལྟེ་བའི་རིགས་ཐོག་མར་ཁྲིམས་གཞུག་ཞུ་ཡུལ་
ཁྲིམས་ཁང་འདི་ཡིན་ལ། ཉེས་ཁྲིམས་ཆེས་ལྟེ་བའི་རིགས་གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་ལ་གཞུག་དགོས་
ཤིང་། དཔང་ཉགས་རྩུན་བཞེད་ལྟེ་བའི་གྲོང་གཞིའི་རིགས་སྒྲོར་བསྐྱོད་ཁྲིམས་ཁང་ལ་གཞུག་ཆོག་
ཁྲིམས་ར་དེ་གཉིས་ཀར་ཁྲིམས་དཔོན་གཅིག་གིས་གྲོང་བཤེར་བྱེད་པ་དང་། གཞུ་དཔང་ལྟན་ཆོགས་
ཡོད་དགོས། བཅད་ཁར་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ་གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཞུ་དགོས།
- གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་། court of appeal ཁྲིམས་ཁང་འདིར་ཉེས་དོན་དང་མྱུ་དམངས་གཞུག་བཤེར་
གྱི་སྒྲེ་ཆེན་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། ཉེས་དོན་སྒྲེ་ཆེན་ནས་རྒྱུང་ཆབས་ཆེ་བའི་གྲོང་གཞི་དང་། རྒྱལ་པོའི་
ཁྲིམས་ཁང་ནས་གོང་གཞུག་བྱས་པའི་གྲོང་གཞི་ཁག་ཐག་གཅོད་དང་། མྱུ་དམངས་གཞུག་བཤེར་གྱི་
སྒྲེ་ཆེན་དུ་མྱུ་དམངས་ཐོབ་ཐང་སྒྲོར་གྱི་གྲོང་གཞི་གོང་གཞུག་བྱས་རིགས་ལ་གྲོང་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན།

དེར་ཁྱིམ་དཔོན་པོ་ཡོད།

༡། སྤྱི་དམངས་གཞུག་བཞེར་གྱི་གྲོད་གཞི།

- རྫོང་གི་ཁྱིམ་ཁང་། county court ཁྱིམ་འདྲིའི་ཆོན་ཆེན་ནས་སྐོར་བསྐྱོད་ཁྱིམ་དཔོན་ circuit judges གཅིག་ཐད་བསྐྱོས་ཀྱིས། དབྱེན་སྐོར་པོ་ལྟ་བུ་མཉམ་གྱི་གྲོད་གཞིར་ཁྱིམ་བཞེར་གྲེད་པ་དང་། རྒྱལ་ཡོངས་སྤྱི་ཁྱིམ་ཁང་། ༣༠༠ ཅམ་ཡོད། དེའི་བཅད་ཁར་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ། བོད་གཞུག་ཁྱིམ་ཁང་ལ་ཐད་ཀར་གཞུག་ཆོག།
- མཐོ་རིམ་ཁྱིམ་ཁང་། the high court of justice རྟེན་ཆེན་གསུམ་སྟེ། ཆོད་དོན་ལ་གྲོད་བཞེར་གྲེད་པའི་རྒྱལ་མོའི་ཁྱིམ་ར་ Queen's Division དང་། རྒྱ་ཁོར་དང་ཁ་ཆེམས་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་བྲང་སྟོམས་ཁྱིམ་ར། Chancery Division བཟའ་ཆང་ཁ་བཟའ་དང་ལྷ་གྲུའི་ལྷ་སྐྱོང་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་ཁྱིམ་ཆང་ཁྱིམ་ར་ Family division ཡོད། སྤྱི་དམངས་གཞུག་བཞེར་གྱི་གྲོད་གཞི་ཆེ་རིགས་ལ་ཁྱིམ་དཔོན་གཅིག་གིས་ཁྱིམ་བཞེར་གྲེད་པ་དང་། བོད་གཞུག་གྲོད་གཞི་ཁག་ཁྱིམ་དཔོན་གཉིས་ནས་གསུམ་བར་མཉམ་རུབ་ཀྱིས་ཁྱུན་གཅོད་གྲེད་པ་ཡིན། དེའི་བཅད་ཁར་མོས་མཐུན་མ་བྱུང་ཆེ། བོད་གཞུག་ཁྱིམ་ཁང་གི་སྤྱི་དམངས་གཞུག་བཞེར་ཁྱིམ་རར་གཞུག་ཆོག།
- དབྱེན་ལན་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ཁང་། Supreme Court of the United Kingdom མཐར་ཐུག་གི་ཞུ་གཞུག་བྱ་ལུ་ལ་ཁྱིམ་ཁང་སྟེ། ༢༠༠༩ ཟླ་ ༡༠ ཆེས་ ༡ ཉིན་བཟུང་ལས་དོན་འགོ་འཇུགས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། བོད་ཆེས་ནས་ཁྱིམ་དཔོན་དུ་བསྐྱོ་གཞག་བྱས་པའི་སྤྱི་བོ་དེས་གྲོས་ཁང་བོད་མའི་འཇུག་མེ་ནས་ཅ་དགོངས་ཞུས་ཡོད། ཁྱིམ་ཞིབ་གྱི་དབང་ཆ་དཔལ་ཆེ་བ་དེ་སྤེལ་གྲོས་ཁང་བོད་མ་ལས་རྒྱན་འདྲིའི་བྱས་ཡོད། ཁྱིམ་དཔོན་ཆེན་མོ་ཉམ་ཡོད་ཅིང་། ཁྱིམ་ཞིབ་སྐྱབས་སུ་གཟུང་བའང་ལྷན་ཆོགས་འཇུགས་སྟོན་མེད།

༢། ཁྱིམ་དཔོན་ཡོང་ཁུངས།

དབྱེན་ལན་གྱི་ཁྱིམ་ཚོད་པར་ཡོངས་གྲགས་སྤྱི་ཁྱིམ་ཚོད་པ་རྒྱུད་བ་ Solicitor དང་ཁྱིམ་ཚོད་པ་ཆེ་བ་ Barrister ཞེས་ཁག་གཉིས་ཡོད་པ་དང་། ཁྱིམ་ཚོད་པ་རྒྱུད་བའི་རིགས་ཁྱིམ་རར་འགྲོ་མི་ཆོག་པར། ཉིན་རྒྱུན་ཞུ་གཞུག་གྲེད་མཁན་ལ་གཞུག་བཞེར་ཡི་གེ་འབྲི་རིགས་སོགས་ལས་ཀ་རྒྱུད་ཅག་རིགས་གྲེད་པ་དང་། ཁྱིམ་ཚོད་པ་ཆེ་བའི་རིགས་པལ་ཆེ་བ་ཁྱིམ་ལུགས་སྟོབ་གླིང་ Inns of court ཉིན་ཁྱིམ་དོན་རིག་པར་སྤྱངས་པ་མཐར་མོན་པ་ཞེ་ཅིག་ཡིན། ཁྱིམ་དཔོན་གྱི་འོས་ཆོས་སྤྱི་ཁྱིམ་ཚོད་པ་ཆེ་བའི་ལས་དོན་ཉམས་སྟོང་ལོ་བཅུ་

ཡོད་མཁན་དགོས་ཤིང་། ཁྲིམས་ཚད་པ་རྒྱུ་ལ་དཔེ་བཞུགས་པ་ལྟར་ registry དམའ་རིམ་ཁྲིམས་དཔོན་གྱིས་ ཞོར་ལྟུགས་བྱེད་ཆོག་ལ། ལོ་གསུམ་གྱི་ལས་དོན་ཉམས་སྲུང་ལྟར་ན། སྐོར་བསྐྱོད་ཁྲིམས་དཔོན་བྱེད་ཆོག་ ཆེས་ མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་བྱེད་པ་ལ་ཉུང་མཐར་ཡང་ལོ་གཉིས་རིང་ཁྲིམས་དཔོན་གྲག་པ་བྱས་སྲུང་བཟུང་ ལོ་བཙུན་ལྟེ་རིང་ཁྲིམས་ཚད་པ་ཆེ་བའི་ལས་ཁུངས་ལྟར་མཁན་ཞིག་ཡིན་དགོས། བསྐྱོར་གཞུག་བྱེད་སྐབས་ནི། འོས་འདུགས་ཆོག་པ་རྒྱུ་ལ་དཔེ་བཞུགས་འདུགས་བྱས་པའི་མིང་ཐོ་ཐོ་ཁྲིམས་འཛིན་སྐྱོན་ཆེན་བརྒྱུད་སྲིད་སྐྱོན་ལ་ འབྲུལ་བ་དང་། སྲིད་སྐྱོན་ནས་རྒྱལ་མོར་སྤུལ་ཏེ་བསྐྱོར་གཞུག་བྱེད་པ་ཡིན།

ཁ། རྒྱ་རན་སི།

ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་འཛིན་སྐྱོན་ཆོག་སྤྱི། the high council of the judiciary

༡། ཆོག་སྤྱི་གཙོ་རྒྱུ་ལྟར་འཛིན་དང་ཆོག་སྤྱི་གཙོ་རྒྱུ་ལྟར་ཁྲིམས་འཛིན་སྐྱོན་ཆེན། གཞན་ཆོག་སྤྱི་མི་དགུ་བཅས་ ལས་བྱུང་བའི་སྐྱོན་ཆོག་སྤྱི་གཙོ་སྤྱི། དེའི་འགན་དབང་ནི།

- ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་དང་གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་ཆེན་མོའི་འོས་མི་འདོན་པ་དང་།
- ཁྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ནས་རིམ་བུ་སོ་སོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་བསྐྱོར་གཞུག་ལ་ བསམ་ཚུལ་འདོན་པ།
- ཉེས་ཡང་དང་འབྲེལ་བའི་དོན་གནད་ཐོག་ནི་བསྐྱར་གྱི་དབང་ཆ་སོགས་ཡོད།

ཆོག་སྤྱི་མིའི་ཡུན་ཆད་ལོ་༩ ཡིན། བསྐྱར་དུ་བསྐྱོར་གཞུག་བྱེད་མི་ཆོག་ ལོ་གསུམ་རེའི་མཆམས་སུ་ ཆོག་སྤྱི་མིའི་གསུམ་ཆའི་གཅིག་འཕོ་བཟེ་བྱེད་དགོས། ཆོག་སྤྱི་མི་དེ་དག་སྲིད་འཛིན་དང་། གྲོས་ཁང་ གོང་འོག་གི་ཆོག་སྤྱི་གཙོ་བཅས་ནས་མི་གསུམ་རེ་བསྐྱོར་གཞུག་བྱེད་པ་དང་། ཁྲིམས་ཁང་གི་འགན་འཛིན་ སྲིད་འཛིན་ནས་བསྐྱོར་གཞུག་བྱེད། ཁྲིམས་ཁང་དེར་བསྐྱོར་གཞུག་ཟིན་པའི་སྤྱི་བོ་དེས་སྐྱོན་ཆེན་ནས་གྲོས་ ཆོག་སྤྱི་འཐུས་མི་སོགས་ཀྱི་ལས་ཁུངས་གཞན་ལེན་མི་ཆོག་

༢། ཁྲིམས་ཁང་དགུས་མ། དམངས་དོན་ཁྲིམས་ཁང་མ་ལག་དང་ཉེས་དོན་ཁྲིམས་ཁང་མ་ལག་གཉིས་ཀར་ རིམ་བུ་བཞུགས་པ་ཡོད་པ་སྤྱི།

- གཞི་རིམ་ཁྲིམས་ཁང་། the court of first instance རྒྱ་སྐོར་༥༠༠༠ མན་གྱི་དམངས་དོན་གྱི་དང་ གཞི་ལམ་ཆུ་༡ ནས་༩ བར་བཀག་བསྐྱེལ་གྱི་གྲོད་གཞིར་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་དང་།
- འབྲིང་རིམ་ཁྲིམས་ཁང་། the court of major instance དེའི་ཁོངས་ཀྱི་དམངས་དོན་ཁྲིམས་ཁང་དང་ ཉེས་དོན་ཁྲིམས་ཁང་། གྲིས་པའི་ཁྲིམས་ཁང་སོགས་ནས་ཉུང་ཆ་བས་ཆེ་བའི་དམངས་དོན་གྱི་དང་ གཞི་དང་། སྐྱོན་འགྲོའི་འདྲི་གཙོད་ཁྲིམས་ཁང་དང་། Pre-trial court ཉེས་ཡང་ཁྲིམས་ཁང་ mis-

demeanor court རྣམ་ནག་ཉེས་ཅུང་ཆེ་བའི་རིགས་ལ་ཁྱིམ་ས་བཤེར་དང་། གཞི་རིམ་ཁྱིམ་ས་ཁང་
རྣམ་གོང་གཏུག་གྱོད་གཞི་ཁག་ལ་ཁྱིམ་ས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན།

- གོང་གཏུག་ཁྱིམ་ས་ཁང་། court of appeal ཆབས་ཆེ་བའི་དམངས་དོན་དང་ཉེས་དོན་གྱི་གྱོད་གཞི་
ཐག་གཅོད་བྱེད་མཁན་གྱི་ཁྱིམ་ས་ཁང་སྟེ། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཁྱིམ་ས་ཁང་དེ་རིགས་༣༧ ཡོད། དེ་
དང་རིམ་བཤུམ་པའི་སྐོར་བསྐྱོད་ཁྱིམ་ས་ཁང་རྣམ་ཉེས་དོན་ཆབས་ཆེ་བའི་རིགས་ཁྱིམ་ས་བཤེར་
བྱེད་པ་ཡིན།
- ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་། court of cassation རྟེན་ཆུན་གསུམ་ཡོད་པ་དང་རྟེན་ཆུན་རེར་ཁྱིམ་ས་དཔོན་
ཆེ་བ་གཅིག་དང་ཁྱིམ་ས་དཔོན་གཞན་༡༥ རེ་ཡོད།

༣། འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་མ་ལག། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་མངའ་སྡེ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་ interdepartmental
prefectural council ༣༡ ཅམ་ཡོད་པ་དང་། ཅིས་ཞིབ་ཁྱིམ་ས་ཁང་སོགས་དེ་དང་རིམ་བཤུམ་པའི་
དམིགས་བསལ་འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་ཡང་ཡོད། དབུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་ the council of state
ལ་རྟེན་ཆུན་ཡུ་ཡོད་ཅིང་། དེའི་མི་འགོ་རྣམས་ཁྱིམ་ས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ནས་མིང་འདོན་བྱས་པར། སྲིད་
འཛིན་གྱིས་ཁྲོམ་ཆེན་ལྷན་ཆོག་སྟེང་བསྐོས་གཞག་བྱེད་ཅིང་། དགོས་དབང་གིས་གནས་དབྱུང་གཏོང་
དགོས་བྱུང་ན་ལས། ལས་བྱེད་༣༠༠ ཅམ་ཡོད་པ་པལ་ཆེ་བ་ཆེ་གང་ལས་གནས་འཛིན་ཆོག་མངའ་སྡེ་
འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་རྣམ་གོང་གཏུག་གི་གྱོད་གཞིར་ཁྱིམ་ས་བཤེར་དང་། འཛིན་སྐྱོང་དང་འབྲེལ་བའི་
གྱོད་གཞིར་མཐའ་མའི་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༤། ཅོད་རྟོག་ཁྱིམ་ས་ཁང་དང་དམིགས་བསལ་མཐོ་རིམ་ཁྱིམ་ས་ཁང་། ཁྱིམ་ས་ཁང་དཔྱུས་མ་དང་འཛིན་
སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་དབར་ཁྱིམ་ས་ཁང་སྐྱབ་ཆད་ཐད་ཅོད་སྐྱོང་བྱུང་ཆེ། ཅོད་རྟོག་ཁྱིམ་ས་ཁང་ the court
of conflict རྣམ་ཁྲུན་གཅོད་བྱེད་པ་དང་། དེར་ཁྱིམ་ས་དཔོན་བརྒྱུད་དང་རྗེས་སྡོན་ཁྱིམ་ས་དཔོན་གཉིས་
ཡོད་པར། དེའི་མི་འགོ་རྣམས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྱིམ་ས་ཁང་དང་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་ས་ཁང་རྣམ་གསུམ་རེ་བསྐོས་
གཏོང་དང་། མི་དྲུག་དེས་འཕྲོས་མི་འགོ་གཞན་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་དག་གི་ལས་ཁུངས་ལྷན་
ཆད་ལོ་གསུམ་རེ་ཡིན། དམིགས་བསལ་མཐོ་རིམ་ཁྱིམ་ས་ཁང་ནི་ the high court of justice གྲོས་ཁང་
གོང་འོག་གཉིས་ཀའི་འོས་བསྐྱུ་བྱུང་རྗེས། འཕུས་མིའི་ཁྲོད་ནས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་ཅིང་། དེའི་ཆོགས་
གཅོད་ཆོགས་མིས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་ཡིན། འགན་དབང་ནི། ༡་ སྲིད་འཛིན་ནས་རྒྱལ་ཁབ་ལ་རྒྱབ་
གཏོད་གྱི་ཉེས་པ་བསགས་པའི་དོགས་གཞི་བྱུང་ཆེ། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གཉིས་ཀའི་ཅ་འཛོར་གྱི་མང་
མོས་བྱུང་ན། དམིགས་བསལ་ཁྱིམ་ས་ཁང་རྣམ་ཁྱིམ་ས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན། ༢་ སྲིད་ཁྲོམ་དང་ཁྲོམ་ཆེན་
སུ་བྱུང་ནས་ནག་ཉེས་བསགས་པའམ། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་བདེ་འཇགས་ལ་གནོད་པའི་སྐྱོར་བ་བརྩམས་པར་

- དོགས་ཆེ། གོང་གསལ་བརྒྱུད་རིམ་ལྟར་གྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན།
- ༥། གྲིམས་དཔོན་ཡོང་ཁུངས། རྩ་རན་སིར་གྲིམས་ལུགས་དང་གྲིམས་འཛིན་ཆེད་ལས་དབར་དབྱེ་མཆོམས་གསལ་པོ་ཡོད། སློབ་གཉེར་བ་ཞིག་གྲིམས་ལུགས་ཆེད་ལས་སུ་ཞུགས་ཏེ་གྲིམས་ཚོད་པའམ་གྲིམས་དཔོན་བྱེད་འདོད་ན། དེ་མཚུངས་ཀྱི་སློབ་ཆ་ན་བདམས་ཏེ་ཐེམ་པ་རིམ་འཛུགས་བྱེད་དགོས་པ་དང་། གྲིམས་འཛིན་མི་སྣ་ཞིག་བྱེད་བསམ་ན། གྲིམས་ལུགས་ཆེད་ལས་སྦྱངས་རྗེས། རྒྱལ་ཁབ་གྲིམས་འཛིན་ཞིབ་འཇུག་ལྟེ་གནས་Center National d'Etude Judiciaries སུ་ལོ་བཞིའི་རིང་སློབ་གཉེར་འགྲིམ་དགོས་ཤིང་། སློབ་མཐར་ཕྱིན་རྗེས་གྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཞུང་ཞབས་སུ་ཞུགས་ཏེ། ཆེས་མཐོའི་གྲིམས་ཁང་གི་ལས་གནས་ཀླན་གས་བར་གནས་སྤར་གྱི་འབད་པ་བསྟེན་དགོས།
- གྲིམས་འཛིན་ཆེད་ལས་མི་སྣ། magistrature ལས་གནས་མི་འདྲ་བ་ཁག་གསུམ་སྟེ།
- དབྱིན་ལན་དང་ཨ་རི་སོགས་དང་འདྲ་བར་གྲིམས་རའི་འགོ་འདོམས་བྱེད་མཁན་ལ་བཞུགས་འཇགས་གྲིམས་དཔོན་Siting judge ཟེར་བ་དང་།
 - གྲིམས་ཁང་སོ་སོར་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་གྱི་ལས་གནས་བྱིར་མཁན་ལ་འབྲེང་བའི་གྲིམས་དཔོན་parquet ཟེར།
 - གྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་བཅས་ཡིན་ལ། ལས་གནས་འདི་གསུམ་མ་ལག་གཅིག་སྟེ། མི་ཞིག་གྲིམས་དཔོན་གྱི་ལས་གནས་ནས་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་དང་། དེ་ནས་གྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་དུ་པན་ཚུན་གནས་སློབ་བྱེད་ཆོག་དེ་ལྟར་ན། རྩ་རན་སིར་གྲིམས་ཁང་དཀྱུས་མའི་གྲིམས་དཔོན་དང་ཞིབ་དཔྱད་དཔོན་ནི་ཨ་རི་དང་དབྱིན་ལན་སོགས་དང་གཅིག་མཚུངས་མིན་པར། གྲིམས་འཛིན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལས་བྱེད་རང་ཡིན།

ག༽ ཨ་རི།

དབྱུས་དང་མངའ་སྡེའི་གྲིམས་ཁང་མ་ལག་རང་ཚུགས་པ་གཉིས་རེ་ཡོད་ཅིང་། དེ་དག་ལ་རྫོང་གྲིམས་ཁང་དང་། གོང་གཞུག་གྲིམས་ཁང་། ཆེས་མཐོའི་གྲིམས་ཁང་བཅས་རིམ་བཞག་གསུམ་ཡོད།

༡། དབྱུས་གྲིམས་ཁང་མ་ལག

- རྫོང་གྲིམས་ཁང་། District curt རྒྱལ་ཡོངས་མངའ་སྡེ་ཁག་ཏུ་རྫོང་གྲིམས་ཁང་༤༣ ཡོད་པ་དང་། མངའ་སྡེ་བྱེད་ཀ་ལྷག་ལ་གྲིམས་ཁང་གཅིག་རེ་ལས་མེད་ཀྱང་། མི་འབོར་མང་བའི་མངའ་སྡེ་ཁག་ལ་བབ་བསྟུན་གྱིས་འཇུགས་པ་ཡིན། དཔེར་ན། བོད་ཡོག་གོང་བྱིར་དུ་རྫོང་གྲིམས་ཁང་བཞི་ཡོད།

- གོང་གཏུག་ཁྲིམས་ཁང་། U.S. court of appeal རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཁྲིམས་འཛིན་ས་ཁོངས་ judicial circuit བཅུ་གཅིག་དང་། གོ་ལོ་མ་ཤེ་ཡ་ས་ཁུལ་DC བསྐྱོན་པས་གོང་གཏུག་ཁྲིམས་ཁང་༡༩ ཡོད། ཁྲིམས་ཁང་རེར་འདི་གཅིད་པ་གསུམ་ནས་བཙུམ་པའི་བར་ཡོད་ལ། རྣམ་རྒྱུ་འདི་གཅིད་པ་གསུམ་ནས་འདི་གཅིད་བྱེད།
- ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་། Supreme court of the united state ཁྲིམས་དཔོན་ཆེ་བ་གཅིག་དང་ཁྲིམས་དཔོན་གཞན་བརྒྱད་ལས་གྲུབ་ཅིང་། རྒྱལ་སྤྱི་དང་འབྲེལ་བའི་གྲོད་གཞི་དང་། མངའ་སྡེ་ལྷན་ཁྲིམས་ལས་བྱེད་ལྷན་ལྷན་པ་སྤྱི་གདུང་དུ་ཚུད་པའི་གྲོད་གཞི། གོང་གཏུག་གྲོད་གཞི་ཁག་སོགས་ལ་མཐའ་མའི་ཁྲུན་གཅིད་བྱེད་པ་ཡིན། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནི་ཅ་ཁྲིམས་སུ་གསལ་བའི་ཁྲིམས་འཛིན་སྤྱི་གཞུག་ལྷན་པ་ཡིན་པ་དང་། ཁྲིམས་ཁང་གཞན་རྣམས་ཁྲོས་ཆོག་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གཞིར་བརྒྱུད་བཅུགས་པ་ཞིག་ཡིན།

༡། མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་ཁང་མ་ལག

- མངའ་སྡེའི་གཞི་རིམ་ཁྲིམས་ཁང་། ཁྲིམས་ཁང་རིམ་བུ་དམའ་ཤོས་ཏེ། དམངས་དོན་གྲོད་གཞི་ཡང་བའི་རིགས་ལ་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་ཅིང་། གཟུང་བའང་ལྷན་ཆོག་སེམས་ཅིང་།
- མངའ་སྡེའི་གོང་གཏུག་ཁྲིམས་ཁང་། དེར་མངའ་སྡེ་སོ་སོར་མིང་འདོགས་འདྲ་མིན་སྣ་ཆོག་སེམས་ཅིག་ཡོད་(County court, District court, Superior court, circuit court)ཅིང་། དམངས་དོན་དང་ཉེས་དོན། ཁྲིམས་ཁང་འོག་མ་ནས་གོང་གཏུག་བཙས་ཀྱི་གྲོད་གཞིར་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན།
- མངའ་སྡེའི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་། Supreme court of the united state ཁྲིམས་དཔོན་༥ རྣམ་༥ བར་གྱིས་གྲུབ་ཅིང་། ཁྲིམས་བཤེར་བྱ་ཡུལ་གཙོ་བོ་གོང་གཏུག་གྲོད་གཞི་ཡིན་ཞིང་། ཐད་ཀར་གྲོད་ཞིབ་ཀྱི་རིགས་ཏ་ཅང་ཉུང་། དབུས་གཞུང་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་ཁྲིམས་ལུགས་ལ་འབྲེལ་ཆགས་ཀྱི་གནད་དོན་ཐད། ཁྲིམས་ཁང་འདིའི་ཐག་གཅིད་ལ་མོས་མཐུན་མེད་ཆེ། དབུས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ལ་གཏུག་ཆོག་ཁྲིམས་ཁང་འདིར་གཟུང་བའང་ལྷན་ཆོག་སེམས་ཅིང་།

༢། དབུས་གཞུང་གི་དམིགས་བསལ་ཁྲིམས་ཁང་།

ཁྲོས་ཆོག་སེམས་ཀྱིས་བཞོས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གཞིར་བརྒྱུད་བཅུགས་པའི་ཁྲིམས་ཁང་ཁག་སྟེ། མང་ཆོག་སེམས་དབུས་གཞུང་གིས་སོ་སོའི་ཁེ་དབང་ལ་དོ་ཤོག་བཏང་བར་གྱུར་གསལ་ལྷུ་གཏུག་ཆེད། གྱུར་གསལ་ཁྲིམས་ཁང་ court of claim དང་། དེ་བཞིན་སྒོ་ཁྲལ་ཁྲིམས་ཁང་ custom court རྣམ་དངོས་ཐོག་ནང་འདེན་གྱི་སྒོ་ཁྲལ་ཐད་འཛིན་

སྲོང་ཐག་གཅོད་ལ་བསྐྱར་དུ་ཁྲིམས་བཤེར། སློ་ཁལ་དང་བདག་ཐོབ་གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་ court of custom and patent appeal རྣམ་སློ་ཁལ་ཁྲིམས་ཁང་གི་གོང་གཞུག་གྲོད་གཞིར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། དམག་དོན་གོང་གཞུག་ཁྲིམས་ཁང་court of military appeal རྣམ་གཤམ་འོག་ཁྲིམས་ཁང་དང་། ཁལ་དོན་ཁྲིམས་ཁང་ Tax court གི་གྲོད་གཞི་ཁག་ལ་ཁྲིམས་བཤེར་བྱེད་པ་ཡིན།

༧། ཁྲིམས་དཔོན་འདེམས་བསྐྱོ།

དབུས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་སྲིད་འཛིན་གྱིས་མིང་འདོན་གནང་བར། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་འཐུས་མི་བྱེད་ཀ་ཡན་གྱི་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་དཔོན་བསྐྱོ་སྤངས་འདྲེན་མིན་སྒྲུབ་ཆོག་ཤིང་ཡོད། མངའ་སྡེའི་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་བསྐྱོ་སྤངས་ལ་མཆོར་ན། མངའ་སྡེ་བཅུ་དྲུག་ཏུ་མངའ་སྡེའི་སྤྱི་ཁྲབ་ནས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། ཀོན་ནིག་ཀེ་གཏ་ Connecticut བང་། མངའ་སྡེ་སྤྱི་ཁྲབ་ནས་མིང་འདོན་བྱས་པར། མངའ་སྡེ་གྲོས་ཆོག་ནས་མོས་མཐུན་གྱིས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད། ཐེར་མོན་ཀེ་ Vermont དང་། ཐེར་ཐི་ཐི་ཡ་སོགས་སུ་གྲོས་ཆོག་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད། དེའི་འཕྲོས་གྱི་མངའ་སྡེ་༡༩ ཅུ་ལ་མངའ་ཆོག་གི་འོས་བསྐྱའི་ལམ་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་ཡིན།

གཞི་རིམ་ཁྲིམས་ཁང་པལ་ཆེ་བའི་ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་མངའ་ཆོག་གིས་འོས་འདེམས་བྱེད་མོད། ཁྲིམས་ཁང་གོང་མའས་ས་གནས་གྲོས་ཆོག་ས། ས་གནས་གཞུང་བཅས་ནས་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་པ་འདྲ་ཡོད། ཅ་ཁྲིམས་སུ་ཁྲིམས་དཔོན་གྱི་ལས་གནས་དང་ཕོགས་ཐོབ་ལས་འོས་ཆོས་སྒྲོར་གསལ་མེད་ཀྱང་། ཁྲིམས་དཔོན་མང་ཆེ་བའི་ཡོང་ཁུངས་ཁྲིམས་ཅོད་པ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉོང་།

༡། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་།

- ཁྲིམས་དཔོན་ཆེ་བ་གཅིག་དང་ཁྲིམས་དཔོན་གཞན་༡༩ ལས་བྱུང་ཅིང་། ཁྲིམས་དཔོན་ཆེ་བ་བཀའ་འགན་ནས་མིང་འདོན་གནང་བར་ཉི་ཉོང་གོང་མས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་པ་དང་། ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་བཀའ་འགན་གིས་བསྐྱོ་གཞག་བྱས་པར་གོང་མས་ཆོག་མཆན་གནང་དགོས། ཁྲིམས་ཁང་འདི་ནས་གོང་གཞུག་གི་གྲོད་གཞི་དང་གཞུག་བཤེར་ཁྲིམས་ཡིག་ཏུ་གཏན་འབེབས་བྱས་པའི་གྲོད་གཞི་ཁག་ལ་ཁྲིམས་ཞིབ་དང་། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་སྤྱི་གཞི་གཏན་འབེབས། རིམ་བཤོག་མའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་བསྐྱོ་གཞག་དང་། དེ་དག་གི་ལས་བྱེད་ལ་ལྟ་རྟོག་གི་འགན་དབང་ལེན་གྱི་ཡོད།
- ཁྲིམས་ཁང་འོག་མ། ཞུ་གཞུག་དང་གྲོད་འཛུགས།

1. གོང་གཏུག་ལ་ཁྲིམས་བཤེར་གྱི་པའི་མཐོ་རིམ་ཁྲིམས་ཁང་དང་།
2. འབྲི་གཙོད་དང་པོ་གྱི་པའི་ས་གནས་ཁྲིམས་ཁང་།
3. ཁྲིམ་ཚང་དང་ནང་མ་སོན་པའི་གཞོན་ནུའི་གྲོང་གཞིར་ཁྲིམས་ཞིབ་གྱིད་མཁན་ཁྲིམ་ཚང་ཁྲིམས་ཁང་།
4. གྲོང་གཞི་གལ་ཆུང་རིགས་ལ་འབྲལ་སྤྱད་ཐག་གཙོད་པའི་སྟབས་བདེའི་ཁྲིམས་ཁང་བཅས་ལས་བྱུང་ཡོད།
- ཁྲིམས་དཔོན་ཡོང་ཁུངས།
 1. ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་དུ་ཁྲིམས་ཞིབ་པ་ཆེ་བ་ཕྱད། ཁྲིམས་དཔོན་གཞན་རྣམས་བཀའ་ཤག་གིས་བསྐོས་གཞག་གྱིད་པ་ཡིན། ཁྲིམས་དཔོན་དུ་བསྐོས་མེས། ཁྲོམ་ཁང་འོག་མའི་རྒྱལ་ཡོངས་འོས་བསྐྱེད་སྟབས་མང་ཆོགས་སུ་ཁྲིམས་དཔོན་ལ་འོས་མིན་འོས་ཤོག་འཕེན་དགོས་པ་དང་། འོས་ཐོབ་བྱུང་ནས་ལོ་བཅུ་འཛིན་པ་ཡང་བསྐྱར་གོང་མཆུངས་ལྟར་འོས་ཤོག་འཕེན་དགོས། འདེམས་ཐོན་བྱུང་ན་རང་ལོ་༧༠ ནིལ་པོ་མ་ལོན་བར་དུ་ལས་ཁུར་ལེན་ཆོག་པ་དང་། འོས་ཐོབ་མ་བྱུང་ཆེ་ཅ་དགོངས་ཞུ་དགོས།
 2. རིམ་བཤེར་འོག་མའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་མིང་འདོན་བྱས་པར་བཀའ་ཤག་གིས་བསྐོས་གཞག་གྱིད་ཅིང་། སྟབས་དེའི་ཡུན་ཆད་ལོ་༡༠ ཡིན། རང་ལོའི་ཆད་བཀག་ལས་བསྐྱར་དུ་བསྐོས་པར་དགག་ཆ་མེད། སྟབས་བདེའི་ཁྲིམས་ཁང་གི་ཁྲིམས་དཔོན་རང་ལོ་༧༠ དང་། ཁྲིམས་ཁང་གཞན་གྱི་ཁྲིམས་དཔོན་རྣམས་རང་ལོ་༤༥ ལས་ཁྲིམས་ལོ་ལ་དུ་འགྲོ་དགོས།

ཅ། འཇར་མན།

༡། དབུས་རྩ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་།

ཕྱི་ཆོན་གཉིས་དང་ཁྲིམས་དཔོན་༡༤ ལས་བྱུང་ཅིང་། ཡུན་ཆད་ལོ་༡༢ དང་རང་ལོ་༤༩ ནིལ་པོ་གང་སྤེའི་བར་ཡིན། བསྐྱར་དུ་བསྐོས་གཞག་གྱིད་མི་ཆོག།

༢། དབུས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་། highest court of justice the federation

འདིའི་ཁོངས་སུ་དབུས་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་དང་། དབུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་། དབུས་ནོར་སྲིད་ཁྲིམས་ཁང་། དབུས་ངལ་རྩལ་བའི་ཁྲིམས་ཁང་། དབུས་སྤྱི་ཆོགས་ཁྲིམས་ཁང་བཅས་བཙུགས་ཡོད།

- ༢༠༠༡/༡༡/༤)དང་། མི་སོང་ས་གནས་བོད་མིའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་(ཕྱི་ལོ་༢༠༠༣/༥/༡)གཉིས་ཡོད།
- གཅིག་ཕྱོགས་ས་གནས་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནས་ས་གནས་སོ་སོའི་འགོ་འཛིན་དང་། གཞན་ཡང་ལས་བྱེད་པ་བཅས་སུ་འོས་ལ་དུས་ཚོད་ངེས་ཅན་གྱི་རིང་ས་གནས་ཁྲིམས་ཞིབ་པའི་འགན་དབང་གཅིག་ཕྱོགས་སུ་སྐྱར་ཆོག་པ་དང་། ད་ལྟའི་ཆར་རྒྱ་བལ་གཉིས་དང་། སུད་སི་བཅས་སུ་གཅིག་ཕྱོགས་ས་གནས་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་གྲངས་༡༥ ཡོད།

ས་བཅད་བཞི་པ། ཁྲིམས་དོན་བསྐྱར་ཞིབ་ལམ་ཁྲུག་ས།

ཀ། དབྱིན་ལན།

དབྱིན་ལན་དུ་གྲོས་ཆོག་ས་སྤྱི་ཅུང་དོན་འོག་གྲོས་ཆོག་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་གང་ཞིག་གྲོས་ཆོག་ས་རང་ནས་བཟོ་བཅོས་སམ་རྒྱས་མེད་གཏོང་བ་ལས། སྤེ་ཆོན་གཞན་གང་གིས་ཀྱང་ཐེ་གཏོགས་བྱེད་མི་ཆོག་པས། ཁྲིམས་དོན་བསྐྱར་ཞིབ་ལམ་ཁྲུག་ས་མེད།

ཁ། རྒྱ་རན་སི།

- ༡། འགན་དབང་། མིང་འཛིན་དང་། གྲོས་ཆོག་ས་གོང་དོག་གཉིས་ཀའི་འོས་བསྐྱེད་ཚོད་རྟོག་ཐག་གཅོད་དང་། མང་མོས་ཐག་གཅོད་འོས་བསྐྱེད་ལས་རིམ་ལ་ལྟ་རྟོག་དང་དེའི་བྱུང་འབྱས་གསལ་བསྒྲགས། འཛིན་སྐྱོང་དང་གྲོས་ཆོག་ས་ཀྱི་སྤྱི་གཞི་དང་། ཁྲིམས་ཡིག་ཁག་གསལ་བསྒྲགས་མ་གྲུས་གོང་ཅ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཞིབ་བཤེར་དུ་འབྱུང་དགོས།
- ༢། ཐག་གཅོད་ཀྱི་རྒྱས་པ། ཅ་ཁྲིམས་ཁྲིམས་ཁང་ནས་ཁྲིམས་སྤྱི་གཞི་ཞིག་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་བའི་ཐག་གཅོད་བྱས་ཆེ། དེ་ཉིད་གསལ་བསྒྲགས་སམ་ལག་བསྟར་བྱེད་མི་ཆོག་ལ། ཁྲིམས་ཁང་གཞན་ལ་ཞུ་གཏུག་མི་ཆོག།

ག། ཨ་རི།

ཨ་རིའི་ཅ་ཁྲིམས་སུ་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཁྲིམས་དོན་བསྐྱར་ཞིབ་དབང་ཆ་ཡོད་མེད་གསལ་ཁ་མེད་ནའང་།

ང་། ཉེ་དོང་།

ཉེ་ཉིད་གི་ཚ་བྲིམས་དོན་ཚན་༩ བད་། ཆེས་མཐོའི་བྲིམས་ཁང་ནི་བྲིམས་ཡིག་དང་བཀའ་ཙམ་གྱི་སྤྱི་གཞི། ཉེས་ཆད་སོགས་གང་ཡང་རྒྱུད་བ་ཚ་བྲིམས་ཀྱི་དབང་ཚད་དང་མ་ཐུན་མིན་ལ་མ་ཐའ་མའི་ཐག་གཅོད་བྱེད་མཁན་ཡིན་ཞེས་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། ཚ་བྲིམས་དང་ལག་ལ་མིན་གྱི་གྲོད་གཞིར་བྲིམས་བཞེར་བྱེད་སྐབས། བྲིམས་དཔོན་ཆེ་བ་དང་བྲིམས་དཔོན་གཞན་༡༩ ཆང་འཛོམས་ཀྱིས་བྲིམས་ཞིབ་བྱེད་ཅིང་། བྲིམས་དཔོན་༩ ཡན་གྱི་བསམ་ཚུལ་ཅི་མ་ཐུན་བྱུང་ན་ཐག་གཅོད་བྱེད་ཆོག།

ཅེ་འཇར་མན།

འདྲ་མན་དབྱས་ཅ་ཁྱིམས་ཁྱིམས་ཁང་ནས། ༡) ཁྱོས་ཆོགས་ནས་གཏུག་ལ་ཕབ་པའི་ཁྱིམས་ཡིག་ཁག་གཞི་ཅའི་བཅའ་ཁྱིམས་ཀྱི་དགོངས་དོན་དང་མཐུན་མིན་ལ་ཞིབ་བཞེད་དང་། གཞུང་དང་རིམ་བ་སོ་སོའི་ཁྱིམས་ཁང་ནས་གཏུག་བཞེད་ཐུན་གཅོད་སྐབས་ཀྱི་མིང་རྩས་དང་ཐག་གཅོད་ཁྱིམས་མཐུན་ཡིན་མིན་ལ་སྟ་ཞིབ། ༢) དབྱས་ཁྱོས་ཆོགས་གོང་འོག་དབར་རམ། དབྱས་གཞུང་དང་མིང་འཛིན་དབར་ཅ་ཁྱིམས་ཀྱི་ཅོད་སྐྱེད་བྱུང་བའི་གནད་དོན་ཐུན་གཅོད། ༣) མང་ཆོགས་ནས་སོ་སོའི་གཞི་ཅའི་ཐོབ་ཐང་ལ་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བཅུལ་བཞིག་བཏང་བའི་ཁྱོད་གཏུག། ༤) དབྱས་དང་མངའ་སྡེའི་དབར་ཁྱིམས་ལུགས་ཀྱི་ཅོད་སྐྱེད་དང་། དབང་ཆ་དང་ཐོབ་ཐང་སྐོར་གྱི་ཅོད་སྐྱེད། ༥) དབྱས་དང་མངའ་སྡེའི་དབར་རམ་མངའ་སྡེ་མན་ཚུན་དབར་ཅ་ཁྱིམས་དང་འབྲེལ་བའི་ཅོད་སྐྱེད། ༦) དབྱས་ཁྱོས་ཆོགས་ཀྱི་འོས་བསྐྱུ་དང་། ཁྱོས་ཆོགས་འབྲུས་མའི་འོས་ཆོས་དང་འབྲེལ་བའི་གནད་དོན་གཏུག་

བཤེས། ༥) སྤྱི་དོན་ཚོགས་པ་གང་ཞིག་གིས་མ་ཐུན་ཡིན་མིན་གྱི་ཚུན་སྐྱེད། ༦) སྤྱི་འཇིན་དང་གྲིམས་དཔོན་ལ་ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་ཚོད་སོགས་ལ་གྲིམས་བཤེར་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན། །

ཆ། བོད་མིའི་སྒྲིག་འཛུགས།

ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་ནས། ༡) བཅོམ་བྱེད་པོ་འདི་བཅའ་ཁྱིམ་གྱི་ཆོག་དོན་འགྲེལ་བཟོད་བྱེད་
བྱུགས་ལ་བརྟེན་པའི་ཚོད་སྟེང་དང་། ༢) བོད་མིའི་སྤྱི་གཙུགས་ཀྱི་འགན་འཛིན་ལས་ཁུངས་སམ། ལས་བྱེད་པའི་
ལས་དོན་བྱེད་བྱུགས་དང་། ༣) བོད་མིའི་སྤྱི་གཙུགས་ཀྱི་ལས་
བྱེད་ཁག་གི་ལས་དོན་དང་། ༤) ཁེ་སན་རྗེས་འབྲེལ་གྱི་ཚོད་སྟེང་། ༥) བོད་མིའི་སྤྱོད་སྤྲེལ་ཁག་གི་ས་ཁང་སྟོང་གྱི་ཚོད་
སྟེང་། ༦) བོད་མིའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་ཚོད་སྟེང་དང་། སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་བདེ་འཇགས། ༧) བོད་གསལ་དོན་ཆོན་ཁག་ནང་
མ་གསལ་བའི་ཚོད་གཞི་ཁག་བཅས་ལ་ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་གཙོད་དང་། ༨) ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་འོག་མ་རྣམས་དང་།
ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་འབྲེལ་བའི་ལས་ཁུངས་ཁག་གི་ལས་དོན་བྱེད་བྱུགས་དང་། འཛིན་སྟོང་གི་བྱ་བར་ཞིབ་འཇུག་ལས་
སྟོན་དང་། སྤངས་འཛིན་བྱེད་ཆོག་པ་དང་། བཅོམ་བྱེད་པོ་འདི་བཅའ་ཁྱིམ་སྤྱི་ཁྱིམ་ཁྱུགས་དང་། བཀའ་རྒྱ་
ཆབ་སྲིད་དབང་འཛིན་གྱི་བཀའ། སྤྱི་གཞི་བཅས་གང་ཡང་བཅའ་ཁྱིམ་གྱི་དོན་ཆོན་ཁག་དང་འགལ་མེན་ཚོད་
སྟེང་བྱང་ཆེ་ཆེས་མཐོའི་ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་གཙོད་བྱ་རྒྱ་ཞེས་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པས། ཁྱིམ་མཁའ་ཁང་
བསྐྱར་ཞིབ་ལས་ཁྱུགས་ཡོད་པ་ཡིན།

ལེའུ་བརྒྱད་པ། དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་གཤིབ་བསྟར།

ས་བཅད་དང་ཕོ་མོ་དོན།

གཞུང་གི་དབང་ཆ་དང་ཆ་བཟོས་བྱེད་སྐབས། རྩོགས་གཅིག་ནས་དབུས་གཞུང་ལས་ཁུངས་ཁག་དབར་གྱི་དབང་ཆ་དང་ཆ་བཟོས་དང་དེ་དག་གི་འབྲེལ་ལམ་དང་། རྩོགས་གཞན་དུ་དབུས་དང་ས་གནས་སྤིང་གཞུང་དབར་གྱི་དབང་ཆ་དང་ཆ་བཟོས་དང་དེ་དག་གི་འབྲེལ་ལམ་བཅས་ནས་ལྟ་དགོས། རྒྱལ་ཁབ་པལ་ཆེ་བས་མངའ་ཁོངས་གཞིར་བཞག་གིས་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་བཀོད་སྒྲིག་བྱེད་པ་ཡིན་མོད། རྒྱལ་ཁབ་སོ་སོའི་ལོ་རྒྱུས་དང་རིག་གཞུང་། ས་ཁམས། དཔལ་འབྱོར་དང་ཆབ་སྲིད་སོགས་མི་འདྲ་བའི་དབང་གིས། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་རྒྱལ་ཁབ་བྱལ་སྤངས་འཆར་འཁོད་བྱེད་སྤངས་ཀྱང་མི་འདྲ་བ་ཡོད། དེ་ཡང་། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་དང་། རིམ་བ་སོ་སོའི་སྤིང་གཞུང་གི་དབང་ཆ་དང་ལས་འགན། སྤིང་གཞུང་རིམ་བ་སོ་སོའི་མི་འབྲུ་འདེམས་སྒྲུག་དང་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་སྤངས། དབུས་གཞུང་ནས་ཆབ་སྲིད་དང་དཔལ་འབྱོར། འཛིན་སྲྀང་སོགས་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་སྤྱད་ནས་ས་གནས་སྤིང་གཞུང་ལ་སྤངས་འཛིན་བྱེད་སྤངས། ས་གནས་རང་སྲྀང་སྤེལ་གཤིབ་ལྟ་གི་རང་ཚུགས་ཀྱི་ཆ་དང་གཞི་སོགས་ནས་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འབྲེལ་ལམ་བཀོད་སྒྲིག་བྱེད་པ་ཡིན་ལ། དེར་གཤམ་གྱི་གནད་དོན་གསུམ་སྟེ།

༡། དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་དབང་ཆ་དང་ཆ་བཟོས།

ཆིག་རྒྱུད་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་དབྱིན་ལན་དང་རྩ་རན་སི། ཉི་ཉོང་། བོད་མིའི་སྤྱི་འཇུག་སོགས་སུ། ས་གནས་སྤིང་གཞུང་ནི་དབུས་གཞུང་གི་ཡན་ལག་སྟེ་ཆོན་ཅམ་ཞིག་སྟེ། དབུས་ནས་སྐབས་འབྲེལ་སོ་སོར་ཁྲིམས་བཞེ་བརྒྱུད་ས་གནས་སུ་དབང་ཆ་དང་སྲྀང་བསྟུ་ཅི་དགར་བྱེད་ཆོག། ཆིག་རྒྱུད་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་འདི་དག་ཁོད། དབྱིན་ལན་ལ་ས་གནས་རང་སྲྀང་གི་མང་གཞི་ལེགས་ཅམ་ཡོད་པས། ས་གནས་སྤིང་གཞུང་ལ་རང་སྲྀང་གི་དབང་ཆ་དང་མང་ཅམ་ཡོད་པ་དང་། དེའི་འཕྲོར་ཉི་ཉོང་དང་། དབང་ཆ་དང་ཁོས་རྩ་རན་སི་ཡིན། བོད་མིའི་སྤྱི་འཇུག་ནི་དེ་དག་དང་བསྟུར་ཆ་དང་གཅིག་པའི་སྟེང་འཛིན་ཐབས་མེད། རྒྱལ་ཕན་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཨ་རི་དང་འཛར་མན་ལ་མཆོན་ན། ཅུ་ཁྲིམས་སུ་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་འགན་དབང་དབྱེ་མཆོམས་

གསལ་པོ་ཡོད་པས། གདོད་མ་ནས་བྱུང་བའི་སྲུང་ཡོད་དབང་ཆ་འདི་དག་རང་དགར་བཅུལ་བཞིག་གཏོང་མི་ཆོག་

༡། ས་གནས་རང་སྐྱོང་།

ཆེག་རྒྱུ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་རང་སྐྱོང་དབང་ཆ་དེ་དབུས་གཞུང་ནས་གསོལ་སྦྱེལ་གནང་བ་ཞིག་ཡིན་པ་དང་། རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཏུ། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་(མངའ་སྡེ་)དང་དབུས་གཞུང་དབར་རམ། མངའ་སྡེ་ཕན་ཚུན་དབར་གྱི་འབྲེལ་ལམ་ཁག་ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པས། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་སོ་སོའི་རང་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་ད་སྐད་སྐོབ་བྱེད་ཐུབ།

༢། དབུས་ནས་ས་གནས་ལ་ལྟོག་

ཆེག་རྒྱུ་ལམ་ལུགས་སམ་རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་གང་ཞིག་ཡིན་རུང་། དེའི་ནང་ཁྲུལ་དུ་འཆམ་མཐུན་ཞི་ལྷོད་གི་ཆབ་སྲིད་ལམ་ལུགས་ཞིག་རྒྱུན་འབྱོར་བྱེད་དགོས་དེས་ཡིན་སྟབས། ཁྲིམས་བཞོད་དང་འཛིན་སྐྱོང་། ཁྲིམས་འཛིན་བཅས་ཀྱི་ཐད་གཅིག་གྱུར་དང་འོས་འཆམ་ཡོང་སྤྱད། དབུས་གཞུང་ནས་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ལ་ལྟོག་བྱེད་དགོས་པ་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།

ས་བཅད་གཉིས་པ། དབང་ཆ་ད་ཆ་བཞོས།

༡། དབྱིན་ལན། འགན་དབང་ཆ་བཞོས་ཀྱི་ས་གནས་རང་སྐྱོང་།

དབྱིན་ལན་ནི་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་ལམ་སྲོལ་ཡོད་པའི་ཆེག་རྒྱུ་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་རྟེ། རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས་ལྟར་ས་གནས་སུ་རང་སྐྱོང་དབང་ཆ་ད་ཆ་ཆེན་པོ་མེད་ནའང་། ཆེག་རྒྱུ་ལམ་ལུགས་པའི་སྲིད་དབང་གཅིག་སྟེད་ལྟ་བུའང་མིན།

༡། དབང་ཆ་ད་ཆ་བཞོས།

དབྱིན་ལན་དུ་ས་གནས་རང་ལ་བདག་པའི་དབང་ཆ་ད་ཆ་ཁྲབ་ཁོངས་དམིགས་བཀར་བ་ཡོད་ནའང་། ས་གནས་ཀྱི་རང་སྐྱོང་དབང་ཆ་རྣམས་དབུས་གྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ལྟར་ལག་བརྟུང་བྱེད་དགོས་པ་དང་། ས་གནས་གཞུང་གིས་དབུས་གྲོས་ཚོགས་ལ་སྐྱེད་ཀྱི་ཁྲིམས་འཆར་ Private bill ལུལ་བ་བརྒྱད། དབང་ཆ་ད་ཆ་འཕར་མ་ཁུ་ཆོག་པས། ས་གནས་གཞུང་ལ་སྐྱབས་འགྲུལ་སོ་སོར་རང་

ཉིད་ཀྱི་དབང་ཚད་ཀྱི་བསྐྱེད་ཀྱི་གོ་སྐབས་ཡོད་ཡོད་པ་ཡིན།

༡། ས་གནས་གཞུང་གི་སྤྱི་གཞི་འཛུགས།

༢༠༠༠ ལོར་གཏན་ལ་ཐབ་པའི་ས་གནས་སྤྱི་གཞུང་གི་བཅའ་ཁྲིམས་ Local Government Law ལྟར་
ན། ས་གནས་གཞུང་གི་རིམ་བ་དང་སྤྱི་གཞི་འཛུགས་གྲུབ་སྟངས་ཅི་འགའ་ས་གནས་མི་དམངས་ཀྱིས་ཐག་
གཅོད་བྱེད་པ་དང་། རིམ་བ་གཅིག་ཡོད་མཁན་ལ་ཆེན་ཆུང་སྤྱི་གཞུང་ Unitary Authority ཟེར་ཞིང་།
དབྱེན་ལན་དུ་ཆེན་ཆུང་སྤྱི་གཞུང་དེ་ལྟ་བུ་༥༦ དང་། ཐེལ་སི་རུ་༢༢ ། སི་ཀོཌ་ལན་དུ་༢༢ ། བྱང་
ཨེར་ལན་དུ་༢༦ བཅས་ཡོད། རིམ་བ་དང་པོའི་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་ལོན་ཁོན་ཆེན་པོའི་སྤྱི་གཞུང་
Greater London Authority ཁོངས་སུ་རྫོང་ London Boroughs ༣༢ དང་ཐོང་ཁྲིར་ City of London གཅིག་
ཡོད། ཐོང་ཁྲིར་ཆོས་བུ་ Metropolitan counties སྤྱུག་ཡོད་པ་དེ་དག་གི་ཁོངས་སུ་རྫོང་ཁག་༣༦ དང་།
ཐོང་ཁྲིར་ཆོས་བུར་མ་གྲུབ་པ་ non-metropolitan counties ༢༧ ཡོད་པའི་ཁོངས་རྫོང་ཁག་༢༠༡ ཡོད།
ས་གནས་གཞུང་པལ་ཆེ་བའི་ས་གནས་འཕུས་ཆོག་ས་ནས་ཁྲིམས་བཟོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་དོན་
གཉིས་ཀ་བྱེད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་བྱེད་སྒོ་ནམས་ཆེད་བཅུགས་ཆོག་ས་ཆུང་འབྲུག་པ་བརྒྱུད་བྱེད་པ་
ཡིན།

༢། དབུས་གཞུང་གི་ལྟ་ཆོག

དབྱེན་ལན་དུ་ཁྲིམས་བཟོའི་ལྟ་ཆོག་གཙོ་བོར་བྱེད་ཅིང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལྟ་ཆོག་པལ་བ་ཡིན། ས་གནས་
རང་སྐྱོང་གི་འཛིན་སྐྱོང་ནམས་གོས་ཆོག་ས་ཀྱིས་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ལམ་ནས་གཏན་འབེབས་བྱེད་པ་དང་།
ས་གནས་སྤྱི་གཞུང་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་རང་སྐྱོང་གི་གོ་སྐབས་མང་བ་ཡོད། དབུས་
གཞུང་ནས་ལྟ་ཆོག་བྱེད་ཆོག་ཀྱང་། དེར་ལྟ་ཆོག་གི་ཁྲབ་ཆད་ཆེན་པོ་མེད།

རིམ་བ་སོ་སོའི་སྤྱི་གཞུང་གི་འགན་དབང་བགོ་སྟངས་ནི། དབུས་གཞུང་ནས་ཁྲིམས་བཟོ་དང་
རྒྱལ་ཡོངས་རང་བཞིན་གྱི་ལས་དོན་ཏེ། ཕྱི་འབྲེལ་དང་རྒྱལ་སྤྱང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆོང་འབྲེལ་སོགས་ལ་ལྟ་
ཆོག་བྱེད་པ་དང་། ས་གནས་སྤྱི་གཞུང་ཁག་ལ་ལས་དོན་གྱི་ཆེད་ལས་གཞིར་བཟུང་འགན་དབང་ཆ་
བགོས་བྱེད་པ་ཡིན། དཔེར་ན། ཆེད་ལས་ཀྱི་ངོ་བོ་ཁྲབ་ཆད་ཅུང་ཆེ་བའི་རིགས་སྤྱི་གཞུང་རིམ་བ་གོང་
མ་ནས་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། ཅིག་ཤོས་ནི་རིམ་བ་འོག་མས་འགན་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན། སྤྱི་གཞུང་
རིམ་བ་གོང་འོག་དབར་ལས་བགོས་ཀྱི་གཞུང་པ་ལས། སྔོན་རྒྱུན་ལྟར་གོང་མས་འོག་མར་དབང་བསྐྱུར་
'བྱེད་པ་མིན་ལ། རིམ་བ་སོ་སོའི་སྤྱི་གཞུང་དབར་ལས་དོན་གཅིག་མཚུངས་སམ་ཉིས་ཅིག་ཀྱང་མེད།
དཔེར་ན། གད་སྤྲོགས་དཔོན་འཛེན་ལྟ་བུ་རིམ་བ་འོག་མའི་སྤྱི་གཞུང་སོ་སོ་ནས་འགན་ལེན་བྱེད་པ་
དང་། གད་སྤྲོགས་སྤྱི་གཞུང་སོགས་རིམ་བ་གོང་མའི་སྤྱི་གཞུང་ནས་འགན་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་

བདེ་འཇགས་དང་འགྲིམ་འགྲུལ་སོགས་རིམ་བཤེགས་མའི་སྲིད་གཞུང་ཆང་མས་ཟུར་འཇུགས་བྱེད་པ་མ་
ཡིན་པར། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་དུ་མ་ལྟན་འདུས་ཀྱི་མཉམ་འབྲེལ་དབང་ལྡན་ལས་ཁང་’ Joint authority
བརྒྱགས་ཏེ་འགན་ལེན་བྱེད་པ་ཡིན།

ཁ། རྩ་བཙུན་གྱི་དབྱུང་གཞུང་སྲིད་དབང་གཅིག་སྤྱད་ལམ་ལུགས།

འཛམ་གླིང་དམག་ཆེན་གཉིས་པའི་རྗེས་ནས་བཟུང་། རྩ་བཙུན་སིའེ་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁག་གི་དབང་ཆ་
ནམས་དབྱུང་གཞུང་ལ་གཅིག་སྤྱད་བྱ་རྒྱུ་དེ་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་གྱུར་སྤྱད་སྤྱོད་ཀྱི་ཆ་རྒྱུན་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱས་
ཡོད་ནའང་། ༡༩༤༩ ལོར་དབྱུང་གཞུང་ནས་ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་འབེབས་བརྒྱད། འཛིན་སྐྱོང་དང་ནོར་སྲིད་ཀྱི་དབང་
ཆ་ནམས་ས་གནས་སྤྱི་བཙོ་འགྲེམས་བྱས་ཡོད་པ་དང་། ༡༩༩༣ ལོའི་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅས་སྤྱི་ས་གནས་ཀྱི་རང་
སྐྱོང་དབང་ཆར་འགན་ལེན་བྱས་ཡོད་པས། རྩ་བཙུན་སིའེ་དབྱུང་གཞུང་དབང་ཆ་གཅིག་སྤྱད་ཀྱི་ལམ་ལུགས་ནས་
དབང་ཆ་དང་ཆ་བཙོས་ཀྱི་ཕྱོགས་སྤྱི་བསྐྱོད་འགོ་བཙུགས་ཡོད།

འགན་དབང་འབྲེར་སྤངས། ལྷོངས་གྲོས་ཚོགས་ནས་མངའ་ཁུལ་གྱི་དཔལ་འབྱོར་འཕེལ་རྒྱས་དང་དེ་འབྲེལ་
ཀྱི་ལས་དོན་ལ་རྒྱུ་འབྱུང་འགན་ལེན་པ་དང་། སྤྱི་ཁྱབ་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་ནི་ས་ཁུལ་དེའི་འཛིན་སྐྱོང་འགན་
འཛིན་ཡིན་ལ། གྲོས་ཚོགས་དེ་ནས་སྤྱི་ཅིས་དང་ཁུལ་འབབ། གྲོང་ཁྱེར་འཆར་འགོད། གཞུང་ལམ་དང་འགྲིམ་
འགྲུལ་སོགས་ལ་འགན་ལེན་བྱེད་ཅིང་། དབྱུང་གཞུང་ནས་སྤྱི་ཆབ་ཅིག་བསྐྱོད་གཞུག་བྱེད་པ་དེས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁེ་
ལན་སྤྱད་སྤྱོད་དང་། རྒྱུ་འབྱུང་དང་དབྱུང་གཞུང་ནས་མངགས་གཏོང་བྱས་པའི་སྤྱི་ཆུ་ཁག་ལ་འགོ་འདོམས།
ས་ཁུལ་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་དང་ནོར་སྲིད་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་པ་ཡིན། གྲོང་བརྒྱལ་འཐུས་མིའི་ཚོགས་འདུན་ནི་སོ་སོའི་ཁྱབ་
ཁོངས་འཛིན་སྐྱོང་དང་སྤྱི་བའི་སྤྱི་ཆུ། ཐོན་སྐྱེད་དོན་ལ། འཇུགས་སྤྱོད་ལས་འཆར་སོགས་རང་སྐྱོང་གི་དབང་ཆ་
འཛིན་མཁན་ལས་ཁུངས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་ལ། གྲོང་བརྒྱལ་སྤྱི་ཁྱབ་ནས་དབྱུང་གི་སྤྱི་ཆབ་དང་གྲོང་བརྒྱལ་
འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་ཀྱི་ལས་གནས་གཅིག་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན།

ག། ཨ་རི། རྒྱལ་ཕྱན་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས།

ཨ་རིའི་ཅ་ཁྲིམས་སྤྱི་དབྱུང་དང་མངའ་སྤྱིའི་དབང་ཆ་དེ་ཞིག་རྒྱས་སྤྱོད་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ་སྟེ།

༡། དབྱུང་གཞུང་ཁོ་ནར་བདག་པའི་དབང་ཆ།

ཕྱི་འབྲེལ་དང་གཞུག་འཐབ། དུལ་ལོར་བཙོ་འགྲེམས། རྒྱལ་སྤྱིའི་ཆོང་འབྲེལ། མངའ་སྤྱིའི་དབང་ཆ་གྱི་ཆོང་

འབྲེལ་དོད་མ་སོགས་རྒྱལ་ཡོངས་རང་བཞིན་གྱི་ལས་དོན་རྣམས་དབུས་གཞུང་གི་དབང་ཚད་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་ཡོད་
པ་དང་། དབུས་གཞུང་ནས་ཚོགས་ཆུང་མཆན་མེད་པར་མངའ་སྡེ་ཁག་གིས་ལས་དོན་དེ་རིགས་རང་དབང་སྤེལ་མི་ཚོག

༣། མངའ་སྡེ་ཁོ་ནར་བདག་པའི་དབང་ཆ།

ཅེ་ཁྲིམས་སུ་དབུས་གཞུང་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་མེད་པའམ། ས་གནས་
གཞུང་ནས་ལག་བསྟར་བྱ་རྒྱུར་བཀག་འགོག་བྱས་མེད་པའི་རིགས་ཏེ། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་སློབ་གསོ་དང་། རྫོང་སྤྱང་།
ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་། མངའ་སྡེ་ནང་ཁུལ་གྱི་ཆོང་འབྲེལ་སོགས་མངའ་སྡེ་གཞུང་ནས་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༣། དབུས་དང་ས་གནས་ཐུན་མོང་གི་དབང་ཆ།

ཅེ་ཁྲིམས་སུ་དབུས་ནས་ལག་བསྟར་དགོས་པའི་གཏན་འབེབས་བྱས་ཡོད་པ་གང་ཞིག ས་གནས་ནས་
ལག་བསྟར་བཀག་སྡོམ་བྱས་མེད་པའི་རིགས་ཏེ། ཁྲལ་རིགས་འགའ་ལྟར་དང་། ཁྲིམས་ཁང་གསར་འཛུགས་
སོགས་དབུས་དང་མངའ་སྡེ་ནས་སོ་སོའི་དབང་ཚད་ཁྲབ་ཁོངས་གཞིར་བཟུང་ཐག་གཅོད་བྱེད་པ་ཡིན།

༤། དབུས་གཞུང་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་མི་ཚོག་པའི་རིགས།

དབུས་གཞུང་ནས་མངའ་སྡེ་པན་ཚུན་དབར་གྱི་ཆོང་ཐོག་ཕྱིར་གཏོང་ནང་འབྲེལ་ཁྲལ་རིགས་འགའ་ལྟར་མི་
ཚོག་པ་དང་། ཆོང་འབྲེལ་ཐད་མངའ་སྡེ་བྱེ་བྲག་པར་དམིགས་བསལ་ཐོབ་ཐང་སྤྱོད་མི་ཚོག་ དེ་བཞིན་དུ་མི་དམངས་
ཀྱི་ཆོས་དད་རང་མོས་དང་སྤྱོད་རང་དབང་། དཔར་སྐྱོན་རང་དབང་། འདྲ་འཛོམས་རང་དབང་སོགས་ལ་ཆོད་
འཛིན་བྱེད་མི་ཚོག

༥། མངའ་སྡེ་ཁག་ནས་ལག་བསྟར་བྱེད་མི་ཚོག་པའི་རིགས།

མནའ་འབྲེལ་འཛུགས་པ་དང་གྲོས་ཆོད་བསྐྱོལ་འཛོག་ དདུལ་ལོར་འབྲེམས་སྤེལ་སོགས་རྒྱལ་ཁབ་གཅིག་
གྱུར་ལ་གཞོན་གཞིའི་ལས་དོན་རིགས་མངའ་སྡེ་ཁག་ནས་ལག་བསྟར་མི་ཚོག་པ་དང་། གྲོས་ཆོག་ནས་མོས་
མཐུན་མ་ཐོབ་པར། མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་ཆོང་ཐོག་ཕྱིར་གཏོང་གི་ཁྲལ་དང་མི་འཕོར་གྱི་ཁྲལ་སོགས་སྤྱད་ལེན་མི་
ཚོག

༦། དབུས་དང་མངའ་སྡེ་གཉིས་ཀས་ལག་བསྟར་བྱེད་མི་ཚོག་པའི་རིགས།

དབུས་དང་མངའ་སྡེ་ནས་སྤྱི་བའི་ཐོབ་ཐང་འཕྲོག་ལེན་གྱི་གྲོས་ཆོད་ bill of attainer དང་སྤར་སོང་ཅད་གཅོད་

གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་ ex post facto law བཟོ་མི་ཚོག་པ་དང་། རིགས་རྒྱས་དང་པོ་མོའི་དབྱེ་བ་རྒྱ་མཚན་དུ་བྱས་ཏེ་མི་
 དམངས་ཀྱི་འོས་འཕེན་ཐོབ་ཐང་ཚོད་འཛིན་མི་ཚོག་ལ། ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་རྒྱན་ལྗན་གོ་རིམ་བརྒྱད་ནས་མ་གཏོགས་
 མི་དམངས་ཀྱི་ཆེ་སློག་དང་རང་དབང་། རྒྱ་ནོར་སོགས་འཕྲོག་ལེན་མི་ཚོག

༥། ཅུ་ཁྱིམ་ས་བསྐྱར་བཅོས་གྱི་དབང་ཆ་ད།

དབུས་གཞུང་ནས་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་བརྒྱད་རང་ཉིད་ཀྱི་དབང་ཚད་རེ་ཆེར་གཏོང་ཐུབ་ཀྱི་ཡོད་མོད།
 བསྐྱར་བཅོས་ཟིན་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་དེར་མངའ་སྡེ་བཞི་ཆའི་གསུམ་ཡན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་ན་གཞི་ནས་ཁུས་
 པ་ཐོན་ཀྱི་ཡོད། དེ་བཞིན་དུ་ཅ་ཁྲིམས་བསྐྱར་བཅོས་ཁྲིམས་འཆར་པ་གྲོས་ཁང་གོང་མར་མང་མོས་འོས་བསྐྱའི་
 སྐབས། མངའ་སྡེའི་སོ་སོའི་འོས་འབེན་ཐོབ་ཐང་འདྲ་མཉམ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉིད་། ས་གནས་རང་སྐྱོད་།

དབྱུས་དང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གི་འགན་དབང་སྐོར་ཅ་ཁྲིམས་ཡེ་ཤུ་བརྒྱད་པར་ཞིབ་གསལ་བཀོད་ཡོད་
 ཅིང་། ས་གནས་གཞུང་གི་འགན་དབང་གཙོ་བོ་ནི་ས་གནས་ཀྱི་རྒྱ་ཁོར་ལ་དོ་དམ་དང་། ས་གནས་ཀྱི་ལས་དོན་ཐག་
 གཙོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་འགན་དབང་ཁྲབ་བསྟུང་། ཁྲིམས་ལུགས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་སྐོལ་ཡིག་
 བཅོ་འཁོད་སོགས་ཕྱེད་པ་ཡིན། དེ་བཞིན་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་བཅའ་ཁྲིམས་སུ་བཀོད་པ་ལྟར་ན། ས་གནས་སྲིད་
 གཞུང་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་འཆར་བེན་འཁོད་འབྲུལ་དང་འཛིན་སྐྱོང་འགན་དབང་ལག་བསྟར་གྱི་དབང་ཚད་ཡོད་ཀྱང་།
 ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་དབང་ཆ་མེད།

ཉི་ཉོང་གི་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁག་ལ་རང་སྐྱོང་གི་དབང་ཚད་ལྡན་ཞིང་། རང་འཛིའི་ལས་དོན་སྐྱབ་མཁན་
 གྱི་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཡིན་པ་ཙམ་དུ་མ་ཟད། རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་བཀོད་མངགས་བྱས་པའི་ལས་དོན་ཁག་སྐྱབ་
 མཁན་གྱི་མངགས་བཏང་སྡེ་ཆོན་ཞིག་ཀྱང་ཡིན།

ཅ། འདྲ་མཉམ་གྱི་ཕྱོད་མཉམ་འབྲེལ་ལམ་ལུགས།

༡། བྲིམས་བཟོའི་དབང་ཆ་ད་ཆ་བཞོམ།

ཅ་ཁིམས་སྲུ་དབུས་དང་ས་གནས་དབར་རང་བདག་ཁིམས་བཟོའི་དབང་ཚད་དང་ཐུན་མོང་ཁིམས་བཟོའི་
 དབང་ཚད་ཞིབ་བྱས་སྲུ་བཀོད་ཡོད་པ་དང་། དབུས་ཀྱི་དབང་ཚད་ཁོངས་སྲུ་མ་བཀོད་པའི་རིགས་ས་གནས་ལ་
 དབང་ལ། དབུས་ཀྱི་རང་བདག་དབང་ཚད་ལག་བསྟར་མ་བྱས་པའི་རིགས་ཚོགས་མཆན་ཁྲུས་འཁོལ་བརྒྱད་ས་

གནས་ནས་ཡོངས་སུ་སྤྱོད་ཆོག།

༡། འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཚད་ཆ་བཞོས།

ཁྲིམས་བཞོའི་དབང་ཚད་དབུས་ལ་ཡོད་པའི་དོན་གནད་རིགས་ཀྱི་འཛིན་སྐྱོང་དབུས་ནས་བྱེད་པ་དང་། དོན་གནད་འགའ་ཤམ་ཐད་ཁྲིམས་བཞོའི་དབང་ཚད་དབུས་ལ་ཡོད་ཀྱང་འཛིན་སྐྱོང་དབང་ཚད་མངའ་སྡེ་ཁག་ལ་ མངགས་བཅོལ་བྱེད་དགོས་སྟབས། ཁྲིམས་ལུགས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱས་ཟིན་པའི་རིགས་ལྟར། དབུས་གཞུང་ ལ་འཛིན་སྐྱོང་གི་དབང་ཚད་དེ་ཙམ་རྒྱ་ཆེན་པོ་མེད། ཕྱི་འབྲེལ་དང་དབུས་ཀྱི་ཁོར་སྲིད་དོ་དམ། རྒྱལ་ཡོངས་ལྷགས་ ལམ་དང་ཡིག་ཟུག་ རྒྱལ་མ་འགྲིམ་འབྲུལ་སོགས་དབུས་གཞུང་ཁོ་ནས་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་པ་ཡིན།

༢། ཁོར་སྲིད་དབང་ཚད་ཆ་བཞོས།

སྒོ་ཁྲལ་དང་ཁོར་སྲིད་ཀྱི་ཁྲིམས་བཞོའི་དབང་ཚད་དབུས་གཞུང་ཁོ་ནར་གཏོགས་པ་དང་། ཚོང་ཁྲལ་དང་འབབ་ ཁྲལ་སོགས་ཁྲལ་རིགས་སྒོར་ཞིག་གི་ཁྲིམས་བཞོའི་དབང་ཚད་དབུས་དང་ས་གནས་སུ་མངའ་ལ་ཡོད། དབུས་གྲོས་ ཁང་གོང་མས་མོས་མ་ཐུན་བྱུང་བའི་ཁྲིམས་ཡིག་གིས། མངའ་སྡེ་པན་ཚུན་དབུལ་ཕྱག་དོ་མཉམ་ཡོང་ཐབས་ལ་འགན་ ལེན་བྱེད་དགོས་ལ། དབུས་དང་མངའ་སྡེ་ཁག་གིས་དཔལ་འབྱོར་འདུ་འགོད་ཐད་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན་མིན་པར། རང་ཁ་རང་གསོ་བྱེད་དགོས། མངའ་སྡེ་ཁག་གིས་ས་གནས་ནས་བསྐྱུས་པའི་ཁྲལ་འབབ་རྣམས་མངའ་སྡེ་དེ་རང་ལ་ བདག་པ་ཡིན།

ཆ༽ བོད་མིའི་སློབ་འཛུགས།

བཅའ་ཁྲིམས་ལེའུ་བརྒྱུན་པར་བོད་མིའི་གནས་ལུལ་ས་གནས་ཁག་གི་སློབ་འཛུགས་སྒོར་དོན་ཚན་དོན་ གཅིག་ནས་གོ་ལུའི་བར་བཞོད་སློབ་བྱས་ཡོད་མོད། འདི་དག་ལ་ས་གནས་གཞུང་གི་ཐ་སྙད་སྒྱོར་བྱུང་མིན་བཤད་ དཀའ་མོ་ཡིན།

བཅན་བྱོལ་བོད་མིའི་གཞིས་སྐྱར་གྱི་སློབ་འཛུགས་དེ་དག་ནི་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཐད་ཀའི་སྐྱེད་ས་འཛིན་བཞོད་ རྒྱས་འོག་ཡོད་པ་དང་། ས་གནས་འགོ་འཛིན་ལས་ཁུངས་རྣམས་ནང་སྲིད་ལས་ཁུངས་ཀྱི་གཤམ་འོག་སྡེ་ཆུན་གྱི་ རོ་བོར་གནས་ཡོད། བཅའ་ཁྲིམས་སུ་ས་གནས་འགོ་འཛིན་དང་འགོ་འཛིན་ལས་རོགས་ས་གནས་དེ་རང་ནས་འོས་ འདེམས་བྱེད་དགོས་པའི་ཆ་རྒྱུན་བཞག་ཡོད་ཀྱང་། ད་བར་ས་གནས་ཁག་རྒྱག་(རྒྱ་ས། སྤེན་སྡེ་དག། ལ་དྭགས། སོ་ ལན་བོན་གཞིས། བལ་ལུལ་མཆོད་འཛོར་དང་སྒོ་སློབ་)ཙམ་ལ་མ་གཏོགས་ལག་ལེན་དུ་ཁེལ་བྱས་མེད། འདེམས་ བསྐོས་འགོ་འཛིན་འདི་དག་ནས་ཀྱང་གཞུང་བསྐོས་འགོ་འཛིན་དང་མཚུངས་པར་གོང་རིམ་འཛིན་སྐྱོང་གི་བཞོད་

མངགས་དང་ལེན་བྱེད་དགོས། ས་གནས་འཕུས་མིའི་ཆོག་མཐོང་ས་གནས་ཀྱི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱི་གཞི་གཞི་གཏན་འཁེབས་དང་། ས་གནས་ཀྱི་འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལྟ་རྟོག་དང་སྤྲོད་ཅིས་ལ་སྤངས་འཛིན་གྱི་འགན་དབང་ཡོད་ཀྱང་། ས་གནས་སྤྱི་གཞི་འཕྲུགས་དེ་ཉིད་འཛིན་སྐྱོང་རིམ་བཞོན་མའི་གཞུང་འོག་སྤྱི་ཆོན་ཅན་ཡིན་པས། ས་འཕུས་ལ་དབང་ཆ་དུ་ཁྱབ་ཁོངས་སྤྱི་ལས་མེད།

ས་བཅད་གསུམ་པ། ས་གནས་རང་སྐྱོང་།

ཀ། དབྱིན་ལན།

ང་ཆོས་ཡོངས་གྲགས་སུ་འབོད་བཞིན་པའི་དབྱིན་ལན་ཞེས་པ་ནི་དོན་ལ་དབྱིན་ལན་England དང་། ཟེལ་སི། Wales སི་ཀོ་ཌ་ལན། Scotland བྱང་ཨེར་ལན་ Northern Ireland བཅས་ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། རྒྱལ་ཕྱན་དེ་གསུམ་དབྱིན་ལན་གྱི་གྲུབ་ཆ་ཞིག་ཡིན་པ་ལས་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་མིན། ཟེལ་སི་དང་སི་ཀོ་ཌ་ལན། བྱང་ཨེར་ལན་གསུམ་ལ་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་རིམ་བཞོན་གཅིག་ལས་མེད་པ་དང་། དེར་ཆིག་རྒྱུ་གྲོས་ཆོག་མཐོང་ Unitary council ཞེས་འབོད། དབྱིན་ལན་དུ་གྲོང་ཁྱེར་ཆོས་བྱུ་ Metropolitan counties རྒྱལ་དང་དེ་དག་གི་ཁོངས་སུ་རྫོང་ ༣༦ ཡོད་པ་དང་། གྲོང་ཁྱེར་ཆོས་བྱུར་མ་གྲུབ་པ་ non-metropolitan counties ༥༧ ལ་རྫོང་ ༥༠༧ ། ལོན་ཁོན་ཁོངས་སུ་རྫོང་ ༣༥ དང་གྲོང་ཁྱེར་གཅིག་ ཆིག་རྒྱུ་སྲིད་གཞུང་ ༥༦ བཅས་ལས་གྲུབ་ཡོད།

ས་གནས་གཞུང་གི་སྤྱི་གཞི་འཕྲུགས་གྲུབ་སྤངས་ཁབ་གསུམ་སྟེ།

- ཆོག་མཐོང་ council leader དང་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁང་ cabinet ས་གནས་འཕུས་ཆོག་མཐོང་གི་ཆོག་མཐོང་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁང་གི་འགན་འཛིན་གྱི་ལས་ཁུར་ལེན་ཞིང་། ཆོག་མཐོང་ས་གནས་འཕུས་མི་གང་འོས་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁང་དུ་བསྐོས་གཞག་བྱེད།
- གྲོང་སྤྱི་ mayor དང་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁང་། མང་ཆོག་མཐོང་གིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལམ་ནས་གྲོང་སྤྱི་བསྐོས་གཞག་བྱེད་པ་དང་། ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁང་གི་གྲུབ་ཆ་རྣམས་ཀྱང་གྲོང་སྤྱི་ས་དམིགས་འཕྲུགས་བྱེད་ཅིང་། ས་གྲོས་འཕུས་མི་ཡིན་དགོས་པའི་ངེས་པ་མེད།
- གྲོང་སྤྱི་དང་གྲོས་ཆོག་མཐོང་གི་སྤྱི་གཉེར་ manager གྲོང་སྤྱི་མང་ཆོག་མཐོང་ནས་ཐད་ཀར་འོས་འདེམས་བྱེད་པ་དང་། གྲོས་ཆོག་མཐོང་གི་སྤྱི་གཉེར་ས་གནས་འཕུས་ཆོག་མཐོང་ནས་འོས་འདེམས་བྱེད་ཅིང་། དེས་འཛིན་སྐྱོང་གི་འགན་འཁུར་ལེན།

ཁ། རྫོང་རྒྱུ་ལོ།

༡༩༩༣ ལོའི་ཡར་ཕྱིན་དུ་རྫོང་རྒྱུ་ལོ་སེལ་ས་ཁུལ་དང་གྲོང་བརྒྱུ་ལོ་བཅས་འཛིན་སྐྱོང་རིམ་བཞག་ཉིས་ལས་མེད་
ཀྱང་། དེའི་རྗེས་ཕྱོད་ས་བསྐྱར་ཏེ་རིམ་བཞག་སུམ་དུ་བྱེས་ཡོད།

༡། ས་གནས་སྤྱིད་གཞུང་གི་སྤྱིག་འཛུགས།

- གྲོང་བརྒྱུ་ communes གཞི་རིམ་སྤྱིག་འཛུགས་ཏེ། རྒྱལ་ཡོངས་སུ་གྲོང་བརྒྱུ་ ༣༦༠༠༠ ལྷག་ཙམ་
ཡོད་པ་དང་། དེར་འོས་འདེམས་བྱས་པའི་གྲོང་བརྒྱུ་འཕུས་མིའི་ཚོགས་འདུ་ conseil municipal
དང་གྲོང་བརྒྱུ་སྤྱི་ཁྲབ་ནས་འགོ་འདོམས་བྱེད། ལས་ཁུངས་ལྷན་ཚད་ལོ་དུག་ཡིན།
- ས་ཁུལ། departments རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ས་ཁུལ་ ༩༩ ཡོད་པ་དང་། དེའི་འགོ་འདོམས་བྱེད་པོ་སྤྱི་ཁྲབ་
གྲོས་ཚོགས་ conseil général དང་དེས་འདེམས་བསྐྱོད་བྱས་པའི་གྲོས་ཚོགས་ཀྱི་ཚོགས་གཙོ་ཡིན།
- ཕྱོད་ས། regions རྒྱལ་ཡོངས་སུ་ཕྱོད་ས་ ༣༣ ཡོད་པ་དང་། དེར་ཕྱོད་ས་གྲོས་ཚོགས་ conseil régional
དང་དེའི་ཚོགས་གཙོ་ས་འགོ་འདོམས་བྱེད།
- རྒྱལ་སྤྱིའི་མངའ་ཁོངས། Oversees territory རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ས་ཁོངས་དང་ཐུ་གཅིག་ཏུ་མ་འབྲེལ་བའི་
མངའ་ཁོངས་ཏེ། ད་ལྟའི་ཆར་ཕྱོད་ས་རིམ་པའི་རྒྱལ་སྤྱིའི་མངའ་ཁོངས་ ༩ ཡོད་པ་དང་། རྒྱལ་ནང་གི་
ཕྱོད་ས་དང་ཁྲད་པར་དེ་ཙམ་མེད།
- སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྤྱི་ཚབ་དོན་གཙོ་དཔོན། commissioner of the republic དབུས་ནས་ཕྱོད་ས་དང་
ས་ཁུལ་དུ་མངགས་གཏོང་བྱས་པའི་སྤྱི་ཚབ་དོན་གཙོ་དཔོན་དེ། དེའི་འགན་དབང་ནི། ༡) དབུས་ནས་
ས་གནས་སུ་མངགས་གཏོང་བྱས་པའི་སྤྱི་ཚབ། ༢) ས་གནས་ནས་དབུས་གཞུང་གི་སྤྱིད་རྒྱུས་ལག་
བསྟར་དོན་འཁྲུལ་བྱེད་མིན་ལ་ལྟོག་ ༣) སྤྱང་སྐྱོབ་དང་བདེ་འཇགས་ཀྱི་ལས་དོན་ཐག་གཅོད། ༤)
ས་གནས་སྤྱིད་གཞུང་རིམ་བཞག་སུམ་གའི་ཚོད་རྒྱུ་ཐག་གཅོད་བྱེད་མཁན།

ག། ཨ་རི།

ཨ་རིའི་ས་གནས་སྤྱིད་གཞུང་ནི་མངའ་སྡེ་ ༥༠ དང་ཀོ་ལོ་མ་པི་ཡ་དམིགས་བསལ་ས་ཁུལ་བཅས་ལས་བྱུབ་
པ་དང་། མངའ་སྡེའི་ཁོངས་སུ་རྫོང་དང་གྲོང་ཁྲེང་། གྲོང་བརྒྱུ་ལོ་བཅས་རིམ་པར་བྱེས་ཡོད།

- ༡། མངའ་སྡེ། state དབུས་གཞུང་དང་འབྲེལ་བར་། མངའ་སྡེ་ཁག་ཏུ་འང་ཁྲིམས་བཟོ་དང་ཁྲིམས་འཛིན། འཛིན་
སྐྱོང་བཅས་དམངས་གཙོའི་ཀ་བ་གསུམ་ཀྱི་སྤྱིག་འཛུགས་འཕུས་ཚད་ཡོད་པ་དང་། མངའ་སྡེ་ཁག་གི་
འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་ལ་མངའ་སྡེའི་སྤྱི་ཁྲབ་ governor ཟེར་ཞིང་། མི་དམངས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་

བསྐྱེད་པ་དང་། ལས་ཁུར་ཡུན་ཚད་མངའ་སྡེ་པལ་ཆེ་བར་ལོ་བཞི་དང་། ཁ་གསལ་ལོ་གཉིས་ཅན་ཡང་ཡོད། རེབ་ར་སི་ཀ་ Nebraska ལྷན། མངའ་སྡེ་གཞན་ཚང་མར་གྲོས་ཚོགས་གོང་འོག་གཉིས་ཡོད། གྲོས་ཁང་འོག་མར་ House of Representatives, House of Delegates, General Assembly སོགས་འབོད་སློབ་འདུ་མིན་ཡོད། གྲོས་ཁང་གོང་མར་འཇུག་མིའི་ཡུན་ཚད་ལོ་༩ དང་། འོག་མར་ལོ་༥ ཡིན། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཅ་ཁྲིམས་ལ་བྱུང་བར་ཕྱན་བྱ་རེ་ཡོད་ཀྱང་། ཡུལ་མིའི་ཐོབ་ཐང་འགན་ལེན་དང་། གཞུང་གི་སྤྱི་གཞུགས་འཆར་འཛོད་སོགས་ཀྱི་གཞི་རྩའི་ནང་དོན་པལ་ཆེ་བ་དབུས་གཞུང་གི་ཅ་ཁྲིམས་དང་མཐུན་པོ་ཡོད། ཚོང་ལས་དང་དབུལ་ཁང་། སྤྱི་བའི་སྤྱི་གཞུག་བཀོད་དང་དགོ་ཅའི་སྡེ་ཚོན་སོགས་ཐད་ས་གནས་ཀྱི་ཅ་ཁྲིམས་དབུས་གཞུང་ལས་ཁ་གསལ་ཞིང་ཞིབ་ཆ་ཆེ་བ་ཡོད།

- ༡། ཁྱོང་ཁྲིར། ཨ་རིའི་ཡུལ་མི་བརྒྱ་ཆའི་༩༠ ཡན་ཁྱོང་ཁྲིར་དུ་འཆོ་གནས་བྱེད་བཞིན་ཡོད་པས། ཁྱོང་ཁྲིར་མིད་གཞུང་ནི་ཨ་རིའི་འཛིན་སྐྱོང་མ་ལག་ཁྲོད་ཆེས་གལ་གནད་ཅན་གྱི་བྱ་བ་ཆ་ཞིག་ཡིན། ཁྱོང་ཁྲིར་མིད་གཞུང་ནས་སྐོར་སྐྱོང་དང་། འཕྲོད་བསྟེན། མེ་སྐྱང་། སློབ་གསོ། འགྲིམ་འགྲུལ། ས་ཁང་སོགས་མང་ཆོགས་ལ་ཐད་ཀར་འབྲེལ་བའི་ལས་དོན་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་ཅིང་། ཁྱོང་ཁྲིར་མིད་གཞུང་གི་འཛིན་སྐྱོང་བྱ་བ་སྐྱངས་ཁག་གསུམ་སྟེ།

- ཁྱོང་སྤྱི་དང་ས་འཇུག་ལས་ལྷན་ལ། Mayor-Council མང་ཆོགས་ཀྱིས་འོས་བསྐྱེད་ལས་ནས་འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཁུར་བ་ཁྱོང་སྤྱི་འདེམས་བསྐྱོད་དང་། དེས་རང་ཁོངས་སྡེ་ཚོན་སོ་སོའི་འགན་འཁུར་བ་དམིགས་འཇུགས་བསྐྱོ་གཞག་བྱེད་ཡིན། ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་དོན་བྱེད་མཁན་ས་གནས་འཇུག་ཆོགས་ཀྱང་མང་ཆོགས་ནས་འོས་འདེམས་བྱེད་ཅིང་། དེས་ཁྲིམས་ཡིག་དང་ཁྲལ་འབབ་གཏན་འབེབས་དང་། སྡེ་ཚོན་ཁག་དབར་ཞོར་མིད་བགོ་འགྲེམས་བྱེད།
- ལྷན་ཆོགས་ལས་ལྷན་ལ། The Commission ཁྲིམས་བཟོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་རྒྱ་བསྐྱེད་བཏང་བ་ཞིག་སྟེ། མི་དམངས་ཀྱིས་མི་འགོ་གསུམ་ལས་མང་བའི་འཇུག་མི་ལྷན་ཆོགས་ཤིག་འདེམས་བསྐྱོ་བྱེད་ཅིང་། དེ་དག་ལས་ཆོགས་གཙོ་གཅིག་གིས་ཁྱོང་སྤྱིའི་ལས་འགན་ཁྲིར་བ་དང་། དེ་བྱིངས་ཀྱིས་སྡེ་ཚོན་གཞན་གྱི་ལས་དོན་འགན་འཁུར་ལེན་པ་ཡིན། འཇུག་མི་དེ་དག་དབང་ཚད་འདྲ་མཉམ་ཡིན།
- གྲོས་ཆོགས་དང་སྤྱི་གཉེར་ལས་ལྷན་ལ། Council-Manager ཐད་ཀར་འོས་བསྐྱེད་ལས་ནས་བསྐྱོ་གཞག་བྱས་པའི་ས་གནས་འཇུག་ཆོགས་ཀྱིས་ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་དོན་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་(ཁྱོང་ཁྲིར་སྤྱི་གཉེར་)ཉམས་སྐྱོང་ཅན་ཞིག་སྐྱ་འགྲུག་གིས་ཁྱོང་ཁྲིར་སྤྱིའི་ལས་དོན་ལ་འགན་བསྐྱར་བྱེད་ཅིང་། དེའི་ལས་ཡུན་ལ་ཚད་བཀག་མེད།

- ༣། རྫོང་། county བལ་ཆེ་བ་གྲོང་བརྒྱུད་གཉིས་ཡན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་ལ་གོ་དགོས། བོད་ཡོག་གྲོང་ཁྱེར་ལྟ་བུར་རྫོང་ལ། མེ་ཇི་ནེ་ཡ་ཁོངས་ཀྱི་ཨར་ལིན་ཁོན་ལྟ་བུར་མཆོན་ན་རྫོང་སྲིད་གཞུང་ཆེག་རྒྱུད་ལས་མེད། རྫོང་སྲིད་གཞུང་བལ་ཆེ་བ་གྲོང་བརྒྱུད་གང་རུང་ཞིག་ཏུ་ཉན་གཞི་བྱེད་པ་དང་། རྫོང་ཆུང་དུའི་འཛིན་སྐྱོང་ལྷན་ཆོག་པ་ནི་འོས་བསྟུའི་སྡེ་ཆོན་ལྷན་ཆོག་པ་ཤིག་ནས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་དང་། རྫོང་ཆེ་བའི་ནང་། ས་ཁུལ་མི་འབྲུ་བའི་སྐྱེ་ཁུངས་འདེམས་གཏོང་གིས་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་པ་ཡིན། རྫོང་སྲིད་གཞུང་ནས་ཁུལ་སྤྱད་དང་བུན་གཏོང་། ལས་བྱེད་བའི་སྒྲ་ཤོག་སྤྱད་འོས་བསྟུར་ལྟོག་གཞུང་ལམ་དང་ཟམ་པ་འཇུག་སྐྱོན་སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལོན་པ་ཡིན། ཨ་རིའི་ཤར་བྱང་བྱར་སྤྱོད་ཡོད་པའི་དབྱིན་ལན་གསར་པའི་ New England མངའ་སྡེ་ཁག་སྤྱད་ཀྱི་རྫོང་ཞེས་པ་ས་ཁོངས་དབྱེ་མཆོམས་ཅམ་ལས་དེར་འཛིན་སྐྱོང་གི་འགན་ཁུས་ཅེ་ཡང་མེད།
- ༤། གྲོང་བརྒྱུད། town མངའ་སྡེ་ཁག་ཏུ་ཐ་སྐྱད་འདིར་གོ་བ་ལེན་སྤངས་འབྲུ་མིན་ཡོད། མངའ་སྡེ་ལ་ལར་ town ཞེས་པ་གནས་ལུལ་ཅམ་གྱི་གོ་དོན་ལས་མེད་པ་དང་། མངའ་སྡེ་སྐོར་ཞིག་ལ་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཆོན་གྱི་གོ་དོན་ཡོད། གྲོང་བརྒྱུད་སྲིད་གཞུང་ནི་འོས་འདེམས་བྱས་པའི་ས་འཕུས་སམ་ལྷན་ཆོག་པ་ཤིག་ནས་འཛིན་སྐྱོང་བྱེད་ཅིང་། དེར་མིང་འདོགས་འབྲུ་མིན་ཅེ་རིགས་ཡོད། འཛིན་སྐྱོང་འགན་འཛིན་བྱ་ལྷན་ཆོག་པ་གྱི་ཆོག་པ་གཅི་བསྐོས་ཆོག་ལ། ཐད་ཀར་འོས་བསྟུའི་ལམ་ནས་བསྐོས་གཞུག་བྱེད་པ་འདྲ་ཡོད།

ང་། ཉི་ཉོང་།

ཉི་ཉོང་གི་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁག་རིམ་བ་གཉིས་ཏེ། རིམ་བ་དང་པོའི་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་སམ་ས་ཁུལ་རིམ་པའི་ Prefectural level ཉོ་ཏོ་ཆུ་ཁེན་都道府县to-dō-fu-ken བསྐོས་ས་༤༧ ཡོད་པ་དང་། དེ་དག་ནི་ཉོ་གཅིག་སྟེ། རྒྱལ་སྤྱིའི་གྲོང་། 東京都ཏོ་གཅིག་སྟེ་ཉོ་གཅིག་ཏེ། 北海道Hokkai dō རྒྱ་གཉིས་ཏེ་ཨོ་ས་ཀ་ཆུ་ Osaka-fu 大阪府དང་ཉོ་ཏོ་ཆུ་京都府Kyoto-fu རྫོང་ངམ་ཁེན་༤༣ ཡོད། གཞི་རིམ་མཐ་གྲོང་བརྒྱུད་རིམ་པའི་ Municipal level གྲོང་ཁྱེར་shi 市དང་ཅོ། chō 町 ཁུ། ku 區 སོན་ son 村 བསྐོས་ས་༡༩༠༠ ཡོད་པ་དེས་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་སྤྱིའི་འཇུག་སྤྱད་ཡོད་པ་དང་། སྤྱོད་དམངས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་འོས་བསྟུ་བྱས་པའི་ས་གནས་འཕུས་ཆོག་པ་དང་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ནས་ཁྲིམས་ལུགས་གཏན་འབེབས་ཀྱི་བྱེད་ཁོངས་སུ་ཁག་སོ་སོར་ཁྲིམས་བཅོ་དང་འཛིན་སྐྱོང་གི་ལས་འགན་བཟུང་གྱི་ཡོད། ༢༠༠༩ ལོའི་ཆེ་ཆེས་༡ ཉིན་གྱི་སྤྱི་ཅིས་ལྟར་ན། གཞི་རིམ་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཆོན་གྲོང་ཁྱེར་༢༩༣ དང་། ཁུ་༢༣ ། ཅོ་༤༠༢ ། སོན་ནམ་གྲོང་ཆོ་༡༩༢ ཡོད།

རིམ་བ་འདི་གཉིས་ལས་གཞན་ད་དུང་ལྷན་ཆོག་པ་དང་མངགས་བཏང་སྤྱིའི་འཇུག་སྤྱད་སོགས་དམིགས་

བསལ་གྱི་ལས་འགན་ཁྲིམ་མཁན་རང་དབང་ཅུང་ལྡན་པའི་སྡེ་ཚན་གཞན་པའང་ཡོད། ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་ནས་ས་འཕུས་གིས་གཏན་ལ་ཕབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་བསམ་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་བྱུང་ཆེ། དུས་བཅད་ནང་ཚུན་ས་འཕུས་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་ཏུ་གཏོང་ཆོག འདི་ནི་གོ་ས་ཚོགས་ལམ་ལུགས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁབ་འདིར་ས་གནས་སུ་མིང་འཛིན་ལམ་ལུགས་ཀྱི་བྱེད་སྤངས་དང་ཆ་འབྲེལ་ལག་བསྟར་བྱེད་གྱི་ཡོད་པའི་བྱེད་སྤངས་བྱུང་པར་བ་ཞིག་ཡིན།

ས་གནས་འཕུས་ཚོགས་ཁག་མང་ཆོགས་གིས་ཐད་ཀར་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་མ་ཟད། མང་ཆོགས་གིས་ས་འཕུས་ཀྱི་གོང་ཆོད་ཁག་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་དགོས་པའི་བསམ་ཚུལ་འདོན་ཆོག་པ་དང་། ད་དུང་ས་འཕུས་འཕུས་མི་དང་ས་གནས་འགོ་འཛིན། འཛིན་སྐྱོང་མི་སྣ་གཞན་གྱི་ལས་གནས་འཕོ་འགྱུར་གཏོང་དགོས་པའི་རེ་འདུན་འདོན་ཆོག་ལ། ཐ་ན་ས་འཕུས་ཕྱིར་བསྐྱེད་དེར་ཞིབ་བཤེར་གྱི་བསལ་ཚུལ་ཁག་ཀྱང་སྤེལ་ཆོག་པས། མང་ཆོགས་ཀྱི་ཐོབ་ཐང་འདི་ལྟ་བུ་རྒྱལ་ཁབ་གཞན་ན་མཐོང་དགོན།

ཅད་འཇར་མན།

འཇར་མན་ནི་མངའ་སྡེ་¹⁶ ལས་གྲུབ་པའི་རྒྱལ་ཐོན་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་སྟེ། ས་གནས་མིང་གཞུང་ལ་མངའ་སྡེ་དང་ཡུལ་ཚོ་འཕེལ་བྱེད་བཅས་འཛིན་སྐྱོང་རིམ་བུ་གཉིས་ཡོད། མངའ་སྡེ་ནི་ Bundesland (བསྐྱུས་མིང་ལ་Land ཟེད།) འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་མཐོ་ཤོས་དེ་ཡིན་ལ། དེ་དག་ལས་བཅའ་ཡིན་ Berlin དང་ཏམ་ཁྲེ་ཀ་ Hamburg ཟུར་མན་Bremen ནི་མངའ་སྡེ་རིམ་བུའི་གོང་ཁྲིམ་ཡིན།

མངའ་སྡེའི་ཁོངས་སུ་འཛིན་སྐྱོང་ས་ཁོངས་ Government regions 34 དབྱེ་བཅོས་བྱས་ཡོད་པ་དེ་དག་མངའ་སྡེ་གཞུང་གི་མངགས་བཏང་སྡེ་ཚན་ཅམ་ལས་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་སྡེ་ཚན་མིན། མངའ་སྡེའི་ཁོངས་ཀྱི་རང་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་ནི་རྫོང་ Districts (Kreise) 434 དང་། དེའི་འཛིན་སྐྱོང་འོག་གི་ཡུལ་ཚོ་འཕེལ་བྱེད་ལེན་ལ། འཛིན་སྐྱོང་རང་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་གལ་ཆེ་ཤོས་ཀྱང་འདི་ཡིན། གོང་ཁྲིམ་ཅུང་ཆེ་བའི་རིགས་ལ་རྫོང་གི་དབང་ཆོད་ལྡན་པ་དང་། དེར་མངའ་སྡེ་གཞུང་གིས་ཐད་ཀར་འགོ་ཁྲིད་བྱེད་པ་ཡིན། རྫོང་འཕེལ་བྱེད་ཁྲིམ་མི་འབོར་མང་ཤོས་ལ་འབྲུམ་སྟག་བཀལ་བ་ཡོད་ལ། ཉུང་ཤོས་ལ་ཆེག་ཁྲི་ཡན་ཡོད། གོང་བཅའ་ལམ་ཡུལ་ཚོའི་མི་འབོར་ཆེག་ཁྲི་མན་ལ་ཡིན།

ས་གནས་རང་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་གྱི་དབང་ཆ་གྲུབ་སྤངས་པལ་ཆེ་བ་གཅིག་མཚུངས་ཏེ། ས་གནས་འཕུས་ཚོགས་དང་མིང་གཞུང་གིས་གྲུབ་པ་དང་། རྫོང་འཕེལ་བྱེད་ཁྲིམ་དང་kreisfreie Städte གོང་བཅའ་ལམ་ཡུལ་ཚོའི་ས་འཕུས་འཕུས་མི་རྣམས་ས་དེའི་སྤྱོད་དམངས་ཀྱིས་དུས་བཅད་ལྟར་ཐད་ཀར་འོས་འདེམས་བྱེད་པ་དང་། རྫོང་འཕེལ་བྱེད་ཁྲིམ་དང་། གོང་བཅའ་ལམ་ཡུལ་ཚོ་བཅས་རིམ་བུ་སོ་སོའི་ས་གནས་འགོ་འཛིན་རྣམས་རིམ་བུ་དེ་གའི་ས་གནས་འཕུས་ཚོགས་ནས་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་ཡིན། མི་འབོར་ཉུང་བའི་ཡུལ་ཚོ་འཕེལ་མི་འབོར་སྐྱོང་ལས་ཉུང་བའི་ས་གནས་སུ། མང་ཆོགས་ཀྱིས་ཐད་ཀར་ས་གནས་འགོ་འཛིན་འདེམས་བསྐོས་བྱེད་པ་ཡིན།

ཕྱི་ལོ་ལ་གྱི་གནད་དོན་ཐད་དབྱུས་གཞུང་ནས་འགན་ཁུར་མེན་ནའང་། མངའ་སྡེ་གང་རུང་ཞིག་དང་ལོ་ལ་
བའི་ཆེང་ས་ཡིག་འདྲིལ་སྐབས་། མོག་མར་མངའ་སྡེ་ཉིད་ལ་གོ་བསྐྱར་ངེས་པར་གྱིད་དགོས། དབྱུས་གཞུང་གི་བཀའ་
འཁོལ་འོག མངའ་སྡེ་གང་རུང་ཞིག་ནས་སོ་སོའི་དབང་ཚད་ཁྲལ་ཁོངས་སུ་ཕྱི་རྒྱལ་དང་ཆེང་ས་ཡིག་འདྲིལ་ཆོག་

བཅན་ཤོལ་ཐོད་མིའི་གཞིས་སྒྲར་ཁག་ཏུ་གནས་སྟོན་ཐོད་མིའི་སྒྲིག་འཇུག་ས་ཁེས་པའི་གོ་དོན་ནི། ༡) སོ་ནམ་གཞིས་སྒྲར། ༢) བཟོ་ལས་གཞིས་སྒྲར་དང་། བཟོ་ལས་མཉམ་འབྲེལ་ཁག། ༣) ཆོས་སྡེ་ཁག། ༤) སློབ་གྲ་དང་། སློབ་གཉེར་ཁང་ཁག། ༥) རང་འཆོ་འདུས་སྟོན། ༦) ཁ་འཐོར་གནས་སྟོན། ༧) དེ་མིན་ཐོད་མི་གནས་ཡུལ་གཞན་དག་བཅས་ལ་ཟེར་བོད། ད་ལྟའི་ཆར་རྒྱ་བལ་འབྲུག་གསུམ་དུ་ས་གནས་སྒྲིག་འཇུག་ས་ཁེས་གཞིས་སྒྲར་༤༣ ཡོད། གཞིས་སྒྲར་དེ་དག་འཛིན་སྐྱོང་རིམ་པ་གཅིག་ཏུ་ཅི་ཆོག་ལ། མི་འཕོར་དང་གཞི་ཁྱོན་ལ་དཔག་པའི་ས་གནས་འགོ་འཛིན་གྱི་ས་མིག་དབུས་ནས་གཏན་འཁེབས་དང་བརྗེ་བསྐྱར་ཅི་རིགས་ཀྱི་ཉེ་ཅིང་། ས་གནས་འཇུག་མིའི་ཆོག་ས་འདུའང་ས་གནས་ཆེ་ཆུང་ལ་གཞིགས་པའི་འཇུག་མི་གྲངས་ ༣༥ ལས་མི་བརྒྱལ་བ་དང་། ༧ ལས་མི་ཉུང་བ་བཞག་སྒྲིག་གེད་པ་ཡིན། གལ་སྟེན་ས་འཇུག་འོས་འདེམས་ཀྱི་མ་ཐུབ་ཆོ། འོས་བསྐྱུ་བྱས་པའི་མཉམ་འབྲེལ་འགན་འཛིན་སྐྱོན་ཆོག་ས་ཀྱི་ཆོག་ས་མི་དང་། རང་བདེན་ཆོག་ས་ཆུང་གི་ཆོག་ས་མི། སྟོན་སྒྲར་སོ་སོའི་སྤྱི་མི་དང་བརྒྱ་དཔོན། ཆོས་སྡེ་ཁག་གི་འཇུག་མི་བཅས་ལ་འགན་འཁུར་སྟེན་ན་འང་ཆོག

ལྷ་ཆབ་དོན་གཅོད་ཁང་བཅུ་གཉིས་ཡོད་པ་དེ་དག་གི་འབྲེལ་གྱི་དོན་གྱི་དེ་ཆོས་ཅམ་ལས་ས་གནས་གྱི་
འཛིན་སྐྱོང་གི་ག་འཛུགས་མིན་པ་དང་། དེའི་འགན་འཛིན་ནམས་ལོས་བསྐྱུ་གྱེད་མི་དགོས།

ས་བཅད་བཞི་ལ། དབྱས་ནས་ས་གནས་ལ་ལྟོག་

ཀ། དེའི་ལུགས་

དེའི་ལུགས་དབྱས་གཞུང་ནས་ས་གནས་གཞུང་ལ་ལྟོག་བྱེད་སྐྱེད་སྐྱེད་ལག་གསུམ་སྟེ།

༡། ཁྲིམས་ཡིག་འོས་ལེན། adoptive acts

ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ནས་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་སྐོར་ལ་ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་འབེབས་བྱུང་བསྒྲུབ། ས་གནས་མིང་གཞུང་གིས་རང་རང་གི་གནས་སྐྱེད་སྐྱེད་དང་དགོས་མཁོར་གཞིགས་ཏེ། བབ་བསྒྲུབ་གྱིས་ལག་བསྐྱར་བྱེད་ཆོག

༢། སྒྲིམ་གྱི་ཁྲིམས་འཆར། private bills, private acts

ས་གནས་མིང་གཞུང་ནས་ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ལ་ས་གནས་རང་སྐྱོང་གི་གནད་དོན་ཐད་སྒྲིམ་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་འབྲུལ་གཏོང་བརྒྱུད། དམིགས་བསལ་གྱི་རང་སྐྱོང་དབང་ཆ་དུ་ལེན་བྱེད་ཆོག

༣། འབྲུལ་སེལ་བཀའ་ཅན། provisional orders

ས་གནས་འབྲུལ་སེལ་ཚོགས་ནས་བཏོན་པའི་སྒྲིམ་གྱི་ཁྲིམས་འཆར་རིགས་ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་སུ་གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུ་དུས་ཡུན་རིང་པོ་འགོར་མིང་སྟབས། དབྱས་གཞུང་ལ་གནས་སྐབས་ཁྲིམས་འཆར་གྱི་འབྲུལ་སེལ་ལག་བསྐྱར་ཆོག་པའི་རེ་སྒྲུལ་ཞུ་ཆོག ཡིན་ནའང་མཐར་ཐུག་གི་དབང་ཆ་དུ་ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ལ་ཡོད།

དེ་མིན་དུང་འཛིན་སྐྱོང་ལྟོག་བྱེད་སྐྱེད་སྐྱེད་ལག་གསུམ་སྟེ།

- ༡) རོས་ལེན་གྱི་དབང་ཆ་དུ། ས་གནས་མིང་གཞུང་ལག་དབྱུལ་ཕྱག་དང་ས་ཁྱོན། ཁོར་ཡུག་སོགས་གནས་སྐྱེད་སྐྱེད་གཅིག་མཚུངས་མིན་པ་དང་། ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ནས་གཏན་ལ་པབ་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་ལག་ས་གནས་ཆང་མར་གཅིག་མཚུངས་སུ་ལག་བསྐྱར་བྱེད་དཀའ་ལ། དེ་མཚུངས་སུ་ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ནས་ས་གནས་ཁྱེད་བྱུག་པར་གཞིགས་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་མ་འདྲ་བ་བཟོ་མི་ཐུབ་པར་བརྟེན། ཀྲུལ་ཡོངས་ཁྲོས་ཚོགས་ནས་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཐད་དབྱས་གཞུང་ལ་རོས་ལེན་གྱི་དབང་ཆ་དུ་མི་

སྒྲིབ་ཀ་མེད་བྱུང་ཡོད། དཔེར་ན། རྒྱལ་ཡོངས་སྒོ་སྐྱོད་ཆོག་པ་ནས་སྤྱི་བའི་འཕྲོད་བསྟེན་གྱི་ཁྲིམས་ཡིག་གཏན་ལ་ཕབ་མཆོམས། ས་གནས་གཞུང་ནས་དེ་ཉིད་ལག་བསྟར་བྱེད་ཐབས་ཀྱི་སློབ་ཡིག་བཟོ་རྒྱུར་འཕྲོད་བསྟེན་སྒྲོན་ཆེན་གྱི་ངོས་ལེན་ཐོབ་དགོས་པ་ལྟ་བུ་ཡིན།

- ༡) **འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་ཁྲབ།** ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་ལས་འགན་ལག་བསྟར་བྱེད་སྐབས། དབུས་གཞུང་ནས་རང་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཡིག་གཞིར་བཟུང་འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་ཁྲབ་གཏོང་ཆོག་པའི་དཔེར་ན། བད་ཡམས་ཁྲབ་འཕེལ་སྐབས་སུ། དབུས་འཕྲོད་བསྟེན་སྒྲོན་ཆེན་ནས་ས་གནས་ལ་བད་ཡམས་འགོག་བཅོས་སྒྲོར་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་བཀོད་ཁྲབ་གཏོང་ཆོག་པ་དང་། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་གིས་དེ་དོན་ངོས་ལེན་མ་བྱས་ཆེ། དེར་འགོ་བཙུག་སྤྱད་ལེན་ནས། རོགས་དབུལ་གཏོང་རྒྱ་མཆོམས་འཛུགས་གིས། རྒྱུགས་གསུམ་པ་ཞིག་ལ་ལས་འགན་དེ་སྤྱད་ཆོག་ཅིང་། གལ་སྲིད་ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁྲིམས་དོན་དང་འགལ་ཡོད་ཆེ། དབུས་གཞུང་ནས་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཁྱུ་གཏུག་བྱེད་པ་ཡིན།

ཁ། མ་རན་སི།

༡། ཁྲིམས་བཟོའི་ལྟ་ཚུལ།

དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་དབང་ཆ་དེ་ལ་ཐུག་པའི་ཁྲིམས་ཡིག་བཟོ་སྐབས། “ཁྲབ་བསྐྱབས་མ་བྱས་གོང་དུ། སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྲིད་འཛིན་ནམ་སྲིད་སྒྲོན། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་ཆོག་ས་གཙུག་ལོན། གྲོས་ཁང་གོང་འོག་གི་འཐུས་མི་༦༠ རེ་ནས་རྩ་ཁྲིམས་སྒྲན་ཆོག་ས་ལ་ཞིབ་བཤེར་ཆེད་འབུལ་དགོས་”ཞེས་རྩ་ཁྲིམས་དོན་ཆེན་༦༡ བར་གསལ་ཡོད་ལྟར་སྐབས། དབུས་ནས་དོན་ཆེན་འདི་བརྒྱུད་ས་གནས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟོའི་ལྟ་ཚུལ་བྱེད་ཐུབ།

༢། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལྟ་ཚུལ།

- སྤྱི་མཐུན་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་སྐྱེ་ཆབ་དོན་གཙུག་ commissioner of the republic དབུས་གཞུང་ནས་སྐྱོང་ས་དང་ས་ཁུལ་ལ་མངགས་གཏོང་བྱས་པའི་སྐྱེ་ཆབ་ཡིན་པས། རྩ་ཁྲིམས་དོན་ཆེན་༢༡ བད་གསལ་ལྟར། ༡་ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁེ་ཕན་སྤྱད་སྐྱོབ་དང་། ༢་ འཛིན་སྐྱོང་ལ་ལྟ་ཚུལ་ ༣་ རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཁྲིམས་དོན་ལག་བསྟར་ལ་ལྟ་སྐྱེལ་གྱི་འགན་དབང་ཡོད།
- བད་སྲིད་ལས་ཁུངས། ས་གནས་སྲིད་གཞུང་ཁག་དབུས་བད་སྲིད་ལས་ཁུངས་ཀྱི་ལྟ་ཚུལ་འོག་ཏུ་ཡོད།
- དབུས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་། ས་གནས་ཀྱི་བཀའ་རྩ་ཁག་ཁྲབ་བསྐྱབས་མ་བྱས་གོང་། དབུས་གཞུང་གི་བཀའ་རྩ་དང་འགལ་མིན་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ལ་སྤྱན་འབུལ་ཁྱུ་དགོས།

༣། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་ལྟ་ཚུགས།

ས་གནས་ཀྱི་འཛིན་སྐྱོང་ལས་དོན་ཁག་ཁྲིམས་འགལ་གྱི་རིགས་བྱུང་ཆོ། འབྲེལ་ཆགས་ནས་ཁུ་གཏུག་གི་གོ་རིམ་བརྒྱུད་རིམ་པ་ཁག་གི་ས་གནས་འཛིན་སྐྱོང་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཁུ་གཏུག་དང་དེས་ཁུན་གཙོད་བྱེད་པ་ཡིན།

གཤམ་ཞུ་བ།

༡། ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་ལྟ་ཚུགས།

ཁྲིམས་ལུགས་ཀྱི་རིམ་པ་ལྟར་ན། ཨ་རིའི་ཅ་ཁྲིམས་ནི་མཐོ་ཤོས་དང་། དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་མངའ་སྡེ་ལས་རིམ་པ་མཐོ་བ་ཡོད། གཤམ་སྲིད་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་དང་འགལ་བ་དང་། ད་དུང་འགལ་བའི་ཆ་དེ་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་ཡོད་ན། མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་ཉིད་ཅིས་མེད་དུ་འགོ་བ་སློམ་མེད་དང་། གཤམ་སྲིད་མངའ་སྡེའི་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་གཅིག་ཕུ་དང་འགལ་ན། དབྱུས་གཞུང་ཁྲིམས་ཡིག་དེ་ཅ་ཁྲིམས་དང་འགལ་ཡོད་མེད་ཞིབ་བཤེར་བྱེད་དགོས་ལ། དབྱུས་གཞུང་གི་ཁྲིམས་ཡིག་ལ་ཞིབ་བཤེར་གྱི་དབང་ཆ་དེ་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ལ་ཡོད།

༢། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལྟ་ཚུགས།

ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་མངའ་སྡེ་གཤམ་གི་མོ་ཞིག་གི་ཁྲིམས་ཡིག་ཅིས་མེད་དུ་བྱིན་བའི་བྱུང་བསྐྱབས་གནད་སྡེ། མངའ་སྡེ་དེས་དོས་ལེན་མ་བྱས་ཆོ། སྲིད་འཛིན་གྱིས་མངའ་སྡེ་དེ་དག་ཤུགས་ཀྱིས་གཙུན་ཆོག་དབང་ཆ་དེ་འདིའི་རྒྱུ་རྐྱེན་ནི། ཅ་ཁྲིམས་སུ་དབྱུས་གཞུང་གི་ཅ་ཁྲིམས་ལག་བསྟར་དང་དེར་སྐྱོབ་ཀྱི་འགན་དབང་སྲིད་འཛིན་ལ་སྤྲད་ཡོད། དཔེར་ན། ༡༩༥༧ ལོར་ཨར་ཁན་ས་སི་ Arkansas མངའ་སྡེར་བྱུང་བའི་ཟླ་རོན་གྱི་གྲོང་གཞི་ Brown v. Board of Education of Topeka སྐབས་སུ། མི་རིགས་དཀར་ནག་གི་སྤྱ་གུ་སློབ་གྲྭ་གཅིག་ཏུ་འཇུག་རྒྱུའི་ཐད་ཅོད་སྐྱེད་བྱུང་སྡེ། ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཁང་ནས་རིགས་རྒྱུད་དབྱེ་འབྲེད་མི་ཆོག་པའི་བཅད་ཁྲ་བཏང་བར། མངའ་སྡེའི་སྤྱི་བྱུང་ནས་བཅད་ཁྲར་དོས་ལེན་ལས་ལྡོག་སྡེ། དམངས་དམག་ཆེད་བཏང་གིས་མི་རིགས་ནག་པོའི་སྤྱ་གུ་སློབ་གྲྭར་འགོ་རྒྱུ་བཀག་སྦྲབས། སྲིད་འཛིན་ཨེ་སེན་ཏོ་ཐེར་ Eisenhower ནས་མཁའ་དམག་དང་གཞུང་དམག་བཏང་སྡེ་མི་རིགས་ནག་པོའི་སྤྱ་གུ་སློབ་གྲྭར་བསྐྱལ་བ་ལྟ་བུ་ཡིན།

ང་། ཉི་ཉོང་།

༡། ཁྱིམ་ས་བཞེས་ལྟ་རྟོག་

ཉི་ཉོང་གི་རང་སྤྱོད་བཅའ་ཁྱིམ་ས་སྤྱད་པ་ལྟར་འབེབས་བྱས་པ་ལྟར་ན།

- དབུས་གཞུས་ནས་ས་གནས་གཞུང་གི་སྤྱི་ག་འཛུགས་དང་འཛིན་སྤྱོད་ལ་པན་པའི་ཐུགས་སྦྲང་གཞིན་སྤྱི་ལ་དང་དོ་སྦྲང་དགོས་པའི་གནས་ཚུལ་མཁོ་འདོན།
- དགོས་གལ་གཞིགས་ཆེ། ས་གནས་གཞུང་གི་ཞོར་སྤྱོད་དམ་ཐོན་སྤྱོད། གཞུང་འབྲེལ་ཡིག་ཆ། ཅིས་ཁྲ་སོགས་ཀྱི་སྤྱན་ཐོར་ཞིབ་བཞེས་དང་། ཡང་ན་གཏོང་ཡོང་གནས་སྤངས་ལ་ངོས་ལེན།
- ས་གནས་འཐུས་ཚོགས་དང་ས་གནས་འགོ་འཛིན་གྱི་བྱེད་སྒོ་ནུས་སྤྱི་བའི་ཁེ་པན་དང་མ་ཐུན་མིན་དང་། ཁྱིམ་ས་ཡིག་དང་འགལ་མིན་ལ་དོ་སྦྲང་དང་སྤངས་འཛིན་བྱ་རྒྱ།
- རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་ས་གནས་ལ་མངགས་བཅོལ་བྱས་པའི་ལས་དོན་གྱི་འགོ་སོང་ཆ་ཆང་ངམ་གང་འཆས་དབུས་ནས་འགན་འཁུར་སྤངས་ཏེ། འཆར་གཞི་ལམ་སྤྱོད་ལ་སྤྱི་ལ་འདེད།
- ས་གནས་འགོ་འཛིན་ལ་མངགས་བཅོལ་བྱས་པའི་ལས་དོན་ལ་ལྟ་རྟོག་དང་། ཐུགས་མ་ཐུན་མིན་པའི་ཐག་གཅོད་རིགས་གནས་སྤངས་མཆམས་འཛིན་བྱེད་འཐུས།
- ས་གནས་ཀྱི་ཞོར་སྤྱོད་ཡོང་འབབ་ལ་འགན་ལེན་ཐུབ་ཆེད། ས་གནས་སྤྱོད་གཞུང་གིས་ས་གནས་ཀྱི་ཁྲ་འབབ་སྤྱད་ལེན་ལ་མོས་མ་ཐུན།

༢། འཛིན་སྤྱོད་གི་ལྟ་རྟོག་

ནང་སྤྱོད་ལས་ཁུངས་ནི་ཉི་ཉོང་གི་ས་གནས་སྤྱོད་གཞུང་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་མཁན་གྱི་ལས་ཁུངས་ཏེ། དེའི་ཁོངས་སུ་ས་གནས་ཀྱི་འཛིན་སྤྱོད་དང་ཞོར་སྤྱོད། ཁྲ་སྤྱད་སོགས་ཀྱི་སྤྱོད་ཆོན་ཐུར་འཛུགས་བྱས་ཡོད། ས་གནས་གཞུང་ལ་ལྟ་རྟོག་གི་དབང་ཆ་ཡོད།

- ས་གནས་རང་སྤྱོད་ལམ་ཐུགས་ཀྱི་འཆར་གཞི་དང་། སྤྱི་བའི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་འོས་བསྟུའི་བྱེད་སྒོ་ཁག་ལ་འཆར་འགོད་དང་ལམ་སྤྱོད་ཀྱི་འགན་དབང་།
- དབུས་དང་ས་གནས་སྤྱོད་གཞུང་དབང་འབྲེལ་མ་ཐུན་དང་མཉམ་འབྲེལ་རྒྱན་སྤྱོད།
- ས་གནས་སྤྱོད་གཞུང་ཁག་ལ་རང་གི་དགོས་དམིགས་མངོན་འགྱུར་དང་། དམངས་གཙོའི་ཆབ་སྤྱོད་འཛུགས་སྤྱོད་ལ་མཉམ་འབྲེལ་།
- ས་གནས་གཞུང་ནས་ཐུན་གཏོང་ངམ་སྤྱོད་འབབ། སྤྱོད་ཆོན་སོགས་ཀྱི་བྱེད་སྤངས་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་།

དགོས་བྱུང་ཆེ། བྱང་མིང་ཁོངས་ཀྱི་ཁོར་མིང་གྲེ་ཆོན་ལ་ཆོག་མཆན་ལྷ་དགོས།

ང་། འཇར་མན།

༡། ཁྱིམ་ས་བཅོམ་ལྷ་རྟོག་

འཇར་མན་དབུས་གཞུང་གི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ནི་མངའ་སྡེའི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ལས་རིམ་པ་མཐོ་བ་ཡོད་ཅིང་། གནད་དོན་གཅིག་མཚུངས་ཐད་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་འགལ་ཁྱར་སོང་ཆེ། ཁྱིམ་ས་བཅོ་སྤྱིང་ངམ། ཁྱིམ་ས་ཡིག་གི་རྣམ་པ་ཅི་ཡིན་ལ་ལྟོས་མི་དགོས་པར། དབུས་ནས་མངའ་སྡེའི་ཁྱིམ་ས་ཡིག་ཅིས་མེད་དུ་གཏོང་ཆོག་པས། དབུས་གཞུང་ནས་ཁྱིམ་ས་བཅོམ་གྱི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས། ས་གནས་ཀྱི་འཛིན་སྐྱོང་དང་ཁྱིམ་ས་བཅོམ་ལས་དོན་ལ་ལྷ་རྟོག་གྱིད་ཆོག་

༢། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལྷ་རྟོག་

- གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཆོག་མཆན་ཐོབ་པ་བརྒྱུད། དབུས་གཞུང་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཅ་འཛིན་ཁྲབ་བསྐྱུགས་སམ། སྐྱེ་ཆབ་ཆེད་བཏང་གིས་མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཆེས་མཐོའི་སྡེ་ཆོན་ལ་ལྷ་རྟོག་གྱིད་ཆོག་པ་དང་། མངའ་སྡེ་སོ་སོའི་ཆེས་མཐོའི་སྡེ་ཆོན་ནས་མོས་མཐུན་བྱུང་བ་འམ། མོས་མཐུན་མ་བྱུང་བ་གང་ལྟར་ཡང་། གྲོས་ཁང་གོང་མའི་ཆོག་མཆན་ཐོབ་ཆེ། དེའི་རིམ་པ་འོག་མའི་སྡེ་ཆོན་ཁག་ལ་འཇར་ལྷ་རྟོག་སྤྱད་སྐྱེ་ཆབ་ཆེད་གཏོང་གྱིད་ཆོག་
- མངའ་སྡེ་སོ་སོ་ནས་དབུས་གཞུང་གི་ཁྱིམ་ས་སློལ་ལག་བསྟར་གྱིད་སྐྱབས་འོས་འཆམ་མ་བྱུང་ཆེ། བཀའ་འགག་གིས་ཡོ་བསྐང་ལེགས་བཅོས་དགོས་པའི་རེ་བ་འདོན་ཆོག་
- ས་གནས་ནས་མིང་རྩ་ས་ལག་བསྟར་གྱིད་སྐྱབས་ཁྱིམ་ས་མཐུན་ནས་འོས་འཆམ་ཡིན་མིན་ལ་ལྷ་རྟོག་བྱ་རྒྱུ་དེ་དབུས་གཞུང་གི་དབང་ཆ་དེ་ཁྲབ་ཁོངས་སུ་ཡོད་སྟབས། དབུས་ནས་ས་གནས་གཞུང་ལ་ལས་བསྡེམས་སྟན་ཐོ་དང་ཡིག་ཆ་འབྲུལ་དགོས་པའི་རེ་འདུན་འདོན་ཆོག་པ་དང་། ས་གནས་སུ་སྐྱེ་ཆབ་ཆེད་གཏོང་ཡང་གྱིད་ཆོག་

༣། ཁྱིམ་ས་འཛིན་གྱི་ལྷ་རྟོག་

དབུས་དང་ས་གནས་དབར་བསམ་ཚུལ་མཐུན་པ་བྱུང་ཆེ། དབུས་ཅ་ཁྱིམ་ས་ཁྱིམ་ས་ཁང་ལ་གཏུག་བཤེར་གྱིས་ཁྱེན་གཙོད་གྱིད་དགོས་པ་དང་། དབུས་གཞུང་ནས་ཅ་ཁྱིམ་ས་ཁྱིམ་ས་ཁང་གི་བཅད་ཁ་གཞིར་བཟུང་ས་གནས་ལ་ལྷ་རྟོག་གྱིད་ཆོག་པ་ཡིན།

ཆ༽ བོད་མིའི་སླློག་འཇུག་སྤྱོད་པ།

བཅའ་ཁྲིམས་སྤྱི་མཐུན་མིའི་ཚོགས་འདུའི་དབང་ཆ་དེ་ནི། “ས་གནས་ཀྱི་ལས་དོན་དང་འབྲེལ་བའི་སླློག་གཞི་བཟོ་འགོད་དང་། གཏན་འབེབས་བྱ་རྒྱུའི་འགན་དབང་ཡོངས་རྫོགས་ས་གནས་འཕུས་མིའི་ཚོགས་འདུར་ཡོད། འོན་ཀྱང་མཐའ་མའི་གཏན་འབེབས་མ་བྱས་གོང་ས་གནས་འགོ་འཛིན་དང་། འགོ་འཛིན་ལས་རྒྱུ་ལ་གོ་བསྟར་བྱེད་དགོས།”ཞེས་བཅའ་ལས། ས་གནས་ཀྱི་ཁྲིམས་བཟོའི་ལས་དོན་ལ་ཁྲིམས་སླློག་གི་ཆ་རྒྱུན་གསལ་པོ་མེད་ཅིང་། ས་འཕུས་སོ་སོ་ནས་ཁྲིམས་སླློག་དང་དེའི་འཆར་ཟིན་ཁག་སྤྱི་འཕུས་རྒྱུན་ལས་སུ་ལྟ་ཞིབ་སྤྲད་འབྲུལ་སློལ་ཞིག་ཆགས་ཡོད་པ་དང་། རྒྱུན་ལས་ནས་སྐབས་འབྲུལ་སོ་སོར་དགེ་སྤྱོད་ཡོ་བསྟར་གི་ལམ་སྟོན་བྱེད་པས། ཁྲིམས་བཟོ་དང་ཁྲིམས་འཛིན་གྱི་ལྟ་རྟོག་བྱེད་སྒྲུབ་དང་དབང་ཆའི་དབྱེ་མཆའས་སོགས་ཁྲིམས་སླློག་ཁག་ཏུ་ཆ་རྒྱུན་བསྟར་མེད།

ས་གནས་ཀྱི་སླློག་འཇུག་ཁག་ལ་བྱེད་ཀྱིས་ཐོན་ཤོས་ནི་འཛིན་སྐྱོང་ལྟ་རྟོག་ཡིན་ཞིང་། ས་གནས་འགོ་འཛིན་ལས་ཁང་ནས་འཛིན་སྐྱོང་གི་ཐད་ཀའི་སྒྲུབ་འཛིན་བཀོད་བྱས་འོག་ཡོད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་ནས་གཞུང་བསྐྱོས་ས་གནས་འགོ་འཛིན་འཕྲོ་ལེན་དང་། ལས་འགན་བཀོད་སླློག་གིས་མཆོན་པའི་ས་གནས་ཀྱི་བྱེད་སྐྱོལ་ཁག་ལ་ཆེ་སྒྲུབ་མཐའ་དག་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་པ་མ་ཟད། ས་གནས་ནས་འདེམས་བསྐྱོད་བྱས་པའི་ས་གནས་འགོ་འཛིན་ཡང་གོང་མཆུངས་སྟེ་གཤམ་འོག་ལས་བྱེད་ཀྱི་རོ་བོར་ལྟ་རྟོག་བྱེད་པ་ཡིན།

བཀའ་ཤུགས་སྐབས་སྟོན་མས་གཞིས་སྐྱར་པལ་ཆེ་བའི་འཆོ་ཐབས་གཙོ་བོར་གྱུར་པའི་མཉམ་འབྲེལ་གྱི་སླློག་འཇུག་ཁག་ས་གནས་འགོ་འཛིན་དང་ས་འཕུས་ཀྱི་སྒྲུབ་འཛིན་བཀོད་བྱས་ལས་ལོགས་སུ་བཀར་སྟར་སྤྲོད། དེའི་བྱེད་སྐྱོལ་གཞིགས་ཁག་མཉམ་འབྲེལ་རང་ནས་གནས་ལུས་དབུས་དང་ས་གནས་ཀྱི་ཁྲིམས་སློལ་གཞིར་འཛིན་རྒྱ་ལས། བོད་མིའི་སླློག་འཇུག་ལ་ལྟ་རྟོག་བྱེད་དབང་མེད་པར་གྱུར་ཡོད་པ་དང་། འཛིན་སྐྱོང་གི་ལྟ་རྟོག་གྲུབ་བྱེད་མི་བདེ་བ་ཆགས་ཡོད།

ད་དུང་ས་གནས་འགོ་འཛིན་ལས་ཁང་ནས་ཆེས་མཐོའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ཁང་ནས་བསྐྱར་བའི་ཁྲིམས་ཞིབ་ལས་འཁུར་དང་། བོད་མི་མང་སྤྱི་འཕུས་ལྷན་ཚོགས་དང་། བཀའ་ཤུགས་འབྲེལ་ཡོད་ལས་ཁང་གིས་མཆོན་དབུས་ཀྱི་ལས་ཁང་ཁག་གིས་བསྐྱར་བའི་བྱེད་སྐྱོལ་ཁག་དང་། དབུས་འོས་བསྐྱུ་ལས་ཁང་གིས་བསྐྱར་བའི་ས་གནས་ཀྱི་འོས་བསྐྱུའི་ལས་དོན་སོགས་ལ་འགན་འཁུར་ལེན་དགོས། །

དེབ་འདིའི་བ་ལྷད་ཤན་ཟུར་རེའུ་མིག		
absolute veto power	ཐད་དེ་ཚོད་སློག་གི་དབང་ཚད།	绝对否决权
administrative agreement	འཛིན་སྲོང་གོས་མཐུན།	行政协定
affective orientation	སེམས་ཚུར་སྤྱོད་ལེན།	情感取向
amalgamate	འབྲེས་མའི་ཕྱང་བོ།	混合物
appropriations committee	གོན་དངུལ་གཏོང་ལེན་ཚོགས་ཚུང་།	拨款委员会
behavioral approach	སྤྱོད་ལམ་ཚན་རིག།	行为科学
bicultural	རིག་གཞུང་གྲ་གཉིས་མ།	二元文化
bill of rights	ཐོབ་ཐང་ཁྱིམ་སྒྲིག་ཞུ།	权利法案
cabinet system	བཀའ་ཤག་ལམ་ལུགས།	内阁制政府
campaign committee	འོས་བསྐྱེད་ལས་འགུལ་ཚོགས་ཚུང་།	竞选委员会
candidate-center	འོས་གཞི་དབུས་སུ་བཞག་པ།	候选人为中心
case law	བཅད་ཁྲའི་ཁྱིམ་སྒྲིག་ཡིག།	判例法
centralization	མིང་དབང་གཅིག་སྒྱུད།	中央集权制度
check and balance	འགན་དབང་ལྗིད་མཉམ།	制衡
civic culture	སྤྱི་དམངས་རིག་གཞུང་།	公民文化
cognitive orientation	འོས་འཛིན་སྤྱོད་ལེན།	认知取向
collective responsibility of the cabinet	བཀའ་ཤག་སྤྱན་ཐོང་གི་འགན་འཁུར།	集体责任内阁制
command and obedience	བཀའ་བཀོད་དང་བཙུང་བཀུར།	命令与服从
committee of ways and means	འདུ་འགོད་ཚོགས་ཚུང་།	筹款委员会
common law	རྒྱུན་ཆགས་ཁྱིམ་སྒྲིག་ཡིག།	普通法
commonwealth	སྤྱི་སྤྱོད་ལུགས་ཀུན་མཐུན།	共和国

communitarianism	མི་ཕྱེ་རིང་ལུགས།	社区主义
community	མི་ཕྱེ།	社区
confidence motion	ཡིད་ཆེས་ཡོད་པའི་གྲོས་འཆར།	信任案
constitutional interpretation case	ཅ་ཁྲིམས་འགྲེལ་བརྗོད་ཀྱི་དཔེ་གཞི།	宪法解释案
constitutional monarchy	ཁྲིམས་སྐྱོང་རྒྱལ་ལུགས།	君主立宪
constitutional norms	ཅ་ཁྲིམས་ཚད་འཛིན།	宪法规范
council of Ministers	སློན་ཆེན་ལྷན་ཚོགས།	部长会议
credentials	ངོས་ལེན་ཡིག་ཆ།	信任状
crown in Parliament	གྲོས་ཚོགས་སུ་མངའ་བདག།	君临议会
declaration of independence	རང་བཙན་བསྐྱགས་གཏམ།	独立宣言
delay power	འགོར་འགྱངས་ཀྱི་དབང་ཚད།	延搁权
direct democracy	ཐད་ཀའི་དམངས་གཙོ།	直接民主
dual leadership system	དབུ་ཁྲིད་ཉིས་སྐྱབས་ལམ་ལུགས།	二元首长制
economic miracle	དཔལ་འབྱོར་གྱི་ངོ་མཚར་གྲུབ་འབྲས།	经济奇迹
electoral college	འོས་འཐེན་པའི་རུ་ཁག།	选举人团
elitism	མཛུངས་ལུད་རིང་ལུགས།	精英主义
evaluative orientation	དེན་ཐང་སྤྱོད་ལེན།	价值取向
Executive Office of the President	སྲིད་འཛིན་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་ཡིག་ཆང་།	总统府
favour system	གཞིགས་བཞོས་ལམ་ལུགས།	恩惠制
federal government	མནའ་འབྲེལ་སྲིད་གཞུང་།	联邦政府
figure head	མིང་ཙམ་གྱི་དབུ་ཁྲིད།	虚位元首
foothold	ཀླང་པ་འཛུགས་ས།	立足点

fundamental law	ཅ་འཛིན་ཁྲིམས་ཡིག་གི་ཕྱི་མོ།	根本大法
glorious revolution	ཕུན་ཚོགས་ཀྱི་གསར་བཟུང་།	光荣革命
government bill	གཞུང་འབྲེལ་ཁྲིམས་འཆར།	政府案
great council	ཚོགས་འདུ་ཆེན་མོ།	大会议
group centered	ཚོགས་མཉེན་དབུས་བཞག།	团体取向
guillotine falls	བཞོ་གླེང་གཙོད་གཏུབ།	截断讨论
habeas corpus	ལུས་སྟོན་སྤང་སྐྱོབ་ཀྱི་བཀའ་ཅ།	人身保护状
her majesty's government	མངའ་བདག་རྒྱལ་མེད་སྲིད་གཞུང་།	女王陛下的政府
hierarchy	གཤམ་རིམ་གྱི་འདུ་ཤེས།	等级制度、阶级观念
Income distribution	ཡོང་འབབ་ཆ་བགོས།	所得分配
Indirect democracy	བརྒྱུད་བའི་དམངས་གཙོ།	间接民主
individualism	བདག་ཉིད་རིང་ལུགས།	个人主义
interest aggregation	ཁེ་ཕན་མཉམ་གསེད།	利益汇集
interest articulation	ཁེ་ཕན་མངོན་སྲོག།	利益表达
investigating committee	ཞིབ་འཇུག་ཚོགས་ཚུང་།	调查委员会
judicial precedents	བཅད་ཁྲའི་དཔེ་གཞི།	司法判例
jury system	གཞུང་པར་ལམ་ལུགས།	陪审制度
la convention	རྒྱལ་དམངས་མཐུན་ཚོགས།	国民公会
legitimacy	ཁྲིམས་མཐུན་རང་བཞིན།	合法性
magna carta	བཅའ་ཁྲིམས་ཆེན་མོ།	大宪章
market place	ཁྲོམ་རའི་ལྷ་ཚུལ།	市场观点
mass party	མང་ཚོགས་སྲིད་དོན་ཚོགས་པ།	群众政党

melting pot	བཞུ་སྒྲང་ཆེན་མོ།	大熔炉
merit system	འཛོན་ཐང་ལམ་ལུགས།	功绩制
militarism	དམག་དོན་རིང་ལུགས།	军国主义
money bill	དངུལ་རྩིས་ཁྲིམས་འཆར།	金钱法案
motion of no confidence	ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར།	不信任动议
national identity	རྒྱལ་ཁབ་ངོས་འཛིན་གྱི་འདུ་ཤེས།	国家认同感
national security council	རྒྱལ་ཁབ་བདེ་འཇགས་སྒྲན་ཆོགས།	国家安全委员会
natural state	རྒྱལ་ཁབ་མེད་པའི་གནས་སྟངས།	无国家情景
new institutionalism	སྒྲིག་སྒོལ་རིང་ལུགས་གསར་མ།	新制度主义
new social movement	སྤྱི་ཆོགས་གསར་པའི་ལས་འགུལ།	新社会运动
no confidence motion	ཡིད་ཆེས་མེད་པའི་གྲོས་འཆར།	不信任案
non-constituency	འོས་བསྐྱེད་ས་ཁོངས་མ་བགོས་པ།	不分区
parliament	གྲོས་ཆོགས།	议会
parliament supremacy	གྲོས་ཆོགས་སླ་མེད།	国会至上
parliamentary system	སམ་གྲོས་ཆོགས་ལམ་ལུགས།	议会制
particularistic strain	དམིགས་བསལ་འབྲེལ་ལམ།	特殊关系
paternalistic	ཁྱིམ་བདག་གི་ཆབ་སྲིད།	家长政治
personalized proportional representation	འཐུས་ཚབ་བསྐྱེད་རྩིས་གྱི་མི་འབྲུལ་འོས་འདེམས་ལམ་ལུགས།	政党比例代表选人制
petition of rights	ཐོབ་ཐང་གི་རེ་འདུན་སྒྲན་བྱ།	权利请愿书
pocket veto	ཁྱུག་མའི་ནང་ནས་ཁྲ་སློག།	袋中否决
polarization	མཐའ་གཉིས་སུ་སྒྱུར་བ།	两极化
political beliefs	ཆབ་སྲིད་གྱི་ཡིད་ཆེས།	政治理念

political contribution	ཆབ་སྲིད་སྒོག་ཅན་སྲོད་ལེན།	政治献金
political group	སྲིད་དོན་རུ་ཁག།	政团
political norms	ཆབ་སྲིད་ཆད་འཛིན།	政治规范
political socialization	ཆབ་སྲིད་སྤྱི་ཚོགས་ཅན།	政治社会化
political symbols	ཆབ་སྲིད་མཚན་ཉག་སྤྱོད།	政治符号
political values	ཆབ་སྲིད་ཀྱི་རིན་ཐང་ལྟ་བུ།	政治价值观
popular initiative	སྤྱི་དམངས་སྲོལ་དབྱེད་དབང་ཆ།	公民创制权
popular sovereignty	བདག་དབང་མི་དམངས་ལ་གཏོགས་པ།	人民主权
pragmatism	དངོས་འབེབས་རིང་ལུགས།	务实主义
presidential system	སྲིད་འཛིན་ལམ་ལུགས།	总统制
prime minister`s cabinet	སྲིད་མྱོན་གྱི་བཀའ་ཤག།	总理的内阁
privacy	མེད་གྱི་གསང་ཆ།	隐私权
private bill	མེད་གྱི་ཁྲིམས་འཆར།	私法案
private member`s bill	འཐུས་མི་སྒྲིལ་གྱི་ཁྲིམས་འཆར།	议员案
privy council	ཁྲོས་འདོན་ལྷན་ཚོགས།	枢密院
proportional representation	འཐུས་ཚབ་བསྐྱར་ཅིས་ལམ་ལུགས།	比例代表制
public bill	སྤྱི་བའི་ཁྲིམས་འཆར།	公法案
public policy	སྤྱི་བའི་སྲིད་ཅུས།	公共政策
public power	སྤྱི་བའི་དབང་ཆ།	公权力
qualified veto	ཞི་འཇགས་ཆོད་སྒོག་གི་དབང་ཆ།	缓和否决权
quantitative	ཁྲམས་འབེབས།	量化
reigns but does not govern	རྒྱལ་ཁོང་འཁོད་ཀྱང་སྲིད་དབང་མི་སྲོད།	君临而不统治

representative	འབྲུས་མའི་ལམ་ལམ་ལུགས།	代议制
republic	སྤྱི་མཐུན།	共和
residue power	ལྷག་མའི་དབང་ཆ།	剩余权
role	གཤོན་བྱ། ཐོན་བྱ།	角色
rule adjudication	སྤྱི་གཞི་ཁྲུན་གཙོད།	规则裁决
rule application	སྤྱི་གཞི་ལག་བསྟར།	规则通用
rule making	སྤྱི་གཞི་ལམ་གཏན་འབེབས།	规则制定
rule of law	ཁྲིམས་ལུགས་དབང་བསྐྱུར།	法治
rules committee	ལམ་རིམ་ཆོགས་རྒྱུང།	程序委员会
rump parliament	ཆག་གྲུམ་གྲོས་ཆོགས།	残缺议会
self-reliant	རང་དོན་རང་གཅེས། རང་མགོ་རང་ཐོན།	自我依赖
separation of powers	དབང་ཆ་དང་ཆ་བགོས།	权力分配
sick man of western europe	ཡོ་རོབ་རྒྱུབ་མའི་ནད་པ།	西欧病夫
simple closure	སྟབས་བདེའི་མཆམས་འཛོག།	简单停止讨论
single-member district	འོས་བསྐྱེའི་ས་ཁོངས་རྒྱུང་པ།	单一选区
small constituencies	འོས་བསྐྱེ་ས་ཁོངས་རྒྱུང་བའི་ལམ་ལུགས།	小选区制
social class identity	སྤྱི་ཆོགས་གལ་རིམ་གྱི་ངོས་འཛིན།	社会阶级的自我认同
social cohesion	སྤྱི་ཆོགས་གོང་བུའི་རྒྱས་པ།	社会凝聚力
social Contract	སྤྱི་ཆོགས་གན་ཆིངས་ནམ་བཤད།	社会契约论
social contract theory	སྤྱི་ཆོགས་གན་ཆིངས་ནམ་བཤད།	社会契约说
social mobility	སྤྱི་ཆོགས་འགྲུལ་སྒྲོལ།	社会流动
social network	སྤྱི་ཆོགས་བྱ་ལམ།	社会网路

standing committee	རྒྱུན་ལས་ཚོགས་ཚུང་། ཆེད་བཅུགས་ཚོགས་ཚུང་།	常设委员会
state machinery	རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་འཕུལ་འཁོར།	国家机器
the council of economic advisers	དཔལ་འབྱོར་སློབ་འདོན་ལྷན་ཚོགས།	经济顾问委员会
the empire in which the sun never sets	ཉི་མ་རྒྱལ་རྒྱ་མེད་པའི་བཅའ་པོའི་རྒྱལ་ཁབ།	日不落帝国
the european common market	ཡུ་རོལ་སྤྱན་མོང་ཁྲོམ་རྒྱུ།	欧洲共同市场
the office of management & budget	དོ་དམ་དང་སྤྱོན་ཅིས་ཡིག་ཆ་དང་།	管理及预算局
the state of the union	རྒྱལ་དོན་ལས་བསྐྱེམས་སྟན་ཐོ།	国情咨文
unitary government	ཆེག་རྒྱུང་མིང་གཞུང་།	单一政府
unwritten constitution	དཔུས་གཅིག་ཏུ་མ་བྲིས་པའི་ཅ་ཁྲིམས།	不成文宪法
urgency rule	རྩ་བཀའ་ལས་རིམ།	紧急程序
veto power	ཆོད་སློག་གི་དབང་ཆ་དང་།	否决权
warre	འཁྲུག་ལོང་།	混乱
watergate scandal	ཆུ་སྐོའི་དོན་རྒྱུ།	水门事件
white house office	ཕོ་བྲང་དཀར་པོའི་ཡིག་ཆ་དང་།	白宫办事处
white-collar worker	གོང་དཀར་ལས་བྱེད་པ།	白领阶级
winner takes all	རྒྱལ་མཁན་ལ་ཆང་མ་ཐོབ།	赢者通吃
witenagemot	མཛེངས་མའི་ཚོགས་འདུ།	贤人会议

རྒྱ་ཡིག་གི་རྒྱར་ལྟོང་དབྱང་གཞི་ཁག

- 比较政府，张世贤、陈恒钧合著，五南图书出版有限公司，2000 / 11
- 当代各国政治体制：联邦德国和瑞士，吴志成著，兰州大学出版社，1998 / 3
- 比较政治学：体系、过程和政策，曹沛霖等译，上海译文出版社，1987 / 2
Gabriel A. Almond and G. Bingham Powell, Jr. COMPARATIVE POLITIAS System, Process, and Policy. 1978
- 民主与民主化比较研究，榕远译，北京大学出版社，2004 / 9
Howard J. Wiarda. Cmparative Democracy and Democratization. 2001
- 共和、民主、宪政——自由主义思想研究，刘军宁著，上海三联书店，2000 / 1
- 国家与社会，张静主编，浙江人民出版社，1998 / 12
- 当代欧洲政治思想1945-1989年，黄华光译，社会科学文献出版社，1996 / 7
IL PENSIERO POLITICO EUROPEO 1945-1989, a cura di Salvo Mastellone. 1994
- 当代各国政治体制——日本，刘小林著，兰州大学出版社，1998 / 3
- 比较政府体制，曹沛霖，徐宗士编著，1993 / 7
- 当代各国政治体制——法国，吴国庆著，兰州大学出版社，1998 / 3
- 法国政治制度史，郭华榕著，人民出版社，2005 / 1
- 美国国会制度及变革，陈敏昭编写，2008 / 10 / 06
- 比较政治学：变化世界中的国家和理论，罗飞等译，华夏出版社，2001 / 8
Lawrence C. mayer. Jhon H. Burnett. Suzane Ogden. Comparative Politiies: Nation and Theories In a Changing world. 1996
- 美国政府与政治，朱曾汶译，商务印书馆，1987
Charles A. Beard. American Government and Politics. 1946
- 当代各国政治体制——美国，谭君久著，兰州大学出版社，1998 / 4
- 美国政治制度的起源与演变，张定河著，中国社会科学出版社，1998 / 8
- 美国政治基础，陆震伦等译，中国社会科学出版社，1994
Gary Wasserman. THE BASICS OF AMERICAN POLITICS. 6th Edition
- 当代各国政治体制——英国，施雪华著，兰州大学出版社，1998 / 4
- 英国政治制度史，阎照祥著，人民出版社，1999
- 西方国家政治制度比较，周民锋主编，华东理工大学出版社，2001 / 3
- 政治科学，林震等译，华夏出版社，2001 / 1
Michael G. Roskin, Robert L. Cord, James A. Medeiros, Walter S. Jones, POLITICAL SCIENCE. 1997